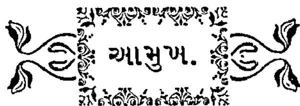
નિત્ય લીલાસ્થ ગોસ્વામી શ્રી૬ ગોકુલાધીશજીમહારાજ

પ્રાકટ્ય મહોત્સવ   માહા સુદી ૧૦ શની   સં ૧૮૭૧

મહાનુભાવી શ્રીગોપાલદાસજીનું અલૌકિક રસ માધુર્યથી અને
કેત ભાવથી છલકાતું શ્રીવલ્લભાખ્યાન ગુર્જર ગિરાનું એક આભૂષણ
. ગુર્જર કાવ્ય સાહિત્યની સેવા કરવામા મુખ્યત્વે કરીને ભાકતો છે.
મુ કૃપાએ સાંપડેલી કવિત્વ શકિતનો ઉપયોગ તેઓએ લૈકિક વિષયોપર
વેતા કરવામાં નહિ પરંતુ રસરૂપ શ્રીપુરૂષોત્તમના સ્વરૂપ, ગુણ, અને ક્રિયા
ર્ણવવામાં કર્યો હોય એમ આપણને પ્રત્યક્ષ થાય છે પ્રભુ પોતે સર્વરૂપ
, અખિલ વાઙમય એનુંજ પ્રતિપાદન કરે છે, વેદના અને લોકના
બ્દ માત્રના મુખ્ય અર્થરૂપ પ્રભુ છે તેથી ઉત્તમોત્તમ શબ્દ રસાભિજ્ઞ
વિઓએ પોતાના કવનના વિષય તરીકે પ્રભુસિવાય અન્યને ગણ્યા નથી.
ઋષિઓએ પ્રભુસ્વરૂપનો જેવો ઉદ્બોધ પોતાને થયો તેઓજ ગુણાનુવાદ
ાતે કર્યો આ પ્રભુસ્વરૂપ ગુણાનુવાદ તે વેદના મંત્ર થયા આ પ્રકારે
બ્દોનો સદુપયોગ ત્યારેજ થએલો ગણાય કે જયારે એ શબ્દ એના
મુખ્ય અર્થનુ-પ્રભુનું-સ્મરણ કરાવે અને આવા પ્રભુ સ્વરૂપ ગુણ અને
પ્રબંધના સ્મારક શબ્દોનું ગ્રંથન.તેજ ઉત્તમોત્તમ કાવ્ય ગણાય અને
આવા કાવ્યોનો રચનાર પણ ઉત્તમ કવિ ગણાય. આવા પ્રકારનું કવિત્વ
ભગવત્ કૃપાથી ભાકત કવિઓમાંજ દેખાય છે. એના અનેક દૃષ્ટાંતો

આ ગદ્યાનુવાદી કવિના જીવન ઉપર પ્રકાશ નાખનારી વૈષ્ણવોમાં પ્રચલિત ગાથાઓ સિવાય આપણને ઇતર સાધન મળતું નથી. આ કવિને વિષે એવું કહેવાય છે કે તેઓ પૂર્વાવતારમા નરસિંહ મહેતા હતા. અને તે વખતે પ્રભુને તેમણે અત્યંત પરિશ્રમ આપ્યો હતો માટે આ જન્મે કંઇપણ ન બોલવું અને કેવલ હૃદયમાં પ્રભુનું ધ્યાનજ ધર્યા કરવું. એ તેમના મૌન સેવનનું રહસ્ય હોય એમ અનુમાન થાય છે એઓ શ્રીમદ્વિઠ્ઠલેશપ્રભુચરણના સેવક ભાઇલા કોઠારીના જમાઇ હતા અને તેમની સાથેજ અમદાવાદ પાસે આવેલા અસારવા ગામમા રહેતા હતા. શ્રીગોપાલદાસજી મુંગા હતા અને એમના ધર્મપત્નીનું નામ ગંગા હતું એક વખત શ્રીગુસાંઇજી અમદાવાદ પધાર્યા અને ત્યા પોતાના સેવક ભાઇલા કોઠારીને ત્યા બિરાજ્યા ત્યા આપશ્રીએ શ્રીગોપાલદાસજીની ઓળખપૃછતા ઉત્તર મળ્યો કે ગંગાનો વર છે આપશ્રીએ આજ્ઞા કરી કે ગંગાનો વર તો સાગર હોવો જોઇએ, ઉત્તર મળ્યો કે રાજની કૃપા હશે તો સાગર બની જશે. આપશ્રીએ કૃપા કરી ચર્વિત તામ્બુલ આપ્યુ.

આવી રીતે અલૌકિક ભગવત્ પ્રસાદ પ્રાપ્ત કરવાથી તેમના સૌભાગ્યમાં કોઇપણ ન્યૂનતા રહી નહિ અને તરતજ તેમના મુખથી–"બહુ શ્રીવિઠ્ઠલ સુંદર વર" એ મંગલાચરણથી શ્રી વલ્લભાખ્યાનનો પ્રારંભ થયો પ્રથમ કડવામા બ્રહ્મનુ સ્વરૂપ, શુદ્ધાદ્વૈત બ્રહ્મવાદ, નિર્ગુણ ભક્તિ-

માર્ગનું પ્રતિપાદન, દૈવી અને આસુરી એગણે પ્રકારની સૃષ્ટિ, શ્રીપુરુષોત્તમનુ પરમ ધામ શ્રીમદ્ ગોકુલ, ભક્ત હિતકાજે શ્રી વલ્લભરાજ કુમારનું પ્રાકટ્ય, એ સર્વ અતિ સુંદર અને અતિ ગૂઢ શબ્દોમાં કવિશ્રી નિરૂપણ કરે છે.

દ્વિતીય કડવામા શ્રીમદ્‌વલ્લભાચાર્યજીના અલૌકિક પ્રાકટ્ય સ્વરૂપ, કૃતિ, ગુણ, અને ચરિત્રનું વર્ણન આવે છે. શ્રીમદ્ વલ્લભાધીશ ભગવન્મુખારવિંદરૂપ અગ્નિ છે. આપશ્રીએ વેદાન્તસૂત્ર ઉપર ભાષ્ય રચ્યુ દિગ્વિજય કીધો, માયાવાદનું ખંડન કર્યું, ઐતિહાસિક પત્રાવલંબન ગ્રંથ, કનકાભિષેક આચાર્યશ્રીની નિસ્પૃહતા, અને આપશ્રીની યાત્રા વગેરેનું વર્ણન છે.

તૃતીય કડવામા શ્રીગુસાંઈજીના પ્રાકટ્યોત્સવનુ અન્તર નિરૂપણ કરવાને શ્રીગુસાંઈજીના અલૌકિક સ્વરૂપ ગુણ, કૃતિ કૌતકિનુ સરસ વર્ણન કવિ કરે છે શ્રીગુસાંઈજીના પ્રાકટ્યોત્સવનું વર્ણન અત્યત રમણીય અને કવિની ભાવનાનો તાદૃશ ચિતાર વાચકના નેત્ર આગે ઉભો કરવાની અદ્ભુત શક્તિનો પરિચય કરાવે છે

ચતુર્થ કડવામાં શ્રીગુસાંઈજી પરમાત્મા શ્રીકૃષ્ણ છે, એમ કવિશ્રી દેખાડે છે. અનેકવિધ નિત્ય નવીન લીલાનું નિરૂપણ કરવાને શ્રુતિઓ પણ અસમર્થ છે તો હું કોણ? એવી દીનતા દર્શાવી કવિ ટુંકમા કહે છે.

પંચમ કડવામાં શ્રીગુસાંઇજીએ ભૂતલપર પ્રકટ થઇ શું શું કાર્યો કર્યાં તેનું નિરૂપણ છે. આ કડવામાં ફરીથી શુદ્ધ પુષ્ટિ ભક્તિથી પ્રાપ્ય પરમધામ શ્રીમદ્‌ગોકુલનું વર્ણન કરે છે. 'જ્યાં નિત્ય રાસ બહુપેરે મધ્ય નાયક નૃત્યત છેરે' ઇત્યાદિ આમ વર્ણન કરીને શ્રીગોપાલદાસજી અન્ય જીવોને ઉપદેશ આપે છે કે 'એણીપેરે શ્રીગુસાંઇજીને જાણો; જાણી અહર્નિશ ગાઇ વખાણો' અને અન્તમાં વિનંતી કરે છે કે "સેવકજન દાસ તમારો તેનો રૂપવિયોગ નિવારો."

છઠ્ઠા કડવામાં "પૂર્ણરસરૂપ શ્રીવિઠ્ઠલેશ પ્રભુ' આપનું નામ સ્મરણ નિરંતર કરૂં, અને આપના દર્શન સર્વદા કરૂં, આપ સદા મારા હૃદયમાં વિરાજો એમ અત્યંત આર્તિપૂર્વક પ્રાર્થના કરી વ્રજભકતોને જે અનુભવ કરાવ્યો તેનું નિરૂપણ કરે છે.

'તે પદ કયારે દેખીશું જે ગોધન પુંઠે ધાયે,
વ્રજસુંદરી સુખસુખ પામીને વારવાર અઘાયેજી.
દિવસ સર્વે સ્યામા મલી રસરૂપ તણો જશ ગાયેજી,

x x x x

ભુજલતા બીડી ભામિનીનો દિવસ તાપ બુઝાવેજી કવિશ્રીએ કડીઓમાં શ્રીગોપીજનવલ્લભરૂપે ક્રીડા કરી તેનું વર્ણન કરે છે અને પછી

પૂર્ણ સુખ દઇ ગોષ્ઠમાં પ્રભુ આધેરા પાંઉધારેજી,

x x x x

પ્રાતઃ પધારે ને નિશાએ આવે વાલો પ્રીતિ નવી ઉપજાવેજી. ઇત્યાદિમાં વાત્સલ્યરસપુરિત ગોષ્ઠલીલાનું વર્ણન કરે છે.

આ વર્ણન અત્યંત સુંદર, રસિક, અને તાદૃસ છે અને શ્રીમદ્‌ભાગવતમાં શ્રીશુકદેવજીના તેજ અનુવાદનું અક્ષરશઃ સ્મરણ કરાવે છે.

આ વર્ણન એટલું તો હૃદયસ્પર્શી છે કે સહૃદય વાચકને રોમાંચ થયા વગર રહેતો નથી. અંતમાં શ્રીગુસાંઈજી અને શ્રીકૃષ્ણની અનન્યતા દર્શાવતાં 'આપશ્રીની લીલા અનંત છે અને અમને સર્વદા સર્વ લીલાનો અનુભવ કરાવો, હવે અમને ઉડાવશો તે નહિ ચાલે.'

" શ્રીવિઠ્ઠલ દ્વિજરૂપ તમારું લીલા એણીપેરે ડાઝીજી.
ઓલવે કેમ ચાવશે જે પ્રીત અમસું બાઝીજી.

એમ પુર્ણ ભક્તિભાવથી પ્રેમપુર્વક પ્રાર્થના કરે છે.

છઠ્ઠા કડવામાં કવિશ્રી રમણીય શબ્દોમાં રમેશની લીલાનું વર્ણન કરે છે.

છઠ્ઠા કડવામાં નંદનંદન સ્વરૂપની લીલાનું વર્ણન કરી સાતમા કડવામાં કવિશ્રી શ્રીવિઠ્ઠલસ્વરૂપની લીલાનો જે સાક્ષાત્કાર થયો તેનું વર્ણન કરે છે. શ્રીગોપાલદાસજીની શ્રીમત્ પ્રભુચરણમાં અનન્ય ગુરૂભક્તિ છે તેમજ શ્રીગુસાંઈજી અને શ્રીનાથજી એ બંનેમાં કંઈપણ ભેદ માલમ પડ્યો નથી તેથીજ કવિ વર્ણન કરે છે કે—

રૂપ બેઉ એક તે ભિન્ન થઈવિસ્તરે વિવિધ લીલા કરે ભજનસાર,

વિવિધ વચનાવલિ નયન સેનેં કરી સંગના[1] સૂચવે નિસ વિહાર.

આ કડવામાં કવિશ્રીએ સેવામાર્ગનું વૈદિકતત્ત્વ બહુ સુંદર રીતે સિદ્ધ કર્યું છે, અને શ્રીકૃષ્ણની સેવા તથા સ્મરણમાં ચિત્ત કેમ લાગે એનો સરળ ઉપાય બતાવે છે.

'બોલ વચન સુધન વિમલ વાણી, જેની ગતિ બ્રહ્માદિ દેવે ન જાણી "

આ પ્રમાણે કહી પ્રથમ-પ્રકરણ—' આપ સેવા કરી સીખવે " એમ જે કહ્યું તેનું નિરૂપણ કરતાં કવિ શ્રીગુસાંઈજી જે પ્રકારે પ્રભુની સેવા કરતા તે દર્શાવે છે.

' બોલથી વેગે પાઉધારીયા ગિરિધરણી, શ્રીગિરિરાજ ધરણનો તાપ હરવા,

× × × ×

[1] અંગના.

વ્યંજન શીતલ વાયુ મુકુર કરકમલ ધરિ દેખાડતાં મોહે સકલ સંસાર.

આ પ્રમાણે નિરૂપણ કરી શ્રીગોપાલદાસજી શરણાંગત જીવનું પણ ર્તવ્ય શું તે બતાવી દે છે.

"જીવને એ કૃત્ય નિત્ય પ્રતિક્ષણ ક્ષણે શ્રીવિઠ્ઠલનાથ એવા ઉચ્ચરવા."

આમ સોળ કળાપુર્ણ શ્રીપુરૂષોત્તમનું લીલા સહિત નિરૂપણ કરીને એ લીલાસ્વરૂપના દર્શન કેમ થયા એ કહી સમગ્ર કડવું સમાપ્ત કરેછે.

"દાસનો દાસ ભણે સકલ સજ્જન સુણે
શ્રીવિઠ્ઠલ આપનું બિરદ પાળે."

અર્થાત્—પરમકૃપાપાત્ર ભાઇલા કોઠારીની કાનીથી શ્રીવિઠ્ઠલેશપ્રભુએ પોતાનું બિરૂદ નિઃસાધન જનોનું હિત કરવાનું. તેનું પાલન કર્યું, નહિતો મને આ યુગલસ્વરૂપની લીલાનું દર્શન ક્યાંથી થાત ?

આઠમા કડવામા શ્રીગોપાલદાસજી શ્રીવિઠ્ઠલેશપ્રભુનું માહાત્મ્ય, સ્વરૂપ અને ચરિત્ર વર્ણવે છે. શ્રીગુસાંઇજી જેનો નિત્ય લીલામાં અંગીકાર કરે છે તેનો દેવતા પણ પ્રતિબંધ કરી શકતા નથી. આપની પાદુકાને ચક્રવર્તી રાજાઓ પણ વંદન કરે છે. ચૌદલોકમાં આપની આણ વર્તે છે. આમ યશ નિરૂપણ કરીને શ્રીગોપાલદાસજી શ્રીગુસાંઇજી પ્રતિ વિજ્ઞપ્તિ કરે છે કે 'કૃપાનાથ' હવે જે અલૌકિક લીલાનું દર્શન મને આપે કૃપા કરી કરાવ્યું તેમાજ મને રાખો, તેમાથી દૂર મને ન ખસેડો.

"કૃપા કરી હરી રાખો બહુવિધ કાન
સેવકજનને રાખી લ્યો એ રહાણ."

શ્રીગુસાંઇજીએ આ પ્રાર્થના અંગીકાર કરી એમ લાગે છે કારણ કે શ્રીગોપાલદાસજી કહે છે.

"ઐવા તે ગુણનિધિ નાથ ગાનાં બાલદત્યાદિક અપ રચે
લીલા તે લહરીસિંધુ ઝીલે રાસ રસિકને જશ મલે."

એકમી તુકમાં શ્રીવિઠ્ઠલેશપ્રભુ જનલપર કેમ પધાર્યા તેનું કારણ જણાવે છે તે પછી આપશ્રી આપ્તકામ હોવા છતાં ગૃહસ્થાશ્રમના સુખનો અનુભવ કેમ કરે છે તે ઓગણીસથી બાવીસ તુકમાં કવિશ્રી વર્ણવે છે અને અંતમાં કવિશ્રી પ્રાર્થના કરે છે કે "ભકતજનના કોડ પુરો આપો ચરણવિહાર" અર્થાત્ " નિત્યલીલામાં મારો અંગીકાર કરો"

આમ આઠમાં કડવામાં પરિવાર ચરિત્ર વર્ણન કરીને નવમામાં કવિશ્રી શ્રીમહાપ્રભુજીના પરિવારનું વર્ણન કરેછે અને સાતે બાલકો, તેમના વહુજીઓ, તથા બેટીજીઓના નામ અને સર્વેના ગુણનું સંક્ષેપમાં વર્ણન કરેછે. અને અંતમા કહેછે કે જીભ તો એકજ છે અને સુખ અનેક છે માટે તે કેમ વર્ણવ્યુ જાય!

"પુત્ર પૌત્રાદિક શું કહું જો તું મુખમાં એક"

આમ યથામતિ નવ કડવાનો સાર લખી વૈષ્ણવીય જનતાને બે બોલ કહેવાના છે તે કહી લઉ શ્રીવલ્લભાખ્યાનની મહતા સંપ્રદાયમાં ઘણીજછે. આ ઉપર ઉપલબ્ધ સાહિત્યમાં એક પ્રાચીન સંસ્કૃત ટીકાનો સમાવેશ થઇ જાય છે. અતએવ શ્રીવલ્લભાખ્યાન જેવી તેવી વસ્તુ નથી એ સ્વતઃ સિદ્ધ છે. મારી દ્રષ્ટિએ શ્રીવલ્લભાખ્યાનની અધાવધિ છપએલી પ્રતોમાં કંઇને કંઇ અશુદ્ધિ રહી ગએલી માલમ પડી છે પરંતુ પ્રસ્તુત ગ્રંથ લગભગ મુદ્રિત થઇ ગએલો હોવાથી પ્રકાશકને મારી સૂચના કામ લાગે એવી ન હોવાથી '**ईश्वरेच्छा बलीयसी**' એમજ સંતોષ માનવો રહ્યો.

જગમોહનદાસ રણછોડદાસ મોદી.

પૂજ્યપાદ ગોસ્વામી શ્રીગોકુલનાથજી મહારાજશ્રી

ગુરૂવાયુરના વિજેતા.

પ્રાકટ્ય મહોત્સવ વામન દ્વાદશી સંવત ૧૯૪૯.

જે જે સમયે તોફાનના ઝઝનીર ,જહરથી આ વાટિકામાં ફુંકાવા લાગ્યા અને પ્રલયજેવા ઘોર મેઘ ગર્જવા લાગ્યા ત્યારે અપાર દર્શક કાલિમાના ભયથી વૈષ્ણવ હૈયા બીડાયેલા પોયણાની માફક બીડાઈ જતાં જોઈને આપશ્રીએ "ચંદ્રવત્" અમીવર્ષણ ચંદ્રિકા ઢોળીને અન્ધારાને અજવાળી, નિરાશામાં આશા, વિષાદમાં ઉત્સાહ, જીવનની ઓટમાં ભાવની ભરતી, કાલિમાં માં રસની પૂર્ણિમાં ભરી આ વાટિકાનું હિંસ સત્વોના આક્રમણથી વખતો વખત ભગીરથ પ્રયત્નોદ્વારા સંરક્ષણ કર્યું છે તે કોનાથી અજાણ્યું છે

વિશેષમાં આપશ્રીનુ અપ્રતિમ વૈદુષ્ય, ઔદાર્ય, માધુર્ય, ગુણજ્ઞતા શ્રીમદ્આચાર્યચરણપ્રભુમાં અડગ સેવાપરાયણતા તેમજ ગૌરક્ષા તથા હમણાજ આપ જ્યારે બીજા સૌ કુ ભાકરણની ઘોર નિદ્રાને વશ થઇ ચકાર સુધ્ધાં ઉચ્ચારી શકતા નહિ તેવા અણીના સમયે આપશ્રીએ સામી છાતીએ આપના તરફથી નિવેદન બહાર પાડી તેમજ દિગ્વિજય જાત્રામા હાલ આપ બિરાજી રહ્યા છો અને મને સંપૂર્ણ ખાત્રી છે કે આપશ્રી સનાતન ધર્મવિરોધીઓને યોગ્ય શિક્ષા આપી પુજ્યપાદ શ્રીગોકુલેશ પ્રભુએ જહાંગીરના સમયમા તિલક ભાળનું રક્ષણ કર્યું હતુ તેવીજ રીતે આપ પણ સનાતન ધર્મ મર્યાદાનું ગુરુવાયુર મુકામે રક્ષણ કરી જરૂર વિજયશ્રી પ્રાપ્ત કરશો એવી ભાવનાના હૃદયની આશાથી આ પુસ્તક,આપના કરકમળમા અર્પી કૃતાર્થ થાઉ છુ.

શ્રીમત્ પ્રભુચરણ-શ્રીગુસાંઈજીનો પ્રાકટ્યોત્સવ શ્રીવલ્લભાબ્દ ૪૫૩
સંવત ૧૯૮૯ ના માગશર કૃષ્ણ ૯ બુધવાર તા ૨૧-૧૨-૩૨

લી૦ દાસાનુદાસ,

નીકમદાસ ચકુભાઇ ના

કોટાનકોટિ દણ્ડવત સર્વે સ્વરૂપોથી અંગીકાર કરશોજી.

ગો. ચી. શ્રીદીક્ષિતજી બાવાસાહેબ

પ્રાકટ્ય સંવત ૧૯૭૦ ના વૈશાક વદ ૧૨

શ્રીહરિઃ

શ્રી નવાખ્યાન અનુક્રમણિકા.

અ

આ

ઉ

ઊ

એ

ગ

ઘ

ચ

જ

ઠ

ડ

ત

દ

ધ

ન

પ

ફ

બ

શ

શ્રીં હરિ.

શ્રીમૂળપુરૂષ પાદાનુક્રમણિકા.

અ

આ

ઇ

ઉ

ઋ

એ

શ્રી

શ્રીયમુનાષ્ટકાનુક્રમણિકા.

ત

ધ

ન

જોએલા પુસ્તકો.

૧ મરહુમ ભગવચ્છાસ્ત્રનિષ્ણાત્ પરમ ભગવદીય ભૂધ-રાત્મજ અવલરામ *શાસ્ત્રીજીની શાસ્ત્રી હરિકૃષ્ણ વીરજીભાઇ શુધ્ધાદ્વૈતવિશારદ પાસેથી મળેલી નવાખ્યાનની હસ્તલિખિત સંસ્કૃત કેપાંચિત ટીકા.

૨ પરમભગવદીય લીખીઆજી ભુરાભાઇ તુલારામજીની છાપની હસ્તલિખિત વ્રજભાષા ટીકા.

૩ મુદ્રિત અમદાવાદવાળા ગોસ્વામી શ્રીવ્રજરાયજીકૃત નવાખ્યાનની સંસ્કૃત ટીકા જોવા માટે ઘણો પ્રયાસ કર્યો પણ પ્રાપ્ત થઇ શકી નહિ.

* જુઓ પરિશિષ્ટ અ. આ.

॥ श्रीहरिः ॥

॥ विजयतेश्रीबालकृष्णःप्रभुः ॥

શ્રીવલ્લભાખ્યાન.

આખ્યાન ૧ લુ—રાગ કેદારો.

વંદુ શ્રીવિઠ્ઠલવર સુંદર, નવ ઘનશ્યામ તમાલ;
જગતીતલ ઉદ્ધાર કરેવા, પ્રગટયા પરમ દયાલ. ૧
શ્રીપુરૂષોત્તમ સ્વતંત્ર ક્રીડા, લીલા દ્વિજતનુધારી;
સાત દિવસ ગિરિવર કર ધાર્યો, વાસવવૃષ્ટિ નિવારી. ૨
તે પ્રગટયાનું કારણ કહીયે, જો સુરતા મન આણો,
કરો કૃપા હું કરૂં વિનતિ, પોતાનો કરી જાણો. ૩
વ્યાપક રૂપ અદ્વૈત બ્રહ્મ જે, તેજોમય કહેવાય;
આર્ય પંથ અધિકારી મુનિજન, તેમાંહે લય થાય. ૪
અક્ષર આદ્ય અખંડ અનુપમ, ઉપમા કહી નવ જાય,
અસ્તિ વસ્તુ સહુકો મલી બોલે, નિગમ નેતિ નેતિ ગાય ૫
નિર્ગુણનો નિર્દેશ અટપટો, રસના શી પેરે કહીએ ?
રૂપ વર્ણ વપુ દ્રષ્ટ પદારથ, ત્યાં એકો નવ લહીએ. ૬

તેહ થકી પુરૂષોત્તમ અળગા, લીલા અચલ વિહાર;
બ્રહ્મજ્ઞાની ને મુક્તિ મારગી, સ્વપ્ને નહિં વ્યવહાર. ૭
જ્યાં શ્રીવૃન્દાવન આદિઅચલ શશી, શરદ રેન બહુ વેશ;
વનદેવી પદ કુમકુમ સુખ સુખ, પરસે રંગ વિશેષ ૮
જ્યાં સરિતા ચામીકર મણિ ગણ, ઉભય બદ્ધ સોપાન;
કમલ કુમુદ નાના અલિ સુંદર, મધુર કરે ત્યાં ગાન. ૯
કનકલતા માલતિ મલ્લિકા; વિવિધ કુસુમ મકરંદ;
શીતલ પવન ઝંકારે લહેરે, પરસે અતિ આનંદ. ૧૦
પદ્મરાગ મરકતમણિ સ્ફટિક, શ્રીગોવર્દ્ધન સોહે;
બ્રહ્મા રૂદ્ર ત્યાં કોણ બાપડા, શ્રીહરિનું મન મોહે. ૧૧
નાના પક્ષીની શબ્દ માધુરી, શોભા તણો નહીં પાર;
વિવિધ પ્રકારે જુજવા કહેતાં, ગ્રન્થ થાય વિસ્તાર. ૧૨
શ્યામા શતદલનયન સુંદરી, યૂથ તણો નહીં પાર;
અનેક રાસ મંડલ રચના રચિ, ખેલે શ્રીનંદકુમાર. ૧૩
એણી પેરે નિત્ય નવલી લીલા, ઘોષ વાદ્યઝંકાર;
અંગ સ્વેદ મકરંદે મોહ્યા, મધુપ કરે ગુંજાર. ૧૪
એ પ્રભુને મન ઇચ્છા ઉપની, યશ થાવા વિસ્તાર;
અધિકારી પાખે એ વાણી, નહિં કોને ઉચ્ચાર; ૧૫

ભૂભંગેથી સૃષ્ટિ નીપની; અતિસુંદર બ્રહ્માંડ;
ચૌદ લોક નાના વૈચિત્ર્યે, ભૂમંડલ નવખંડ. ૧૬
પર પોતાની વ્યકિત કરેવા સૃષ્ટિ તે દ્વિધા પ્રકાર;
દૈવી આસુરી બે ઉપજાવી; પ્રભુ મન કરી વિચાર. ૧૭
ભકિત સુંદરી ને માયા દાસી; બે મૂરત પ્રગટાવી;
તેમાં પહેલી નખશિખસુભગા, શ્રીહરીને મન ભાવી. ૧૮
કૃપાકટાક્ષે હુવા અક્ષરમાં ઉપન્યા સત્ત્વ અનંત;
ભકિતલીન હુવા સૌભાગી તે વૈષ્ણવ ગુણવંત. ૧૯
બીજી કટાક્ષે જે જન ઉપન્યા, માયામાં થયા લીન;
કર્મજડઅ સુર અન્ય ઉપાસક, ભજન ધર્મથી હીન ૨૦
એણી પ્રકારે સૃષ્ટિ દ્વિધા ગુણમિશ્રિત ચાલી જાય;
ભકિતમારગી જીવ સ્વતંતર, કેવળ ભકત ન થાય. ૨૧
શ્રીપુરૂષોત્તમે વળી વિચાર્યું, હવે પ્રકાર શો કરિએ ?
મારી સેવા અને કથારસ, નિરૂપવા તનુ ધરીએ. ૨૨
ભક્ત જીવનાં ભાગ્ય વિસ્તર્યાં, ઇચ્છા કરી હરિ સાર;
તેણે હેતે આપો પેં પ્રગટ્યા, શ્રીવલ્લભરાજ કુમાર ૨૩
પુર્ણબ્રહ્મ શ્રીલક્ષ્મણસુત, પુરૂષોત્તમ શ્રીવિઠ્ઠલનાથ,
શ્રીગોકુલમાં પ્રકટ પધાર્યા, સ્વજન કીધા સનાથ. ૨૪

આખ્યાન ૨ જું — રાગ રામકલી

શ્રીલક્ષ્મણસુત શ્રીવલ્લભરાયજી;
સ્મરણ કરતાં દુઃકૃત જાયજી. ૧
કલિજન તરવા નહિં અવર ઉપાયજી;
યજ્ઞપુરૂપ હરિના શ્રુતિ ગુણ ગાયજી. ૨

ગાય શ્રુતિગુણ રૂપ અહર્નિશ ધરી ધ્યાન વિચાર;
આનંદરૂપ અનુપમ સુંદર, પામે નહીં કોઇ પાર. ૧
પ્રાણપતિ પ્રાકટ્ય કારણ, કાંઇક કહું મતિમંદ;
હર સુર વિધાતા નવ લહે, સાક્ષાત બ્રહ્માનંદ. ૨
શ્રીવૃન્દાવનચંદ્રમુખરૂપિ, અગ્નિ તે અવતાર;
દ્વિજતિલક ત્રિભુવન નામ નિરૂપમ, રૂપ અંગીકાર. ૩
દેવલોક દુંદુભિ વાગીયાં, આનંદ કરેરે નિઃશંક;
અસુર તિમિર ઉચ્છેદવા, ભુવિ વલ્લભદેવ મયંક. ૪
પૂરણ પુરૂપ પ્રમાણ પંથા, વ્યાખ્યાતા વેદાન્ત;
ગ્રન્થ સર્વે રસરૂપ કીધા, પોતાને સિદ્ધાન્ત. ૫
રસિક રસના રસિક વાણી, જાણી નર (સર્વ) નવખંડ;
ઊર્ધ્વ પંથા સ્વયશ પ્રસર્યો, વાધીયો બ્રહ્માંડ. ૬

એક બ્રહ્માંડે જેના યશ ન માયા. તેના હુવા કોટિ અનંત;
તોય ત્યાં થકી વાધિયો, જઈ વસ્યો મુખ ધીમંત. ૭
અતુલ અમલ ઉદ્યોત ઉદયો, ભૂતલ દ્વિજમાર્તંડ;
ભક્તિમારગકેસરી ગજ માયિક મત શતખંડ. ૮
દિગ્વિજય દશ દિશાએ કીધો, પરિક્રમાને વ્યાજ;
તીર્થ સકલ સનાથ કીધાં, ચરણ રેણુ સમાજ. ૯
પત્રાવલંબે પંડિત જીત્યા, માયિક મત માતંગ;
શ્રીકૃષ્ણ પુરણ બ્રહ્મ સ્થાપ્યા, જેનાં રૂપ કોટિઅનંગ. ૧૦
સ્વમારગ સ્થિર સ્થાપવા, આપવા ભજનાનંદ;
નામ આપ્યાં જીવને શુભ મિષ્ટ મુખ મકરંદ; ૧૧
અનેક જીવને કૃપા કરવા, દેશાંતર પ્રવેશ;
કોમલ પદ જ્યાં કમલ વિલસે, ધન્ય કહું તે દેશ. ૧૨
અંગ વંગ કલિંગ કૈકટ, માગધ મારૂ સુર સિંધ;
તે તામસનાં અધ હર્યાં, પરતાપ પદરજ ગંધ. ૧૩
કનક સ્નાન શત મણ સુવર્ણે કરાવ્યું સહી પાળ,
તેહ મૂકી વેગે ચાલીયા, રાય દષ્ટિ ન પાછિ વાળ. ૧૪
દક્ષિણ પ્રભુજી પાઉં ધારિયા પાડુરંગ શ્રીવિઠ્ઠલનાથ;
નેત્ર મલતાં વાત કીધી, વચન દીધું હાથ. ૧૫

વચન નિશ્ચે શ્રીનાથે માગ્યું કીધી શ્રીવલ્લભજીશું વાત;
અમને તે ઇચ્છા એહ છે જે, હું નંદન તમે તાત. ૧૬
તે પુરૂષોત્તમ પ્રગટશે, શ્રીવિઠ્ઠલ રૂપનિધાન;
નેત્ર કમલે નાના ભાવે, દેશે ભક્તને સનમાન. ૧૭
ત્યાંથી શ્રીવૃન્દાવન પાઉં ધારિયા, જ્યાં મધુપકરે ઝંકાર;
કુસુમ દ્રુમ નવ મલ્લિકા, મકરંદનો નહિં પાર. ૧૮
તરૂ તમાલ અતિ શોભિતાં, હેમ જુથિકા સંઘોડ;
લલના તે સુભગા લટકતાં, હિંડે તે મોડામોડ. ૧૯
તાન ધ્રુનિ મનિ મયૂર રૂપે, સાંભળે ધરી ધ્યાન;
નિત્ય લીલા ગાન શ્રવણે, કરે તે મધુપાન. ૨૦
કુંજસદન સોહામણું, શોભા તણો નહિ પાર;
વિવિધ રાસલીલા કરે વ્રજમાં ખેલે શ્રીનંદકુમાર. ૨૧
રંગે તે રમના દીકરા, બલદેવ શ્રી ગોવિંદ;
તે પુત્રભાવે પ્રગટશે, મન ઉપન્યો આનંદ. ૨૨
બલદેવ શ્રીગોપીનાથ કહીએ, શ્રીવિઠ્ઠલ નંદાનંદ;
તે વેદપથ વિસ્તારશે, જન આપશે આનંદ. ૨૩
ત્યાંથી કેશીઘાટ પાઉં ધારિયા, કહિ કથાતત્ત્વ સમાધિ;
રસપુંજ પુરૂષોત્તમ મમાણ્યા, સરસ્વતી તજી આધિ. ૨૪

ગિરિરાજને આશ્વાસ દીધો, ધરિ કોમલ ચરણ;
હરખે તે સામા આવીઆ, શ્રીગોવર્ધન ઉદ્ધરણ. ૨૫
હળીમળીને ચાલીયા, ચરણાટ જ્યાં નિજધામ;
નવરંગ નાગર પ્રગટિયા, મન પુરવા બહુ કામ. ૨૬
તત્ત્વ સંખ્યાયે કહ્યાં, પદ સારમાંહે સાર;
હવે કાંઇએક સ્તુતિ કરૂં, શ્રીવલ્લભરાજકુમાર. ૨૭

આખ્યાન ૩ જું—રાગ ધનાશ્રી.

આ પોષ મધ્યાન્હે નોમે શ્રીનાથજી, શ્રીઅક્કાજી ઉર,
ઉપન્યો આનંદ;
આ ચંદ શ્રીવૃન્દાવન તણો પ્રગટીયો એ. ૧
આ સૌભાગ્યસુંદરી મલી ધવલ ગાયે,
સુહાયે રૂડા કંઠના નાદ;
આલ્હાદ ઉપન્યો તે અંગોઅંગ ઘણોએ. ૨
આ સુતિકા સદન સોહામણું, શોભા રૂડી લેહેરેડેજાય;
આ વાજીંત્ર વાગે તે સમેતણાં એ. ૩
આ સર્વસ્વદાન તેણે સમે, કરેરે શ્રીવલ્લભજી ઉદાર
સુકુમારસુત ઉદયો શ્રવણે સુણીએ. ૪

આ પાતાળે શેષ નાગ રીઝીયા, ઉપર ઇંદ્રાદિક દેવ;
તતખેવ સુણી નિશાન વજડાવિયાં એ. ૫
આ બ્રહ્મા મહાદેવ મુનિ હરખીયા, વરખીયા કુસુમ સમૂહ;
આ મોહ ટાળ્યો જગતનાં જીવનો એ. ૬
આ સિદ્ધ ગાંધર્વ ગુણી અપસરા, ઉલટીયા નૃત્ય ને નાદ;
આલ્હાદભર્યાં શ્રીવલ્લભજીએ માનીયાં એ ૭
આ નિગમ સામ શાખા સહસ્ત્રશું, કરેરે ભલા નિર્ઘોષ;
આ ઘોષપતિ ભગવદી ભેટતાં એ. ૮
આ વેદવિહિત કૃત્ય સર્વે કીધાં, દીધાં બહુ પેરે ગોદાન;
આ માન સું સ્વજન સંતોષીયા એ. ૯
આ કનક કચોળાં કુમકુમભર્યાં, અક્ષતદૂવાભર્યાં રે સુથાળ;
આ માળ પારિજાતની મહમહે એ. ૧૦
આ તોરણ પર્ણ સહકારનાં. ધરણીએ ચંદનતણાં નીર;
આ વીર શ્રીગોપીનાથ શ્રીવિઠ્ઠલ પ્રગટીયા એ. ૧૧
આ દધિ દુધ ઘૃત મધુ માંડવે; શેરડીયે વહેરે સુગંધ;
આ ગંધે મોહ્યા અલિકુલ આવીયા. ૧૨
આ સુત માગધ સાધુ સર્વે મળ્યા, મળીયા તે માંહોમાંહે;
ઉત્સાહ ભર્યા કો કોને જાણે નહિ એ. ૧૩

આ શુકદેવ સબળ આનંદિયા, વંદિયા
શ્રીવલ્લભજીનાં ચરણ;
ગિરિધરણ શ્રીભાગવત મારૂં નીરખશે એ. ૧૪
આ સકલ કલા કલિકાલમાં કલ્પદ્રુમ પ્રગટિયો આજ,
આ કાજ મન વાંછિત પુરવા એ. ૧૫
આ તૈલંગ તિલક ત્રિભુવન ધણી, મણિ મરકત ધનવાન,
સમાન રૂપ નિરખતાં કો નહિ એ. ૧૬
આ ગણક ગર્ગાદિક આવિયા, ભાવિયા દીયેરે આશિષ,
આ જગદીશ શ્રીવલ્લભ ઘેર પ્રકટિયા એ. ૧૭
આ ધવલ ધન્યાશ્રી ગાન જે કરે, ઉચ્ચરે
શ્રીવિઠ્ઠલજી અવતાર;
આ સારસ્વત લીલા તે જન લહે એ ૧૮
આ દાસનો દાસ જાય વારણે, બારણે, રહ્યો રે ઉત્સવ જુએ,
કો એક ભગવદી તે સમે એ. ૧૯

આખ્યાન ૪ થું—રાગ ભુપકલ્યાણ.

તે પદ વંદુ શ્રીવલ્લભનંદજી, ત્રિભુવન મંગલપરમાનંદજી,
સકલ જીવનો ટાળ્યો દંદજી, જગમાં વ્યાપો સુખમ કરંદજી,

ઢાળ—સુખદ વંદુ શ્રીવલ્લભસુતના, પદાંબુજ સુકુમાર,
નિગમ રહસ્ય વિચાર કીધો, સકળ જન નિસ્તાર. ૧
બ્રહ્મકુલ હરિ અવતર્યા તે, ટાળવા ભૂમિ ભાર,
શ્રીનાથ વિઠ્ઠલ નામ નિરૂપમ, વૃન્દાવન શણગાર. ૨
એક રસના કેમ કહું ગુણ પ્રકટ વિવિધ વિહાર,
નિત્ય લીલા નિત્ય નૌતમ, શ્રુતિ ન પામે પાર. ૩
સકલ શાસ્ત્ર પ્રમાણ બોલે, સારમાંહે સાર,
તત્ત્વમાંહે તત્ત્વ ત્રિભુવન ભક્તનો આધાર. ૪
સર્વ અંગોઅંગ રસભર્યાં, રસભર્યાં લોચન ચાર,
ચલણ વલણે બોધવ્યા, હૃદે ભાવ અનેક પ્રકાર. ૫
મુખ સુગંધે મોહ્યા અલિ સકલ તે, આવી કરેરે ઝંકાર;
સરસ વચન ઉચ્ચાર માત્રે, સંશયનો પરિહાર; ૬
નામવ્યાજે પ્રગટ કીધો, મુક્તિ શાસ્ત્રકાર;
ભુજદંડ પરસે ભય હર્યા, એવા નાથ અમિત ઉદાર. ૭
સ્વ સ્વરૂપ અર્થે પ્રોજ્ઝિઆ, કૃત હુતા જે સંસાર;
રાજ કાજે જોડીયા જન ઉચ્ચાવચ નરનાર. ૮
આગળ અંશે પ્રકટિયા જે, ગ્રન્થ કહ્યા બહુવાર;
શ્રીયશોદા ઉત્સંગ લાલિત, પૂરણ અતિસુકુમાર. ૯

અનેક ધર્મ કહ્યા પ્રભુજીએ, નિગમને અનુસાર;
ગિરિરાજધરણનો તાપ ટાળ્યો, શ્રીલક્ષ્મણસુત નિરધાર
પોતે તે પ્રાગટય પોતાતણો, યશ તણો કર્યોરે ઉચ્ચાર;
પોતે અંગોઅગ સુખદ શોભા, સદન અંગીકાર. ૧૧
સ્કંધસંખ્યાએ કહ્યાં પદ, શ્રીભાગવત રસરાજ;
ભક્તજન પદરજ પ્રતાપે સકલ સરીયાં કાજ. ૧૨

આખ્યાન ૫ મુ—રાગ સામેરી.

(અનીહાંરે) શ્રીવિઠ્ઠલ સુખકારી, નામે નિષ્પાપ થાય નરનારી; દુર્ગતિ સકલ નિવારી, પ્રગટયા શ્રીવ્રજપતિ રાસવિહારી. ૧ માયિક મત જેણે ખંડયો, ભક્તિ માર્ગ જેણે બહુ પેરે મંડયો, ઉત્પથ જન સર્વે દંડયો, મુર્ખ હેતુ કુશબ્દ વિતંડયો. ૨ વદનસુધાકર જ્યોતે, વચન રસિક રસ રાસ ઉધોતે; નવજલધનવપુ પોતે, સરસ સુધારસ કીધા પ્રભુ હોતે. ૩ ભક્તિપક્ષ દૃઢ કીધો, વચન સુધારસ જન શ્રુતિ પીધો, અર્થ સકલ તેનો સીધો, તે લીલામાંહે તાણીને લીધો. ૪ ઢાળ—જે લીલામાં અંગીકાર કરીયોરે, તેનો સકલ તાપ નિસ્તરીયોરે; જેને શ્રીવિઠ્ઠલનાથ વિચારેરે, તેને પ્રગટ

પદાર્થ આરે. ૫ ઉપરાંત ભજનફળ આપેરે, વ્રજમંડળ સ્થિર કરી સ્થાપેરે; તેને દેવમુનિ સર્વે ગાયરે, તે તો સર્વ ઉપરાંત સુહાયેરે. ૬ તેને કાળ કર્મ નવ બાંધેરે, જમ તે શિર ધનુષ્ય ન સાંધેરે; એવો માર્ગ શ્રીવલ્લભ વરનોરે, જ્યાં નહિ પ્રવેશ વિધિ હરનોરે. ૭ જ્યાંહાં નિત્યરાસ બહુ પેરેરે, મધ્યનાયક નિરતન ઘેરે રે; જ્યાંહાં રત્નજડિત તટસરિતારે, ત્યાં નવ પલ્લવ ભૂમિ હરિતારે. ૮ જ્યાંહાં જુવતિ જૂથ બહુ માંચેરે, શ્રીજી શ્યામલ વર્ણ સુહાયેરે. ૯ એણીપેરે શ્રીગુસાંઇજીને જાણેરે, જાણી અહર્નિશ ગાય વખાણેરે; જે જીવ જાતિ હોય કોયરે, તેને તત્ક્ષણ સર્વ સુખ હોયરે. ૧૦ સેવકજન દાસ તમારેરે, તેનો રૂપવિયોગ નિવારેરે ૧૧

આખ્યાન ૬ ઠું—રાગ પરજ.

સગુ સ્નેહી શામળા વ્હાલા, અહર્નિશ દર્શન આપોજી,
પરમ સુખ દેવાને કાજે વ્રજમંડલ સ્થિલ કરી સ્થાપોજી,
શ્રીવલ્લભ કુંવર કોડામણા, તમારૂં નામ નિરંતર લીજેજી;
રૂપ સુધારસ માધુરી તે, લોચન ભરી ભરી પીજેજી, ૨

તે પદ કયારે દેખીશું, જે ગોધન પૂંઠે ધાયજી;
વ્રજસુંદરી મુખ સુખ પામીને, વારંવાર અઘાયજી ૩
દીવસ સર્વ શ્યામા મળી, રસરૂપ તણા જશ ગાયેજી;
ગોપ મંડળી મધ્ય દેખીને વારંવાર સુખ થાયજી. ૪
વાસર નિર્વાહ એમ કરે, સખી સાયંકાળે પેખેજી;
અલકમુખ ખુરરજ લાગી તે, કમલ ભ્રમર વિશેખેજી. ૫
ગોપબાલ મંડલી મધ્ય, રંગ અનેક ઉપજાવેજી;
મત્ત ગજગતિ મલપતા તે, શ્રીગોકુલમાં આવેજી. ૬
લોચન ભૃંગ પીએ ઘણું તે, પ્રગટ મુખ મકરંદજી,
કમળપત્રશી આંખલડી તે, જોઇ જોઇ ટાળ્યો દ્વંદ્વજી. ૭
જોતાં તૃપ્તિ ન ઉપજે પ્રભુ અધર સુધારસ પાયેજી;
ભુજલતા ભીડી ભામિનીના, દિવસ તાપ બુઝાવેજી. ૮
પૂરણ સુખ દઇ ગોષ્ઠમાં પ્રભુ, આયેરા પાઉધારેજી;
યશોમતી લે ભામણાં સુતને, નીરાંજન ઉતારેજી. ૯
વસ્ત્રાંચલ મુખરજ પોંછીને સકલ રૂપ નિહાળેજી;
ઉભી થાય રોમાવલી કર, કોમળ અંગ સંભાળેજી. ૧૦
કશી પેરે પેરે વારણાં સુતને, સદનમાંહે પધરાવેજી;
સુંદરી ગૃહ કારજ મિષે વલી, નિરખવાને આવેજી. ૧૧

કૃત્ય નિત્ય પ્રતિ ક્ષણુ ક્ષણુ શ્રીવિઠ્ઠલનાથ એવા ઉચરવાં. ૧૦ રૂપ બેઉ એક તે ભિન્ન થઇ વિસ્તરે. વિવિધ લીલા કર ભજન સાર; વિવિધ વચનાવલી નયન સેને મીલી, સંજ્ઞા સૂચવે નિશિ વિહાર; વિવિધ મુક્તાવલી પાટસૂત્રે કરી, ગલસરી શોભિતા કરે શૃંગાર; વિવિધ કુસુમાવલી ગ્રથિત હાથે કરી, એક એકને કંઠે આરોપે હાર, વિવિધ મેવા ભોગ મધુર મિષ્ટાન્ન રસ, રસ મસ્યા અર્પે તે બહુ પ્રકાર, વિવિધ બીડાં સુગંધી કર્પૂર એલચી લવિંગ પુગી અને ખેર સાર, વ્યંજન શીતલ વાયુ સુકર કરકમલ ધરી, દેખાડતાં મોહે સકલ સસાર; અહર્નિશ ધ્યાન શ્રીવિઠ્ઠલાધીશનું, સકલ કલિમલ દુરિત કોટિ ક્ષાર, એ પ્રભુ ભુવિ પ્રકટ વિપ્રવરતનુધરી. દીપડે ત્રિભુવન તણાં ચિત્ત ચાલે. હાવભાવાદિક કોટિ કોટિ કરે, મદનજ્વરવ્યથા તે વેગે ટાળે ૧૫ લલ્લરંધ્રે સખી જાણે ચિત્રે લખી, વાંછિત નાથની છબી નિહાળે, કમલ ખંજન મીન મધુપ જ્યાં ત્યાં થકાં, વકલોચન પ્રાંત પીછાં વાળે ૧૬ દાસનો દાસ ભણે સકલ સજ્જન સુણે, શ્રીવિઠ્ઠલ આપનું બિરદ પાળે. ૧૭.

પદ ૮ મુ—રાગ ધનાશ્રી

લલિત મનોહર, શ્રીવલ્લભ સુવન સુજાણ;
નખશિખ સુંદર વ્રજજન જીવન પ્રાણ. ૧
વદનકાંતિ જાણે ઉદયા કોટિક ભાણ;
દ્વિજકુલમંડન, પ્રગટયા પુરૂષ પ્રમાણ. ૨
નામ નિરૂપમ, ઉચરે સકળ કલ્યાણ;
તેના સાખી. ચારે વેદ પુરાણ; ૩
અસુર હણેવા, બ્રહ્મવાદ કરપાણ;
ભક્તિ કરે સહુ, વાજંતેરે નિશાણ. ૪
વૈષ્ણવ જનને, આપે પદ નિવારણ;
મારગ મુકતાં, કોઈ ન માગે દાણ. ૫
ચરણ ચાખડી, વંદે રાણોરાણ;
સરસ કીધા, જે હુતા પ્રેત પાષાણ. ૬
હતિત પતિતનું, જુઓ તમે પ્રકટ એંધાંણ
શેષ સહસ્ર મુખ, ઉચરે જેનાં વખાણ ૭
ચૌદ લોકમાં વરતે જેની આણ;
ત્રાસ તિમિરનું, જાણે સકલ વિહાણ. ૮

અધર્મ સકલનું, પેરે પેરે કીધું વિત્રાણ;
ધર્મ સકલનું પ્રભુજીએ કીધું ત્રાણ. ૯
મન્મુખ કીધા, જે હુતા ભ્રષ્ટ અજાણ;
નિર્ભય કીધા. સિરપરં ધરી નિજ પાણ. ૧૦
નિગમ તત્ત્વરસ યશ ભર્યા, અમૃત સંધાન;
રૂપ સુંદરતા શું કહું નહિ કો એ સમાન. ૧૧
કૃપા કરી હરિ, રાખી બહુ વિધિ કાન
સેવક જનને, રાખી લ્યો એહ લાણ. ૧૨
ઢાળ–એવા તે ગુણનિધીનાથગાનાં, બ્રહ્મહત્યાદિક અઘટળે;
લીલા તે લહરી સિંધુ ઝીલે, રાસ રસિકને જઈ મળે. ૧૩
નિસાધન જન હિત કરેવા, શ્રીનાથ વિઠ્ઠલ આવિયા;
વ્રજમાંતે હીંડે મલપતા તે, વ્રજસખી મનભાવિયા. ૧૪
કમલ નેણે અમૃત વેણે, વાક્ય માધુરી રેડતા;
વેદાધ્યયન નિપે ભુજ ચરણે કરી, શોભે સૌને તેડતા. ૧૫
રંગે તે રમતા રસભર્યા, પ્રભુ ઘોષમાં લીલા કરે;
અધીક અધીક પ્રતાપ પૂરણ, યશ દશોદિશ વિસ્તરે. ૧૬
ભાંતિ ભાંતિ લીલા કરે પ્રભુ, સાત સ્વરૂપ સોહામણા;
એક એકથી અધીક શોભા વ્રજસખી લે ભામણા. ૧૭

પેરે પેરે પરિવાર સોહે, દેવ મોહે નિરખતાં.
ઉત્સાહ આનંદ ઉલટીયો તે, કુસુમ વરખે હરખતા ૧૮
પ્રતિ સદન શોભા અતિ ઘણી, ભણી વેદ વદને જાય;
મકરંદ માતા ભ્રમર ગુંજે, પક્ષી નાદ સોહાય. ૧૯
અંતઃપુર લીલા કરે સખી, સકલ જન સંતોષતા;
જાણે મત્ત માતંગ છૂટયો, નૂપુરને નિરઘોષતા. ૨૦
હારકંકણ કર્ણ ભૂષણ, નાદ નાના હિંડતાં;
ગાન ગાયે સ્વર સુહાએ, શ્રીનવનીતપ્રિયાજીને પોઢતાં.૨૧
સંધ્યા સમે શ્રૃંગાર નૌતન, ફુલ ગૂંથે સૌ મલી.
સદન શોભા નિરખતાં તે લક્ષ્મી મન પામ્યાં રળી. ૨૨
વાસ વાંછે વ્રજ વસેવા એણી પેર સુખ પામવા;
શ્રીપુરૂષોત્તમ ઉત્તમ વરને, સમે જોઈ શિર નામવા. ૨૩
લીલાને અનુસાર કલરવ, કૂજતા દ્રિજ શોભતા.
સ્વ સ્વભાવ ત્યાગી ધ્યાન રાગી, કોઇક ભાવે લોભતા.૨૪
સહચરી રત્ન-સુકંઠ નાદે, ગાન સુયશ પ્રકાર;
રસિક જન મન સહચરી, મલિ કરે તે ઉચ્ચાર. ૨૫
એણી પેરે લીલા કરે, શ્રી વલ્લભરાજ કુમાર;
ભક્તજનના કોડ પૂરો, આપો ચરણ વિહાર. ૨૬

આખ્યાન ૯ મું—રાગ બિભાસ.

નિત્યપ્રતિક્ષણક્ષણસમરીયે, શ્રીવલ્લભનો પરિવારરે રસના
શ્રીપુરૂષોત્તમ પ્રગટિયા, જગત કરેવા ઉદ્ધારરે રસના. ૧
કલિમાં કારણ એક એ, બીજું સર્વે ભૂમિનો ભારરેરસના;
એ વિના બીજું સદવેમાદલું, ચાદલોટ શણગારરેરસના
શ્રીગોપીનાથજી સોહામણા, મણિમરકત ઘનવાનરેરસના;
સુખદાતા લઘુ ભ્રાતના પૂરણ પુરૂપ પ્રમાણરે રસના. ૩
કમળ લોચન કરૂણા ભર્યા, શ્રીવિઠ્ઠલ સુખ રાશરે રસના,
દીઠડે તાપ ત્રિવિધ ટળે, સ્મરણ માત્ર અઘનાશરે રસના ૪
શ્રીગિરિધર નર ભૂપણ, ભ્રાત સકલ ધુરિશ્રારરે રસના;
પઠના વેદ શાસ્ત્રનણા, શ્રીભામિનીજી ભરતારરે રસના. ૫
શ્રીગોવિંદજી આનંદમય, ધર્મ સકલનું ધામરે રસના;
શ્રીરાણીજીરંજન રૂડલા, ભક્ત સકલ વિશ્રામરે રસના. ૬
શ્રીબાલકૃષ્ણજી બાલુડા, સુંદર ભીનલે વાનરે રસના;
કમલલોચનકમલાપતિ છબીનહિ કોએકસમાનરે રસના ૭
શ્રીગોકુલપતિઅતિગુણનિધી, તાતતણોપ્રતિબિંબરેરસના
શ્રીપાર્વતીપતિ પ્રેમશું, શોભા સકલ કુટુંબરે રસના. ૮
શ્રીરઘુપતિઅતિગજગતિ, રતિપતિકરૂં બલિહારરે રસના;
શ્રીજાનકીજીવનએસદા, મધ્યમણિરત્નમયહારરે રસના. ૯

શ્રીયદુપતિજીવનજગતના, સદામન પ્રસન્ન ઉલ્લાસરે રસના;
નાહતે શ્રીમહારાણીજીતણા, મુખમાધુરીવિલાસરે રસના૧૦
શ્રીવનશ્યામજી સિંચે સુધા, જીવન સકલ બ્રહ્માંડરે રસના;
નાહ તે શ્રીકૃષ્ણાવતીતણા, લીલાનિત્યઅખંડરે રસના.૧૧
લક્ષ્મી સત્યભામા બેહુ, અગ્રજની અનુહારરે રસના,
શ્રીનવનીતપ્રિયાજીનેરીઝવ્યા, સેવ્યાવિવિધપ્રકારરે રસના.
શોભાયમુનાકમલાદેવકા, જેનેસાતબાંધવ સૌભાગ્યરેરસના
એમનાચરણસ્મરણકરી, શ્રીવિઠ્ઠલપદરજરતિમાગ્યરેરસના
પુત્રપૌત્રાદિક સુખ શુંકહું, જોતું મુખમાંહેએકરેરસના;
શ્રીવિઠ્ઠલકલ્પદ્રુમફળ્યો, તેની શાખા પ્રસરીઅનેકરે રસના.

ઇતિ શ્રીવલ્લભાખ્યાન સમાપ્ત

પર્વ પર સકુટુંબ લેકે, ચલે પ્રાગકું સાથ લે.
સ્નાન દાન દિવાય દ્વિજકું ચલે કાશી માતલે.
કછુંકદિનરહીકેચલેસંબદક્ષણ, આનંદિતતનુસકુન સુલક્ષને
ચંપારણ્યમહીં જબ આયે, દાલ્ભમાગોરૂગર્ભ શ્રવિતજનાયે.
(છંદ) શ્રાવ જાનિ ચલે તહાંતે; નગર ચૌડામે બસે;
જગતમે. આનંદ ફેલ્યો, દશ દિશા માંનો હસે.
ચેન હે સુનિ ચલે કાશી, ફેર વહિીબન આવહિ;
અગ્નિ ચૌંધા મધ્ય, બાલક, દેખી સન્મુખ ધાવહિ.
મારગદિયોજાની જીયમાતાલિયેઉચ્છંગમોહેદિયોહેવિધાંતા
તાત સુંનતેદોરિ કંઠ લગાયેતિહિછિન મંગલેહોતબધાયે.
(છંદ)મંગલ બધાયો હોત તિહુંપુર, દેવ દુંદુંભિ બાજહિ;
જોતસીકો લગ્ન પૂછત, પ્રથમ સમયો સાધહી;
ધન્ય સંવત પંદ્રહા પેંતીસ માધવ માસહે;
કૃષ્ણે એકાદશી શ્રીવલ્લભ પ્રકટ વદન વિલાસહે,
શ્રીવલ્લભકુલેઆયે કાશી, સુંદરરૂપ નયન સુખરાશી;
સાત વરસે ઉપવીતો પ્રરાયે, તબતે વિદ્યાપઢન પઠાયે;

(છંદ) પઢે ચારો વેદ અરૂ ખટ શાસ્ત્ર મહિના ચારમેં;
તાતકું અચરજ ભયો, યહ કૌન રૂપ વિચારમેં;
નીંદ આઇ કહ્યો પ્રભુ, મંદેહ ક્યોં તુમ કરતહો; ?
પ્રથમ બાની ભઇ હે સો, પ્રકટ જનો અબ ભયો. ૫
જગ પરિ કહ્યો પત્ની આગે, યેહે પૂરણ બ્રહ્મ અનુરાગે;
શ્રીમુખબચન કહે, શ્રીવલ્લભ માયામત ખંડન ભયે મુલભ.
(છંદ) સુલભતેં દક્ષિણ પધારે, ગ્યારહ બરસકો વપુ ધરે;
દેખ માના હરખકે આદર કીયો આનો ઘરેં.
વિદ્યાનગર કૃષ્ણદેવરાજા, બહુત મતહી જહાં મીલે;
જીતકે કનકાભિષેકસું, પઢે આવત ઇહાં, પહિલે. ૬
રામાનુજઅરૂમધ્વાચાર્ય,વિષ્ણુસ્વામી,નિંબાદિત્યહરિભજ
શંકરમેઅનુસરતઔરમત, યુક્તિબળતેઆજસબળઅતિ
(છંદ) સબળ સુન આપહી પધારે, દ્વારપે પહુંચે જબે;
ભૃત્ય દૌરી પ્રતાપ બરન્યો, રાય આનો ઇહાં અબે.
રાય આય પ્રણામ કીનો, સભામેં જુ પધારિયે;
સુનહો બિનતિ કૃપાસાગર, દુષ્ટ મતહિ વિદારીએ. ૭

ગજગતિચાલ ચેલે શ્રીવલ્લભ ઇનકી કૃપા ભિયે સેબ સુકર્મ;
રવિકે ઉદય કિરણ જ્યોં બાઢી, તેસી સેભાપાંત ઉદ્ઘાડી;
(છંદ) હાડો સબ સ્તુતિ કરે, જબ, કિયો માયામત ખંડન;
શબ્દ જે જે હોત સબ મુખ ભક્તિપંથ ભુવ મંડન.
સ્તુતિ કરેં દ્વિજ હાથ જોરેં, રાય મસ્તક નાવહી;
પ્રથમ મંગલ હોતહેં, કનકાભિષેક કરાવહી.
સાઠે જલસે ન્હાય બિરાજે, બિનતિ કરી રાયે મત સાજે
દ્રવ્ય સબ અંગીકૃત કરિયે, પ્રભુ બોલે યહ નાંહી ગ્રહિયે.
(છંદ) ગ્રહિયે નાહિન સ્નાનજલવત્ બાંટા સબકો દીજીયે;
બાંટ દીનો કરી બિનતિ મોહિ શરણ જુ લીજીએ.
કૃપા કરકેં શરણ લીનો; ધાર ભનિ મોહોરે ધરેં;
સબ લોકેં કહેયો દૈવી, દ્રવ્ય અંગીકૃત કર્યો.
તહાંતે પંઢરપુર જુ સિધારે; શ્રીવિઠ્ઠલનાથ મિલનકોં પધારે
ભીમરથીકે પાર મિલે જબ દોઉતનમેં આનંદ બઢયો તબ.
(છંદ) બઢયો આનંદ કરી બિનતિ; આપકોં યહ શ્રમ ભયો
કહી શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીને મિત્રતા પથ પ્રગટિયો.
ફેરી શ્રી ગોકુળ પધારે, નિરખ યમુના હરખહી;
સંગ દમલાદિક હતે, તિનપેં કૃપારસ બરખહી. ૧૦

એક સમે ચિંતાચિત્ત આઈ, દૈવી કીહિં ભિન્ન જાનીજાઈ?
આસુરીસોં સબ મિલિત સદાઇ ભિન્ન હોય સો કોંન ઉપાઈ
(છંદ) ભિન્નકો જબચિત્ત ધર્યો તબ પ્રભુ પધારે તિહિં સમે;
મધુર રૂપ અનંગ મોહિત, કહત સુધ કીને હમે.
કરો અબતેં બ્રહ્મકો સંબંધ દૈવી સૃષ્ટિસોં;
પાંચ દોષ ન રહે તાકે, નિવેદન કરો વૃષ્ટિસો ૧૧
વચનસુની હરખે શ્રીવલ્લભ; યહઆજ્ઞાતેં પરમઅંતિસુલભ;
કંઠ પવિત્રા લે પહેરાયે; મિસરી ભોગ ધરી મન ભાયે.
(છંદ) ભયો ભાયો ચિત્તકો તબ, પુષ્ટિપથકું અનુસરે,
શરણ જે આવત નિરંતર, કાલભિયતેં ના ડરે;
પ્રકટ સબ લીલા દિખાવત, નંદનંદન જો કરી;
અવનિપર પદ પદ્મ રાખી, પત્રિકમા મિષ ઉર ધરી. ૧૨
ફેર પંઢરપુર જબ આયે, શ્રીવિઠ્ઠલનાથ કહી મન ભાયે;
કરિ વિવાહ બહુરૂપ દિખાવો, મેરો નામસુવનકો ધરાવો,
(છંદ) ધરો ચિત્તમેં બાતયહ, કાશી વિવાહ જુ હોયગો
મેં કહયો દ્વિજ આય બીનતિ, કરે ચરણ સમોયગો.
આય વહાંને વિવાહ કીનો, અધિક મંગલ તબ ભયો;
નામ ધર્યો શ્રી મહાલક્ષ્મી, દેખી જોરિ દુઃખ ગયો; ૧૩

પરિક્રમા ત્રીજી ચિત્ત આઈ, નિકસ ચલે શ્રીવલ્લભરાઈ
આડખંડમેં પ્રભુને જતાઇ, અબકે મોહિમિલોમનભાઈ.
(છંદ) મિલેંગે હરિદાસપેં, જહાં તીન દમન કહાવહી;
ઇંદ્ર નાગ જુ દેવ દમના, સો મેરો નામ જતાવહી.
ફેરકે જબ વ્રજ પધારે, પાંચ સેવક સંગહે. ૧૪
સદુ હે આન્યોરમેં, તહાં દ્વારપેં ઠાડે રહે,
સદુ કહે સ્વામી કછુ ખેહે, મેવન કહિ સેવકકો લેં હેં;
ઇતને પ્રભુ ગિરિઉપર બોલે, લાઇ નરો દૂધ અનબોલે,
(છંદ) બોલી નરો યહ પાહુને આયે તિનહીંકો બેઠારિયે;
પ્રભુ કહત મોહે બેર લાગત, ભલી ચિત્ત બિચારીયે.
લે ગઈ પય પ્યાય આઇ, દેખ શ્રીવલ્લભ કહયો;
બુઝયો હેં કછુ હમેં દીજે, બોલ પહેલોહી ગહયો. ૧૫
દેખ નરો બોલી હોં વારી, નામ દીજીએ ગર્વ પ્રહારી.
નામ દીનો પૂછી વે કહાં હેકહિ પર્વતપર જાઓ તહાંહે
(છંદ) તહાં દેખે પ્રાણપતિ તબ, હુલસિદોઉ તન ફુલહી,
વહી સમેં સુખ કહિ ન આવે, પંગુગતિ મતિ ભૂલહી.
હંસિ કહયો સકુટુંબ આવો, નિકટ રહી સેવા કરો;
માનિ વચન પ્રમાણ કીનો, સાસરે દિશ પગ ધર્યો. ૧૬

કછુક દિનરહીસંગહિ આયે, બસે અડેલમેં નિજહરખાયે;
સંવત પંદ્રહોસડસઠ આયો આસો વદી દ્વાદશી શુભ ગાયો
(૭૬) ગાયો શ્રીગોપીનાથજી, જન્મ જન્મસીનો આયકે)
જાનિ બલકો રૂપ હરખિત, દેતદાન બઢાયકે. [illegible]
હૈરકે ચરણાટ આયે, કછુક દિન રહે જાનકે, [illegible]
ધન્ય સંવત પંદ્રહ, ચન બહોતરો શુભ મામકે ૭૭
પોષકૃષ્ણનોમીગ્રભ આઈ, ઘરઘર મંગલ હોત બધાઈ;
શ્રીવિઠ્ઠલનાથ જન્મ ભયો સુનિકે કહત ફિરત આનંદ
[illegible] ગુણ ગનિકે
(૭૮) અનંદ બાઢયો ચહુંદિશા, છબિદેખ શ્રીવલ્લભ
[illegible] હસે;
અરુ કછુ મુસકાય ચિતયે, દોઉ હસન મેરે મન વસે:
તિલક મૃગમદ છિપ્યો હરખિત, દેહીસો ગુણ ગાઇએ;
કૃપાતે ઉછલિત નિજરસ, છિપત નાહીં છિપાઇએ. ૭૯
શ્રીગોકુલમેં વાસ સુહાયો, શ્રીરુક્મિણી પદ્માવતી પતિ
[illegible] ગાયે;
શ્રીગિરિધરજી હૈંજનો છબીલો, શ્રીનવનીત પ્રિય
[illegible] અરવીલો.

ગો. શ્રીનૃસિંહલાલજી. ગો. શ્રીગોવર્ધનલાલજી.

ગો. શ્રી નૃસિંહલાલજીમહારાજ
પ્રાકટ્ય સંવત ૧૯૦૧ ભાદ્રપદ કૃષ્ણ ૧૧

ગો. શ્રી ગોવર્ધનલાલજીમહારાજ
પ્રાકટ્ય સંવત ૧૯૧૯ ભાદ્રપદ કૃષ્ણ ૩

ભામિનીરાની, કમલા બખાની, પારવતી, જાનકીમહારાની
કૃષ્ણાવતી મિલિ સાતો કહાયે, યહ અલૌકિક રૂપ મહાયે.
મહા અલૌકિક અગ્નિકુલ સબ અલૌકિક અષ્ટ છાપહે,
અલૌકિક સબ ભક્તજન જો, શરણ લીને આપહે;
યથામતિ કછુ બરનિ આઈ, જાનિયો યહ દાસ હેં;
શ્રીદ્વારકેશ નિરોધ માગે, યહી ફલકી આસ હેં. ૨૨

ઇતિ શ્રી મૂલપૂરૂષ સંપૂર્ણ.

અથ શ્રીયમુનાષ્ટક.

નમામિ યમુનામહં સકલસિદ્ધિહેતું મુદા ॥
મુરારિપદપંકજસ્ફુરદમન્દરેણુત્કટામ્ ॥
તટસ્થનવકાનનપ્રકટમોદપુષ્પામ્બુના ॥
સુરાસુરસુપૂજિતસ્મરપિતુઃ શ્રિયં બિભ્રતીમ્ ॥ ૧ ॥
કલિન્દગિરિમસ્તકે પતદમન્દપૂરોજ્જ્વલા ॥
વિલાસગમનોલ્લસત્ પ્રકટગંડશૈલોન્નતા ॥
સઘોષગતિદંતુરા સમધીરૂઢદોલોત્તમા ॥
મુકુન્દરતિવર્દ્ધિની જયતિ પદ્મબન્ધોઃ સુતા ॥ ૨ ॥
ભુવં ભુવનપાવનીમધીગતામનેકસ્વનૈઃ
પ્રિયાભિરિવ સેવિતાં શુકમયુરહંસાદિભિઃ
તરંગભુજકંકણપ્રકટમુક્તિકાવાલુકા ॥
નિતમ્બતટસુંદરીં નમત કૃષ્ણતુર્યપ્રિયામ્ ॥
અનંતગુણભૂષિતે શિવવિરંચિદેવસ્તુતે ॥
ઘનાઘનનિભે સદા ધ્રુવ પરાશરાભીષ્ટદે ॥
વિશુદ્ધમથુરાતટે સકલગોપગોપીવૃત્તે ॥
કૃપાજલધિસંશ્રિતે મમ મનઃ સુખં ભાવય ॥ ૪ ॥
યયા ચરણપદ્મજા મુરરિપોઃ પ્રિયંભાવુકા ॥
સમાગમનતોઽભવત્ સકલસિદ્ધિદા સેવતામ્ ॥

તયા સદૃશતામિયાત્ કમલજા સપત્નિવ યદ્ ॥
હરિ પ્રિયકલિન્દયા મનસિ મે સદા સ્થીયતામ્ ॥૫॥
નમોસ્તુ યમુને સદા તવ ચરિત્રમત્યદ્ભુતં ॥
ન જાતુ યમયાતના ભવતિ તે પયઃ પાનતઃ ॥
યમોઽપિ ભગિનીસુતાન્કથમુહન્તિ દુષ્ટાનપિ ॥
પ્રિયો ભવતિ સેવનાત્ તવ હરેર્યથા ગોપિકાઃ ॥ ૬ ॥
મમાસ્તુ તવ સન્નિધૌ તનુનવત્વમેતાવતા ॥
ન દુર્લભતમા રતિર્મુરરિપૌ મુકુન્દપ્રિયે ॥
અતોસ્તુ તવ લાલના સુરધુની પરં સંગમાત્ ॥
તવૈવ ભુવિકીર્તિતા ન તુ કદાપિ પુષ્ટિસ્થિતૈ ॥ ૭ ॥
સ્તુતિં તવ કરોતિ કઃ કમલજાસપત્નિ પ્રિયે ॥
હરેર્યદનુસેવયા ભવતિ સૌખ્યમામોક્ષતઃ ॥
ઇયં તવ કથાધિકા સકલગોપિકાસંગમ ॥
સ્મરશ્રમજલાણુભિઃ સકલગાત્રજૈઃ સંગમ ॥ ૮ ॥
તવાષ્ટકમિદં મુદા પઠતિ સૂરસૂતે સદા ॥
સમસ્તદુરિતક્ષયો ભવતિ વૈ મુકુન્દે રતિઃ ॥
તયા સકલસિદ્ધયો મુરરિપુશ્ચ સંતુષ્યતિ ॥
સ્વભાવવિજયો ભવેદ્વદતિ વલ્લભઃ શ્રીહરેઃ ॥ ૯ ॥

ઇતિ શ્રી યમુનાષ્ટકં સંપૂર્ણમ્

ગો. શ્રી જીવનલાલજી મહારાજ—મુંબઈ.

પ્રાકટ્ય મહોત્સવ   માગસર સુદ ૫   સં ૧૯૮૪

जयतिसवल्लभ ईशःश्रीविठ्ठलइह सहान्वयश्चसदा ॥
अज्ञानाव्हध्वांतध्वंसकउल्लासकोहृदब्जस्य ॥ २ ॥

હેં જીનકોં શ્રીયશોદાજી સર્વદા અપની ગોદીમેં ખિલાવતહેં ઓર જે માખન અરોગિવેમેં ઉત્કંઠાયુક્ત હેં યાહીતેં દક્ષિણ શ્રીહસ્તમેં સદા નવનીત લિયેં રહતહેં ઓર વે સો જે વેદાદિકમેં પ્રસિદ્ધહેં ઓર જીનકે દર્શન કિયેસું વ્રજ ભક્તનકે નેત્રકું બડો આનંદ હોતહે યા વિશેષણસું વિરૂદ્ધ ધર્માશ્રયત્વ સુચન કીયે। ક્યોં જો બાલભાવમેં હું, પ્રૌઢભાવયુક્ત હેં તાતેં ઓર યશોદોત્સંગલાલિત યા પદસું પરમ તત્વરૂપતા સુચન કરી યહ બાત અણુભાષ્યકી સમાપ્તિકે શ્લોકનમેં સ્પુટ હેં.

૧ અબ એસે પ્રભુનકો નમન કરિકેં દુસરે શ્લોકમેં ગુરૂનકો નમન કરતહેં તા શ્લોકકો અર્થ ઇશ સો સર્વ મનોરથ પુરિવેમે સમર્થ એસે ઓર,વેદપુરાણાદિકનમેં પ્રસિદ્દ એસે જે શ્રીમહાપ્રભુજી તે સર્વોપરિ બિરાજતહેં ઓર શ્રીગુસાંઇજી હુ સર્વદા અપને, વંશસહિત યા લોકમેં સર્વોપરિ બિરાજત હેં અબ યે દોઉ કેસે હેં સો કહતહેં જે શ્રી આચાર્યજી ઓર શ્રીગુસાંઇજી અજ્ઞાનરૂપ અંધકારકો નાશ કરતહેં ઓર ભક્તનકે હ્રદયરૂપ કમલનકો વિકાસ કરતહેં યાતેં દોઉનકોં અલૌકિક સુર્યરૂપતા સુચન કરી.

શ્રીમદ્‌ગોવર્દ્ધનગુરોઃપાદપદ્મપરાગભૃત્ ॥ કુર્વેહંવલ્લભાખ્યનવ્યાખ્યાનંહિયથામતિ ॥ ૩ ॥ વ્રજપ્રિયઃસમાખ્યાતોયસ્માદસ્મત્પ્રભુઃસદા ॥ તસ્માત્તત્પ્રીતયેનુનંકુર્વેતદ્‌વ્રજભાષયા ॥ ૪ ॥ અબ એક સમયકે વિષેં શ્રીગુસાંઇજી રાજનગરમેં ભાયલા કોઠારીકે ઘર પધારે હતે ॥ તહાં ઉનકી માર્થનાસું ઉનકે જામાતા ગોપાલદાસપેં અનુગ્રહ કરિકેં

૧ અબ તીસરે શ્લોકમે ગ્રંથ કરિવેકી પ્રતિજ્ઞા કરતહે આપને ગુરૂદેવ ઓર ધર્મ પિતા એસે જો શ્રીગોવર્ધનજી મહારાજ તિનકે ચરણારવિંદકી રજકોં આપને મસ્તક હૃદયાદિકનમેં ધારણ કરિવે વારો એસો મેં શ્રીવલ્લભાખ્યાનકી ટીકા મેરી બુદ્ધિઅનુસાર કરતહો યા શ્લોકમેં ગુરૂનકી કૃપાસુંહી યહ ટીકા મોસુ બની સકેગી એસેં દીનતા સુચન કરી કયોં જો દીનતા યા માર્ગમેં મુખ્ય હે.

૨ અબ આપકી સંસ્કૃત ગ્રંથ બનાયવેકી આછી શક્તિહે તાહીતે શ્રી બાલકૃષ્ણ ચ પુપ્રભૃતિ અનેક બડે બડે સંસ્કૃત ગ્રંથ આપને કરે હેં તબ યહ ટીકા બ્રજભાષામેં કયો કરી તાકો કારણ ચોથે શ્લોકમેં કહતહેં તા શ્લોકકો અર્થ હમારે પ્રભુનકું સદા બ્રજદેશહી બહુત પ્રિય હે યહ બાત પુરાણાદિકનમે કહી હે તથા ભક્તાનને હુ કીર્તનાદિકમેં આછી રીતસું ગાઇ હે તાતેં બ્રજ પ્રિય એસે જે પ્રભુ તિનકી નિશ્ચય પ્રસન્નતા કે લિયે મેં યહ ટીકા બ્રજભાષામેં કરતહો.

આપકો ચર્વિત તાંબુલ દિયો ॥ તાતેં ઉનકે મુખદ્વારા વલ્લભાખ્યાનકો પ્રાદુર્ભાવ ભયો યે આખ્યાયિકા વાર્તામેં પ્રસિદ્ધ હે તાસોં સંક્ષેપસો લિખીહે ॥ યે વલ્લભાખ્યાન વેદતુલ્ય સ્વતઃપ્રમાણ હેં તિનકી મે વ્યાખ્યા કરતહોં। યહાં બહિર્મુખ અજ્ઞાનાંધ શંકા કરત હે ॥ જીવવિશેષ ગોપાલદાસ હે તાકી યહ વાણી હે ॥ તાસોં યાકોં તુમ વેદતુલ્ય સ્વતઃ પ્રમાણ કાહેકોં કહત હો ॥ प्रत्युत्तर ॥ પુર્ણપુરૂષોત્તમ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી તિનકી યહ વાણી હે તાસોં વેદતુલ્ય સ્વતઃપ્રમાણ હે ॥ શંકા કરત હે ॥ શ્રી વિઠ્ઠલનાથજી પુર્ણપુરૂષોત્તમ હે તામે કહા પ્રમાણ ॥ ॥ प्रत्युत्तर ॥ પુંડરીકપુરસ્થ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી સ્વેચ્છાસોં શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકે ઘર પ્રગટ ભયે હેં યહ આખ્યાયિકા પ્રસિદ્ધ પ્રમાણ હે ॥ દૈવી જીવનકોં તો શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી કો પુર્ણપુરૂષોત્તમત્વં અનુભવ સિદ્ધ હે ॥ ઔર પુરાંણાં તરમેં હુ કલિયુગીયાવતાર ગણના કીનીહે તહાં કહ્યો હે ॥ [1]કૃષ્ણો બુદ્ધોવિઠ્ઠલેશઃકલ્કિર્મ્લેચ્છનિકૃંતનઃ ॥ ઔર અગ્નિ-

---

૧ કલિયુગમેં પ્રભુનકે ચાર અવતાર કૃષ્ણ બુદ્ધ શ્રીગુસાંઇજી કો મારિવે વારે એસે કલ્કિ.

પુરાણમેં ભવિષ્યોત્તર ખંડમેંહુ વલ્લભોહ્યગ્નિરૂપઃસ્યાદ્વિ-ઠ્ઠલઃપુરૂષોત્તમઃ ॥ એસો વાક્ય હે ॥ તાસોં શ્રીવિઠ્ઠલ-નાથજી પુર્ણપુરૂષોત્તમ હે ॥ યાવિષયક શ્રુતિસ્મૃતિપુરાણ તંત્રસ્થ વિશેષ પ્રમાણ શ્રુતિરહસ્ય ચરિત્રચિંતામણિ પ્રભૃતિ ગ્રંથનમેં સમુલ લિખે હેં ॥ शंका ॥ ઠીકહે શ્રીવિ-ઠ્ઠલનાથજી પુર્ણપુરૂષોત્તમ હેં પરંતુ યહ બાની તો ગોપાલદાસકી હે ॥ प्रत्युत्तर ॥ ગોપાલદાસજી તો નિમિ ત્તમાત્ર હેં ॥ બાની તો શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકી હે ॥ शंका ॥ દેહાંતરમેં યહ બાત કેસે સંભવે ॥ प्रत्युत्तर ॥ ચતુર્થ સ્કંધમે રાજા ઉત્તાનપાદકો પુત્ર ધ્રુવ તાકોં પ્રભુ પ્રસન્ન ભયે-તબ દર્શન દિયો ॥ ઓર વેદમય જો પાંચજન્ય શંખ આપકે શ્રીહસ્તમેં હતો તાકો સ્પર્શ ધ્રુવકે કપો-લકોં કરાયો તબ સ્તુતિ કરી તામેં કહયો જો ॥ યોંતઃ પ્રવિશ્યમમવાચમિમાંપ્રસુપ્તાંસંજીવ યત્યખિલશક્તિધરઃ

---

૧ શ્રીમહાપ્રભુજી ઓર શ્રીગુસાંઇજી યહ ભગવન્મુખાગ્નિરૂપ ઓર વસ્તુતઃ સાક્ષાત્પુરૂષોત્તમરૂપ હેં.

૨ શ્રુતિરહસ્ય યા નામકો કાશીસ્થ શ્રીગિરિધરજી માહારાજકૃત ગ્રંથ હે ઓર ચરિત્રચિંતામણી શ્રીદેવકીનંદનજી માહારાજકૃત આચાર્યચરિત્રનિરૂપક ગ્રંથ હે.

સ્વધાન્મા ॥ યાકો અર્થ ॥ સબ શક્તિ ધારણકરિવેવારે
પ્રભુ મેરે અંતઃકરણમેં પ્રવેશ કરિકેં મેરી નિશ્ચેતન
બાનીકો સંજીવન આપકે તેજસોં કરતહે ॥ યા રીતસેં
શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીહુ આપકે મુખારવિંદકે સુધારસદ્વારા
ગોપાલદાસજીકો ભ્રમરકીટકન્યાયસું અલૌકિક દેહ સંપા-
દન કરિકેં અંતઃકરણમે પ્રવેશકરિકેં આપહીં આજ્ઞા
કિયેહેં તેસેંહિ બ્રહ્માદિક વ્યાસાદિકદ્વારા વેદાદિક શ્રીમ
દ્ભાગવતાદિકકો પ્રાકટ્યકીયો તાકો કારણ યહ જો શ્રીપુરુ
ષોત્તમકી લીલાકો તથા સ્વરૂપકો નિરૂપણ કરિવેકો
જીવકો સામર્થ્ય નાંહીં કેસેં જો શ્રીપુરૂષોત્તમકી લીલા
તથા સ્વરૂપ વાંઙ્મનોગોચરાતીત હે ॥ ઓર શ્રીવલ્લભા
ખ્યાનમે તો શ્રીપુરૂષોત્તમકી લીલા તથા સ્વરૂપકો નિરૂ
પણ હે ॥ તાસોં યે વલ્લભાખ્યાનહુ શ્રીપુરૂષોતમકી
બાણી હે તાસો હમ વેદતુલ્ય સ્વતઃપ્રમાણ ઇનકું
કહતહેં ॥ ઓર બ્રહ્માદિકદ્વારા વેદાદિક શ્રીપુરૂષોતમને
હી પ્રકટ કિયેહેં યહ બાત તો શ્વેતાશ્વતરગોપાલતાપ

૧ જેસેં ભ્રમરી કીટકકો ઉઠાયકેં અપુનેં સ્થાનમે લેજાય તબ
વહ કીટક ભ્રમરીકે ભયસોં સાક્ષાત ભ્રમરરૂપ હોયજાયહે તેસે
પ્રભુસોં જીવ ભગવતરૂપ હોય.

ાદિક ઉપનિપદનમે તથા શ્રીભાગવતમેં પ્રચોદિતાયે[1]
શસરસ્વતી વિતન્વતાઽજસ્યસતીંસ્મૃતિંહૃદિ ॥ સ્વ-
ણામાદુરભુતિકિલાસ્યતઃ તેનેબ્રહ્મહૃદાયઆદિકવયે કસ્મૈ[2]
વિભાસિતોયમતુલોજ્ઞાનપ્રદીપઃપુરા ઇત્યાદિસ્થલમેં
સિદ્ધહે ॥ शंका ॥ તુમને ધ્રુવકો દ્રષ્ટાંત દિયો તા રીતસોં
ધ્રુવકી બાનીકી તુલ્યતા આવેહે તબ યે વેદતુલ્ય
ાં ॥ प्रत्युत्तर ॥ દૃષ્ટાંત દિયેસો કછુ તાકી તુલ્યતા
ર્તિકકેવિષે સબ રીતસોં નાહીં આવે ॥ જેસેં ભગ-
ેજકાં સુર્યાદિકનકી ઉપમા દેતહેં તાસોં કહા ભગવ-
ય સુર્યાદિકકે તેજસોં તુલ્ય ભયો ભગવત્તેજ તો
ાધિક અલૌકિક હે ॥ તેસેં યા બાનીકો ઓર ધ્રુવકી
ાનીકો બોહોત તારતમ્ય હે ॥ शंका ॥ ભગવત્તેજકો
ાર સુર્યાદિકકે તેજકો તારતમ્ય તો અનુમાનસોં તથા
ાદિકસોં જાનપરતહે ॥ પરંતુ યાકો તારતમ્ય કોન
તસોં હે સો કહો ॥ प्रत्युत्तर ॥ ધ્રુવકોં તો તપસ્યાદિ

---

૧ બ્રહ્માજીકે મનમેં યથાર્થ સ્મૃતિ લાયકે પ્રભુનને અપુનેં
ાદ્રુપભુત વેદ પ્રગટ કિયે.

૨ યહ શ્રી ભાગવતરૂપ અનુપમ જ્ઞાનદીપક પ્રભુનનેં બ્રહ્માજીકુ
ખાયોં.

સોં યે આખ્યાનહુ પ્રાકૃત જેસેં ભાસતહેં પરંતુ અપ્રા
કૃત હેં વેદસોં અધિકહેં ॥ शंका ॥ વેદસોં અધિક કેસે
કહતહો ॥प्रत्युत्तर॥ વેદતો પુર્ણપુરૂષોત્તમકે નિશ્વાસહે ॥
ઓર યે આખ્યાનતો બાની હે ॥ તાસો યહ તારતમ્ય
આયો જો નિઃશ્વાસસોં અભિપ્રાય કછુ સ્પુટ નહીં હોય
ઓર બાનીસોંતો વક્તાકો અભિપ્રાય સ્પુટહોતહે તાસોં
યેહ વેદસોં અધિક હે ॥ યહ સબ પ્રકાર મેને બહિર્મુ
ખકી શંકા નિરાસાર્થ કહયો ॥ વસ્તુતઃ તો શ્રીપુરૂષો
ત્તમ વેદ, ભગવદીય ભગવદીયકીબાની યહ સબ એક
રૂપહી હે યામેં તિલમાત્રહુ ભેદ નાંહીં યહ વાર્તા નિઃસં
દેહ હે યાતેં મેરી બાની સફલ કરિવેકોં નવાખ્યાનકે
વ્યાખ્યાનકો આરંભ કરતહોં ॥ राग केदारो ॥ અબ પ્રથમ
આખ્યાનકો ગાન કેદારરાગમેં કિયો તાકો નિદાન યહ જો
શ્રીપુર્ણપુરૂષોત્તમ સર્વદા રાસલીલાવિશિષ્ટહેં ઓર રાસ
લીલોચિત સમય પુર્ણચંદ્રવતી રાત્રીહે ઓર તત્સમયો
ચિત રાગ કેદારો હે ॥ યાતેં પ્રભુનકોં અત્યંત પ્રિય હે ॥
યાહીતેં પ્રથમાખ્યાનકો ગાન કેદારરાગમેં કિયો ॥

---

૧ આખ્યાનકું વેદસું આધિક્ય કહ્યો સો કેવલ વાંદિ માન
ભંગાર્થ જાનો.

॥ वंदूं श्रीविठ्ठल सुंदरवर नव घन श्याम तमाल जी ॥

અબ ગોપાલદાસજી બિનતી કરતહેં ॥ આપ શ્રીવિઠ્ઠલ પુર્ણ પુરૂષોત્તમ હેં ॥ આપકોં મેં બંદન કરતહોં ॥ વિઠ્ઠલ શબ્દકો અર્થ વિદસોં જ્ઞાન તાકરકેં ઠ સો શુન્ય ઇતિનેં અગ્નાની જે જીવ તિનકોં લ સો જે અંગીકાર કરેં હેં તે વિઠલ કહિયે ઓર શ્રી સો શોભા ॥ અથવા શ્રીસ્વામિન્યાદિક તિનકરકેં યુક્ત જે વિઠલ તે શ્રીવિઠલ કહિયે ॥ શ્રીપુરૂષોત્તમહી નિઃસાધનજનહિતકર્તા હેં સોં શ્રીભાગવત દશમસ્કંધમે પુર્વાર્દ્ધમે ॥ તસ્માન્મચ્છરણં ગોષ્ઠં મન્નાથં મત્પરિગ્રહમ્ ॥ યા શ્લોકમેં નિરૂપણ કીયોહેં યાકો ભાવાર્થ યહ મહા અજ્ઞાની હોં નીઃસાધન હોં યાહીતેં વંદન માત્ર કરતહોં ॥ ઓર મેરો કછુ સામર્થ્ય નહીંહે મેરો ઉદ્ધાર આપહીં કરેગે ॥ યાહી તાત્પર્યતેં વંદુ યે વંદને વાચકપદ ઇહાં પ્રથમહી કહ્યો કયોં જો પ્રભુનકું પ્રસન્ન કરિવેકો સાધન નમન બિના ઓર કછુ નહીહેં યહ બાત નમોભગવતેતસ્મૈ યા શ્લોકકે નીબંધ તથા આવરણ

---

૧ પ્રભુનને આજ્ઞા કીનીહે જો યા વ્રજકો રક્ષક તથા પતિ મેં હું ઓર યાકો મેને આપનો કિયોહે

ભંગમેં શ્રુતિસ્મૃતિનસું સ્થાપન કરીહે ઔર યાહીતે શ્રી વલ્લભાચાર્યજીહુ સબ ગ્રંથનકે આરંભમેં નમનવાચકપદ પ્રથમ લિખતહેં ॥ અબ વંદન માત્રસોં સ્વરૂપસ્ફુર્તિ ભઈ તા સ્વરૂપકો વર્ણન કરતહેં ॥ સુંદર ॥ જો કામ ગંદ્રાદિક તિનતે હુ ॥ વર ॥ શ્રેષ્ઠ કેસે જો ચન્દ્રકામાદિકનકો તો પ્રાકૃત સોંદર્ય હે ઔર આપકો તો અપ્રાકૃત સોંદર્ય હે ॥ અથવા સુંદર જો શ્રીસ્વામિન્યાદિક તિનકે વર પતિ ॥ અથવા સુંદર જો દૈવીજીવ તિનકો વરણ કરવેવારે અથવા તિનને વરવેકોંયોગ્ય યહી અભિપ્રાય મુંડક કઠવલ્યાદિ ઉપનિષદનમેં તથા ગાયત્રીમેં વર્ણન કિયાહે ॥ ઔર બૃહદ્વામન પુરાણકે ઉત્તરખિલ્યસ્થ વૃંદાવનમહાત્મ્યમેં બ્રહ્માજીને ભૃગુસોં યહી અભિપ્રાય કહયોહે ॥ સ્ત્રિયોવા પુરૂષાવાપિભર્તૃભાવેનકેશવમ્ ॥ હૃદિકૃત્વાગતિંયાંતિશ્રુતી નાંનાત્રસંશયઃ ॥ યારલોકમે ॥ યાહીતેં સુંદરવર ઐસેં નિરૂપણ કિયે ॥ ઔર આપ કેસેહો ॥ નવઘનશ્યામતમાલ ॥ નવસો નવીન ઔર વન મેં પત્રફલાદિકનસોં ગેહેરો જો

---

૧ સ્ત્રી હોય અથવા પુરૂષ હોય પરંતુ પ્રભુકી હમારે પતી હેં એસે હૃદયમેં ધ્યાન કરે તો શ્રુતીનકી ગતિકો પ્રાપ્ત હોય ઇનને વિન જીવનકો ભગવદ્લીલાપ્રાપ્તિ હોય.

શ્યામતમાલકો વૃક્ષ તાજેસે હો ॥ શ્યામતમાલકો વૃક્ષ જેસેં શ્યામ દિસતહે તેસે આપકે હુ શ્રીઅંગકો વર્ણ શ્યામહે ॥ યાકો ભાવાંર્થ યહે જો જેસેં શ્યામતમાલકે વૃક્ષ જો અપને પાસ પ્રાપ્ત હોય તાકો તાપ મિટાવે તેસે આપહુ જો શરણ આવે તાકો તાપ દુર કરતહો ॥ ઓર જેસેં શ્યામતમાલવૃક્ષકે આશ્રયસોં અનેક લતા પ્રફુલ્લિત હોતહેં અનેક પક્ષિ સુખ પાવત હેં ॥ અનેક શાખા ફલ પત્રસોં શોભતહેં ॥ તેસેં આપકે આશ્રયસોં શ્રુતિસ્મૃતિ યથાર્થ સાર્થક હોયકે પ્રફુલ્લિત હોતહેં ॥ અનેક દૈવીજીવ સુખ પાવતહેં ઓર સ્વપરિવારરૂપ શાખાફલપત્રનસોં આપ શોભતહેં ॥ અથવા ॥ દો ઉપમા દીનીહે નવઘન ઓર તમાલવૃક્ષ તા જેસે શ્યામ આપ હો ॥ શ્યામશબ્દકો મધ્યમણિન્યાયસોં દોઈ ઉપમાનસોં સંબંધ હે ॥ ઘનકી ઉપમા દીની તાસોં યહ સુચન કિયો ॥ જેસે ઘન સુર્યકો તાપ નિવારણ કરતહે રસવૃષ્ટિ કરત હે મયુરાદિકનકોં આનંદ દેતહે પૃથ્વીકોં આર્દ્ર કરતહે ॥ વિદ્યુલ્લતાસોં બકાવ-

૧ જેસેં એક ડોરામે તીન મણી પરોયે હોય તો તામેં બીચકો મણી હોય સો દોઇ બાજુકે મણિનકો સ્પર્શ કરે તેસે બીચકો પદ દોઇ આડી લગેહે.

ભંગમેં શ્રુતિસ્મૃતિનસું સ્થાપન કરીહે ઓર યાહીતે શ્રી
વલ્લભાચાર્યજીહુ સબ ગ્રંથનકે આરંભમેં નમનવાચરૂપ
પ્રથમ લિખતહેં ॥ અબ વંદન માત્રસોં સ્વરૂપસ્ફુર્તિ ભ
તા સ્વરૂપકો વર્ણન કરતહેં ॥ સુંદર ॥ જે કામ ચંદ્રાદિક
તિનતે હુ ॥ વર ॥ શ્રેષ્ઠ હેસેં જે ચંદ્રકામાદિકનકો તો
પ્રાકૃત સૌંદર્ય હે ઓર આપકો તો અપ્રાકૃત સૌંદર્ય હે ॥
અથવા સુંદર જે શ્રીસ્વામિન્યાદિક તિનકે વર પતિ ॥
અથવા સુંદર જે દૈવીજીવ તિનકો વરણ કરવેવારે અથવા
તિનને વરવેકોંયોગ્ય યહી અભિપ્રાય મુંડક કઠવલ્યાદિ
ઉપનિષદનમેં તથા ગાયત્રીમેં વર્ણન કિયાહે ॥ ઓર
બૃહદ્વામન પુરાણકે ઉત્તરખિલ્યસ્થ વૃંદાવનમહાત્મ્યમેં
બ્રહ્માજીને ભૃગુસોં યહી અભિપ્રાય કહ્યોહે ॥ સ્ત્રિયોવા

યામતમાલકો વૃક્ષ તાજેસે હો ॥ શ્યામતમાલકો વૃક્ષ
જેસેં શ્યામ દિસતહે તેસે આપકે હુ શ્રીઅંગકો વર્ણ
યામહે ॥ યાકો ભાવાર્થ યહ જો જેસેં શ્યામતમાલરે ક્યા
તે અપને પાસ પ્રાપ્ત હોય તાકો તાપ મિ॥ તેસેં આપને
તે શરણ આવે તાકો તાપ દૂરુ રસ અત્ર છુડાયકે ઉધ્ધાર
યામતમાલવૃક્ષકે ચારવિંદકે સ્પર્શસોં સ્વલીલોપયોગી
અનેક પક્ષિબે યા રીતસોં તો આપ પુર્ણપુરૂષોત્તમ હે
ભતકેલાવતાર જો શ્રીવરાહાવતાર તિનકી તુલ્યતા ભઈ
ર્થ રાંકા નિવારણાર્થ કહયો ॥ પરમદયાલ યાકો ભાવાર્થ ॥
વરાહજીનેં તો બ્રહ્માદિકનકી પ્રાર્થનાસોં પૃથ્વીકો ઉદ્ધાર
યો ઓર જીતનો પ્રયોજન હતો તિતને હી સમયમેં
પર્શાનંદ દિયો ઓર કિયો ઓર રસસંબંધ છુડાયકેં
ડકકરી ઓર આપનેં તો અપની ઇછાસોં હી ઉદ્ધાર
કયો ઓર સ્વસ્વરૂપ જો સ્વપરિવાર તાદ્વારા અનેકવર્ષ
પર્યંત સ્પર્શાનંદ દિયો ઓર દેહિંગે ॥ ઓર અસુરભાર-
જન્ય તાપસોં શુષ્ક હતી તાકોં સ્વલીલામૃતરસસોં સરસ
કીની ॥ યા અભિપ્રાયસોં પરમદયાલ યહ વિશેષણ કહયો

૧ રસ એસો જલકોહુ નામ હે સમુદ્રમેતે નિકારિ તાપીછે શુષ્કભયી

॥ ૧ ॥ અબ યહ કાર્ય કોઇકી પ્રેરણાસોં આપને કિયો હોયગો ॥ યા શંકાકો નિવારણ આધીતુકસોં કરત હેં ॥

॥श्रीपुरुपोत्तम स्वतंत्र क्रीडा लीला द्विजतनु धारी॥

શ્રીપુરુષોત્તમ તો ત્રિગુણાતીત અગણિતાનંદ હેં તાતેં સ્વતંત્ર ક્રીડા કરવે વારે હેં ઓર લીલામાત્રસોંહિ દ્વિજ જો બ્રાહ્મણ તાકી તનુ જો દેહ તાકો ધારણ કિયો હે ॥ જીવ જેસેં કર્માનુસાર દેહ ધારણ કરે હેં તેસેં નહીં સોહિ શ્રીભાગવતપ્રથમસ્કંધમેં લીલાવતારાનુરતો દેવતિર્યગ્નરા દિષ્વિત્યાદિસ્થલમેં કહયો હે ॥ અથવા ॥ લીલાદ્વિજ જો ભગવલ્લીલાસંબંધી ભગવન્મનોરૂપ નિષ્કલંક ઉદયાસ્તમયભાવ રહિત ચંદ્ર તાજેસી તનુ જો દેહ તાકો ધારણ કિયો હે ॥ યાંકો ભાવાર્થ યહ જો જેસેં ચંદ્ર અંધકારકો નાશ કરત હેં ચકોરા દિકનકોં આનંદ દેત હે ॥ લોકોપકારક ઔષધીનકો પોષણ કરત હે ॥ સંયોગીનકોં સુખ

---

૧ દેવતા પશુ પક્ષી મનુષ્ય ઇત્યાદિક જાતિનમેં પ્રભુ ઇચ્છામાત્રસુ અવતાર લેહેં.

૨ દ્વિજરાજ એસો ચંદ્રકો નામ હે તાકો એકદેશ દ્વિજશબ્દ ઇહાં ચંદ્રવાચક માન્યો કયોં જો નામકે એકદેશસુંભી નામકો ગ્રહણ શાસ્ત્રમે હોય હે.

देत हे ॥ वियोगीनकों ताप करत हे ॥ तेसें आपहु मायावादरूप अंधःकारको नाश करत हे दैवीजीवरूपी चकोरादिकनकों आनंद देत हें लोकोपकारक श्रुति स्मृतिरूप औषधीनको पोषण करत हें भगवद्वियुक्त जीवनकुं प्रथम भगवद्विरहताप देत हें फेर भगवत्संयोगामृतसुं शीतल करत हें बहिर्मुखनकों ताप करत हें ॥ स्वीयजनकों शीतल करत हें ॥ अब या अवतारमें जेसें स्वेच्छासों जगतीतलको उद्धार कियो ॥ स्वीयजनकी रक्षा करी तेसें प्रथम नंदनंदनस्वरूपसोंहु श्रीगोवर्द्धन धारण कियो स्वीयजनकी रक्षा करी सो वर्णन अग्रीतुकसों करत हें ॥

सात दिवस गिरिवर कर धार्‍यो वासव वृष्टि निवारी२

सातदिनतांई गिरिवर जो गिरिराजजी तिनको कर सो श्रीहस्तमे धारण कियो ॥ याते वासर जो इंद्र ताकी वृष्टि को निवारण कियो ॥ अथवा ॥ वासव जो इंद्र ताको मदरूपपर्वततें निवारण कियो ॥ और वृष्टिकोहु निवारण कियो ये अभिप्राय विद्वन्मंडनमें नित्य लीलावादमें तैत्तरीयसंहिताके प्रथमाष्टक तृतीयाध्याय सप्तमानुवाककी श्रुतिके व्याख्यानमें निरूपण कियो हे ॥ २ ॥

ते प्रगट्यानू कारण कहियें जो सुरता मन आणो ॥
તે સો પ્રથમ નિરૂપણ જીનકો કીયો તે. આપ પ્રગટભયે તિનકો कारण જો वेदांतप्रतिपाद्य મૂલસ્વરૂપ તાકો નિરૂપણ કરે જો मुरता જો વા સ્વરૂપકી સ્મૃતિ મેરે મનમેં આપ आणो સો લ્યાઓ તો ॥ અથવા જીનને ગિરિરાજ ધારણ કિયો તે હી શ્રી પુરૂષોત્તમ શ્રીગુસાંઈજીરૂપસું ભુતલમેં પ્રગટભયે તિનકોપ્રગટ હોયવેકો કારણ સો હેતુ કહિયે સો કહું જો આપ મેરે મનમે સુરતા સો દૈવીપનો આણો સો લ્યાઓ તો ॥ યાકો ભાવાર્થ યહ જો અનેક વર્ષનસોં ભગ વદ્વિયોગ ભયો તાતેં બહુત અસુરસંબંધસું મેરો મન આસુરભાય હોય રહ્યોહે સો પાછો દૈવી આપ કરો તો મે નિરૂપણ કરૂં ॥ યહ અભિપ્રાય મુખ્ય મંત્રમેં સ્ફુટ હે ॥ ઓર જો શ્રોતા મન આણો ॥ એસે હુ પાઠ હે તાકો અર્થ ઓર ટીકાનમેં લિખ્યોહે ॥ અબ યા રીતસોં નો નિરાગ્રહતા દીખતહે ॥ તાસોં આગ્રહપુર્વક ફેર બીનતી કરત હેં ॥

करो कृपा हुं करुं वीनती पोतानो करि जाणो ॥ ૨ ॥
મેરે ઉપર કૃપા કીજેં મેં આપકે મુલસ્વરૂપકી વીનતી કરોં ॥ અબ જીવધર્મસોં નિરૂપણમેં કછુ સમ વિષમ હોય નો અપરાધ પડે તાકેલિયે ફેર પ્રાર્થના કરત હું ॥ पोतानो

करि जाणो ॥ मोकोंअपनो करके जानिये ॥ याको भावार्थ यह जे मोकों अपनो करके जानेंगे तासों सब दोष निवृत्त होंयगे ॥ तब बानीको दोष निवृत्त होय तामें आश्चर्य कहा ॥ अब प्रार्थना करी तासों श्रीपुरुषोत्तम-स्वरूपकी स्फुर्ति भई सो लीलास्थान जो अक्षरब्रह्म तासहित स्फुर्ति भई ॥ जेसें श्रुतीननें तपश्चर्या कीनी तब श्री पुरुषोत्तमनें प्रसन्न होयकें आकाशवाणीद्वारा आज्ञा कीनी जो वर मागो तब श्रुतिनने वर मांग्यो जो आपके स्वरूपको दर्शन कराओ तम अक्षरब्रह्म जो गे लोक तासहित आपनें दर्शन दिये यह कथा बृहद्वामनपुराणमें वृंदावनमहात्म्यमें ब्रह्माजीने भृग्वादिक ऋषीन् प्रति कही हे सो प्रसिद्ध हे तेसें इहां गोपालदासजीकों हु एसे दर्शन भये तासों प्रथम अक्षरब्रह्मको निरूपण तीन तुकसों करतहें ॥ अब अक्षरब्रह्मको भगवल्लीलास्थानत्व तो ॥ तदाहुरक्षर ब्रह्मसर्व कारणकारणं ॥ विष्णोर्धामपरं-साक्षात्पुरुषस्यमहात्मन इति तृतीयस्कंधादिवाक्यनमें

१ सर्वके कारण जे प्रगमहाभूतादिक तिनके हु जो कारण हे ओर जो सर्वत्र व्यापक एसे पुरुषोत्तमको साक्षाद्धामहे ताको अक्षरब्रह्म कहतहे.

તથા કઠવલ્લીમું કપ્રભૃતિ ઉપનિષદનમેં સ્ફુટ હે ॥ ૩ ॥

व्यापकरूप अद्वैत ब्रह्म जे तेजोमय केहवाय ।
आरजपंथअधिकारी मुनिजन तमाहे लयथाय ॥४॥

અબ બ્રહ્મ જો અક્ષરબ્રહ્મ સો કૈસો હે વ્યાપકરૂપ હે વ્યાપક હે રૂપ સો સ્વરૂપ જાકો ઐસો હે રૂપપદ કહ્યો તાસું નિર્વિશેષત્વ દુર કિયો હે ॥ અબ વ્યાપકરૂપ કહ્યો તબ તો દ્વૈત હોતહે ॥ ક્યોં જો વ્યાપ્ય વ્યાપક ભાવતો દ્વિનિષ્ઠ હે ॥ યહ શંકા નિવારણાર્થ અદ્વૈત યહ વિશેષણ કહ્યો ॥ યાતેં યહ સૂચન કિયો જો વ્યાપકહુ આપ હેં ઔર જામેં આપ વ્યાપ્ત હોતહેં સો સબ જગતહુ આપહી હેં ॥ યહ અભિપ્રાય બૃહદારણ્યકબૃહન્નારાયણાદિક ઉપનિષદનમેંહુ વર્ણન કિયો હે ॥ ઔર હંસસ્વરૂપસોં સન-

---

૧ નિજ ધર્મ યત્રરૂપોહરિઃપુર્વ કોટિબ્રહ્મતનુઃપરં યા શ્લોકમેં જેને તનુપદસોં સાકારતા સિદ્ધકીની હે તેસેં ઇહાં રૂપપદસોં સિદ્ધ કરી.

૨ જો સબ જગ્ગે રહે સો વ્યાપક કહ્યો જાય ઔર જો કોઇ જગ્ગે રહે કોઇ જગ્ગે ન રહે સો વ્યાપ્ય કહ્યો જાય જેસેં કાલ આકાશ યે સબ જગ્ગે હેં તાતે વ્યાપક હેં ઔર મનુષ્ય ઘડા ઇત્યાદિ વ્યાપ્ય કહે જાય હેં.

કાદિકનસોંહુ પ્રભુનને આજ્ઞા કીની હે ॥ અહમેવનમત્તો-ન્યદિતિબુદ્ધ્યસ્વમં જસા ॥ ઔર અક્ષર બ્રહ્મ કેસો હે ॥ તેજોમય સ્વયંપ્રકાશહે યાહીસોં, બેદમેં અનેક સ્થલમેં યાકું ભારૂપ જ્યોતીરૂપ કહ્યોહે સોહી દિખાવતહેં કેદ્દવાય ઇતને અક્ષરબ્રમ્હકો સ્વરૂપ જેસો ઇહાં નિરૂપણ કિયો તેસોહી વેદપુરાણાદિકમેં કહ્યોજાયહે અબ એસોજો અક્ષરબ્રહ્મ તાકી પ્રાપ્તિકે અધિકારી કોન હેં તિનકો નિરૂપણ કરતહેં ॥ आरजपंथ આરજ સો આર્ય જો વેદ તાકો પંથ જો માર્ગ નિષ્કામકર્મમાર્ગ તિનકે અધિકારી જે મુનિજન હેં વે તો અક્ષરબ્રહ્મમેં લીન હોતહેં ॥ અબ સામાન્યજન નાહી કહે ઔર મુનિજન કહે તાકો અભિપ્રાય યહ જો સામાન્યજનકોં તો જ્ઞાનસોં કર્મસોંહુ અક્ષરબ્રહ્મકી પ્રાપ્તિ નહીં હેં ॥ મનનશીલ હોય તાકો નામ મુનિ તાસોં જેમનન કરકેં સારાસારવિચાર કરત હે તિનકોં અક્ષરબ્રહ્મકી પ્રાપ્તી હોત હે ॥ शंका ॥ જ્ઞાનકેવિષે કર્મકેવિષે સારાસારવિચાર કહા ચેતો દોઈ વેદોદિત હેં ॥ प्रत्युत्तर ॥ ઉપનિષચ્છ્રવણસોં

---

૧ મેં હી સબ જગતરૂપસું દીખોહોં કછુભી મોસું જુદો નહી હે એસેં નિશ્ચય જાનો.

તથા બ્રહ્મસુત્રાદિવિચારસેં પરોક્ષ જ્ઞાન ઉત્પન્ન હોય હે ॥ પરંતુ મનનવિના અસંભાવનાવિપરીતભાવનાનિવૃત્તિપુર્વક અપરોક્ષ જ્ઞાન નહી ઉત્પન્ન હોય ઔર અપરોક્ષજ્ઞાનવિના મુક્તિ નહિ હોય તાસું મનન અવશ્ય ચહિયે યાહીતેં બ્રહ્મવલ્લી ઉપનિષતમેં સપ્તમાનુવાકસમાપ્તિમેં જો વિદ્વાન હોયકેં હુ મનન નહિ કરે તાકોં સંસારભય રહેહી હે ઐસેં કહયો હે ॥ અબ કર્મમેં વિચાર યહ જો વેદમેં રોચનાર્થ કર્મકે ફલ સ્વર્ગાદિ કહે હેં ઐસેં ભાસ હોત હે તથાપિ નિષ્કામ કર્મ કરે ભગવદર્પણ કરે યહ શ્રીગીતાજીમેં શ્રીકૃષ્ણુનેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ યત્કરોષિયદશ્નાસિયજ્જુહોષિદદાસિયત્ ॥ યત્તપસ્યસિકોંતેયતત્કુરુષ્વમદર્પણં ॥ યા શ્લોકમેં તાસોં નિષ્કામ કર્મકરિ ભગવદર્પણ કરે તબ ચિત્તશુદ્ધિહોયકેં શુદ્ધજ્ઞાન પ્રાપ્ત હોય તબ અક્ષર

---

૧ બ્રહ્મસ્વરૂપ એસો નહોયગો એસેં જાનનોં સો અસંભાવના ઓર શાસ્ત્રોક્તરીતિતેં વિરૂદ્ધ તરહકો બ્રહ્મસ્વરૂપ જાનનો સો વિપરીતભાવના.

૨ હે અર્જુન તું જો કર્મ કરે હે ઓર ફલભોગ કરે હે તથા જ દાન તપ કરે હે સો સબ મોકું અર્પણ કર

બ્રહ્મમેં વાકો લય હોય યા અભિપ્રાયસોં મુનિજન ઐસેં કહયો હે ॥ ૪ ॥

अक्षर आदि अखंड अनूपम उपमा कही नजाय ।
अस्ति वस्तु सउको मलि वोले निगम
नेति नेति गाय ॥ ५ ॥

અબ પ્રથમ જાકો નિરૂપણ કિયો તાહીકોં માયાવાદી પરબ્રહ્મ કહતહેં યાતેં ઔરકોં યહ સંદેહ હોય જો ઐસો હિ પરબ્રહ્મકો સ્વરૂપ હોયગો તાકે નિવારણાર્થ નામ કહત હેં ॥ अक्षर ॥ સો અક્ષર બ્રહ્મ વહ કૈસો હે ॥ आदि ॥ સર્વસૃષ્ટિકે કારણ જો આકાશાદિક ઇનકો હુ આવિર્ભાવ અક્ષરબ્રહ્મતેં હે યાસોં આદિ ઐસેં કહયો ॥ અક્ષરબ્રહ્મ જગતકો ઉપાદાનકારણ હે યહ બાત મુંડકાદિઉપનિષદનમેં સ્પુટ હે.ઔર ગીતાશ્રીભાગવતપ્રભૃતીનમેંહુ અવ્યક્તાદીનિભુતાનિ તદાહુરક્ષરં બ્રહ્મ સર્વકારણકારણં ઇત્યા-

---

૧ પ્રાણીમાત્ર અક્ષરબ્રહ્મતે ઉત્પન્ન હોતે હેં અરૂ અક્ષરમેં લય પાવત હેં.

૨ યાકો અર્થ પહિલે લીખ્યો હે.

દિરથલમેં સ્પુટ હે ॥ અબ સબ પદાર્થકો યાસોં આવિ ભાવ ભયો તાસોં ઇતિનો અંશ ન્યુન ભયો હોયગો ॥ જેસે ઘટ । જલસોં ભરયો હોં તામેસોં જિતનો જલ નિકાસે તિતનો તામે ન્યુન હોય ॥ યહ શંકા, નિવારણાર્થ કહતહેં ॥ અખંડ ॥ કાલત્રયમેંહુ જામે અણુમાત્ર ન્યુનતા નાંહી ॥ જેસે સમુદ્રમેંસોં અનેકઘટ જલ નિકાસો તોહુ સમુદ્ર અખંડ રહે તેસેં ॥ યાહીતેં અનુપમ ઉપમારહિત હે યાકોં ઉપમા દેવેકોં દુસરો કછુ પદાર્થ નહીં હે સોહી કહત હેં ઉપમા ક્રંહીનજાય યાંહીતે પુરૂષોત્તમકે સ્વરૂપકો જિનકોં જ્ઞાન નાંહી હે ઓર અક્ષરબ્રહ્મકોંહી પરબ્રહ્મ કરિકેંજાનતહેં એસે જે માયાવાદી તે ॥ સવ કો મલિ બોલે સબ કોઈ મિલિકે કહતહેં અસ્તિ વસ્તુ ॥ કહેંક અનિર્વાચ્ય વસ્તુ હે યાહીતેં નિર્ગુણ નિરાકાર પરબ્રહ્મસ્વરૂપ વે કહતહેં પરંતુ એસો કછુ બ્રહ્મસ્વરૂપ નહીંહિ ॥ શંકા તામે પ્રમાણ કહા ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ નિગમ નેતિ, નેતિ ગાય ॥ આછીરીતસોં જાતે બ્રહ્મસ્વરૂપકો જ્ઞાન હોય તાકો નિગમ કહિયે એસો નિગમ જો વેદ સો યા પ્રકારકો બ્રહ્મરૂપ નહીંહે એસેં બારંવાર ગાન કરતહે ॥ કછુ સ્વલ્પસ્વરસોં નહી કહત હે ॥ અથવા ॥ ઉપમા કહી ન જાય યાકો

ભાવાર્થ યહ જો સદૃશપદાર્થકી ઉપમા દીનીજાય હે ઓર જગતકે સબ પદાર્થ તો યામેસો ઉત્પન્ન ભયે હેં ॥ ઓર નિકૃષ્ટ હેં કોઇભી સદૃશ નાંહીં ઓર પુરૂષોત્તમ સ્વરૂપ યાસું અતિ ઉત્કૃષ્ટ હે ॥ તાસું યાકી તુલ્યકોટીકી કોઈ વસ્તુ નહીં હે ઇતિને ઉપમા કહાંસો દીની જાય ॥ યાહીતે સાંખ્યયોગાદિસ્મૃતિકાર ઋષિ સબકોઈ અસ્તિ વસ્તુ એસેં કહેં હેં ઓર વેદમેંહુ યહ સ્થુલ નહી હે યહ અણુ નહી હે એસે લોકિક ધર્મનકે નિષેધ મુખસું અક્ષરકો વર્ણન કિયો હે સો ગાર્ગીવિદ્યામુર્તામુર્ત્તબ્રાહ્મણાદિ સ્થલનમેં સ્ફુટહે ॥ અબ અક્ષરબ્રહ્મકો અસ્તિ વસ્તુ યા રીત સોં કહતહેં ॥ નિરૂપણ નાંહીં કરતહેં તાકો કારણ. કહતહેં ॥ ૫ ॥

निर्गुणनो निर्देश अटपटो रसना शीपेरे कहिये ॥
रुप वर्ण वपु द्दष्टपदारथ त्यां एको नव लहिये ॥६

યા અક્ષર બ્રહ્મકો નિર્દેશ જો નિરૂપણ સો અટપટો હે અશક્ય જેસો હે યાહીતેં રસના જો જિહ્વા અર્થાત્ બાની તાતે કેસેં કહ્યો જાય ॥ કયોં જો નિરૂપણ તો સત્વાદિક ગુણ રૂપ વર્ણ ॥ જો બ્રાહ્મણક્ષત્રિયાદિક અથવા ગોરશ્યામાદિક ઓર

दपियोत्तमः॥ अतोस्मिल्लोकेवेदेच्प्रथितःपुरुषोत्तमः ॥ या श्लोकमें अब याको फलितार्थ यह जो क्षर सो आविर्भावतिरो भाववारो प्रपंचः॥ मूलकारण अक्षर ॥ लीलास्थान ॥ और प्रपंच सों पर ओर अक्षरब्रह्मतें उत्तम ऐसे पुरुषोत्तम हें यह सब बात कठवल्ली-उपनिषतकी तृतीयवल्लीमें स्फुट हे ओर सिद्धांत-मुक्तावलीमें श्रीवल्लभाचार्यजीनें हु स्फुट निरूपण कियो हे ॥ अब ये पुरुषोत्तम कैसे हें ॥ जिनकी लीला जो गोवर्द्धनधारणादिक ओर विहार जो रास क्रीडादिक सो सब अचल नित्य हें ॥ अथवा लीलाअचल जो लीलोपयोगी पर्वत श्रीगिरिराजजी तापर विहार करत हें ॥ ऐसे जे पुरुषोत्तम हें तिनसों ब्रह्मज्ञानी जे कर्मकांडी ब्रह्म करिकें जानवेवारे ओर ॥ मुक्तिमारगी ॥ अक्षरब्रह्मकों परब्रह्म करिकें जाननेवारे ॥ इन दोउनको तो स्वप्नमेंहु व्योहार नहीं हे अथवा ब्रह्मज्ञानी जे अक्षरब्रह्ममात्रके ज्ञानवारे ओर मुक्तिमार्गी सो मर्या-

१ यह सब बात नित्यलीलावादमें शश्वद्रासरसोन्मत्त यत्रगोपीकदंबकं इति बृहद्वामन पुराणादिवचननसुं स्थापन कीनीहे.

દાભક્તિમાર્ગીય જો શ્રીભાગવતાદિકમેં ભેગવાન્ભજ-
તાંમુકુંદોમુક્તિંદદાતિકર્હિચિત્સ્મનભક્તિ યોગંઇત્યાદિક-
સ્થલમેં ભક્તિ કરેપીછેં હુ મુક્તિકે અધિકારી કહેહેં
તે ઇન દોઉનકોં સ્વપ્નમેંહુ પુર્વોક્ત નિત્યલીલાકો
સંબંધ હોત નાંહીં કયોં જો પુરૂષોત્તમલીલાપ્રાપ્તિ નિર્ગુ-
ણભક્તિમાત્રસુંહી હોય હે એસેં વેદ ગીતા શ્રીભાગ-
વતાદિકનમેં અનેકત્ર કહયો હે ॥ ૭ ॥ અબ પ્રથમ
નિરૂપણ જાકો કિયો એસો જો અક્ષરબ્રહ્મ તાકેવિષે
ગુણ ॥ ૬૫ ॥ વર્ણ ॥ વપુ યે લૌકિક કછુ બી નહી
હેં એસેં કહયો ॥ પરંતુ વે અલૌકિક કેસે હેં યહ
શંકા નિવારણાર્થ ઓર લીલાઅચલવિહાર એસેં કહયો
સો લીલા કોનસે સ્થલમેં હે જહાં બ્રહ્મજ્ઞાનિપ્રભૃતિનકો
સંબંધ નહીં હે યાહુ શંકાકે નિવારણાર્થ અક્ષરબ્રહ્મ
જો લીલાસ્થાન જાકોં વ્યાપિ વૈકુંઠ કહત હેં તાકો
નિરૂપણ કરત હેં ॥

---

૧ પંચમસ્કંધમેં કહયો હે જો મર્યાદામાર્ગરીતિસેં જે
ભજેહે તિનકોં ભગવાન્ મુક્તિ દેહેં પરંતુ ફલરૂપભક્તિ
કબહુ નહી દેહેં.

ज्यां वृंदावन आदि अचल शशी शरदेणु वहु वेश॥
वनदेवी पदकुमकुम मुख सुख परसे रंग विशेप ॥८॥

જહાં વ્યાપિવૈકુંઠકેવિપેં વૃંદાવન ઐસે નામકો બન હે તાકેવિપેં શશી ॥ ભગવન્મનોરૂપચંદ્ર. સો કેસો હે આદિ॥ લોકપ્રસિદ્ધચંદ્રકો કારણ હે કેસેં જો યા ચંદ્રકો ભગવન્મનોરૂપચંદ્રતેં આવિર્ભાવ હે ॥ સો શ્રીમદ્ભાગવતમેં ॥ ચંદ્રોમનોયસ્યદૃગર્ક આત્મા ॥ ઇત્યાદિ સ્થલકેવિપેં નિરૂપણ કિયોહે ॥ ઓર વેદમેંહુ ઐસેંહિ નિરૂપણ કિયો હે યાહીતેં આદિ યહ વિશેપણ કહયો હે ॥ ઓર દેહલીદીપન્યાયસોં આદિ યહ વૃંદાવનકોહુ વિશેપણ હે ક્યોં જો વૃંદાવનહુ અનાદિસિદ્ધ ભગવદ્રુપ હે ॥ ઓર વહ ચંદ્ર કેસોહે ॥ अचल क्षय વૃદ્ધિભાવ ઓર ઉદયાસ્ત-

---

૧ દ્વિતીયસ્કંધમેં ચંદ્રસો પ્રભુનકો મનહે સુર્યસો નેત્રહે એસે કહયોહે

૨ પુરૂપસુક્તાદિકનમેં.

૩ જેસેં દેહરીપેં દીવા ધર્યોહોય તો ભીતર તથા બાહિર દોઉ જગેં પ્રકાશ કરે તેસેં એકહીઆદિપદ દોઉ જગે સંબંધ પાવેહે.

મભાવ તાતેં રહિત હે ઓર વાકો ગમન મધ્યાકાશપર્યંતહી હે તહાંતેં આગે ચલે નહીહે યહ સબ બાત પંચાધ્યાયીકે શ્રીસુબોધિનીજીમેં લિખીહે ॥ એસો ચંદ્ર હે તાતેં शरदेणुवहुवेश ॥ શરદ્ઋતુકી રાત્રી યે બોહોત સુંદર હેં બેશ એસો ગુર્જરભાષામેં સુંદરકો નામ હે અબ બહુવેશ યહ શરદ્રાત્રિકો વિશેષણ કહ્યો તાસોં યહ સૂચન કિયો જો લૌકિકમેં તો શરદ્ઋતુ દ્વિમાસાત્મક હે ॥ તાહુમે પૌર્ણિમાકી મધ્યરાત્રી ॥ સોહુ કલંકીચંદ્રકી કદાચિત્ બાદરરહિત ચાંદનીતેં કછુ સુંદર હોતહે ॥ ઓર વૃંદાવનનેં તો સર્વદા યહ સબ પદાર્થ નિર્દોપ સર્વદા સમાન હે યાહીતેં બહુવેશ એસેં કહ્યો ॥ અબ વૃંદાવનકેવિષેં શરદ્ઋતુકો વર્ણન કિયો સો ઉપલક્ષણરીતસોં[1] કિયોહે ॥ યાતેં યહ સુચન કિયો જો સબ ઋતુ વૃંદાવનમેં શોભા દેતહેં ॥ યહી બૃહદ્વામન-

૧ જેસે કૌવાકેંપાસસુ દહીકી રક્ષા કરિવેકો કહ્યોહોય તબ બિલાવપ્રભૃતિ સબનતેં દહીકી રક્ષા કરી ચહિયે તેસેંહી થોડોસોકહેતે વાકેસંગકે સબપદાર્થકો જ્ઞાન હોયહે સો ઉપલક્ષણરીતસો કહ્યોજાય.

પુરાણમેં ॥ યંત્રવૃંદાવનંનામવનંકામદુઘૈર્દ્રુમૈઃ ॥ મનોરમનિકુંજાઢ્યંસર્વર્તુરસસંયુતમ્ ॥ યા૧શ્લોકમેં નિરૂપણ કિયોહે ॥ અબ એસો જો વૃંદાવન તાકેવિષે પ્રભુ ફિરતહેં તાતેં આપકે પદ જે ચરણારવિંદ તિનકો પ્રસાદી કુમકુમ જો કેસર સો તૃણાદિકનકોં લાગતહે તાકે દર્શનસોં કામતપ્ત હોયકેં વનદેવી જે વનસ્થ પુલિંદીપ્રભૃતિ ભક્ત હેં તે અપને મુખહૃદયકોં કામતાપકી શાંતિકે અર્થ લગાવત હેં તાતેં વાકો જો સુખરૂપ સ્પર્શ તાતેં રંગ વિશેષ ઉનકી શોભા અધિક હોત હે ॥ ઓર ॥ સરસે રંગ વિશેષ ॥ એસોહુ પાઠહે તાકો અર્થ યહ જો વનદેવીકે મુખકો વર્ણ હિ કેસર જેસો હે ॥ તામે ફેર ભગવત્પ્રસાદી કેસર લગાવતહેં તાતેં ઓર હૃદયકોંહુ લગાવતહેં તાતેં ॥ સરસે રંગવિશેષ ॥ અપને અંગકો ॥ જો સ્વાભાવિક રંગ હે સો વિશેષ સરસે બોહોત સરસ હોતહે ॥ યેહી અભિપ્રાય શ્રીમદ્ભા-

૧ ભગવદ્ધામમેં વૃંદાવન યાનામકો વન હે જો ઇચ્છાનુસાર ફલપુષ્પાદિક જિનમે સિદ્ધ હોય એસે વૃક્ષનતે યુક્તહે ઓર જામેં અતિસુંદર અનેક નિકુંજહે ઓર સબ ઋતુનકો આનંદ ઓર શૃંગારાદિરસ જહાં સદા રહતહેં.

ગવતેમેં ॥ પુર્ણાઃપુલિંદ્યઉરૂગાયપદાબ્જરાગ શ્રીકું કુમેન-દયિતાસ્તનમંડિતેન ॥ યા શ્લોકમેં નિરૂપણ કિયોહે ।૮।

ज्यां सरिता चामींकर मणिगण उभयबद्ध सोपान॥
कमल कुमुद नानाअलि सुंदर मधुर करे त्यांहां गान

जहां વૃંદાવનકે સમીપ ॥ सरिता જે નદી શ્રીયમુનાજી સો કેસેહેં चामीकर જે સુવર્ણ ॥ ઓર मणिगण જે નાના-પ્રકારકે મણિનકે સમુહ તિનકરિકેં ॥ उभय સો દોઉ-આડી बद्ध સો બાંધે હેં ॥ सोपान સો સીઢી જીનકી ॥ એસે શ્રીયમુનાજી તિનકેવિષેં ॥ कमल જે સુર્યવિકાસી કમલ ઓર कुमुद જે ચંદ્રવિકાસી કમલ ॥ नाना યા શબ્દસોં ઓરહુ - અનેક જાતિકે કમલ હેં યહ સુચન કિયો ॥ તિનકેવિષેં અલી જે ભ્રમર તે મધુર લીલોપ-યોગીમિષ્ટ ગાન કરતહેં ઓર ॥ मधुपकरेत्यांहांगान ॥ એસોંહુ પાઠ હે. તાપક્ષમેં જીન શ્રીયમુનાજીમેં નાના-પ્રકારકે કમલનકી અલી સો પંક્તિ સુંદર દીસતહેં त्यांहां ॥ તિન કમલપંક્તિનમેં મધુપ સો મકરંદ પાન કરિકેં મત્તભયે એસે જે ભ્રમર તે ગાન કરતહેં ॥ અબ ભ્રમરકો

૧ યા શ્લોકકો અર્થ પ્રાયઃ સગરો ટીકામેંહી આયગયોહે.

ઝંકાર નહી કહયો ગાન કહયો તાસોં યહ સુચન કિયો જો લૌકિક ભ્રમર તો કેવલ અવ્યક્ત શબ્દ કરતહેં ॥ ઓર યહ તો ભગવદ્યશઃસહિત મિષ્ટ શબ્દ કરતહેં તાતેં ગાન એસેં કહયો હે ॥ ઓર કમલકેવિષેં ભ્રમરકો નિરૂપણ કિયો તાતેં યહ સુચન કિયો જો સંર્વદા સર્વ જાતિકે કમલ વિકસિત રહતહેં નહી તો ભ્રમર વિનમેં ગુંજારવ કરિસકેં નહીં ॥ ઓર ઉહાં સદા વિકાસ રહે તામેં તો કછુ આશ્ચર્ય નહીં ક્યોં જો પ્રભુનકે અંશ જે સુર્ય ચંદ્ર તિનકે દુરસોં દર્શનામાત્રતેં સબ જાતિકે કમલ વિકાસ પાવતહેં ॥ તબ પ્રભુનકો સન્નિધાન જહાં હે તહાં યા બાતકો કહા આશ્ચર્ય ॥ એસેંહી બૃહદ્બ્રામનપુરાણમેં ॥ યત્રેનિર્મલપાની યાકાલિંદીસરિતાવરા॥ રત્નબંદ્ધોભયતટીહંસપદ્માદિસંકુલો ॥ યા શ્લોકમેં શ્રી યમુનાજીકો વર્ણન કિયોહે ॥ ઓર ગોપાલદાસજીને શ્રી યમુનાજીકો નામ કહયો હે ॥ તાકો સંદેહ યાં શ્લોકમેં

૧ ભગવદ્ધામમેં નિર્મલજલવાંરે સબનદીનમેં શ્રેષ્ઠ શ્રીયમુનાજી હેં તિનકે દોઇતીર રત્નનતેં બંધેહે ઓર તહાં હંસ કમલ ભ્રમર આદિકનસી ભીડસી રહેહે.

નામનિરૂપણ કિયો તાસોં નિવૃત્ત હોતહે ॥ ઔર વૃંદાવનકે સમીપ ઔર નદીકી સંભાવના હુ નહીહે ॥ ૯ ॥ ઐસેં જલકી શોભા વર્ણન કરિકેં અબ તીરકી શોભા કહતહેં ॥

कनक लता मालती मल्लिका विविध कुसुम मकरंद॥
शीतल पवन झकोरे लहरी परसे अति आनंद॥१०

कनकलता જો પીતચમેલી मालती मल्लिका[1] તે પ્રસિદ્ધહી હે ॥ ઔરહુ विविध જો અનેક પ્રકારકે कुसुम જો પુષ્પ તિનકો જો मकरंद સો હે જામેં ઐસે પુષ્પદ્રુમ હે યાહીતેં મંદ સુગંધ ॥ ઔર लहरी જો શ્રીયમુનાજીકી લહરી તાકે સ્પર્શ કરિકેં शीतल ઐસો જો ત્રિવિધ पवन સો ઝકોરત હે ॥ તાતેં अति आनंद જહાં હે ॥ યા વર્ણનતેં શ્રીયમુનાજીકેં જલકોંહુ શીતસુગંધિત્વ સુચિત ભયો ॥ ઔર લતાનતેં તટમાંતશોભાહુ સુચિત ભઇ ॥ ૧૦ ॥ અબ દો તુકનસોં શ્રીગિરિરાજજીકો વર્ણન કરતહેં ॥

---

૧ મોગરા.

पद्मराग मरकतमणि स्फाटिक श्री गोवर्धन सोहे ॥
ब्रह्म रुद्र त्यां कोण बापडा श्रीहरिना मन मोहे॥११

पद्मराग જો ઉત્તમ માણિક્ય ॥ मरकतमणि જો ઇંદ્રનીલમણિ જાકોં લીલવી કહત હૈં ॥ ઓર स्फाटिक જો સ્ફટિક યહ તો ઉપલક્ષણમાત્ર હે ॥ ઓરહુ અનેક પ્રકારકે રત્ન હૈં તિનકરિકેં યુક્ત એસે જો શ્રીગોવર્દ્ધન ॥ श्री જો નિર્ઝરકંદરાદિકનકી શોભા તાકરિકેં યુક્ત જો ગિરિરાજજી તે શોભતહેં ફેર કેસે હેં ॥ ब्रह्म જો બ્રહ્મા ઓર रुद्र જો શિવ વેતો કોન ॥ બાપડે ॥ બિચારે પરંતુ श्रीहरि શ્રી જો સ્વામિન્યાદિક તિનકેહુ મનકે હરિ હરણ કરિવેવારે પ્રભુ તિનકેહુ મનકોં અપની શોભાતેં ગિરિરાજજી મોહતહેં ॥ યાહી રીતસોં બૃહદ્વામનપુરાણમેં ॥ યત્ર[1]ગોવર્દ્ધનોનામસુનિર્ઝરદરીયુતઃ ॥ રત્નધાતુમયઃશ્રીમાન્ સુપક્ષિગણસંકુલઃ ॥ યા શ્લોકમેં વર્ણન કિયોહે ॥ ૧૧ ॥

૧ ભગવલ્લોકમેં ગોવર્દ્ધન યા નામકો પર્વતહે જો સુંદર ઝરના ઓર અનેક કંદરા તિનકરિકેં સહિતહે ઓર રત્નસુવર્ણમય અલૌકિકશોભાવાન્ ઓર આછે પક્ષી નેક સમુહનકરિકે સંકીર્ણ હે.

અબ શ્રીગિરિરાજજીકે તથા વૃંદાવનકે પક્ષીનકો વર્ણન કરતહેં ॥

नाना पक्षीनी शब्दमाधुरी शोभातणो नहि पार ॥
विविध प्रकारे जुजवा केहेतां ग्रंथ थायविस्तार ॥१२

જહાં વૃંદાવન ગિરિરાજકે વિષેં નાનાપ્રકારકે પક્ષી તિનકી શબ્દ માધુરી ઓર શોભા તાકો પાર નાંહીં હે ॥ યાહીતેં વિવિધપ્રકાર તેં जुजवा ॥ જુદે જુદે નામપુર્વક કહે તો ગ્રંથકો વિસ્તાર હોય યાતેં યહ સુચન કિયો જો શોભા તો અધિકહે પરંતુ મેને થોડીસી વર્ણન કીનીહે ॥ અબ એસો વૃંદાવન એસે શ્રીયમુનાજી ઓર એસે શ્રીગિરિરાજજી જાકે વિષે હેં એસો જો વ્યાપિવૈકુંઠ તાકોં ગોલોક કહતહેં સો બ્રહ્માનંદમય હે ॥ યહ બૃહદ્વામનપુરાણમેં ॥ બ્રહ્માનંદમયોલોકોવ્યાપિવૈકુંઠસંજ્ઞકઃ ॥ નિર્ગુણોઅનાદ્યનંતશ્ચવર્તતે કેવલેડક્ષરે ॥ યા શ્લોકમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ ૧૨ ॥ અબ એસો જો ગોલોક તાકેવિષેં પુરૂષોત્તમલીલા કરતહેં તાકો વર્ણન કરતહેં ॥

---

૧ વ્યાપીવૈકુંઠ યા નામકો ગણિતાનંદરૂપ નિર્ગુણ આદિઅંતરહિત એસો ભગવદ્ધામ કેવલ અક્ષરબ્રહ્મકે ભીતર હે.

श्यामा शतदलनयन सुंदरी जुथतणो नहीं पार ॥
अनेक रासमंडल रशना रची खेले श्रीनंदकुमार[१२]

જહાં સુંદરી જો વ્રજાંગના તિનકે જૂથ ॥ સમુહ ॥ તિનકો પાર નહી હૈ વે વ્રજાંગના કેસી હૈ ॥ શ્યામા ॥ ષોડશ વર્ષકી સર્વદા જીનકી વય હે ॥ ઓર કેસી હે ॥ શતદલ નયન ॥ શતદલ જો સોપખડીકો કમલ તાજેસે જીનકે નેત્ર હૈ ॥ યહ ઉપલક્ષણ રીતસોં વર્ણન કિયો યાતેં યહ સુચન કિયો જો અંગઅંગકો અત્યંત સૌંદર્ય હે એસે જે વ્રજસુંદરીજન તિનકે અનેક રાસોપયોગી મંડલ રચના કરિકેં શ્રીનંદકુમાર ॥ શ્રીપુરૂષોત્તમ કિશોર સ્વરૂપસોં ખેલત હૈ ॥ યેહિ બૃહદ્વામનપુરાણમેં ॥ નાનારાસ રસોન્મત્તયત્રગોપીકદંબકં તત્કદંબક મધ્યસ્થઃ કિશોરાકૃતિરચ્યુતઃ ॥ યા શ્લોકમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ ઓર શ્રીમદ્ભાગવતકેવિષે પંચ્યાધ્યાયીમેંહુ યા લીલાકો વર્ણન

---

૧ શ્યામા ષોડશવાર્ષિકી.

૨ સદા અનેકપ્રકારકી રાસક્રીડાકે રસકરિકેં ઉન્મત્ત એસો ગોપીસમુહ ભગવદ્ધામમેં હૈ ઓર તાસમુહકેમધ્ય કિશોરસ્વરૂપસોં પ્રભુ બિરાજે હૈ ઓર શબ્દ્રારસમોન્મત્તં એસોહુ પાઠહે

કિયો હૈ ॥ ઔર નંદકુમાર ઐસેં કહયો-તાસોં નંદાદિક હુ નિત્યલીલામેં સર્વદા હૈં બાલલીલાકો અનુભવ કરત હૈં ॥ યહ સુચન કિયો ॥ ૧૩ ॥

एणीपेरे नितनवली लीला घोप वाद झंकार ॥
अंगस्वेदमकरंदे मोह्या मधुप करे गुंजार ॥१४॥

યા પ્રકારતેં નિતનવલી સો નિત્ય નવીન જો લીલા તાસં બંધી ઘોપ ॥ જો કિંકિણીકંકણાદિકનકે શબ્દસહિત ગાન ઔર વાદ ॥ જો મૃદંગવીણાદિકનકે શબ્દ ॥ યહ સબ મિલકેં ઝંકાર ॥ સો અવ્યક્ત મધુરશબ્દ હોય રહયો હૈ॥ ઔર રાસક્રીડાશ્રમસોં પ્રભુનકે તથા વ્રજસુંદરીનકે શ્રી-અંગકો સ્વેદ ॥ જો પ્રસ્વેદ તાસોં મિશ્રિત ભયો ઐસો જો પુષ્પમાલાનકો મકરંદ અથવા અંગ સ્વેદરૂપહી જો મકરંદ તાકે પાનસોં સુગંધસોં મોહિત ભયે ઐસે જો મધુપ ॥ મધુ જો મકરંદ તાકો પાન કરનહારે ભ્રમર વે જહાં ગુંજાર ॥ સો અવ્યક્ત મધુર શબ્દ કરતહૈં ॥ ક્યોં જો જો મધુપાન કરે તાકે મુખતેં વ્યક્ત શબ્દ નહી

૧ મધુ ઐસો પુષ્પરસકો ઔર મધુકો ઇનદોઉનકો નામ હૈ.

નિકસે ॥ યાહીતેં ગુંજાર એસેં કહ્યો ઓર મોહ્યા ॥ યહ વિશેષણ કહ્યો ॥ તાસોં યહ સુચન કિયો જો કેવલ મકરંદસોં તો ભ્રમરકું તૃપ્તિ હોતહે ॥ પરંતુ મોહ નહી હોતહે ॥ ઓર યા મકરંદમેં તો શ્રીપ્રભુનકે તથા વ્રજ-સુંદરીનકે શ્રીઅંગકો પ્રસ્વેદ મિશ્રીત ભયોહે યાતેં મધુ-પહુ મોહિત ભયે યાતેં પ્રસ્વેદકો મકરંદતેં હુ અધિક મધુરત્વ માદકત્વ અત્યંત સુગંધિત્વ સુચિત ભયો ॥ ૧૪ ॥ એસેં અક્ષરબ્રહ્મ જો ગોલોક ઓર પરબ્રહ્મ જો લીલાસહિત શ્રીપુરૂષોત્તમ તિનકો નિરૂપણ કરિકેં અગ સૃષ્ટિકો પ્રકાર નિરૂપણ હેતુપુર્વક કરતહેં તહાં પ્રથમ આપકી દીનતા સુચન કરત હેં ॥

एं प्रभुने मन इछा उपनी जस थावा विस्तार ॥
अधिकारी पांखें ए वाणी नहि कोयने उच्चार ॥१५॥

પ્રભુ સો જીનકો વર્ણન કિયો વેહી આપ શ્રીપુરૂષોત્તમ શ્રીગુસાંઇજી તિનકે મનમેં જસ જો મહાત્મ્યકીર્તન તાકો વિસ્તાર હોઇવેકી ઇચ્છા ઉત્પન્ન ભઇ ॥ પરંતુ અધિકારીપાંખેં સો અધિકારિબિના એ વાણી નહિ કોયને ઉચાર ॥ ભગવ-લ્લીલાનિરૂપણકી વાણીકો ઉચ્ચાર કોઇ નહિ કરિ સક-

તહે ॥ અથવા યા લીલાકોં તો જો અધિકારી હોય સો પાંવે ॥ જાને ॥ યાતે ઓર કોઈ વાણીસોં ઉચ્ચાર કરિ સકે નાહીં યતેં યહ સુચન કિયોં જો મે અનધિકારી હતો પરંતુ મોકોં સ્વચર્વિત તાંબુલ દેકેં અધિકારી કિયો તાતેં હૃદયમેં લીલાસ્ફુર્તિ ભઈ તાકો મેને વર્ણન કિયો ઓર કરતહોં યાકો ફલિતાર્થ યહ જો ભગવદનુગ્રહબિના હૃદયમેં લીલાસ્ફુર્તિ હોય નાહીં યાહીતેં શ્રીગીતાજીમેં અર્જુનકોં શ્રીકૃષ્ણને આજ્ઞા કીનીહે ॥ દિવ્યં દદામિતે ચક્ષુ:પશ્યમેયોગમૈશ્વરં ॥ યાતેં શ્રીગુસાંઇજીકે અનુગ્રહ તેંહી લીલા વર્ણન કીની ઓર કરતહે ॥ ૧૫ ॥

भ्रूभंगेंथी सृष्टि नीपनी अतिसुंदर ब्रह्मांड ॥
चौद लोक नानावैचित्र्यें भूमंडल नवखंड ॥१६॥

એમ શ્રીપુરૂષોત્તમકે ભ્રુભંગેંથી ॥ ભ્રુકુટીકે ચલનમાત્રસોં સૃષ્ટિ નીપની ॥ ચરાચરકી ઉત્પત્તિ ભઈ॥ ઓર બ્રહ્માંડ ઉત્પન્ન ભયો સો કેસો હે ॥ चौदलोक ॥ જો સાત અધોલોક ઓર સાત ઉર્ધ્વલોક ઓર નવખંડ જામેં હેં

---

૧ મેં તોકુ અલૌકિક નેત્ર દઉ હું તાતેં મેરો ઇશ્વરતાબોધક યોગ દેખ.

એસો ભૂમંડલ જો પૃથ્વીમંડલ તિનકરિકેં વૈચિત્ર્ય જો વિચિત્રતા ॥ તાકરિકેં અતિસુંદર ભગવલ્લીલોપયોગી ॥ એસો અબ ભુમંડલ નવખંડાત્મક કહ્યો ઓર સપ્ત દીપાત્મક નહી કહયો તાકો કારણ તો શ્રીમહાપ્રભુનનેં શ્રીભાગવતતત્વદીપમે ॥ લક્ષમાત્રમિય ભુમિઃપ્રાયેણેતિ મતિર્મમ ॥ યા શ્લોકમે આજ્ઞા કરી સોઈ હે ॥ ૧૬ ॥ યા તુકમે સૃષ્ટિ કહિ સો કિતને પ્રકારકી હે તાકો હેતુ પુર્વક નિરૂપણ કરત હેં ॥

परपोतानि व्यक्ति करेवा सृष्टि ते द्विधा प्रकार ॥
देवी आसुरी बे उपजावी प्रभू मन करी विचार ॥१७

परपोतानि ॥ પરકીયસ્વકીયકી વ્યક્તિ સ્પષ્ટતા કરિવેકોં દ્વિધા ॥ દોપ્રકારકી સૃષ્ટિ સો એક દૈવી ઓર દુસરી આસુરી યહ દો ઉપજાવી પ્રગટ કીની યાહીરીતસોં સૃષ્ટિકો દ્વૈવિધ ગીતાદિપ્રભૃતિનમે ॥ દ્વૌ ભુતસર્ગૌલોકેસ્મિન્દૈવ આસુરએવચ ઇત્યાદિસ્થલનમેં સ્ફુટહે, અબ પ્રભુ જો

૧ યા કલ્પકી પૃથ્વી લાખ યોજનકી હી હે એસો ભાસે હે

૨ પ્રાણીનકી સૃષ્ટિ યાલોકમે દો પ્રકારકી હે એક દૈવ ઓર એક આસુર.

શ્રીપુરૂષોત્તમ તિનનેં મનમેં વિચાર કરિકેં ॥ યાકો સંબંધ આગેકી તુકસોં હે ॥ વિચાર યહ જો ઇનિ દોઇ સૃષ્ટિકો કછુ અવલંબ ચાહિયે ॥ ૧૭ ॥ યા વિચારસોં દો પદાર્થ ઉત્પન્ન કિયે સો કહતહેં ॥

भक्ति सुंदरी नें माया दासी बे मूरत प्रगटावी ॥
तेमा पेहेली नखशिखसुभगा श्रीहरीनें मन भावी १८

ભક્તિરૂપ એક સુંદરી પ્રગટ કીની ॥ અબ ભક્તિકો સુંદરીરૂપ પ્રગટ કીનો તાકો અભિપ્રાય યહ જો સુંદરીભાવસોં ભક્તિ હે સોઇ મુખ્ય હે ॥ ભગવત્કૃપાકો ફલ હે ઓર નવધાભક્તિ તે સાધનભક્તિ હેં ॥ યાહીતેં બૃહદ્વામનપુરાણમેં કહયો હે ॥ સ્ત્રિયોવાપુરૂષોવાપિભર્તૃભાવેનકેશવં ॥ હૃદિકૃત્વાગતિં યાંતિશ્રુતીનાં નાત્રસંશયઃ ॥ ઓર શ્રીમદ્ભાગવતનવમસ્કંધમેં દુર્વાસાકોં આજ્ઞા કીની હે ॥ વશેકુર્વંતિમાંભક્ત્યાસત્સ્રિયઃસત્પતિંયથા ॥ યાહીતેં

૧ સ્ત્રી ઓર પુરૂષહુ ભગવાનહી અપને પતિહેં એસે ધ્યાન કરિકેં શ્રુતિનકી ગતિકાં પાવતહેં ઇતને નિત્યલીલા પ્રાપ્ત હોતહે

૨ મોકું ભક્ત વશ કરતહેં જેસે આચ્છી સ્ત્રિયેં આછે પતિ કોં વશ કરે.

સર્વોત્તમજીમેં હુ ॥ રાસસ્ત્રીભાવપુરિતવિગ્રહઃ ॥ ઐસો શ્રીમદાચાર્યનકો નામ હે ॥ ઔર સૌંદર્ય[1] નિજહૃદતં પ્રકટિતં સ્ત્રીગુઢભાવાત્મકં ॥ યા શ્લોકમે હુ યેહી નિરૂપણ કિયો હે ॥ યાહીતે યાસોં અધિક સુંદર ઓર કોન હે ॥ ક્યોં જો કોટિકંદર્પલાવણ્ય સબતે પર સાધનતે અપ્રાપ્ય એસે જે પ્રભુ ને જાકરિકેં જીવકે હુ વશ હોતહે સોઈ પ્રભુનને આજ્ઞા કીની હે ॥ ભક્ત્યાહમેકયાગ્રાહ્ય[2] ॥ ઓર ગીતાજીમેં હુ ॥ ભક્ત્યાત્વનન્યયાશક્ય[3] ॥ યા શ્લોકમેં ॥ યાહીતેં શ્રીગીતાજીમેં યા પ્રેમલક્ષણા-ભક્તિકોં બ્રહ્મજ્ઞાનકો હુ ફલરૂપત્વ નિરૂપણ કિયો હે ॥ [4]બ્રહ્મભુતઃપ્રસન્નાત્માનશોચતિનકાંક્ષતિ ॥ સમઃસર્વેષુભુ-તેષુમદ્ભક્તિલભતેપરાં ॥ યાહિતેં ભક્તિસુંદરી એસેં નિરૂ

---

૧ યહ શ્લોક શ્રીગુસાંઇજીકો હે યાપે શ્રીગોકુલોત્સવજીકૃત સંસ્કૃત ટીકા હે

૨ એકભક્તીસોં હી મેરો યથાર્થ જ્ઞાન તથા દર્શન હોય સકેહે

૩ જો જ્ઞાનતે બ્રહ્મરૂપ હોયહે સો સદા પ્રસન્ન રહે હે ઓર વાકો શોક તથા કામના કછુવી હોય નહિ સબ પ્રાણીનપે વહ સમદ્રષ્ટી હોયહે વહ જીવન્મુક્ત મેરી ફલરૂપભક્તી કો પાવતહે

પણ કિયો ॥ અબ માયાકોં દાસી કહી તાકો અભિપ્રાય યહહૈ જો જેસેં દાસી હે તાકોં સ્વામીકો સત્તોસંબંધ હે તથાપિ સ્વામિકે મુખ્યસેવક હેં તિનકે હું પાસ જાયવેકી યાકોં યોગ્યતા નાહી હે ॥ ઓર નીચસોંહિ યાકો સંબંધ હોત હે ॥ તેસેં મોહકમાયા હું ભગવચ્છક્તિ હે તથાપિ ભગવદ્ભક્તનકે નિકટ હું જાય નહીં સકતહે યેહી અભિપ્રાય ॥ તાવન્મોહોંઘ્રિનિગડો-યાવત્કૃષ્ણનતેજનાઃ[1] ॥ માયાપરૈત્યભિમુખેચવિલજ્જમાના ॥ વિલજ્જમાનયાયસ્યસ્થાતુમીક્ષાપથેમુયા[2] ॥ ઇત્યાદિ સ્થલકેવિષેં શ્રીભાગવતમેં નિરૂપણ કિયોહે ॥ ઓર શ્રીગીતાજીમેં હું મામેવયેપ્રપદ્યંતેમાયામેતાંતરંતિતે[3] ॥ યા શ્લોકમેં પ્રભુનને આગ્ના કીનીહે ॥ ઓર આસુરજીવકોંહી સદા લગી રહત હે ॥ સોઇ શ્રીગીતાજીમેં પ્રભુ-

---

૧ હે પ્રભો જહાંતાઇ જન આપકે નહોંય તહાતાઇ મોહરૂપ બેડી રહે

૨ પ્રભુનકે સન્મુખ ઠાડી રહિવેમેંહુ માયા લાજ પાયકેં પાછી ફિરજાય હે.

૩ જે મોકુંહી શરણ આવે તે હી યા માયાકુ તરેં હેં.

નને આજ્ઞા કીનીહે ॥ માયયાપહૃતજ્ઞાનાઆસુરંભાવમાશ્રિતાઃ ॥ યા શ્લોકમેં શ્રીમદ્ભાગવતમેંહુ અનેકસ્થલકે વિષે યહ અભિપ્રાય નિરૂપણ કિયોહે ॥ યાહીતેં માયા દાસી એસેં નિરૂપણ કિયો ॥ ઓર સુંદરપનો ઓર બુરેપનો તો અરૂપી જો વાયુ હે તામેં હુ હે ॥ અબ યે દોનો અરૂપી હેં કે રૂપવાન્ હેં યહ શંકા નિવારણ કરિવેકોં કહયો વેમૂરત મગટાવી ॥ યાતેં યે દોઈ ભિન્ન હેં ઓર મુર્તિમાન હે યહ સુચન કિયો ॥ અબ વાદી શંકા કરતહે ॥ નારદપંચરાત્રમેં માહાત્મ્યજ્ઞાનપુર્વસ્તુસુદૃઢઃસર્વતોધિકઃ ॥ સ્નેહોભક્તિરિતિપ્રોક્તસ્તયામુક્તિર્નચાન્યથા ॥ યા શ્લોકકેવિષે તથા સાપરાનુરક્તિરીશ્વરે

૧ માયાનેં હર્યોહે જ્ઞાન જિનૂકો એસે જીવ આસુરભાવકોં પાવતહેં.

૨ પ્રભુનકો અસાધારણ માહાત્મ્ય જાનેંસું કેબ હુ નમિટે એસો દૃઢ ઓર સ્ત્રીપુત્ર ધનાદિ સબનતેં અધિક એસો જો પ્રભુનમેં સ્નેહ હોય તાકોં ભક્તિ કહતહેં યાહીતેં પરમમુક્તિ હોય યાબિના ન હોય.

૩ સર્વેશ્વર જે પ્રભુ તિનમેં અસાધારણ અનુરાગ સો પરમ ભક્તિ જાનિયે યહ અર્થ સ્વગ્રેશ્વરાદિકનનેં ભક્તિમીમાંસાભાષ્યમેં લિખ્યોહે.

॥ યા સુત્રકેવિષેં ભક્ત્યાચાર્યશાંડિલ્યઋષિને હુ સ્નેહકે ભેદ-ભક્તિ હે, એસેં નિરૂપણ કિયા હે ॥ તાસોં સ્નેહ-પદાર્થ સો તો અરૂપી હે ઓર માયા હુ અરૂપી વ્યાપક સર્વત્ર નિરૂપણ કીનીહે તાસોં બેમુરત પ્રગટાવી યહ નિરૂપણ કાહેકોં કિયો પ્રત્યુત્તર ॥ ભક્તિ તો રૂપવંત હે કેસેં જો શ્રીમદ્ભાગવત પ્રથમસ્કંધ પ્રથમાધ્યાયકેવિષેં ॥ પિબતભાગવતરસમાલયં ॥ યા શ્લોકકે વિષેં ભક્તિકોં રસાત્મ નિરૂપણ કિયો હે ॥ ઓર રસ સબ મુર્તિમાન્ હેં સો રસશાસ્ત્રમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ ઓર પદ્મપુરાણસ્થ શ્રીભાગવત માહાત્મ્યપ્રભૃતિ અનેક આર્ષ ગ્રંથનમેં ભક્તિકી મુર્તી અતિસ્ફુટ નિરૂપણ કરીહે ॥ ઓર શ્રીમદ્ભાગવતદશમસ્કન્ધવિષેં અક્રુરને સ્તુતિ કીની તહાં શ્રિયાપુષ્ટ્યાગિરા કાંત્યાતુષ્ટ્યાકીર્ત્યેલયોર્જયા ॥ વિદ્યયાવિદ્યયાશક્ત્યામાયયાચનિષેવિતં ॥ યા શ્લોકકેવિષે સર્વાનુભુતમાયોકોં હુ મુર્તિમેંતી નિરૂપણ કીનીહે ॥ તાસોંહી ॥ બે મુરત પ્રગટાવી એસે કહયો શકા ॥

૧ મોક્ષમે હુ ભગવદ્ભક્તિરસ પાનકરો.

૨ શ્રીપુષ્ટિઆદિ ૧૨ પ્રભુનકી મુખ્ય શક્તિ હે.

तेम श्रुतिस्मृतिकेविषे इनिदोनोंको मनोधर्मत्व जीवधर्मत्व निरूपण कियो ताको कारण कहा ॥ मत्युत्तर ॥ पदार्थ सब आधिदैविकादिभेदकरिके त्रिविध हे तासों मुक्ति जो इहां कहेयो सो आधिदैविकस्वरूप हे ॥ अब लौकिकमें एक दो अंग जाके सुंदर होंय ताकों हु सुंदर कहत हे ॥ तेसें भक्तिकाउ अंगसों सुंदर होयगी ओर भक्तिको ओर मायाको तुल्यसौंदर्य होयगो यह शंका निवारणार्थ कहेयो तेहेमापेदेलीनखशिखसुभगा तेहेमां प्रथम दोनों निरूपण कीनी तिनमें ॥ पेहेली ॥ प्रथम जाको निरूपण कियो सो भक्ति सो नखशिखसुभगा नखसों केशपर्यंत सुंदर हे ॥ अब सौंदर्य अत्युत्तम हे ताको असाधारण ज्ञापक कहतहें ॥ श्रीहरीनें मनभावी ॥ श्री जे स्वामिन्यादिक तिनके हु हरि-सो चित्तके हरणकरिवेवारे तिनहुके मनमें भई ॥ यातें अधिक सौंदर्य ओर कौनको कहनो याहीतें श्रीहरीने मनभावी ॥ यह निरूपण कियो यातें सर्वाधिक सुंदर प्रभुनकों वश करनहारी प्रेमलक्षणाभक्ति हे ओर आसुरावेशकरनहारी माया हे यह फलितार्थ भयो ॥२८॥

એસેં દ્વિધાસૃષ્ટિકો અવલંબન નિરૂપણ કરિકેં અબ દ્વિધા સૃષ્ટિ નિરૂપણ કરતહેં ॥

कृपाकटाक्षें हुवा अक्षरमा उपना सत्व अनंत ॥
भक्तिलीन हुवा सोभागी ते वैष्णवगुणवंत ॥१९॥

અબ કટાક્ષ જો સૃષ્ટીકોં ઇચ્છાપુર્વક દેખનો તાકરિકેં અક્ષરમા સો અક્ષરબ્રહ્મમેં હુવા સો વ્યુચ્ચરણ[1] પ્રાપ્ત ભયે ॥ ફેર ભગવદિચ્છા તેં માયાબદ્ધહોયકેં ઉપના સો દેહ ધારણ કરિકેં ઉત્પન્ન ભયે વે કોન સો કહતહેં ॥ सत्व-अनंत ॥ અનંત તે અસંખ્યાત એસે સત્વ તે જીવ અથવા જેસેં અગ્નિમેંસેં છોટે વિસ્ફુલિંગ[2] નિકસતહેં તેસેં સત્વ જો જીવ ઓર અનંત સો જાકો પ્રલયપર્યંત અંત નાંહીં એસે પંચમહાભુત દેવતા ઇંદ્રિયાદિક યે સબ ઉપના ઉત્પન્ન ભયે ॥ शंका ॥ શ્રુતિસ્મૃતિવ્યાસસુત્રમેં તો જીવકો વ્યાપક ઓર નિત્યનિરૂપણ કિયો હે ॥ ઓર

---

૧ વ્યુચ્ચરણ—સો વાહીમેતેં નિકસિકે જુદો હોનો.

૨ આંચમેતેં ચટ ચટ હોયકેં જો પતગા ઉડતહેં તિનકો નામ વિસ્ફુલિંગ.

ઇહાંતો યાકી ઉત્પત્તિ કહી હે તાકો કારણ કહો ॥ प्रत्युत्तर ॥ વ્યાપક તો જીવ નહીહે અણુસ્વરૂપ હે સો વેદમેં નિરૂપણ કિયો હે પરંતુ યાકો ચેતન્યગુણ વિસર્પી હે તાતેં વ્યાપક જેસો ભાસત હે ॥ ઓર ભગવદંશ હે યાતેં નિત્યતા કહી હે ઓર બાકી ઉત્પત્તી સો બ્રહ્મસ્વરૂપતેં વ્યુચ્ચરણ તાહીતેં અગ્નિવિસ્ફુલિંગકો દષ્ટાંત છાંદોગ્ય-બ્રહદારણ્યકમુંડકાદિક ઉપનિષદનમેં દિયોહે ॥ જેસે વિસ્ફુલિંગ અગ્નિમેંતેં નિકસતહેં સો કછુ નયે ઉત્પન્ન હોયકેં નિકસત નાંહીં, વે તો અગ્નિરૂપહી હેં પરંતુ ન્યારેમાત્ર હોતહેં તેસેં જીવ હુ બ્રહ્મકી ઇચ્છામાત્રસોં ન્યારે હોતહેં ॥ शंका ॥ જીવભગવદંશ હે તબ યાકોં અજ્ઞાન કેસેં સંભવે ॥ ઓર સુખદુઃખાદિકહુ જીવકોં હોતહેં સો બ્રહ્મકોં પ્રાપ્ત હોંયગે ॥ જેસેં એક અંગકોં બાધા હોત હે તો અંગીકોંહી દુઃખ હોત હે ,તેસેં ॥ प्रत्युत्तर ॥ અજ્ઞાનતો યાકોં ભગવદિચ્છાસોં માયા લાગતહે તબ હોતહે ॥ ઓર સુખદુઃખાદિક જો જીવકોં હોતહે સો તો બ્રહ્મકોં નહીં હોય કયોં જો અગ્નિકો સ્ફુલિંગ તૃણાદિકમેં પડિકેં વૃદ્ધિ પાવતહે ઓર જલાદિકકરકેં નાશ પાવતહે

तासों कछु ।जा अग्निमेंसों वह स्फुलिंग निकसत है ताकी वृद्धि अथवा नाश कछु नहीं होत है तैसें जीव यद्यपि भगवदंश है तथापि तेने जो कह्यो सो दोष इहां नहीं है ॥ यातें जीव अणुपरिमाण है ॥ ओर जैसें दीपकको प्रकाश विसर्पी है तातें एकस्थलमें रहिके सगरेघरमें प्रकाश करतहे ॥ तैसें जीवहु हृदयमें रहिकें सर्वशरीरमें चैतन्यगुणके प्रसारसों व्यापकजैसो भासतहे ॥ येही श्रुतिस्मृतिमें निरूपण कियोहे ॥ ओर व्याससुत्रमें हु द्वितीयाध्यायके तृतीयपादमें यह सब सविस्तर निरूपण कियोहे ओर प्राणेंद्रियादिकनकी हु उत्पत्ति ब्रह्ममेसुंही हे यह हुवाही अध्यायके चतुर्थ पादमें स्फुट कह्यो हे तातें उपनासत्वअनंत यह कह्यो सो युक्त हे ॥ अब इनिसबनमें जीनपे कृपा भई ये कैसे भये सो कहतहें ॥ हुवाअक्षरमा ॥ अक्षर इतिनें जाको क्षरण नहोय एसी मा सो ऐश्वर्यादिक संपत्ति जीनकें हे ऐसे शुकसनकादिक नित्यमुक्त ओर वैष्णवगुणवंत भगवदीय गुणयुक्त ऐसे दैवी जीव भये येही अभिप्राय

१ मा शब्द लक्ष्मीवाचक हे तातें समृद्धिवाचक हु होय सकेहे

વેદમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ તથા શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીને હુ વિદ્વન્મંડનમે નિરૂપણ કિયો હે ॥ અબ વે પહિલે કહે જો જીવન્મુક્ત ઓર વે જીવ સો ॥ सौभागी ॥ આછે સૌભાગ્ય વારે કયોં જો પ્રભુનકી કૃપા ઉનપે ભઈ તાહીતેં વે સબ ભકિતકેવિષેં લીન ભયે ॥ ૧૯ ॥ અબ પ્રથમ-કટાક્ષકો કાર્ય નિરૂપણકરિકેં દુસરે કટાક્ષકો કાર્ય એકતુક સોં નિરૂપણ કરતહેં ॥

बीजे कटाक्षे जे जन उपना मायामां थया लीन॥

અબ પ્રથમ કટાક્ષસોંતો સબ સૃષ્ટિ ઉત્પન્ન કરિકેં કૃપાતેં જીવન્મુક્ત ઓર સામાન્ય સબ દૈવીજીવકોં ઉત્પન્ન કિયે ॥ અબ દુસરે કટાક્ષસોં જે જન ઉત્પન્ન ભયે તે માયામેં લીન ભયે વે પાંચપ્રકારકે ભયે સો કહતહે ॥

कर्मजड आसुर अन्यउपासक भजन धर्म थी हीन॥

॥ कर्मजड ॥ સો કર્મહે સો બ્રહ્મહે તાબિના ઓર ઇશ્વર નહીંહિ, એસેં માનવેવારે કેવલ મીમાંસાશાસ્ત્રવારે ઓર ॥ આસુર સો જે જગતકોં અસત્ય માનતહેં ઓર ઇશ્વર નહી હે એસેં કહતહેં તે યેહી આસુરકો લક્ષણ શ્રીગીતાજીમે॥

અસત્યમપ્રતિષ્ઠંતેજગદાહુરનીશ્વરમ ॥ યા શ્લોકમેં કહ્યો હે ॥ अन्यउपासक ॥ અન્ય જો પુરૂષોત્તમબિના ઓર સબ દેવતા તિનકે ઉપાસક અથવા ॥ अन्यउपासक ॥ સો દ્વૈતભાવનાસોં સેવાકરનહારે અબ દ્વૈતભાવના સો યહજો જાકી મેં સેવા કરતહું સો ઓરહે ઓરમે ઓર હું યાકો અંશ નહી હું યાપ્રકારકી ભાવના ॥ शंका ॥ દ્વૈતભાવસોં સેવા કિયેકો કહા દોષ હે ॥ प्रत्युत्तर ॥ દ્વૈતભાવસોં સેવાકો દોષ બૃહદારણ્યકઉપનિષદમે કહ્યોહે ઓર[2] ભારતકે આદિપર્વસ્થ શાકુંતલોપાખ્યાનમેં ॥ યોન્યથાસંતમાત્માનમન્યથાપ્રતિપદ્યતે॥ કિંતેનનકૃતપાપંચોરેણાત્માપહારિણા॥ યા શ્લોકમે હુ તાકો દોષ કહ્યોહે ॥ તાહીતેં ઇનિકોં હુ માયામેં લીન કહે ॥ ઓર भजन જો ભગવાનકેવિષેં ચિત્ત એકાગ્ર કરનો તાસોં हीने રહિત ઓર धर्म જો વેદોક્તધર્મ તાતેં હીન शंका મુલમેતો ધર્મહીન એસેં કહ્યોહે

૧ આસુરજીવ યાજગત્કો ઝુઠો ઓર તીનકાલમેં સ્થિતિરહિત ઇશ્વરરહિત કહતહે.

૨ બ્રહ્મસ્વરૂપ વેદાદિકમે જેસેં કહ્યો હે તાતેં ઓર રીતિકો વાકો જો મનુષ્ય જાને હે આત્મસ્વરૂપકો હરનહાર ચોર એસો જો વહ મનુષ્ય તાકો સબ પાપ લગતહે.

તાકો અર્થ વેદોક્તધર્મહીન કૈસેં કરતહો ॥ યાતેં ઓર કહા ધર્મ નહીહે ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ વેદોક્તહે સોઈ ધર્મ હે ઓર તો અધર્મ હેં ઐસો શ્રીમદ્ભાગવતકે પષ્ઠસ્કંધમેં ॥ વેદપ્રણિહિતો ધર્મોહ્યધર્મસ્તદ્વિપર્યયઃ ॥ યા શ્લોકમે કહયોહે યાહીતેં વેદોક્તધર્મરહિત જે નાસ્તિક યવનાદિક તે હુ માયાલીન હેં ઓર વૈષ્ણવકો મુખ્ય લક્ષણ હુ યહ હે જો અપને વર્ણાશ્રમાદિધર્મકો ત્યાગ સર્વથા ન કરનો સો વિષ્ણુપુરાણમેં યમનેં સ્વદૂતપ્રતિ કહયોહે ॥ નચલતિનિજવર્ણધર્મતોયઃ સમમતિરાત્મસુહૃદ્વિપક્ષપક્ષે॥ નહરતિનચહંતિકિંચિદુચ્ચૈઃસ્થિતમનસં ત મવેહિવિષ્ણુભક્તં ॥ યા શ્લોકમેં ॥ યાહીતેં ઇનિ સબનકોં માયાલીન કહે ॥ ઐસેં દોયતુકસું દૈવજીવનકું મોક્ષાધિકારિત્વ ઓર આસુર જીવનકું સર્વદા બંધાધિકારિત્વ નિરૂપણ કિયો

---

૧ વેદમેં કહયો સો ધર્મ ઓર વાતેં ઉલટો સો અધર્મ.

૨ જો અપને વર્ણાશ્રમધર્મમેં રંચહુ ન ચુકે ઓર અપને મિત્રકે તથા શત્રુકેહુ પક્ષમેં જાકી બુદ્ધિ સમાન રહે ઓરજો ચૌર્ય હિંસાદિક કછુ ન કરૈ ઓર જાકો શુદ્ધ સ્થિર મન હોય તાકોં વૈષ્ણવ જાનિયેં.

સોંહી ગીતાજીમેં પ્રભુનને આજ્ઞા કરીહે ॥ દૈવીસંપદ્વિ-મોક્ષાયનિબંધાયાસુરીમતા ॥ યા શ્લોકમેં ॥ ૨૦ ॥ એસે દ્વિધા સૃષ્ટી નિરૂપણકરિકેં અબ જગતમેં પ્રભુનકે પ્રાકટ્યકો પ્રયોજનપુર્વક વર્ણન કરત હેં.

एणीप्रकारें सृष्टि द्विधा गुणमिश्रित चाली जाय ॥
भक्तिमारगी जीव स्वतंतर केवल भक्त न थाय ॥२१

एणीप्रकारें ॥ પ્રથમ જો પ્રકાર કહયો તા રીતસેં ॥ द्विधा સો દૈવી આસુરી દોપ્રકારકી સૃષ્ટિ ॥ गुणमिश्रित સો સત્વરજસ્તમ તિનકરિકેં યુક્ત ચલીજાત હે ॥ પરંતુ નિર્ગુણભક્તિમાર્ગીય જે જીવ હેં તે સ્વતંત્રનાતેં કેવલ ભક્ત હોતનાંહીં ઇતને ઉપદેશક આચાર્યબિના નિરૂપાધશુદ્ધનિર્ગુણભક્તિકોંપ્રાપ્તહોતનાહીં કયોં જો આચાર્યબિના જ્ઞાન ભક્તિ કછુભી સિદ્ધ ન હોય એસેં શ્વેતકેતુવિદ્યામુંડકોપનિષત્ પ્રભૃતિનમેં કહયો હે ॥ ૨૧ ॥ અબ નિર્ગુણભક્તિ પ્રાપ્ત નહોયવેતેં દૈવી જીવનકોં ક્લેશ મનમેં બિચારિકેં આપનેં નિર્ધાર કિયો સો નિરૂપણ કરતહેં ॥

श्रीपुरुषोत्तमें वळि विचार्युं हवे प्रकार स्यो करियें ॥
म्हारी सेवा अने कथारस निरूपवा तनु धरियें॥२२॥
पुरुषोत्तम જો નિઃસાધનજનકે હિતકર્તા તિનનેં પ્રથમ તો યહ વિચાર કિયો જો દૈવીજીવ સૃષ્ટિકે પ્રવાહમેં ભ્રમણ કરતહેં॥ ભક્તિમાર્ગકો અવલંબ ઇનકો નહી મિલતહે અબ વળિ ફેર યહ વિચાર કિયો જો ઇનિકો ઉદ્ધાર હોય એસો प्रकारस्योकरियें કોનસો પ્રકાર કરેં ફેર ક્ષણમાત્રમેં આપનેં નિર્ધાર કિયો સો નિરૂપણ કરતહેં मारीसेवाअनें- कथारस મેરી સેવાકો ઓર મેરી કથાકો રસ સો ભક્તિરસ સો निरूपवा નિરૂપણકરિવેકો तनुधरियें દેહ ધારન કરેં ॥ અબ દેહવાચક તનુશબ્દ ઇહાં ધરયો તાકો અભિપ્રાય યહ જો 'તનુવિસ્તારે' ધાતુ હે તાતેં વંશવિસ્તારકરિકેં દૈવીજીવ ઓર પૃથ્વીઇનિકો અનેકવર્ષપર્યંત સુખ દેનો એસેં આપનેં વિચ્યારયો ॥ યાહીતેં સર્વોત્તમજીમેં ॥ ભુવિભક્તિપ્રચારેકકૃતેસ્વાન્વયકૃત ॥ યહ શ્રીમહા પ્રભુન- કો નામ હે ॥ શંકા ॥ વિચાર તો પ્રથમ દૈવીજીવકે કલેશ-

૧ પૃથ્વીમેં ભગવદ્ભક્તિકો પ્રચારકરિવેકુંહી અપનેં વંશકો સ્થાપન શ્રીમહાપ્રભુનને કિયોહે.

કો ક્રિયો ઓર નિર્ધારે તો સેવા ઓર કથાકે નિરૂપણકો ક્રિયો તાકો કહા કારણ ॥ મત્યુત્તર ॥ ભગવત્સેવા ઓર યથાર્થ કથાશ્રવણ બિના પ્રાકૃતગુણસંબંધ છુટત નહીં ॥ તાબિના ફલરૂપભક્તિપ્રાપ્તિ નહીહોય ઓર યે દોઇપદાર્થ કો જીવકોં જ્ઞાન કહાંતેં ? યાતેં ભગવત્સેવા ઓર ભગવત્કથા શ્રીસુબોધિન્યાદિક તાકે પ્રાદુર્ભાવાર્થ હી આપનેં પ્રાદુર્ભાવકી ઇચ્છા કીની યાહીતે યેહિ શિક્ષા શ્રીમહાપ્રભુનનેં ભક્તિવર્દ્ધિનીમેં કીનીહે ઓર સેવાતેં ભજન ઓર કથારસતેં સ્મરણ સિદ્ધ હોય તાતેં આગેં સર્વસિદ્ધિ હોતહે યહ અભિપ્રાય ચતુઃશ્લોકીપ્રભૃતિ ગ્રંથનમેં સ્ફુટહે ॥ ૨૨ ॥ અબ પ્રભુનનેં ઐસી ઇછા કરી તાકે આનંદકો મનમેં અનુભવ કરિકેં ગોપાલદાસજી આપનો અભિપ્રાય કહતહે ॥

भक्तजीवनां भाग्य विस्तर्‍यां इच्छा करी हरि सार ॥
तेनें हेतें आपोपें प्रगट्या श्रीवल्लभराजकुमार ॥ २३

---

૧ સેવાયાં વા કથાયાં વા યસ્યાસક્તિર્દઢા ભવેત્ ઇત્યાદિ.
૨ સ્મરણં ભજનં ચાપિ ન ત્યાજ્યમિતિ મે મતિઃ ।

मक्त जो भक्त ओर जीव जे ओरसबसामान्यजीव
तिनके भाग्य विस्तरे भाग्य बढे कयों जो भक्तनके
सबकार्य सिद्ध भये ओर सामान्य जीवको हु दर्शन
भये याहीतें कहयो भक्तजीवनाभाग्य विस्तर्यां ॥ अब
याको हेतु कहतहें ॥ इछाकरीहरिसार ॥ हरी जो सबके
दुःखहर्त्ता तिननें सार सो सुंदर इच्छा करी ॥ अथवा ॥
'सृगतो' धातुको यह रूप हे तातें सार जो भुमिपर
पधारनो ताकी इच्छा करि ॥ याहीतें प्रथम कहयो भक्त-
जीवनाभाग्य विस्तर्यां ॥ तेनेहेतें ॥ जातें ऐसी इच्छा
करी ताहीतें ॥ अथवा ते जो भक्त तिनको हेत सो
तिनके उपर प्रीति ताकरिकें आपोपे प्रगट्या आपोआप
प्रगट भये ओर आपोते प्रगटया ऐसो हु पाठ
हे ताको अर्थ ॥ जीननें पहिलें विचार कियो वे पुरु-
षोत्तम आपही यह प्रगट भयेहें अंशकलादिरूपसों
नहि ॥ अब प्रगट भये ते कोन ॥ श्रीवल्लभराजकुमार॥
श्रीवल्लभ जो श्रीवल्लभाचार्यजी सोई राज सबके अधि-
पति अथवा 'राजृदीप्तौ' धातुको राज यह रूप हे ॥

१ भावार्थ घयंतरूप.
२ कर्त्रर्थे कामप्रत्ययांत रूप.

તાતેં શ્રીસ્વામિનીજી તિનકે વલ્લભ પ્રિય એસે રાજ જો આગ્નિ શ્રીમહાપ્રભુ શ્રીપુરૂષોત્તમકે મુખારવિંદાધિષ્ઠાતૃ-અગ્નિ હેં તાતેં શ્રીસ્વામિનીજીકોં પ્રિય હેં યાહીતેં શ્રીવલ્લભરાજ એસેં કહ્યો તિનકે કુમાર પુત્ર શ્રીવિઠ્ઠલ-નાથજી ॥ ૨૩ ॥ અબ યા તુકમેં તો કેવલ શ્રીવિઠ્ઠલ નાથજીકોંહી પુરૂષોત્તમત્વ વર્ણન કિયો તાતેં કોઇકોં એસી શંકા હોય જો-શ્રીમહાપ્રભુજી તો કશ્યપવસુ-દેવજીતુલ્ય હોંયગે ॥ તાકો નિવારણ કરતહેં ॥

पूर्णब्रह्म श्रीलक्ष्मण सुत पुरुपोत्तम श्रीविठ्ठलनाथ ॥
श्रीगोकुलमां प्रगट पधार्या स्वजन कीधां सनाथ २४

અબ लक्ष्मण જો લક્ષ્મણભટ્ટજી અક્ષરબ્રહ્મકો સ્વરૂપ તેપુર્ણ-બ્રહ્મ વ્યાપિવૈકુંઠરૂપ હેં ॥ યાહીતેં શ્રી જો ભગવલ્લીલોપ-યોગિસમૃદ્ધિ તાકરકેં યુક્ત હેં અબ વ્યાપિવૈકુંઠકોં પુર્ણ-બ્રહ્મત્વ વેદમેં હુ નિરૂપણ કિયો હે ॥ ઓર બૃહદ્વામના-દિકપુરાણનમેં હુ પ્રસિદ્ધ હે ॥ અબ લક્ષ્મણભટ્ટજી ધામ-રૂપહેં તબ શ્રીમહાપ્રભુજી ઓર શ્રીગુસાંઇજી યહ દોનહેં સો કહતહેં सुतपुरुपोत्तमश्रीविठ्ठलनाथ सुत સો પુર્વોક્ત-લક્ષ્મણભટ્ટજીકે પુત્ર શ્રીમહાપ્રભુજી તે પુરૂષોત્તમ હે ઓર

વિઠ્ઠલનાથ જો શ્રીગુસાંઇજી તેહુ પુરૂષોત્તમહેં ક્યોં. જો નિસાધેન જેનહિતકર્તાહેં યાહીતે આપકો વિઠ્ઠલ યહ નામ હે ઇહાં પુરૂષોત્તમશબ્દકો મધ્યમણિન્યાયસોં દોઉન્સોંગે સંબંધ હે શ્રીગોકુલમાંપ્રગટપધાર્યા ॥ શ્રી જો લક્ષ્મીજી તિનકરિકેં યુક્ત જો ગોકુલ સો શ્રીગોકુલ કહિયે સોઇ શ્રીમદ્ભાગવતદશમસ્કંધમેં ॥ હરેર્નિવાસાત્મગુણૈરમાક્રીડ- મભુન્નૃપ ॥ શ્રેયતઇંદિરાશશ્વદત્રહિ ॥ ઇત્યાદિસ્થલકેવિષે નિરૂપણ કિયોહે એસો જો શ્રીગોકુલ તામેં પ્રગટપધાર્યા પ્રત્યક્ષ પધારે યાંકો અભિપ્રાય યહ જો ॥ અપ્રત્યક્ષ તો સર્વદા શ્રીગોકુલમેં બિરાજે હેં ॥ સોઇ શ્રીમદ્ભાગવત- દશમસ્કંધમેં પ્રભુનને આજ્ઞા કીનીહે ॥ ભવતીનાં વિયોગોમેનહિસર્વાત્મનાક્વચિત્ ॥ ઓર શ્રીમદ્ભાગવત- તત્વદીપમેં દશમસ્કંધપુર્વાર્દ્ધવિવરણમેં ॥ બહિર્મુખ-

---

૧ જબતેં ભગવાન્ પ્રગટભયે તબહીતે વ્રજદેશ ભગવન્નિવાસ ઓર અપને ગુણ ઇન હેતુનતેં લક્ષ્મીજીકો ક્રીડાસ્થાન હોતભયો.

૨ ઇહાં વ્રજમેં લક્ષ્મીજી સર્વદા રહત હેં.

૩ વ્રજભક્તનકોં સંદેશ કહવાયોહે જો તુમકોં કોઇઅંશસુંભી મેરો વિયોગ કબહુ નહી હે.

૪ બહિર્મુખદશામેં ભગવાન દીખંત નાહીં નાતેં દુઃખિત હોતહે

दशायांतुनपश्यंतीतिदुःखिताः ॥ याकारिकाकेविषें श्रीमहाप्रभुनने येही निरूपण कियोहे और ऋग्वेदके विष्णु सुक्तमें हु याहीरीतको निरूपण हे सो विद्वन्मंडनमें लिख्योहे याहीतें प्रगट पधारया यह कह्यो ॥ अब प्रत्यक्ष पधारिकें जो कार्य कियो सो निरूपण करत हें ॥ स्वजनकीधांसनाथ स्वजन जे दैवीजीव तिनकों सनाथ किये ॥ कृतकृत्य किये ॥ जेसे स्वामी विदेशकुं जातहे तब परिजन सब अनाथजेसे होय जातहें फेर स्वामी आवतहे तब सनाथ होतहें अथवा नाथृधातुको नाथ यह रूप हे सो नाथृधातु ऐश्वर्य और उपताप या अर्थमें प्रवृत्त होतहे ॥ तातें ऐश्वर्यवान् और उपताप जो निजदर्शनकी आर्ति ताके दाता सो नाथ प्रभु तातें स्वजनकों युक्त किये प्रभुनको सम्बंध करायो ॥ यतें स्वजनकीधांसनाथें ऐसे कह्यो याको भावार्थ यह जो जेसें विवाहतें प्रथम कन्या अनाथ होत हे फेर पतिसंबंधसों सनाथ होत हे तेसें दैवीजीवनकों हु आपनें ब्रह्मसंबंधकरायकें सनाथ किये यह अभि-

प्राय यमुनाष्टककी टीप्पणीजीमें ॥ भगवान्विरहदत्त्वा-वावद्धि करो तिहि॥ तथैवयमुनास्वामिस्मारणात्स्वीय दर्शनात् ॥ अस्मदाचार्यवर्यास्तु ब्रह्मसंबंधकारणात् ॥ तापक्लेशप्रदानेनस्वीयानांभावद्धकाः ॥ इनि दोय कारिकानसुं श्रीहरिरायजीने निरूपण कियो हे ओर गद्यार्थ शिक्षापत्र प्रभृतिनमें याको स्पष्ट विवेचन कियो हे याहीतें स्वजनश्रीधासनाथ ॥ यह निरूपण गोपालदासजीनें कियो ॥ २४ ॥

॥ इतिश्रीगोपालदासजीकृतनवाख्यानेषु प्रथमाख्यानंसंपूर्णम् ॥

॥ शंका ॥ यह बानी तो श्रीविठ्ठलनाथजीकी हे ओर या आख्यानके आरंभमें-तो श्रीविठ्ठलनाथजीकों वंदन कियो हे यह केसे संभवे ॥ प्रत्युत्तर ॥ जेसें वेदभगवतादिक हु भगवद्वाणी हे तथापि नारायणनमस्कृत्य इत्यादिस्थलकेविषे तथा वेदमें हु वंदन कियोहे तेसें इहां हु

उ भगवान् अपनो विरह देके जीवनको भाव बढावतहे तेंसेही श्रीयमुनाजी अपने दर्शनते प्रभुनको स्मरण करायके भाव बढावतहें ओर श्रीमहाप्रभुजीतो ब्रह्मसंबंध करवायके भगवद्दर्शनार्थ ताप कलेश देके भाव बढावतहे.

કિયો હે ॥ વાદી કહતહે ॥ ઉહાં હુ મેરી ચેહી શંકાહે ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ યાકો કારણ યંહ હે જો વેદાદિક પુરાણાદિક યદ્યપિ ભગવદ્વાણી હે તથાપિ બ્રહ્માજી વેદવ્યાસ ઇત્યાદિકનકે મુખસોં ઇનિકો પ્રાદુર્ભાવ ભયો તાસોં વંદનકો દોષ નાંહી ॥ ક્યોં જો કોઈ પદાર્થ હોતહે તાકો સ્વાભાવિક કાર્ય ઓર હોતહે ઓર પાત્રાંતર ભયેસું વાહી પદાર્થ મેં ઓર કાર્ય હોતહે તાસોં વહ પદાર્થ કછુ અન્યથા ન હોય તાકો દૃષ્ટાંત જેસેં સુર્યકે કિરણ અત્યંત ઉષ્ણ હેં તથાપિ ચંદ્રમેં પડતહેં તબ તાપ પિટાવતહેં તાસોં સૂર્યકિરણ કછુ શીતલ નહીહેં ॥ ઓર સૂર્યકિરણકે યોગ્યસુંહી ચદ્રપ્રકાશ કરતહે યહ બાત જ્યોતિઃશાસ્ત્રમેં પ્રસિદ્ધ હે તેસેં યહ બાની તો શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકી હે તથાપ ગોપલદાસજીકે મુખદ્વારા પ્રકટ ભયી તાસોં વંદનકો દોષ નાંહીં ॥ તેસેં વેદપુરાણાદિકમેં હું વંદન કિયો તાકો યેહિ સમાધાન હે ॥ શંકા ॥ તબ તુમનેં પ્રથમ ચિન્હ બતાયો જો શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકી વાણી હે તાહીતેં શ્રીરુકિમણી બહુજીકો તથા શ્રીપદ્માવતી બહુજીકો નામ વર્ણન નહીં કિયો તાકો હુ અબ કહા કારણ ગહયો ક્યોં જો ઓરકે મુખદ્વાગ વાકો હુ કહા દોપહેં ॥ પ્રત્યુત્તર ॥

યહ ઠીક શંકર કરી પરંતુ યહ ગુર્જરભાષા હે ઓર ગોપાલદાસજીકે મુખસોં પ્રકટ ભઈ તાસોં સર્વથા આપકી વાણી હે ॥ યહ જ્ઞાન હોય નાહીં ઓર યા જ્ઞાનવિના યાકે પાઠકો પૂર્ણ ફલ હોય નહીં તાસોં જીવનપર કૃપા કરિકે યહ બાની આપકી હે યહ જતાયવેકે લિયે યહ ચિન્હ રાખ્યો હે યાતેં જો વ્યાખ્યાન કિયો સો સબ યુક્ત હે ॥શ્લોક ॥ પ્રથમેવ દન કૃત્વાસાક્ષર પુરૂષેત્તમં ॥ નિરૂપ્ય-તસ્યપ્રાકટ્ય……પ્રયોજનમ્ ॥

॥ इतिश्रीमद्वालकृष्णचरणैकतानश्रीमद्गोवर्द्धनगुरुपाद पद्मपरागलब्धमहोदयश्रीगोकुलोत्सवात्मजजीवना ख्येनविरचितंप्रथमाख्यानव्याख्यानंसंमाप्तिमफाणीत ॥

---

૧ અથ શ્રીજીવનજીમહારાજ યાપ્રકાર પ્રથમાખ્યાનકો વ્યાખ્યાન કરિકે યાકો સમગ્ર અર્થ સંક્ષેપસોં એક શ્લોકમેં લિખતહે તો શ્લોકકો અર્થ ॥ પ્રથમાખ્યાનમેં પહિલે શ્રી ગુસાંઇજીકો વંદન તથા આર્થના કરિકે અરૂ વ્યાપકરૂપ અદ્વૈત બ્રહ્મજેયા તુકસોં લેકે અક્ષરબ્રહ્મસહિત પુરૂષોત્તમકો નિરૂપણ કરિકે તે પ્રભુને મનઇચ્છાઉપની ઇત્યાદિ તુકસોં સૃષ્ટિ નિરૂપણપુર્વક શ્રીપુરૂષોત્તમે વળી વિચાર્યુ ઇહાંસુ લેકે શ્રી-

શું સાંઈજીરૂપસું આપ પ્રકટ ભયે યહ નિરૂપણ કિયો ઓર ભક્તિમાર્ગીયજીવોદ્ધારરૂપ અવતાર પ્રયોજન હુ કહ્યો ॥ ઓર યા આખ્યાનમેં જા રીત ક્ષર અક્ષરં પુરૂષોત્તમકો નિરૂપણ કિયોહુ તાહી પ્રકારકો સવિસ્તર સપ્રમાણ નિરૂપણ મેંને વેદાંતચિંતામણી યા નામકે સંસ્કૃત ગ્રંથમેં તથા બ્રમ્હવલ્લી પ્રભૃતિ ઉપનિષત્‌કે વ્યાખ્યાનમેં નિરૂપણ કિયોહુ સો ઉહાં દેખનો ॥ અબ સંક્ષેપસોં યા આખ્યાનકે સમગ્ર અર્થકો દોહા ॥ વંદન કરિ હરિ ધામ જુત લીલા સહિત બખાન ॥ હરિ બિધ સૃષ્ટિ સંહ હેતુ હરિ જન્મ કહ્યો આખ્યાન ॥૧॥ ઇતિ શ્રીવ્રજવલ્લભચરણસેવકસ્ય પંચનદિઘનશ્યામભટ્ટાત્મજગોવર્દ્ધનાશુકવેઃકૃતો પ્રથમાખ્યાનવ્યાખ્યાટિપ્પણ ॥

॥ द्वितीयाख्यान ॥

॥ શ્રીકૃષ્ણાયનમઃ ॥ એસે પ્રથમાખ્યાનમેં અક્ષરબ્રહ્મ ઓર પુરૂપોત્તમકો સ્વરૂપ નિરૂપણ કરિકે ઓર પુરૂપોત્તમકે પ્રાકટ્યકો પ્રયોજન વર્ણન કિયો ॥ અબ દુસરે આખ્યાનમેં જા સ્વરૂપસોં પ્રકટ ભયે તા સ્વરૂપકો તથા ચરિત્રકો વર્ણન કરતહેં ॥ राग रामकली ॥ અબ શ્રીમહાપ્રભુનકે સ્વરૂપચરિત્રકો જામેં વર્ણન હે ॥ એસો જો યહ આખ્યાન તાકો પ્રાતઃકાલકે વિષે અવશ્ય ગાન કરનો યાહી અભિપ્રાયતેં પ્રાતઃકાલકો રાગ રામકલી હૈ તામેં યા આખ્યાનકો ગાન ગોપાલદાસજીને કિયો ॥

लक्ष्मणसुत श्रीवल्लभराय ॥ स्मरण करतां दुष्कृत जाय ॥ कलिजन तरेवा नहीं अवर उपाय ॥ यज्ञपुरुप हरिना श्रुति गुण गाय ॥ १ ॥

॥ लक्ष्मण ॥ જો લક્ષ્મણભટ્ટજી અક્ષરબ્રહ્મકો સ્વરૂપ તિનકે ॥ सुत ॥ સો કોન ॥ श्रीवल्लभराय ॥ શ્રીવલ્લભ જીનકો નામ હે રાય સો સબ આચાર્યનકે રાજા ॥ અથવા શ્રી

જો સ્વામિન્યાદિક તિનકે વલ્લભ જો પુરૂષોત્તમ સોઈ રાય સો ધનહે જીનકે ॥ યાતેં સર્વદા આપ પ્રેમલક્ષણાભક્તિયુક્ત હેં યહ ફલિતાર્થ ભયો ॥ લૌકિકમેં હુ જાકે વિષે સાંચો પ્રેમ હોત હે ॥ તાકોં ધન કરિકેં જાનતહેં ॥ તો શ્રીમહાપ્રભુનકો ધન શ્રીપુરૂપોત્તમ હેં તામેં આશ્ચર્ય કહા ॥ યાહીતેં સપ્તમ્શ્લોકીમેં ॥ સ્ફુરત્કૃષ્ણપ્રેમામૃતરસભરેણાતિભરિતા[1] ॥ યહ વિશેષણમેં યેહી નિરૂપણ કિયોહે ॥ અબ એસે જે શ્રીમહાપ્રભુજી તિનકે નામસ્મરણ માત્રસોં ॥ દુષ્કૃત ॥ જે પાપ તે નાશ પાવતહેં ॥ અબ નામસ્મરણકોં પાપ નાશકત્વ અજામિલકે આખ્યાનમેં પ્રસિદ્ધ હે ॥ ઓર નૃસિંહપુરાણમેં હુ ॥ નામ્નોસ્તિયાવતીશક્તિઃ[2] પાપનિર્દહનેહરેઃ ॥ તાવત્કર્તુંન શક્નોતિપાતકંપાતકીજનઃ ॥ યા શ્લોકમેં નિરૂપણ કિયોહે ॥ ઓર ભક્તિમીમાંસામેહુ શાંડિલ્યમુનીનેં યા બાતકો સવિસ્તર વિચાર

---

૧ પ્રકટ એસો જો શ્રીકૃષ્ણપ્રેમરૂપ અમૃતરસસમુહ તાકરિકેં ભર્યોં ભયો શ્રી મહાપ્રભુનકો સ્વરૂપ હેં.

૨ ભગવન્નામકી પાપ મિટાયવેમેં જીતની બડી શક્તિ હે તિતનેં પાપ પાતકી મનુષ્ય નહિ કરિસકે.

હુ ગુણ શબ્દ પુર્વક રૂપ કહ્યો ॥ અબ ગુણગાન એક બિરીયાં શ્રુતિનને કિયો હોયગો યહ શંકાનિવારણાર્થ અહર્નિશ ગ્રહણ કહ્યો ॥ યાતેં શ્રીમહાપ્રભુનકે ગુણનિરૂપણ બિના ક્ષણમાત્ર હુ શ્રુતિ રહત નાંહીં યહ સુચન કિયો ॥ અથવા શ્રીમહાપ્રભુનકે ગુણ રૂપ અનંત હેં રાત્રદિવસ વેદ ગાન કરતહેં તો હુ વાકો પાર પાવત નાંહીં ॥ અબ કેવલ ગાનમાત્ર હી નહી કરતહેં પરંતુ અહર્નિશ ધ્યાન ઓર વિચાર હુ કરતહેં ॥ અબ અહર્નિશ યા શબ્દકો મધ્યમણિન્યાયસેં ગુણરૂપગાન ઓર ધ્યાન વિચાર યહ દોનોં આદિ સંબંધ હે ॥ શંકા શ્રુતિ તો અક્ષરાત્મક હે મુર્તિમંત નહી તબ ઇનકો ધ્યાન વિચાર કરનો કેસેં સંભવે પ્રત્યુત્તર શ્રુતિનકો મુર્તિમંતપનો તો શ્રીમદ્ભાગવતમેં વેદા- યથા મુર્તિધરાસ્ત્રિપૃષ્ઠે ॥ ઇત્યાદિ સ્થલકે વિષે ઓર બૃહદ્વામનાદિક પુરાણમેં ॥ સ્તુનોવેદઃપરાત્પરઃ ॥ ઇત્યાદિ સ્થલમેં પ્રસિદ્ધ હેં ॥ ઓર વેદનકી આધ્યાત્મિક મુર્તિ-

૧ દોષરહિત સંપુર્ણ શાંતિનાદિક જે ગુણ તેહી હે સ્વરૂપ જીનકો એસે પ્રભુહે ઓર અવતંત્રદે પ્રાકૃતગુણ ઓર શરીર તિનતેં રહિત હે ઓર ઇનકે શ્રીહસ્ત ચરણ મુખ ઉદર ઇત્યાદિ સબ અવયવ આનંદરૂપહે ઓર ઇનતેં જડજીવ અંતર્યામી કછુ વસ્તુ જુદી નહી હેં યારીતસેં યા શ્લોકકો અર્થ નિબંધમેં લિખ્યો હે-

નકો નિરૂપણ તો લક્ષણ ચરણવ્યુહાદિકનમેં સ્ફુટ હે ॥ અબ જો સ્વરૂપકો શ્રુતિ ધ્યાન વિચાર કરત હે સો સ્વરૂપ કેસો હે તાકે નિરૂપણ કરતહે ॥ આનંદરૂપ ॥ જેસે લૌકિક સ્વરૂપ અસ્થિ ચર્મ નિર્મિત હોતહે તેસેં નહી આનંદમાત્ર સ્વરૂપ હે સો વેદમે બ્રહ્મોપનિષત્પ્રભૃતિમેં નિરૂપણ કિયોં હે ॥ સો વેદમેં પંચરાત્રમેં હુ ॥ નિર્દોષપૂર્ણગુણવિગ્રહઆત્મતંત્રોનિશ્ચેતનાત્મકશરીરગુણૈશ્ચહીનઃ ॥ આનંદમાત્રકરપાદમુખોદરાદિઃ સર્વત્રચત્રિવિધભેદવિવર્જીતાત્મા ॥ યા શ્લોકમે હુ નિરૂપણ કિયો હે યાહીતેં ॥ અનૂપ ॥ ઉપમારહિત ક્યોં જો ઉપમા તો સાદશ્યબિના નહિ હોતહે ॥ ઓર આપકે સદશ તો કોઈ કહુ નહી હે તાતેં અનુપમ એસેં કહયો તેસેં હી અર્જુનને હુ શ્રીગીતાજીમેં ॥ નત્વત્સમોસ્ત્યભ્યાધિકઃકુતોન્યઃ ॥ યા શ્લોકમેં કહયો હે ઓર સ્વેતાશ્વતરાદિ ઉપનિષદનમેં હુ યહ બાત સ્ફુટ હે અબ એસો સ્વરૂપ સુંદર હે કે નહી યેહ શંકા નિવારણાર્થ કહયો ॥ સુંદર ॥ આપ

---

१ હે પ્રભો દુસરો કોઇ આપકે સદ્રશ બી નહીં હે તબ અધિક તો કહાતેં.

કોટિકંદર્પ લાવણ્ય હે સોહી બૃહદ્વામન પુરાણમેં ॥ કંદર્પકોટિલાવણ્યેત્વયિદૃષ્ટેમનાંસિનઃ ॥ યા શ્લોકમેં શ્રુતિનને[1] નિરૂપણ કિયોહે ॥ અબ ઐસો વર્ણન કરિવેકોં યોગ્ય સ્વરૂપ તો પરિમિત ભયો યહ શંકા નિવારણાર્થ કહયો ॥ पामेनहीकोयपार ॥ કોઇ વેદાદિક હુ પાર પાવત નહી હેં ॥ ક્યોં જો વેદમેં અક્ષરબ્રહ્મકે આનંદ પર્યંત ગણના કીની હે ઓર પુરૂષોત્તમ તો અગણિતાનંદ કહેહેં[2] યાહીતેં પામે નહી કોય પાર યહ કહયો ॥ ૨ ॥

प्राणपतिप्रागट्यकारण कांइएक कहुं मतिमंद ॥
हर सुर विधाता नवलहे साक्षात् ब्रह्मानंद ॥ ३ ॥

અબ શ્રીમહાપ્રભુનકો અલૌકિક સ્વરૂપ અનુભવપુર્વક નિરૂપણ કિયો તાતેં પ્રેમલક્ષણા ભક્તિકો હૃદયમેં ઉદય ભયો તાતેં ॥ प्राणपति ॥ ઐસેં કહયો ॥ અબ કેવલ

---

૧ કોટિ કામદેવ જેસો લાવણ્યયુક્ત આપકો સ્વરૂપ દેખિકેં હમારે મન કામતે ક્ષોભ પાવત હે ઐસેં શ્રુતિનને પુરૂષોત્તમકો કહયો હે.

૨ બ્રહ્મવલ્લી ઉપનિષદમેં

પતિ નહી કહે ઓર પ્રાણપતિ કહે તકો કારણ યહ જો લૌકિકમેં કિંચિત્ પોષણમાત્ર કરતહે તાતેં સો પતિ કહાવત હે ॥ પરંતુ લૌકિક પતિ સો યથાર્થ નહી કયોં જો આપ સર્વદા સર્વત્ર નિર્ભય હોય ઓર ભયમાત્રતેં સર્વ રીતસોં રક્ષા કરે તાકો નામ પતિ સો શ્રીમદ્ભાગવત પંચમસકંધમેં ॥ સવૈપતિઃસ્યાદકુતોભયઃસ્વયસમંતતઃ-પાતિભયાતુરંજનં॥ યા શ્લોકમેં ઓર લૌકિકપતિ પ્રાણકો રક્ષા કરી સકત નાંહીં ઓર શ્રીમહાપ્રભુજી તો જીવનકોં મુક્ત કરિકેં જન્મમરણ ભયરહિત કરતહેં યાતેં પ્રાણ-પતિ યહ વિશેષણ કહયો ॥ અબ એસે જે શ્રીવલ્લભા-ચાર્યજી તિનકો ॥ प्राकट्य જો પ્રાદુર્ભાવ તાકો ॥ कारण ॥ જો પ્રયોજન સો ॥ कांश्चन ॥ કછુક કહતહું ॥ અબ યાકો કારણ યહ જો ॥ मतिमंद ॥ મેરી મતિ જો બુદ્ધિ સો મંદ હે થોડી હે યાંતે સબ કારણ કહિવેકી મેરી શક્તિ નહી હે અબ પ્રાકટ્ય કારણકો યથાર્થ વર્ણન હોય નહી સકતહે તાકો હેતુ મતિમંદ યહ કહયો તાતેં યહ શંકા ઉત્પન્ન

---

૧ જો આપ કહિસું ભી ભય ન પાવે ઓર ભયાતુર અપને જનકી ચારૌ આડીસું રક્ષા કરૈ સો પતિ કહયો જાય

હોતહેં જો જાકી અધિક મતિ હોય સો પ્રાકટયકો કારણ યથાર્થ નિરૂપણ કરે તાહુકો નિવારણ કરત હે ॥ ह२ ॥ જો શિવજી ઓર ॥ સુર ॥ જો ઇંદ્રાદિકદેવ ઓર ॥ વિધાતા ॥ જો બ્રહ્માજી યે સબ સાક્ષાત્ બ્રહ્માનંદકો અનુભવ નહી કર સકત હેં ॥ સોઇ શ્રીભગવતમેં ॥ યતો પ્રાપ્યનિવર્તંતેવાચશ્ચમનસાસહ ॥ અહંચાન્યઇમેદેવાસ્તસ્મૈભગવતેનમઃ ॥ યા શ્લોકમેં કહ્યો હે ॥ ઓર વેદમેં હે એસો નિરૂપણ કિયો હે ॥ યાકો ભાવાર્થ યહ જો પ્રભુનકે સાક્ષાત સ્વરૂપકો અનુભવ બ્રહ્માદિકનકોં હુ નાંહીં તિનકે પ્રાકટયકો કારણ નિરૂપણ કરે એસી જીવકી શક્તિ કહાંસો ॥ ૩ ॥ અબ પ્રાકટયકો કારણ નિરૂપણ કરિવેકો ઉપક્રમ કરતહેં તહાં પહિલે શ્રીમહાપ્રભુનકો સ્વરૂપ નિરૂપણ કરત હેં ॥

---

૧ તૃતીયસ્કંધ ષષ્ઠાધ્યાયમે મૈત્રેયને કહ્યો હે વાણી ઓર મન જા ભગવત્સ્વરૂપકો પ્રાપ્ત ન હે યકે નિવૃત્ત હોતહે અર્થાત્ જો સ્વરૂપ મનસુ બિચાર્યો નેહિ જાય ઓર વાણીસુ કહ્યો નહિ જાય ઓર મે તથા યે સબ દેવતા જીનકોં નહિ પાવતહે તિન ભગવાનકોં હમ પ્રણામ કરેં હેં.

૨ બ્રહ્મવલ્લી તૃતીયમુંડક બ્રહદારણ્યક ઇત્યાદિક ઉપનિષદનમેં.

श्रीवृंदावनचंदमुखरुचि अग्नि ते अवतार ॥
द्विजतिलक त्रिभुवन नाम निरुपम रूप अंगीकार ४

અબ ॥ શ્રી ॥ જો શોભા તાકરિકેં યુક્ત જો ॥ वृंदावन ॥ તાકે વિષેં ચંદ્ર જૈસેં ॥ તાકો ભાવાર્થ યહ જો જૈસેં રાત્રિ ચંદ્રતેંહી શોભતહે તૈસે વૃંદાવનકી હુ શોભા આપસોં હી હે ॥ અથવા ॥ શ્રી ॥ જો સ્વામિન્યાદિક તિનકે ॥ વૃંદ ॥ જો સમુહ તિનકે ॥ અવન ॥ સો પતિ તારૂપ ॥ चंद्र । અથવા ॥ શ્રી જો વ્રજસુંદરી તિનકે વૃંદકે અવન સો અધિપતિ શ્રીસ્વામિન્યાદિક તિનકે ચંદ્ર સોં આનંદ દેવેવારે ક્યોં જો ચદિધાતુ આલ્હાદ અર્થમેં પ્રવૃત્ત હોતહે તાકો ચંદ્ર યહ શબ્દ હે ॥ અબ એસે વૃંદાબનચંદ જો પ્રભુ તિનકે મુખકી ॥ रुचि ॥ કાંતિ તાકરિકેં યુક્ત જો ॥ अग्नि ॥ સો ભગવન્મુખારવિંદકે અધીષ્ટાતા અગ્નિ તિનકે અબતાર એસે કોન ॥ ते ॥ સો શ્રીવલ્લભાચાર્યજી ॥ અબ મુખચંદકી રૂચિયુક્ત અગ્નિ કહે તાકો તાત્પર્ય યહ જો લૌકિક અગ્નિ તો સન્નિધીસોં તાપ કરતહે ઓર યે અલૌકિકાગ્નિ તો સન્નિધિસોં શીત લના કરતહેં દુર હે તાકોં તાપ કરતહેં યહ સુચનાર્થ

શ્રીવૃંદાવનચંદ મુખરૂચિ અગ્નિ,[1] તે અવતાર યહ કહ્યો ॥ અબ અગ્નિ હે સો ભગવન્મુખરૂપ હે યહ નિરૂપણ[2] વેદમેં કિયોહે ॥ ઓર શ્રીમદ્ભાગવતમેં હુ ॥ નાભિર્નભોઅગ્નિર્મુખમંબુરેતઃ ॥ ઇત્યાદિ સ્થલકે વિષેં નિરૂપણ કિયોહે ॥ અબ કેસો સ્વરૂપ ધારણ કિયો સો નિરૂપણ કરતહેં ॥ દ્વિજ ॥ જો બ્રાહ્મણ તિનકે ॥ તિલક ॥ સો શિરોમણિ ॥ ક્યોં જો સબ વર્ણકે શિરોમણિ બ્રાહ્મણ હેં ઓર તિનકે શિરોમણિ આચાર્ય[3] હેં ॥ યહ શ્રીમદ્ભાગવતકે એકાદશસ્કંધમેં ॥ આચાર્યંમાંવિજાનીયાન્નાવમન્યેતકર્હિચિત ॥ નમર્ત્યબુદ્ધ્યાસૂયેતસર્વદેવમયોગુરુઃ ॥ યા શ્લોકમેં પ્રભુનનેં આજ્ઞા કીની હે યાહીતેં દ્વજતિલક

---

૧ પુરૂષસુક્તાદિ સ્થલમેં.

૨ આકાશ પ્રભુનકી નાભિ હે ઓર અગ્નિ, હે સો મુખ હેં ઓર જલ હે સો વીર્ય હે

૩ ભગવાનને આજ્ઞા કીનીહેં જો આચાર્યનકો મેરો સ્વરૂપ જાનને ઓર કભી હુ વિનકો અપમાન ન કરનો ઓર વિનપેં મનુષ્ય બુદ્ધી લાયકેં ઇર્ષ્યા ન કરની ક્યો જો ગુરૂ હે સો સર્વ દેવતારૂપ હે.

યહ કહયો ॥ અબ પુરૂષોત્તમકો દ્વિજમાત્રકેહી તિલક કહે તાતેં ન્યુનતા આઈ તાકો નિવારણ કરતહેં ॥ तिलक-त्रिभुवन ॥ કેવલ દ્વિજકે હી, તિલક નાંહીં ત્રિભુવનકે હુ આપ તિલક હેં ॥ અમ ઇહાં તિલક શબ્દકો દેહલી દીપક ન્યાયતેં દ્વિજ શબ્દસોં ઓર ત્રિભુવન શબ્દસોં સંબંધ હે ॥ ઓર આપનેં કહા કિયો સો કહતહેં ॥ नाम ॥ ઓર ॥ रुपनिरूपम ॥ સો જાકોં ઉપમા નહિ એસે અંગીકાર કિયેહેં કેસેં જો લોકિકમેં જેસો નામ હોતહે તેસો રૂપ નાંહીં હોતહે ઓર ગુણ હુ નાહીં હોતહે ॥ ઓર શ્રીમહાપ્રભુનકો તો નામ શ્રીવલ્લભ હે તાકો અર્થ યહ જો શ્રી જો શોભા તાકરિકેં યુક્ત એસે વલ્લભ સો પ્રિય ॥ અબ આપ કોટિચંદ્ર જેસે સુંદર હે ઓર ગુણનકરિકેં તો વગધીશ હેં ક્યોં જો આપ ભગવન્મુખારવિંદાધિષ્ટાતૃ અગ્નિ હેં અમ એસો નામ ઓર રૂપ લૌકિક પદાર્થકો હોત નાંહીં તાતેં નામનિરૂપમરૂપ અંગીકાર એસેં કહયો ॥ અથવા ॥ द्विज ॥ જો ચંદ્ર તાકે તિલકા સો વંદનીય ક્યોં જો પ્રથમ શ્રીકૃષ્ણાવતાર ધારણ કરિકેં વાકો કુલ પાવન કિયો યાહીતેં શ્રીમદ્‌ભાગવત

નવમ સ્કંધમેં શ્રીશુકદેવજીને ॥ [1] વંશઃસોમસ્યપાવનઃ એસેં કહ્યો ઓર અબ ચંદ્રકી પ્રજા જો બ્રાહ્મણ તિનકો કુલ પાવન કિયો યેહી અભિપ્રાયસોં દ્વિજતિલક યહ કહ્યો ॥ ઓર બ્રાહ્મણ ચંદ્રકી પ્રજા હેં સો તો વેદમેં [2] નિરૂપણ કિયોહે ઓર શ્રીમદ્ભાગવતમેં હુ ॥ વિપ્રૌષ [3] ધ્યુડુગણાનાંચબ્રહ્મણાકલ્પિતઃપતિઃ ॥ યા શ્લોકમેં કહ્યો હે ઓર આપ કેસે હેં ॥ त्रिभुवननाम ॥ ત્રિભુવનમેં નામ સો કીર્તિ હે જીનકી તાકો હેતુ યહ જો ॥ निरूपम ॥ સો અલૌકિક જો રૂપ તાકો અંગીકાર કિયો હે ॥ નહિં તો લૌકિકરૂપ વારેકો તીન લોકમેં નામ કહાંસો હોય યાહીતેં દ્વિજતિલક ત્રિભુવનનામ નિરૂપમરૂપ અંગીકાર યહ કહ્યો ॥ અથવા ॥ દ્વિજ જો બ્રાહ્મણ તિનકે તિલક સો

---

૧ ચંદ્રકો વંશ શ્રોતાનકોં પવિત્ર કરનહાર હે.

૨ તૈત્તિરીય સંહિતાકે અષ્ટમ પ્રપાટકકે દશમાનુવાકમેં સોમ હમારો બ્રાહ્મણનકો રાજા હે એસે લિખ્યો હે ઓર તૈત્તિરીય બ્રાહ્મણમેં હું યાહી રીતસું લિખ્યો હે

૩ બ્રહ્માજીને ચંદ્રમાકોં બ્રાહ્મણ ઔષધી નક્ષત્રગણ ઇન સબનકો પતિ કિયો હે.

મુલ કારણ કર્યાં જો આપ ભગવન્મુખારવિંદ હેં ઓર બ્રાહ્મણકી ઉત્પત્તિ ભગવન્મુખારવિંદતેં હેં સોઈ વેદમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ ઓર શ્રીમદ્ભાગવત દ્વિતીય-સ્કંધમેં ॥ પુરૂષસ્યમુખંબ્રહ્મ ॥ યાશ્લોકમેં વર્ણન કિયો હે યાહીતેં દ્વિજતિલક યહ કહયો ॥ અબ યા રીતસોં તો આપકોં ભગવન્મુખારવિંદ રૂપત્વ આયો તાસોં આપ પુર્ણપુરૂપોત્તમ ન હોંયગે યા શંકાકો નિવારણ કરતહેં ॥ ત્રિભુવનનામ ॥ તીનો હી ભુવનમેં જીનકે નામ હેં ॥ યાકો આશય યહ જો તીનો લોકમેં જીતને નામ હેં સો આપકે હી હેં ॥ ઓર પદાર્થમેં તો કેવલ વ્યવહારાર્થ નામકી પ્રવૃત્તિ હે સો હુ મહાકુર્મ પુરાણમેં કહયો હે ॥ સર્વેષાંતદધીનત્વાત્તત્તચ્છબ્દાભિધેયતા ॥ અન્યેષાંવ્યવહા-

---

૧ પુરૂષસુક્તાદિકનમેં.

૨ બ્રાહ્મણ પ્રભુનકે મુખરૂપ હેં.

૩ યદ્યપિ સબ શબ્દ ભગવદ્વાચક હી હેં તથાપિ સબ પદાર્થ ભગવાનકે અધીન હેં ભગવાનમેંસુ ઉત્પન્ન હોતહેં તાહીતેં ભગવત્કૃત સંકેતાનુસારતેં વે વે શબ્દ વા વા પદાર્થમેં પ્રવૃત હોતહેં ઓર એકેક પદાર્થકે જુદે જુદે નામ ન હોંય તો વ્યવહાર ન ચલે

रार्थमिष्यतेव्यवहर्तृभिः ॥ યાશ્લોકમેં ॥ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો પુરૂષોત્તમહી સર્વશબ્દવાચ્ય હેં યાતેં જો શંકા હીની તાકો નિવારણ કિયો ॥. અબ સ્થાનોત્કર્ષ ઓર નામોત્કર્ષ નિરૂપણ કરિકેં સ્વરૂપોત્કર્ષ નિરૂપણ કરત હેં॥ નિરૂપમરૂપ અંગીકાર ॥ અબ લૌકિકમેં રૂપ જો દેહ તાકો અંગીકાર જો ધારણ કરનો- સો ગર્ભસંબંધસેં હે સોઈ શ્રીમદ્ભાગવત તૃતીય સ્કંધમેં કપિલદેવજીને ॥ ક્રિયાઃપ્રવિષ્ટઉદરંપુંસોરેતઃ કણાશ્રયઃ ॥ યા શ્લોકમેં નિરૂપણ કિયો હે ઓર આપ તો અગ્નિકુંડ સેં પ્રકટ ભયેહેં સોઈ શ્રીદ્વારિકેશજીને મુલપુરૂષમેં અગ્નિરાહુ- વામસ્યબાલક ॥ યહ નિરૂપણ કિયોહે યાહિ અભિપ્રાયસેં નિરૂપમરૂપ અંગીકાર યહ કહ્યો ॥ शंका ॥ શ્રીવલ્લભા- ચાર્યજી ભગવન્મુખારવિંદાધીષ્ણતુઅગ્નીકો અવતાર હેં યામેં કહા પ્રમાણ ॥ प्रत्युत्तर ॥ અગ્નિપુરાણમેં ભવિષ્યો-

---

તાતેં વ્યવહારાર્થ નામરૂપવિભાગ હે યાહીકો નામરૂપ વ્યાકરણ કહતહેં સો વેદમેં શ્વેતકેતુ વિદ્યાપ્રભૃતિ સ્થલનમેં સ્પુટહે ઓર વેદાંતચિંતામણિમેં મેંનેંહુ નિરૂપણ કિયોહે.

१ પુરૂષકે વીર્યબિંદુકો આશ્રય કરિકેં જીવ સ્ત્રીકે ગર્ભમેં જાનહે.

त्तर खंडके विषें ॥ अग्निरूपोद्दीजचारोभविष्यामीह-भुतले ॥ वह्लभोह्यग्निरूपःस्याद्विकुलःपुरुषोत्तमः ॥ या श्लोकमें प्रभुननें आज्ञा कीनीहे ॥ सोई श्रीसुबोधीनीजीके प्रारंभमें ॥ अर्थतस्यविवेचितुं ॥ या श्लोकमें तथा व्याससुत्रके द्वितीयाध्यायके द्वितीयपादके छवीसमें सुत्रके भाष्यमें हु महाप्रभुननें आपकें अग्निरूपत्व स्फुट निरूपण कियो हे ॥४॥ अब अलौकिक रूपसों प्रकट भये ताके चिन्हनको सुचन करत भये ॥ प्राकटयके समयके आनंदको वर्णन करतहें ॥

देवलोक दुंदुभि वाजिया आनंदा करे रे निसंक ॥
असुरतिमिर उछेदवा भुवि वल्लभदेव मयंक ॥ ५ ॥

॥ देवलोकदुंदुभिवाजिया ॥ अब देवलोकमें देवताननें दुंदुभि बजाये ॥ इहां दुंदुभि शब्द तो उपलक्षणमात्र हे यातें सब वाद्य देवताननें बजाये ॥ अब देवलोक कह्यो ताको कारण यह जो दिवु धातुतें देव यह शब्द

१ मैं अग्निस्वरूपसो ब्राह्मणपके अनुसार यथार्थ आचरण करनहारो अवतारे भुतलपें लउंगो याहीतें श्रीमहाप्रभु और श्रीगुसांइजी साक्षात् अग्निरूप हें और पुरुषोत्तम हें:

હોતહે સો દિવુ ધાતુ દશ અર્થમેં પ્રવૃત્ત હોતહે, તામેં-સોં નવ અર્થ સુચન કરિવેકોં દેવલોક કહયો કોઇ સ્ફુટ કરત હેં ॥ દિવુ ધાતુ ક્રીડા વિજીગીપા વ્યવહાર દ્યુતિ સ્તુતિ મોદ મદ સ્વપ્ન કાંતિ ગતિ ઇતને અર્થમેં પ્રવૃત્ત હોતહે ॥ અબ આપકો પ્રાકટ્ય ભયોં તાતેં આનંદસો નૃત્યાદિ ક્રીડા કરતહેં ॥ ઓર અસુરનકોં જીતિવેકી ઇછા-સોં રહિત હતે સો અબ આપકો પ્રાકટ્ય ભયો તોસોં ફેર અસુરનકોં જીતિવેકી ઇછા ભઇ ॥ ઓર અસુરનકે પ્રાબલ્યસોં યજ્ઞાદિકનકે વ્યવહાર સબ બંદ હતે સો બહુ પ્રવૃત્તં ભયે ॥ ઓર આપકી સ્તુતિ કરત ભયે ઓર આપકે પ્રાગટ્યસોં મોદ જો આનંદ તાકરિકેં યુક્ત ભયે॥ ઓર શ્રીવલ્લભાચાર્યજી જેસે હમારે ધની પ્રકટ ભયે અબ હમ જેસો ધન્ય કોન હે યા મદસોં યુક્ત ભયે ॥ ઓર અસુરનકે પ્રાબલ્યસોં દ્યુતિ જો શોભા તાકરિકેં હીન હોય રહે હતે સો આપકે પ્રાકટ્યતેં પાછે શોભાયુક્ત ભયે ॥ ઓર આપકે દર્શનકી કાંતિ જો ઇછા તાકરિકેં યુક્ત ભયે॥ ઓર ભુતલકે વિપે ગતિહીન ભયે હતે સો અબ આપકે પ્રાકટ્ય માત્રસોં ગતિયુક્ત ભયે ઓર સ્વપ્ન યા અર્થકો

તો દેવતાનમેં સંભવ હી નહી કયોં જો અસ્વમ એસો ઉનકો નામ હેં તાતેં દિવુ ધાતુકે નવ અર્થ સુચનાર્થ હી દેવલોક યહ કહયો ॥ અબ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો જાસમેં ચંપકારણ્યમેં આપ પ્રકટ ભયે તાસમેં કોઈ હુ મનુષ્ય નહીં હતો કેવલ દેવતાનકોં હી પ્રાદુર્ભાવકે દર્શન ભયે તાતેં દેવલોક દુંદુભિ વાજીયા યહ કહયો અથવા શ્રીકૃષ્ણકો પ્રાદુર્ભાવ વસુદેવજીકે ઘર હોનહાર હતો તાસોં વસુદેવજીકે જન્મસમેં દેવ દુંદુભિ બજે તેસેં શ્રીમહાપ્રભુનકે ઘર હુ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી રૂપસો પ્રકટેંગે યહ સુચન કરિવેકોં ॥ દેવલોક દુંદુભિ વાજીયા યહ કહયો ॥ અબ યા રીતસોં તો પુર્ણપુરૂષોત્તમ જો શ્રીમહાપ્રભુજી તિનકોં વસુદેવજીકી તુલ્યતા ભઇ તાકો નિવારણ કરતહેં ॥ आनंदकरेरेनिसंक ॥ નિઃશંક સો ભયરહિત હોયકેં

૧ દેવતાનકો સ્વપ્ન સો નિદ્રા નહી હે તાતેં યે અસ્વપ્ન કહે જાતહે યાહીતેં આદિત્યાઋભવોઽસ્વપ્ના એસો અમરકોશમેં કહયોહે

૨ વસુદેવજીકે જન્મસમેં દેવતાનને દુંદુભિ બજાયે યાહીતેં વસુદેવજીકો નામ આનક દુંદુભિ એસો હે યહ બાત નવમસ્કંધકે ચોબીસમેં અધ્યાયમેં દેવદુંદુભયોનેદુરાનકા યસ્યજન્મનિ વસુદેવંહરેઃસ્થાનંવદંત્યાનકદુંદુભિ યા શ્લોકમેં.

આનંદ કરતહેં ॥ આગ વસુદેવજીકો જન્મ ભયો
યદ્યપિ દેવ દુંદુભિ બજે તથાપિ ભયનિવૃત્તિ નહીં
ઓર આપકે તો પ્રાકટ્યમાત્રસોં હી ભયનિવૃત્તિપુર્વક ય
ભયો યહ પુરૂષોત્તમકે પ્રાકટ્યકો ચિન્હ હે આગ યાકે
તાર્થ યહ જો આપ પુર્ણપુરૂષોત્તમ હેં ઓર શ્રીવિ
જી હુ પુર્ણપુરૂષોત્તમ હેં યાતેં દોઉ સ્વરૂપ એકહિ હે
અબ આનંદયુક્ત ભયે એસેં નહીં કહયો ઓર ક
કરે એસે કહયો તાકો અભિપ્રાય યહ જો જય
એસે શબ્દ કરત ભયે ॥ તેથા પુષ્પકી વૃષ્ટિ કરત ભયે
અબ આનંદ કોન કરત ભયે ॥ તાકો નામ નહીં
તાતેં યહ પ્રયત્ન કિયો જો તીન લોકમેં સબ દેવી

વલ્લભ સો પ્રિય હેં દેવ સો દેવજીવ જીનકોં ને વલ્લભદેવ ॥ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો આપકોં દેવજીવ પ્રિય હેં તાતેં ઉનકે ઉદ્ધારાર્થ હી આપને અસુરતિમિરકો નાશ કિયો॥ અબ અધિકતિમિર નાશકત્વ તો સુર્યકોં હે ॥ તથાપિ આપકોં મયંક કહે તાકો અભિપ્રાય યહ જો સુર્ય યદ્યપિ તિમિર મિટાવત હે તથાપિ તાપકર્તા હે ॥ ઓર આપ તો અસુરતિમિરકો નાશ કરતહેં ઓર દૈવી જીવનકોં શીતલ કરતહેં ॥ ઇત્યાદિક અનેક અભિપ્રાયસેં મયંક આપકોં કહે ॥ અથવા ॥ ભગવન્મનોરૂપત્વ સુચન કરિવેકોં મયંક આપકોં કહે યાહીતેં સર્વોત્તમજીમેં ॥ શ્રીકૃષ્ણહાર્દવિત્[1] ॥ યહ આપકો નામ હે ॥ ઓર ચંદ્રકો ભગવન્મનોરૂપત્વ તો પ્રથમ હી નિરૂપણ કિયો હે ॥૫॥ અબ પ્રાકટ્યકો નિરૂપણ કરિકેં પ્રકટ હોયકેં જો કાર્ય કિયો સો નિરૂપણ કરતહેં ॥

पूरण पुरुप प्रमाणपंथा व्याख्याता वेदांत ॥
ग्रंथ सर्वे रसरूप कीधा पोताने सिद्धांत ॥ ६ ॥

પૂરણપુરુપ ॥ પુરણ જો અક્ષરબ્રહ્મ ઓર પુરૂપ જો પુરૂષો-

[1] શ્રીકૃષ્ણકે મનકી બાત જાનિવેવારે આપ હે.

त्तम ताको ॥ प्रमाण ॥ जो वेद ताको ॥ पंथ ॥ सो मार्ग-रूप એસો જો ॥ वेदांत ॥ सो तत्वसुत्र જાકોં વ્યાસસુત્ર કહતહેં તાકે વ્યાસ્યાતા સો ભાષ્યકરિવે વારે તાહીતેં સર્વોત્તમજીમેં તત્વસુત્રભાષ્યપ્રદર્શીકો ॥ યહ આપકો નામ હે ॥ અબ પુર્ણશબ્દ અક્ષરબ્રહ્મવાચક ઓર પુરૂપ શબ્દ પરબ્રહ્મવાચક હે યહ તો કઠવલ્યાદિકનમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ અથવા ॥ પુરણપુરૂપ જો પરબ્રહ્મ તાકો પ્રમાણભુત જો કર્મમાર્ગ તાકે વ્યાખ્યાતા સો ભક્તિકો ઓર જ્ઞાનકો સાધનરૂપ માનિકેં પ્રવૃત્તકર્ત્તા યાહીતેં કર્મમાર્ગપ્રવર્તકઃ

---

૧ વેદાર્થનિશ્ચયકી પ્રાપ્તિકો સાધન.

૨ વેદાંત એસો ઉપનિષદનકો નામ હે કયોં જો ઉપનિષત્ હેં સો વેદકે અંત ઇતને શિરોભાગરૂપ હેં ઓર ઉપનિષદ્વિચારક વ્યાસસુત્રનકોં હુ વેદાંત કહતહેં અથવા વેદકો અંત સો નિશ્ચય જા શાસ્ત્રતેં હોય તાકું વેદાંત કહિયે ઓર વેદાર્થનિશ્ચયકે કારણ તો વ્યાસસુત્રહીહેં તાતે વ્યાસસુત્રકો વેદાંત કહતહેં.

૩ વ્યાસસુત્રનકે અલૌકિક ભાષ્યકોં પ્રકટ કરિકેં યા લોકમેં દિખાવનહારે શ્રીમહાપ્રભુજી હેં.

૪ કર્મમાર્ગકે પ્રવર્તક શ્રીમહાપ્રભુજી હેં કયોં જો શ્રૌતસ્માર્ત નિત્યકર્મ જેસેં બને તેસેં સર્વથા વૈષ્ણવનકેં છોડનો નહિ એસો આપકો સિદ્ધાંત હે.

યોગાદ્દૌભક્તિમાર્ગૈકસાધનત્વોપદેશકઃ યે દોઇ નામ સર્વોત્તમજીમેં આપકે હેં ॥ ઓર પ્રમેય સ્વરૂપકો જામેં નિરૂપણ હે એસો જો વેદાંત તાકે હુ વ્યાખ્યાતા વ્યાખ્યાન કરિવે વારે ઇહાં વ્યાખ્યાતા યા શબ્દકો મધ્યમણિ ન્યાયસોં પ્રમાણપંથા ઓર વેદાંત યે દોઇ શબ્દનસોં સંબંધ હે ॥ शंका ॥ કર્મમાર્ગ પરબ્રહ્મકો પ્રમાણભુત કેસેં હે વામેં તો કર્મકો નિરૂપણ હે ॥ प्रत्युत्तर ॥ કર્મ કિયેસો કછુ હુ અપુર્વફલ હોતહે પરંતુ દાતાબિના ફલ કહાંતેં મિલે તાતેં જો કોઈ ફલકો દાતા સોઇ પરબ્રહ્મ યહ વ્યાસસુત્રમેં સ્ફુટ હે ॥ યા રીતસોં કર્મદ્વારા બ્રહ્મકો જ્ઞાન હોતહે તાતેં કર્મ પરબ્રહ્મકો પ્રમાણભુત હે ઓર વેદાંતમેં તો કેવલ પ્રમેય સ્વરૂપકો હી નિરૂપણ હે ॥ અબ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો કર્મમાર્ગમેં કર્મફલ દાતાપનેંસોં બ્રહ્મસ્વરૂપકો બોધ હોતહે ॥ ઓર વેદાંતમેં સાક્ષાત્ સ્વરૂપકો હી બોધ હોતહે યા રીતકો

---

૧ યજ્ઞાદિક જે વૈદિકકર્મ હેં તે ભક્તિમાર્ગકો મુખ્ય સાધન હેં એસેં શ્રીમહાપ્રભુનને નિબ ધાદિક ગ્રંથનમેં આજ્ઞા કીની હે. -

૨ તૃતીયાધ્યાયકે ૨ પાદકે ૩૮ સુત્રમેં.

જો વિચારપુર્વક શ્રીકૃષ્ણ સંબંધીજ્ઞાન સો જીવકોં આપ દેતહેં ॥ યાહીતેં ॥ શ્રીકૃષ્ણજ્ઞાનદઃ ॥ યહ સર્વોત્તમજીમેં આપકો નામ હે ॥ शंका ॥પ્રથમં તો કર્મમાર્ગદ્વારા ઓર વેદાંતમાર્ગદ્વારા પરબ્રહ્મકો જ્ઞાન હોતહે યહ નિરૂપણ મુલમેં કિયો ॥ ઓર વેદશાસ્ત્રકો હુ યેહી સિદ્ધાંત હે તથાપિ ફલિતાર્થમેં શ્રીકૃષ્ણકો જ્ઞાન એસેં કહયો તાકો કહા કારણ ॥ प्रत्युत्तर ॥ પરબ્રહ્મ સોઈ શ્રીકૃષ્ણ યહ વેદમેં હુ નિરૂપણ કિયોહે ॥ ઓર હરિવંશ કૃષ્ણજન્મ ખંડાદિકમેંહુ નિરૂપણ કિયોહે તાતેં શ્રીકૃષ્ણકો જ્ઞાનકહયો સો યુક્ત હે ॥ शंका ॥ યા રીતસોં તો વેદાંત મુખ્યભયો ઓર કર્મ ગોણ ભયો તબ પ્રથમ કર્મમાર્ગ ક્યોં કહયો ઓર પાછે વેદાંત ક્યોં કહયો ॥ प्रत्युत्तर ॥ પ્રથમ સામાન્ય જ્ઞાન હોય પીછેં વિશેષજ્ઞાન હોય તાસોં પ્રથમ કર્મદ્વારા બ્રહ્મ હે એસેં જાને ફેર વેદાંદ્વારા વાકોં યથાર્થ બ્રહ્મસ્વરૂપકો જ્ઞાન હોય તાતેં પ્રથમ કર્મમાર્ગ કહયો ॥ અબ

---

૧ 'તાપનીયશ્રુતિમેં કૃષ એસો સદંશકો નામ હે ઓર ણુ એસો આનંદકો નામ હે તાતે કૃષ્ણ એસો સદાનંદપરબ્રહ્મકો નામ હે એસોં કહયે હે.

વ્યાખ્યાગ્રંથકે આપ કર્તા હેં યહ નિરૂપણ કરિકેં ઔર લક્ષગ્રથકે હુ કર્તા આપ હેં યહ નિરૂપણ કરતહેં ॥ ग्रंथसर्वेरसरूपकीया ॥ રસરૂપ ઇતિનેં રસ જો વેદોક્ત આનંદમય પ્રભુ તિનકો રૂપ સો નિરૂપણ જીનમેં હે ઐસે ॥ અથવા બ્રહ્મવલ્લ્યુક્ત રીતિસોં રસ સો આનંદાત્મક પુરૂષો ત્તમ તથા ઉનકો ભક્તિરસ ઇનિ દોઉનકે રૂપ સો નિરૂપણ કરનહારે ઐસે સબ ગ્રંથ આપનેં કિયે ॥ અથવા ॥ રસરૂપ સો સાક્ષાત્ ભગવદ્રુપ સબ ગ્રંથ આપનેં કિયેહેં યાહીતેં શ્રીયમુનાષ્ટકાદિ સર્વ ગ્રંથનકો એક એક ભગવદ્વયવરૂપત્વ શ્રીહરિરાયજીનેં નિરૂપણ કિયોહે તાસોં ॥ ગ્રંથ સર્વેરસરૂપ કીધા ॥ યહ કહયો અબ યે સબ ગ્રંથ કોનકે સિદ્ધાંતકો અવલંબન કરિકેં કિયે સો નિરૂપણ કરતહે ॥ पोताने सिध्दांत ॥ આપકો જો સિદ્ધાંત શુદ્ધાદ્વૈતસિદ્ધાંત તદનુસાર સબ ગ્રંથ કિયે અબ શુદ્ધાદ્વૈત સો યહ જો માયોપાધીવિનાં કાર્યકારણભાવ હોયકે હુ પ્રપંચકો બ્રહ્મકે સંગ અભેદ ॥ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો સબ ગ્રંથ કરિકેં શુદ્ધાદ્વૈત જ્ઞાન સહિત પુષ્ટિ ભક્તિમાર્ગ આપને

૧ શુદ્ધાદ્વૈતકો યથાર્થસ્વરૂપ નિરૂપણ સવિસ્તર ગોનેં વેદાંતચિંતામણિ પ્રવ્રત્તિનમેં કિયો હે તહાં દેખનો.

પ્રવૃત્ત કિયો યાહીતેં ભક્તિમાર્ગેસર્વમાર્ગવૈલક્ષણ્યાનુભુતિકૃતુ યે સર્વોત્તમજીમેં આપકો[1] નામ હે ॥ शंका ॥ ટીકાગ્રંથ કરનો તો ગૌણકાર્ય હે ઔર મુલગ્રંથ કરનો તો મુખ્યકાર્ય હે તો હુ ટીકાગ્રંથકર્તૃત્વ પ્રથમ નિરૂપણ ક્યોં કિયો ॥ प्रत्युत्तर ॥ ટીકાગ્રંથ જો વ્યાસસુત્રકો ભાષ્ય સો કિયે વિના આચાર્ય પદવી નહી મિલે તાતેં આપ પુષ્ટિપથાચાર્ય હેં યહ સુચનાર્થ હી પ્રથમ ટીકાગ્રંથ કર્તૃત્વ આપકો નિરૂપણ કિયો યાહીતેં સર્વોત્તમજીમેં ॥ ભક્તિમાર્ગાબ્જમાર્ત્તંડઃ[2] ॥ યહ આપકો નામ હે ॥ ૬ ॥ અબ જ્ઞાનકાર્ય નિરૂપણ કરિકેં યશકો નિરૂપણ કરતહેં ॥

रसिकरसना रसिकवाणी जाणी नर नवखंड ॥
ऊर्ध्वपंथा सुजस पसऱ्यो वाधियो ब्रह्मांड ॥ ७ ॥

॥ रसिक ॥ સો રસભોક્તા પ્રભુ તિનકી ॥ रसना ॥ સો વેદરૂપ વાણી તાકે રસકરિકેં યુક્ત સો ॥ रसिक ॥ એસી

---

૧ ભક્તિમાર્ગ સર્વ માર્ગનતેં વિલક્ષણતાકો અનુભવ કરાયવેવારે શ્રીમહાપ્રભુજી હે.

૨ ભક્તિમાર્ગરૂપકમલકે વિકાસ કરિવેવારે સુર્ય આપ હેં.

જે ભાષ્યસુબોધિન્યાદિરૂપં ॥ वाणी ॥ સો નવખંડાત્મક જો પૃથ્વી તાકે વિષેં સબ ॥ नर ॥ જે મનુષ્ય તિનનેં ॥ जाणी ॥ સો જાની અબ નવખંડાત્મક પૃથ્વી કહી સપ્તદ્વીપાત્મક નહી કહી તાકો કારણ તો પ્રથમાખ્યાનકે વ્યાખ્યાનમેં લિખ્યોહે ઓર ॥ सरवेनवखंड ॥ એસો હુ પાઠહે તાકો અર્થ ઓર ટીકાનમેં લિખ્યોહે અથવા વહ વાણી કેસીહે ॥ नवखंड ॥ નવ સો નવીન ઉત્પન્ન ભયે એસે જે માયાવાદાદિ મત તિનકી ખંડ સો ખંડન કરનહારી ॥ शंका ॥ પ્રથમ તો પ્રભુનકોં રસરૂપ કહે ઓર અબ રસભોક્તા કેસેં કહે ॥ प्रत्युत्तर ॥ બ્રહ્મ તો વિરૂદ્ધ ધર્માશ્રય હે ઓર બ્રહ્મતેં જુદો કચ્છુબી હે નહી ॥ યાતેં રસ હુ બ્રહ્મ હે ઓર રસભોક્તા હુ બ્રહ્મ હે યહ અભિપ્રાય કઠવલ્લી બૃહન્નારાયણ ભૃગુવલ્લયાદિક ઉપનિષદનમેં નિરૂપણ કિયોહે ॥ ઓર શ્રીમદ્ભાગવતમેં હુ ષષ્ઠસ્કંધમેં ॥ નહિવિરોધઉભયંભગવત્યપરિગણિતગુણગણઇશ્વરેઽનવ-

---

૧ અગણિત હેં ગુણસમુહ જીનકે એસે ઓર અત્યંત દુર્જેય હે માહાત્મ્ય જીનકો એસે જે સર્વસમર્થ ભગવાન્ તિનકે વિષેં શીતલોષ્ણત્વાદિક દોઇ તરહકે ધર્મ વિરૂદ્ધ હોત નાહીં.

ગાહ્યમાંહાત્મ્યે ॥ યા ગદ્યમેં નિરૂપણ કિયોહે ॥ યાતેં રસિક યહ કહ્યો સો યુક્ત હે ॥ અથવા ॥ रसिक જો પ્રભુ તિનકી રસના[1] સો આસ્વાદ પ્રાપ્ત કરનહારી ઇતિને ભક્તિરસ પ્રાપ્ત કરનહારી એસી જો ॥ रसिकवाणी ॥ રસિક સો કૃષ્ણપ્રેમામૃતરસભરિત[2] જો શ્રીમહાપ્રભુજી તિનકી વાણી અથવા રસ જો પ્રભુ તિનકે ભોક્તા સંગ-લીલાનુભવ[3] કરનહારે સો ॥ रसिक ॥ જે ભક્ત તિનકી રસના ॥ જો જીભ્હા તાદ્વારા રસિકવાણી જો શ્રીસુબોધિ-ન્યાદિક તિનકો નવખંડકે વિષે સબ મનુષ્યનને જાની અબ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો આપકો યશ ભક્તનકે સુખદ્વારા સબ પૃથ્વીમેં ફેલ્યો ॥ અબ ભુમિકે વિષે

૧ રસના શબ્દ બાહુલક સિદ્દકરણાર્થ કયુચપ્રત્યયાત હે તાકો ઇહા કેવલ યૌગિક અર્થ લિયોહે

૨ શ્રીમહાપ્રભુનકો સ્વરૂપ ભગવત્પ્રેમરૂપ અમૃત રસસો ભરિત હે સોહી ચતુશ્લોકીમે શ્રીગુસાઇજીને નિરૂપણ કિયોહે

૩ અબ હુ ભગવદનુગ્રહસોં જીવ પ્રભુનકે સંગ લીલાનુભવ કરતહેં સો બ્રહ્મવલ્લી પ્રભૃતિનમે નિરૂપણ કિયોહે.

આપકો યશ કેહ્યો યહ કછુ અધિક બાત નહીહે તાતેં હુ યશ અધિક હે સો નિરૂપણ કરતહે ॥ ऊर्ध्वपंथासुज-सपसर्‌यां ॥ ઉર્ધ્વ સો આકાશમેં હે પંથ સો માર્ગ જીનકો એસે જે સ્વર્ગાદિક સબ લોક તહાંતાઈ આપકો સુજસ પસર્યો સો કેહ્યો અબ કેવલ યશ નહી કહેયો ઓર સુજસ કહયો તાકો અભિપ્રાય યહ જો ॥ ઓરકો યશ તો કાલાંતર કરિકે ક્ષીણ હોતહે ઓર આપકો યશ તો અનંત હે ॥ ઓર સુજસ થયો એસે નહી કહયો ઓર પસર્યો યહ કહયો તાકો અભિપ્રાય યહ જો નવીન યશ હોય તો થયો એસે કહે પરંતુ આપકો યશ તો અનાદિ વેદવર્ણિત હે તાતેં અનાદિસિદ્ધ હે ॥ અબી તો યાકો પ્રસાર માત્ર ભયો ॥ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો આપકો યશ નિત્યહે ॥ નિત્યસો જાકો આદિહુ નહોય ઓર અંત હુ ન હોય તેસો આપકો યશ હે યાહીતેં ॥ ઉર્ધ્વપંથાસુજસપસર્યો યહ કહયો ॥ शंका ॥ શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકો વર્ણન કહુ વેદમેં નહીહે તો હુ વેદવર્ણિત યશ કહોહો તાકો કારણ કહા ॥ प्रत्युत्तर ॥ શ્રીવલ્લભાચાર્યજી ભગવન્મુખારવિંદાધીશાતા અગ્નિ હે યહ તો

પ્રથમ પ્રતિપાદન કિયેહે તાતેં વેદમેં જહાંજહાં ભગવન્મુખારબિંદકો ઓર અગ્નિકો વર્ણન હે સો સબ શ્રીમહાપ્રભુનકો વર્ણનહે ॥ અથવા ॥ જેસેં લૌકિકમેં દેહ ભિન્ન ઓર દેહાભિમાની જીવ ભિન્ન તેસેં કછુ પ્રભુનકે શ્રીઅંગમેં નહીં હે ઓર જેસેં ચરણ અધમ અંગ ઓર મસ્તક ઉત્તમ અંગ તેસેં ઉત્તમાધમ ભાવ હુ પ્રભુનકે શ્રીઅંગમેં નહીંહે ભગવદંગ તો સબ ભગવદ્રુપ હેં સો વેદમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ તાતેં શ્રીમહાપ્રભુજી ભગવન્મુખારવિંદ સો ભગવદ્રુપ હેં તાતેં સબ વેદાદિકમેં વર્ણન આપકો હી હે યાહીતેં હરિવંશમેં ॥ વેદેરામાયણેચૈવ પુરાણેભારતેતથા ॥ આદાવંતેચમધ્યેચહરિઃસર્વત્રગીયતે યહ કહ્યો હે ઓર શ્રીમહાપ્રભુનકે પ્રતિપાદક અનેક

---

૧ બ્રહદારણ્યકાદિ ઉપનિષદનમેં જેસે લોનકો ઢેર બાહેર ભીતરસુ સગરો રસસમૂહરૂપ હોય તેસે ભગવત્સ્વરૂપ બાહેર ભીતરસુ સગરો પ્રજ્ઞાનઘનહે એસે કહ્યોહે

૨ વેદ રામાયણ પુરાણ ભારત ઇન ગ્રન્થનમેં આરંભમેં સમાપ્તિમેં ઓર બીચમેં સબ જગે કેવલ ભગવાનકો હી ગુણગાન કિયોહે

શ્રુતિવાક્ય હુ શ્રુતિરહસ્યાદિક ગ્રંથનમેં લિખે હે યાતેં વેદવર્ણિત હમને કહ્યોં સો યુક્ત હે ॥ અબ પૃથ્વીસોં લેકે ઉપરકે સબ લોકમેં આપકો યશ ફેલ્યો પરંતુ સાત અધો લોકમેં યશ નહીં ફેલ્યો હોયગો યા શંકાકો નિવારણ કરતહેં ॥ વાંધિર્યોત્રહ્માંડ ॥ સબ બ્રહ્માંડ પર્યંત યશ બઢ્યો યાતેં સાત નીચેકે લોક હુ આય ગયે ॥ અબ પ્રથમ ઊર્ધ્વ લોકનમેં સુજસ ફેલ્યો યહ સુચન કિયો ઓર પાછે અધો લોકમેં સુચન કિયો તાકો અભિપ્રાય યહ જો ઊર્ધ્વલોક તો સબ અંતરિક્ષમેં હે ઉનકે આડો કચ્છુ વ્યવધાન નાહીહે તાતેં પ્રાકટ્ય ભયો તબસોં હી પુર્ણાવતારકે સબ ચરિત્રકે ઊર્ધ્વ લોકવાસિનકોં દર્શન ભયે ॥ યાતેં પ્રથમ સુજસ ઉહાં ફેલ્યો ઓર અધો લોકમેં શેષાદિકનકોં તો જબ પાખંડ મતકો ખંડન કરિકેં પૃથ્વીકો ભાર ન્યુન કિયો ઓર ચરણારવિંદકે સ્પર્શસોં પૃથ્વીકોં શીતલ કરી તબ આપકે ચરિત્રકો અનુભવ ભયો યાતેં અધો લોકમેં પીછેં યશ ફેલ્યો યહ સુચન કિયો ॥ અથવા શ્રીમહાપ્રભુજી અગ્નિરૂપ હેં ઓર પૃથ્વી ગંધવતી હે તાતેં ઇનિ દોનોનકે સંગસોં

યશ ફેલ્યો સો સુગંધ ધુમરૂપી હે-યહ સુચનાર્થ, પ્રથમ ઊર્ધ્વલોકમેં સુજસ ફેલ્યો યહ કહ્યો ॥ અબ, જેસે સુગંધયુકત ધુમ હે સો ઓરકોં લગતહે, તાકોં હુ સુગંધ યુક્ત કરતહે, તેસેં આપકે હુ યશકો, જો ગાન કરે તાકો હુ યશ હોત હે, ઓર ધુમ જેસેં પ્રથમ ઊંચો જાત હે ફેર અધીક હોતહે તબ નીચે ફેલત હે, તેસેં સુજસ હુ ઊર્ધ્વ લોકમેં ફેલકે અધો લોકમેં ફેલ્યો, ઓર જેસે ચંદનાદિ સુગંધ પદાર્થકો અગ્નિસોં સંયોગ હોતહે, તબ સબનકો સુગંધ સુખ અગ્નિ દેતહે ॥ ઓર વા સુગંધ પદાર્થકોં આપરૂપ કરતહે, તેસેં શ્રીમહાપ્રભુનને હુ પૃથ્વીકોં આપકે ચરણકોં સ્પર્શ કરાયકે સ્વલીલોપયોગી આપરૂપ કરી ॥ ઓર પૃથ્વીમેં પધારે પીછે અબ યશરૂપી સુગંધ સુખ સબનકોં દેતહે ઇત્યાદિક અનેક અભિપ્રાય સુચન કરિવેકોં પ્રથમ ઊર્ધ્વ લોકમેં સુજસકો પ્રસાર સુચન કિયો ॥ ઓર યશકોં સુગંધરૂપતા તો વેદમેં નિરૂપણ કીનોહે ॥ ૭ ॥ અબ શ્રીમહાપ્રભુજી તો

૧ તૈત્તિરીયશાખાકે નારાયણોપનિષદમેં ॥ જેસેં આછીરીત પુષ્પયુક્તવૃક્ષકો દુરસું સુગંધ આવેહે તેસેં પુણ્યકર્મકો હુ સુગંધ દુરસું આવેહે એસો કહ્યોહે

પુર્ણપુરૂષોત્તમ હેં સો આપકે તો એક એક રોમરંધ્રમેં અનેક બ્રહ્માંડ ફિરતહેં સો શ્રીમદ્ભાગવત દશમસ્કંધ પુર્વાર્ધમેં બ્રહ્મસ્તુતિમેં ॥ ક્વેદ્ગ્વિધાવિગણિતાંડપરાણુચર્યાવાતાધ્વરોમવિવરસ્યચતેમહિત્વમ્ તથા ઉત્તરાર્દ્ધમેં હુ વેદસ્તુતિકે અધ્યાયમેં ॥ ખંઇવરજાંસિવાંતિ યા શ્લોકમેં નિરૂપણ કિયોહે તથા ઓર હુ અનેક સ્થલમેં નિરૂપણ કિયોહે તાતેં ॥ એક બ્રહ્માંડમેં આપરો યશ ફેલ્યો યહ કછુ અધીક નહીંહે યાતેં ઓર હુ અધીક નિરૂપણ કરતહેં ॥

एकब्रह्मांडें जेना जस न माया तेना हुवां
कोटि अनंत ॥ तोए त्यांथकी वाधियो
जई वस्यो मुख धीमंत ॥ ८ ॥

---

૧ હેપ્રભુ એસે અગણિત બ્રહ્માંડરૂપપરમાણુનકે ઉડિવેકેલિયે ગવાખારૂપ જીનકે રોમરંધ્ર હેં એસે જે આપ તિનકો મહિમા કહાં ઓર મેં કહા એસેં બ્રહ્માજીનેં બીનતી કરીહે.

૨ જેસેં આકાશમેં સુક્ષ્મ રજ સદા ઉડયો કરેહે તેસે પ્રભુનકે રોમરૂપકે ભીતર અનેક બ્રહ્માંડ ઉડયો કરતહેં.

અબ ॥જેના॥ સો જીન શ્રીમહાપ્રભુનકે યશ ॥एकब्रह्मांडे॥ એક બ્રહ્માંડકે વિષે ॥ नमाया॥ નંહી સમાયે ॥ तेना ॥ तिनके સોં યશકે ॥ कोटिअनंत ॥ કોટિ જો સો લક્ષ સો હુ એક દો નહી ॥ अनंत ॥ જીનકો પાર નાંહીં ॥ ઇતને અનંતકોટી બ્રહ્માંડ આપકે યશકી સ્થિતીકે અર્થ ભયે ॥ અથવા ॥ अनंत જો આકાશ તે કોટિસંખ્યાંક ભયે ॥ યાકો ફલીતાર્થ યહ જો એક બ્રહ્માંડમેં એક હી આકાશ હોતહે તાતેં અનેક આકાશ કહે ॥ તે સબ આપકે યશકે પાત્ર ભયે યહ સુચન કિયો ॥ शंका ॥ બ્રહ્માંડમેં તો અનેક પદાર્થ હેં તો હું આકાશકો અનંત કહયો તાકો કહા કારણ ॥ प्रत्युत्तर શબ્દ આકાશકો ગુણ હે ઓર શબ્દદ્વારા હી યશ પ્રકટ હોતહે તાતેં કોટી અનંત યહ કહયો તાકો કારણ યહ જો આકાશ અનંત હે તે હુ અનંત સંખ્યાક ભયે તો હુ આપકે યશકો અંત આયો નાંહીં ॥ અબ સબ સ્વરોમવિવરસ્થ બ્રહ્માંડમેં આપકો યશ બઢયો યે હુ કછુ અધિક બાત નાંહીં કયોં જો આપ તો પુરૂષોત્તમ હેં તાતેં આપકે શ્રીઅંગમેં હી આપકો યશ રહયો તામેં અધીકતા કહા

ભથી તાતેં ઓર હુ અધીક હે સોઈ સ્ફુટ કરતે હેં ॥ तोएत्यांथकिवाधियो ॥ અનંત આકાશ યશકેં પ્રાપ્ત ભયે તોય તો હુ ત્યાંહાંથકી સો અનંત બ્રહ્માંડનતેં યશ વાધીયો બઢયો ॥ સો કહાં રહયો સો કહતહેં ॥ ज्तंवस्यो मुखश्रीमंता ધીમંત જો [1]અલોકિકહે ધી સો બુદ્ધિ જીનકી ॥ ઐસે જે લીલાસ્થ ભક્ત તિનકે મુખમેં જાયકેં યશ બસ્યો ॥ યાકો ફલીતાર્થ યહ જો લોકિકમેં અલોકિકમેં સબ ઠિકાનેં આપકો યશ ફેલ્યો ॥ शंका ॥ ઓર ટીકાકારનને તો ધીમંત જો વ્યાસાદિક ઐસો અર્થ કિયોહે ઓર યુક્ત હુ ઐસેં હી દીખતહે કયોં જો પુરાણાદિકનમેં આપકો વર્ણન હે તથાપિ તુમ લીલાસ્થ ભક્ત યહ અર્થ કાહેકો કરતહો ॥ प्रत्युत्तर ॥ યદ્યપિ વ્યાસાદિક ધીમંત હેં ઓર પુરાણાદિકનમેં શ્રીમહાપ્રભુનકો વર્ણન હુ કિયોહે તથાપિ યહ સબ બ્રહ્માંડકે ભીતર હે ॥ ઓર મુલમેં તો તોએત્યાંથકિવાધીયો ઐસેં કહયોહે ॥ યાતેં બ્રહ્માંડતેં બાહિર કછુ ચહિયે સો બાહિર તો ગોલોક

---

૧ ધીમંત શબ્દમેં મતુપપ્રત્યય પ્રાશસ્ત્યરૂપ અર્થમેં હે ઓર પ્રશસ્ત સો અલોકિક.

હે ॥ ઓર વામેં તો ધીમંત લીલાસ્થ ભક્ત હેં સો આપકે યશકો ગાન કરતહેં ॥ સોઈ શ્રી મદ્ભાગવત દશમસ્કંધ પુર્વાર્દ્ધમેં ॥ અક્ષણ્વતાંફલમિદંનપરંવિદામઃ ॥ યા શ્લોકમેં નિરૂપણ કિયોહે ॥ शंका ॥ યા શ્લોકમેં વલ્લભાચાર્યજીકો યશ કહાં હે ॥ प्रत्युत्तर ॥ યા શ્લોકમેં વક્ત્રંવ્રજેશસુતયોઃ ॥ એસેં કહયે હે તાસું યા શ્લોકમેં મુખ્ય ઉદ્દેશ શ્રીમુખકો હે ॥ ઓર શ્રીવલ્લભાચાર્યજી શ્રીમુખ હેં યાતેં યામેં વર્ણન આપકો હી હે ॥ ઓર ગાવસ્તુકૃષ્ણમુખનિર્ગતવેણુગીતપીયુષમુત્તભિતકર્ણપુટૈ

---

૧ વેણુગીતમેં વ્રજભક્તાનકો વચન હે જો સર્વ પ્રકારસું ભગવત્સ બંધ સોહી ઇંદ્રિયવાનકો ફલ હે ઓર કછુ હુમ નહિ જાને.

૨ વ્રજેશ જો શ્રીનંદરાયજી ઇનકે પુત્ર જે પ્રભુ ઓર બળદેવજી વે જણ ગાયનકે પિછાડી અરૂગોપનકું આગેં કરિકેં પાછેં પધારતહેં તબ અનુરાગસહિત કટાક્ષનતેં યુક્ત ઓર વેણુસહિત એસો જો ઉન દોઉનકો મુખારવિંદ તાકો આદર સહીત દર્શન કરનો યહ હી નેત્રકો પરમ ફલ હે યહ અર્થ સુબોધિનીજીમેં તથા લેખમે સ્પુટ હે.

૩ ભગવન્મુખારવિંદમેસુ નિકસ્યો એસો જો વેણુનાદરૂપ અમૃત તાકો ગાયેં નિશ્ચલ ઉંચે કાન કરિકેં પાન કરતહે.

પિબંત્યઃ ॥ યા શ્લોકકે શ્રીસુબોધીનીજીમેં, હુ યહ તાત્પર્ય સ્ફુટ દીસતહે યાતેં હમને એસો અર્થ કિયોહે ॥ ॥ ૮ ॥ અબ યશકો નિરૂપણ કરિકે તેજકો ઓર પ્રતાપકો વર્ણન કરત હેં ॥

अतूल अमल उद्योत उदयो भूतल द्विजमार्त्तंड ॥
भक्तिमारग केसरी गज मायिक्रमत शतखंड ॥९॥

અબ ભુતલકે વિષેં આપ ॥ मार्त्तंड ॥ જો સુર્ય તાજેસે ઉદય ભયે ॥ યાકો ભાવાર્થ યહ જો પ્રાચી દિશાતેં સુર્ય ઉદય હોતહે પરંતુ કછુ પ્રાચીસોં ઉત્પન્ન નહી હોતહે તેસેં આપ હુ દ્વિજકુલમેં પ્રાદુર્ભુત ભયે હેં ॥ અથવા ॥ द्विज ॥ જો ચંદ્ર ઓર ॥ मार्त्तंड ॥ જો સુર્ય તેસે આપ હેં ॥ અબ ચંદ્ર સુર્ય તો લૌકિક હેં યાતે આપકોં લૌકિકતુલ્યતા આઈ તાકો નિવારણ કરતહેં અબ આપ કેસે હેં ॥ अतुल ॥ સુર્યચંદ્રકે તેજથી હુ આપકો તુલના નહીહે યાહીતેં ગીતાજીમેં ॥ દિવિસુર્યસહસ્રસ્યભવેદ્યુગ-

---

૧ જો આકાશમેં હજાર સુર્યનકો તેજ એકસંગ ઉદય પાવે તો પ્રભુનકે તેજકે કછુક સદ્રશ કદાચિત કહ્યો જાય.

पंढुस्थिना ॥ यदिभाः सदृशीसास्याद्भासस्तस्यमहात्मनः ॥ यह निरूपण कियोहे ॥ ओर आप कैसे हें ॥ अमल ॥ सुर्यचंद्रकों तो मेघ राहु यह सब मलिन करतहें ओर आप तो सर्व बाध सों रहित हें ॥ ओर आप कैसे हें ॥ उद्योत ॥ सो अलौकिक तेजोरूप आपके तेजसों ही सब तेजस्वी हें सोइ कठमंडकोपनिषदमें निरूपण कियोहे ॥ तथा श्रीगीताजीमें हु आपने आज्ञा करीहे॥ यदादित्यगतंतेजोजगद्भासयतेखिलं ॥ यच्चंद्रमसियच्चाग्नौतत्तेजोविद्धिमामकं ॥ या श्लोकमें ॥ आप सुर्यकी उपमा दीनी ताको भावार्थ यह जो जेसें सुर्य अंधकारकों मिटावतहे सबनकों प्रकाश करतहे कमलको विकास करतहे उलुककों गतिहीन करतहे तेसें आप हु मायावादको

---

१ वा भगवद्धाममें सुर्यचंद्रतारा ओर विद्युत यह कोइ प्रकाश नहि करिसके तब ये अग्नि ते कहांसुं प्रकाश करे क्योंके यह सब प्रभुनके प्रकाशसुं ही प्रकाशवान होतहे.

२ जो तेज सुर्यमें रहिके आखे जगतमें प्रकाश करतहे ओर जो चंद्रमें तेज हे ओर जो अग्नीमें हे हे अर्जुन सो सब मेरो तेज जान.

નાશ કરતહેં ॥ શુદ્ધાદ્વૈત વેદાંતકો ઉપદેશ કરિકેં હૃદયમેં પ્રકાશ કરતહેં ભક્તનકોં દર્શનમાત્રસોં પ્રફુલ્લિત કરતહેં બહિર્મુખનકોં ગતિહીન સો પરાસ્ત કરતહેં ॥ ઇત્યાદિકેં અનેક અભિપ્રાયસો સુર્યકી ઉપમાદીની ॥ ઓર શીતલ.વાદિક ધર્મ સુચન કરિવેકોં ચંદ્રકી ઉપમાદીની ॥ અબ તેજકો નિરૂપણ કરિકેં પરાક્રમકો નિરૂપણ કરતહેં ॥ भक्तिमारगकेसरी ॥ ભક્તિમાર્ગ જો પુષ્ટિમાર્ગ તાકેવિષેં આપ કેસરી જો સિંહ તાજેસે હેં યાહીતેં ॥ गजमायिकमततशतखंड ॥ માયિકજો માયાવાદિ તિનકો મત જો સિદ્ધાંત તારૂપી ગજ જો હસ્તી તાકે શત સોં અનેક ખંડ સો ટુક કિયે ॥ અબ ભક્તિમારગ કેસરી એસેં કહયો તાકો ભાવાર્થ યહ જો જેસેં સિંહ જો માર્ગમેં હોતહે તહાં હસ્તિપ્રભૃતિ ઓર કોઉ નજીક હુ નહી આવતહે તેસેં પુષ્ટિમાર્ગમે આપકે પ્રતાપસોં કોઉ દુઃસંગરૂપ પશુ નજીક હુ આયનહીં સકતહે તબ બાધા તો કહાંસો કરિસકે ઓર સિંહ જેસેં ઓરકી અપેક્ષારહિત અકેલો હી પરાક્રમ કરતહે તેસે આપ હુ કેવલ પ્રતાપમાત્રસોં સબ કાર્ય કરતહેં ઇત્યાદિ અનેક અભિપ્રાયસોં ભક્તિમારગ-

કેસરી યહ કહ્યો ॥ અથવા ॥ માયિક ॥ જો માયાવાદી તે હી ગજરૂપ તિનકો ॥ મન ॥ જો સિદ્ધાંત, તાકો આપને ખંડન કિયો ॥ અબ માયાવાદીકોં ગજરૂપ કહે તાકો અભિપ્રાય યહ જો જેસે ગજ-પશુ હે તેસેં માયવાદી હુ પુજ્ય દેવતા સ્વરૂપકોં સિદ્ધ દશામેં મિથ્યા માનત હેં તાતેં પશુ હેં સોઈ અભિ-પ્રાય વેદમેં[1] નિરૂપણ કિયો હે ઓર જેસેં હસ્તી દુર પદાર્થ દેખત હે ઓર સમીપકો પદાર્થ નહી દેખત હે તેસેં માયાવાદી હુ અપનો આત્મા જો બ્રહ્મ તાકો સ્વરૂપ નહી જાનતહેં ઓર શાસ્ત્રસોં દુર જો કુતર્ક તિનકોં દેખત હેં ઓર હસ્તી જેસે પ્રથમ સ્વચ્છ હોતહે તોહુ પાછે અપને માથેમેં ધુર ડારત હે તેસેં માયા-વાદી હુ સ્વચ્છ બ્રાહ્મણ કુલમેં ઉત્પન્ન હોતહેં ॥ વેદ-શાસ્ત્રકો અધ્યયન કરતહેં તોહુ માયાવાદરૂપી ધુરસોં આપ મલિન હોતહેં ઇત્યાદિક અનેક અભિપ્રાયસોં માયાવાદિનકોં ગજરૂપ કહે અબ એસે આપ હે યાહીતેં

---

[1] બ્રહદારણ્યમેં.

સર્વોત્તમજીમેં ॥૯॥માયાવાદનિરાકર્ત્તા યેહ આપકો નામ હે ॥ ઓર સપ્તશ્લોકીમેં હુ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીને માયાવાદ કરીંદ્રદર્પદલનેન ॥ યા શ્લોકમેં યેહી અભિપ્રાય નિરૂપણ કિયોહે ॥શંકા॥ તુમને કહી જો પુષ્ટિમાર્ગમેં આપકે મતાપસોં દુઃસંગરૂપ-પશુ નજીક હુ આય નહી, સકત હે પરંતુ પુષ્ટિમાર્ગમેં આયે હેં તિનકોં અનેકનકોં દુઃસંગ ભયો દીખતાહે ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ સિંહકે સમીપ અંતરાયરહિત જો રહેહે તાકોં ઓર પશુનકી બાધા નહીં હોતહે તેસેં આપકોંહુ જો હૃદયમેં રાખે તાકોં દુઃસંગ બાધા નહી કરતહે ઓર બહિર્મુખ હેં તિનકોં દુઃસંગ બાધા કરતહે યાતેં હમને એસેં કહયો સો યુક્ત હે ॥ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો શ્રીમહાપ્રભુનકો નિરંતર ધ્યાન સ્મરણ કરે તાકોં દુસંગ નહી લગતહે ॥ ૯ ॥ અબ માયાવાદકો હુ ખંડન કિયો યહ કછુ અધીક બાત નહીહે તાતેં યાહુતેં અધીક નિરૂપણ આધી તુકસોં કરત હેં ॥

૧ શ્રીમહાપ્રભુજી માયાવાદકે ખંડન કર્તા હેં

૨ માયાવાદરૂપ બડે હાથીકે ગર્વ મિટાયવે પ્રજ્ઞતી કાર્યનતે આપ નિરૂપમહે.

दिग्विजय दशदिशायें कीधो परिक्रमानें व्याज ॥

॥ परिक्रमा ॥ जे पृथ्वीपरिक्रमा ताको ॥ व्याजे ॥ सो मिषमात्र हे ॥ क्योंके अपुर्ण होय ओर फलेच्छी आकांक्षा करत होय सो परिक्रमा करे ॥ ओर आप तो पुर्णपुरुषोत्तम हें अकांक्षारहित हें तातें परिक्रमाको तो मिष हे ॥ तो द्वारा दशदिशानको आपने विजय कियो ॥शंका॥ चार दिशा पुर्व दक्षिण पश्चिम उत्तर ओर चार विदिशा सो कोण ॥ आग्नेय नैर्ऋत वायव्य एशान इनि आठ दिशानमें तो सब पंडितनको जय कियो सो ठीक हे ॥ परंतु अंतरिक्ष ओर अधो लोकके विषे दिग्विजय केसे संभवे ॥ प्रत्युत्तर ॥ अंतरिक्ष दिशाको स्वामि वायु हे सो वेदमें निरूपण कियोहे ओर वायुको अवतार मध्वाचार्य हें तिनको आपने जिते ओर अधो लोकमें मुख्य शेष हें तिनको अवतार रामानुजाचार्य हें तिनकों हु आपने जिते यातें ॥

१ तैत्तिरीय शाखामें वायु अंतरिक्षको अधिपति हे एसे कह्यो हे.

દિગ્વિજય દશ દિશાયેં કીધો, યહ નિરૂપણ કિયો સોં યુક્ત હે અબ પરિક્રમાકે મિપસોં આપનેં દોય કાર્ય કિયે હેં તાતેં દિગ્વિજયરૂપ એક કાર્યકો નિરૂપણ કરિકેં દુસરે કાર્યકો નિરૂપણ આગ્રી તુકસે કરતહેં ॥

तीरथ सकल सनाथ कीधां चरणरेणुसमाज ॥१०॥

॥ सकल ॥ સો સબ ॥ तीरथ ॥ તિનકોં ॥ चरणरेणुसमाज ॥ જો ચરણારવિંદકી રજકો સમુહ તાકરિકેં ॥ सनाथ ॥ સો કૃતકૃત્ય કિયે ॥ અથવા ॥ નાથ જો અધીદેવતા તિનતેં સહિત સો ॥ सनाथ ॥ એસે જો તીર્થ તિનકોં ॥ सकल ॥ સો કલાસહિત કિયે યાકો ભાવાર્થ યહ જો અનેક પાતકીનકે પાતકકે સંબંધસોં સબ તીર્થ કલાહીન હોય રહે હતે ॥ તિનકોં ચરણરજ કરિકેં કલાસહિત કિયે ॥ યાતેં ચરણ રજકો અલૌકિકત્વ ઘોતન. કિયો ક્યોં જો લૌકિક રજસોં તો સબ પદાર્થ મલિન હોતહેં ઓર આપકી ચરણરજસોં તો તીર્થ કલાહીન હતે સો કલાયુક્ત ભયે યાહીતેં ॥ તીરથસકલસનાથ કીધાં ॥ યહ નિરૂપણ કિયો અબ તીર્થનકોં પાતકીનકે પાસસોં મલિનતા આવતહે સો તો શ્રીમદ્ભાગવત નવમસ્કંધમેં ભગી-

રથ રાજાસોં શ્રીગંગાજીને આજ્ઞા કીનીહે ॥ નરામેંઆ મૃજં ત્યઘમ્ ॥ યા શ્લોકમેં ॥ ફેર ભગીરથને કહી જો સાધવોન્યાસિનઃશાંતાબ્રહ્મિષ્ઠાલોકપાવનાઃ॥ હરંત્યઘં તેંગસંગાત્તેષ્વાસ્તેહ્યઘભિદ્ધરિઃ ॥ ઓર પ્રથમસ્કંધમેં યુધીષ્ઠિરને વિદુરજીપ્રતિ કહ્યો હે તીર્થીકુર્વંતિ તીર્થાનિસ્વાંતઃસ્થેનગદાભતા ॥ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો સાધુ જો ભગવદ્ભક્ત તિનકે હૃદયમેં પ્રભુ બિરાજતહેં તાતેં સબ તીર્થનકે પાપ વે ધોવતહેં ॥ અબ આપકે ભક્તનકો એસો પ્રતાપ હે તબ આપ પધારેં તાસું તીર્થ નિર્મલ હોય યામેં આશ્ચર્ય કહા ॥ ૧૦ ॥ એસેં સન્મુખ આયે જો પંડિત તિનકોં સબનકો જીતે સો વર્ણન કરિકેં

---

૧ મનુષ્ય મેરેવિષેં પાપ ધોવે હે

એસે જો શાંત બ્રહ્મનિષ્ઠ જગતકો પવિત્ર કરિવેવારે સત્પુરૂષ તાર શમાાર સસર્ગસો તુમમેંતે પાપ દુર કરેગ જાતે સબ [illegible] વેવારે પ્રભુ વિનમેં બીરાજે હે.

---

૧ તેતિ મનમે બિરાજતે એસે જો પ્રભુ તિન કરિકેં સત્પુરૂપ કહ્યોર્ગ હુ તીર્થ કરત હેં અર્થાત પવિત્ર કરત હે.

અબ ગ્રંથદ્વારા જીતે સો નિરૂપણ કરતહેં ॥ અબ શ્રીમહાપ્રભુજી કાશિમેં બિરાજતે હતે તબ અનેક પંડિત આયકેં વાદ કરત હતે યાતેં ભગવત્કથાકો તથા સેવાકો પ્રતિબંધ હોત હતો ॥ યાતેં પત્રાવલંબન ગ્રંથ કરિકેં વિશ્વેશ્વર મહાદેવજીકે મંદિરમેં ચોહોટાયો ॥ ઓર ડોંડી બજાઇ જો યહ ગ્રંથ બાંચે પિછેં શંકા જાકે મનમેં રહે સો હમારે પાસ આવે ફેર તો યહ ગ્રંથ બાંચકે હિ અનેક પંડિત પરાસ્ત ભયે સો આધી તુકસોં નિરૂપણ કરતહેં ॥

पत्रावलंबें पंडित जीत्या मायिक मत्तमातंग ॥

અબ ॥ पत्रावलंब ॥ જો પત્રાવલંબન ગ્રંથ તાકરિકેં પંડિતનકોં જીતે સો કોનસે પંડિત સો કહત હેં ॥ मायिक ॥ જો માયાવાદી તિનરૂપી જો ॥ मत्तमातंग મદોન્મત્ત હસ્તી ॥ शंका પ્રથમ ॥ ગજમાયિકમતશતખંડ ॥ યહ નિરૂપણ કિયોહે ॥ અબ ફેર જીત્યામાયિકમત્તમાતંગ ॥ યહ કયોં કહેયો ॥ प्रत्युत्तर ॥ પ્રથમ તો માયિક મતરૂપી જો ગજ તાકો ખંડન કિયો એસેં નિરૂપણ કિયો ઓર અબ તો માયિક જો માયાવાદી સો હુ મદોન્મત્ત હસ્તી જેસે હેં

તિનકોં પેત્રદ્વાગ જતે યહ નિરૂપણ કિયો યાકો ભાવાર્થ યહ જો મત્તહસ્તી હોતહે સો પાંવકી સાંકર તોડકેં ઓરકો ધાત કરતહે ।। તેસેં દુરાગ્રહી માયાવાદી હે તે આપકો જય હોયવેકે લિયેં વિતંડવાદ કરતહેં તિનકોં હુ આપનેં જતે ।। યહ સુચનાર્થ મત્તમાતંગ યહ કહયો ।। યાહીતેં મર્વોત્તમજીમે ।। સર્વવાદાનિરાસકૃત[1] ।। યહ આપકો નામ હે યાકો ફલિતાર્થ યહ જો ।। મત્તહસ્તી હે સો અંકુશકોં તો સર્વથા માનત નાહીં ।। ઓર ભાલા ચરખી ઇત્યાદિક અનેક ઉપકરણનસોં જત્યો જાતહે ।। અરુ એસે જો માયાવાદી તિનકોં પત્રમાત્રમેં જતે યહ આપકો અલોકિક પ્રભાવ હે યાહી તેં ।। પત્રાવલંબેપદિતજીત્યામાયિકમત્તમાતંગ યહ નિરૂપણ કિયો તાતે પુનરૂક્તિ નહીહે યુક્ત હી હે ।। અબ ઇન સબનકોં જતિકેં કોનકો સ્થાપન કિયો સો આધી તુકસોં નિરૂપણ કરતહેં ।।

श्रीकृष्ण पूरण ब्रह्म थाप्या जेना रूप कोटि अनंग।११

।।श्री।। જો સ્વામિન્યાદિક તિન કરિકેં સહિત જો ।।कृष्ण।।

---

१ શ્રીમહાપ્રભુજી સબ વાદનકે ખંડન કરિવેવારે હે

પુર્ણબ્રહ્મ તે શ્રીકૃષ્ણ કહિયે વે કેસે હે ॥ જેના ॥ જીનકે રૂપ ॥ ક્રોટિ ॥ સો અસંખ્યાત જે ॥ અનંગ ॥ સો કામ તિન જેસે હે. સોઈ શ્રીમદ્‌ભાગવતદશમસ્કંધ-પંચાધ્યાયીમેં ॥ [1]સાક્ષાન્મન્મથમન્મથઃ ॥ યા સ્થલમેં નિરૂપણ કિયોહે તથા બૃહદ્વામન પુરાણમેં હુ શ્રુતીનનેં ॥ [2]કંદર્પકોટિલાવણ્યેત્વયિદ્રષ્ટેમનાંસિનઃ ॥ યા સ્થલકે વિષે નિરૂપણ કિયો હે ॥ ઓર શ્રીકૃષ્ણ પુર્ણબ્રહ્મ હેં સો તો વેદમે[3] તથા શ્રીમદ્‌ભાગવતમેં ॥ [4]કૃષ્ણસ્તુભગવાન્સ્વયમ ॥ યન્મિત્રં[5]પરમાનંદં પુર્ણબ્રહ્મ-

---

૧ સાક્ષાત્કામદેવકે હુ કામદેવ પ્રભુ હેં.

૨ યાકો અર્થ પહિલે લિખ્યોહે.

૩ તાપનીયોપનિષદમેં કૃષ એસો સદ શકો નામ હે ઓર ણુ એસો આનંદકો નામ હે તાતે જે સદાનંદ પરબ્રહ્મ હેં તે હી કૃષ્ણ કહાવતહે એસેં કહ્યોહે

૪ ઓર સબ અવતારનમેં કિતનેક અંશરૂપ હે કિતનેક કલારૂપ હેં ઓર શ્રીકૃષ્ણતો સાક્ષાત્ અવતારી પરબ્રહ્મ હેં.

૫ દશમસ્કંધમેં બ્રહ્માજીનેં કહ્યોહે જો નંદરાયજી ઓર ગોપ ઓર સબ બ્રજબાસી ઇન સબનકે અહો બડે ભાગ્ય હેં કયો જો પરમાનંદ અનાદિ પુર્ણબ્રહ્મ શ્રીકૃષ્ણ જીનકે મિત્ર હેં.

સનાતનં ॥ ઇત્યાદિક અનેક સ્થલમેં તથા અનેક પુરાણ ઇતિહાસ તંત્રનમેં નિરૂપણ કિયો હે યાકો ફલિતાર્થ યહ જે જે નિત્યલીલાવિશિષ્ટ પુરૂષોત્તમ હેં તિનકોં હી વેદમેં પરબ્રહ્મ કહતહેં ॥ અથવા ॥ શ્રીકૃષ્ણ એક હેં તો હુ ॥ ક્રોટિ ॥ સો અસંખ્યાતહેં રૂપ જીનકે એસે હેં સોઈ વેદમેં નિરૂપણ[1] કિયો હે ॥ ઓર વિષ્ણુસહસ્રનામમેં હુ ॥ એકોનેકઃ ॥ યે દો નામ કહે હેં અબ એસે હેં તો હુ ॥ અનંગ ॥ લોકિકાકાર રહિત હેં[2] સો વેદમેં નિરૂપણ કિયોહે ॥ ઓર શ્રીગીતાજીમેં હુ સર્વેંદ્રિયગુણાભાસંસર્વેંદ્રિયવિવર્જીતં[3] ॥ યહ નિરૂપણ

---

૧ તૈત્તિરી શાખાકે નારાયણોપનિષદ્કી પાચમી ઋચામેં બ્રહ્મ એક હેં અવ્યક્ત હેં અનંતરૂપ હે એસે કહયો હે.

૨ જે આકાર નિષેધક શ્રુતિ હેં તે પ્રાકૃત આકારકો નિષેધ કરતહે ઓર જે આકાર પ્રતિપાદક શ્રુતિ હે તે અલૌકિક આકારકો પ્રતિપાદન કરતહે યા રીતસોં શ્રુત્યર્થ નિર્ણય વ્યાસ સુત્રકે તૃતીયાધ્યાય દ્વિતીયપાદમેં કિયો.

૩ સબ ઇદ્રિયનકે ગુણ જે દેખનો સુનનો ઇત્યાદિક તે બ્રહ્મમેં સર્વત્ર રહે હેં ઓર વહ પ્રાકૃત સબ ઇંદ્રિયનતેં રહિત હેં.

કિયોહે ॥ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો, પુરૂષોત્તમકો સ્વરૂપ વિરૂદ્ધ ધર્માશ્રય હે ઇતિનેં લૌકિકવસ્તુ તાકો અર્થ યહ જો સાકાર હોતહે સો નિરાકાર હોત નાંહીં ॥ પરંતુ પુરૂષોત્તમ તો સાકાર હુ હેં ઓર નિરાકાર હુ હેં સાકાર સો આનંદમાત્ર સ્વરૂપ ઔર નિરાકાર સો લૈકિકાકાર રહિત એસો પુરૂષોત્તમ સ્વરૂપ આપનેં વેદ પુરાણ શાસ્ત્રકી યથાર્થ સંમતિસોં સંસ્થાપન કિયો ॥ યાહીતેં સર્વોત્તમ જીમેં ॥ [1]સાકારબ્રહ્મવાદૈકસ્થાપકઃ ॥ યહ આપકો નામ હે યાહીનેં શ્રીકૃષ્ણપુરણબ્રહ્મથાપ્યાજેનાંરૂપકોટિઅનંગ ॥ યહ નિરૂપણ કિયો ॥ ૧૧ ॥ અબ યા રીતસોં શુદ્ધાદ્વૈત મતકો સ્થાપન કરિકેં ફેર આપનેં કહા કિયો સો એક તુકસોં નિરૂપણ કરત હેં ॥

स्वमारग स्थिर थापवा आपवा भजनानंद ॥
नाम आप्यां जीवनें शुभ मिष्ट मुखमकरंद ॥ १२

અબ ॥ સ્વમારગ ॥ જો પુષ્ટિ માર્ગ તાકોં સ્થિર તાસોં ॥ સ્થાપન કરિવેકોં ઓર ભજનકો આનંદ દેવેકોં

---

૧ બ્રહ્મ સાકાર હે યા રીતકે સિદ્ધાંતકે હી સ્થાપનકર્તા આપ હેં નિરાકાર બાદકે તો ખંડક હી હેં

શુદ્ધ ॥ ક્યોં જો મન્જુશુંદ્દો ધાતુકો યહ રૂપહે યાકો અભિપ્રાય યહ જો ઓર મકરંદકો તો રજ ઓર ભ્રમર મલિન કરત હૈં ॥ ઓર યહ મકરંદ સર્વદા શુદ્ધ હે યાકો જો આસ્વાદ કરે સો હુ શુદ્ધ હોય યાહીતેં મિષ્ટ યહ વિશેષણ કહ્યો ॥ અથવા ॥ ભજન જો સેવાસ્મરણાદિક ઓર આનંદ જો પ્રભુ તિનકોં દેવેકોં ॥ યાકો ભાવાર્થ યહ જો અષ્ટાક્ષર મંત્ર ઓર ગદ્યસહિત પંચાક્ષર રૂપ આત્મનિવેદનકો મંત્ર તદ્દારા જીવનકોં ભજનસેવાધીકારી કરત હે ॥ ઓર બ્રહ્મકો સંબંધ કરાવત હેં ॥ અત્ર આનંદ શબ્દ બ્રહ્મકો વાચક હે સોતો વેદમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ शंका ॥ શરણમંત્ર ઓર આત્મનિવેદન મંત્ર જીવકોં ઉપદેશ કરત હેં તાકો એક પ્રયોજન તો સ્વમારગસ્થિર સ્થાપવા યહ કહ્યો સો યુક્ત હે ક્યોં જો અનેક શિષ્ય હોય તબ માર્ગ સ્થિર રહે પરંતુ ભજનાનંદતો ઓર માર્ગમેં હુ હે તાતેં આપવા ભજનાનંદ યહ ક્યોં કહ્યે ॥ प्रत्युत्तर ॥

---

૧ બ્રહ્મસંબંધાદિકનમેં.

ભજન જો ગુણગાન નામસ્મરણ ઓર માર્ગમેં હે તથાપિ ॥ ભજ્‌સેવાયાંધાતુ હે તાકો યહ રૂપ હોતહે સો ફલરૂપ સેવા તો પ્રેમલક્ષણા ભક્તિદ્વારા નિરોધ હોય તબ બને ॥ ક્યોં જો ફલરૂપ સેવાકો લક્ષણ ॥ ચેતસ્તત્પ્રવણંસેવા ॥ યહ કહયો હે ॥ ઓર નિરોધકો લક્ષણ ॥પ્રપંચવિસ્મૃતિપુર્વકભગવદાસક્તિર્નિરોધઃ ॥યહ કહયો હે ॥ યાતેં સેવ્ય તો યામાર્ગમેં પુરૂષોત્તમ ભયે ક્યોં જો મંત્રાધીન નહી ઓર પ્રેમલક્ષણા ભક્તીતેં હી મિલેં એસે તો પુર્ણપુરૂષોત્તમ હેં ઓર

---

१ સિદ્ધાંતમુક્તાવલીમેં યહ લક્ષણ શ્રીમહાપ્રભુનને કહ્યો હે ચિત્તકો પ્રભુનમેં પરોવનો સો માનસી સેવા કહિયે અથવા ભગવત્પ્રવણ જો ચિત્ત સો હી માનસી સેવા કહિયે યાકો વિશેષ વિવેચન દ્વિતીયસ્કંધાદિકનમેં દેવાનાંગુણલિંગાનાં ઇત્યાદિ સ્થલનકે શ્રીસુબોધિનીજીમેં કિયો હે.

२ દેહાદિક સર્વ લૌકિક પદાર્થકો અનુસંધાન ભુલિકે પ્રભુનમેં હી આસક્તિ હોય સો નિરોધ કહિયે યાકો વિશેષ વિચાર નિરોધલક્ષણ નિબંધ સુબોધિનીજી પ્રભૃતિ ગ્રંથનમેં કિયે હે

અન્ય માર્ગમેં તો મંત્રાધીન ગોપાલાદિક વિભુતી હે ॥ યાતેં પુરૂષોત્તમકી સેવાકો અધીકાર તો જીવકો આપનેં હી દિયો ઓર આનંદ જો પ્રભુ તિનકો દાન જો સંબધ સો આપનેં હી કરાયો યાહીતેં સર્વોત્તમ-જીમેં ॥ અદેયદાનદક્ષઃ ॥ યહ આપકો નામ હે ॥ અથવા જ્ઞાનમાર્ગીય તો ભક્તિકો કેવલ સાધન માને હે તાતેં ઉનકો ભજનાનંદ નહીં હે ઓર ઇતર માર્ગવર્તિ માર્યાદિક ભક્તનકો હુ ભગવાન્ મોક્ષરૂપ ફલ દેત હે સો શ્રીભાગવતમેં ॥ ભગવાન્ભજતાંમુકુંદો-મુક્તિંદદાતિકર્હિચિત્સ્મનભક્તિયોગં ॥ ઇત્યાદિ સ્થલનમેં સ્પુટ હે તાતેં માર્યાદિક ભકતનકો હુ ફલદશામેં ભજનાનંદાનુભવ નહીં હે તાતેં ભજનાનંદ જો અમાકૃત દેહ તેં ફલરૂપ ભગવત્સેવાત્મક અપરિગણિતાનંદ સો તો પુષ્ટિમાર્ગમેં હી હે યહ સબ ફલપ્રકરણકે શ્રીસુ-

---

૧ કોઇહુ ન દિયે જાય એસે જો ભગવત્સાક્ષાત્કારાદિકેં તિનકે હુ દાનમે આપ ચતુર હે.

૨ ભગવાન્ માર્યાદિકભક્તનકો મુકિત દે હેં પરતુ ફલરૂપ ભકિત કબ હુ નહિ દે.

બોધનીજીમેં ॥ બ્રહ્માનંદાત્સંમુદ્ધૃત્યભજેનાનંદયોજને ॥ ઇત્યાદિ ગ્રંથસોં સ્પષ્ટ કહયો હે ઓર અણુભાષ્ય ચતુર્થાધ્યાય ચતુર્થપાદમેં હુ સવિસ્તર વિવેચન કિયો હે ॥ યહ ભજનાનંદ ઇતર માર્ગમેં નહી હે ॥ યાતેં આપવા ભજનાનંદેં ॥ યહ કહયો સો યુક્ત હે ॥ ૧૨ ॥ અબ યા રીતેંસેં જીવનપર એક દેશમેં હી બિરાજીકેં આપને કૃપાં કીની કે ઓર હુ કહું પધારે હતે તા શંકાકો નિવારણ આધી તુકસોં કરત હે ॥

अनेक जीवनें कृपा करवा देशांतर परवेश ॥

॥ अनेक ॥ સો અસખ્યાત જે ॥ जीव ॥ તિનપર કૃપા કરિવેકાં ॥ देशांतर ॥ જો અનેક દેશ તિનકેં વિષેં આપને પ્રવેશ કિયો ॥ અબ યહ આપકી દયાલુતાકો હૃદયમેં અનુભવ ભયો તાકો આનંદ ગોપાલદાસજીકોં ભયો સો આધી તુકસોં સુચન કરતહેં ॥

कोमल पद ज्यां कमल विलसे धन्य कहुं ते देश॥१३

૧ બ્રહ્માનંદમેં સો ઉદ્ધાર કરિકે ભજનાનંદકો યોગમેં જો લીના હે સો દ્રૂર પ્રકરણમેં નિરૂપણ કરીહે.

॥ कोमल ॥ सो सुकुमार ऐसे ॥ पद्म ॥ जे चरण तारूपी कमल ज्यां ॥ सो जहां- ॥ विलसे ॥ शोभत हें -अब आपके पदकें कमल-ऐसें कहये॥ तासों जहां आपके पदकमल पधारत हें सोई देश ॥ धन्य ॥ सो सरस हें ॥ क्यों जे कमलको विलास नीरस देशमें होत नहीं हे ॥ ॥ अथवा ॥ जहां पद विलसत फ़िरत हें ता देशकें में धन्य कहत हों ॥ अथवा ॥ विष्णुसहस्त्रनाममें ॥ अनेक ॥ ऐसो नाम हे ओर पुरूपोत्तम सहस्त्रनाममें हु ॥ अनंतमुर्तिः ॥ यह नाम हे ॥ ओर वेद पुराणादिकनमें हु ऐसें निरूपण कियो हे तातें अनेक जे प्रभु तिनके जीव जे दैवीजीव तिनपर कृपा करिवेकें भो भजनसेवाधीकार देवेकें ॥ देश ॥ जे हृदयदेश ताके ॥ अतर ॥ जे मध्य ताके विषे आपने प्रवेश कियो ॥ याहिनें गोपालदासजी कहत हें जे केमाल ऐसे ॥ पद्म ॥ सो ज्ञानरूप चरण क्यों जे पदगतो धातुको पद शब्द हे ओर जे धातु गत्यर्थक सो ज्ञानार्थक हु होय-याते ऐसो

१ रस ऐसो आनंदके ओर शृङ्गारादि रसके तथा जलकें हु नाम हे

२ येगत्यर्थकास्तेज्ञानार्थकाः ऐसो महाभाष्यको सिद्धांत हे.

સો પદ જામેં રહત હે સો ॥ કમલ ॥ જો અષ્ટદલપ્રકોશ જેસો હૃદય સોઇ ॥ દેશ ॥ સો ધ્યાનાદિકકો સ્થાન તાકો ॥ ધન્ય ॥ સો કૃતકૃત્ય હે એસેં કહતહું ॥ યાહીતેં સર્વોત્તમજીમેં ॥ સ્વયશોગાનસંહૃષ્ટહૃદયાંભોજવિષ્ટરઃ ॥ યેહ આપકો નામ હે ॥ ૧૩ ॥ અબ સબ દેશનમે જીવનપર અનુગ્રહ કરિવેકોં પધારે યહ નિરૂપણ કિયો યાતેં યહ શંકા હોતહે જો નિષિદ્ધ દેશ હેં તિનમેં હુ આપ પધારે હોંયગે ઓર ન પધારે હોંયગે તો તામસ દેશનકો પાપ નાશ કેસેં ભયો તા શંકાકો નિવારણ એક તુકસોં કરતહેં ॥ ઓર દશમી તુકમેં ચરણ રજસોં સબ તીર્થનકોં કલાયુક્ત કિયે યહ કહયો હતો તાતેં હુ અધીક નિરૂપણ કરતહેં ॥

अंग वंग कलिंग कीकट मगध मरु सुर सिंध ॥
ते तामसना अघ हर्या परताप पदरजगंध ॥१४॥

અંબ અંગસોં આદિલેકેં આઠ નિષિદ્ધ દેશ કહે સો

---

૧ યહ સબ બાત તૈત્તિરીયનારાયણોપનિષદમેં સ્પષ્ટ હે .
૨ આપકે યશકે ગાન કરિકેં આછી રીતસો પ્રફુલ્લિત ભયે એસે જે ભક્તનકે હૃદયકમલ તેહી શ્રીમહાપ્રભુનકે સ્થાન હેં.

ઉપલક્ષણમાત્ર કહે તાતેં જીતને નિષિદ્ધ દેશ હેં તે તામસ દેશ હેં ॥ તિનકે ॥ अत्र ॥ જો પાપ તિનકોં આપકે ॥ पद ॥ જે ચરણ તિનકી ॥ रज ॥ જો ધુલી તાકો ॥ गंध ॥ જો સુગંધ તા કરિકેં ॥ हृत्वां ॥ સો હરે યેહી આપકો પ્રતાપ અબ પદરજગંધ એસેં કહયો તાતેં પદનકોં કમલપનો સુચન કિયો ॥ ઓર યહહુ સુચન કિયો જો આપિકે ચરણકમલકે રજકો સ્પર્શ જાકોં હે એસો જો વાયુ તાકરિકે વિન તામસ દેશનકે પાપ દુર ભયે ક્યોં જો વાયુદ્વારા હુ ગંધ દુર જાત હે ગંધવહ યહ વાયુકોં નામ હે ॥ યાહીતેં તેતામસનાઅઘદ્રુત્વાંપરતાપપદરજગંધ ॥ યહ નિરૂપણ કિયો ॥ शंका ॥ ઓર ટીકા કારનનેં તો એસો અર્થ કિયો હે જો ઇનિ સબ દેશનમેં આપ પધારે ॥ ઓર તુમનેં તો નહી પધારેં એસો અર્થ કિયો તાકો કહા કારણ ॥ प्रत्युत्तर ॥ ઓર ટીકા કારનને અર્થ કિયો સો યુક્ત હી હોયગો પરંતુ હમકોં તો યહ અર્થ યુક્ત લગત હે ॥ ક્યોં જો પ્રથમ તુકમેં ॥ અનેક જીવનેં કૃપા કરવા દેશાંતર પરવેશ ॥ યહ નિરૂપણ કિયો ફિર યે મગ દેશ ન્યારે કહિવેકો કહા પ્રયોજન

॥ ताहुमें ॥ तेतामसनाअवहस्त्वांपरतापपदरज्ज ॥ ઇતિ-નોહી નહી કહયો ગંધ યહ કહયો તાતેં યેહી નિશ્ચય હોત હે જો રજ તો સાક્ષાત ચરણ પધારે તહાં જાય ઓર ઇન દેશનમેં તો સર્વત્ર આપ પધારે નહી તાતેં રજ કો ગંધ વાયુદ્વારા ઉન દેશનમેં ગયો યાતેં તિનકે પાપકો નાશ ભયો ॥ शंका ॥ ઇન દેશનમેં તો કહું કહું શ્રીમહાપ્રભુનકી બેઠક હેં ॥ मरु ॥ જો મારવાડ તામેં પુષ્કરજીમેં બેઠકહે અરૂ ॥ वंग ॥ જો બંગાલા તામેં ગંગાસાગર સંગમપેં બેઠકહે ઓર કીકટમેં ગયાજીહુ આપ પધારેહેં ઓર મગધ દેશમેં હાજીપુરમેં હરિહર ક્ષેત્રમેં બેઠક હે ઓર ॥ सौराष्ट्र ॥ જો સોરઠ તામેં જુનાગઢમેં બેઠક હે તો હુ ઇનિ દેશમેં આપ નહીં પધરે ઐસો અર્થ કરો હો તાકો કારણ કહો ॥ प्रत्युत्तर ॥ ઇનિ દેશનમેં તીર્થનિમિત્ત હી આપ પધારે હેં ॥ કયો જો ઇનિ દેશનમેં તીર્થનિમિત્ત જાયવેકો દોષ નહી હે સો વૃદ્ધપોરાશરસ્મૃતિમેં કહયો હે ॥ અંગવંગકલિંગાશ્ચૈસા-

१ અંગાદિક ૨૦ દેશ યજ્ઞાદિક બ્રહ્મકર્મમેં નિષિદ્ધ હેં દેશસ્થિતિવિષયક વિશેષ વિવેચન મેનેં સત્સિદ્ધાંતમાર્તંડ યા નામકે સંસ્કૃત ગ્રંથમેં કિયો હે.

પુજ્ય યહ શબ્દ યોગરૂઢ હે કેસેં જો સબનકી આધારભુત ઓર પંચમહાભુતમેં સબ ગુણનસોં યુક્ત યેહી હે ઓર વિરાટ સ્વરૂપકી કટિરૂપ હુ હે ઓર ભગવત્પત્ની હે એસો હુ પુરાણાદિકમેં વર્ણન કિયો હે તાતેં મહી સો પુજ્ય એસો યૌગિક અર્થ ભયો ॥ રૂઢ તો પ્રસિદ્ધ હે એસી જો મહી તાકો પાલ સો પાલન કરનહારો ॥ તાનેં હુ આપકોં સર્વાધીક જાનિકેં આપકોં કનકાભિષેક કરાયો યાતેં આપકો બડો યશ સુચન કિયો ઓર સોમણ સુવર્ણ છોડિકેં પધારે યહ વૈરાગ્યસુચન કિયો ॥ ૧૫ ॥

---

૧ જા શબ્દકો વ્યુત્પત્તિસો અર્થ હોય સકે ઓર ફિર વહુ શબ્દ વાહી પદાર્થમેં પ્રવૃત્ત હોય સો યોગરૂઢ શબ્દ કહુયો જાય જેસેં પંકજ શબ્દ પંક સો કીચ તામેં તો જો ઉત્પન્ન હોય સો પંકજ યહ યોગ ભયો અબ પંકમેસોં તો કીટકાદિક હુ ઉત્પન્ન હોત હે પરંતુ પંકજ એસો કમલકો હી નામ હોય યહ રૂઢી ભયી તાતેં પંકજાદિક શબ્દ યોગરૂઢ હેં.

૨ શબ્દ સ્પર્શ રૂપ રસ ગંધ ઇન પાંચ ગુણનસોં.

त्यांथी दक्षिण प्रभुपावधारिया पाडुरंगश्रीविठ्ठलनाथ
नेत्र मळतां वात किधी वचन दीधुं हाथ ॥ १६ ॥

॥ त्यांथी ॥ सो विधानगरतें ॥ प्रभु ॥ जे श्रीवल्लभाचार्यजी दक्षिण पधारे सो कहां पधारे सो कहत हें ॥ ॥ पांडुरंगश्रीविठ्ठलनाथ ॥ पुंडरीकपुरस्थ श्रीविठ्ठलनाथजीके दर्शनकों पधारे ॥ अथवा ॥ दक्षिण जे चतुर पंडित तिनके ॥ प्रभु ॥ सो स्वामि कैसें जे पांडित्य वाणिसों होत हे तातें ॥ [1]वाकपतिः ॥ विबुधेश्वरः ॥ यह दोइ सर्वोत्तमजीमें आपके नाम हें याहीतें दक्षिणप्रभु एसें कह्यो सो युक्त हे अब कहां पधारे सो कहत हें ॥ पांडुरंगश्रीविठ्ठलनाथजी ॥ पांडु सो गौर हे रंग जीनको एसे श्री जे रुकिमणीजी ओर विठ्ठलनाथजी तिनके दर्शनकों आप पधारे ॥ अब आप श्रीविठ्ठलनाथजीके दर्शनकों पधारे ता समयकी वार्तांको वर्णन करतहें ॥ नेत्रमळतांवातकीधी ॥ श्रीमहाप्रभुनके नेत्रसों

---

१ वाणीके पति ओर पंडितनके तथा देवतानके ईश्वर हु आप हें.

શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકે નેત્ર મિલે તાહીસમેં શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીનેં બાત કીનીં જો એક બચન હમ આપસેં માંગેં હેં તબ શ્રીમહાપ્રભુજીનેં ॥ वचनदीधुंहाथ ॥ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકે શ્રીહસ્તમેં વચન દિયો જો જેસેં આપ આગ્યા કરોગે તેસેં મેં કરોંગો ॥ ૧૬ ॥

वचन निश्चे श्रीनाथें माग्युंकीधी श्रीवल्लभजी सूंवात
अमने ते इछा एह छेजे हुं नंदन तमे तात ॥१७

॥ श्री ॥ જો લક્ષ્મીજી તાકે ॥ नाथ ॥ જો શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી તિનનેં ॥ श्रीवल्लभजी ॥ શ્રીમહાપ્રભુ તિનસોં નિશ્ચય વચન લેકેં બાત કરીસો કહા બાતસો કહતહેં ॥ अमनेतेइछाएहछेजे હમકું તો ઇચ્છા યહ હે જો ॥ हुंनंदनतमेतात ॥ મે પુત્ર ઓર તુમ તાત અબ હું નંદન યા રીતસોં આપકોં એક વચન કહયો ॥ ઓર તમેતાત યા રીતસોં શ્રીમહાપ્રભુનકોં બહુવચન કહયો તાતેં આગેં પિતાપુત્રકે સંબંધકો અનુભવ કરનો હે સો સુચન કિયો ॥ ઓર પુત્રવાચક નંદન શબ્દ કહયો ॥ તાકો અર્થ યહ જો જો આનંદ દે તાકો નામ નંદન તાતેં યહ સુચન કિયો જો પિતાપુત્રભાવ તો જીવકે વિષેં હે ॥ ઓર

આપ તો હોઈ એક સ્વરૂપ હેં પરંતુ પિતાપુત્ર સંબંધકો અનુભવ કરિવેકી ઇચ્છા ભઇ ઓર જીવનકોં હુ વંશદ્વારા આનંદ દેવેકી ઇછા ભઇ તાસોં યહ વચન માંગ્યો ॥ ઇત્યાદિક અનેક અભિપ્રાય સુચનાર્થ નંદન શબ્દ કહયો ॥ ૧૭ ॥ અબ સ્વરૂપસૌંદર્ય ગુણકો એક તુકસોં વર્ણન કરત હેં ॥

ते पुरुपोत्तम प्रगटःगे श्रीविठ्ठल रूपनिधान ॥
नेत्रकमलैं नानाभावें देशे भक्तने सन्मान ॥ १८ ॥

॥ तेपुरुपोत्तम ॥ સો વે પુરૂષોત્તમ જીનનેં શ્રીવલ્લભાચાર્યજીતેં વચન લિયો ॥ અબ જબ પ્રભુ પ્રકટ હોતહેં તબ સ્વરૂપતેં અભિન્ન જો શ્રીલક્ષ્મીજી તિનતેં ઓર અવતારકે ગુણનકોં યોગ્ય જો નામ તાતેં સહિત પ્રકટ હોતહેં તેસેં આપ હુ પ્રકટ હોંયગે યહ સુચના કરિવેકોં કહત હેં ॥ श्रीविठ्ठल ॥ શ્રી જો રૂકિમણીજી પદ્માવતીજી તિનકરિકેં યુક્ત ઓર વિઠ્ઠલ સો જ્ઞાન રહિત નિઃસાધન જનકોં હમ ઉદ્ધાર કરેગે યહ સુચન કરિવેકોં વિઠ્ઠલ યહ નામ તાકરિકેં યુક્ત પ્રગટેગે ॥ ઓર આપ કેમે હેં ॥ रूपनिधान ॥ રૂપ જો દશાવતારચતુરવિંશત્યવતા-

રપ્રભ્રતિ તિનકે નિધાન આધારભુત અવતારિ શ્રીકૃષ્ણ ॥ યાહીતેં શ્રીમદ્ભાગવત પ્રથમસ્કંધમેં ॥ એતેચાંશકલા-પુંસઃકૃષ્ણસ્તુભગવાન્સ્વયં ॥ એસેં નિરૂપણ કિયો ॥ એસે જો શ્રીકૃષ્ણ સોઇ આપ પ્રગટેંગે યહ સુચન કરિવેકોં ઓર પ્રથમ પુરૂષોત્તમશબ્દ કહયો તાકે વિષેં ઉપચારશંકા નિવારણ કરિવેકોં રૂપનિધાન એસેં કહયો ॥ અબ સૌંદર્ય નિરૂપણ પુર્વક ભક્તાનંદ-દાતૃત્વ નિરૂપણ કરત હે ॥ नेत्रकमलैनानाभावैं ॥ નેત્ર-કમલનેં નાનાભાવસોં ભક્તનકોં સન્માન દેહિંગે ॥ યા નિરૂપણતે રસરૂપત્વ હુ સુચન કિયો ॥ અથવા નેત્રકમલનતેં કૃપાદ્રષ્ટિરૂપ સન્માન દેહિંગે ઓર નાના

---

૧ ઓર સબ અવતારનમેં કોઇ અંશાવતાર હે કોઇ કલા-વતાર હેં ઓર શ્રીકૃષ્ણ તો સાક્ષાત્ભગવાન્ હેં.

૨ જેસેં તેજસ્વિ મનુષ્ય હોય તાકોં કહત હે જો યહ સુર્ય હે પરંતુ વહ કછુ સાક્ષાત સુર્ય નહિ હોય તબ તેજસ્વિતારૂપ ધર્મ તેં સુર્યશબ્દકી વા મનુષ્યમેં પ્રવૃત્તિ સો ઉપચાર બાજે હે તેસેં ઇહાં હુ પુરૂષોત્તમ શબ્દ લાક્ષણિક હોયગો યા શંકાકે નિવારણાર્થ રૂપનિધાન યહ કહયો.

ભાવસોં અનેક ભક્ત હેં તિનકોં જાકો જેસો ભાવ તાકોં તેસો સન્માન દેહિંગે ॥ સો ગીતાજીમેં આજ્ઞા કરી હે ॥ યેયથામાંપ્રપદ્યંતેતાંસ્તથૈવભજામ્યહં[1] ॥ યા શ્લોકમેં ઓર વેદમેં[2] હુ એસેં હી કહ્યો હે ઓર શ્રીભાગવતમેં હુ યદ્યદ્ધિયાત ઉરૂગાયવિભાવયંતિ-તંત્તદ્વપુઃપ્રણયસેસદનુગ્રહાય[3] ॥ ઇત્યાદિક વચનમેં યહ બાત સ્પષ્ટ હે ॥ અથવા ॥ યા તુકમેં નિરૂપણ કીયે સો વચન શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકે હેં ક્યોં જો પ્રકટશે યહ ભવિષ્યત્પ્રયોગ કહ્યો ॥ ઓર ગોપાલદાસજીને વર્ણન કિયો તબ તો આપકો પ્રાકટ્ય હોય ચુક્યો હતો તાતેં યે હુ વચન શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકે હેં ઇહાં તે પુરૂષોત્તમસો જીનકી આજ્ઞાતેં આપ પ્રકટે ઓર જીનકો મુખારવિંદ

---

૧ જે જા પ્રકારસોં મોકું ભજે હેં તિનકું મેં તાહી પ્રકારસોં ભજું હું.

૨ જાકી જેસી જેસી ઉપાસના કરત હે તેસો હોત હે યહ છાંદોગ્યાદિકનમેં પ્રસિદ્ધ હે.

૩ હે પ્રભો ભક્ત જેસી જેસી બુધ્ધીસોં આપકી ભાવના કરે હેં આપ સત્પુરૂષનકે અનુગ્રહાર્થ તેસો સ્વરૂપ ધારણ કરત હો.

આપ હોંતેં પુરૂપોત્તમં ॥ ઔર સબ અર્થ તો પ્રથમ લિખ્યો હે તેસેંહી યુક્ત હે ॥ અબ પ્રથમ તો શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીનેં આજ્ઞા કીની જો હું, નંદન ॥ ઔર પીછેં આજ્ઞા કીની તે પુરૂપોત્તમ યાતેં, યહ સુચન કિયો જો જાકી આજ્ઞાસેં આપ પ્રકટે ॥ ઔર જાકેં મુખારવિંદ આપ હેં સોઇ મે હોં ॥ ઔર નેત્રકોં કમલ કહે તાતેં આનંદદાતૃત્વ રક્તત્વ સજલત્વ ઔર કનીનિકાકોં ભ્રમરત્વ સુચન કિયો ॥ ૧૮ ॥ અબ દક્ષિણ યાત્રાકોં નિરૂપણ કરિકેં વ્રજયાત્રાકો નિરૂપણ કરતહેં ॥

त्यांहांथी वृंदावन पांउधारिया ज्यां मधुप करे झंकार
कुसुमद्रुमनवमल्लिका मकरंदनो नही पार ॥ १९ ॥

॥त्यांहांथी॥ સો દક્ષિણદેશતેં વ્રજ પધારે સો કોનસે સ્થલમેં પધારે સો કહતહેં ॥ वृंदावनपांउधारियां ॥ વૃંદાવન પધારે॥ અબ ઔરસ્થલ પધારે સો નહીંકહયો॥ ઔર વૃંદાવન પધારે યહ કહયો તાકો કારણ યહ જો મુખ્ય રમણસ્થાન યહ હે યુગલ સ્વરૂપકે લીલાનંદકો અનુભવ વહાં હી હોત હે તાતેં ... વૃંદાવન પધારે સો વૃંદાવન કેસો હે જહાં

મધુપ ઝંકાર કરતહેં ॥ અબ ભ્રમરવાચક મધુપ શબ્દ કહયો તાતેં વૃંદાવનમેં સબ જાતિકે પુષ્પ સર્વદા પ્રફુલ્લિત રહતહેં ॥ ઔર સર્વદા તિનકે મકરંદકો પાન ભ્રમર કરતહેં તાતેં સર્વદા મધુર શબ્દ કરતહેં યહ સુચન કિયો ઔર ॥ ज्यांमधुपगणझंकार ॥ ઐસો હુ પાઠ હે તા પક્ષમેં મધુપગણ સોં ભ્રમરનકે સમુહ તિનકો જહાં ઝંકાર શબ્દ હોતહે ॥ અબ અનેક ભ્રમર સર્વદા મકરંદકો પાન કરતહેં તાતેં મકરંદ ન્યુન હોયકેં શોભાકોં ન્યુનતા હોયગી યહ શંકા નિવારણ કરત ભયે વૃંદાવનકો વર્ણન કરતહેં ॥ कुसुमद्रुम ॥ જિનમેં સુંદર વર્ણકે સુંદર સુગંધકે પુષ્પ લગતહેં ઐસે વૃક્ષ હેં તે હુ નવ સર્વદા નવીન રહતહેં તાતેં સુગંધકો ઔર શોભાકો નિત્યત્વ સુચન કિયો ॥ ઔર નવમલ્લિકા ॥ નવશબ્દકો દેહલી દીપક ન્યાયતેં કુસુમદ્રુમ મલ્લિકા ઇન દોઇનિમેં સંબંધ હે ॥ અબ મલ્લિકાકો નામ તો ઉપલક્ષણ રીતસોં કહયો તાતેં યહ સુચન કિયો જો જિનમેં સુંદર સુગંધકે પુષ્પ લગતહેં ઐસે અનેક

ગુલ્મ હેં તિનકે મકરંદકો પાર નહીં હે યાહીતેં જો પ્રથમ શંકા કીની તાકો નિવારણ કિયો કૈસેં જો મકરંદકો પાર નહીં હે તાતે અનેક ભ્રમર સર્વદા પાન કરતહેં તો હુ શોભાકી ન્યુનતા હોત નાહીં ॥ યાતેં અલૌકિકત્વ સુચન કિયો ॥ ૧૯ ॥ ઓર વૃંદાવનમેં કહા શોભા હે સો કહતહેં ॥

तरु तमाल अतिशोभता हेमजूथिका संघोड ॥
ललना ते सुभगा लटकतां हींडे ते मोडामोड ॥२०

॥ तरुतमाल ॥ સો તમાલકે વૃક્ષ યહ ઉપલક્ષણ રીતસેં કહ્યો ॥ તાતેં યહ સુચન કિયો જો જીનમેં સુંદર સ્વાદકે ફલ ઓર સુંદર પત્ર હેં એસે અનેક વૃક્ષ હેં ઓર ॥ हेमजूथिकासंघोड ॥ હેમજુથિકા સો સોનજુહી તાકે સંઘોડ સો સમુહ હેં ॥ પ્રથમ

૧ સમુહવાચક સંઘ શબ્દકો અથવા સંઘાત શબ્દકો યહ અપભ્રશં હે ઓર સંઘોડ સો સંગ એસો હુ અર્થ ભાસત હે તાતેં હેમજુથિકાસંઘોડ સો સોનજુહીકે સંગ શ્યામ તમાલકે વૃક્ષ અત્યંત શોભત હેં યાતેં વૃંદાવનમેં તાસાંમરકેન્દ્રયોર્ઓદયોઃ

મલ્લીકા કહી સો શ્વેતપુષ્પકે ઉપલક્ષણસો કહી ॥ ઓર હેમજુથિકા કહી સો ઓર સબ રંગકે પુષ્પકે ઉપલક્ષણ રીતસું કહી ॥ અબ સ્થાવર શોભા નિરૂપણ કરિકેં જંગમ શોભા નિરૂપણ કરતહે ॥ લલના ॥ જો સ્ત્રીયેં વે કેસી હેં ॥ તે ॥ સો વે પ્રસિદ્ધ શ્રુતિરૂપ યાહીતેં ॥ સુભગા ॥ સો ભગવત્સંબંધતેં અખંડ સૌભાગ્યયુક્ત એસી અથવા ભગવાન્‌કીનાંઈ ઐશ્વર્યાદિષડ્ગુણયુક્ત એસી ॥ અબ શ્રુતિયેં ગોપિકા સ્વરૂપસોં વૃંદાવનમેં ફિરતહેં યહ બાત તો

કૃત્વા તાવંતમાત્માનં યાવતીર્વ્રજયોષિતઃ ઇત્યાદિ શ્રીભાગવતોક્ત વ્રજભક્ત સહિત પ્રભુકી લીલા નિત્ય હે એસેં સાદૃશ્ય નિબંધલક્ષનાસોં સુચાન કિયો ક્યોં જો વ્રજભક્તનકે શ્રીઅંગકો વર્ણ સેનજુહી જેસો પીત હે ઓર પ્રભુનકે શ્રીઅંગકો વર્ણ તમાલજેસો શ્યામ હે.

૧ ઐશ્વર્યાદિક ૬ ગુણ ભગશબ્દવાચ્ય હે સો વિષ્ણુપુરાણમેં કહ્યો હે ઐશ્વર્યસ્ય સમગ્રસ્યવીર્યસ્યયશસઃ શ્રિયઃ ॥ જ્ઞાનવૈરાગ્યયોશ્ચેતિષણ્ણાંભગઇતીન્ગણા ॥ ૬ ગુણ પ્રભુનમેં હેં તાહીતેં વે ભગવાન કહે જાત હેં.

બૃહદ્વામનપુરાણમેં શ્રુતિનકોં પ્રભુનનેં ॥ કલ્પંસારસ્વતંપ્રાપ્યવ્રજેગોપ્યોભવિષ્યથ ॥ યહ વર દિયો હે તાહીતેં સ્ફુટ હોતહે ॥ અબ વે કહા કરત હેં સો કહત હેં ॥ હીંડંતેમોડામોડ ॥ પ્રભુનકોં રિઝાયબેકે લિયેં મોડામોડ સો અનેક પ્રકારકી રસોદ્બોધક શરીરકી ચેષ્ટા કરિકેં હીંડે સો ચલત હેં ॥ યાહીતેં બૃહદ્વામનપુરાણમેં પ્રભુ સોં શ્રુતિનનેં કહ્યો હે ॥ કંદર્પકોટિલાવણ્યેત્વયિદૃષ્ટેમનાંસિનઃ ॥ કામિનીભાવમાસાદ્યસ્મરક્ષુબ્ધાન્ય-

---

૧ હે શ્રુતિયો જબ સારસ્વતકલ્પ પ્રાપ્ત હોયગો તબ તુમ વ્રજમેં ગોપિકા હોઉગી.

૨ ઇહાં હીંડે એસેં કહ્યો તાતે વૃંદાવનમેં અદ્યાપિ વ્રજભક્તનકી ચરણરેણુ વિનકી કૃપાસું મિલિ સકે એસેં સુચન કિયો સો હી દશમસ્કંધમેં ઉદ્ધવજીને પ્રાર્થના:કીનીહે આસામહોચરણરેણુજુષામહંસ્યાંવૃંદાવનેકિમપિગુલ્મલતૌષધીનાં ઓર વા ચરણરેણુકોં હી સર્વ ફલસાધકત્વ બૃહદ્વામન પુરાણમેં કહ્યો હે તાસાંપાદરજઃસ્તુત્યંનિત્યંવૃંદાવને ભુવિ ॥ તત્પ્રાપ્યતત્કામનયાંત્યહોગોપિકાગતિં ॥ યાશ્લોકમેં.

૩ હે પ્રભુ કોટિકામ જેસે સુંદર જે આપ તિનકે દર્શનતેં હમારે મન સ્ત્રીભાવ પાયકે નિશ્ચય કામતેં ક્ષોભ પાવતાહેં.

સંશયમ્ ॥ અથવા ॥ लटकतां ॥ યા પદસું સ્મરોદ્બોધક ચેષ્ટા લેની ક્યોં જો એસી ચેષ્ટાકો હી ગુજરભાષામેં લટકા એસો નામ હે ઓર મોઢામોઢ સો પ્રત્યક્ષ વ્રજ ભક્ત વૃંદાવનમેં ફિરતહેં સો મહાનુભાવનકું દર્શન હોતહેં યાકો ફલિતાર્થ યહ જો શ્રીમહાપ્રભુનનેં વૃંદાવનમેં વ્રજભક્તનકું પ્રત્યક્ષ ફિરત દેખે ઓર ગોપાલદાસજીકું હુ યહ ગાન કરતી બિરિયાં એસે હી પ્રત્યક્ષ દર્શન ભયે એસેં ભાસત હે યાહીતેં મોઢામોઢ યહ કહ્યો ॥ ૨૦ ॥ અબ નેત્રાનંદક્ષાણાનંદકો વર્ણન કરિકેં શ્રવણાનંદકો વર્ણન કરતહે ॥

तानधुनि मुनि मयूररूपें सांभळे धरि ध्यान ॥
नित्यलीलागान श्रवणें करे ते मधुपान ॥ २१ ॥

॥ तानधुनि ॥ તાન ઉનંચાસ કુટતાન તાકી ધુની જો શબ્દ ॥ અથવા ॥ तान ॥ ઓર ॥ धुनी ॥ સો વેણુવીણામૃદંગપ્રભૃતિ બાજેનકો શબ્દ તાકોં મુનિજન હેં તે સુનત હેં ॥ સો કોન રીતસોં સુનત હેં સોં કહત હેં ॥ मयूररूपें ॥ મયુરકોં સ્વરૂપ ધરિકેં સુનત હેં સો હુ

કેસે સુનત હેં ॥ धरिध्यान ॥ એકાગ્ર ચિત્તસોં સુનત હેં અથવા ॥ જો લીલાકો શ્રવણ કરત હેં તાકો ધ્યાન કરત હેં ॥ અબ મયુરરૂપેં યહ તો ઉપલક્ષણમાત્ર કહ્યો યાતેં યહ સુચન કીયો જો અનેક પશુપક્ષીનકો સ્વરૂપ ધારણ કરિકેં લીલાનુભવ કરત હેં ॥ અથવા ॥ મયુરરૂપેં યહ કહ્યો તાકો યહ કારણ જો મુનિકો સ્વરૂપ હે સો શાંતિરસોદ્બોધક હે ॥ સો શૃંગાર રસસોં વિરૂદ્ધ હે ઓર પ્રભુ ઓર પ્રભુનકે લીલાસ્થાન વૃંદાવનાદિક નો શૃંગારરસરૂપ હેં ॥ ઓર મયુરકો સ્વરૂપ હે સો શૃંગારરસોદ્બોધક ઓર પ્રભુનકોં અત્યંત પ્રિયહે યાતેં મયુરકો સ્વરુપ ધારણ કરિકેં લીલાનુભવ કરત હેં યાહીતેં મયુરરૂપેં યહ કહ્યો ॥ અબ પ્રથમ તાનધુનિ યહ કહ્યો તાતેં ગાન હોતહે યહ સુચન કિયો ॥ પરંતુ કાહેકો ગાન કરત હેં યા શંકાકો નિવારણ કરત હેં ॥ नित्यलीलागान ॥ પ્રભુનકી જો નિત્યલીલા લીલાકોં નિત્યત્વ તો વેદમેં તથા ॥

---

૧ યાહીતેં પ્રભુ મયુરપિચ્છકો ધારણ શ્રીમસ્તકને કરતહે

૨ કઠવલ્લી છાંદોગ્ય બ્રહદારણ્યકાદિકનમેં

જયતિજનનિવાસોદેવકીજન્મવાદઃ ॥ ઇત્યાદિક સ્થલકેં વિષેં શ્રીમદ્ભાગવતમેં હુ નિરૂપણ કિયો હે તાકો જો ગાન તારૂપ જો મધુ સો સેકેત તાકો પાન કરતહેં ॥ અબ ગાન તો ધ્વનીરૂપ હે તાકો પાન કેસેં સંભવે ॥ યા શંકાકો નિવારણ કરત હેં ॥ શ્રવણેકરે ॥ શ્રવણ જો કાન તાદ્વારા પાન કરત હેં અબ લીલાકો મધુત્વ નિરૂપણ કિયો તાતેં મિષ્ટત્વાસાર રૂપત્વ સુચન કિયો ॥ અથવા ॥ મધુ ॥ સો મકરંદ યાતેં રસરૂપત્વ સુચન કિયો ॥ ઓર જો વ્રજભક્ત ગાન કરત હેં તિનકે સુખકો કમલત્વ દ્યોતન કિયો ॥ અથવા ॥ મધુ ॥ જો વસંતઋતુ સો વૃંદાવનમેં રહિકેં લીલા ગાનકો શ્રવણ કરત હેં ॥ યાતેં સર્વસુખ દાતા વસંતઋતુ હે તાકોં હુ સુખ દેનહારો લીલા ગાન હે તાતેં સુખરૂપ હે યહ સુચન

---

૨ સબ જનનકે આધારભુત ઓર સબનકે હૃદયમે નિવાસ કરનહારે ઓર દેવકીજીકે ગર્ભમેં જન્મ લિયો યહ જીનકો કથનમાત્ર હે કયોં જો નિત્ય હે એસે પ્રભુ સર્વદા સર્વોત્કર્ષસું વિરાજત હેં યા શ્લોકમેં ॥ વ્રજપુરવનિતાનાંવર્ધયનકામદેવં ॥ ઇત્યાદિ શત્રંત પ્રયોગ કરિકે ઓર જયતિ યહ વર્તમાન પ્રયોગ કરિકેં લીલાકો નિત્યત્વ સુચન કિયો હે તાકો વિશેષ વિવેચન વિદ્વન્મંડનમેં કિયો હે.

કિયો ॥ ઔર સદા વૃંદાવનમેં વસંત રહતહે તાતેં અખંડ શોભા વિશિષ્ટત્વકો સુચન કિયો ॥ અથવા ॥ ॥ મધુ ॥ સો આસવ યાતેં જે નિત્યલીલા ગાનકો શ્રવણ કરતહેં તિનકો સર્વદા નિરોધ સિદ્ધ રહ તહે યહ સુચન કિયો કેસેં જો જેસેં આસવકો પાન જે કરતહેં તિનકોં દેહાદિકકો હુ ભાન નહી રહતહેં તેસેં નિત્યલીલા ગાનકે શ્રવણ માત્રસોં હી પ્રપંચવિસ્મૃતિ હોત હે ॥ ઔર આસવપાનસોં જેસેં વિષયાદિકમેં અધિક રૂચિ હોત હે તેસેં નિત્યલીલા ગાનતેં ભગવદાસક્તિ હોત હે યેહી નિરોધકો લક્ષણ હે પ્રપંચવિસ્મૃતિપુર્વિકાભગવદાસક્તિર્નીરોધઃ ॥ યાતેં લીલા ગાનકોં ફલરૂપત્વ સુચન કિયો ॥ ઇત્યાદિક અનેક અભિપ્રાયસોં

---

૧ યહ અભિપ્રાય મધુપતિરવગાહ્યચારયનગાઃ યા શ્લોકકે શ્રીસુબોધીનીજીમેં મધુપતિર્વસંતાધીપ· યા વ્યાખ્યાસું દ્યોતન કિયો હે

૨ મધુ ઔર આસવ યહ દોઇ મદિરાકે નામ હે

૩ જગત્કો ભાન ન રહિકે કેવલ પ્રભુનમેં હી આસક્તિ હોય તાકો નિરોધ કહતહે.

મધુપાન એસેં કહ્યો ॥ ૨૧ ॥ અબ લીલા સામગ્રીકો વર્ણન કરિકેં લીલાકો વર્ણન કરત હેં

कुंजसदन सोयामणा शोभातणो नहीं पार ॥ विविध रासमंडल रचना रचि खेले श्रीनंदकुमार ॥ २२ ॥

॥ कुंजसदन ॥ જો લતાગૃહ સો ॥ सोयामणा ॥ સુંદર હેં ॥ અબ વૃંદાવન તો અલૌકિક હે અપરિમિતશોભાયુક્ત હે ॥ ઓર વર્ણન કીની સો પરિમિત શોભા હે ॥ યા શંકાકો નિવારણ કરત હેં ॥ शोभातणोनहींपार ॥ શોભાકો પાર નહી હે યાકો ભાવાર્થ યહ જો શોભા વર્ણન કીની સો તો ઉપલક્ષણ રીતસોં કરી વસ્તુતઃ શોભાકો કછુ પાર નહી હે એક જિવ્હાસોં મેં કિતની વર્ણન કરોં.અબ

---

૧ યા તુકમેં જો વર્ણન કિયો હે સો સબ અભિપ્રાય વેણુગીતમેં ગોવિંદવેણુમનુમત્તમયુરનૃત્ય તથા પ્રાયોણતાંણવિહગામુનયાવેને-સ્મિન ઇન દોય ૨ શ્લોકનકે શ્રીસુબોધીનીજીમેં સ્પષ્ટ હે.

૨ શોભાકી થોડીસી દિશા દિખાયી ઉપલક્ષણકો સ્વરૂપ પહિલે લિખ્યોહે.

ऐसो जे वृंदावन ताके विषें ॥ विविधरासमंडलरचनारची ॥ नाना प्रकारके रासमंडलनकी रचना रचिकें ॥ खेलेश्री-नंदकुमार ॥ श्री जे स्वामिन्यादिक तिनतें युक्त जे नंदकुमार सो खेलतहें ॥ अब खेले यह वर्त्तमान प्रयोग कहयो तातें गोपालदासजीकों वासमें लीला नुभव भयो ऐसो भासत हें ॥ ओर लीलाको हु नित्यत्व सुचन कियो ॥ २२ ॥ अब ऐसो जे वृंदावन ताके विषें श्रीमहाप्रभु पधारे तहां आपकें विशेषानु-भव कहा भयो सो कहत हें ॥

रंगे ते रमता डीठडा वलदेव श्रीगोविंद ॥
ए पुत्रभावें प्रगटशे मन ऊपनो आनंद ॥ २३ ॥

॥ ते सो वह जाको वर्णन कियो सो ॥ रंग ॥ सो रागा-दिक सहित नृत्यको स्थान वृंदावन ताके विषें ॥ ॥ अथवा ॥ रंग ॥ सो आनंद ता करिकें ॥ वल्देव ॥ बल जे पराक्रम ता करिकें देव मो क्रीडा करिवारे

પ્રમાણરૂપ ॥ ઔર શ્રીસહિત ગોવિંદ સો [1]અનન્યાશ્રિત વ્રજકે પતિ પ્રમેયરૂપ શ્રીકૃષ્ણ તિન દોનોંકો ॥ રમતા-ઢીઠડા ॥ બાલભાવતેં ખેલતે દેખે યાહીતેં ॥ एपुत्रभावें-प्रगटशे मन ऊपनो आनंद ॥ યે પુત્રભાવતેં પ્રકટ હોયકે ઐસે હી બાલ લીલાકો સુખ દેહિંગે ॥ યહ આનંદ શ્રીમહાપ્રભુનકે મનમેં ઉત્પન્ન ભયો ॥ યાહીતેં શ્રીમહાપ્રભુજી ભુતલમેં જહાંતાંઇ બિરાજે તહાંતાંઇ પ્રાયશઃ ગોપીનાથજી શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકે બાલ લીલાકો હી અનુભવ કિયો ઔર પુત્રભ.વેં ઐસેં નિરૂપણ કિયોં યાતેં લૌકિક ભાવકી નિવૃત્તિ કરી ॥ ઔર અલૌકિક ભાવાત્મક સ્વરૂપકો સુચન કિયો સોઈ શ્રીમદ્ભાગવતમેં ॥ [2]યદ્ધિયાતઉરૂગાયવિભાવયંતિતત્તદ્વપુ:પ્રણયસેસદનુગ્રહાય

---

૧ વૃજકો ઈંદ્રયાગરૂપ અન્યાશ્રય છુડાયે પીછે જબ ઇંદ્રને વૃષ્ટી કીની તબ પ્રભુનને તસ્માન્મચ્છરણં ગોષ્ઠં મન્નાથં મત્પરિગ્રહં ॥ યહ વિચાર કરિકેં ગાયગોપ પ્રભ્રૃતિનકી રક્ષા કીની ફેર યાહી કારણતેં ઇંદ્રનેં ઔર સુરભીને અભિષેક કરિકેં ગોવિંદ ઐસે નામ ધર્યોહિ તાતેં ઇહાં ટીકામેં જો ગોવિંદ શબ્દકો અર્થ કિયો સો યુક્તહિ.

૨ યાકો અર્થ પહિલે લિખ્યોહે ફલિતાર્થ યહ જો ભક્ત જેસી ભાવના કરે તેસોહી પ્રભુ સ્વરૂપ ધરેં.

इत्यादिक स्थलके विषें स्फुट निरूपण कियो हे याही तें पुत्रभावें ॥ ऐसें कह्यो ॥ २३ ॥ अब बलदेवजी ओर श्रीकृष्ण श्रीवल्लभाचार्यजीके घर प्रकट भये ताको प्रत्यक्षानुभव गोपालदासजीकों भयो ताको स्फुट वर्णन करत हे ॥

बलदेव श्रीगोपीनाथ कहियें श्रीविठ्ठल नंदनंद ॥
ए वेदपथ विस्तारशे जन आपशे आनंद ॥२४॥

जिनकों श्रीगोपीनाथजी ॥ कहियें ॥ सो कहत हें ॥ ते बलदेवजीको स्वरूप हें ॥ ओर जिनको श्रीविठ्ठल कहत हें ते ॥ नंदनंद ॥ जो कृष्णस्वरूप श्रीकृष्ण ते हें ॥ अब दोउ स्वरूपकों कार्य कहतहें ॥ एवेदपथविस्तारशे ॥ यह वेदपथ जो मर्यादा ताको स्थापन करेगे श्रीगोपीनाथजी ओर श्रीविठ्ठलनाथजी ॥ जनआपशे आनंद ॥ जन जो दैवीजीव तिनकों आनंद देहिंगे ॥ अथवा ॥ दोउ स्वरूपनके दोइ कार्य हें ॥ अथवा ॥ ऐसो यह जामें गोपालदासजीकों अंगीकार कीयेहे ऐसो वेदपथ

---

२ नंदरायजीके नंद सो नंदन पुत्र

જો વેદપ્રતિપાદિત પુષ્ટિમાર્ગ તાકો દોઉ જને વિસ્તાર કરેંગે ઓર જન સો અબી જન્મમરણદુઃખિત એસે જે દૈવીજીવ તિનકોં આનંદ સો અગણિતાનંદરૂપ પુરૂષોત્તમ તિનકોં પ્રાપ્ત કરેંગે યાકો ફલિતાર્થ યહ જો વેદપ્રતિપાદિત એસે જે સ્વમાર્ગીય સેવાદિસાધન તે કરવાયકેં જીવનકોં પુરૂષોત્તમકી પ્રાપ્તિ આપ કરાવેંગે યાહીતેં ॥ એવેદપથવિસ્તારશે જન આપશે આનંદ યહ કહ્યો ॥ ૨૪ ॥

त्यांथीं केशिघाट पाउधारिया कहि कथा तत्वसमाधि ॥ रसपुंज पुरुपोत्तम प्रमाण्या सरस्वती तजिआधि ॥ २५ ॥

॥ त्यांथीं ॥ સો જહાં શ્રીમલદેવ શ્રીકૃષ્ણકે દર્શન ભયે તા સ્થલતેં ॥ केशिघाटपाउधारिया ॥ વૃંદાવનમેં કેશિઘાટ પ્રસિદ્ધ હે તહાં પધારે ॥ ફેર તહાં કહા કિયો સો કહત હેં ॥ कहिकथा ॥ દામોદર દાસાદિક હતે તિનકોં કથા કહી સો કહા કથા કહી યા શંકાકો નિવારણ કરતહેં ॥ तत्वसमाधि ॥ તત્વ જો શ્રીકૃષ્ણ તિનકે વિષેં સમાધી સો

ચિત્તકી એકાગ્રતા જાતેં હોય એસી નિરોધ ફ્લકથા કહી ॥ અથવા ॥ तत्व ॥ જો વેદશાસ્ત્ર પુરાણાદિકનકો તત્વ તારૂપ એસી જો ॥ समाधि ॥ સો સમાધિ ભાષા વ્યાસજીકી શ્રીમદ્ભાગવતરૂપ તાકી કથા કહી ॥ અથવા ॥ ॥ तत्व ॥ જો શ્રીમદ્ભાગવત તત્વદીપ આપનેં ગ્રંથ કિયો હે તદનુસાર સમાધી ભાષા જો શ્રીમદ્ભાગવત તાકી કથા કહી ॥ અથવા ॥ तत्व ॥ જો તત્વસુત્ર વ્યાસસુત્ર ઓર ॥ समाधि ॥ જો શ્રીમદ્ભાગવત તિનતેં કથા કહી સો ઉપદેશ કિયો ॥ અબ ઉપદેશમેં કહા સિદ્ધાંત કહયો સો કહત હેં ॥ रसपुंज पुरुषोत्तमप्रमाण्या ॥ શ્રીપુરૂષોત્તમ રસરૂપ હેં ॥ યહ સિદ્ધાંત શ્રુતિસ્મૃતિવ્યાસસુત્રરૂપપ્રમાણસોં સિદ્ધ કિયો ॥ અબ રસરૂપ સો સર્વ રસરૂપ યહ વેદમેં[1] નિરૂપણ કિયો હે ॥ અબ સર્વ રસરૂપ હેં ॥ પરંતુ પરિછિન્નસ્વરૂપ[2] હોયગે ॥ યહ શંકા

---

૧ છાંદોગ્ય ઉપનિષદમેં શાંડિલ્ય વિદ્યામેં ભગવાન્ સર્વકામ હેં સર્વગંધ હે સર્વરસ હે એસે કહયો હે.

૨ મનુષ્યાદિકનકી નાઈ પરિમિત હે સ્વરૂપ જીનકો એસે હોયગે વ્યાપક ન હોયગે.

નિવારણાર્થ ઓર રસકી[1] સ્થિતિ નિરાશ્રય કૈસેં સંભવે યાહુ શંકાકે નિવારણાર્થ પુંજ શબ્દ કહ્યો યાતે સર્વરસાભિન્નાપરિછિન્ન[2] પુરૂષોત્તમ હેં યહ સુચન કિયો ॥ અબ સર્વ રસરૂપત્વ નિરૂપણ કિયો યાતેં જા જા રસકે જો જો અંગ હેં તદભિન્ન પુરૂષોત્તમ હેં યાતેં માયાવાદી નિરાકાર માનત હેં તાકો નિરાકરણ કિયો ઓર સર્વરસાભિન્નાનંદૈકરૂપવિગ્રહવાન્[3] ॥ હેં યહ સિદ્ધ કિયો ॥ શંકા ॥ પરબ્રહ્મસ્વરૂપ તો નિર્ગુણ નિરા-

---

૧ રસ સો પત્રો પદાર્થ પાત્રાદિરૂપ કછુવી આશ્રય બિના રહિ સકે નહિ ઓર શૃંગારાદિ રસ હુ નાયિકા નાયકાદિરૂપ આશ્રય બિના રહિ સકે નહિ.

૨ શૃંગારાદિ સર્વ રસરૂપ ઓર અપરિછિન્ન સો વ્યાપક.

૩ યહ સર્વરસ જે વેદમેં તથા દશમસ્કંધાદિકમેં ભગવલ્લીલામાત્ર વિષયકે સર્વથા પ્રાકૃત વસ્તુ સંબંધ રહિત જે વર્ણન કિયે હે તે સમઝને લૌકિકરસ ન સમઝને પ્રભુનકો વિગ્રહ સો સ્વરૂપ અલૌકિક સર્વ રસાત્મક ઓર આનંદમાત્ર રૂપહસ્તપાદાદિસહિત એસો હે.

કાર હે ઓર વિગ્રહાદિ વિશિષ્ટ સ્વરૂપ તો વિદ્યોપહિત¹ ચૈતન્ય જાકોં ઇશ્વર એસેં કહત હેં તાકો હે યાતેં યહ સ્વરૂપ તો પરબ્રહ્મકો નહીં હોયગો યહ શંકા નિવારણાર્થ પુરૂષોત્તમ શબ્દ કહ્યો ॥ પુરૂષોત્તમ સો અક્ષરતેં હુ ઉત્તમ હેં ॥ સોઇ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતામેં ॥ યસ્માત્ક્ષરમતીતોઽહમક્ષરાદપિચોત્તમઃ ॥ અતોસ્મિલોકે-વેદેચપ્રથિતઃપુરૂષોત્તમઃ ॥ યા શ્લોકમેં પ્રભુનનેં આજ્ઞા કીની હે ઓર યાહી રીતસોં કઠવલ્લી બ્રહ્મવલ્લી મુંડકપ્ર-ભૃતિઉપનિષદનમેં પુરૂષોત્તમ સ્વરૂપ નિરૂપણ કરિકેં વિનકો આનંદરૂપાકારત્વ નિરૂપણ કિયો હે ॥ ઓર યહ હી નિર્ણય તત્વસુત્રમેંહુ તૃતીયાધ્યાય તૃતીયપાદમેં

---

૧ વિદ્યા સો શુદ્ધસત્વપ્રધાન માયા તાતે ઉપાધિ ભયો એસો જો નિર્ગુણબ્રહ્મચૈતન્ય તાકો શંકરમતમેં શબલબ્રહ્મ ઇશ્વર એસેં કહતહે ઓર વાહીકો જગત્કર્તા માનત હે તાકો શ્રુતિયુક્તિસોં ખંડન શ્રીમદ્ વેદાન્તચિંતામણિ શુદ્ધાદ્વૈતમાર્તંડાદિ ગ્રંથનમેં લિખ્યો હે.

૨ જાનેં પ્રભુ યા જગતતેં પર હેં ઓર અક્ષરબ્રહ્મતેં હુ ઉત્તમ તાહીતેં શાસ્ત્રમેં તથા વેદમેં પુરૂષોત્તમ કહે જાત હે.

સ્ફુટ હે તામેં નિર્ગુણનિરાકાર પ્રતિપાદક શ્રુતિવાક્ય કેવલ પ્રાકૃત ધર્મ ઓર પ્રાકૃતાકારકો નિષેધ કરત હેં અપ્રાકૃતકો નિષેધ કરત નાહિ યે સબ વેદાદિ પ્રમાણનમેં અતિ સ્ફુટ હે ॥ ઓર તદનુસાર શ્રીમહાપ્રભુનનેં હુ આછી રીતસું વિવેચન કિયો હે તાહીતેં રસપુંજપુરૂષોત્તમપ્રમાણ્યા એસેં કહયો ॥ અબ એસો સિદ્ધાંત સ્થાપન કિયો તબ કહા ભયો સો કહત હેં ॥ सरस्वती तजिआधि ॥ સરસ્વતી જો વાગ્દેવતા તાનેં આધી જો મનોવ્યથા તાકો ત્યાગ કિયો ॥ યાકો અભિપ્રાય યહ જો ઓર મતવારેનકોં સરસ્વતીકે અભિપ્રાયકો જ્ઞાન નાહીં યાતેં પુરૂષોત્તમ સ્વરૂપકો અન્યથા નિરૂપણ કિયો તાતેં સરસ્વતીકોં બહોત મનોવ્યથા હતી ઓર આપ તો સરસ્વતીકે પતી હેં યાતેં વાકે હૃદયકો સબ અભિપ્રાય જાનત હેં તાતેં યથાર્થ પુરૂષોત્તમકો સ્વરૂપ નિરૂપણ કિયો તબ સરસ્વતીનેં આધી જો મનોવ્યથા તાકો ત્યાગ કિયો ॥

સોઈ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીને વલ્લભાષ્ટકમેં ॥ નહ્યન્યોવાગધીશાચ્છ્રુતિગણવચસાંભાવ માજ્ઞાતુમીષ્ટેયસ્માત્સાધ્વીસ્વભાવંપ્રકટયતિવધુરગ્રતઃપત્યુરેવ ॥ યા શ્લોકમેં નિરૂપણ કિયો હે યાહીતેં સરસ્વતીતજીઅ.ધી યહ કહયો ॥ ૨૫ ॥ અબ વૃંદાવનતેં ગિરિરાજજી પધારે તાકો નિરૂપણ કરતહેં ॥

गिरिराजनें आश्वास दीधो घरी कोमलचरण ॥
हरखें ते सामा आविया श्रीगोवर्द्धनउद्धरण ॥२६॥

॥ गिरिराज ॥ ગિરિ જે પર્વત તિનકે રાજા ॥ અથવા ॥ ગિરિ જે પર્વત તિનકેવિષેં અત્યંત

---

૧ વાણીકે પતી જે શ્રીમહાપ્રભુજી તિનબિના ઓર કોઇ વેદ સમુહકે વચનકો તાત્પર્ય યથાર્થ જાનિવેકો સમર્થ નાંહી કયોં જો પતિવ્રતા સ્ત્રી પતીકે આગેં હી આપુનો તાત્પર્ય સ્પુટ કરે યહ બાત ઋગ્વેદકી એક ઋચામેં હુ હે સો વિષય વલ્લભસ્તોત્રકી ટીકામેં મેને લિખ્યો હે ઓર પ્રભુનને હુ ગીતાજી તથા એકાદશસ્કંધમેં વેદાંતકૃદ્વેદ વિદેવચાહં ॥ ઇત્યસ્યાહૃદયંલોકેનાન્યોમદ્વેદકશ્ચન ॥ ૨ શ્લોકનમેં યહ હી આજ્ઞા કીની હે.

[1]શોભાવાન ॥ અથવા ॥ ગિરિ જો પર્વત તિનકેવિષેં અલૌકિક તેજવારે ॥ એસો જો ગોવર્દ્ધનપર્વત તાકોં આપનેં કોમલચરણ ધરિકેં શ્રીવલ્લભાચાર્યજીનેં ॥ ॥ આશ્વાસ દીયો ॥ સો ધીરજ દીની ॥ શંકા ॥ શ્રીનાથજી તો જબ ગિરિરાજજીકે ઉપર બિરાજત હતે તબ ગિરિરાજજીકોં કહા દુઃખ હતો જો આપનેં ધીરજ દીની ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ શ્રીમદ્ભાગવતદશમસ્કંધકે વિષેં ॥ હરિદાસવર્ય:[2] ॥ એસો નામ કહ્યોહે યાતેં ભગવદ્ભક્તનમેં ગિરિરાજજી શ્રેષ્ઠ હેં યાતેં શ્રીનાથજીકો ઓર શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકો પરસ્પર વિરહતાપ

---

૧ શબ્દરદીપ્તૌ યા ધાતુકો અચપ્રત્યયાંત રાજશબ્દ માનિકેં શોભાકો ઓર તેજકો અર્થ કિયો.

૨ વેણુગીતમેં હ તાયમદ્રિરબલાહરિદાસવર્ય: યા શ્લોકમેં યહ નામ કહ્યો હે યાકો અર્થ હરિકે દાસ સો સાત્વિક ભક્ત તિનમેં હુ શ્રીગિરિરાજજી વર્ય સો શ્રેષ્ઠ હેં ક્યોં જો નિર્ગુણભક્ત હેં પ્રભુનકે સુખસું હી સુખવાન હેં સો સબ બાત યાહી શ્લોકકે શ્રીસુબોધીનીજીમેં સ્ફુટ હે યાહીતેં શ્રીનાથજીકોં પ્રત્યક્ષ પુષ્ટિમાર્ગીયસેવારહિત બિરાજતે દેખિકેં દુઃખી હતે પરંતુ અબ શ્રીમહાપ્રભુનકે સંયોગસોં યથોચિત સર્વસેવામાર્ગકી પ્રવૃત્તિ હોયગી એસેં જાનિકેં આશ્વાસ પ્રાપ્ત ભયે યેહી અભિપ્રાય ટીકામેં સુચન કિયો.

ઇનસોં સહન હોત નાહીં તાસોં દુઃખી હતે તાતેં ઉનકોં શ્રીમહાપ્રભુનને કોમલચરણ ધરિકેં સ્પર્શસુખ દીયો ઓર યહ આશ્વાસ સુચન કિયો જો અબ હમ દોઉ સ્વરૂપ મિલેગે તા સુખકો તુમકોં અનુભવ હોયગો ॥ ઓર વંશદ્વારા અનેક વર્ષ તુમકોં આનંદ દેહિંગે યાહીતેં ગિરિરાજનેં આશ્વાસ દીયો ધરીકોમલ ચરણ એસેં કહ્યો સોઈ આગેં સ્ફુર કરતહેં ॥ हर्ग्वे· ॥ तेसामाआविया ॥ તે સો વે જીનનેં ઝારખંડિમેં આજ્ઞા કીની હતી તે ॥ સામા આવિયા સન્મુખ પધારે વે કોન સો કહતહેં ॥ गोवर्द्धनउद्धरण ॥ ગો જો સ્વર્ગ તાકો વર્દ્ધન સો પોષણ કરનહાર ઇંદ્ર તાકોં ગર્વરૂપ સમુદ્રતેં ઉદ્ધારકરનહારે ॥ અથવા ॥ ગો જો વાણી તાકી અપનેં યશતેં વૃદ્ધિ કરનહારે ઓર ઉદ્ધરણ સો સ્વકીયનકો ઉદ્ધાર કરનહારે, ॥ અથવા ॥ ગો જો ગાય તિનકે વર્દ્ધન સો તૃણજલાદિકતેં વૃદ્ધિ કરન-હારે પર્વત શ્રીગિરિરાજજી તિનકે ઉદ્ધરણ સો ઉઠા-યવેવારે ॥ સો· ગોવર્દ્ધન ઉદ્ધરણ શ્રીનાથજી સો ·સન્મુખ પધારે ॥ ૨૬ ॥

हली मली नें चालीया चरणाट ज्यां निजधाम ॥
नवरंगनागर प्रगटिया मन पूरवा बहु काम ॥२७॥

॥ हलीमलीनें ॥ સો શ્રીનાથજીસોં હિલિમિલિકેં ઇતનેં પરસ્પર સ્વમનોગતકથનપુર્વક મિલકેં ॥ चालिया ॥ સો પધારે સો કહાં પધારે સો કહતહેં ॥ चरणाटज्यां-निजधाम ॥ ચરણાદ્રી કાશીસોં સાત કોસ હેં વહાં શિલામેં પ્રભુનકે ચરણારવિંદકો ચિન્હહે તા પર્વતકી તરહટીયેં ॥ નિજધામ સો આપકો ઘર હે તહાં પધારે ॥ અબ નિજધામ કહયો યાતેં યહ સુચન કિયો જો ॥ કાશી મેં આપકો સાસરો હે તહાં પધારિકેં ઉહાં તેં મહાલક્ષ્મીજીકાં સંગલેકેં કછુ દીન અડેલમેં બિરાજે વહાં શ્રીગોપીનાથજી કો પ્રાકટ્ય ભયો ॥ ફેર ચરણાટમેં પધારિકેં ઘરકરિકેં બિરાજે ॥ અબ વહાં શ્રીગુસાંઇજીકો પ્રાકટ્ય ભયો સો કહતહેં ॥ नवरंगनागरप्रगटिया ॥ નવ સો નિત્યનવીન રંગ સો રાસાદિકનૃત્યકો સ્થાન વૃંદાવન તાકેવિષેં નાગર સો વિહારચતુર શ્રીકૃષ્ણ સો પ્રગટ ભયે ॥ અથવા ॥

॥ नवरंग ॥ સો તદેવરમ્યરૂચિરં નવંનવમિત્યાદિવચનસોં પ્રતિક્ષણ નવીન એસો રંગ જો ભક્તિકો આનંદ તામેં નાગર સો ચતુર એસે શ્રીગુસાંઇજી પ્રકટ ભયે ॥ અબ પ્રભુનકો પ્રાકટ્ય પ્રયોજનવિના હોય નહીં યાતેં પ્રયોજન કહતહેં ॥ मनपूरवावहु काम ॥ મન જો શ્રીમહાપ્રભુનકો મન તાકે કામ જો મનોરથ સો બહુ અનેક તિનકોં પુર્ણ કરિવેકોં પ્રકટ ભયે ॥ ૨૭ ॥ અબ શ્રીગુસાંઇજીકી આજ્ઞાતેં મહાત્મ્યપુર્વક શ્રીગુસાંઇજીકે પ્રાકટ્યપર્યંત શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકો ચરિત્ર ॥ ૨૮ ॥ અઠ્ઠાઇસ તુકસોં વર્ણન કિયો તાકો કારણ નિરૂપણ કરતહેં ॥ ઔર શ્રીગુસાંઇજીકો વર્ણન કરિવેકી આજ્ઞા માગતહેં ॥

तत्वसंख्यायें कह्यां पद सारमांहे सार ॥ हवे कां इएक स्तुति करूं श्रीवल्लभराजकुमार ॥ २९ ॥

---

૧ જો વસ્તુમેં ભગવત્સંબંધ હોય સો હી મનોહર રૂચિકારિ પ્રતિક્ષણ નવીન હોતહૈ એસેં શ્રીભાગવતમેં કહ્યો

॥ तत्व ॥ જે અઠ્ઠાઇસ તત્વ તિનકી ॥ संख्या ॥ સો અઠ્ઠાઇસ તિતનો॥ पद ॥ સો તુક ધ્રુવપદ સહિત અઠ્ઠાઇસ કહી ॥ યાતેં સબ તુકનકોં તત્વરૂપત્વ સુચન કિયો ॥ ઔર યે તુક કૈસી હૈં ॥ सारमाहँसार ॥ સાર જો શ્રીમહાપ્રભુનકે ચરિત્રકો વર્ણન તાહુમેં સાર સો મુખ્યચરિત્રકો વર્ણનરૂપ હૈ ॥ યાતેં યહ સુચન કિયો જો યાસોં અધિક મેરી વર્ણન કરિવેકી સામર્થ્ય નહીં હૈ ॥ અબ ફેર શ્રીગુસાંઇજીકે વર્ણનકી આજ્ઞા માગત હૈં ॥ ॥ ह्वेकांइएकस्तुतिकरूं ॥ અબ કછુક સ્તુતિ સો વર્ણન કરોં અબ તુમ કહા વર્ણન કરોગે ઐસે આપ શ્રીગુસાંઇજી કદાચિત્ પુછેં તાકો પ્રત્યુત્તર સુચન કરત ભયે સંબોધન કહત હૈં ॥ श्रीवल्लभराजकुमार ॥ શ્રીવલ્લભ જીનકો નામ હૈ ઐસે રાજ જો સબ આચાર્યનમેં શ્રેષ્ઠ તિનકે કુમાર સો પુત્ર ॥ યાતેં યહ

૧ અબ તત્વ અઠ્ઠાઇસ હૈં યહ બાત તો નિબંધાદિકગ્રંથનમેં અષ્ટાવિંશતિતત્વાનાંસ્વરૂપંયત્રવૈહરિઃ ઇત્યાદિક સ્થલનમેં પ્રસિદ્ધ હૈ

૨ ઇહાં ધ્રુવપદસોં લછમનસુત શ્રીવલ્લભરાય યહ તુક.

સુચન કિયો જો આપ શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકે ઘર પુત્ર રૂપસો પ્રકટ ભયે તા ચરિત્રકો વર્ણન કરેંગે ॥ ઓર કુમાર શબ્દતેં આગેં વર્ણનકી વૃદ્ધી સુચન કીની દ્વિતીયેવલ્લભવિભોર્માહાત્મ્યં ચરિતં મુદા ॥ વર્ણિતં વિઠ્ઠલાધીશ પ્રાદુર્ભાવાવધીપ્રિયમ્ ॥ ૧ ॥

॥ इतिश्रीमद्बालकृष्णचरणैकतान श्रीमद्गोवर्द्धनगुरुपद्मपरागप्राप्तपरमोदय श्रीमद्गोकुलोत्सवात्मज जीवनाख्येनविरचितं द्वितीयाख्यानं समाप्तिमटीकत ॥ २ ॥

---

૧ અબ યારીતસોં ગોસ્વામિ શ્રીજીવનજીમહારાજ દ્વિતીયાખ્યાનકો વ્યાખ્યાન કરીકેં યા આખ્યાનકો સંપુર્ણ તાત્પર્ય સંક્ષેપસોં એક શ્લોકમેં વર્ણન કરતહેં તા શ્લોકકો અર્થ દુસરે આખ્યાનમેં સર્વ સમર્થ એસે જે શ્રી મહાપ્રભુજી તિનકો માહાત્મ્ય તથા શ્રીગુસાંઇજીકે પ્રાકટ્યપર્યંતકો સબ ભક્તનકોં પ્રિય એસો શ્રીમહાપ્રભુનકો ચરિત્ર આનંદપુર્વક વર્ણન કિયો અબ ગોપાલદાસજીને સંન્યાસ ગ્રહણાદિ ચરિત્રકો વર્ણન કયોં ન કિયો યા શંકાકે વારણાર્થ યા શ્લોકમેં પ્રિયપદ કહ્યો યાકો ફલિતાર્થ યહ જો સંન્યાસ ગ્રહણાદિ ચરિત્ર બહુત કરિકે માહાત્મ્ય બોધક હે પરંતુ સદા દર્શનાદ્યભિલાપિ ભક્તનકોં તો વહ ચરિત્ર પ્રિય લાગત નહિ તાતેં યા આખ્યાનમેં વર્ણન ન કિયો ઓર યા આખ્યાનમેં

શ્રીમહાપ્રભુનકે માહાત્મ્યકો તથા ચરિત્રકો વર્ણન કિયો હે એસેં યા શ્લોકમેં લિખ્યો તાકો ભાવાર્થ યહ જો યા આખ્યાનકે અર્થ વિચારપુર્વક પાઠતેં જીવનકોં શ્રીમહાપ્રભુનકી ભક્તિ ઉત્પન્ન હોતહે ક્યોં જો માહાત્મ્ય જ્ઞાનપુર્વક પ્રભુનમેં જો આછી રીતિતેં દૃઢ સ્નેહ હોય સો હી ભક્તિ કહી જાય તામેં ઇહાં અગ્નિકુંડતે પ્રાદુર્ભાવાદિક સુનિકે માહાત્મ્ય જ્ઞાન હોતહે ઓર આપ પુર્ણકામ હેં તથાપિ જીવનકે લિયે દેશાંતર પ્રવેશાદિક શ્રમ કરત હેં ઇત્યાદિ ચરિત્રનકે શ્રવણતેં સુદ્રઢ સ્નેહ હોત હે તાતેં યથાર્થ ભકતી સીદ્ધ ભઇ અબ યા આખ્યાનકે અર્થકો દોહા—શ્રીવલ્લભમહીમા કહ્યો, ઇહદુજે આખ્યાન ॥ શ્રીવીઠ્ઠલ વીભુજન્મલગી, ચરીતચરનીસુખખાન ॥ ૧ ॥

इति श्रीस्वमातामहगोस्वामिश्रीव्रजवल्लभचरणसेवकस्यपंचनदि-घनश्यामभट्टात्मजगोवर्द्धनाख्यकवेः कृतौद्वितीया-ख्यानटिप्पणं ॥ संपूर्ण ॥

॥ तृतीयाख्यान ॥

॥ શ્રીહરિઃ ॥ અબ દ્વિતીયાખ્યાનમેં શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યજીકો ચરિત્ર વર્ણન કરિકે પીછેં શ્રીગુસાંઇજી પ્રકટ ભયે યહ વર્ણન કિયો ॥ અબ તૃતીયાખ્યાનકે વિષેં શ્રીગુસાંઇજીકે પ્રાકટ્યકે આનંદકો યથાસ્થિત વર્ણન કરતહેં ॥ રાગ ધન્યાશ્રી ॥ અબ આપકે પ્રાકટ્યસોં યહ ભુતલ ઓર દૈવીજીવ ધન્ય હેં યહ સુચન કરિવેકોં ધન્યાશ્રીરાગમેં તૃતીયાખ્યાનકો ગાન કિયો ॥ અથવા ॥ રાગકી તીન પ્રકારકી જાતિ હેં ॥ ઓડવ[1] ૧ પાડવ ૨ સંપુરણ ૩ તામેં ધન્યાશ્રીરાગ સંપુરણ હેંયાતેં શ્રીવિઠ્ઠલાવતાર અંશકલાવતાર નહીં હે પુર્ણાવતાર હે યહ સુચનાર્થ સંપુર્ણરાગ ધન્યાશ્રીમેં તૃતીયાખ્યાનકો ગાન કિયો ॥

---

૧ સા રી ગ મ પ ધ ની ઇન સાત સુરનમેં તેં ઇન રાગનમેં પાંચ હી સુર લગતહે તે ઓડવ કહે જાંય જેસેં માલકૌંસ હિંડોલપ્રભ્રતિ ઓર ૭ સુરકે રાગ અબ ખાડવ કહે જાય જેમેં રાતકી પુર્યામારવા પ્રભ્રતિ ઓર સાત સ્વરકે રાગ અબ સંપુર્ણ કહે જાય જેમેં ગોડસારંગ ધન્યાશ્રીપ્રભ્રતિ.

आ पोस मध्याने नोमे श्रीनाथजी अक्काजीउर ऊपनो आनंद ॥ आ चंद वृंदावनतणो प्रगटियो १

॥ आ ॥ સો જીનકે પ્રત્યક્ષ દર્શન હોતહેં તે ॥ प्रगटियो ॥ પ્રકટ ભયે ॥ સો કોન સો કહતહેં ॥ श्रीनाथजी ॥ શ્રી જે રૂકિમેણીજી પદ્માવતીજી તિનકે નાથ સો પતિ ॥ વે કબ પ્રકટ ભયે સો કહતહેં ॥ पोसमध्यानेनोमे ॥ પોષ માસમેં મધ્યાન્હસમયકે વિષેં નોમીકે દિન અર્થાત્

---

૧ યહ મધ્યાન્હ સમય સો નવમીકો મધ્યભાગ લેનોં કયોં જે જા દિન આપ પ્રકટ ભયે તાદિન ઐાદયિક અષ્ટમી ઘટી ૯ ઓર પલ ૨૯ હુતી તદુપરાંત નવમી હુતી તામેં નવમીકી ઘટી ૨૧ ઓર પલ ૨૫ કો આપકે પ્રાકટયકો ઇષ્ટકાલ -હે સો રાત્રિ વિના આવે નહિ ઓર આપકો પ્રાકટય વૃષલગ્નમે હે સો વૃષલગ્ન હુ સુર્ય ધનુસ્થ હોય તબ અવશ્ય સાયંકાલમે હી આવે તાસુ આપકો પ્રાકટય નવમીકે મધ્ય-ભાગમેહી હે દિનકે મધ્યાન્હ સમેં સભવત નાહિ યહ સબ નિશ્ચય મેરે ગુરૂદેવ નાનાજી ગોસ્વામિ શ્રીવ્રજવલ્લભજી મહારાજને કરિકેં ગુર્જર ભાષામેં શ્રીગુસાઇજીકે પ્રાકટયકો એક ધોલ કિયો હે સો પ્રસિધ્ધ હે.

નવમીકે મધ્યભાગમેં ॥ તબ કહા ભયો. સો કહત હેં ॥ अक्काजीउरऊपनोआनंद ॥ અક્કાજી સો માતૃચરણ શ્રીમહાલક્ષ્મીજી તિનકો ઉર સો હૃદય તાકે વિષે આનંદ ઉપનો આપકે પ્રાકટ્યતેં આનંદ ભયો ॥ અથવા ॥ આનંદાત્મક સ્વરૂપતેં આપ પ્રકટ ભયે તાકો હેતુ કહતહેં ॥ आचंदवृंदावनतणो ॥ વૃંદાવનકો ચંદ વૃંદ જો દેવીજીવકે વૃંદ સો સમુહ

---

૧ અક્કા એસો માતાકો નામ સંસ્કૃતમે પ્રસિદ્ધ હે.

૨ યહ ચરણશબ્દ મહત્તાસુચક હે જેસેં આચાર્યચરણ પ્રભુચરણ તાતચરણ ઇત્યાદિ સ્થલનમેં

૩ પ્રભુનકો પ્રાદુર્ભાવ હૃદયતેં હી હોતહે પ્રાકૃત જનકી નાંઈ પ્રભુનકોં ગર્ભસંબંધ હોત નાહી સોહી અભિપ્રાય શ્રીભાગવતમેં 'આવિવેશાંશભાગેનમનઆનકદુંદુભેઃ દધારસર્વાત્મકમાત્મભુતંકાષ્ઠાયથાનંદકરં મનસ્તઃ દેવકયાંદેવરૂપિણ્યાંવિષ્ણુઃ સર્વગુહાશયઃ ઇત્યાદિ શ્લોકનમેં શ્રીશુકદેવજીને નિરૂપણ કિયો હે ઓર કૃષ્ણજન્મખંડમેં હુ યહ બાત સ્પુટ હે.

तिनके अवन सो अधिपति अर्थात उनमें मुख्य एसे जो ब्रह्मादिक तिनके चंद सो आनंद देवेवारे अथवा ॥ इंद्र ॥ सो व्रजभक्तनके समुह तिनके ॥ अवन ॥ सो अधिपति स्वामिन्यादिक तिनके हु ॥ चंद सो आनंद देवेवारे कयों जो चंदिआल्हादने धातुको चंद यह शब्द होत हे याको अर्थ यह जो चंद सों आनंद देवेवारो यातें ॥ अथवा ॥ वृंदावन जो लीलास्थान ताके चंद सो चंद्रमा सुख देवेवारे ॥ अथवा ॥ श्री कृष्णको जन्म भयो ता समयके वर्णनमें श्रीशुकदेवजीने वर्णन कियो ॥ आविरासीद्यथाप्राच्यांदिशींदुरिवपुष्कलः ॥ याको अर्थ यह जो जेसें प्राची दिशाके विषे पुर्णचंद्रको उदय होतहे तेसें आप देवकीजीतें प्रकट भये ॥ याको फलितार्थ यह जो प्राची दिशातें चंद्र आवत हे कछु उत्पन्न होत नाहीं ॥ परंतु लोकको उत्पन्न भयो एसें भासत

---

१ अवन सो रक्षक अर्थात अधिपति अवरक्षणे या धातुतें यह शब्द सीध्ध होत हे

है ॥ तेसें श्रीकृष्णको देवकीजीतें प्रादुर्भावमात्र भयो ॥ कछु और जीव उत्पन्न होत हैं तेसें प्रकट नहीं भये ॥ तेसें या विठ्ठलावतारमें हु प्रादुर्भावमात्र भयो ॥ और जीवकीनाई उत्पन्न नही भये यह सुचन करिवेकों अक्काजीउरउपनोआनंद आयं-दवृंदावनतणो प्रगटियो ऐसें कह्यो ॥ और श्री-अक्काजीके मनमें ऐसें आयो जो आयंदवृंदावन-तणो यातें जेसें श्रीकृष्णके जन्म समय के विषें श्रीदेवकीजीकों यथार्थ पुरुषोत्तम स्वरूपको ज्ञान भयो तेसें श्रीअक्काजीकों हु यथार्थ पुरुषोत्तम स्वरूपको ज्ञान भयो यह फलितार्थ भयो ॥ अब पौष मासमें प्रकट भये ताको अभिप्राय यह जो पुषपुष्टौधातु को रूप पौष यह है ॥ यातें पुष्टि मार्गको और दैवी जीवनको पोषण करिवेकों आप प्रगटे हें और मध्यभागवाचक इहां मध्यान्हशब्द कह्यो ताकों अभिप्राय यह जो जेसें मध्यान्हके समयमें सुर्य पुर्ण तेजोमय होत हें सबनके मस्तक उपर आवे हें तेसें आप हु सबनके शिरोमणि हें पुर्णते-

નોમય પુરૂષોત્તમ હેં ॥ અબ નવમીકે દિન આપ પ્રકટ ભયે તાકો અભિપ્રાય યહ જો ॥ શ્રીરામચંદ્રજી નવમીકોં પ્રકટ ભયે ઓર મર્યાદાકો સ્થાપન કિયો તેસેં આપ હુ વેદમર્યાદાકો સ્થાપન કરેંગે ॥ ॥ અથવા ॥ શ્રીકૃષ્ણ પુરૂષોત્તમ હેં ઓર આપ હુ પુરૂષોત્તમ હેં પરંતુ યા અવતારમેં શ્રીકૃષ્ણાવતારતેં અધિક બાત હે ॥ શ્રીકૃષ્ણાવતાર તો ક્ષત્રિય કુલમેં ભયો ઓર શ્રીવિઠ્ઠલાવતાર તો બ્રાહ્મણ કુલમેં ભયો યાતેં શ્રીકૃષ્ણાવતાર અષ્ટમીકોં ભયો ઓર આપ નવમીકે દિન પ્રકટ ભયે ॥ અથવા ॥ નવકો અંક હે સો પુર્ણ હે યાતેં આપ પુર્ણપુરૂષોત્તમ હેં યહ સુચનાર્થ નવમીકે દિન પ્રકટે ॥ ઇત્યાદિક અનેક અભિપ્રાયતેં પોપમધ્યાનેનોમેં એસેં કહયો ૧

सौभाग्यसुंदरी मली धवल गाये ॥ सुहाय रूडा कंठना नाद आल्हाद उपनो ते अंगो अंग घणो ॥२॥

॥ सौभाग्यसुंदरी ॥ સૌભાગ્યવતી સ્ત્રીયેં અબ સ્ત્રીવાચક સુંદરી શબ્દ કહયો યાતેં સબ સ્ત્રિયેં રૂપ ગુણ વય

કરિકે મુક્ત હે યહ સુચન કિયો ॥ વે ॥ मलीनवल॰
गाये ॥ અબ મલીધવલગાય એસેં કહયો યાતેં યહ
સુચન કિયો જો અપની ઇચ્છાતેં હી મિલિકે ઘેલ
ગાવન હે યાહીતે ॥ मुहायरूडाकंठनानाद ॥ રૂડા સો
સુંદર કંબુજેસે કંઠ તિનકે નાદ સો ધ્વનિ તે સુહાય
આછે કોકિલાકે નાદજેસે લગત હે કેસે જો અપની
ઇચ્છાતે આનંદસો ગાન કરે સોઈ આચ્છો હોય
યહ અનુભવસિદ્ધ હે યાહીતે મલીધવલગાયસુહાય
રૂડાકંઠનાનાદ ॥ એસેં કહયો યાકો હેતુ કહત હે ॥
॥ आल्हादउपनो ॥ આનંદ ઉત્પન્ન ભયો યાહીતે
સુંદર ગાન કિયો ॥ અથવા ॥ જીનને વહ ગાન
શ્રવણ કિયો તિનકોં આનંદ ઉત્પન્ન ભયો ॥ અબ
સુંદરગાન કિયો તાકે શ્રવણકો હી આનંદ ઉત્પન્ન
ભયો હોયગો યહ શંકા નિવારણ કરત હે ॥ તે ॥

---

૧ કંબુ સો શંખ યાકી ઉપમા ગરેકુ દીની જાય હે

૨ કોકિલ સો કોયલ

સો વહ વેદમેં હુ જાકી ગણના હોય નહીં સકી એસો પુરૂષોત્તમકે પ્રાકટ્યકો આનંદ કછુ ગાન શ્રવણ માત્ર કો નાહીં યાહીતેં ॥ અંગોઅંગ ॥ એસેં કહયો ગાનકો આનંદ તો શ્રવણકોં હિ હોત હેં ॥ ઓર અંગકોં નહી હોત હે ॥ અબ પુરૂષોત્તમ કો આનંદ અગણિત હે[1] ॥ ઓર અંગો અંગ કહયો યાતેં તો અંગપરિચ્છિન્ન[2] આનંદ ભયો યા શંકાકો નિવારણ કરત હેં ॥ ઘણો ॥ સો બોહોત ॥ યાકો ભાવાર્થ યહ જો અંગો અંગ ઘણો ॥ યહ તો વર્ણન રીતતેં કહયો પરંતુ પુરૂષોત્તમ તો અગણિતાનંદ હેં યાહીતેં આલ્હાદઉપનોતેઅંગોઅંગઘણો એસેં કહયો ॥ ૨ ॥ અબ પુરૂષોત્તમ પ્રાકટ્યકો અસાધારણ ચિન્હ નિરૂપણ કરત હેં ॥

---

૧ પુરૂષોત્તમકે આનંદકો અગણિતપણો બ્રહ્મવલ્લી બ્રહદારણ્યકાદિક ઉપનિષદ મેં સ્પષ્ટ હે.

૨ અંગપરિચ્છિન્ન સો જીતનો બડો અગ હે તિનને હી પરિમાણકો.

सुतिकासदन सुहामणुं शोभा रूडी लेहेरडे
जाय ॥ आ नाय वादित्र तेसमेतणां ॥ २ ॥

॥ અબ ઓર શોભા વર્ણન કીની સો ઠીક પરંતુ સુતિગૃહતો અત્યંત અપવિત્ર ઓર દુર્ગંધયુક્ત હોત હે યા શંકાકો નિવરણ કરત હેં ॥ सूतिकासदन सुहामणुं ॥ સુતિકા સદન સો આપ પ્રકટ ભયે યહ ગૃહ સુહામણું અત્યંત શોભાયુક્ત પવિત્ર હે ॥ ઓર સુતિગૃહ કેસો હે સો કહત હેં ॥ शोभारुडीलेहेरडेजाय ॥ અબ શોભાકોં રૂડી કહી યાતેં અલૌકિકત્વ સુચન કિયો ઓર લેહેરડે જાય એસેં કહ્યો યાતેં સુગંધરૂપ શોભા સુચન કીની નાહીં તો ઓર શોભાકો જાનો સંભવે નાહીં કયોં જે શોભા જાય તો

૧ સુતિ ઓર સુતિકા યહ સબ સુવાવડી સ્ત્રીકે નામ હે ઓર સદન સો ઘર

૨ લેહેરડેજાય સો જેસેં જલકી લેહેર ઉઠે તેસેં વા સમેં શોભાકી લેહેર ઉઠન લાગી ઇનને ક્ષણક્ષણમેં નયી નયી અત્યંત શોભા દીખન લાગી.

ઓર હુ વિરૂપ હોય યાતેં શોભારૂડીલેહેરડેજાય સો સુગંધકી લેહેર ચલરહીહે ॥ યાતેં, અપાવિત્ર્ય ઓર દૌર્ગંધ્ય દોઇનકો નિવારણ ભયો ॥ શ્રીકૃષ્ણાવતારમેં હુ એસેં હી દશમસ્કંધ્ર તૃતીયાધ્યાયમેં વર્ણન કિયો..હે [1]સ્વશોચિંપાભારતસુતિકાગૃહંવિશચયંતં ॥ યા શ્લોકમેં ઓર કહા ભયો સો કહત હે ॥ ॥ आवाद्यवादित्रेतैसमेतणां ॥ તેસમેં તણાં સો પુરૂ-ષોત્તમકો પ્રાદુર્ભાવ હોત હે તા સમયકે આ સો યે અલૈકિકવાદિત્ર વાય સો બાજત ભયે ॥ આંમ બજા-યવે વારેકો નામ નહી કહયો ઓર વાદિત્રવાય એસેં કહયો યાતેં અદૃશ્ય અલૌકિક બાજે બજે યહ સુચન

૧ હે રાજા પરીક્ષિત આપની કાતીતે દેવકીજીકે કારાગ્રહકોં અત્યંત શોભાયુક્ત કરતે એસે જે પ્રભુ તિનકી વસુદેવજી સ્તુતિ કરતં ભયે એસેં શ્રીશુકદેવજીને કહયો હે

૨ કૃષ્ણવતારમેં હુ એસેં હી અલૌકિક બાજે બજવેકો વર્ણન દશમં સ્કંધકે તૃતીયાધ્યાયમે તથા પંચમાધ્યાયમેં નેદુર્દુંદુભયો-દિવિ અવાદ્યંતવિચિત્રાણિવાદિત્રાણિમહોત્સવે ઇત્યાદિ શ્લોકનમેં કિયો હે તાતેં ટીકામેં યાકો પુરૂષોત્તમાવતારકો ચિન્હ બતાયો સો યોગ્ય હે.

કિયો ॥ ૩ ॥ ઐસેં પુરૂષોત્તમ પ્રાકટ્યકે અસાધારણ ચિન્હકો નિરૂપણ કરિકેં વૈદિક કાર્યકો નિરૂપણ કરત હેં ॥

सर्वस्वदान तेणें समें करे रे श्रीवल्लभजी उदार ॥
सुकुमार सुत उदयो श्रवणें सुणीं ॥ ४ ॥

॥ सर्वस्वदान ॥ સર્વ સો સબ પ્રકારકો સ્વ જો દાન દ્રવ્ય તાકો ॥ तेणेंसमें ॥ વા સમેં જા સમેં શ્રીગુસાંઈજી પ્રકટે તા સમેં ॥ दानकरे ॥ અથવા ॥ सर्वस्व ॥ સર્વ-દ્રવ્ય તાકો દાન વા સમેં કિયો ॥ અબ સર્વ દ્રવ્યકો દાન વા સમેં કર દિયો તબ આગે વૈદિક લૌકિકકર્મ કર્ત્તવ્ય હતે સો દ્રવ્ય વિના કૈસેં કિયે હોંયગે યા શંકા કો નિવારણ કરત હેં ॥ श्रीवल्लभजी ॥ શ્રી જો લક્ષ્મીજી તિનકે વલ્લભ સો સ્વામિ ॥ યાકો ભાવાર્થ યહ જો લક્ષ્મીજીકે કટાક્ષલેશમાત્રતેં અતિદ્રવ્યવારેં મનુષ્ય હોત હે તો આપ તો વિન લક્ષ્મીજીકે હુ પતિ હેં તિનકોં કહા દ્રવ્યકિ ન્યુનતા હોય યાહીતે આપનેં કૃષ્ણાવતારમેં સુદામાકોં અતુલ્ય વૈભવ દિયો તો હુ

આપકે વૈભવમેં અણુમાત્ર ન્યુનતા નહી ભઈ ॥ અબ કૃષ્ણાવતારમેં તો સુદામા દ્રવ્ય માગવેકી આશાસોં આયો ઔર વાકો પૃથુકોપાયન ભી આપનેં અંગીકાર કિયો ॥ ઔર યા વલ્લભાવતારમેં તો વા સમે કોઇનેં દ્રવ્ય નિમિત્ત પ્રાર્થના હુ નહીં કીની ઔર કોઇકો કછુ અંગીકાર હુ નહી કિયો ॥ ઔર સર્વસ્વ દાન કિયો યહ અધીકતા સુચનાર્થ કહત હેં ॥ ॥ उदार ॥ અબ યદ્યપિ ઉદાર હોય તો હુ દાન દેવેકે દોય હેતુ હેં એક તો દાનકો સમય આવે ઔર દુસરો દાનયોગ્ય પાત્ર આવે યે દોઇ હેતુ હ્યાં હે ॥ તામેં પ્રથમ હેતુ કહત હેં ॥ मुकुमारमुत उदयोश्रवणेमुणी ॥ સુકુમાર સો અત્યંત કોમલ યાતેં સૌંદર્ય સુચન કિયો ॥ અથવા ॥ मु ॥ જો સુર

-૧ પૃથુક સો છુનકો પવા ચિવડા કહત હે તિનરૂપી ઉપાયન સો ભેટ પ્રભુનનેં અંગીકાર કીની.

૨ નામકે એકદુકતે હુ આખેનામકો ગ્રહણ શાસ્ત્રમેં હોતહે તાતે સું ઇતને સુર એસા અર્થ ભયો કુ એસો પૃથ્વીકો ઔર મા એસો લક્ષ્મીકો નામ અમરકોશાદિકનમેં પ્રસિદ્ધ હે

દેવતા ઓર ॥ કુ ॥ સો પૃથ્વી ઓર ॥ ॥ મા ॥ સો લક્ષ્મીજી તિનકે અંગિકાર કરવે વારે પતિ એસે જો સુત જિન કો ઉદયો ઉદય ભયે એસેં શ્રવણેં સો કાનતેં સુંણી સુનિકેં અબ ઉદય કહયો યાતેં જેસેં સુર્યચંદ્રાદિકનકો ઉદય સો આવિર્ભાવ તેસેં આપકો હુ પ્રાદુર્ભાવ હે ॥ લૌકિકબાલકકી નાંઇ ઉત્પત્તી નહી હે ॥ ઓર તેજોવિશિષ્ટ હે યહ સુચન કિયો ॥ ઓર શ્રવણેસુણી એસેં કહયો યાતેં ॥ ઉદયાસ્તભાવવૃદ્ધિહાસભાવરહિતાલૌકિકતેજો વિશિષ્ટત્વ સુચન કિયો કેસેં જો સુર્યચંદ્રકો ઉદય દૃષ્ટિસો દેખિકેં આનંદ હોતહે ॥ ઓર આપકો તો ઉદય શ્રવણ કરિકેં હી આનંદ ભયો યાતેં અલૌકિકતેજોવિશિષ્ટત્વ સુચન કિયો ॥ ૪ ॥

पातालें शेषनाग रीझिया ऊपर इंद्रादिक देव ॥
ततखेव सुणि निमाण वजडाविया ॥ ५ ॥

---

૧ આંગપુર્વક રાદાનેધાતુકો યહ રૂપ હોતહે તાતેં અંગીકાર-કરિવેવારે યહ અર્થ ભયો.

પાતાલમેં શેષજી ॥ रीझिया ॥ પ્રસન્ન ભયે ॥ ऊपर-इंद्रादिक्देव ॥ સ્વર્ગાદિક ઉપરકે લોકનમેં ઇંદ્રાદિકદેવતા પ્રસન્ન ભયે ઓર ઉનનેં ॥ ततसेव ॥ સો વા હી ક્ષણ ॥ मुणी શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકો પ્રાકટ્ય ભયો ॥ એસેં સુનકેં ॥ निसानगजडारियां ॥ નિસાણ તો ઉપલક્ષણરીત સોં કહે ॥ યાતેં સબ બાજે બજાયે યહ સુચન કિયો ॥ ઓર પાતાલ કો નામ હુ ઉપલક્ષણરીતસોં કહયો યાતે નીચેકે સબ લોકનમેં આનંદ ભયો યહ સુચન કિયો ॥ અબ શેષજી રીઝે યાકો અભિપ્રાય યહ જો ॥ શ્રીગોપીનાથજી શેષાવતાર હે સો પ્રથમ પ્રગટ ભયે હતે સો આપકે પ્રાકટચવિના વિરહકો અનુભવ કરત હતે ॥ અભિ આપકો પ્રાકટચ ભયો તબ વિરહક્લેશ દુર ભયો સંયોગસુખ પ્રાપ્ત ભયો યાતેં 'રીઝિયા એસેં કહયો ॥ અથવા ॥ પાખંડમતકે અવલંબતેં અનેક જીવ પૃથ્વીકો ભારરૂપ હોય રહે હેં સો ભાર સબ શેષજીકે માથે હે ઓર આપ પાખંડમતકો નાશ કરિકેં વા ભારકો નાશ કરેગે યહ શેષજીકે મનમેં પ્રસન્નતા- ભઈ યાહીતેં

આનંદમયત્વ સુચન કિયો યાકો ફલિતાર્થ યહ જો સચ્ચિદાનંદસ્વરૂપ આપ પ્રકટ ભયો ॥ ૭ ॥

निगम साम शाखासहस्रसूं करे रे भला निर्घोष॥ आ घोपपति भगवंतभेटतां ॥ ८ ॥

॥ निगम ॥ સો વેદ સો કોનસો સો કહતહેં ॥ साम ઇતનેં સામવેદ તાકી ॥ सहस्र ॥ સો હજાર શાખા તિનકરિકેં ॥ भला ॥ સો આછી રીતતેં ॥ निर्घोपकरे ॥ સો બ્રહ્મરૂદ્રાદિક સબ ગાન કરતભયે ॥ યહ કૅમ કરતભયે સો કહતહેં ॥ ॥ घोपपति ॥ ઘોપ[1] જો વ્રજ તાકે પતિ સો અનન્યસ્વામી એસે ॥ भगवंत ॥ સો ષડ્ગુણૈશ્વર્ય[2]-

---

૧ ઘોપ એસો અહીરનકે રહિવેકે સ્થાનકો નામ સંસ્કૃત કોશનમેં પ્રસિદ્ધ હે ઘોષ આભીરપલ્લીસ્યાત્પક્કણ:શબરાલયઇત્યમર:

૨ ઐશ્વર્ય વીર્ય યશ શ્રી જ્ઞાન વૈરાગ્ય યહ ભગવાનકે ૬ ગુણ મુખ્ય હેં.

સંપન્ન શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી તે ॥ ભેટતાં ॥ મિલે તા સમયકે વિષે ॥ અબ ભગવંત પ્રકટતાં એસેં નહીં કહયો ॥ ઓર ભેટતાં એસેં કહયો ॥ ઓર ઘોપપતિ યહ વિશેષણ કહયો યાતેં એસો ભાસત હે જો બ્રહ્માદિકનનેં સ્તુતિ કરી ઓર પુષ્પકી વૃષ્ટિ કરી તાતેં પ્રસન્ન હોયકેં આપકો સ્વરૂપ દુર્બોધ હે યાતેં સ્વસ્વરૂપકો બોધ કરિવેકોં શ્રીકૃષ્ણસ્વરૂપતેં તિનકોં દર્શન દિયે યાહીતેં ઘોપપતિભગવંતભેટતાં એસેં કહયો ॥ અબ ઓરવેદ નહીં કહે ઓર નિગમસામ કહયો ॥ તાકો કારણ યહ જો સામગાન આપકું પ્રિય હે યાતેં આપકું પ્રસન્ન કરિવેકું સામગાન કિયો ॥ અથવા ॥ સબ વેદમેં સામવેદ હે સો ભગવદ્વિભુતિ હે ॥ સોઇ શ્રીભગવદ્ગીતામે દશમાધ્યાયમેં વેદાનાંસામ[1] વેદાસ્મિ ॥ એસેં પ્રભુનનેં આજ્ઞા કરી હે યાતેં પ્રથમ ઉપલક્ષણરીતસોં સામવેદકો નામ કહયો યાતેં સબવેદકો ઘોપ કરતભયે

---

૧ પ્રભુનને આજ્ઞા કીનીહે જો સબવેદનમે સામવેદ હે સો મુખ્ય મેરો સ્વરૂપ હે

યહ સુચન કિયો ॥ અથવા ॥ જેસેં સબ વેદ ભગવત્સ્વરૂપ હેં તથાપિ વિભુતિ મેં મુખ્ય ગણુના સામવેદકી કરી તેસેં સબભગવદવતાર એકરૂપ હેં તથાપિ શ્રીવિઠ્ઠલાવતાર મુખ્ય હે યહ સુચન કરિવેકાં નિગમસામ એસેં કહયો ॥ અથવા ॥ નિગમસામ ॥ સો મુર્તિમાન સામબેદ સો અપની સહસ્ર[1]શાખાનકરિકેં વા સમેં શ્રીગુસાંઇજીકી સ્તુતિ કરત ભયો ॥ અબ સામવેદકો નામ તો ઉપલક્ષણમાત્રસાં કહયો તાતેં સબ વેદ વા સમેં ઉહાં

---

૧ ઇહાં શાખાસહસ્રસુ યહ કહયો તાતે બ્રહ્માદિકનને હી અથવા મુર્તિમાનવેદને હી વા સમે સામગાન કિયો એસેં સુચન કિયો કયો જો પહિલે તો ૧૦૦૦ શાખા સામવેદકી હુતી પરંતુ અનધ્યાયકે દિનમે ઋપીયેં અધ્યયન કરત હુતે તાતે ચક્રાભિઘાતસું વે નષ્ટ ભયે તાસુ શાખા હુ લુપ્ત ભઇ ઇતનેં અબ તો સામવેદકી ૯ શાખા પૃથ્વીમેં હેં યહ સબ ચરણવ્યુહગે સ્પુટ હે તાતં યા કાલમે સહસ્રશાખાનિર્ઘોપ કરનો મનુષ્યનકાં સંભવત નાહી

આયકેં અપુની અપુની સંપુર્ણ શાખાનતેં સ્તુતિ કરતભયે યહ સુચન કિયો ॥ ઔર ઘોપપતિભાગ્યવંતભેટતાં એસો હુ પાઠ હે તાકો અર્થ ઔર ટીકાનમેં પ્રસિદ્ધ હે ॥ ૮ ॥ અબ કેવલ સામગાન ભયો ઔર સ્વવેદોકત કાર્ય કચ્છુ નહીં ભયો હોયગો યા શંકાકો નિવારણ કરતહેં ॥

वेदविहित कृत्य सर्वे कीधां दीधां बहुपेरें गौदान ॥ मानसूं सजन संतोपियां ॥ ९ ॥

॥ वेदविहितकृत्य ॥ વેદ જો યજુર્વેદ તાકી જો તંત્તિ-

---

૧ ઘોષપતિ જો વ્રજપતિ શ્રીગુસાંઇજી ઔર ભાગ્યવંત સો પરમભાગ્યવાન્ ભગવદ્દભક્ત તિનકોં ભેટતાં સો વે પરસ્પર મિલે તબ સામાદિક વેદ નિર્ઘોપ કરત ભયે યાકો ફલિતાર્થ યહ જો વેદ હેં સો સાક્ષાત્ વ્રજભક્ત હેં તિનકોં પ્રભુનકે ઔર ભુતલપતિતદૈવજીવનકે વિયોગકો પરિતાપ હુતો સો અબ આપ શ્રી ગુસાંઇજીરૂપસોં ભુતલમેં પ્રકટ ભયે તબ મિટ્યો તાતેં હર્ષયુક્ત હોયકેં નિર્ઘોષ કરત ભયે.

શીશાખા તાકે મંત્રતેં [1]આપસ્તંબસુત્રમેં કહે એસે જાતકર્માદિકકૃત્ય તે ॥ सर्वेकीयां ॥ સબ કીયે ॥ આ વેદોક્તકર્મ કિયે હોંયગે પરંતુ સર્વસ્વદાન યો પ્રથ હી કરદીયોહે યાતેં દાનાદિક કચ્છુ નહી કિ હોંયગે ॥ યા શંકાકો નિવારણ કરતહેં ॥ दीर्घांबहु पेरेगोदान ॥ બહુત પ્રકારતેં ગોદાન કિયે ॥ આ દીર્ધાં યહ બહુવચન કહ્યો કચ્છુ સંખ્યા નહીં કહ યાતેં અસંખ્યાત ગોદાન કિયે યહ સુચન કિયો॥ ઓર દાનતેં આગંતુકબ્રાહ્મણનકો સત્કાર સુચન કિયો ॥ ઓર અબ જે આપકો દ્રવ્ય નહી લેતહેં તિનકાં હુ આપને સત્કાર કિયો સો કહતહેં ॥ मानयं सजनसंतोषियां ॥ માન જે સન્માન તાતેં સજ્જન જે સ્વજન દૈવીજીવ ભક્ત તિનકાં સંતુષ્ટ કિયે ॥ અથવા

---

૧ આપસ્તંબઋષીને અપિને વંશકે બ્રાહ્મણકે જાતકર્માદિક સંસ્કાર તથા મન્ત્રાદિક કેસેં કરને તાકે લિયે તૈત્તિરીશાખાકે અનુસારસું ૩૦ અધ્યાકો એક સુત્ર કિયો હે સો આપસ્તંબસુત્ર કહાવત હે.

॥ मान ॥ જે પ્રમાણ જાકોં જે દેવેકી રીત તાકોં તેસેં દીયો તાકરિકે ઔર સન્માન કરિકેં ॥ स्वजन ॥ જે સગેસંબંધી તિનકોં સંતુષ્ટ કિયે ॥ ૯ ॥ અબ ત્રિવિધ-જનકો ત્રિવિધસત્કાર નિરૂપણ કરિકેં મંગલસાહિત્યકો વર્ણન કરતહેં ॥ અથવા ॥ વેદવિહિતકૃત્ય કહે યાનેં દક્ષિણાદિકતેં આશ્રિતજનકોં વર્ણન કિયો ઔર ગોદાન તેં આગંતુક બ્રાહ્મણનકો સત્કાર વર્ણન કિયો પરંતુ સ્વજનકોં માનતેં સંતુષ્ટ કિયે સો કોન રીતસેં માન દીયો સો નિરૂપણ કરતહેં ॥

कनककचोळां कुमकुम भऱ्यां अक्षत दूर्वा भऱ्यारे सुथाळ ॥ माल पारिजातनी महमहे ॥ १० ॥

॥ कनक ॥ સો સુવર્ણ તાકે ॥ कचोळा ॥ સો કટોરા તે કુમકુમસેં ભરિકેં ધરે ॥ ઔર ॥ अक्षत ॥ સો પીરે ચાંવર ॥ ઔર ॥ दूर्वा ॥ સો દુબ યે સબ ॥ सुथाळ ॥ સુંદર સુવર્ણકે થાલ તામેં ભરિકેં ધરે હેં ॥ मालपारिजातनीमहमहे ॥ પારિજાત જે હારસિંગાર તાકી ॥ माल ॥ તે માલાએં તિનકી

અત્યંત સુગંધ ફેર રહીહે ॥ અબ પારિજાતકી માલા તો ઉપલક્ષણરીતસેં કહી યાતેં અનેક પ્રકારકે બોહોત સુગંધયુક્ત પુષ્પનકી માલા ઉહાં ધરી હતી યહ સુચન કિયો ॥ અથવા ॥ પારિજાત હે સો દેવતાનકે વૃક્ષ હે સો ઉપલક્ષણરીનતે કહયો યાતેં પાંચો હિ દેવતાનકે વૃક્ષકે પુષ્પનકી માલા ધરી હતી યહ સુચન કિયો ॥ યાકો ભાવાર્થ યહ જો શ્રીકૃષ્ણાવતારમેં તો આપ દેવતાનતેં યુદ્ધ કરિકેં પારિજાતકો વૃક્ષ લ્યાયે ઓર શ્રીવિઠ્ઠલાવતારકે પ્રાદુર્ભાવશ્રવણમાત્રતેં હી ઇંદ્રનેં [1]નંદનવનતે પારિજાતાદિકનકે પુષ્પનકી માલા પઠાઇ એસેં ભાસત હે તાતેં યા અવતારમેં દેવતાનકે સંગ કચ્છુ વિરોધ નહી કિયો એસેં સુચન કિયો ॥ ઓર જે આપકો દ્રવ્ય નહી લેતહેં તિનકોં ગંધાક્ષતકરિકેં આપકે શ્રીહસ્તતેં માલા દેતહેં ॥ યાતેં પ્રથમતુકમેં કહી જો માનસુંસજનસંતોષિયાં સો વાર્તા સ્ફુટ ભઈ ॥ ૧૦ ॥ અબ યાં

---

[1] ૧ સ્વર્ગમેં જો દેવતનકો બરો વન હે તાકો નામ નંદનવન હે

પ્રકારતેં ઘરકે ભીતરકી શોભા નિરૂપણ કરિકેં બાહિરકી શોભાકો નિરૂપણ કરતહેં ॥

तोरंण परण संहकारना धरणीयें चंदंनतणां नीर ॥
वंार श्रीं गोपीनाथ श्री विट्ठलं प्रगटिया ॥ ११ ॥

॥ सहंकार ॥ જો આંબ તાકે ॥ पर्ण ॥ સો પતુવા તાકે તોરણ સબ હિકાનેં બાંધે યાતેં ઉપરકી શોભાકો નિરૂપણ કિયો અબ નીચેકી શોભાકો નિરૂપણ કરત હેં ॥ धरणीयेंचंदनतणांनीर ॥ ધરણી જો પૃથ્વી તાકે વિષેં ચંદનકે નીર સો જલ છિડકે

---

૧ મુળમેં ચંદનતણાનીર યહ બહુવચાન કહ્યો તાતેં અનેક પાત્રનમેં ભરિકે ચંદનકો જલ છિરકયો એસે સુચન કિયો યાકો ભાવાર્થ યહ જો જેમેં પ્રભુનકે પ્રાકટ્યમેં ગોપનને દધી દુગ્ધ છિરકયો કયોં જો પ્રભુ ગોપાલ હેં તાતેં ઉનકે પ્રાકટ્યસું ગાયનકી તથા ગોરસકી વૃદ્ધી હોંયગી યહ સુચનાર્થ તેસે શ્રીવિઠ્ઠલાવતારમે વૈષ્ણવનનેં પૃથ્વીપે ચંદન છિરકયો કયોં જો આપ ચંદનકીનાઇ તાપનિવૃત્તિ કરિકે પૃથ્વીકોં અપની કીર્તિરૂપ સુગંધયુક્ત કરેંગે ઓર સબનકોં આનંદ દેહિંગે યહ સુચનાર્થ ચદિ આલ્હાદે યા ધાતુકો ચંદન યહ શબ્દ હોત હે

યાતેં નીરસ હતી સો સરસ ભઈ ॥ ઓર પૃથ્વીકો ગુણ ગંધ હે તાકી વૃદ્ધી ભઈ ॥ ઓર રજોનિવૃત્તિપુર્વક[1] શીતલતારૂપ સાત્વિક ધર્મકો સંપાદન કિયો ॥ અબ તમો નિવૃત્તિકો નિરૂપણ કરત હેં ॥ ॥ वीरश्रीगोपीनाथश्रीविट्ठलप्रगटिया ॥ વીરશ્રી સો સંહારશક્તિ સંકર્પણ સો કોન ગોપીનાથજી તિનકી શ્રી સો શોભા જીનનેં હે ॥ એસે જે વિઠ્ઠલ શ્રીગુસાંઈજી તે પ્રગટિયા સો પ્રકટ ભયે ॥ અબ વીરશ્રીરૂપ શ્રીગોપીનાથજી સહિત પ્રગટે યાતેં દુષ્ટ મતકો નાશ કરેંગે ॥ ઓર વિઠ્ઠલ યા શબ્દતેં નિઃસાધન જનકો ઉદ્ધાર કરેગે યહ સુચન કરિવેકોં વીરશ્રી ગોપીનાથશ્રીવિઠ્ઠલપ્રગટિયા એસેં કહ્યો ॥ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો દુષ્ટ મતકે નાશતેં તમોનિવૃત્તિ સુચન કરી ॥ ॥ शंका ॥ શક્તિકો ઓર શક્તિમાનકો તો અભેદ હે તાતેં સંહારશક્તિ શ્રીગોપીનાથજી પ્રથમ પ્રગટે ઓર

---

૧ રજ જો ધુલ સો જલ છિરકિવેતેં દબિજાત હે ઓર રજ જો રજોગુણતાકી નિવૃત્તિ હોયકે સત્વગુણકો આવિર્ભાવ ભયો.

શક્તિમાન્ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી પીછેં પ્રગટે યહ બાત કૈસેં સંભવે ॥ उत्तर ॥ સુર્ય ઓર સુર્યકો પ્રકાશ અભિન્ન હે તથાપિ સુર્યકો પ્રકાશ પ્રથમ ઉદય હોત હે જાકોં અરૂણોદય કહત હેં ॥ ઓર સુર્ય પીછેં ઉદય હોત હે યાતેં કછુ સુર્ય ઓર સુર્યકો પ્રકાશ ભિન્ન નહી તેસેં ચહાં હુ હે યાહી રીતસો શ્રીકૃષ્ણાવતારમેં હુ પ્રથમ સંકર્ષણ પ્રગટે યાતેં યહ દોઉ સ્વરૂપ એક હેં યહ સુચનાર્થ શ્રીગોપીનાથજી શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી યે દોઇ નામ અંગીકાર કિયે ક્યોં જો ગોપી જે નિસાધન ભક્ત તિનકે નાથ પતી ॥ ઓર વિઠ્ઠલ શબ્દકો હુ યેહિ ફલિતાર્થ હે પરતુ સંકર્પણ શક્તિરૂપ હેં યાતેં આપકે નામમેં ગોપી શબ્દ હે ॥ ઓર શ્રીગુસાંઇજી શક્તિમાન્ હેં યાતેં સ્વતંત્રતાબોધક વિઠ્ઠલ યા નામકો અંગીકાર કિયો હે ॥ ઇત્યાદિક અનેક ભાવાર્થ સુચન કરિવેકોં ॥ વિરશ્રી ગોપીનાથ શ્રીવિઠ્ઠલ પ્રગટિયા એસેં કહ્યો ॥ ૧૧ ॥

दधि दूध घृत मधु मांडवे सेरडियें वहे रे सुगंध ॥
सुगंधें मोह्या अलिकुल आविया ॥ १२ ॥

॥ दधि ॥ सो दही दुध ॥ घृत ॥ सो घी ओर ॥ मधु ॥ सो सेहेत ओार खांड मधु शब्द सेहेत वाचक प्रसिद्ध हे ॥ ओार मधुशब्द मिष्ट वाचक हे याते खांडका हु सुचन कियो नही तो पंचामृतमें एक पदार्थ न्युन होतादे ये सब पदार्थ ॥ मांडवे ॥ मांडव सो मंडप अर्थात सभामंडप ताके विषें धरेहें तिनकी ॥ सेरडियें वहेरे सुगंध ॥ सेरडी सो सेरी गली ताके विषें सुगंध बहिरुहीहे अब वहेरे ओसें कहयो याते दुरगामित्व सुचन कियो. जैसें जे जे पदार्थ वहत हे सो बोहोत दुर जात हे सोइ स्पष्ट करत हें ॥ सुगंधें मोह्याअलिकुलआविया ॥ वा सुगंधतें मोह पायके अलिकुल सो भ्रमरके समुदाय ते आये याका फलितार्थ यह जे आपका प्राकट्य चरणादिके पास भयो याते पंचामृतका सुगंध वहांपर्यंत गयो तोहीतें वा पर्वतमें अनेक सुगंधपुष्पके वृक्ष लता हें तिनकों छोडिके सब भ्रमर आये याते सुगंधें

મોહ્યાઅલિકુલઆવિયા એસેં કહ્યો ॥ ઔર મોહ્યા એસેં કહ્યો યાતેં અલૌકિકત્વ સુચન કિયો કેસેં જો લૌકિકપંચામૃતકી સુગંધમેં ભ્રમર આવત નહી હેં ઔર મોહ હુ પાવત નહી હેં ઔર યહ પંચામૃત તો અલૌકિક હે યાતેં મોહ પાયકેં ભ્રમર આયે યહ સુચનાર્થ હી મોહ્યા એસેં કહ્યો લોભ્યા એસેં નહી કહ્યો ॥ અબ પંચામૃતકોં અલૌકિકત્વ નિરૂપણ કિયો યાતેં એસો ભાસત હે જો ઇંદ્રાદિકનનેં જન્મ સમય આપકોં પંચામૃતસ્નાન કરાયો સો પ્રસાદી પંચામૃત ભક્તનકોં દેવેકું મંડપમેં લયાયકેં ધર્યો તાકો યહ વર્ણન કિયો ॥ शंका ॥ ઇંદ્રાદીકનેં પંચામૃત સ્નાન કરાયો યહ અર્થ કોન હેતુતેં તુમ કરત હો ॥ प्रत्युत्तर ॥ લૌકિક પુરૂષ લૌકિક બાલકકોં જનમેં વાહી સમેં પંચામૃત કરાવે નહીં યાતેં એસો અર્થ હમનેં કિયો હે ॥ शंका ॥ શ્રીકૃષ્ણાવતાર સબ અવતારનમેં પુર્ણાવતાર હે તથાપિ જન્મસમેં ઇંદ્રાદિકનનેં પંચામૃતસ્નાન નહી કરાયો ॥ જબ

ગિરિરાજ ધારણ કિયો તબ કેવલ દુગ્ધસોં જલસોં સ્નાન કરાયો તબ વહાં એસો કહો આંધીક્યં હે સો જન્મસમે ઇંદ્રાદિકનને પંચામૃતસ્નાન કરાયો ॥ ॥ प्रत्युत्तर ॥ શ્રીકૃષ્ણાવતારમેં જબ અજ્ઞાનરૂપ મદ દુર કિયો ઓર સ્વરૂપજ્ઞાન વાકોં કરાયોં તબ અભિષેક કરાયો સો હુ ગોપકુલમેં જન્મ હતો ઓર ગોપગાયનકી રક્ષા કરી યાતેં કેવલ દુગ્ધતેં અભિષેક કરાયો ॥ ઓર શ્રીવિઠ્ઠલાવતાર તો સર્વોત્તમ બ્રાહ્મણકુલમેં ભયો ઓર અજ્ઞાનનિવારણાર્થ હી ભયો ॥ યાતેં પ્રાકટ્ય હોત માત્રમેં હી ઇંદ્રાદિકનકો આપકે સ્વરૂપકો જ્ઞાન ભયો ઓર શ્રીકૃષ્ણાવતારમેં તો ઇંદ્રયાગકો ભંગ કિયો ઓર આપને તો પહિલેતેં હી શ્રીવલ્લભાચાર્યસ્વરૂપતેં પાખંડ મતકો ખંડન કરિકેં યાગાદિકકી પ્રવૃત્તિ કીની યાહીતેં ઇંદ્રાદિકને પંચામૃતસ્નાન આપકો કરાયો સો યુક્ત હે યહ સુચનાર્થ હી પંચામૃતકો અલૌકિકત્વ નિરૂપણ કિયો

એસેં ભાસત હૈ ॥ અથવા ॥ ઉત્સવાર્થ લંયાયે ભયે એસે જે દધી દુધ ઔર જાતકર્મમેં આપકે પ્રસાદી જે ઘૃત મધુ તિનકો યે વર્ણન કિયે। એસે હુ ઇહાં ભાસત હૈ ॥ ૧૨ ॥ અબ ઇંદ્રાદિકનકોં આપકે સ્વરૂપકો જ્ઞાન ભયો સો નિરૂપણ કરિકેં સાધારણ જનકોં હુ નિરોધ સિદ્ધ ભયો સો નિરૂપણ કરત હૈં ॥

सूत मागध साधु सर्वे मळ्यां मळियां ते माहोमांहि ॥
उच्छाहभऱ्या को कोनें जाणें नहीं ॥ १३ ॥

---

૧ નંદમહોત્સવકી માંઇ ઉત્સવકે લિયે કિતનેક વૈષ્ણવ દધિ દુધ લાયે સો મંડપમેં ફેંદયો ઔર બાકી સુગંધસોં ભ્રમર મોહે તાતેં વા દધિદુધકો અત્યંત અલૌકિકત્વ સુચન કીયો.

૨ જાતકર્મમેં પિતા સોનેકી મુંદડી તેં અપુને પુત્રકોં ઘી ઔર મધુ ચટાવે એસો શાસ્ત્રકો લિખી હૈ તાતેં આપકે જાતકર્મમેંકો ઘૃત મધુ હુ મંડપમેં ધર્યો હુતો સો શ્રીગુંસાંઇજીકે મુખારવિંદકે સંબંધસોં વહુ અત્યંત સુગંધયુક્ત ભયો તાસો બાકી સુગંધતે મોહ પાયકે ભ્રમર આયે સો સુચનહૈ.

નિરૂપણ તો વેદમેં કિયો હે શ્રી જો સ્વામિનીજી તિનકે વલ્લભ શ્રીપુરૂપોત્તમ મહાપ્રભુજી તિનકે ચરણકોં વદિયા ॥ સો વંદન કિયો અબ કેવલ ભક્તિતેં હી ચરણવંદન નહી કિયો આપનેં ઉપકાર હુ કિયો હે સો કહત હેં ॥ गिरिधरणश्रीभागवतमाहात्म्यंनिरखशे ॥ ગિરિ જો ગિરિરાજજી તિનકે ધરણ સો ધારણકરિવેવારે શ્રીપુરૂપોત્તમ તે મેરે શ્રીભાગવતકોં નિરખશે સો અવલોકન કરેગે યાકો ભાવાર્થ યહ જો શ્રીશુકદેવજીનેં શ્રીમહાપ્રભુનકો બડો ઉપકાર માન્યો જો મેરિ બાણીસોં મેનેં ઉચ્ચાર કિયો એસોજો શ્રીભાગવત વામેં તો શ્રીપુરૂપોત્તમકે સ્વરૂપકો લીલાકો મહિમાકો નિરૂપણ હે યાતેં શ્રીપુરૂપોત્તમકો યાકોં યાકે અવલોકનકો પ્રયોજન નાહીં પરંતુ આપનેં ગૃહસ્થા-

---

૧ મુંડકોપનિષદ્‌મે યે આત્મા બલહીન પુરૂપકો લભ્ય નહી હે કહ્યો હે તા સ્થલપે બલ એસો ભકતીકો નામ હે એસેં ગોપેશ્વરજી મહારાજને હુ ભાષ્યપ્રકાશકી ટીકા રશ્મીમેં લિખ્યો હે

શ્રમકો અંગીકાર કિયો તો શ્રીપુરુષોત્તમ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી આપકે ઘર પ્રકટ ભયે તો લોકસંગ્રહાર્થ મેરે શ્રીભાગવતકો અવલોકન કરેંગે તબ મેં કૃતાર્થ હોઉંગો યહ ઉપકાર જાનકેં આપકે ચરણકો વંદન કિયો ॥ ॥ અથવા ॥ શ્રીમહાપ્રભુનકે ચરણારવિંદકો વંદન કિયો તાકો અભિપ્રાય યહ જો મેરો મનોરથ આપકી કૃપાસોં પુર્ણ હોય ગો કેસેં જો શ્રીમદ્ભાગવતકો નિરખનો સો ઉચ્ચાર કરિકેં અર્થ વિચારનો સો ઉચ્ચાર તો મુખતેં હોત હે ઓર આપ શ્રીપુરુષોત્તમકો મુખ હો યાતેં આપકી કૃપાસોં મેરો મનોરથ સિદ્ધ હોયગો યા અભિપ્રાયતેં પ્રથમ વંદિયાશ્રીવલ્લભજીનાચરણ ॥ એસેં કહયો પાછેં ગિરિધરણ શ્રીભાગવતમાહારૂંનિરખશે એસેં કહયો ॥ અબ યાકો

---

૧ નિઃ એસો ઉપસર્ગ હે ઓર ઇક્ષદર્શનાંકનયોઃ એસો ધાતુ હે તાકો નિરીક્ષણશબ્દ હોત હે ઓર નિઃઉપસર્ગકો અર્થ નિરંતરતા હે તાતેં નિરખનો સો વિચારપુર્વક ઉચ્ચારણ યહ અર્થ ટીકામેં લિખ્યો સો યુકત હે.

ફલિતાર્થ યહ જો શ્રીશુકદેવજી જીવન્મુક્ત હેં સ્વાત્મલાભસંતુષ્ટ[1] હેં તિનકોં હુ આપકે પ્રાકટ્યકો આનંદ ભયો યાતેં યા આનંદકો અગણિતાનંદત્વ સુચન કિયો ॥ ૧૪ ॥ ઐસે પ્રાકટ્યકે આનંદકો નિરૂપણ કરિકેં અબ શ્રીગુસાંઇજીકે ગુણકો નિરૂપણ કરત હેં ॥

सकळ कला कलिकालमां कल्पद्रुम प्रगटियो,
आज ॥ काज मनवांछित पूरवा ॥ १५ ॥

॥ सकळकला ॥ સો સબકળા તિનતેં યુક્ત સો પ્રબળ ઐસો જો ॥ कलिकाल ॥ સો કલિયુગ ॥ અબ સકળ કળાયુક્તત્વ નિરૂપણ કિયો યાતેં કળિકાળકોં સંપૂર્ણ દોષકારિત્વ સુચન કિયો ॥ ઐસો જો કળિ-

---

૧ અપને આત્મા જો પ્રભુ તિનકો યથાર્થ અનુભવ કરિકે સર્વદા શુકદેવજી આનંદમગ્ન રહતહે સો હી દ્વાદશસ્કંધકે બારમે અધ્યાયમે સ્વસુખનિભૃતચેતાસ્તદ્વ્યુદસ્તાન્યભાવઃ યા શ્લોકમે નિરૂપણ કિયો હૈ

કાળ તાકે વિષેં ॥ कल्पद्रुमप्रगटियोआज ॥ કલ્પદ્રુમ સો કલ્પવૃક્ષ સો આજ પ્રગટ ભયો તાકો કારણ કહત હેં ॥ काजमनवांछितपूरवा ॥ પ્રાણિમાત્રકે જે મનવાંછિત કાર્ય તિનકોં પુર્ણ કરિવેકોં ॥ शंका ॥ જબ ગોપાલદાસજીને નિરૂપણ કિયો તબ તો શ્રીગુસાંઇજીકે પ્રાકટ્યકોં બોહોત વર્ષ ભયે હતે તો હુ પ્રકટિયો આજ એસેં કયોં કહયો ॥ प्रत्युत्तर ॥ શ્રીપુરૂષોત્તમકી લીલા સબ નિત્ય હેં સો વેદમેં પુરાણનમેં નિરૂપણ કિયો યાતેં શ્રીપુરૂષોત્તમ જ્યાસમેં જા લીલાકો જા ભક્તકો અનુભવ કરાવેં તાસમેં તાહી લીલાકો વાકોં અનુભવ હોય યાતેં ગોપાલદાસજીકોં યા વિરિયાં પ્રાકટ્ય લીલાકો અનુભવ કરાયો યાતેં સબ યથાર્થ વર્ણન કિયો યાતેં પ્રગટિયો આજ યહ કહયો સો યુક્ત હે ॥

---

૧ બેદમેં વિષ્ણુસુકતાદિસ્થલનમેં તથા અનેક ઉપનિષદનમેં લીલાકો નિત્યત્વ વર્ણન કિયોહે ઓર પુરાણનમે હુ શ્રીભાગવત-બ્રહદ્‌વામનબ્રહ્મવૈવર્તાદિકનમેં યહ નિરૂપણ કિયોહે તામેંકે વચન વિદ્વન્મંડનાદિકગ્રંથનમેં લિખે હેં.

॥ ૧૫ ॥ અબ ગુણકો નિરૂપણ કરિકેં સ્વરૂપકો નિરૂપણ કરત હે ॥

तैलंगतिलक त्रिभुवनधणी मणी मरकत घन वान् ॥ समान रूप निरखतां कोये नहीं ॥ १६ ॥

॥ तैलंगतिलक ॥ તૈલંગ સો તૈલંગદેશસ્થ બ્રાહ્મણ તિનકે વિષે તિલક સો શ્રેષ્ઠ આચાર્ય અબ યહ બાત તો જીવકોંહુ સંભવે ॥ યાતે ઓર હુ અધિક કહતહે ॥ त्रिभुवनधणी ॥ ત્રી જો તીન દેવ બ્રહ્મા વિષ્ણુ શિવ ઓર ભુવન જો ચતુર્દશભુવન તાકે ધણી સો ઇશ્વર નિયંતા ॥ અબ યા રીતમેં અવતાર ભામયીક આનંદ કુલોત્કર્ષ ઓર અવતારિત્વ નિરૂપણ

૧ પ્રથમ તુકનતે આનંદકો નિરૂપણ કિયો ઓર તત્ર ગતિલક યા પદતે તથા વૈદિકકર્મ વર્ણનતે કુલકો ઉત્કર્ષ નિરૂપણ કિયો ઓર ત્રિભુવનધણી યા પદતે તથા પુષ્પવૃષ્ટયાદિકચિન્હ વર્ણનતે અવતારીપણેકો નિરૂપણ કિયો અબ મરકતમણીકી ઉપમાસો તેજસ્વીપણેમેં ઓર મેઘકી ઉપમાસો સુખદાતાપણેકો સુચન કરતહે

કરિકેં તેજોવિશિષ્ટત્વ સુખ દાતૃત્વ સુચન કરત ભયે ॥ શ્રીઅંગકો વર્ણન કરતહેં ॥ मणिमरकतघनवान ॥ મણિમરકત સો ઇંદ્રનીલમણિ તાકો ઘન જો સમુહ તા સરખો હે વાન સો શ્રીઅંગકો રંગ જીનકો ॥ અથવા ॥ मणिमरकत ॥ ઓર ॥ घन ॥ સો મેઘ- તિનજેસો હે વાન જીનકો અબ મરકતમણીકી ઉપ- માતેં નીલવર્ણવિશિષ્ટત્વતેજોવિશિષ્ટત્વપુર્વક દૃઢત્વ સુ- સ્પર્શત્વ વર્ણન કિયો ઓર મેઘકી ઉપમાતેં સર- સત્વ તાપ હારકત્વ નિરૂપણ કિયો અબ પુરૂષોત્ત- મકો સ્વરૂપ તો વાણીતેં મનતેં અગમ્ય હે ઓર યાહીતસોં તો ઉપમાનગમ્યત્વ આયો તાકો નિવા- રણ કરતહેં ॥ समानरूपनिरखतांकोयेनही ॥ રૂપ જો

---

૧ રંગવાચક વર્ણશબ્દકો ભાષામેં વાન યહ અપભ્રંશ હે

૨ નીલવર્ણત્વસો શ્યામતા તેજોવિશિષ્ટત્વ સો તેજસ્વિપનો દૃઢત્વ સો દૃઢપનો ઓર સુસ્પર્શત્વ સો છુયેતે સુખદાયકપનો.

૩ પ્રત્યક્ષ અનુમાન ઉપમાન શબ્દ ઇન ચાર પ્રમાણનમેં તેં પ્રભુ ઉપમાનપ્રમાણતેં જાને જાત હે એસી શંકા પ્રાપ્ત ભયી.

સ્વરૂપ તાકોં નિરખતાં સો દેખેંતો સમાન કોઇ નહી તુલ્ય કોઇ નહી ॥ અબ નિરખતાં યહ નિરીક્ષણ યા શબ્દકો અપભ્રંશ હે યાકો શબ્દાર્થ યહ જે આછી રીતસોં દેખનો યાકો ફલિતાર્થ યહ જે લૌકિકદૃષ્ટીસોં દેખેં તો સામાન્ય મનુષ્ય જેસેં દીખત હેં ॥ ઓર અલૌકિકદૃષ્ટીસોં દેખેં તો તો [1]દેશકાલાપરિચ્છિન્નકોટિકંદર્પલાવણ્ય હેં યાહી અભિપ્રાયતેં સમાનરૂપનિરખતાકોઇનહી એસેં કહયો સોઇ શ્રીગીતાજીમેં અર્જુનનેં હુ કહયો હે ॥ નત્વત્સમોસ્ત્યભ્યધિકઃકુતોન્યઃ એસેં હી [2]શ્વેતાશ્વ તર ઉપનિષદમેં હુ નિરૂપણ કિયો હે ॥ ઓર અલૌકિક સ્વરૂપકો જ્ઞાન તો શ્રીકૃષ્ણાવતારમેં હુ સમનકોં નહી ભયો સોઈ શ્રીગીતાજીમેં કહયો હે

---

૧ સર્વત્ર વ્યાપક નિત્ય કોટિકામ જેસે સુંદર આપ હેં.

૨ હે પ્રભુ આપકે સદૃશ હુ કોઇ નહીહે તો અધિક તો કાહાતેં એસેં અર્જુનને કહયો હે.

અવેજનંતિમોંમુદ્ઢામાનુર્પીતનુમાશ્રિત ॥ ઇત્યાદિક અનેક અભિપ્રાય સુચન કરિવેકોં સમાનરૂપનિરખતકોઇ નહી એસેં કહ્યો ॥ ૧૬ ॥ એસે સ્વરૂપકો નિરૂપણ કરિકેં અબ ગર્ગાદિક જ્યોતીષી આપકે પ્રાકટ્યસમેં ઉહાં આયે તાકો નિરૂપણ કરત હેં ॥

गणक गर्गादिक आविया भाविया दियेरे आशीश ॥
जगदीश श्रीवल्लभघरे प्रगटिया ॥ १७ ॥

॥ गणक ॥ સો જ્યોતિષી તે કોન ॥ गर्गादिक ॥ ગર્ગા સો ગર્ગાચાર્ય જ્યોતિઃશાસ્ત્રકે પ્રવૃત્તિકર્તા શ્રીકૃષ્ણકે પુરોહિત ઓર આદિશબ્દતેં ઓર હુ સત્પાત્ર જ્યોતિષી તે ॥ आविया ॥ સો આયે ॥ અબ ગણક એસેં કહ્યો યાતેં યહ સુચન કિયો જો શ્રીગુસાંઇજી કી જન્મપત્રિકા ઉનનેં વાચી યાહીતેં ॥ भावीया दियेरे

૧ પ્રભુનને અર્જુનકોં કહીહે જો મેને મનુષ્ય જેસો સ્વરૂપ ધારણ કિયોહે તાતેં મુર્ખ આસુરજીવ મેરે સ્વરૂપકોં ન પહિચાનકે યથાર્થ આદરઃકરત નાહી

આશીશ ॥ ભાવિયા સો વે, શ્રીમહાપ્રભુનકે મનમેં ભાયે ॥ અબ ભાવિયા એસેં કહ્યો યાતેં તિનકો આપનેં પુજન સત્કાર કિયો દક્ષિણા દીની યહ સુચન કિયો યાહીતેં દિયેરે આશીશ આશીર્વાદ દેત ભયે ॥ અબ આશીર્વાદ દેનો તો છોટેકોં સંભવે આપ તો પુર્ણકામ હેં પરંતુ શ્રીમહાપ્રભુનકો ઓર શ્રીગુસાંઇજિ કો સ્વરૂપ ગર્ગાદિકનેં જાન્યો ન હોયગો યા શંકાકો નિવારણ કરતહેં ॥ जगदीशश्रीवल्लभघेरप्रगटिया ॥ અમી ભુતલકે વિષેં પ્રાદુર્ભાવ કિયો હે મનુષ્ય નાટ્ય ધારણ કિયો હે યાતેં હમ આશીર્વાદ દેત હેં પરંતુ આપ તો વસ્તુત જગદીશ હેં જગત જો પ્રપંચ તાકે ઇશ સો નિયંતા પુરૂષોત્તમ હેં સો હી આપ અબી શ્રી વલ્લભાચાર્યજીકે ઘેર પ્રગટ ભયે હેં ॥ અબ ઘેર પ્રગ ટિયા એસેં કહ્યો યાતેં જેસેં કારાગૃહમેં શ્રીકૃષ્ણકો પ્રાદુર્ભાવમાત્ર ભયો કછુ લૌકિક બાલકજેસી ઉત્પત્તિ નહીં ભઇ તેસેં હ્યાં હુ શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકે ગૃહમેં પ્રા-

દુર્ભાવ ભયો યહ સુચન કિયો ॥ અબ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો શ્રીકૃષ્ણાવતારમેં તો શ્રીકૃષ્ણહી પુરૂષોત્તમ હૈં ઓર શ્રીવિઠ્ઠલાવતારમેં તો શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી પુરૂષોત્તમ હૈં ઓર જીનકે ઘર આપ પ્રગટે તે શ્રીવલ્લભાચાર્યજી હુ પુરૂષોત્તમ હે યહ આધીક્ય હૈ એસેં ગર્ગાચાર્યજીકું જ્ઞાન હૈં ઓર ઇહાં જગદીશ શ્રીવલ્લભઘેરજાણિયાં એસો હુ પાઠ હે ॥ ૧૭ ॥ એસેં પ્રાકટ્ય લીલાકો વર્ણન કરિકેં ॥ અબ યા આખ્યાનકો ગાન કરે તાકી ફલસ્તુતિ કહત હૈં ॥

धवळ धन्या गान जे करे उच्चरे श्रीविठ्ठलजी अवतार ॥ सारस्वतलीला ते जन लहे ॥१८॥

॥ धवल ॥ જો યહ આખ્યાન તા કરિકેં યુક્ત જો ॥ ॥ धन्या ॥ સો ધન્યાશ્રીરાગ તાકો જો ગાન કરે ॥ जेजन ॥

---

૧ જગદીશ પદસોં શ્રીગુસાંઇજીકો પુરૂષોત્તમપનો વર્ણન કિયો ઓર શ્રીવલ્લભપદસોં શ્રીમહાપ્રભુનકોં પુરૂષોત્તમપનો વર્ણન કિયો સો હી ફલિતાર્થ ટીકામેં લિખત હૈં.

સો વહ મનુષ્ય ॥ सारस्वतलीलाब्है ॥ સારસ્વત કલ્પમેં શ્રુતિરૂપ [1]ભક્તનકે સંગ જો લીલા કરી તાકો અનુભવ કરે ઓર ॥ सारसुखलीला ॥ એસો હુ પાઠ હે તાકો અર્થ ઓર ટીકાનમે લિખ્યો હે ॥ અબ યા રીતમો તો ગોપાલદાસજીને આપકી વાણીકી ફલસ્તુતિ કહી યા શંકાકો નિવારણ કરત હેં ॥ उभरेश्रीविठ्ठलजी अवतार ॥ યહ ફલસ્તુતિ કછુ મેરી વાણીકી મેં નહી કહત હો જીનને શ્રીવિઠ્ઠલાવતાર ધારણ કિયો સો ઉચ્ચરે તિનકી યહ આખ્યાનરૂપ આજ્ઞા હે યાતેં યહ ફલસ્તુતિ કહી ॥ અબ જનલહે એસે કહયો યાકો ભાવાર્થ યહ જો ॥ શ્રુતિનને તો અનેક વર્ષ તપસ્યા કરી તબ પ્રભુ પ્રસન્ન ભયે તબ વર દીયો ફેર અનેક વર્ષ [2]વિપ્રયોગકો અનુભવ કિયો ફેર ભુતલમે જન્મ લિયો તબ લીલાનુભવ ભયો ઓર યહ આખ્યાન

---

[1] યહ શ્રુતિનકે વરદાનકી કથા બ્રહદ્વામનપુરાણકે ઉત્તર ખિલમે વૃંદાવનમાહત્મ્યમે પ્રસિદ્ધ હે

[2] વિપ્રયોગ સો વિરહ

પદાર્થ એસો હે જો યાકો શ્રદ્ધાપુર્વક ગાન કરે તો યાહી મનુષ્યદેહસોં લીલાનુભવ કરે યહ સુચનાર્થ હી જનલહે એસેં કહયો ॥ ૧૮ ॥ અબ ફલસ્તુતિ કહી સો રોચનાર્થ નહી હે સત્ય હે ॥ સો ગોપાલદાસજીકોં અનુભવ ભયો સો હી કહતહેં ॥

दासनो दास जाय वारणे वारणे रह्यो रे उच्छव जुवे ॥ को को भाग्यवंत ते समें ॥ १९ ॥

॥ इतिश्रीगोपालदासकृततृतीयाख्यानंसमाप्तं ॥ ३ ॥

અબ પ્રાકટ્યલીલાકો દર્શન ભયો યાતેં હૃદયમેં વાત્સલ્ય ઉત્પન્ન ભયો યાતેં કરત હેં ॥ दासनोदासजायवारणे ॥ શ્રીગુસાંઇજીસોં બીનતિ કહત હેં ॥ આપકે દાસ જો ભાયલા કોઠારી તિનકો દાસ મેં હોં કયો જો ઇનકી કૃપાતેં આપકી કૃપા મોપેં ભઇ એસો જો મેં સો બારણે જાય સો બલિહારી લેત હે ॥ અબ એસો તુમારે હૃદયમેં પ્રેમ ઉત્પન્ન ભયો તાકો કહા કારણ યા શંકાકો નિવારણ કરત હેં ॥ वारणेरह्योरे-उच्छवजुवे ॥ વારણે રહયો સો બાહિર રહિકેં ઇતનેં

દુરતેં ઉત્સવ સો પ્રાકટ્ય લીલાકો ઉત્સવ તાકો જીવે યો દર્શન કરત હે ॥ જેસેં શ્રુતિનકોં કૃપા કરિકેં લીલાકો દર્શન કરાયે તેસેં ગોપાલદાસજીકોં હુ આપનેં પ્રાકટ્ય લીલાકો દર્શનમાત્ર કરાયો કછુ પ્રાકટ્ય લીલામેં પ્રવેશ નહી ભયો યાહીતેં બારણેરચેરિઉચ્છવજીવે એસેં કહયો યાહીતેં કહત હેં ॥ कोकोनभाग्यवंततेसमें ॥ મેનેં પ્રાકટ્યલીલાકે દર્શનમાત્ર દુરતેં [1]કિયે યાહીતેં ભાગ્યવંત ભયો તબ તેસમેં સો જાસમેં આપ પ્રકટ ભયે તાસમેં કો કો ન ભાગ્યવંત કોનકો ભાગ્યવંત નહી હતે જીનકો પ્રાકટ્યલીલામેં પ્રવેશ વાસમેં ભયો વે સબ હી ભાગ્યવંત હતે ॥ ઓર કોયકભગવ-દીયતેસમે એસો હુ પાઠ હે ઓર કોઈ નહી ભગ-વદી તેસમેં એસો હુ પાઠ હે તાકો અર્થ દુસરી ટીકાનમે લિખ્યોહે ॥ ૧૪ ॥

શ્રીમદ્દિફુલનાથાનાંવિશ્વવિખ્યાતકર્મણાં ॥ વર્ણિતઃ

---

૧ અબ ગોસ્વામિશ્રીજીવનજીમહારાજ યા રીતસો તૃનીયા-ખ્યાનકો વ્યાખ્યાન કરિકેં યા આખ્યાનકો સંપુર્ણ અર્થ સંક્ષે-પસોં એક શ્લોકમેં લિખત હેં તા શ્લોકકો અર્થ લિખતહોં

આખે જગત્તમેં પ્રસિદ્ધ હેં ચરિત્ર જીનકે એસે ઓર અલોકિક •સમૃધ્દિયુક્ત એસે જે શ્રીગુસાંઇજી તિનકે પ્રાકટયકો બડો હી ઉત્સવ સો આનંદ ગોપાલદાસજીને વર્ણન કિયો સો શ્રીગુસાં ઇજીકી કૃપાસું ઉનકું જેસે પ્રાકટય લીલાકે દર્શન ભયે તેસો હી વર્ણન કિયો અબ યા શ્લોકમેં શ્રીગુસાંઇજીકોં વિશ્વવિખ્યાત કર્મ કહે તાકો તાત્પર્ય યહ જો યા આખ્યાનમેં ઉપરિ લોક- વાસી જે બ્રહ્માદિક ઓર ઇંદ્રાદિક તિનકો આપકે પ્રાકટયસોં જો આનંદ ભયો સો વર્ણન કિયો ઓર યા લોકમેં જો આનંદ ભયો સો હુ વર્ણન કિયો ઓર નીચેકે લોકમે રહિવેવારે જેશેષનાગ પ્રભ્રતિતિનકો હુ અતિઆનંદ ભયો સો વર્ણન કિયો તાતે શ્રી ગુસાઇજીકો ચરિત્ર આખે જગતમે સબ લોકનમેં વિખ્યાત હે યહ નિશ્ચય હોતહે ઓર સર્વ અલોકિક સમૃધ્દિ સુચન કરિવેકે લીયે શ્રીમાન્ યહ પદ કહયો સો અલોકિક સમૃધ્દિ હુ યા આખ્યાનમે આછી રીતસો વર્ણન કીની હે.

સ્વાનુભુતોયંપ્રાદુર્ભાવમહોત્સવઃ ॥ ૧ ॥ એતદાખ્યાનવર્યસ્યવ્યાખ્યાનસ્યફલંદ્ભુતં ॥ લબ્ધંશ્રીવિઠ્ઠલાધીશદર્શનાખ્યંમયાદ્ભુતં ॥ ૨ ॥

इति श्रीबालकृष्णचरणैकतानश्रीमद्गोवर्द्धनगुरुपद्मपरागप्राप्तपरमोदयश्रीमद्गोकुलोत्सवात्मजजीवनाख्येनविरचितंतृतीयाख्यानव्याख्यानंसमाप्तिमदौकत ॥ ३ ॥

---

૧ અબ ગોસ્વામિ શ્રીજીવનજી મહારાજ દક્ષિણકી આટી હૈદરાબાદકો પરદેશ પધારે હુતે સો ઉહાંસું પાછે પધારે તબ રસ્તામેં યા તૃતીયાખ્યાનકો વ્યાખ્યાન કિયો સો જાદિના યા આખ્યાનકી ટીકા સંપુર્ણ ભઇ તાહીં દિના આપ પાંડુરંગ પુર પહુંચે ઓર ઉહાં શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકે દર્શન કિયે સો બાત એક શ્લોકમેં વર્ણન કરત હે યા શ્લોકકો અર્થ યહ જો સબ આખ્યાનનમેં શ્રેષ્ઠ એસો જો યહ તૃતીયાખ્યાન તાકે વ્યાખ્યાન કિયે કો ફલ તુરત શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકે દર્શનરૂપ મેને પાયો ઓર યહ ફલ બડો અદ્ભુતસો આશ્ચર્યકારિ મોકું પ્રાપ્ત ભયો ઇહાં શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકે દર્શનકું અદ્ભુતતા કહિ યાતેં કછુક અલોકિક કાર્ય ભયો એસેં સુચન કિયો ઓર યા શ્લોકમેં

પુર્વાર્દ્ધ ઉત્તરાર્દ્ધકે છેલો પ્રાસ હે ઇતને તુકાંત મિલતહે અબ યા શ્લોકમેં યા તૃતીયાખ્યાનકું સબતેં શ્રેષ્ઠતા કહી તાકો તાત્પર્ય યહ જો સબ આખ્યાનનમેં શ્રીગુસાંઇજીકી લીલાકો વર્ણન હે પરંતુ બિન સબ લીલાનકો જ્ઞાન યા લોકમેં પ્રાકટ્ય ભયે પીછે ભયો ઓર પ્રાકટ્ય લીલાકો વર્ણન તો યાહી આખ્યાનમેં હે તાહીતેં સબ ઉત્સવનમેં જન્માષ્ટમી કીનાઇ સબ આખ્યાનનમેં યા આખ્યાનકોં ભગવદ્ભક્ત શ્રેષ્ટ ગાનત હેં યાહીતેં શ્લોકમે જો કહ્યો સો યુક્ત હે શંકા–સબ આખ્યાનનમેં તુકાંત મિલત હેં ઓર યા આખ્યાનમેં મિલત કયોં નહિ ઉત્તર—યા આખ્યાનકે તુકાંત હુ શુભ હે તબ અર્થ શુભ હોય તામેં કહા આશ્ચર્ય યહ સુચનાર્થ યહ આખ્યાન મધ્યાનુપ્રાસ રીતિસોં ગાયોહે ઇતને યાકે તુકાંત બીચમેં મિલત હે જેસેં શુકદેવ સબલ આનંદિયા વંદિયા શ્રીવલ્લભજીના ચરણ ઇહાં નંદિયાવંદિ યા યહ પ્રાસ મિલતહે એસેં સબ તુકનમેં દેખિ લેનો અબ સંક્ષેપસોં યા આખ્યાનકે અર્થ કો દોહા ॥ શ્રીવિઠ્ઠલવિભુજન્મમેં ત્રિભુવન જનસનમાન દેખિબડો ઉત્સવ કહ્યો ઇહં તીજે આખ્યાન ઇતિશ્રીવલ્લભાચાર્યમતવર્તિના સ્વમાતામહગોસ્વામિગુરૂશ્રીવ્રજવલ્લભજીચરણૈકતાનેન સ્વપિતૃકસકાશાદેવલબ્ધવિદ્યેન પંચનદિઘનઃશ્યામભટ્ટાત્મજ ગોવર્દ્ધનાશુકવિનાકૃતં તૃતીયાખ્યાનવ્યાખ્યાન ટિપ્પણમ્ સમાપ્તમ્ ॥

॥ चतुर्थाख्यान ॥

॥ શ્રીહરિઃ ॥ અબ ગોપાલદાસજી તૃતીયાખ્યાનમેં શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકે પ્રાકટ્યકે ઉત્સવકો નિરૂપણ કરિકેં ઐસે જો પ્રભુ તિનકે ચરણારવિંદકો વંદન કરિકેં ગુણવર્ણન કરત હેં ॥

॥ राग भुपकल्याण[1] ॥ ॥ અબ સબ આચાર્યનકો ॥ અથવા ॥ સબ અવતારનકો ॥ અથવા ॥ બ્રહ્માદિસ્તંબ પર્યંતકે આપ ભુપ[2] હેં ॥ ઓર સર્વ જગતકે કલ્યાણકર્તા આપ હેં યહ સુચન કરિવેકું ચતુર્થાખ્યાનકો ભુપ કલ્યાણ રાગમેં ગાન કિયો ॥

ते पद वंदु श्रीवल्लभनंद त्रिभुवनमंगल परमानंद ॥ सकलजीवनो टाळ्यो द्वंद्व जगमा व्याप्यो सुखमकरंद ॥ १ ॥

---

૧ ભુપકલ્યાણ સો કલ્યાણ રાગકો ભેદ હે યાહીકોં ભુપાલી કહત હે યામે મધ્યમ ઓર નિખાદ યહ હોય સુર લગન નાહિ.

૨ ભુપ એસો રાજાકો નામ હે. —

॥ तेपद ॥ સો વે પદ જીનકો વેદ ઢુંઢત હેં સો વેદમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ અથવા ॥ તે ॥ સો જાકી રજકોં શ્રુતિ ઢુંઢત હેં સોઈ શ્રીમદ્ભાગવતમેં અદ્યાપિયત્પદરજઃ શ્રુતિભિર્વિમૃગ્યં ॥ યા શ્લોકમેં નિરૂપણ કિયો હે એસે જે પદ તિનકું ॥ वंदु ॥ સો વંદન કરત હું ॥ અબ એસે પદ જીનકે હેં તે કોન સો કહત હેં ॥ श्रीवल्लभनंद ॥ શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકે પુત્ર ॥ અથવા ॥ શ્રી ॥ જે સ્વામિનીજી તિનકે ॥ वल्लभ ॥ જે પ્રભુ તિનકે હુ ॥ नंद ॥ સો આનંદ દેવેવારે આપ ॥ ઓર આપ કેસે હેં ॥ त्रिभुवनमंगल ॥ ત્રિભુવન તે તીન લોક તિનકે મંગલ તે સ્વાનંદ-

---

૧ કઠવલ્લીઉપનિષતકી દુસરી વલ્લીમેં સગરે વેદ જા પદકો વિચાર કરત હે એસે કહ્યો હે

૨ જીન પ્રભુનકે ચરણારવિંદકી રજકોં આજદિનતાંઇ-વેદ ઢુંઢત હે.

૩ પ્રભુનકો આનંદ અગણિતહે તા આનંદકો એક લેશમાત્ર આનંદ યા જગતમેં હે તાહીતેં સબ જગત જીવત હે યહ બાત બ્રહદારણ્યકાદિક ઉપનિષદનમે પ્રસિદ્ધ હે

લેશને ત્રિભુવનકો ઉપજીવન કરિવેવારે સોઇ વેદમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ અબ એસો આનંદ પરિચ્છિન્ન હે કે અપરિચ્છિન્ન હે યા શંકાકો નિવારણ કરેત હેં ॥ परमानंद ॥ પરમ સો અપરિચ્છિન્ન આનંદરૂપ સોઇ વેદમેં નિરૂપણ કિયો હે ઓર આપ કેસે હે ॥ सकलजीवनोटाळ्योद्वंद्व ॥ સકળજીવ તે સબ જીવ ॥ અથવા ॥ કલાકારકે સહિત સો સકળ સર્વ કળાપુર્ણ શ્રીકૃષ્ણ તિનકે જીવ સો દૈવીજીવ તિનકો ટાળ્યોદ્વંદ્વ દ્વંદ્વ જો લૌકિક સુખદુઃખ ॥ અથવા ॥

---

૧ ઉપજીવન કરિવેવારે સો સબનકો જીવાયવેવારે.

૨ જાકી ગીનતી હોય સકે સો પરિછિન્ન ઓર જાકી ગીનતી હોય ન સકે સો અપરિછિન્ન.

૩ તૈત્તિરિશાખાકી બ્રહ્મવલ્લીઉપનિષતમેં બ્રહ્મ અગણિતાનંદમય હેં યહ નિરૂપણ કિયો હે.

૪ સંસ્કૃતમે દ્વંદ્વ એસો જોડલાકો નામ હે ઓર જગતમેં સુખદુઃખકો હુ જોડા હે તાહીતેં સુખદુઃખકો હુ દ્વંદ્વ કહત હેં અબ સુખદુઃખ દોઇ આપને મિટાયે એસેં કહે તબ તો અલૌકિક

द्वंद्व जो द्वैतभान ताकों टाल्यो सो शुद्धाद्वैत उप- देशतें मिटायो याहीतें ॥ जगमाव्याप्योमुखमकरंद ॥ जगमा सो जगत विषें मुखको मकरंद जो भाष्या- दिक ग्रंथ ते व्याप्यो सो प्रसिद्ध भये ॥ अब

सुख ओर भगवद्‌विग्रहादिक येहु सब आपने मिटाये होंयगे ऐसें आ शंका होय ताको निवारण करिवेकों लौकिकसुखदुःख मिटाये ऐसें कह्यो।

१ प्रभु जुदे हे ओर सब जगत जुदो हे ओर मैं जुदो हुं ऐसे जाननो सो द्वैत

२ ओर यह सब भगवद्‌रूप हे केवल अपनी क्रीडाके लिये प्रभुनने अपने स्वरूपते यह जगत् प्रगट कियो हे सबनके जुदे जुदे नाम ओर जुदे जुदे स्वरूप बनाये हे परंतु वास्तवीक रीतसुं देखे तो सब भगवद्‌रूप ही हे जैसें सोनेके कडा मुंदडी यह सब जुदे जुदे भासत हें परंतु विचारिकें देखे तो सब सोनो ही हे कछुभी सोनोसु जुदो नही हे तेसें ही यह जगत् भगवद्‌रूप हे कोइभी पदार्थ प्रभुनसुं जुदो नही हे या रीतसों जो ज्ञान होय सो शुद्धाद्वैत कह्यो जाय ये ही अपने मार्गको सिध्दांत हे.

આપકે મુખતેં પ્રકટ ભયે જે ભાષ્યાદિક ગ્રંથ તિનકું મકરંદત્વ નિરૂપણ કિયો યાતેં શ્રીમુખકું કમલત્વ સુચન કિયો ॥ ૧ ॥

सुखद वदूं श्रीवल्लभसुतना पदांबुज सुकुमार ॥
निगमरहस्य विचार कीधो सकलजननिस्तार ॥२॥

અબ પ્રથમ તુકમેં આપકો વર્ણન કિયો એસે આપ હેં યાહીતેં ॥ સુખદ ॥ સો સુખ દેવેવારે એસે જે શ્રીગુસાંઇજીકે તિનકે ॥ પદાંબુજ ॥ સો ચરણરૂપ-કમલ તિનકોં ॥ વંદૂ ॥ સો મેં વંદન કરત હોં ॥ અબ વે ચરણકમલ કેસે હેં ॥ સુકુમાર ॥ સો અતિ કોમલ હેં ॥ અબ પાદાંબુજ કહે યાહીતેં સુકુમારપનો સુચન હોત હેં ક્યોં જો. કમલ પદાર્થ કોમલ હોત હે તથાપિ સુકુમાર એસેં કહયો યાતેં ચરણકું કમલતેં હુ અધિક કોમલપનો સુચન કિયો ॥ અબ પ્રથમ

---

૧ જો પુલનમેં આ ાહી તે કછુક જલ હોતહે તાકો મકરંદ કહતહે.

તુકમેં નિરૂપણ કિયે એસે ચરણ તો શ્રુતિનકું દુર્લભ હેં તેં ચરણ ભુતલકે જીવનકું કેસેં મિલેં યા શંકાકો નિવારણ કરિવેકું કહત હેં ॥ श्रीवल्लभसुतना ॥ શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકે પુત્રરૂપ હોયકે પ્રકટે યાહીતેં ભુતલકે જીવનકું એસે ચરણ સુલભ ભયે યહ સુચન કિયો ॥ અબ પ્રકટ હોયકેં કહા કાર્ય કિયો સો કહત હે ॥ निगमरहस्यविचारकीर्तो ॥ નિગમ જો વેદ તિનકો જો રહસ્ય જો શુદ્ધાદ્વૈત વેદાંત ઓર ફલરૂપભક્તિ તાકો વિચાર કિયો ॥ અબ વિચાર કરનો તો જાકુ સિદ્ધાંતકો નિશ્ચય ન હોય તાકું સંભવે આપ તો પુર્ણપુરૂપોત્તમ હે આપકું યહ બાત કેસે સંભવે યા શંકાકો નિવારણ કરત હેં ॥ सकलजननिस्तार ॥ સબ દૈવીજીવનકો નિસ્તાર જો ઉદ્ધાર તાકે લિયેં નિગમરહસ્યવિચાર કિયો યાકો ભાવાર્થ યહ જો આપ તો સર્વજ્ઞ હેં પરંતુ નિગમરહસ્યકે વિચારરૂપ જે ભાષ્યાદિક ગ્રંથ તે નહી કરેં તો શુદ્ધાદ્વૈતકે ગ્નાનવિના કેસેં જીવકો નિસ્તાર હોય યાતેં ઉનકે ઉદ્ધારાર્થ આપનેં નિગમરહસ્યવિચાર

કિયો ॥ અબ ફલરૂપ ભક્તિકો વેદરહસ્યરૂપત્વ તો શ્રીભાગવતમેં નિરૂપણ કિયો હે ભગવાન્બ્રહ્મકાત્સ્નર્યેન ત્રિરન્વીક્ષ્યમનીષયા ॥ તદધ્યવસ્યત્કૂટસ્થોરતિરાત્મન્ય-તોભવેત્ યા શ્લોકમેં ॥ ૨ ॥ એસે સકલજનનિસ્તાર યા તુકમેં ઇષ્ટ સંપાદકત્વ નિરૂપણ કરિકેં ॥ ॥ અબ અનિષ્ટનિવર્ત્તકત્વ નિરૂપણ કરત હેં ॥

ब्रह्मकुल हरी अवतर्या ते टालवा भूमिभार ॥
श्रीनाथ विट्ठल नाम निरुपम वृंदावनशृंगार ॥ ३ ॥

॥ ब्रह्मकुल ॥ સો બ્રાહ્મણકુલ તામેં ॥ त ॥ સો જીનકો પ્રથમ નિરૂપણ કિયો તે ॥ प्रगटिया ॥ સો પ્રકટ ભયે તાકો પ્રયોજન કહત હેં ॥ टालवाभूमिभार ॥

---

૧ ઐશ્વર્યાદિ ગુણયુક્ત ઓર સબનકે મુલપુરૂષ એસે જે બ્રહ્માજી તિનનેં અપની બુદ્ધીસું આછે વેદકો તીન બિરિયા બિચાર કરિકે યહ નિશ્ચય કિયો જો ઇન સબ વેદન કરિકે પ્રભુનકે વિષે પરિપુર્ણ ભક્તિ સિધ્દ હોય સબ વેદનકો કેવલ ભગવદ્ભક્તીપે હી તાત્પર્ય હે

ભુમિં જો પ્રૃથ્વી તાકો ભાર સો પાખંડ તાકું ટાલવા સો, મિટાયવેકું પ્રકટ ભયે કયાં જો આપ ॥ હરિ ॥ સર્વકે દુઃખહર્તા હેં ॥ અથવા ॥ બ્રહ્મ ॥ જો વેદ તાકો ॥ કુલ ॥ સો સમુહ, તદ્રૂપ જો ॥ હરિ ॥ સો ભગવાન્ યહ હી ॥ વેદોનારાયણઃસાક્ષાત્ ॥ યા વાકયમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ ઓર તેસો પ્રસિદ્ધ પાખંડરૂપ ભુમિકો ભાર તાકોં મિટાયવેકોં પ્રકટે યાકો ભાવાર્થ યહ જો વેદસ્વરૂપ આપ પ્રકટ હોયકેં વૈદિક-મત પ્રવૃત્ત કરિકેં પાખંડ મતકો નાશ કરિકેં ભુમિકો ભાર મિટાયો ॥ અબ યા રીતસું વેદસ્વરૂપત્વ સિદ્ધ ભયો તબ વેદકું તો નિઃશ્વાસરૂપત્વ હુ વેદમે નિરૂપણ કિયો હે તબ શ્રીપુરૂષોત્તમકે નિઃશ્વાસરૂપ આપ હોયગે યા શંકાકો નિવારણ કરત હેં ॥ શ્રીનાથ ॥

૧ શ્રીભાગવતકે ષષ્ઠસ્કંધમેં યમદુતનને વિષ્ણુદુતનકોં કહયો હે જો સબ વેદ સાક્ષાત પ્રભુનકો સ્વરૂપ હેં.

૨ બ્રહદારણ્યકઉપનિષત્‌કે મૈત્રેયી બ્રાહ્મણમેં કહયો હે-જો ઋગ્વેદ યજુર્વેદ સામવેદાદિક સબ પરબ્રહ્મકે નિઃશ્વાસરૂપ હે.

श्री जो स्वामिन्यादिक तिनके नाथ सो पति श्रीगो वर्द्धनधर ते ही ॥ श्रीविठ्ठलनाम ॥ विठ्ठल हे नाम जिनको एसे रूपतें प्रकट भयेहें ॥ अब भुतलमें प्रकट भये तब तो अभी [1]अस्मदादिकतुल्य होंयगे या शंकाको निवारण करत हें ॥ निरूपम ॥ जिनकुं उपमा नही एसे याको भावार्थ यह जो उपमा तो कछुकभी तुल्य होय ताकी दीनी जाय ॥ ओर आपके तुल्य तो कोइभी नही हें यातें भुतलमें प्रकटे तो हु अलौकिक स्वरूप हें ओर सर्वरूप आप हें तातें वेदरूपत्व हु आपकुं हे ॥ अब श्रीनाथत्व ओर निरूपमत्व तो श्रीपुरूषोत्तमकी विभुति जो विष्णु ओर अक्षरब्रह्म तिनकुं हु कोइ प्रकारसुं हे यातें पुर्णपुरूषोत्तमत्वद्योतनार्थ कहत हें ॥ वृंदावनशृंगार ॥

---

१ अस्मदादिकतुल्य सो प्राकृत मनुष्य जेसे.

२ विष्णु हें ते लक्ष्मीजीके पति हें ओर श्री एसो लक्ष्मीजीको नाम हे तातें या प्रकारसु उनमें हु श्रीनाथशब्दकी प्रवृत्ति

વૃંદાવન સો શ્રીપુરૂષોત્તમકો લીલાસ્થાન અલૌકિકવન તાકે શૃંગાર સો ભુષણરૂપ ॥ અથવા ॥ વૃંદ ॥ જે ભક્તનકે સમુહ તિનકે ॥ अवन ॥ જે અધિપતિઃ શ્રીસ્વામિન્યાદિક તિનકે ॥ शृंगार ॥ સો ભુષણરૂપ ॥ અથવા ॥ वृंद ॥ જે વ્રજસુંદરીનકે સમુદાય તિનકે ॥ अवन ॥ સો પતિ યાહિતેં ॥ शृंगार ॥ સો શૃંગારરસરૂપ સોહી વેદમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ ૩ ॥

एक रसना केम कहूं गुण प्रगट विविध विहार ॥
नित्य लीला नित्य नौतन श्रुति न पामे पार ॥४॥

હોય ઓર બ્રહ્મરૂદ્રતેં ઉત્તમ હેં તાતેં નિરૂપમ હુ કહે જાંય તબ શ્રીનાથવિઠ્ઠલનામનિરૂપમ ઇતનો હી કહે તો કદાચિત આપમેં વિભૂતિરૂપતાકી ભ્રાંતિ હોય સો ભ્રાંતિ નિવૃત્ત કરિવેકેં વૃંદાવન શૃંગાર એસેં કહ્યો તાતેં આપ પુર્ણપુરૂષોત્તમ હેં વિભૂતિરૂપ નહિ યહ સુચન કિયો

૧ બ્રહ્માવલ્લયાદિકઉપનિષદનમેં પ્રભુનકું રસાત્મકત્વ નિરૂપણ કિયો હે.

અબ પ્રથમ શ્રીપુરૂષોત્તમત્વ નિરૂપણ કિયો યાહીતેં કહેત હેં ॥ गुण ॥ જે ઔદાર્યાદિક ઓર ॥ विहार ॥ જે રાસક્રીડાદિક તે विचित्र ॥ સો અનેક પ્રકારકે પ્રકટ[1] હોત હેં તાતેં મેરી એક જો ॥ रसना ॥ જીભ્હા તાતેં કેસેં કહું ॥ અબ એકરસનાતેં ગુણ ઓર બિહાર કહે નહી જાય હેં તબ અનેક જીભ્હાવારે શેષજી વે કહેંગે યા શંકાકો નિવારણ કરત હેં ॥ श्रुतिनपामेपार ॥ શ્રુતિ જે વેદ તે હુ પાર નહીં પાવત હેં તો ઓર શેષાદિકકો કહા સામર્થ્ય અબ વેદ તો પુરૂષોત્તમરૂપ હી હે તબ વેદ પાર ન પાવે યહ કેસેં સંભવે યહ શંકાનિવારણ કરત હેં ॥ नित्यलीला ॥ નિત્ય સો જાકું આદિ હુ નહીં ઓર અંત હુ નહી એસી જે

---

૧ પ્રકટ હોતહેં એસેં કહ્યો તાતેં લીલાકોં નિત્યત્વ ઘે તમ કિયો ક્યોં જો અનિત્યપદાર્થકી ઉત્પત્તિ કહી જાય સો બાત નારદ-પંચરાત્રમેં લિખી હે ઓર ગુણપ્રકટવિબિધ વિહાર યા જગે ગુણ જે અલૌકિક સત્વાદિક તિનતે પ્રકટ ઇતને માત્વિક રાજસાદિક ભેદસોં અનેક પ્રકારકે વિહાર હેં એસો હુ અર્થ હોત હે સો ટિકામેં સુચન કિયો.

લીલા તે સગરી ॥ नित्यनौतन ॥ નિત્ય નવીન્ રીતસું પ્રકટ હોત હેં સોઈ દિદૃન્મંડનમેં નિત્ય લીલાવાદમેં શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીનેં સ્ફુટ નિરૂપણ કિયો હે યાતેં જો પદાર્થકો આદિ હુ નહી ઔર અંત હું નહીં તાકો પાર વેદ નહી પાવે યામેં કહા ક્ષતિ યાહીતેં શ્રીમદ્ભાગવત દશમસ્કંધોત્તરાર્ધકે એકાવનમેં અધ્યાયમેં પ્રભુનનેં મુચકુંદકું આજ્ઞા કરી હે ॥ જન્મકર્માભિધાનાનિસંતિમેંગસહસ્રશઃ ॥ નશક્યંતેનુસંખ્યાતુમનંતત્વાન્મયાપિહિ યા શ્લોકમેં ॥૪॥ અબ એસો અલૌકિક સ્વરૂપ હે તામેં કહા પ્રમાણ હે સો કહત હેં ॥

सकल शास्त्र प्रमाण बोले सारमाहे सार ॥
तत्वमाहे तत्व त्रिभुवनभक्तनो आधार ॥ ५ ॥

---

૧ મેરે અવતાર ઓર લીલા ઓર નામ હજારન હજાર હેં વે સબ અપાર હેં તાતેં વિનકી ગિનતી મેં હુ કરિ સકત નાંહી એસેં મુચકુંદકું પ્રભુનનેં આજ્ઞા કીની હે તેસેં વેદ સાક્ષાત પુરૂષોત્તમરૂપ હે પરંતુ અપની લીલાકો આપ પાર નહી પાવત સો યોગ્ય હે

॥ सकलशास्त्रप्रमाणत्रोले ॥ સબશાસ્ત્ર પ્રમાણિકરીતિસે કહત હેં ॥ અથવા ॥ સબ શાસ્ત્રકું પ્રમાણ જો વે સો એસેં કહત હે ॥ सारमाहेसार ॥ યે શ્રીપુરૂષોત્તમ સકલ જગતકો સાર જો અક્ષરબ્રહ્મ તાકે સાર એ અધીષ્ઠાતા ॥ અબ સબતે [1]પરત્વ નિરૂપણ કરિકે અંતર્યામિત્વ નિરૂપણ કરત હેં ॥ तत्वमाहेतत्व ॥ તત્વ જો અઠ્ઠાઇસતત્વ[2] તિનમેં હુ તત્વરૂપ આધીદૈવિક

---

૧ જેસે તિલનમેં સારભુત તેલ હે ઓર દહીમેં સાર ઘી હે તેસે હી અક્ષરબ્રહ્મમેં પુરૂષોત્તમ હેં એસેં શ્વેતાશ્વતરાદિ ઉપનિષદનમેં લિખ્યો હે.

૨ અઠ્ઠાઇસ તત્વનકે નામ સત્વ ૧ રજ ૨ તમ ૩ પુરૂષ ૪ પ્રકૃતિ ૫ મહત્તત્વ ૬ અહંકાર ૭ ઓર શબ્દ ૮ સ્પર્શ ૯ રૂપ ૧૦ રસ ૧૧ ગંધ ૧૨ યહ પાચ તન્માત્ર ઓર આકાશ ૧૩ વાયુ ૧૪ તેજ ૧૫ જલ ૧૬ પૃથ્વી ૧૭ યહ પંચ મહાભુત ઓર વાણી ૧૮ હાથ ૧૯ પાવ ૨૦ ગુદ ૨૧ ઉપસ્થ ૨૨ યહ પાંચ કર્મેંદ્રિય ઓર કાન ૨૩ ત્વચા ૨૪ ઇતને શરીરકે ઉપર બહુત ઝીની ચમડી હોયછે સો આંખ ૨૫ જીભ ૨૬ જાસોં ખારો મીઠો જાન પડે સો નાક ૨૭

સ્વરૂપ ॥ અબ અંતર્યામિત્વ નિરૂપણ કરિકે આધારત્વ નિરૂપણ કરત હેં ॥ त्रिभुवनभक्तनोआधार ॥ ત્રિ સો તીન દેવ બ્રહ્મા વિષ્ણુ શિવ ઓર ભુવન ચતુર્દશભુવન ઓર ભક્ત તિનકે આધાર ॥ અબ આધ્યા-

---

યહ પાંચ જ્ઞાનેંદ્રિય ઓર મન ૨૮ યહ સબ મિલિકેં અઠ્ઠાઇસ ભયે યાહી પ્રકારસોં અઠ્ઠાઇસ તત્વ શ્રીમહાપ્રભુનને નિબંધકે સર્વાર્થનિર્ણયપ્રકરણમેં શ્લોક ૯૬।૯૭ સત્વંરજસ્તમઇચેવપુરૂષઃ પ્રકૃતિર્મહાન્ ઇત્યાદિ અઢાઇ શ્લોકમેં લિખે હે ઓર પ્રભુનકોં હુ તત્વ ૨૮ હી સમત હેં સો એકાદશસ્કંધકે બાઇસમે અધ્યાયમેં નવૈકાદશપંચત્રીણ્યાત્થત્વમિતિશુશ્રુમ એસે ઉદ્ધવજીકે વચનતેં સ્પુષ્ટ હોત હે.

૧ આધ્યાત્મિક સ્વરૂપ અક્ષરબ્રમ્હ હે તામેંતેં પ્રકૃતિકો સત્વગુણરૂપ ઉપાધિ પાયકેં વિષ્ણુ હોત હેં રજોગુણતેં બ્રમ્હા હોત હેં ઓર તમોગુણતેં શિવ હોત હેં સો બાત શ્રીભાગવતમેં સત્વંરજસ્તમઇતિપ્રકૃતેર્ગુણાસ્તૈર્યુક્તઃ પરઃપુરૂષએકઇહાસ્યપત્તો- સ્થિત્યાદયેહરિવિરંચિહરેતિસંજ્ઞા ઇત્યાદિ સ્થલનમેં લિખી હેં ઓર યાકે વિશેષ પ્રમાણ વચન મેંને સત્સિદ્ધાંત-

તિમકરીતતેં દેવકે આધાર આધીભૌતિક રીતતેં ભુવનનકે આધાર ઔર આધીદૈવિક રીતતેં ભક્તનકે આધાર યાકો ભાવાર્થ યહ જો સબતેં પર ઔર

માર્તંડ યા નામકે સંસ્કૃત ગ્રંથમેં લિખે હેં ઔર અક્ષરબ્રહ્મ પુરૂષોત્તમતેં ભિન્ન નહિ હે કયો જો ચરણરૂપ હે તાતેં આધ્યાત્મિક રીતસો તીન દેવકે આધાર પુરૂષોત્તમ હે.

૧ સબ જગત હે સો પ્રભુનકો આધિભૌતિક સ્વરૂપ હે ઔર પુરૂષોત્તમ હેં તે આધિદૈવિક હેં વે કેવલ ભક્તીસોં હી પ્રાપ્ત હોત હેં તાતેં વે ભક્તનકે આધાર આધિદૈવિક રીતિતેં હેં યહ આધિદૈવિકાદિ સ્વરૂપકો વિવેચન ગીતાજીમેં અધિભુત ક્ષરોભાવઃ ઇત્યાદિ શ્લોકનતેં કિયો હે તેસે હી સિદ્ધાંતમુક્તાવલીપ્રશ્નોત્તરગ્રંથનમેં કિયો હે ઔર મેને હુ વેદાંત ચિંતામણીકે તેરમેં પ્રકરણમેં કિયો હે

૨ જા રીતસોં ઇહાં ભાવાર્થ લિખ્યો તેસેં હી બ્રહ્મસુત્રકે પ્રથમાધ્યાયમેં પ્રથમ પાદમેં સબતેં પરત્વ સર્વકર્તૃત્વકો ઔર દ્વિતીયપાદમેં અંતર્યામિપણેકો ઔર તૃતીયપાદમેં સર્વાધારત્વકો નિરૂપણ કિયો હે તાહીતેં મુલમેં સકલશાસ્ત્રપ્રમાણબોલે એસેં વેદ તથા ગીતાજી તથા બ્રહ્મસુત્ર ઇનકો વાચક શાસ્ત્રપદ કહયો.

સબનકે અંતર્યામિ ઓર સબનકે આધાર આપ હી હેં સોઇ વેદમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ ૫ ॥ અબ જ્ઞાનમાર્ગકી રીતિસું સ્વરૂપકો નિરૂપણ કરિકેં ઓર પુષ્ટિભક્તાનુભુતસ્વરૂપકો નિરૂપણ કરત હેં ॥

सर्वे अंगोअंग रस भर्‍यां रस भर्‍यां लोचन चार॥
चलणवलणे वोधव्या हृदे भाव अनेक प्रकार॥६॥

સર્વ જે અંગ અંગ તે ॥ रसभर्‍यां ॥ શૃંગારરસ કરિકેં પુર્ણ ॥ અથવા ॥ અંગ અંગ સર્વ રસતેં પુર્ણ સોઇ વેદમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ रसभर्‍यां लोचनचार ॥ ચાર સો ચારૂ સુંદર લોચન તે નેત્ર તે હુ રસ ભરે હેં ॥ અથવા ॥ ચાર રસનતે ભરે નેત્ર હેં ॥ અબ નેત્રમે ચાર રસનકી સ્થિ-

---

૧ ઓર વેદમે સો શ્વેતાશ્વતર મૈત્રાયણીપ્રભ્રુતિ ઉપનિષદનમે યહ બાત હે

૨ છાંદોગ્યઉપનિષત્કી શાંડિલ્યવિદ્યામે પ્રભુનકો સર્વરસાત્મકત્વ કહ્યો હે

તિકો સ્ફુટ ચિન્હ લિખતહું નેત્રમેં શ્યામતારા હૈં તે શૃંગારરસ હે તે વ્રજસુંદરીનકે અર્થ ઓર શ્વેતતા હે સો શાંતરસ હે સો જ્ઞાનિનકે અર્થ ઓર લાલ ડોરા હેં તે રૌદ્રરસ દુષ્ટનકે અર્થ ઓર નેત્રનકે કિરણ હે તે હેમવર્ણ હે તે વીરરસ ભક્તનકોં નિર્ભયતાકે અર્થ યા રીતતેં ચાર રસકરિકેં યુક્ત આપકે નેત્ર હેં ॥ અબ યા રીતસું તો શૃંગાર રસકું ન્યુનતા આવેગી યા શંકાકો નિવારણ કરત હેં ॥ चलणवल्गण ॥ જો શૃંગારરસોદ્‌બોધક દૃષ્ટિ ચાંચલ્ય તા કરિકેં અનેકપ્રકારકે ભાવકો બોધ ભક્તનકે હૃદયમેં કિયો હે યાતેં શૃંગારરસકી પુર્ણતા નિરૂપણ કીની ॥ ૬ ॥ અબ નેત્રકો વર્ણન કરિકેં શ્રીમુખકો વર્ણન કરત હેં ॥

---

૧ હેમવર્ણ સો સોને જેસે ચમકને પારે નેત્રકે કિરણ હે

૨ અનેક પ્રકારકે ભાવ સો સાત્વિકરાજસઆદિ ભેદનોં જે શ્રી ભાગવતમેં શુભ રીતીસેં કહે હેં તે.

मुखसुगंधे मोह्या अलि सकल ते आवी करे रे गुंजार ॥ सरस वचन उच्चारमात्रें संशयनो परिहार ॥ ७ ॥

॥ मुखसुगंधेमोह्या ॥ સો શ્રીમુખકી સુગંધતેં મોહિત ભયે એસે ॥ अलि જે ભ્રમરતે ॥ सकल સો સબ ॥ आवीकरेरेगुंजार ॥ આયકેં નિકટ ગુંજાર સો અવ્યક્ત પ્રિય શબ્દ કરત હેં ॥ અબ શ્રીમુખકે સુગંધકો નિરૂપણ કિયો યાતેં કમલત્વ સુચન કિયો ॥ ઓર આવીકરે એસેં કહ્યો યાતેં સુગંધકું દુરગામિત્વ સુચન કિયો ॥ ઓર મોહ્યા એસેં કહ્યો યાતેં અલૌકિકત્વ સુચન કિયો ક્યોં જો લૌકિક સુગંધતેં

---

૨ ઇહા મુખ્ય ભક્ત હી ભ્રમરરૂપ હોયકે મુખસમીપ ગાન કરત હે ઓર યાહી રીતકો ભક્તનકો કામરૂપત્વ તો છાંદોગ્ય બ્રગુવલ્લીપ્રભૃતિ ઉપનિષત્નમે તથા વેણુગીતાદિકકે શ્રીસુબો ધિનીજીમે સ્પુટ લિખ્યો હે યેહી ઇહા અલૌકિકતા હે યાહીતે ટીકામેં ફલિતાર્થમે ભક્તનકો આપ મુખસુગંધરૂપ ઇષ્ટ દેતહે યહ નિરૂપણ કિયો

તો ભ્રમર લુબ્ધમાત્ર હોત હેં, મોહિનં નહી હો હેં ॥ ઓર આવિયા કરે, તે ઝંકાર એસો હુ પાઃ હે તાકો અર્થ સ્પુટહે ॥ અબ બહિરંગ, શોભાકો નિરૂપણ કરિકેં અંતરંગ શોભાકો નિરૂપણ કરત હે ॥ सग्सवचनउच्चारमात्रैंसंशयनोपरिहार ॥ સરસ તે ભક્તિરસ સહિત ઉપદેશરૂપ વચન તિનકે ઉચારમાત્રતે સશય જે સંદેહ તિનકો પરિહાર હોત હે ઇતને આપકે વચન શ્રવણમાત્રસેં ભક્તનકે સબ સંદેહ દુર હોત હેં ॥ અબ ઉચ્ચારમાત્રેં એમેં, કહયો

---

૨ બહિરગ સોન્મુખતે બાહિરકી શોભા ઓર અતરંગ સો મુખકે ભીતરકી શોભા.

૧ જેસે પ્રભુનને એક હી બિરિયા ઉપદેશ કરિકેં અર્જુન ઉદ્ધવજી પ્રભ્રતિનકે સબ સંશય દુર કિયે તેસે આપકે હુ વચનામૃત શ્રવણતે સબ સદેહ દુર્વાસના દુર હોયકે આપ પુર્ણ પુરૂષોત્તમ હેં યહ નિશ્ચય હોત હે

યાતેં એકબેરમેં હી સંશયનિવૃત્તિ સત્વર[1] સુચન કરી યાકો ફલિતાર્થ યહ જો ભક્તનકું સ્વમુખારવિંદકે સુગંધરૂપ ઇષ્ટસંપાદનપુર્વકસંશયરૂપઅનિષ્ટકી[2] નિવૃત્તિ આપ કરત હેં ॥ ૭ ॥ અબ નામદ્વારા ઓર શ્રીહસ્તદ્વારા જો ભક્તનકો અનિષ્ટનિવર્તનપુર્વક-ઇષ્ટસંપાદન આપ કરતહેં સો નિરૂપણ કરત હે ॥

नामव्याजें प्रगट कीधो मुक्तिशत्रुकार ॥ भुजदंड परसें भय हन्या एवा नाथ अमित उदार ॥ ८ ॥

॥ नाम ॥ જો શ્રીવિઠ્ઠલ યહ નામ તાકો ॥ व्याज ॥ જો મિષ તા કરિકે ॥ मुक्तिशत्रुकार ॥ સો અજ્ઞાનાદિક મિ-ટાયવેકો ઉપાય આપને પ્રકટ કિયો ॥ મુક્તિ જો બ્રહ્મ

---

૧ સત્વર સો તુરત.

૨ જો જાકું આછો લગે સો તાકો ઇષ્ટ કહ્યો જાય ઓર બુરો લગે સો અનિષ્ટ કહ્યો જાય.

ભાવ ગોઈ શ્રીમદ્ભાગવતમેં ॥ મુક્તિર્હિ[1]ત્વાન્યથારૂપંસ્વ-રૂપેણવ્યવસ્થિતિઃ ॥ યા શ્લોકમે નિરૂપણ કિયો હે એસી જો મુક્તિ તાકો શત્રુ સો અજ્ઞાન કયોં જો જીવ બ્રહ્માંશ હે સો બ્રહ્મરૂપ હે સો અજ્ઞાનતે સ્વરૂપભ્રષ્ટ હોતહે તાતેં મુક્તિકો શત્રુ અજ્ઞાન તાકો કાર સો નાશ કરિવેવારો શબ્દ કાર[2]શબ્દ કૃવિક્ષેપેધાતુ હે તાકો હે યાકો ફલિતાર્થ યહ જો નામેચ્ચારણ માત્રને

---

૧ જેસે અગ્નીમે તે પતગા ઉડત હે તે અગ્નીકે અંગ હે તેસે પ્રભૂનમેસુ જીવ ઉત્પન્ન ભયે હે તે સબ પ્રભૂનકેહી અંશ હે તિનકો અવિદ્યા લગી તતે વે અપનો સ્વરૂપ ભુલિયે હે યાહીતે શરીરકો હી આપ કરીકે માનત હે અબ અન્યથા રૂપ સો શરીરાદિકકો અભિમાન તાકો છોડિકે જબ યહ જીવ અપને સ્વરૂપકુ પાવે ઇનનેમે પ્રભુનકો અંશ હું સદાનંદબ્રહ્મરૂપ હું એસે જાને તબ વાકી મુક્તી કહી જાય

૨ યહ કારશબ્દ કૃધાતુતે કરણરૂપ અર્થમે બાહુલકસિદ્ધ ઘઞ પ્રત્યય કરે તે સિદ્ધ હોત હે

અજ્ઞાનરૂપઅનિષ્ટનિવૃત્તિ હોત હે. તાહિતે જ્ઞાનરૂપ ઇષ્ટ પ્રાપ્તિ હોત હે ॥ અબ યા રીતસું તો નારાયણ જો વિભુતિ જલશાયી તાકી તુલ્યતા આઈ કયોં જો નારાયણ નામોચ્ચારણતેં અજામિલકોં અજ્ઞાન નિવૃત્તિ હોયકેં જ્ઞાન પ્રાપ્તિ ભઇ તાતે પુર્ણપુરૂષોત્તમ જે શ્રીકૃષ્ણ તે હી આપ હેં યહ સુચન કરત ભયે અંતરંગભક્તે જો વ્રજસુંદરી તિનકું હુ ઇષ્ટસંપાદનપુર્વકઅનિષ્ટનિવર્તકનિરૂપણ કરત હે ॥ ॥ भुजदंडपरसंभयहृत्या ॥ ભુજદંડકો જો આશ્લેષસમયકે વિષેં સ્પર્શતામાત્રતેં હી ભય હર્યાં સંસારભય અનેક રીતિકે હરે પ્રપંચવિસ્મૃતિ કરાઇ યાતેં ભુજદંડ સ્પર્શરૂપ ઇષ્ટપ્રાપ્તિપુર્વક પ્રપંચસ્મૃતિરૂપ અનિષ્ટનિવૃત્તિ સંપાદન કરી ॥ ઓર સાધારણ ભક્તનકું હું પ્રેમાતિશયતેં આપ આલિંગન કરિકેં ઉનકે ભય હરત હેં યાહીતેં અબી હુ પાંડુરંગ વિઠ્ઠલનાથજીકે દર્શનાર્થ જો જાત હેં તેં આલિંગન કરિકે ઉનકું મિલન હેં એસી રીત હેં ॥ एवा ॥ એસે જો સર્વ પ્રકારકે ભક્તનકું સર્વ રીતતેં અનિષ્ટ-

સો યોજના કરી ॥ તાકો ઉહારહરણ રાજા આસકરન બીરબલ ટોડરમલ્લ પ્રભૃતિ પ્રસિદ્ધ હેં ॥ અબ જોડીયા એસેં કહ્યો યાતેં યહ સુચન કિયો જો જેસેં રથમેં ઘોડા જોડત હેં સો સ્વામીકી ઇચ્છાસું જુડત હેં કછુ ઘોડા અપની ઇચ્છાતેં નહી જુડત હેં તેસેં રાજા આસકરનપ્રભૃતિ ભગવદીય હેં તિનનેં રાજકાજ

યુક્તોમન્યેતતત્વવિત્ ॥ ભય પ્રમત્તસ્યવનેષ્વપિસ્યાદ્યતઃસઆસ્તે સહષટ્સપત્નઃ ॥ જીતેંદ્રિયસ્યાત્મરતેર્બુધસ્ય ગૃહાશ્રમઃકિન્નુકરો-ત્યવદ્યં ઇત્યાદિક ગીતા શ્રીભાગવત પંચમસ્કધાદિ વચનનતેં સ્પુટ હોત હે યા વાતકો વિશેષ વિવેચન નિબધ બાલબોધ ગીતાજીકી વ્યાખ્યા પ્રભ્રતિનમેં કિયો હે.

૨ અબ રાજ્યસુખભોગ વે કરત હેં તબ વિનકોં સંસારા-સક્તિ હોયગી યા શંકાકો નિવારણુ ટીકામેં કરત હેં જોડિયા ઇત્યાદિક ગ્રંથસું યાતે કેવલ આપકી ઇચ્છાકો ઉલ્લંઘન ન કિયો જાય યાહીતેં આસકરનજી પ્રભ્રતિ રાજ્યસુખભોગ કરત હતે વિનકી આસક્તિ રંચક હુ ન હતી સો સબ બાત વાર્તાનમેં સ્પુટ હે

માંગ્યો નહીં આપકી ઇછાતેં આપનેં યહ અધિકાર દિયો ચાહિતેં જોડિયા એસેં કહયો ॥ અબ યા રીતતેં સ્વકીયનકું ફલદાતૃત્વ નિરુપણ કરિકેં સામાન્યજનકું હુ આપ ફલ દેત હેં યહ નિરૂપણ કરત હેં ॥ जनउच्चावचनरनार ॥ જન સો સામાન્ય મનુષ્ય તામે હુ ઉચ્ચાવચ સો ઉચ્ચ હોય ॥ અથવા ॥ નીચ હોય તાહુમેં સ્ત્રી હોય ॥ અથવા ॥ પુરૂષ હોય તાહુકું આપતેં જન ફલકી આકાંક્ષા હોય સો ફલ વાકું આપ દેત હેં સો હિ વિષ્ણુપુરાણાદિકનમેં ॥ ભૌમાન્મનોરથાન્કામાન્સ્વર્ગિવંદ્યંપરંપદં પ્રાપ્નોત્યારાધીતેવિષ્ણૌનિર્વાણમપિચોત્તમં ॥ ઇત્યાદિસ્થલનમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ ૮ ॥ અબ યા વિઠ્ઠલાવતારમેં સબનકું યથાયોગ્ય ફલ દેત હેં યહ

---

૧ પ્રભુનકી ભકતી કરે તો પૃથ્વીમે કે સબ અપુને મનોરથ પ્રમાણે કામ્ય પદારથ ઓર સ્વર્ગસ્થ દેવના પ્રભ્રતીનકે હુ વંદન કરિવે યોગ્ય પરમપદ ઓર પરમમોક્ષ હુ જીવ પાવત હે

નિરૂપણ કરિકેં ઓર પ્રથમ અંશાવતારતેં હુ આપનેં લોકોપકાર કિયો હે સો નિરૂપણ કરત હેં તહાં એતે-[1]ચાંશકલાઃ પુંસઃ કૃષ્ણસ્તુભગવાન્સ્વયમ્ ॥ યા વાક્યતેં પુર્ણસ્વરૂપ તો શ્રીકૃષ્ણ હેં તિનકે સબ અંશાવતાર હેં તબ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીનેં અંશાવતારતેં પ્રથમ લોકોપકાર કિયો યહ કેસેં નિરૂપણ કરતહો યહ શંકા હોત હે તાકો નિરાકરણ કરત ભયે શ્રીકૃષ્ણ શ્રીવલ્લભાચાર્યજી શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી યે તીન સ્વરૂપ ભાસત હેં પરંતુ તીનો એક હિ પદાર્થ હે યહ તીન તુકતેં નિરૂપણ કરત હેં ॥

आगल अंशें प्रगटिया ते ग्रंथ कह्या बहुवार ॥
श्रीयशोदाउत्संगलालित पूरण अतिसुकुमार ॥१॥

---

૧ પ્રથમ સ્કંધમેં કહ્યો હે જો ઓર સબ ભગવદવતાર હે તે કિતનેક અંશાવતાર હે ઓર કિતનેક કલાવતાર હેં ઓર દેવતાઋષિપ્રભૃતિ હુ સબ પ્રભુનકે અંશકલારૂપ હેં ઓર શ્રીકૃષ્ણ હે સો તો સાક્ષાત્ આપ હી ભગવાન્ હેં ઇતને પુર્ણપુરૂષોત્તમ હેં.

॥ आगल ॥ સો પ્રથમ ॥ अंगें ॥ સો બ્રહ્માદિ વ્યાસાદિ રૂપનેં પ્રકટ ભયે સો ॥ वहुवार ॥ સો બોહોત બિરિયાં ॥ ग्रंथ ॥ જે વેદશાસ્ત્રપુરાણાદિક તે કહે ॥ અબ ગ્રંથ કહયા ઐસેં કહયો ગ્રંથ કર્યા ઐસેં નહી કહયો યાતેં અનાદિસિદ્ધ જે વેદાદિક તિનકો મુખદ્વારા પ્રાદુર્ભાવ કિયો યહ સુચન કિયો ॥ અથવા ॥ પહિલેં અનેક બિરિયાં અપુનેં અંશનતેં પ્રકટ ભયે હેં તે સમ અવતાર વેદપુરાણાદિ ગ્રંથનનેં કહે હે ॥ અબ વે કોન સો કહત હેં ॥ तश्रीयशोदाउत्संगलालित ॥ તે સો શ્રુતિ હુ જીનકો નિરૂપણ યથાર્થ નહી કર સકત હેં તે શ્રીયશોદા-જીકી ગોદમેં ખેળવેવારે ॥ અમ યશોદાઉત્સંગલાલિત

---

૧ યશોદાઉત્સંગલાલિત સો શ્રીયશોદાજીને ઉત્સંગ જો અપની ગોદી તામેં લાલિત ને ખિલાયે ઐસેં પ્રભુ હે યેહી કૃતાર્થ ટીકામેં લિખ્યોહૈ

એસેં કહ્યો યાતેં પરિચ્છિન્નત્વ નિરૂપણ ભયો ઓર ॥ પૂરણ ॥ એસેં કહ્યો યાતેં અપરિચ્છિન્નત્વનિરૂપણ ભયો ઇન દોઈ નિરૂપણતેં વિરૂદ્ધધર્માશ્રયત્વ સ્ફુટ સિદ્ધ ભયો ॥ અબ એસે

---

૧ ગોદીમે તો છોટો સ્વરૂપ હોય સો હી ખિલાયો જાય વ્યાપકસ્વરૂપ કછુ ગોદીમે ખિલાયો જાય નહિ યાતે યશોદાઉત્સંગલાલિત યાપદતે પરિચ્છિન્નત્વ સો પરિમિતપનો સુચન કિયો.

૨ ઓર પુરણ સો આકાશકી નાઇ પ્રભુ સબ બ્રહ્માંડનકો પુરિકેં રહે હેં યાતે અપરિચ્છિન્નત્વ સો વ્યાપકપનો સુચન કિયો.

૩ જગતમે પરિમિતપદાર્થ હોય સો વ્યાપક નહિ હોય ઓર જો પદાર્થ વ્યાપક હોય સો પરિમિત નહી હોય ઓર પ્રભુ તો છોટેસેસ્વરૂપને શ્રીયશોદાજીકી ગોદીમે ખેલત હે તો હુ સર્વત્ર વ્યાપક હે ઓર વાહી સ્વરૂપતે સબ બ્રહ્માંડનકે આપર હેં સોહી નિબધશાસ્રાર્થ, પ્રકરણમેં આન દાંશાભિવ્ય-

જે પુર્ણપુરૂષોત્તમ તિનકો લીલાનંદ શ્રીયશોદાજી પ્રભ્રતિ ભક્તનકું પ્રાપ્ત ભયો તામેં તો શંકા હુ નહી હેં કયોં જો ભગવલ્લીલા સંબંધી પદાર્થ સર્વ પુરૂષોત્તમરૂપ હેં સો વિદ્વન્મંડનમેં નિત્ય લીલાવાદમેં શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીનેં નિરૂપણ કિયો હે પરંતુ આધુનિક ભક્તનકું એસેં પુર્ણપુરૂષોત્તમ લીલાકે આનંદકે અનુભવનકો મનોરથ કેસેં પુર્ણ હોય ઓર યહ મનોરથ પુર્ણ ન હોય તો ભક્તિકો વૈય્યર્થ્ય હોય યા શંકાકે નિરાસાર્થ કહયો ॥ अतिसुकुमार ॥ યાકો ભાવાર્થ યહ જો યશોદાઉત્સંગલાલિત એસેં કહયો યાતેં શ્રીઅંગકી સુકુમારતા સિદ્ધ ભઈ તથાપિ અતિ-સુકુમાર એસેં કહયો યાતેં આપકો અંતઃકરણ હુ અ-

---

તોતુતત્રબ્રહ્માંડકોટયઃ યા કારિકાકે વ્યાખ્યાનમેં સ્પુટ લિખ્યોહે યાંહીતે પ્રભુ વિરૂદ્ધધર્માશ્રય હેં પરસ્પરવિરૂદ્ધ એસે ધર્મ જે ગુણ તિનકે આધાર હેં સો હુ નિરૂપણ તૃતીયાધ્યાય ભાષ્ય તથા નિબંધાદિગ્રંથનમેં શ્રીમહાપ્રભુજીને કિયો હે.

त्यंत कोमल है यह सूचन कियो यातें [1]आधुनिकभक्तकुं हुं जो शुद्ध अंतःकरणसुं परम आर्त्ति जा मनोरथकी होय सो मनोरथ प्रभु अवश्य [2]पुर्ण करें येहि अभिप्राय श्रीविठ्ठलनाथजीनें विद्वन्मंडनमें निरूपण कियो है याहीतें अतिसुकुमार ऐसें कह्यो ॥९॥ अब वेदादिकग्रंथवक्तृत्व निरूपण करिकें तदनुसार धर्मवक्तृत्व निरूपण करत हैं ॥

अनेक धर्म कह्या प्रभुजीयें निगमने अनुसार ॥ गिरिराजधरनो ताप टाळ्यो लक्ष्मणसुत निरधार ॥ १० ॥

---

१ आधुनिक सो या कालके

२ भक्तनको मनोरथ आप पुर्ण करे हें तातें श्रीसर्वोत्तमजीमें भक्तेच्छापुरकः यह आपको नाम हे.

॥ अनेक ॥ સો નાના પ્રકારકે ॥ ધર્મ ॥ સો વેદા ધ્યનનાધ્યાપનાદિક ઓર ગુરૂશુશ્રૂપાયેશાદિક તથા જ્ઞાનમાર્ગીયનકે ધર્મ ઓર ભક્તિમાર્ગીયનકે ધર્મ તે સબ

॥ प्रभुजीयेंकह्या ॥ સો પ્રભુનને કહે સો કેસેં કહે સો કહત હેં ॥ निगमनेअनुसार ॥ નિગમ જો વેદ તાકે અનુસાર ઇતને જેસેં વેદમેં નિરૂપણ કિયો હે તાહિ રીતતેં ધર્મ કહે ઓર તાહી પ્રમાણે આચરણ હુ કિયે ॥ અબ ધર્મ તો જાકું ફલકી ઇચ્છા હોય સો કરે જ્ઞાની નહી કરે સોહિ કોઇનેં કહયો હે નિસ્ત્રૈ-ગુણ્યેપથિવિચરતાંકોવિધિ:કોનિષેધઃ તાતેં આપકું હુ કછુ

---

૧ યહ સબ ધર્મ પ્રભુનને એકાદશસ્કંધમેં તથા ગીતાજીમે કહે હેં ઓર ફિર શ્રીગુસાઇજી રૂપસું પ્રકટ હોયકેં આચાર્યપનેકો અંગીકાર કરિકેં વે સબ ધર્મ આપ જીવનકોં કહત હેં સોહી શ્રીભાગવતમે આચાર્યચૈત્યવપુષાસ્વગતિંવ્યનક્તિ ઇત્યાદિ સ્થલનમે સુચન કિયો હે.

૨ સત્વ રજ તમ ઇન તીન ગુણનતે રહિત જો માર્ગ તામેં ચલિવે વારેનકું વિધિ હુ કહા ઓર નિષેધ હુ કહા અર્થાત નિર્ગુણજ્ઞાનવાનકોં કછુ વિધિનિષેધ નાહી યહ બાત શ્રી ભાગવતાદિકનમેં હુ અનેક જગે પ્રસિદ્ધ હે.

ફલકી ઇચ્છા હોયગી. યા શંકાકે નિવારણાર્થ ॥ प्रभुर्जायँ ॥ યહ કહ્યો-તાતેં યહ સુચન કિયો જો આપ તો પ્રભુ સો સર્વ સમર્થ હેં યાતેં ફલકી ઇચ્છા નહી હે ॥ અબ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો આપ તો સદા સબ જગતકે હિતાર્થ ધર્મોપદેશ કરત હેં ઓર આચરણહુ કરત હેં ઓર મુખ્યતાસું અપુને ભક્તનકે લિયેં ધર્મકો આચરણ કરત હેં યાહીતેં સર્વોત્તમજીમેં સ્વદાસાર્થકૃતાશેષસાધનઃ ॥

---

૧ જે નિર્ગુણભક્ત હોત હેં તે સબ જગતકો હિત કરત હેં સોહી ગીતાજીમેં સર્વભુતહિતેરતાઃ યા શ્લોકમેં કહ્યો હે ઓર યાકો સ્ફુટ તાત્પર્ય નિબંધશાસ્ત્રાર્થ પ્રકરણમેં નિર્ગુણાંમુક્તિરસ્માદ્ધિ યા કારિકાકે વ્યાખ્યાનમેં લિખ્યો હે તબ આપ સર્વ જગતકો હિત કરે તામેં કહા આશ્ચર્ય ઓર પ્રભુનકો ધર્માચરણ હુ કેવલ લોકહિતાર્થ હે સો ગીતાજીમેં નમેપાર્થાસ્તિકર્તવ્યં ઇત્યાદિ શ્લોકનતે કહ્યો હે

૨ અપુને દાસનકે લિયેં હી અશેષ સો સબ સાધન શ્રી મહાપ્રભુજી આપ કરત હેં.

ઓર સર્વશક્તિધૃક યહ આપકે નામ હેં ॥ અબ ॥ गिरिराजधर ॥ જે શ્રીપુરૂષોત્તમ તિનકો ॥ तापटाळ्यो ॥ સો સંતાપ મિટાયો એસે કોન ॥ लक्ष्मणसुत ॥ શ્રીવલ્લભાચાર્યજી યહ વાર્તા ॥ निरधार ॥ સો નિશ્ચય હે યામેં સંદેહ નાહીં ॥ અબ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો આપનેં ગૃહસ્થાશ્રમકો અંગીકાર કિયો તબ આપ શ્રીપુરૂષોત્તમ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીરૂપતેં પ્રકટ ભયે તબ શ્રીપુરૂષોત્તમકે મનકો તાપ મિટયો ઓર શુદ્ધભક્તિમાર્ગ[2] આપનેં પ્રકટ કિયો તાહુતેં પ્રભુનકો તાપ મિટયો ઓર લક્ષ્મણસુત એસે કહ્યો યાતેં લક્ષ્મણ ભટજીકે મનકો હુ તાપ નિવારણ કિયો યહ સુચન કિયો ॥ ૧૦ ॥ અબ યા રીતસું તો પુરૂષોત્તમત્વ કેવલ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકોં

---

૧ ઓર સર્વશક્તિધૃક સો આપ સબ સામર્થ્યયુક્ત હેં યાહીતેં મુલ તુકમેં પ્રભુ શબ્દ કહ્યો સો ઉચિત હે.

૨ ટીકામેં શુદ્ધ ભક્તિમાર્ગ પ્રકટ કરિકેં પ્રભુનકો તાપ શ્રીમહાપ્રભુનનેં મિટાયો એસેં લિખ્યો તાકો તાત્પર્ય યહ જો

કિયો ॥ અથવા ॥ पोतातणीररातणोकन्योरेडचार ॥ આપકો રસ જો ભક્તિરસ તાકો ઉચ્ચાર સો નિરૂપણ કિયો યાહીતેં સર્વોત્તમજીમેં ભક્ત્યાચાર્યોપદેષ્ટા[1] ઓર ભક્ત્યાચાર્યોપદેશાર્થ[2]નાનાવાક્યનિરૂપકઃ ॥ યે નામ હેં ઓર ભક્તિકું રસત્વ તો શ્રીમદ્ભાગવતમેં પિબતભાગવતં[3]રસમાલયં ॥ યા સ્થલકેવિષે ઓર અન્યત્ર હુ નિરૂપણ કિયોહે ॥ અબ જ્ઞાનકાર્ય નિરૂપણ કરિકેં સૌંદર્ય નિરૂપણ કરતહેં ॥ पोतें ॥ સો આપ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી તે કૈસે હેં ॥ अंगोअंग ॥

---

૧ શ્રીમહાપ્રભુજી ભકતીસપ્રદાયકે ઉપદેશકતા હે.

૨ ભકતીકે ઓર ભકતીમાર્ગીય આચરણકે ઉપદેશકે લિયે શ્રીમહાપ્રભુજીને નિબન્ધાદિકગ્રંથનમે અનેક વાકય લિખે હે ઓર અનેક શ્રુતિસ્મૃતિપુરાણવાકયકો વ્યાખ્યાન આપને ભાષ્યાદિકગ્રંથનમેં કિયો હે.

૩ શ્રીભાગવતમે કહ્યો હે જો હે ભગવદીયો મોક્ષમેં હુ ભગવત્સંબંધિ ભકતીરસકો પાન કરો! ઓર ભકતીકો રસપનો ભકતકંઠભરણ ભકતીરસત્વવાદ ભકતીમાર્તંડ પ્રભ્રૃતિગ્રંથનમેં વિસ્તારસોં નિરૂપણ કિયો હે.

સો અંગઅંગકેવિષેં ॥ मुखदशोभा ॥ સુખ જો [1]બ્રહ્માનંદ ઓર [2]ભજનાનંદ તાકું દેવેવારી એસી જો અલૌકિકશોભા, તાકો અંગીકાર કિયોહે ॥ અબ સૌંદર્યનિરૂપણ કરિકેં સૌંદર્યકો સાર્થક્ય ગૃહસ્થાશ્રમતે હે તાકો હુ આપને અંગીકાર કિયોહે સો નિરૂપણ કરતહેં ॥ सदनअंगीकार ॥ સદન સો ગૃહ સો [3]ગૃહસ્થાશ્રમ તાકો હુ અંગીકાર કિયો હે

---

૧ યહ જીવ અવિદ્યાસેં છુટિકે અક્ષરબ્રહ્મકે સંગ એકતા પાયકેં જો મુકતીકો આનંદ અનુભવ કરે, સો બ્રહ્માનંદ કહ્યો જાય.

૨ ઓર અલૌકિકભગવદ્રૂપદેહસું અખંડ ભગવત્સેવાકો જો આનંદ હોય સો ભજનાનંદ કહ્યો જાય.

૩ નગૃહંગૃહમિત્યાહુર્ગૃહિણીગૃહમુચ્યતે ઇત્યાદિક સ્મૃતિ વચનનતેં ગૃહ શબ્દકો ગૃહસ્થાશ્રમ યહ અર્થ ભયો ઓર ગૃહસ્થાશ્રમ અનેક પ્રકારસેં ધર્મકો રક્ષક હે યા વિષયક કિતનેક શાસ્ત્રકે વચન મેનેં વલ્લભસ્તોત્રકી ટીકામેં લિખે હેં.

તાકે હુમ કાશક હે કેસેં જો અજ્ઞાનતેં હિ પરગુણૈશ્વર્ય લુપ્ત ભયે હે તે જ્ઞાનતે ઉદભુત હોત હે યહ પ્રકાર વિદ્વન્મંડનમેં તથા ભાષ્યાદિગ્રંથનમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ અબ ઇતિનો ફલ તો મર્યાદામાર્ગી યજ્ઞાનીકું હુ પ્રાપ્ત હોત હે તબ ભક્તનકોં યાતે અધીક પુષ્ટિફલ

---

૧ ભગવાનમેં ઐશ્વર્ય વીર્ય યશ શ્રી જ્ઞાન વૈરાગ્ય યહ ૬ ગુણ રહત હે ઓર જીવ હે તે સબ ભગવાનકે અંશ હેં તબ જેસેં અગ્નિકે અંશ પતંગા હેં તિનમેં ઉષ્ણતા પ્રકાશાદિક અગ્નિકે ધર્મ રહત હેં તેસેં જીવમેં હુ પ્રભુનકે ઐશ્વર્યવિર્યાદિક ધર્મ રહે ચહિયે પરંતુ વે ધર્મ જીવમેં રહે તો કોઇકુ મોહ ન હોય તબ સૃષ્ટિ ન ચલે તાસુ પ્રભુનનેં સૃષ્ટિ ચલાયવેકે લિયે જીવમેં અપને ઐશ્વર્યાદિ ધર્મનકો પહિલેંહી તિરોભાવ કરિ લિયો ઓર યા જીવકો અવિદ્યા લગાય દીની અબ યહ જીવ સદ્ગુરૂ કૃપાસેં જબ પાછો બ્રહ્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત હોય ઓર ભગવદ્ભકતી કરે તબ વિન ઐશ્વર્યાદિક ધર્મનકો ફિર આવિર્ભાવ હોય યહ સબ પ્રકાર પરાભિધ્યાનાદિ સુત્રનકે ભાષ્યમેં તથા વિદ્વન્મંડનાદિ ગ્રંથનમે લિખ્યો હે.

કહા હોતહે સો દિખાવતહેં ભાગવતરસરાજ ભગવાન્ જો ષડ્ગુણૈશ્વર્યવાન્ પુરૂષોત્તમ તિનકો રસ જો ભક્તિરસ તાકે હું રાજ સો પ્રકાશક યાકો ફલિતાર્થ યહ જો યા આખ્યાનકે ગાનતેં અજ્ઞાનરૂપ અનિષ્ટ નિવૃત્ત હોયકે જ્ઞાનદ્વારા અલૌકિકૈશ્વર્યપ્રાપ્તિરૂપ ફલ પ્રાપ્ત હોય ઓર યાકો અત્યંતવ્યાસંગતેં જ્ઞાનકો પરમફલ જો પ્રેમલક્ષણા ભક્તિ સો પ્રાપ્ત હોય ॥ અબ ઐસો પદાર્થ કરિવેકી શક્તિ તુમકું કૈસેં ભઇ યા શંકાકો નિવારણ કરત હેં ॥ भक्तजनपदरजप्रतापें ॥ ભક્તજન જો બાબલાકોઠારીપ્રભૃતિ સબ ભગવદ્ભક્ત તિનકી પદરજ જો ચરણનકી રેણુ તાકે પ્રતાપતેં ॥ અથવા ॥ ભક્ત હેં જન જીનકે ઐસે પુર્ણપુરૂષોત્તમ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી તિનકે પદરજકે પ્રતાપતેં ॥ सकलसरियांकाज ॥

---

૧ પ્રભુનકી ચરણરેણુ હે સો બ્રહ્માદિકનકોં હુ દુર્લભહે ઓર સેવોપયોગિ અલૌકિકદેહ સિધ્ધકરણહારી હે સો શ્રી ભાગવતમેં ધન્યા અહોઅમી આલ્યોગોવિંદાંધ્રિપઙ્કજરેણવઃ ॥ યાનબ્રહ્મેશોરમાદેવીદધુર્મુર્ધ્ન્યઘનુત્તયે ॥ ચરણરજઉપારતેયસ્ય-

સબ કાર્ય સિદ્ધ ભયે ॥ અથવા ॥ सकल ॥ જો સર્વ કળાયુક્ત શ્રીપુરૂષોત્તમ તિનકે ગુણરૂપકે વર્ણનરૂપ જે કાર્ય તે સિદ્ધ ભયે યાકો ભાવાર્થ યહ જો શ્રીપુર્ણ પુરૂષોત્તમ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી મેરે હૃદયમેં પધારિકે યહ કાર્ય કિયો નહીં તો મેરો કહાં સામર્થ્ય ઇનકી કૃપાસુંહી મેં કૃતકૃત્ય ભયો ઓર ઇન બારહ તુકનમે ગુપ્ત રીતિસોં શ્રીભાગવતકે બારહ સ્કંધનકો મુખ્ય સારભુત[1] અર્થ વર્ણન કિયોહે યાહીતેં ઇહાં સ્કંધ-

---

બુતિર્વંયકા. ॥ યાવૈલસચ્છ્રી તુલસીવિમિશ્રપાદાબ્જરેણવભ્યધિકાંબુનેત્રી ઇત્યાદિ શ્લોકનમેં નિરૂપણ કિયેહે તાતે ટીકામેં પ્રભુનકી ચરણરજકો અર્થ કિયો સો હુ યુક્ત હી હે.

૧ અબ ઇન બારહ તુકનમેં શ્રીભાગવતકે ૧૨ સ્કધનકો સારભૂત અર્થ કોનસી રીતસોં રહયો હે સો યથાબુદ્ધિ કછુક લિખતહું પ્રથમસ્કંધ ભગવત્ચરણરૂપ હે ઓર વામેં ત્રણ પ્રકારકે અધિકારીનકિ કાર્યસિદ્ધિ કહી હે ઓર શ્રીભાગવતકી જગતમેં પ્રવૃત્તિ હુ યા સ્કધતે ભઇ હે કયો જો સુતશોનકાદિકનકી કથા યા હી સ્કધમેં હે એસેં તે પદવંદુ યા તુકમેં -

ચરણુકો હિ વર્ણન કિયો ઓર સકલ જીવનકી દ્વંદ્વનિવૃત્તિ હુ કહી ઓર જગતમેં સુખમકરંદકી વ્યાપ્તિ હુ કહી તાતેં પ્રથમસ્કંધકો તાત્પર્ય યા તુકમેં દીખતહે અબ દ્વિતીયસ્કંધ હુ ચરણરૂપ હે વાગેં વિરાગાદિ પ્રકરણનતેં જ્ઞાનકો નિરૂપણ કિયો હે સો ઉપનિષદનકે અનુસાર કિયો હે ઓર મનુષ્યમાત્રકો શ્રવણકીર્તનાદિભગવદ્ભક્તીકો ઓર મોક્ષકો અધિકાર કહ્યો હે તેસેં હી ઇહાં દુસરી તુકમેં મોક્ષાદિ સુખદાતા ચરણકો વર્ણન કિયો ઓર સબ જનકે નિસ્તારાર્થ નિગમ રહસ્ય વિચાર કહ્યો હે અબ તૃતીયસ્કંધગેં સર્ગકો નિરૂપણ હે ઓર સર્ગકો લક્ષણ શ્રી મહાપ્રભુનને અશરીરસ્યવિષ્ણોઃપુરુષશરીરસ્વીકાર સર્ગઃયહ લિખ્યોહે તેસેં હી તીસરી તુકમેં બ્રહ્મકુલહરિઅવતરયા યહ નિરૂપણ કિયો ઓર સબકે કારણ હુ આપ હે ઇત્યાદિક સુચન કિયો અબ ચતુર્થસ્કંધકો અર્થ વિસર્ગ હે ઓર વિસર્ગ સો સબ નિત્યકાર્યકો આવિર્ભાવ સો હી ચોથી તુકમેં ગુણપ્રકટ વિવિધવિહાર ઇત્યાદિ નિરૂપણ કિયો અબ પંચમસ્કંધકો અર્થ સ્થાન હે ઓર સ્થાન સો આધાર પ્રભુનકી સબજગતેં સ્થિતિ સો હી પાંચમીતુકમેં નિરૂપણ કિયોહે ઓર સારમેંસાર પ્રભુ કહે તાતે સ્થિતિર્વૈકુંઠવિજયઃ યે હુ લક્ષણ મિલ્યો અબ ષષ્ઠસ્કંધકો અર્થ પોષણ હે ઓર પોષણસો અનુ-

ગ્રહુ ઓર કાર્યકે સિદ્ધિ કે લિયે પ્રભુનકો પ્રવેશ સો હી છઠ્ઠી· તુકમે અનુગ્રહકો ઓર ચલનવલનાદિકતે ભાવકે પોષણકો ઓર હૃદયમે પ્રવેશકો નિરૂપણ કિયોહે અબ સપ્તમસ્ક ધકો અર્થ ઉતિહે ઓર ઉતિસો વાસના સોહી સાતમીતુકમે ભ્રમરનકે વર્ણનતે અલૌકિકવાસનાકો નિરૂપણ કિયો ઓર વિલાસકે હુ વર્ણન કિયો વસ્તુતઃભ્રમરનકો વેષમાત્ર હે વે પરમભક્ત હે તાહીતે જો શ્રી મહાપ્રભુનને બ્રહ્મજ્ઞાનિન પ્રતીતિસિદ્ધયર્થ તત્તાદ્રશલીલાપ્રદ ર્શનસુતિ·યહ લિખ્યોહે સો હુ દિખાયો યાહીતે સશયપરિહાર હુ કહ્યો અબ અષ્ટમસ્ક ધકો અર્થ મન્વતર હે ઓર મન્વતર સો મોક્ષોપયોગિ ધર્મ સો હી આઠમીતુકમે નામસ્મરણાદિ ધર્મ કહ્યો ઓર યાહીતે ભયહારિત્વ હુ કહ્યો ક્યો જો મોક્ષબિના ભય સર્વથા મિટત નાહિ સો બ્રહ્મવલ્લી બ્રહદારણ્યકમે લિખ્યો હે અબ નવમસ્ક ધકો અર્થ ઇશાનુકથા હે ઓર ઇશાનુકથા સો પ્રભુનકો ચરિત્ર ભક્તિ તા પાછ ભક્તનકો ચરિત્ર જિનકો ભગવત્પરતા હોયકે અહંતામમતારૂપ સસારકી નિવૃત્તિ સો હી શ્રીમહાપ્રભુનને પ્રવયોપિ અહ તામમત રૂપસ્યઇશાનુકથ યા યા પ ક્તિમે લિખ્યોહે સો હી સબ ઇહા સ્વસ્વરૂપઅર્થે યા નોમી તુકમે કહ્યોહે ઓર નવમસ્ક ધકીનાઇ રાજકાર્ય કો હુ વર્ણન કિયો અબ દશમસ્ક ધકો અર્થ નિરોધ હે સો પ્રભુનને પુર્ણ

અવતાર લેકે જગતમેં બાલલીલાપ્રભૃતિ અનેક ક્રીડા કરિકે સબ પ્રકારકે ભકતનકોં પ્રપંચકી વિસ્મૃતિ કરાઇ ;સો નિરોધ કહ્યો, જાય યે હી તાત્પર્ય દશમી તુકમેં દિખાયો હે અબ એકાદશ સ્કંધકો અર્થ મુકતી હે ઓર મુકતી સો યા જીવકોં પ્રાકૃત દેહાદિક સંબંધ છુટીકેં અલૌકિક સ્વરૂપકી પ્રાપ્તિ સો હી ગ્યારમી તુકમેં જીવનકોં એસો ફલ દેકે શ્રીમહાપ્રભુનને ભકતવત્સલ જે પ્રભુ તિનકો તાપ દુર કિયો યહ વર્ણન કિયો ઓર એકાદશસ્કંધમેં પ્રભુનને અનેક ધર્મ કહે હેં તાકો તાત્પર્ય હુ ઇહાં દિખાયો અબ દ્વાદશ સ્કંધકો અર્થ આશ્રય હે ઓર આશ્રય એસો સર્વ કર્તા જે પ્રભુ તિનકો નામ હે ઓર ભકતનકો અખંડ અલૌકિક સુખકી પ્રાપ્તિ હોયકે કેવલ પ્રભુનમેં હી સ્થિરતા સો આશ્રય કહ્યો જાય સો હી ઇહાં બારમી તુકમે સર્વાંગ શોભાયુકત પ્રભુનકોહી વર્ણન કિયો ઓર સુખદપનો હુ વર્ણન કિયો ઓર સદન શબ્દ તે આશ્રયપનો હુ સ્પષ્ટ કહ્યો યાહીતેં દ્વાદશસ્કંધોકત ચતુર્વિધપ્રલયમેં હુ આધાર આપહી હે યહ ગુપ્તરીતસેં સુચન કિયો ઓર આપ હી શ્રીભાગવતરૂપ હોયકેં અપની લીલા જગતમેં પ્રસિદ્ધ કરતહેં સો હુ પોતેતેપ્રગટપોતાતણોરસતણોકરયોવિઉચ્ચાર યાતેં સુચન કિયો યા પ્રકારતેં યા આખ્યાનમેં બારહુસ્કંધકો નિષ્કૃષ્ટ સારાર્થ હે સો

ગ્રંને અંગુલિનિર્દેશરીતસોં લિખ્યેહુ ઓર વિશેષજાનિવેકી ઇચ્છા હોય તો સ્કંધ ૨ અધ્યાય ૧૦ શ્લોક ૧ અત્રસર્ગોવિસર્ગશ્ચસ્થાનંપોષણમુતયઃ ઇત્યાદિ શ્લોકનકે શ્રીસુબોધિનીજીકે તથા નિબંધકે વિચારતેં જાન્યો જાયગો ઓર મહાનુભાવનકે મુખતેં જાન્યો જાયગો મેરો વિશેષ લિખિવેકો સામર્થ્ય નાંહીં.

સંખ્યાએકલ્યાંપદશ્રીભાગવતરસરાજ એસેં કહ્યો ॥
॥ અનિષ્ટનષ્ટિસંતુષ્ટશિષ્ટેષ્ટફલદોમુદા ॥ વર્ણિતોવિઠ્ઠલઃ
શ્રીમાંસ્તુર્યેપન્નતિપુર્વક ॥ ૪ ॥ ઇતિશ્રીમદ્બાલકૃષ્ણ-
ચરણૈકતાનશ્રીમદ્ગોવર્દ્ધનગુરૂપાદપદ્મપરાગમાપ્તપરમોદ-
યશ્રીમદ્ગોકુલોત્સવાત્મજજીવનાખ્યેન વિરચિતંચતુર્થા-
ખ્યાનસ્યવ્યાખ્યાનંસમાપ્તિમગમત્ ॥

---

૧ અબ યારીતસોં ગોસ્વામિ શ્રીજીવનજીમહારાજ ચતુર્થા-
ખ્યાનકો વ્યાખ્યાન કરિકેં યા આખ્યાનકો સંક્ષેપસોં સબ અર્થ
એક શ્લોકમેં લિખતહેં તા શ્લોકકો અર્થ જે શિષ્ટ અપુને
ભક્ત હેં તિનકે સબ અનિષ્ટ નિવૃત્ત કરિકેં શ્રીગુંસાંઇજી ઉન
કો સંતોષયુક્ત કરતહેં ફેર ઉનકી જેસી ઇચ્છા હોય તેસો આછો
ફલ આપ દેતહેં ઓર આપ શ્રીમાન્ હેં ઇતને શ્રીભાગવતકે
બારહરૂ ધનમેં જેસી પ્રભુનકી અલૈકિકસમૃદ્ધિ વર્ણન કીનીહેં
તેસી સમૃદ્ધિયુક્ત આપ હેં એસે જે શ્રીગુસાંઇજી તિનકે ચર-
ણારવિંદકો વંદન કરિકેં આનંદસોં યા ચોથે આખ્યાનમેં ઉનકો
વર્ણન કિયો અબ યા આખ્યાનકે અર્થકો ॥ દોહા ॥ ઇહં ચોથે

આખ્યાનહરિ ॥ કહે ગ્રંથઅનુસાર ॥ નિજજનઆનંહિતકારિસબ ॥
નિતહિતઅમિતઉદાર ॥ ઇતિ શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યમતવર્તિનામીક્ષ-
ગુરુગ્રવમાતામહગોસ્વામિશ્રીવ્રજવલ્લભચરણૈકનાનેનગ્રવપિતુઃસકાશા-
દેવલબ્ધવિધિનપંચનદિધનસ્યામભટ્ટાત્મજગોવર્દ્ધનાખ્યકવિનાકૃતં
ચતુર્થાખ્યાનવ્યાખ્યાનટિપ્પણં સંપૂર્ણમ્ ॥

॥ पंचमाख्यान ॥

॥ શ્રીકૃષ્ણાયનમઃ ॥ અબ ચતુર્થાખ્યાનમેં શ્રીગુસાંઇજીકોં સર્વ ભક્તનકું અનિષ્ટનિવૃત્તિપુર્વક ઇષ્ટ સંપાદકત્વ નિરૂપણ કિયો ॥ અબ પંચમાખ્યાનમેં શ્રીગુસાંઇજીકોં હું સ્વતંત્રમાર્ગપ્રવર્ત્તકત્વ નિરૂપણ પુર્વક સ્વરૂપનિરૂપણ કરતહેં ॥ ॥ राग सामेरी ॥ ॥ યા રાગમેં યા આખ્યાનકો ગાન કિયો તાકો તાત્પર્ય યહ જો ગોપાલદાસજીકોં શ્રીગુસાંઇજીકે દર્શન નિત્યરાસ લીલાવિશિષ્ટપુરૂષોત્તમકે ભયે ॥ ઓર રાસલીલાકો સમય રાત્રિ હે તાતેં રાત્રિકો રાગ સામેરી તામેં યા આખ્યાનકો ગાન કિયો ॥

श्रीविठ्ठल सुखकारी नामे निष्पाप थाय नर नारी ॥ दुर्गति सकल निवारी प्रगट्या श्रीव्रजपति रासविहारी ॥ १ ॥

॥ श्रीविठ्ठल ॥ શ્રી જે સ્વામિન્યાદિક તિન કરિકેં

સદા યુક્ત વિકુલ નિઃસાધનજનહિતકર્ત્તા પુરૂષોત્તમ વે કૈસે હૈં ॥ સુખકારી ॥ નિરવધીઆનંદદાતા ॥ યે હી અભિપ્રાય બ્રહ્મવલ્લીઉપનિષદમેં નિરૂપણ કિયો હે ઔર સદાસ્વામિન્યાદિકકરિકે યુક્તત્વ હુ યાહી ઉપનિષદમેં [2]મોદ પ્રમોદકુ પક્ષત્વનિરૂપણ કરિકે

---

૧ નિઃસાધન સો ધર્માદિકસાધનકે બળસુ હમ જરૂર તરેંગે યા રીતકો સાધનકો અભિમાન જીનકું નહોય તે નિઃસાધન એસે જનનકે હિતકારી પ્રભુ હી હેં સો હી શ્રીભાગવતદ્વિતીયસ્કંધમેં અન્ધાપૃતનિશિશયાનમતિશ્રમેણુલોક વિકુંઠમુપનેષ્યતિગોકુલંસ્મ ઇત્યાદિ શ્લોકનમેં કહ્યોહે ઔર સામવેદકે કેનોપનિષત્‌મેં હુ યહ બાત કહીહે.

૨ વા ઉપનિષદમેં પ્રભુનકો પક્ષિરૂપસું નિરૂપણ કિયોહે તામેં મોદ જેવનોપક્ષ કહ્યો હે સો દક્ષિણભાગસ્થસ્વરૂપહે ઔર પ્રમોદ બાયોંપક્ષ કહ્યોહે સો વામભાગસ્થસ્વરૂપ હે ઔર જેસેં પક્ષીકે દોય પક્ષ વાસોં ભિન્ન નહિ હેં ઔર પક્ષીકી ગમનાદિકક્રીડા પક્ષકે આધારસોં હોતહે તેસેં પ્રભુનતેં યે દોય

સુચન કિયોહે ॥ અબ નિરવધીઆનંદ કોન પ્રકારસું દેતહેં સો કહતહેં ॥ નામેંનિષ્પાપથાયનરનારી ॥ નામ જે શ્રીવિઠ્ઠલ એસો નામ તાતેં નરનારી ॥ સ્ત્રી-પુરૂષમાત્ર નિષ્પાપ સો પાપરહિત હોતહેં નરનારી એસેં કહ્યો તાતેં યહ સુચન કિયો જે મર્યાદામે તો બ્રહ્મજ્ઞાનબિના પાપ નહી નિવૃત્તહોય ઓર બ્રહ્મ-જ્ઞાન બ્રાહ્મણવર્ણ[1]બિના ઓર પુરૂષવ્યક્તિ[2]બિના નહી

સ્વરૂપ ભિન્ન નહિ હે ઓર પ્રભુનકી સબ ક્રીડકે પ્રયોજક હે યા બાતકો વિશેષ વિવેચન મેને વા ઉપનિષદકે વ્યાખ્યાનમે કિયોહે.

૧ ઉપનિષત્ પઢિવેકો અધિકાર બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય વૈશ્ય ઇન તીન વર્ણકુ હે સ્ત્રી શુદ્રનકુ નાહિ તાતે ઉપનિષત્‌કે શ્રવણ મનનાદિકતે જે બ્રહ્મજ્ઞાન હોનો સો તીન વર્ણ કો હી હોય ઓર પુરાણાદિકકે અનુસારસો બ્રહ્મજ્ઞાનમેં તો સ્ત્રીશુદ્રનકો હુ અધિકાર હે સો પ્રમાણસહિત મેને સત્સિદ્ધાંતમાર્તંડમે લિખ્યો હે પરંતુ અબ કલિયુગમે તો બ્રાહ્મણ ઓર શુદ્ર યે દોય હી વર્ણ હેં તાતે ટીકામે કેવલ બ્રાહ્મણ લિખ્યો.

૨ વ્યક્તી સો શરીર ઇહા જાનનો.

હોય યાહીતેં મુચુકુંદરાજાકોં બ્રાહ્મણજન્મ ભયેપીછેં મોક્ષ ભયો ॥ ઓર આપ શ્રીગુસાંઇજી તો પુષ્ટિ પુરૂષોત્તમ હેં તાતેં આપકે નામોચ્ચારણમાત્રતે હી સ્ત્રીપુરૂષાદિ સબનકોં નિષ્પાપ કરતહે ॥ યહ વાર્તા

---

૧ અબ મુચકુંદ રાજાકોં વા જન્મમે મોક્ષ પ્રભુનને ન દિયો ઓર કહી જો દુસરે જન્મમે તુ બ્રાહ્મણ હોયકેં મોક્ષકુ પ્રાપ્ત હોયગો સો શ્રીભાગવતદશમસ્કંધમે કહ્યોહે અધ્યાય ૫૨ શ્લો ૬૫ જન્મન્યનંતરેરાજન્સર્વભુતસુહત્તમ । ભુત્વાદ્વિજવરસ્ત્વં વૈમામુપૈષ્યસિ કેવલમ્ યા શ્લોકમે.

૨ સબનકો જો ચારો વર્ણનકો નિષ્પાપ કરતહે કયો જો ભક્તિકો અધિકાર સબવર્ણનકો હે સો ગીતાજીપ્રભૃતિનમે માંહિપાર્થવ્યપાશ્રિત્યયેપિસ્યુ:પાપયોનય, । સ્ત્રિયોવૈશ્યાસ્તથાશૂદ્રાસ્તેપિયાંતિપરાંગતિ । કિંપુનર્બ્રાહ્મણ પુણ્યાભક્તારાજર્ષયોસ્તથા ઇત્યાદિ શ્લોકનમે કહ્યો હે

અજામિલઆખ્યાનમેં સ્પષ્ટ હે ॥ અબ નામોચ્ચારણમાત્રતેં પાપ નિવૃત્ત ભયે સો કેસેં જાનપડે તાકો ચિન્હ કહતહેં ॥ ॥દુર્ગતિસકલનિવારી ॥ દુર્ગતિ જો દુઃખ તે સબ નિવારે યાકો ભાવાર્થ યહ જો દુઃખ હે સો પાપકો ફલ હે ॥ ઓર પાપાપુર્વ[2] અદૃશ્ય હે તાતેં જબ દુઃખ નિવૃત્તિહોયકેં અલૌકિક-

---

૧ મહાપાપી અજામિલનામા બ્રાહ્મણકો અંત્યસમેં નારાયણનામ લિયે તેં ઉધ્દાર ભયો સો કથા શ્રીભાગવતકે ષષ્ઠસ્કધમે પ્રસિધ્દ હે.

૨ નિષિધ્દ કામ કિયે તેં કરિવે વારેકોં અપુર્વ સંસ્કાર લગત હેં તાકોં પાપ કહત હેં ઓર શાસ્ત્રવિહિત આછો કામ કિયે તેં જો અપુર્વ સંસ્કાર લગત હેં તાકોં પુણ્ય કહત હેં યહ બાત પુર્વમીમાંસામેં પ્રસિધ્દ હે ઓર પાપ પુણ્ય દોઉનકો ચિન્હ શરીરમેં કછુ દીખત નાંહી પરંતુ બુદ્ધીમેં ફરક પડે ઓર આચ્છો બુરો ફલ. હોય તબ માલુમ પરે તાતેં ટીકામેં પાપાપુર્વઅદ્રશ્ય હે યહ લિખ્યો સો યુકત હે

સુખ યા લોકમેં મિલે તબ જાનનો જો પાપ નિવૃત્ત ભયે ॥ યે અનુભવ જાપેં શ્રીગુસાંઇજી કૃપા કરતહેં તાકોં સ્પષ્ટ હોતહે તાતેં દુર્ગતિસકલનિવારી એસેં કહયો ॥ એસે પુષ્ટિકાર્ય કરિવેકે લિયેં અંશાવતાર નહી ભયો નિત્ય લીલાવિશિષ્ટપુર્ણપુરૂષોત્તમહી પ્રકટે સો કહતહેં ॥ મગટ્યાશ્રીવ્રંજપતિરાસવિહારી ॥ શ્રીયુક્ત જો વ્રજ તાકે પતિ ઓર તહાં અનેક ભક્તસહિત રાસવિહાર કરિવેવારે પ્રકટ ભયે ઓર વ્રજકોં શ્રી યુક્તત્વ તો શ્રીમદ્ભાગવતમે ॥ તતઆરભ્યનંદસ્યવ્રજઃ

---

૧ શ્રી જો લક્ષ્મીજી તિનકરિકે સહિત ઓર ટીકામેં અનેકભક્તસહિત વિહાર કરિવેવારે એસે કહયો તાતેં શ્રી જે સ્વામિન્યાદિક તિનકે વ્રજ જે સમુહ તિનકે પતિ એસો હુ અર્થ યા પદકો હોતહે સો સુચન કિયો

૨ પ્રભુ પ્રકટ ભયે તાદિનતે હી નંદરાયજીકો વ્રજ સર્વ સમૃદ્ધિયુક્ત ભયો ઓર પ્રભુનકે નિવાસતેં તથા અપુને ઉત્તમગુણનતે લક્ષ્મીજીકો ક્રીડાસ્થાન ભયો યા દશમ સ્કંધપંચમાધ્યાયમેં કહયો હે.

સર્વસમૃદ્ધિમાન્ । હરેર્નિવાસાત્મગુણૈરમાક્રીડમભુન્નૃપ ॥ શ્રયતઇંદિરાશશ્વદત્રહિ ॥ ઇત્યાદિક સ્થલન મેં નિરૂપણ કિયોહે ॥ અથવા ॥ શ્રીવિઠ્ઠલ ॥ જો પુર્ણપુરૂષોત્તમ તિનકે ॥ નામેં ॥ સો ભગવન્નામરૂપ વેદ તાતેં ॥ અબ વેદતેં તો અધ્યયનપુર્વક સુત્રભાષ્યદ્વારા શાબ્દજ્ઞાન[2] હોય ફેર મનનનિદિધ્યાસનતેં[3] નિષ્પાપ હોય સો અવિદ્યાસંબંધ છુટિકેં અક્ષરબ્રહ્મ-

---

૧ ઓર ગોપિકાગીતમેં ગોપિકાનને કહ્યોહે હે પ્રભો આપ પ્રકટ ભયે તાહીતેં યા વ્રજમેં લક્ષ્મીજી સદા રહતહેં.

૨ શબ્દજ્ઞાન સો પ્રભુનકી પરોક્ષતા રહિકેં ગ્રંથનદ્વારા યથાર્થજ્ઞાન જો પ્રભુનકો યહ સ્વરૂપ હે

૩ પહિલે તો વેદગીતા વ્યાસસુત્ર શ્રીભાગવતદ્વારા તથા સુબોધિન્યાદિકગ્રંથદ્વારા ગુરૂનકે મુખતે પ્રભુનકે સ્વરૂપકો શ્રવણ કરે તા પીછે મનન સો વિચાર કરિકે ફેર નિદિધ્યાસન સો ધ્યાન કરે તબ વાકોં પ્રભુનકે સાક્ષાત્ દર્શન હોય સો બ્રહદારણ્યકાદિક ઉપનિષદનમે લિખ્યોહે.

કહયો તાતેં યહ સુચન કિયો જો જૈસેં પતિ સ્વાધી-નંપતિકા સ્રીકો ત્યાગ નહી કરે તેસેં પ્રભુ હુ ક્ષણ માત્ર વ્રજકો ત્યાગ નહી કરેં યાહીતેં સ્વલીલાધામ-સહિત પ્રભુ હૃદયમેં પ્રકટેં યહ વાત સિદ્ધ ભઈ અબ યા રીતતેં યાલોકમેં યેહી દેહ અલૌકિક હોયકે જીવ અલૌકિકસુખકો અનુભવ કરે ફેર યાલોકતેં પર-લોક જાય તબ વાકે સંગ પ્રભુ ॥ रासविहारी ॥ ગસાદિકવિહાર કરેં યહ સબ પ્રકાર બ્રહ્મવલ્લી કઠવલ્લી-પ્રભૃતિ ઉપનિપદનમેં કહયોહે ઓર ફલાધ્યાયચતુર્થ-પાદકેભાષ્યમેં હું યહ સબ વિવેચન કિયોહે ॥ અબ

---

૧ શ્રીવ્રજપતિ કહયો તાતે જેસેં વ્રજશબ્દતે હૃદ-યમેં ધામસહિત પ્રભુનકો આવિર્ભાવ સુચન કિયો તેસેં હી શ્રીશબ્દતેં સ્વામિન્યાદિ સહિત પ્રભુનકો આવિર્ભાવ સુચન કિયો.

પુરૂષોત્તમ નો [1]નિત્યસર્વલીલાવિશિષ્ટ હેં સો [2]વેદમેં નિરૂપણ કિયોહે તો હુ ઇહાં રાસવિહારી એસેં કહયો તાકો અભિપ્રાય યહ જો સંપુર્ણ શ્રૃંગારરસકો અનુભવ રાસલીલામેં હે કયોં જો શ્રૃંગારરસ દ્વિદલાત્મક હે ॥ પુર્વ [3]દલ સંયોગ ઉત્તરદલ વિપ્રયોગ સો દોઈ દલ પુર્ણ રાસલીલામેં હે વાકો જીવકોં અનુભવ કરાવેં

---

૧ જા સ્ત્રીકો પતિ વાકે આધીન હોય તાકોં સ્વાધીન-પતિકા કહતહેં જેસે વહુ પતિ વાકોં કબ હુ છોડે નહિ તેસે પ્રભુ હુ વ્રજકે આધીન જેસે હેં તાતે કબ હુ વ્રજદેશકોં છોડત નાહિ સો હી શ્રીભાગવતાદિપુરાણનમેં મથુરાભગવાન્યત્રનિત્યં-સન્નિહિતોહરિઃ ઇત્યાદિસ્થલનમેં સ્પષ્ટ કહયોહે.

૨ નિત્ય એસી જો સર્વ લીલા તિનકરિકેં વિશિષ્ટ સો સહિત એસેં આગેં હુ જહાં ટીકામેં વિશિષ્ટશબ્દ આવે તહાં સહિત એસો અર્થ જાનનો.

૩ પુર્વદલ સો પેહેલો ભાગ ઓર ઉત્તરદલ સો દુસરો

હેં યહ પ્રકાર સબ આનંદમયાધીકરણકે [1]દ્વિતીય વર્ણકમેં શ્રીગુસાંઇજીનેં સ્પષ્ટ નિરૂપણ કિયોહે ॥ અબ યા સબ તુકકો ફલિતાર્થ યહ જો શ્રીગુસાંઇજી પુર્ણપુરૂષોત્તમ હેં જીવપેં કૃપા કરિકેં [2]પુષ્ટિમોક્ષ દેતહેં ॥ ૧ ॥ અબ દૈવીજીવનકોં પુષ્ટિમોક્ષ દેતહેં યહ નિરૂપણ કરિકેં આસુરપ્રવર્ત્તિતમતકો આપને ખંડન કિયો સો નિરૂપણ કરતહેં ॥

मायिकमत जेणें खंड्यो भक्तिमारग जेणें बहु
पेरें मंड्यो ॥ उत्पथजन सवे दंडयो मूरख हे
तु कुशब्द वितंडयो ॥ २ ॥

---

૧ વ્યાસસુત્રમેં પ્રથમાધ્યાયકે પ્રથમપાદમેં આઠમુંવકો આનંદમયાધિકરણ હે તાકો એકતરફસું શ્રીમહાપ્રભુનને વ્યાખ્યાન કિયો હે ઓર દુસરી તરફસું શ્રીગુસાંઇજીને વ્યાખ્યાન કિયોહે સો દુસરોવર્ણક કહ્યો જાય

૨ પુષ્ટિમોક્ષ સો પુષ્ટિમાર્ગીય મોક્ષ આવિર્ભૂતિ: કૃષ્ણો-વસેવ્ય: ... ઇત્યાદિ સ્થલમેં શ્રીમહાપ્રભુનને જો સાયુજ્યમુક્તિ કહીહે સો.

॥ मायिकमत ॥ સો માયાવાદિકો મત તાકું જીનને ॥ खंडयो ॥ સો વાકો ખંડન કિયો ઓર ભક્તિમાર્ગ કોં ॥ बहूपेरें ॥ સો બોહોત પ્રકારતેં ॥ मंडयो ॥ સો વાકો મંડન કિયો ઓર ॥ उत्पथ ॥ જે વેદબાહ્ય[1] બૌદ્ધાદિકમત[2] તિન મતનકી વૃદ્ધિકરનહારે જે ॥ जन ॥ સો મનુષ્ય તિનકોં ॥ दंडयो ॥ સો વિનકું દંડ દિયો વિનકોં કહાં દંડ દિયો સો કહતહેં ॥ मुरखहेतु ॥

---

૧ જા મતમેં વેદકોં પ્રમાણ ન માન્યો હોય સો મત વેદબાહ્ય કહ્યોજાય ઓર એહ બાહ્યમતવારે મનુષ્યનકે સંગ બોલિવેકો હુ અત્યંત દોષ લિખ્યોહે તાતેં અસ્મન્માર્ગીયવૈષ્ણવનકે કબહુ રંચ હુ વેદકો અપમાન સર્વથા ન કરનો.

૨ બૌદ્ધાદિક યા આદિશબ્દતેં જૈન્ય ચાર્વાક કાપાલિક શાક્ત વામમાર્ગીય કૌલ ઇત્યાદિક વેદનિંદકમતનકો ગ્રહણ કિયો વે સબ વેદકું તથા પ્રભુનકું નહિ માનતહેં ઓર અત્યંતવ્યભિચારાદિકદુરાચારકરિકેં યુક્ત હેં તાસોં આપને માર્ગતેં અત્યંત વિરૂદ્ધ હેં.

मुरख जो [1]मुरखपननो अज्ञानताके हेतु ऐसे जे ॥ ॥ कुशब्द ॥ सो कुत्सितकल्पना जीनमें हे ऐसी विनशी ग्रंथरूप वाणी ताकों [2] वैदिकमतानुसारयुक्तिनतें ॥ वितडयो ॥ सो वितंडा हे ऐसें स्पष्ट स्थापन कियो ॥ शंका ॥ यह सब कार्य तो श्रीवल्लभाचार्य-

---

१ मुरख शब्दको भावप्रधाननिर्देश मानिके मुरखपनो एसो अर्थ कियो.

२ वैदिकमत सो वेदमें जो प्रतिपादन कियोहे सो मत ताकी अनकुल पडे ऐसीयुक्तिनते ही श्रीमहाप्रभुनने परमतको खंडण कियोहे कयो जो वेदको रच हु विरोध श्रीमहाप्रभुनकु सह्य नहिहे ओर आपनो मार्ग सबवेदके आधारसुं ही हे.

३ वितडा सो आपनो कछुबी एक सिद्धांत न मानिके प्रमाणुनहित झुठो वाद करनो.

જીને પ્રથમ હી કિયોહે તબ ઇનને ફેર કયોં કિયો ॥ ॥ प्रत्युत्तर ॥ તેને કહી સો ઠીક હે પરંતુ યાકો કારણ યહ હે જો શ્રીવલ્લભાચાર્યજીને શ્રીગુસાંઇજીકો હુ સ્વતંત્રતાતેં આચાર્યત્વ ભુતલમેં પ્રસિદ્ધકરિવેકેલિયે જો જો અંશ રાખ્યો સો સબ શ્રીગુસાંઇજીને પુર્ણ કિયો યાતેં યા તુકમેં નિરૂપણ કિયો સો યુક્ત હે ॥ ૨ ॥ અબ [1]અવતારકાર્ય નિરૂપણ કરિકેં આપકે મુખ્ય સ્વરૂપકો નિરૂપણ કરતહેં ॥

वदन सुधाकर जोतें वचन सरस रस रास उद्योतें ॥
नवजलघनवपु पोतें भक्तिसरस कीधां प्रभु होतें ॥ ३ ॥

---

૧ અવતારકાર્ય મો બૌદ્ધબાહ્યમતખંડન કરિકે ઔર વેદપ્રતિપાદિત સ્વમાર્ગ પ્રકટ કરિકે સબજીવનકો ઉધ્ધારકરનો યાહીતે કીર્તનનમે ચહુજુગબૌદ્ધબાચનપ્રતિપારચો ઇત્યાદિ ગાયોહે ઔર શ્રીસર્વોત્તમજીમે હુ વેદપારગઃ યહુ આપકો નામહે

॥ वदनसुधाकरजोंतें ॥ વદન જો શ્રીમુખ સો [1]જોતેં સો પ્રકાશતે [2]સુધાકર જો ચંદ્ર તાજેસોહે ઓર ચંદ્રતેં જેસેં સુધા સ્રવતહે તેસેં વદનસુધાકરતેં હુ ॥ વચન उद्योतें ॥ સો ગ્રંથરૂપવચન નિકસતહેં ॥ અબ સુધા તો રસપદાર્થ હે તેસેં વચન હુ હેં સો, કહતહેં ॥ सरसरससरास ॥ સરસ સો સબતેં ઉત્તમ ॥ અથવા ॥ શ્રૃંગારાદિસર્વરસસહિત એસે જે પુરૂષોત્તમ તિનકો રસ જો ભક્તિરસ તિનકે રાસ સો રાશિ સમુહ તારૂપ વચન હેં યાકો ભાવાર્થ યહ જો આપકે વચન શ્રવણમાત્રતેં જીવનકોં ભગવદ્ભક્તિ ઉત્પન્ન હોતહે

---

૧ જ્યોતિ: યા શબ્દકો જોત એસો અપભ્રંશ હોતહે તાતેં ટીકામેં જોતે સો પ્રકાશતે એસો અર્થ કિયો ઓર કિતનીક ટીકાનનેં જોતેં સો સુખચંદ્ર દેખેતેં એસો હુ અર્થ કિયોહે.

૨ સુધા સો અમૃત તાકો આકર સો સ્થાન ચંદ્ર અથવા સુધા સો અમૃતરૂપ હેં કર સો કિરણ જાકે સો સુધાકર કહિયે ચંદ્ર.

॥ અબ શ્રીમુખકોં ચંદ્રકી ઉપમા દીની તાતેં યહ સુચન કિયો જો જેસેં ચંદ્ર દર્શનમાત્રતેં સુર્યકો તાપ મિટાવે અંધકારમિટાવે શીતલતા કરે આપકી સુધાતેં ઔપધીનકો પોપણકરે તેસેં આપહુંમુખચંદ્રકે દર્શનમાત્રતે વિપ્રયોગકો તાપ મિટાવતહેં અજ્ઞાનરૂપઅંધકાર મિટાવત હેં ઓર વચનામૃતતેં ભક્તજનનકો પોષણ કરતહેં અબ યા રીતસોં તો આપકો ગૌરવર્ણ હોયગો યા શંકાકો નિવારણ કરતહેં ॥ नवजलघनवपुर्षोतें ॥ શ્રીમુખ તો ચંદ્રજેસો હે ઓર પોતેં સો આપ સો કેસેહે નવજલઘનવપુ નવ સો નવીન એસો જો જલ કરિકેં પુર્ણ ઘન, સો મેઘ તા જેસો શ્યામ હે વપુ સો શ્રીઅંગ જીનકો ॥ જેસેં ઘન આવતેંહી રસ-વૃષ્ટિ કરતહે તેસેં આપ હું કરતહેં યહ સુચન કિયો ॥ અબ આપ કોનસે રસકી વૃષ્ટિ કરતહેં સો કહતહેં ॥ भक्तिसरसकीधामपुहोतें ॥ હોતેં સો પ્રકટ હોયકેં ભક્તિતેં સબદૈવીજીવનકું સરસ કિયે યાતેં ભક્તિકું રસત્વ ઘોતન કિયો ભક્તિકું રસત્વ તો પ્રથમાખ્યાનવ્યાખ્યાનમેં નિરૂપણ કિયોહે ઓર ઘનકી

ઉપમાકો ભાવાર્થ હુ લિખ્યોહે ॥ ૩ ॥ અબ ભક્તનકોં ભક્તિરસતેં [1]સરસ કોનરીતતે કરેહે સે નિરૂપણ કરતહેં ॥

भक्तिपक्ष दृढ कीधो वचनसुधांग्स जन श्रुति पीधो ॥
अर्थ सकल जेनें सीधो ते लीलामाहे ताणीनें लीधो ॥ ४ ॥

॥ भक्तिपक्ष ॥ સો ભક્તિમાર્ગ તાકોં ॥ दृढकीधो ॥

---

૧ સરસાકિયે સો ભક્તિ દેકે સબનતે ઉત્તમ કિયે અથવા ભક્તિરસસહિત કિયે ઔર યાતુકમે પ્રભુ હોતે યા જગગે પ્રભુ હો તે ઐને હુ પદ કરતહે અબ યા તુકકો સુગમ અન્વય ॥ હે પ્રભુ નવીનસજલમેઘશ્યામસ્વરૂપ એસે જે આપ તિનને અપને મુખચંદ્રકી જોતતે અથવા દર્શનતે ઔર ભક્તિરસરાશિરૂપ અપુને વચનકે પ્રકાશતે સબ દેવી જીવનકો ભક્તિ કરિકે સરસ કિયે

સો ગ્રંથનદ્વારા દૃઢસ્થાપન કિયો ઓર ભક્તનકે હૃદ-
યમેં હુ દૃઢ સ્થાપન કિયો સો કેસેં કિયો સો
કહતહેં ॥ वचनसुधारस ॥ વચનરૂપી જો સુધારસ
સો અમૃતરસ સો ॥ जनश्रुतिपीयो ॥ જન જે ભ-
ક્તજન તિનનેં શ્રુતિ જે કાન તિનતેં પીયો સો
પીયો ઓર વે વચન કેસે હેં ॥ अर्थसकलजेनोसियो ॥
અર્થ જો શબ્દાર્થ વાક્યાર્થ સો જીનકો સીધો સો
સરલહે યાતેં જીવકોં શ્રવણમાત્રતેં બેગ બોધ હોય
॥ અથવા ॥ આપકે વચનામૃત વેદરૂપ હેં વેં કેસે
હેં ॥ अर्थसकलजेनोसीयो ॥ જાકો અર્થ સબ સીધો
સો સિદ્ધ હે નિત્ય હે વેદકોં સિદ્ધાર્થવાદિત્વ તો પુર્વ
મીમાંસાભાષ્યાદિકનમેં શ્રીવલ્લભાચાર્યજીનેં નિરૂપણ
કિયોહે અથવા ॥ अर्थसकलजेनोसीयो ॥ જેનો સો
જાનેં આપકે વચન સુને તાકો અરથ સો મનોરથ

---

૧ સિદ્ધાર્થવાદિત્વ સો વેદમેં જે યજ્ઞાદિકપદાર્થ કહેહેં
તે સોબ નિત્ય હી હેં.

સકલ સો સબ સીધો સો સિદ્ધ ભયો અબ કહા મનોરથ સિદ્ધ ભયો સો કહતહેં ॥ तेलीलामाहेंताणीनें-लीधो ॥ તે સો જાને વચનામૃત સુને સો જન લીલામાહેં તાણીનેં લીધો લીલા જે નિત્યલીલા તામેં ખેંચિકેં લિયો અબ જીવ તો અજ્ઞાની હે પુષ્ટિમોક્ષકો સ્વરૂપ જાને નહીહે તબ બાકી ઇચ્છા કહાંસું કરે પરંતુ આપ એસે કૃપાલુ હેં સો વાકોં ઉપદેશ કરિકેં વા લીલામેં અંગીકાર કરતહેં યહ

---

૧ ખેંચિકેં લિયો એસેં કહ્યો યાકો અભિપ્રાય યહ જો જો મનુષ્ય અતિદુર્ગમકુવામે અથવા સમુદ્રમેં ગિરિપડે સો અપુને સામર્થ્યતેં નિકસિસકે નહિ ઓર વાકોં દુસરે કોઇ સમર્થ ખેંચિકે નિકારે તબ નિકસે તેસેં જીવ હુ ગૃહરૂપ અંધકુપમેં પડેહેં સંસારસમુદ્રમેં મગ્નહે વે અપુને સાધનતેં તરિસકે એસે નાંહી તિનનિ:સાધનજીવનકો અપુને કૃપાબલતેં આપ અંગીકાર કરતહે યેહી અભિપ્રાય શ્રીભાગવતમેં ગૃહાંધકુપેપતિતંપ્લવસુકલ્પંશુરુકર્ણધારં ઇત્યાદિ સ્થલમેં સ્પુટહે સો હી અભિપ્રાય ટીકામે હુ દિખાયોહે

સુચન કરિવેકું હી તાણીને લીધો એસેં કહયો યા તુકકો ફલિતાર્થ યહ જો ભક્તનકોં ભક્તિમાર્ગકો દૃઢ ઉપદેશ કરિકેં નિત્યલીલામેં વિનકું અંગીકાર કરતહેં ॥ ૪ ॥ અબ નિત્યલીલામેં અંગીકાર જાકોં કરતહેં તાકોં કહા કહા ઉત્તમ ફલ મિલત હેં સો નિરૂપણ કરતહેં ॥

॥ ઢાલ ॥

जेलीलामाहेंअंगीकरियो ते नो सकलताप निस्तरियो ॥
जेनें विट्ठलनाथविचारे तेनें प्रगट पदारथ चारे ॥ ५ ॥

॥ जे ॥ સો જો ભક્ત લીલામેં ॥ अंगीकरियो ॥ સો અંગીકૃત ભયો તાકો ॥ सकल ॥ સો સબ તાપ ॥ निस्तरियो ॥ સો નિવૃત્ત ભયો અબ ॥ जेनेंविट्ठलनाथविचारे ॥ જેનેં સો જાકું વિઠ્ઠલનાથ સો પુર્ણ પુરૂષોત્તમ તે વિચારે સો યહ મેરો હે

ऐसें विचारें ॥ तेनें ॥ सों ताकुं ॥ प्रगटपदारथचारे ॥ ચારે પદારથ સો ચતુર્વિધપુષ્ટિમાર્ગીયપુરૂષાર્થતે પ્રગટ સો પ્રત્યક્ષ પ્રાપ્ત હોય સોઇ વૃત્રાસુર ચતુઃશ્લોકીકી વ્યાખ્યામેં પુષ્ટીમાર્ગેહરેર્દાસ્યંધર્મોર્થોહરિરે-

---

૧ શ્રીભાગવતમે ષષ્ઠસ્કંધકે ગ્યારમે અધ્યયમેં અહંહરે તવપાદૈકમુલ ઇત્યાદિ છેલે ચાર શ્લોક હેં સો વૃત્રાસુરચતુશ્લોકી કહાવતહે તાકી ટીકામે મર્મોત્તમ યા શ્લોકકે વ્યાખ્યાનમેં પુષ્ટિમાર્ગેહરેર્દાસ્યં યહ કારિકા હે યાકા અર્થ પુષ્ટિમાર્ગમે પ્રભુનકા દાસ ભાવસો હી મુખ્યધર્મ હે ઓર પ્રભુહી મુખ્ય અર્થ હેં ઓર પ્રભુનકે દર્શનાદિકનકી ઇચ્છા સો હી કામ હે ઓર સર્વાત્મભાવસો પ્રભુનકો સાક્ષાત્સંબંધ સો હી મોક્ષ હે યહ પુષ્ટિમાર્ગીય ચાર પુરૂષાર્થમેસુ વૃત્રાસુરચતુઃશ્લોકીમેં એક એક શ્લોકમે એક એક પુરૂષાર્થકો નિરૂપણ હે ઓર યા આખ્યાનમેં હુ ભક્તિપક્ષદૃઢ કીયો યા તુકમેં પહિલે ભક્તિપક્ષકી દૃઢતાસું દાસભાવરૂપધર્મ સુચન કિયો ઓર વચનસુધારસજન શ્રુતિપીયો યાતેં આપકે વચનામૃત શ્રવણતેં ભક્ત પ્રભુનકોં હી સર્વસ્વકરિકેં માનતહેં યાતેં અર્થ પુરૂષાર્થ

વહી ॥ કામોહરેર્દિદૃક્ષેવમોક્ષઃ કૃષ્ણસ્યચેત્ધ્રુવમ્ ॥ યા શ્લોકમેં નિરૂપણ કિયોહે યા તુકકો ફલિતાર્થ યહ જો જાકોં નિત્યલીલામેં અંગીકાર કરતહેં તાકે સબ અનિષ્ટ નિવૃત્ત કરિકેં વાકોં આપ્તકામ કરતહેં ॥ ૫ ॥ અબ અનિષ્ટનિવૃત્તિ હોયકેં આપ્તકામપનો તો માયાદિકમોક્ષમેં ॥ હુ હોયહેં ઓર ઈહાં તો વાતેં હું અધીક ફલ હે સો નિરૂપણ કરતહેં

સુચન કિયો ઓર અર્થ મકલજેનોસીધો ઇહાં ભગવદ્વિષયક સર્વ મનોરથસિદ્ધિ નિરૂપણ કીની તાતેં અલૌકિક કામપુરૂષાર્થ સુચન કિયો ઓર તે લીલામાહેં તાણીલીધો યાતેં મોક્ષ સુચન કિયો.

૧ જાકોં સબ કામનાનકો ફલ પ્રાપ્ત ભયો ફિર જાકોં કછુપદાર્થકી આકાક્ષા ન રહે સો આપ્તકામ કહ્યો જાય.

उपरांत भजनफल आपे व्रजमंडल स्थिर करि थापे ॥ तेने देव मुनी सरवे गाये ते सर्वउपरांत सुहाये ॥ ६ ॥

॥ उपरांतभजनफलआपे ॥ ઉપરાંત સો લીલામેં અંગીકાર કિયે ઉપરાંત ભજનફલ સો ભગવદ્ભજનરૂપ ફલ ॥ અથવા ॥ ભજસેવાયાંધાતુકો ભજનશબ્દ હે યાતેં ભજન જો સેવા તારૂપીફલ સો હી ગરૂડપુરાણમેં વિષ્ણુભક્તિ અધ્યાયમેં કહયોહે ભજઇત્યેપ વૈધાતુઃ સેવાયાંપરિકીર્તિતઃ ॥ તસ્માત્સેવાબુધૈઃ પ્રોક્તાભક્તિઃ સાધન ભુયસીતિ ॥ અથવા ॥ નામસ્મરણકો ઓર સેવાકો ફલ જો શ્રીઅંગકો

---

૧ ભક્તિ યહ શબ્દ ભજધાતુમેંતેં ભયોહે ઓર ભજધાતુકો અર્થ સેવા હે તાતેં મબસાધનનતે બડી એસી જો સેવા હે તાહીકાં પંડિતજન ભક્તિ કહતહેં.

સ્પર્શાદિક સો દેતહેં યે હી અભિપ્રાય નિત્યલીલા વાદમેં વિદ્વન્મંડનમેં નિરૂપણ કિયોહે ઓર સામવેદકી કેનોપનિષદ્મેંહુ પ્રભુનકે સ્પર્શકો માહાત્મ્ય નિરૂપણ કિયોહે ॥ અબ ઐસો ફલ મિલે પીછેં કહા હોતહે સો કહતહેં ॥ व्रजमंडलस्थिरकरियापें ॥ વ્રજ-

---

૧ સ્પર્શાદિક સો અલૌકિકદેહતેં પ્રભુનકો સાક્ષાત્ સ્પર્શ ઓર આદિશબ્દતે પ્રભુનકે સંગ સંભાષણાદિક લેનેં જે વેણુગીતકે શ્રીસુબોધિનીજીમે અક્ષણ્વતાફલમિદં યાશ્લોકકે વ્યાખ્યાનમેં ભગવત્તાસહસલાપ ઇત્યાદિકારિકામેં કહેહે તે

૨ કેનોપનિષત્કે તીસરે ખંડમે ઐસી કથા હે જો દેવતાનપે અનુગ્રહકરિકેં પ્રભુનને પ્રથમ દર્શન દિયો તબ દેવતાનને અગ્નીકો કહ્યો જો હે અગ્ની યહ આકાશમે કોન દીખત હે સો તુમ નિશ્ચય કરિ આવ તબ અગ્ની પ્રભુનકે પાસ ગયો તાકો પ્રભુનને પુછો જો તુ કોન હે તબ અગ્નીને કહી જો મેં અગ્નિ હુ ફિર પ્રભુનનેં કહી જો તોમે કહા સામર્થ્ય હે તબ અગ્નીનેં કહી જો મેં યહ સબ પદાર્થકો જારિસકો હો તબ

પ્રભુનનેં એક તૃણ -વાકેં દિયો ઓર કહી જો યાકેં જરાયદે ફિર અગ્નીને યથાશકતી અગરો જોર કિયોં પરંતુ વહ ઘાસ જરયો નહિ તબ અગ્નિ ભયપાયકે પાછો ફિર ચલ્યો ઓર આયકે દેવતાનકો કહી જો કો જાને યંહ કોન હે સો મેં જાને-સકત નાંહી તબ દેવતાનનેં વાયુકોં બઠાયો તાકોં હુ પ્રભુને વેસેં હી પુછી ફિર વાયુનેં કહી જો યંહ સબજગતકોં મેં ઉડાયસકત હો તબ પ્રભુનનેં વાકુ હુ એક તૃણ દેકેં કહી જો યાકો ઉડાવ તબ વાયુનેં અપુનો સબ બલ કરિલિયો પરંતુ વહ તૃણ ઉડયો નહિ તબ વાયુ હુ ભય પાયકેં પાછો ફિરિ આયો તબ દેવતાનનેં ઇંદ્રકોં પઠાયો તાકોં પાર્વતીજીકે ઉપ-દેશસોં પ્રભુનકો જ્ઞાન ભયો તાપાછે વા ઉપનિષદમેં અગ્નિ વાયુ ઇંદ્ર ઇન તીન દેવતાનકી બહુત પ્રશંસાકરીહે જો યે સબદેવ-તાનતેં અતિઉત્તમ હે કયો જો ઇનને પ્રભુનકે પાસ જાયકેં ઉનકોં સ્પર્શ કિયો ઓર પ્રભુનકે સાક્ષાત્કાર પુર્વક જ્ઞાન પ્રથમ ઉનકોં ભયો યારીતસોં કેનોપનિષત્‌મેં સ્પર્શકો માહાત્મ્ય કહ્યો હે યાહીતેં અપુનેં માર્ગમેં પ્રભુનકે પાસ જાયકેં સ્પર્શકરિવેકો અધિકાર જાકો હોય તાકોં ધન્ય માનતહે.

मंडल जो नित्यलीलास्थान ताकेविषे वाकुं स्थिर करिके थापे सो राखे ॥ तेनैंदवमुनीसरवेगाये ॥ तेने सो वा भक्तकों देव मुनी तथा ओर सब वाके गुणकों गान करतहे याहीतें ॥ तेसर्वउपरांतसुहाये ॥ ने सो वह भक्त सर्व जो ब्रह्मादिकतिनतें हु अधीक सुहाये सो शोभतहे ॥ अब या तुकको फलितार्थ - यह जो परमफल वाकुं प्राप्त होय ओर ब्रह्मांडमें वाको यश होय ॥ ६ ॥ अब पुष्टि

---

१ स्थिर करिके स्थापन करतहे ऐसें कह्यो ताको अभिप्राय यह जो भगवद्लीलामे वा भक्तको भगवद्रूप अलौकिकदेह सदा स्थिर रहतहे वाके जन्मजरामरणादिक कछु होत नाहि.

२ जे जीव पुरूषोत्तमकी लीलाकों प्राप्त होतहें ते ब्रह्मादिकते हु उपर शोभतहे यह बात उपनिषदनमें तथा श्री भागवतमें हु त्वयाभिगुप्ताविचरतिनिर्भयाविनायकानीकपमुर्धसुप्रभो इत्यादि स्थलनमें कहीहे

મોક્ષ ભયેપીછેં ભક્તકોં ભજન સેવા શ્રીઅંગકો સ્પર્શ ઇત્યાદિક ફલ હોતહેં સો દેહવિના નહી સંભવે ઓર જાકું દેહ હોય તાકોં જરા પ્રારબ્ધ મૃત્યુ ઇત્યાદિક બાધ કીયે વિના રહેં નહીં યા શંકાકો નિવારણ કરતહેં ॥

तेहने काल करम नव वंधे जम तेसिर धनुप न मंधे ॥ एहवो मारग श्रीवल्लभवरनो ज्यांहां नही प्रवेश विधिहरनो ॥७॥

॥ तेहने ॥ સો જાકું નિત્યલીલાકી પ્રાપ્તિ ભઈ તાકું ॥काल॥ સો જરાદિક ॥कर्म॥ સો પ્રારબ્ધ પાપપુણ્ય સો ॥नववंधे॥ સો નહી બાધ કરેં ॥ અબ યહનો એકરીતસેં સ્વર્ગમેં તથા બ્રહ્મલોકમેં હુ નહી બાધ કરતહેં તાતેં યહાં અધીક કહા યહ શંકાકો નિવારણ કરત હેં

---

૧ બ્રહ્મલોકમેં કાલકર્માદિક બાધ કરતનાહિ સો બાત શ્રીભગવતમેં નયત્રશો કોનજરનમૃત્યુઃ ઇત્યાદિવચનમેં પ્રસિદ્ધ હે

॥ जमतेसिरधनुपनसंधे ॥ સ્વર્ગમેં તો ક્ષીણપુણ્ય હોય તબ મૃત્યુલોકમેં પડે તાહીસું ગીતાજીમેં ક્ષીણેપુણ્યે-મર્ત્યં લોકંવિશંતિ ॥ યહ ભગવદ્વાક્યહેં ઓર મહાપ્રલયમેં તો ઇંદ્રાદિકકો તથા બ્રહ્મલોકપર્યંતકો હુ લય હોય ઓર નિત્યલીલાસ્થભક્તકોં તો યમકો હુ ભય નહી ॥ આમ યમદુતકો ભય નહી એસો નહી કહ્યો ઓર જમતેસિરધનુપનસંધે એસેં કહ્યો યાકો ભાવાર્થ યહ જો લૌકિકજીવ તો તુચ્છ હેં યાકે પાસ યમ આપ કાહેકું જાય ઓર લૌકિકજીવનકો દેહ જડ હે જુદો હે ઓર દેહાભિમાની જીવ જુદો હે ઓર નિત્યલીલાસ્થજીવ તો ઉત્તમોત્તમ હે જેસેં ભગવત્સ્વરૂપ સદૈકરસ આનંદમય હે તેસેં નિત્યલીલાસ્થજીવકો હુ સદૈકરસ આનંદમય વિગ્રહ હે તાતેં કદા-

૧ જે પુણ્યવાન્ સ્વર્ગમેં જાતહે તે અપને પુણ્યપ્રમાણે સુખભોગ કરિલેતહેં તબ વિનકો પુણ્ય ક્ષીણ હોતહે તાતેં વે પાછે મૃત્યુલોકમેં આવતહેં એસેં ગીતાજીમેં કહ્યો હે

૨ વિગ્રહ સો શરીર.

ચિત્ યમ આપ હી આયકેં વાકે દેહકોં બાધ કરતો હોયગો યહ શંકાનિવારણાર્થ હી જમતેસિરધનુપનસંધે એસેં કહ્યો ॥ અબ યમકી ગતિ નહીંહે પરંતુ બ્રહ્માદિક તો યમાદિકનતેં બડે હેં તિનકી નિત્ય-લીલામેં ગમ્ય હોયગી યહ શંકા નિવારણકરતહેં ॥ ज्यांहांनहीप्रवेश विधिहरनो ॥ જ્યાંહાં નિત્યલીલામેં વિધી જો બ્રહ્મા ઓર હર જો શિવ તિનકો હુ પ્રવેશ નહીં હે તબ ઓર કો પ્રવેશ કહાંસું હોય ॥ एहवो-

---

૧ અહંકારાધિષ્ઠાતા જો રૂદ્ર હે તિનકો લીલામેં પ્રવેશ નાંહી ઓર નિર્ગુણ પરમભક્ત જો શિવ હેં જીનકોં પરશિવ કહતહેં તિનકોં ભગવલ્લીલાનુભવકો સાક્ષાત્ અધિકાર હે ઓર વે શિવ અપુને માર્ગ પ્રથમ આચાર્ય હેં યહ સબ બાત નારદપંચરાત્રાદિક ગ્રંથમેં પ્રસિદ્ધ હે તાસોં વૈષ્ણવનકેં મહાદેવજીકી નિંદા કબ હુ ન કરની કયોં જો મહાદેવજીકી નિંદાતેં પ્રભુ અત્યંત અપ્રસન્ન હોતહેં સો શ્રીમહાપ્રભુનને કિતનેક ગ્રંથનમેં સ્ફુટલિખીહે ઓર શ્રીપુરૂષોત્તમજીને હુ ઉત્સવપ્રતાન પ્રહ્નત ઇત્યાદિગ્રંથનમેં વિસ્તારસોં લિખીહે

मारगश्रीवल्लभवरनो ॥ એસો શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકો માર્ગ હે જો જામેં એસો ઉત્તમફલ મિલતહે ॥ અથવા એસો ઉત્તમફલ મિલતહેં તબ આસુરજીવભી યા માર્ગમેં આવતે હોંયગે ઉનકુંભી યહ ફલ મિલતો હોયગો તબ मामप्राप्यैवकौंतेयततोयांत्यधमांगतिम ॥[1] યા વાક્યકો વિરોધ આવેં યહ શંકા નિવારણ કરિવેકું કહેચે ॥ नह्निमवेशविधिहरनो ॥ વિધી જો વેદોક્તવિધી[2]

---

૧ પ્રભુનને ગીતાજીમેં આજ્ઞા કીનીહે જો હે અર્જુન જે આસુરજીવ હે તે મોકોં પ્રાપ્તહોત નાંહી તાહીતેં યે વારંવાર અધમગતીકોં હી પ્રાપ્ત હોત હેં.

૨ મુલતુકમેં નિમીહરશબ્દતેં વેદોક્તવિધીકે હરણકરિવેવારે ઇતને લોપ કરિવેવારે જે આસુરજીવ તિનકો યા માર્ગમેં પ્રવેશ હોત નાહી એસેં ટીકામે અર્થ કિયો તાતેં યહ સુચન કિયો જો એતન્માર્ગીયનકેં વેદોક્તવિધીકો તથા સંધ્યાવંદનાદિ વૈદિકકર્મકો અનાદર કબ હુ ન કરનો ઓર જો વિનાસમઝે યાકોં અનાદર કરે સો આસુર

તાકે હર જો બાધકરિબેવારે આસુરજીવ તિનકોં યા માર્ગમેં પ્રવેશ હુ નાહીં તબ વહ અલૌકિકફલ કહાંતેં મિલે ॥ અબ યા તુકકો ફલિતાર્થ યહ જો નિત્યલીલાકી પ્રાપ્તિ ભયે પીછે કાલાદિકકો ભય નહી ઓર શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકી શરણ ગયેબિના યહ ફલ મિલે નહી ॥ ઓર આસુરજીવ વિધીપુર્વક શરણ જાય નહી

કહુયે જાય ઓર યાદુરત્યજંસ્વજનમાર્યપથંચહિત્વાઇત્યાદિ શ્રીભાગવતવચનાનુસારતે જો કીર્તનનમેં પરમાનંદવેદસાગરકીમરજાદાગયીટુટ ઇત્યાદિ ગાયોહે સો પરમદશાકું પ્રાપ્ત ભયે એસે મુખ્ય ભક્તનકી બાતહે પરંતુ આધુનિકજીવ વિનકી તુલ્યતા કરિકેં વેદકો અનાદર કરે તો પ્રભુ વાકો અંગીકાર ન કરે સો નિબંધાદિકમેં પ્રસિદ્ધહે

૧ વિધીપુર્વક શરણ આવનો સો શ્રીમહાપ્રભુનકોં સાક્ષાત પુરૂષોત્તમ જાનિકેં ઓર એક પ્રભુનકો હી દ્રઢ આશ્રય રાખિકેં શરણ આવનો યેહી પ્રભુનમેં ગીતાજીમે તથા શ્રીભાગવતમેં મામેકંશરણંવ્રજ મામેકમેવશરણમાત્માનં સર્વદેહિનાં યાહિસર્વાત્મભાવેન ભકત્યૈકયેશંગુરૂદેવતાત્મા ઇત્યાદિવચનનમેં કહ્યોહે યાપ્રકારકી શરણાગતિ આસુર જીવકો કબ હુ હોત નાહિ

તબ વહ ફલ કહાંતેં મિલે ॥ शंका ॥ લૌકિકદેહ તો પંચમહાભુતકો હે ઓર [1]શુક્રશોણિતકે યોગતેં ઉત્પન્ન હોતહેં ઓર અલૌકિકદેહ કહા પદાર્થકો હોતહે કેસેં હોતહે ॥ प्रत्युत्तर ॥ બોહોત આછો તેને પ્રશ્ન કિયો યાકો ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ જબ જીવ મુક્ત હોયકેં યા લોકતેં ભગવલ્લોકમેં જાતહે તબ શ્રીયમુનાજી ભગવત્સ્વરૂપતેં અભિન્ન જો ભગવચ્ચરણારવિંદકી રજ

---

૧ શુક્ર સો પુરૂષકો વીર્ય ઓર શોણિત સો સ્ત્રીકો રજ ઇનદોઇનકે સંયોગતેહિ મનુષ્યાદિક પ્રાકૃતદેહ ઉત્પન્ન હોતહે

૨ ભગવાનકી ચરણરેણુતેં હિ અલૌકિક દેહ હોતહેં સો પ્રથમસ્કંધમે પાવેલસચ્છ્રી તુલસીવિમિશ્રપાદાબ્જરેણ્વબ્યધીકાંધ્રુનેત્રી યાશ્લોકકે શ્રીસુબોધીનીજીમે લિખ્યોહે ઓર શ્રીયમુનાષ્ટકકી ટીકામેં હુ મુરારિપદપંકજસ્ફુરદમંદરેણુત્કટા યાકે વ્યાખ્યાનમેં શ્રી ગુસાંઇજીને લિખ્યોહે ઓર અલૌકિકદેહ જુદો હે યહ બાત તો બ્રહ્મસુત્રમેં ચતુર્થાધ્યાયકે ચતુર્થપાદમેં સ્પુટહે તથા શ્રીભાગવતમે હુ પ્રયુજ્યમાનેમયિતાંશુદ્ધાંભાગવતીંતનું ઇત્યાદિ સ્થલમેં પ્રસિદ્ધ હે

तातें लीलोपयोगि देह वा जीवको निर्माण करत हैं फेर लीलोपयोगी देहनें अभिन्न होयकें जीव सर्वदा लीलाको अनुभव करेंहे याहीनें द्वैत हु नहीं ओर कालादिकको बाध हु नहीं यह प्रकार सब ऋग्वेदकी कौपीतकि ब्राह्मणप्रभृति उपनिषदमें निरूपण कियोहै सोइ श्रीगुसांईजीनें आनंदमयाधीकरणके दुसरे वरण[1] कमें स्फुट निरूपण कियोहै ॥ ७ ॥ यारीतसो पुष्टीमुक्तीको स्वरूप निरूपण करीकें अब नित्यलीलास्थानको निपरूण करतहैं ॥

ज्यांहां नित्य रास बहुपेरें मध नायक निरंतत घेरें ॥ ज्यांहां रत्नजटिततट सरिता नवपल्लव भूमी हरिता ॥ ८ ॥

॥ ज्यांहां ॥ सो नित्यलीलास्थान जो व्यापीवैकुंठ तहां नित्य रास होतहें सो हु ॥ बहुपेरें ॥ सो बोहोत प्रकारतें होतहें ओर ॥ मध ॥ सो मध्यमें

---

१ वरणक शब्दको अर्थ पहिलें लिख्योहे.

દોદો [1]વ્રજભક્તનકે બીચમેં ॥ નાયક ॥ સો પુર્ણ પુરૂષોત્તમ તે નૃત્યકરતહેં સો કેસે ॥ ઘેરેં ॥ સો કાછનીકો ઘેર ધારણકરિકેં નૃત્યકરતહેં ॥ અબ કાછનીતો ઉપલક્ષણરીતતેં કહી યાતેં રાસક્રીડોચિત સબ વસ્ત્રાભરણ ધારણ કરિકેં સર્વદા નૃત્ય કરતહેં ॥ અથવા ॥ ઘેરેં ॥ સો વ્રજભક્તનકે [2]સમુહ ભેલેકરિકેં નૃત્ય કરતહેં ઓર મધ્યનાયકનૃત્યતહેરેં એસો હુ પાઠ હે તાકો

---

૧ દોદો વ્રજભક્તનકે બીચમેં એકએક પ્રભુનકો સ્વરૂપ હેં યહ બાત રાસપંચાધ્યાયીમેં તાસાંમધ્યેદ્વયોર્દ્વયોઃ યાસ્થલમેં પ્રસિદ્ધહે.

૨ વ્રજભક્તનકે સમુહ ભેલેકરિકેં નૃત્યકરતહેં એસેં કહ્યો યાતેં એક પ્રભુ ઓર અનેક ભક્ત ઓર જીતને ભક્ત તિતનેં પ્રભુનકે સ્વરૂપ ઇન દોઇ પ્રકારકે રાસકો સુચન કિયો વે દોઇ પ્રકાર રાસપંચાધ્યાયીમેં આત્મારામોપ્યરીરમત તથા કૃત્વાતાવંત આત્માનંયાવતીર્ગોપયોષિતઃ ઇત્યાદિશ્લોકનતેં વર્ણન કિયોહેં.

અર્થ ઓર ટીકામેં લિખ્યોહે ઓર [1]આધીતુકકે અર્થ સ્ફુટહે ॥ ૮ ॥

---

૧ અબ યા આધીધાતુકો અર્થ સ્ફુટ હે તાતેં ટીકામેં નહિ લિખ્યો પરંતુ અત્યંત અજ્ઞજનકે બોધાર્થ મેં લિખતહું જહા ભગવદ્ધામમે રત્નનકરિકેં જટિતહેં તટ સો હોઇ તીર જીનકે એસે સરિતા સો નદી શ્રીયમુનાજી હેં યાતેં જલક્રીડા-પયોગી સબપદાર્થ ઉહાં હેં યહ સુચન કિયો અબ સ્થલક્રીડા-પયોગીવૈભવ કહતહેં નવપલ્લવભુમીહરિતા નવપલ્લવ સો નયે કોમલપત્તુવા અનેકવૃક્ષનમે લગિરહે હેં ઓર યાહી તેં સબ ભુમિ હરિતા સો સબ વૃક્ષનકી હરિયાલીતેં તથા તૃણાદિકતેં હરી હોય રહીહે ઓર પ્રભુ તથા શ્રીસ્વામિનીજી વા ભુમિમેં સર્વત્ર ક્રીડા કરતહેં તામેં પ્રભુનકી કાંતિ શ્યામ હે ઓર શ્રીસ્વામિનીજીકી કાંતિ પીરી હે ઇનદોઇનકી કાંતિ વા પૃથ્વીપેં પડતહેં તાતેં વહ પૃથ્વી હરી દીખતહે ક્યોં જે કારો ઓર પીરો રંગ મિલે તો હરો રંગ હોય.

ज्यांहांरत्नधातुगिरिराजेवादित्रविविध पेरे बाजे ॥ ज्यांहां युवतियूथ बहू मांय श्रीजी श्यामलवर्ण सुहाय ॥ ९ ॥

॥ याको अर्थ स्फुट हे ॥ ९ ॥

---

१ ऐसें वनकी शोभा कहिकें अब पर्वतकी शोभा कहत हें ज्यांहां रत्नधातुगिरिराजे जहा भगवद्धाममे अनेक प्रकारके रत्ननकरिके तथा सुवर्णादिकधातुनकरिके युक्त ऐसें गिरि जो श्रीगिरिराजजी ते राजे सो शोभतहें ऐसें श्रीयमुनाजी वृंदावन ओर श्रीगिरिराजजी इन तीनोनकी शोभा वर्णन करिकें अब नृत्यके उपयोगी बाजेनको वर्णन करतहें वादित्रविविधपेरेवाजे विविधपेरे सो नानाप्रकारते बाजे बजत हें विविधपेरें यह कहयो तातें चारयो प्रकारके बाजे बजतहें यह सुचन कियो बाजेनके चार प्रकार तो अमरकोशमें कहेहें ततंवीणादिकंवाद्य मानद्धंमुरजादिकं वंशादिकंतुसुषिरंकांस्यतालादिकंघनं याको अर्थ वीणा सितार प्रभृति तारके बाजे तत कहेजांय ओर तबला पखवाज प्रभृति आनद्ध कहेजांय ओर

एणीपेरें श्रीगुसाइजीनें जाणे जाणी अह-
निंश गाय वखाणे ॥ ते जीवजात होय
कोय तेने ततक्षण सरवे सुख होय ॥ १० ॥

॥ एणीपेरें ॥ સો પહિલે જો વર્ણન કિયો તા પ્રકારસોં શ્રીગુસાંઇજીકોં જાને અબ એણીપેરેં ગોલોકનેં જાણે એસેં નહી તાકો ભાવાર્થ યહ હે જો લીલા-

---

મુરલીપ્રભૃતિ સુષિર કહેજાંય ઓર ઝાંઝ આદિ ઘન કહયો જાય અબ યા રીતસોં સબ ઉદ્દીપનપદાર્થનકો વર્ણન કરિકેં અબ આલંબનકો વર્ણન કરતહેં જ્યાં હાયુવતિયુથબહુમાંય શ્રીજી શ્યામલવર્ણસુહાય નિત્યસિદ્ધાદિભેદકરિકેં તથા સાત્વિક રાજસાદિભેદકરિકેં અનેક પ્રકારકે જે વ્રજયુવતિનકે યુથ સો સમુહ હેં તિનમેં શ્રીજી સો શ્રીનાથજી પુર્ણપુરૂષોત્તમ શોભતહેં-વે કેસે હેં શ્યામલવર્ણ શ્યામસ્વરૂપ હેં કયોં જો શૃંગારરસકે અધિષ્ઠાતા હેં અબ શૃંગારરસકે દેવતા શ્રીકૃષ્ણ હેં યહ બાત તો રસશાસ્ત્રમેં પ્રસિદ્ધહે ઓર પ્રભુનકી શ્યામતાકો કારણ નિબંધમેં હુ તદામરકતશ્યામમાવિર્ભાવેપ્રકાશતે ઇત્યાદિકારિકાનમેં શ્રીમહાપ્રભુનનેં લિખ્યોહે

સામગ્રી સબ પુરૂષોત્તમરૂપ હે કેવલ વ્રજ યુવતિનકે યુથકે મધ્યમેં જીતનો સ્વરૂપ હે તિલનો હી કછુ પુરૂષોત્તમરૂપ નહી હે ઉહા લીલોપયોગી જે પદાર્થ હે તે સબ પુરૂષોત્તમરૂપ હે યાહીતે એણીપેરે શ્રીગુસાંઇજીનેજાણો એસે કહયો સો યુક્તહે યેહી અભિપ્રાય વિદ્વન્મડનમે નિત્યલીલાવાદમે સ્પુટ નિરૂપણ કિયોહે ॥ અબ કેવલ જાને ઇતનો હી નહી પરતુ ॥ જાણી ॥ સો યા પ્રકારસોં શ્રીગુસાંઇજીકોં જાનિકે અહેર્નિશ ગુણગાન કરે ઓર ॥ વખાણે ॥ સો બખાને

---

૨ અહર્નિશ સો દિનગત ગુણગાન કરે યાતે જો શ્રીમહાપ્રભુનને આજ્ઞા કીની હે જો ગાયકે સીંગપે સરસ્યોકો દાનો જીતનીબિરિયા ઠહરે તિતનીબિરિયા હુ ભગવત્સ્મરણબિના ન રહનો સો બાત સુચન કીની યહ હી એકાદશસ્કંધમે યોગાશ્વરનને કહીહે નચલતિભગવત્પદારવિંદાલ્લવનિમિષાર્દ્ધમપિસ-વૈષ્ણવાગ્ર્ય ઓર ગુણગાનકી તથા સ્તુતિકી હુ આવશ્યકતા શ્રીભાગવતનમે ગાયનવિલજ્જોવિચરેદસંગઃ મામાન્યમનન્તસ્યય શોકિતાનિયનકૃણ્વ તિગાય તિગૃહણ તિસ્માધગ ઇત્યાદિક અનેક સ્થલનમે કહીહે

યથામતિ સ્તુતિ હુ કરે તે સો વહ [1]કોય જાતકો જીવ હોય તાકો વાહી ક્ષણ સબ સુખ હોય ॥ અબ લૌકિકસુખ તો લેશમાત્ર હે ઔર સબ નિરવધીસુખ તો લીલાસુખ હી હે સોઈ [2]વેદમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ ૧૦ ॥ અબ નિત્યલીલાકો સુખ નિરૂપણ કરિકેં પ્રાર્થના કરતહેં ॥

---

૧ અબ કોઇ જાતકો જીવ હોય યહ કહ્યો તાતેં ભગવદ્ભક્તીમે જીવમાત્રકોં અધીકાર હે બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય વૈશ્ય શુદ્ર કોઇ જાત હોય તામેં હુ સ્ત્રી હોય અથવા પુરૂષ હોય સબનકો ભગવદ્ભક્તીમે અધીકારહે સે હી એકાદશસ્કંધમેં પ્રભુનને આજ્ઞા કીનીહે સત્સંગેનહિદૈતેયાયાતુધાનામૃગા ખગાઃ ગંધર્વાપ્સરસોનાગાઃસિદ્ધાશ્ચારણગુહ્યકાઃ વિદ્યાધરામનુષ્યેષુવૈશ્યાઃ શુદ્રાસ્ત્રિયોંત્યજા· રજસ્તમઃપ્રકૃતયસ્તસ્મિ ન્તસ્મિન્યુગેનઘ બહવોમત્પદમાપ્તાસ્ત્વાષ્ટ્રકાયાધવાદયઃ ॥ ઇત્યાદિશ્લોકનમેં યા બાતકો વિશેષ વિવેચન મૈનેં સત્સિદ્ધાંતમાર્તંડમેં કિયોહે.

૨ વેદમેં સો છાંદોગ્યોપનિષન્મેં ભુમવિદ્યાદિ સ્થલનમેં પ્રભુનકો તથા ભગવલ્લીલાકો સર્વસુખરૂપત્વ લિખ્યોહે

सेवकजन दास तमारो तेने रूपवियोग निवारो ११

इति श्रीगोपालदासजीकृतवल्लभाख्याने पंचमकडवा समाप्त ॥

॥ सेवकजन ॥ એસો મે ગોપાલદાસ ॥ અથવા ॥ सेवक ॥ જે ભાયલાકોઠારી તાકો ॥ जन ॥ સો સંબંધી મેં સો આપકો દાસ હું તાકો ॥ रूपवियोग ॥ સો મુલસ્વરૂપકો વિરહ તાકોં ॥ निवारो ॥ સો મિટાઓ યાકો ફલિતાર્થ યહ જે ભાયલા કોઠારી આપકે પરમકૃપાપાત્ર હેં વિનકી કાનતેં ઓર મેં હુ આપકી શરણ આયોહું તાતેં કૃપાકરિકેં નિરંતર આપકે લીલાસ્થસ્વરૂપકો અનુભવ કરાઓ ॥ ૧૧ ॥ श्लोकः ॥

---

૧ દાસશબ્દ કહ્યો તાતે દીનતા દિખાઇ ઓર મેં આપકે શરણ આયોહું યહ હુ સુચન કિયો.

પંચમેમોક્ષદાતૃત્વમાચાર્યત્વંચવર્ણિતમ્ ॥ શ્રીમદ્વિઠ્ઠલ- નાથાનાંલીલાસામગ્રચભિન્નતા ॥ ૫ ॥

ઇતિ શ્રીમદ્બાલકૃષ્ણચરણૈકતાન શ્રીમદ્ગોવર્દ્ધનગુરુ- પાદપદ્મપરાગપ્રાપ્ત પરમોદય શ્રીમદ્ગોકુલોત્સવાત્મજજી- વનાખ્યેનવિરચિતંપંચમાખ્યાનસ્યવ્યાખ્યાનંસમાપ્તમ ॥

---

૧ અબ યા રીતસોં પંચમાખ્યાનકો વ્યાખ્યાન કરિકેં ગોસ્વામિશ્રીજીવનજીમહારાજ યા આખ્યાનકો સારરૂપ અર્થ એક શ્લોકમે લિખતહે તા શ્લોકકો અર્થ યા પાંચમેં આખ્યા- નમે પુષ્ટિમોક્ષદેવેવારે શ્રીગુસાંઇજી હી હૈં યહ વર્ણન કિયો ઓર શ્રીગુસાંઇજી હુ સ્વતન્ત્ર આચાર્ય હે યહ હુ વર્ણન કિયો તાપીછેં ભગવદ્ધામમેં જે શ્રીયમુનાજીપ્રભ્રૃતિ લીલોપયોગિ- પદાર્થ હૈં તે સબ આપકે હી સ્વરૂપ હૈં યહ વર્ણન કિયો અબ યા આખ્યાનકે અર્થકો દોહા ભક્તીમાર્ગથિરકરતહરિ સકલપુષ્ટિફલદાન આપરૂપલીલાકહી ઇહુંપંચમ આખ્યાન ઇતિ શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યમતવર્તિનામોક્ષગુરૂ સ્વમાતામહગોસ્વામિ શ્રી વ્રજવલ્લભચરણૈકતાનેનસ્વપિતૃસકાશાદેવલબ્ધવિદ્યેનપંચનદિ- ધનશ્યામશર્માત્મજગોવર્દ્ધનાખ્યકવિનાકૃતંપંચમાખ્યાનવ્યાખ્યાનટિ- પ્પણ્સંપુર્ણમ્ ॥

॥ षष्ठाख्यान ॥

॥ અબ પંચમાખ્યાનકી સમાપ્તિમેં ગોપાલદાસજીને રૂપવિયોગનિવારણકી પ્રાર્થના કરી સોઇ ॥ અબ પષ્ઠાખ્યાનમેં પુર્ણરસરૂપ જો આપકો નંદનંદનસ્વરૂપ તાકે નિરૂપણપુર્વક પ્રાર્થના કરતહેં ॥

॥ रागपरज ॥ અબ પરજરાગમેં યા આખ્યાનકો ગાન કિયો તાકો ભાવાર્થ યહ જો રાત્રીકે તૃતીયપ્રહરકો યહ રાગ હે ઓર વહ સમય ગાઢનિદ્રાકો હે ઓર ગાઢનિદ્રામેં[1] નિત્ય બ્રહ્મપ્રાપ્તિ હોતહે સોઇક્ષિત્યધીકરણમેં

---

૧ ગાઢનિદ્રા સો જામે સ્વપ્ન હુ ન દીસે એસી ગહરી નીંદ જાકોં શાસ્ત્રમેં સુષુપ્તિ કહેહેં સો વા નિદ્રામેં પરબ્રહ્મમેં જીવકો પ્રવેશ નિત્ય હોતહે પરંતુ માયાકો આવરણ રહતહે તાતે ફિર સંસાર પ્રાપ્ત હોતહે યહ બાત છાંદોગ્યઉપનિષદકી શ્વેતકેતુવિદ્યામેં તથા બ્રહદારણ્યકાદિક ઓર હુ ઉપનિષદનમેં પ્રસિદ્ધ હે ઓર શ્રીમહાપ્રભુનને હુ અણુભાષ્યકે ઇક્ષત્યધીકરણપ્રશ્નપ્રતિસ્થલનમેં તથા શ્રીસુબોધીનીજીમેં લિખીહે.

તથા તૃતીયાધ્યાયમેં નિરૂપણ કિયોહે તેસેં શ્રદ્ધાપુર્વક યા આખ્યાનકો ગાન મનન નિદિધ્યાસન કરે તો યાહી લોકમેં યાહી દેહતેં ભગવદ્દર્શન હોય યહ સુચનાર્થ હી પરજ્રાગમેં યા આખ્યાનકો ગાન કિયો ॥

सगुण सनेही सामला वाला अहर्निश दरशन आपो ॥ परमसुख देवानेकाजें व्रजमंडल स्थिर करि थापो ॥ १ ॥

॥ सगुणसनेही ॥ ગુણ જે અલૌકિકગુણ તિનકરિકેં યુક્ત જે શ્રીસ્વામિન્યાદિક તિનકે સ્નેહરૂપ ॥ અથવા ॥ તિનકેવિષે સ્નેહ હે જીનકો એસે ॥ અથવા ॥ અલૌકિકગુણકરિકેં યુક્ત ઓર સ્નેહરૂપ એસે ગાતેં આપકું શૃંગારરસકો સ્થાયીભાવત્વ સુચન કિયો

૧ જા રસનેં જો સ્થિર રહે સો વાકો સ્થાયીભાવ કહ્યો જાય અબ શૃંગારરસકો સ્થાયીભાવ પ્રીતિહે યાહીતેં ઇહાં સનેહી યા પદતેં સ્થાયિભાવરૂપના સુચન કીની.

-, आपं वर्त्तमान कालमें; कैसें हो ॥ श्रीवल्लभकुंवर ॥ श्रीवल्लभाचार्यजीके पुत्र, हो ॥ अथवा ॥ श्री ॥ जे स्वामिन्यादिक तिनके. ॥ वल्लभ ॥, सो प्रिय ऐसे ओर कैसे हो ॥ कुंवर ॥ सो कुमार श्रीयशोदोत्संगलालित यातें सब्लीला नित्य है यह सुचन कियो ओर वि-[1]रुद्धधर्माश्रयत्व हु सुचन कियो ॥ अथवा ॥ श्री ॥ जे स्वामिन्यादिक ओर ॥ वल्लभ ॥ जे ओर सब भक्त कयों जो [2]भक्त जेसो प्रिय ओर कोइ प्रभुनकुं नही

---

१ प्रभुनमें सदा बालकपनो ओर प्रौढपनो यह दोइ विरुद्ध धर्म रहत हें तातें विरुद्ध धर्माश्रय हे.

२ प्रभुनकु भक्त जेसे प्रिय ओर नही हे सो गीताश्रीभागवतादिकके विषे येभज'तितुमाभकत्यामयितेतेषुचाप्यहं' तथा साधवोहृदयंमह्य साधुनाहृदयंत्वहं' मदन्यतेनजानन्तिनाहंतेभ्यो- मनागपि इत्यादि श्लोकनमें आज्ञा कीनी हे.

હે ઓર ॥ [1]કુ ॥ જો પૃથ્વી તિનકે ॥ વર ॥ સો પતિ એસે જો આપ સો કેસે હો ॥ कोडामण ॥ [2]કોડ જો મનોરથ તિનકું ઉત્પન્ન કરિવેવારે ભક્તનકોં આપકે દર્શનમાત્રતેં અનેક મનોરથ ઉત્પન્ન હોત હેં યા કરિકેં [3]હૃદયકો ફલ નિરૂપણ કિયો અબ જીહ્વાકો ફલ

---

૧ કુ એસો પૃથ્વીકો નામ અમરકોશમેં પ્રસિધ્ધ હે ગોત્રાકુઃપૃથિવીપૃથ્વી યા શ્લોકમેં ઓર પૃથ્વીકે પતિ ભગવાન હી હેં યહ બાત વારાહપુરાણાદિકનમેં પ્રસિધ્ધ હે યાહીતેં કૃષ્ણાવતારમેં સત્યભામાજી પૃથ્વીકો અવતાર હે

૨ કોડ એસો મનોરથકો નામ ગુર્જરભાષામેં હે તાહીતેં મનનાકોડપુરયા ઇત્યાદિક વ્યવહાર વા ભાષામેં હેં.

૩ પ્રભુનકો ધ્યાન ઓર મનોરથ યહ હૃદયકો ફલ હે ઇતનેં મન બુધ્ધિ ચિત્ત અહંકાર યહ ચારોં પ્રકારકે અંતઃકરણ યાતેં સફલ હોત હે ઓર નિરંતર નામ લેનો યહ વાણીકો ફલ ઉપલક્ષણ રીતસોં લિખ્યો તાતે અબ કર્મેંદ્રિયનકી ભગવત્પરતા ફલ હે ઓર રૂપસુધારસપાન યહ નેત્રકો ફલ

ઓર કેસે ॥ सामला ॥ સો શ્યામવર્ણવિશિષ્ટ યાતેં શ્રૃંગારરસકો શ્યામ વર્ણ હે યે હુ સુચન કિયો ॥ અબ ઇતનો વર્ણન કિયો ઇતનેમેં હી પ્રેમલક્ષણા-ભક્તિકો હૃદયમેં આવિર્ભાવ હોયકેં સ્ત્રીભાવકી સ્ફુર્ત્તિ ભઈ તાકો સુચના વચન કહતહેં ॥ [1]वाला ॥ સોપ્યારે ॥ અબ એસે જો આપ સો ॥ अहर्निशदरशनआपो ॥ સો રાતદિન દર્શનદ્યો ॥ અબ દર્શન આપો એસી દર્શનકી પ્રાર્થના કરિ તાતેં શ્રૃંગારરસકો ઉત્તરદલ જો [2]વિપ્રયોગ તાકો સુચન કિયો ॥ અબ કેવલ દર્શન હી દ્યો એસેં નહી ॥ परमसुखदेवानेकाजें ॥ પરમસુખ જો લીલાનુભવ સો દેવેકેલીયેં યાતેં શ્રૃં-ગારરસકો પુર્વદલ સુચિત ભયો ॥ व्रजमंडलस्थिरकारि-थापो ॥ વ્રજમંડલ જો લીલાસ્થાન તામેં મોકું

---

૧ સંસ્કૃતમેં વલ્લભ એસો પ્રિયકો નામ હે તાકો ભાષામેં વાલા એસો અપભ્રંશ હે તાતેં ટીકામેં પ્યારે યહ અર્થ કિયો.

૨ વિપ્રયોગ સો વિરહ

સ્થિર કરિકે રાખો ॥ અથવા ॥ વ્રજમંડલ ॥ જો લીલાસ્થાન અક્ષરબ્રહ્મ તાકોં મેરે હૃદયમેં સ્થિર કરિકેં રાખો યાકો ભાવાર્થ યહ જો અક્ષરબ્રહ્મકો જબ હૃદયગુહામેં આવિર્ભાવ હોય તબ પુરુષોત્તમ હૃદયમેં પધારે સોઈ બ્રહ્મવલ્લીઉપનિષદમેં નિરૂપણ કિયોહે ઓર વ્રજમંડલકી સ્થિતિકી પ્રાર્થના કરી તાતેં અલૌકિક શૃંગારરસકો ઉદ્દીપનવિભાવ સુચન કિયો ॥ અબ યાતુકકો ફલિતાર્થ યહ હે જો, આપ રસરૂપ હો આપકી લીલાકો સર્વદા મોકું અનુભવ કરાઓ ॥ ૧ ॥ અબ પ્રથમતુકમેં જીવકો સ્વરૂપ નિરૂપણ કિયો તે હી આપ હો સો નિરૂપણ કરત હે ॥

श्रीवल्लभकुंवर कोडामणा तमारूं नाम निरंतर लीजे ॥ रुपसुधारसमाधुरि ते लोचन भरि भरि पीजी ॥ २ ॥

૧ હૃદયરૂપ ગુહા સો ગુફા યાકો તાત્પર્ય સબ પહિલે લિખ્યો હે.

નિરૂપણ કરત હેં ॥ तमाखुंनाममनिरंतरलीजें ॥ આપકો શ્રીવિઠ્ઠલ યહ નામ સો નિરંતર 'લઉં' ॥ અબ નેત્ર કો ફલ નિરૂપણ કરત હેં ॥ रूपसुधारस ॥ રૂપ જો અલૌકિક સૌંદર્ય તારૂપી જો સુધારસ સો અમૃત તાકી ॥ माधुरी ॥ સો મિષ્ટતા તાકોં ॥ लोचन ॥ જે નેત્ર તે ॥ भरिभरिपीजें ॥ સો ભરિભરિકેં પાન કરૂં યાતેં લોચનનકોં પાનપાત્રત્વ[1] સુચન કિયો અબ

હુ ઉપલક્ષણ રીતસોં કહ્યો તાતેં સબ જ્ઞાનેંદ્રિયનકી ભગવત્પરતા ફલ હે યહ સુચન કિયો ક્યોં જો જ્ઞાનમાર્ગમેં જીવકો હી મુક્તિમેં ઉપયોગ હોત હે ઓર ભકતીમાર્ગમે દેહ પ્રાણ ઇંદ્રિય અંતઃકરણ જીવ ઇન પાંચોનકો સાફલ્ય હોત હે સો નિબંધકે શાસ્ત્રાર્થ પ્રકરણમેં કારિકા ૫૪ બ્રહ્માનંદેપ્રવિષ્ટાનાઆત્મનૈવસુખપ્રમા સંઘાતસ્યવિલીનત્વાદ્ભક્તાનાંતુવિશેષતઃ સર્વેંદ્રિયૈસ્તથાચાંતઃકરણૈરાત્મનાપિહિ યા કારિકામેં શ્રીમહાપ્રભુનનેં સ્પુટ લિખ્યો હે.

૧ પાનપાત્ર સો રૂપસુધાપાન કરિવેકે બાસન નેત્ર હેં.

[1]ભરિભરિ એસે દો બિરિયાં કહયો યાતેં અત્યંત દર્શનાભિલાપ સુચન કિયો ઓર જોઇયે એસેં નહી કહયો ઓર પીજે એસેં કહયો યાતેં આપકો રસ [2]રૂપત્વ સુચન કિયો યા તુકકો ફલિતાર્થ યહ જો આપકો નામસ્મરણ નિરંતર કરૂં ઓર આપકે દર્શન સર્વદા કરૂં ઓર આપ મેરે હૃદયમેં સદા વિરાજો ॥ ૨ ॥ અબ દુસરી તુકમેં નામસ્મરણ સેવા દર્શન ઓર હૃદયમેં સ્થિતિકી પ્રાર્થના કરી સો યહ ફલ [3]ગાઢવિરહબિના નહી મિલે કયોં જો વિરહ હે સો સંયોગસુખકો પોપક હે યાતેં શ્રીગુસાંઇજીને

---

૧ ભરિ ભરિ એસે કહયો તાતે બિરિયા બિરિયા પાન સુચન કિયો યાહીતે અત્યંત અભિલાષ સુચિત ભયો જેસે અત્યંત પ્યાસો હોય સો પાત્ર ભરિભરિકે જલ પીવે તેસે બિરિયા બિરિયા આપકે દર્શન કરે પરંતુ તૃપ્તિ હોય નહિ.

૨ જો રસ હોય સો પીવેમે આવે તાતે આપકો હુ રસ રસરૂપત્વ સુચિત ભયો.

૩ ગાઢવિરહ સો અત્યંત વિરહ તાબિના યહ ફલ નહિ

ગોપાલદાસજીકોં માનસિક તિરોધાનકો અનુભવ કરાયો તાતેં તત્સુચક વચનનંનેં શ્રીગુસાંઇજીનેં નંદનંદન સ્વરૂપતેં જો વ્રજભક્તનકું અનુભવ કરાયો તાકો નિરૂપણ કરત હેં ઓર માનસિકતિરોધાનકો પ્રકાર તો દશમસ્કંધકે છેલ્લે અધ્યાયમેં કુરરિવિલપસિત્વં ઇત્યાદિક શ્લોકમેં સ્ફુટ નિરૂપણ કિયો હે ॥

ते पद क्यारें देखिशुं जे गोधनपूठें धाये ॥
व्रजसुंदरी मुखसुख पामीनें वारंवार अघाये ॥३॥

॥ तेपद ॥ સો વે ચરણ તે કોનસે જે ॥ गोधनपूठेंधाये ॥ ગોધન તે ગાયનકે સમુહ તિનકે પીછેં ધાયે સો દોડે ॥ અબ ચાલે એસેં નહીં કહયો

મિલે સો દશમસ્કંધમેં દુઃસહપ્રેષ્ઠવિરહતીવ્રતાપધુતાશુભાઃ ઇત્યાદિ સ્થલમેં પ્રસિદ્ધ હે ઓર ભક્તિસુત્રમેં દુસરે અધ્યાયકે પહિલે આન્હિકમેં હુ યહ બાત લિખી હે

૧ માનસિક તિરોધાન સો પ્રભુ પાસ હોય તો હુ મનમેં સું પ્રભુ ઇહાં નહીં હે એસો ભાન જેસેં દ્વારકાજીમેં રૂકમી-

યાતેં યહ સુચન કિયો જો પ્રાતઃકાલ ઘરતેં બનમેં ગાય ચરાયવેં પધારત હેં, તાતેં તાસમેં ગાયનકું બનમેં જાયવેકી અત્યંત ત્વરા રહત હે તાતેં દોડત હેં તિનકે પીછેં આપ હુ દોડત હેં યાતેં ભક્ત પરાધીનપનો હુ સુચન કિયો ઓર આગેં તુકમેં વાસમેં વ્રજસુંદરી આપકે દર્શન કરત હેં યહ નિરૂપણ કરનો હે યાતેં બેગ આપ પધારેં તો આછી રીતતેં દર્શન ન હોય તબ સબ દિવસ મનમેં અત્યંત તાપ હોય યહ હુ સુચન કિયો ॥ અબ વે પદ કૈસેં હેં જબ ઘરતેં ગોધનસંગ પધારત હેં તબ ॥ व्रजसुंदरी ॥ જે વ્રજભક્ત તે ॥ मुखमुखपामीनें ॥ મુખ જો પ્રભુનકો શ્રીમુખ તાકો સુખ જો દર્શનસુખ તાકો પામીનેં સો પાયકેં ॥ वारंवार ॥ સો બેરબેરમે ॥ अघाये ॥ સો તૃપ્ત હોત હેં ॥ અબ ઇહાં વારંવાર

એયાદિકનકે પાસ પ્રભુ સદા બિરાજે હેં તોં હુ બિનકું યા તરહ કો વિરહ હોયકેં વિનતેં કુચરિવિલપસિત્વં ઇત્યાદિ શ્લોક કહેહેં.

કહયો સો નિમેષોન્મેષકે અભિપ્રાયતેં કહયો નહી તો વા સમેં બેગ આપ પધારત હેં સો વારંવાર દર્શન કરિવેકો અવકાશ કહાં તેં ॥ અબ યા તુકકો ફલિતાર્થ યહ જો પ્રાતઃકાલ બેગ ગોધનકે સંગ પધારત હેં ઓર વ્રજ ભક્ત વા સમેં આપકે દર્શન કરત હેં સો વિનકું નિમેષ હુ યુગસમાન લગત હે સોઈ ગોપીનાં પરમાનંદ આસીદ્‌ગોવિંદદર્શને ॥ ક્ષણંયુગશતમિવયા સાંયેનવિનાઽભવત્ ॥ યા સ્થલમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ ૩ ॥ અબ વ્રજભક્તનકોં પ્રભુનકે વિરહતેં ક્ષણ હુ સો યુગ જેસી લગત હે તબ સબ દિન તો આપ વનમેં બિરાજત હેં તબ વે નિર્વાહ કેસેં કરત હેં સો પ્રકાર કહત હેં ॥

---

૧ નિમેષ સો નેત્રકી પલક લગનો ઓર ઉન્મેષ સો ઉઘડનો.

૨ શ્રીભાગવતમેં કહ્યો હે જો પ્રભુનકે દર્શનમેં ગોપી જનનકું પરમ આનંદ હોત ભયો છીન પ્રભુ ન બીના ઉનકોં એક ક્ષણ હુ સો યુગ જેસો હોત ભયો.

दिवस सउ श्यामा मली रसरूपतणो जस गाय ॥
गोपमंडलीमध्य देखीनें वारंवार सुख थाय ॥ ४ ॥

॥ दिवस ॥ सो દિનમેં ॥ सउश्यामामली ॥ સઉ સો સબ શ્યામા સો સર્વદા જીનકો ષોડશ વર્ષકો વય હે એસે વ્રજભક્ત તે મલી સો મિલકે ॥ रसरूपतणी ॥ સો રસરૂપ પ્રભુ તિનકો ॥ जसगाय ॥ સો યશકો ગાન કરત હેં ॥ અબ રસરૂપ એસેં કહ્યો યાતેં શીઘ્રતાપનિવારકત્વ[1] સુચન કિયો યહ પ્રકાર [2]ગોપ્યઃ કૃષ્ણેવનંયાતેત મનુદ્રુતચેતસઃ ॥ કૃષ્ણલીલાઃ પ્રગાયંત્યોનિન્યુર્દુઃખેનવાસરાન્ ઇત્યાદિ સ્થલમે સ્ફુટ નિરૂ

---

१ શીઘ્ર સો તુરત આપ તાપ નિવૃત્ત કરત હેં.

२ શ્રીભાગવતમેં કહ્યો હે જો પ્રભુ જબ વનમેં પધારત હે તબ પ્રભુનકેં પાછેં પાછેં હી જીનકો ચિત્ત ગયો હે એસે ગોપી જન વિરહ દુઃખતેં કૃષ્ણલીલાકો ગાન કરિકેં દિન કાઢત હે.

પણ કિયો હે ॥ ઓર [1]રસરૂપતવજસગાય એસો હુ પાઠ હે તાકો અર્થ ઓર ટીકામેં કિયો હે ॥ અબ જીનકું [2]કછુ મિષ મિલત હે તે વનમેં જાયકેં દર્શન કરત હેં સોઇ નિરૂપણ કરત હેં ॥ गोपमंडलीमध्य- देखीनें ॥ ગોપ જે સખા તિનકી મંડલી જો સમુહ તામેં દેખીનેં સો દેખિકેં ॥ वारंवारसुखथाय ॥ સો બેરબેર સખ હોત હે ॥ અમ વારંવાર સો પ્રતિદિનકે અભિપ્રાયતેં ॥ અથવા ॥ થોડે થોડે કાલકે અંતરતેં ॥ અથવા ॥ નિમેષોન્મેષાભિ પ્રાયતેં યા તુકકો ફલિતાર્થ સ્પષ્ટ હે ॥ ૪ ॥ અબ દિવસકો નિર્વાહ

---

૧ યા પાઠકો અર્થ યહુ જો રસરૂપ એસો જો આપકો યશ હે તાકુ વે ગાવતહેં અબ પ્રભુનકે ધર્મ સબ પ્રભુનતેં અભિન્ન હે એસો અપનો સિદ્ધાંત હે તાતેં ઇહાં પ્રભુનકે યશ કોં હુ રસરૂપ કહયો સો યોગ્ય હે

૨ કછુ મિષ સો યમુનસ્નાનકો અથવા જલ ભરિવેકો અથવા છાક પહુંચાયવેકો ઇત્યાદિ કછુળી મિષ.

या प्रकारतें करत हें, तब संध्यासमे संयोगसुख मिलत हे सो बारह तुकतें निरूपण करत हें ॥

वासर निर्वाह एम करे सखी सायंकालें पेखे ॥ अलक मुख खुररज लागी ते कमल भमर विसेखे ॥ ५ ॥

॥ वासरनिर्वाहएमकरे ॥ [1]दिनमे निर्वाह या प्रकारते करत हें ॥ सखी ॥ जे व्रजभक्त ते ॥ सायंकालेंपेखे ॥ तब संध्यासमे [2]आछी रीततें प्रभुनके दर्शन करत हें ॥ अब इतनो वर्णन किये पीछें गोपालदासजीकों मानसिक तिरोधानको अनुभव होत हतो सो निवृत्त होयकें दर्शन भये सो वर्णन करत हें

---

१ बासर एसो दिनको नाम हे तातें यह अर्थ कियो.

२ संस्कृतमें प्रेक्षते यह हे ताको भाषामे पेखें एसें होत हे ताते आछी रीततें यह टीकामें लिख्यो सो प्र उपसर्गको अर्थ हे

॥ अलकमुख ॥ અલક જે કુટિલકેશ તિન કરકેં યુક્ત એસો જો શ્રીમુખ તાકોં ॥ खुररजलागीते ॥ ગાયનકે ખુરકી રજ લગી હે સો ॥ कमलभमरविसेखें ॥ કમલ જો શ્યામકમલ તાપેં બેઠે જો ભ્રમર તેસી શોભા વિશેષ કરિકેં દીખત હે ॥ અબ વિશેષ કરિકેં શોભા તો એસેં જો કુટિલાલકયુક્ત શ્રીમુખ સદા ભ્રમરયુક્ત કમલ જેસો લગત હે પરંતુ ગોરજ લગી હે સો પરાગ જેસી લગત હે યાતેં વિશેષ સાદૃશ્ય આયો યાહીતેં વિસેખે એસેં કહ્યો યહ પ્રકાર સબ સવિસ્તર તંગોરજ°છુરિતકુંતલ યા શ્લોકકે શ્રીસુબોધીનીજીમેં નિરૂપણ કિયો હે યાકો ફલિતાર્થ સ્ફુટ હે ॥ ૫ ॥

---

૧ કુટિલ કેશ સો બાંકી છોકી કેશનકી લટ અલક શબ્દકો અર્થ કોશમે લિખ્યો હે અલકાશ્ચુર્ણકુંતલાઃ

૨ પરાગ સો પુષ્પકે ભીતરકી રજ.

૩ તંગોરજચ્છુરિત યા શ્લોકકે શ્રીસુબોધિનીજીમેં ગોરજ ઇત્યાદિ પદનતેં ચાર પુરૂષાર્થકો નિરૂપણ કિયો હેં.

गोपबालकमंडली मध्ये रंग अनेक उपजावे ॥
मत्तगजगति मलपता तेश्रीगोकुलमाहे आवे ॥६॥

॥ गोपबालकमंडलीमध्यें ॥ सो जे गोपनके बालक आपके सखा हें तिनके समुहके बीचमें ॥ रंगअनेक उपजावें ॥ नाना प्रकारके [1]हास्यरसादिकबोधकचेष्टावचन तिन करकें रंग जो कुतूहल ताकों उत्पन्न करत भये ॥ मत्तगजगतिमलपता ॥ मस्त ऐसो जो बडों हाथी सो जैसें स्वच्छंदमंदगतितें चलतहे तेसें आप हु मलपता सो मंदमनोहरगतितें श्रीगोकुलमें पधारत हें ॥ ६ ॥ अब श्रीगोकुलमें पधारत हें तब व्रजभक्तनकों दर्शन होत हें ताको क्रमतें निरूपण करत हें ॥

---

१ हास्यरसकी तथा ओर रसकी उत्पन्न करिवेवारी कितनीक श्रीअंगकी चेष्टा करत हें तथा कितनेक वेसे वचन आप कहतहें.

लोचनभृंग पीये घणूं ते प्रगट मुखमकरंद ॥
कमल पत्रजेवी आंखडी ते जोई जोई
टाल्या द्वंद्व ॥ ७ ॥

અબ વ્રજભક્તનકે ॥ लोचनभृंग ॥ સો નેત્રરૂપી ભ્રમર તે ॥ पीयेघणूं ॥ સો બોહોત પીવત હે ॥ અબ કહાં પીવત હેં સોં કહતહેં ॥ प्रगटमुखमकरंद ॥ પ્રકટ સો વ્રજભક્તનકે નેત્રકમલતેં જબ પ્રભુનકે નેત્ર કમલ મિલે તા સમેં પ્રગટ ભયો જો મંદહાસ ઓર શ્રૃંગારરસોદ્બોધક ચેષ્ટા તારૂપી જો મકરંદ સો પીવત હેં ॥ અબ લોચનકોં ભૃંગસાદૃશ્ય તો [1]શ્યામરક્તવર્ણવિશિષ્ટત્વ ચાંચલ્ય[2] ઓર રસ[3] પાનકતૃત્વ

---

૧ જેસેં ભ્રમરમેં શ્યામતા તથા લલોઇ હોત હેં તેસેં નેત્રમેં હુ હોત હે

૨ ઓર ભ્રમર ચંચલ હોત હેં તેસેં નેત્ર હુ ચંચલ હે.

૩ જેસેં ભ્રમર પુષ્પકો રસ પીવત હેં તેસેં નેત્ર હુ મુખકો શોભાદિકરૂપ રસ પીવત હેં તાતેં નેત્રકોં ભ્રંગ કહે

ઇત્યાદિક ધર્મતેં સ્ફુટ હે યાતેં દર્શનમાત્રતેં પ્રથમ કછુક તૃપ્તિ નિરૂપણ કરી ॥ અબ નિરોધ નિરૂપણ કરતહેં ॥ कमलपत्रजेवीआंखडीतें ॥ તે સો વે કમલપત્ર જેસે પ્રભુનકે[1] નેત્ર તિનકું ॥ जोईजोई ॥ સો દેખિ-દેખિકેં યહ દ્વિરૂક્તિ[2] અત્યંત ઉત્કંઠા સુચન કરિવેકે લિયેં હે ॥ અબ ॥ टाल्याद्वंद्व ॥ સો સાંસારિક જે સુખ દુઃખ તિનકોં મિટાવત હેં યાકો ફલિતાર્થ યહ

યેહી દશમસ્કંધમેં ગોપ્યોહિદ્રક્ષિતદ્રશોઽભ્યગમન્સમેતાઃ પીત્વા-મુકુંદમુખસારઘમક્ષિભ્ર ગેન્તાપંજહુર્વિરહજંવ્રજયોષિતોન્હિ યા સ્થલમેં નિરૂપણ કિયો હે.

૧ યા પ્રકરણમેં શ્રી ભાગવતમેં કૃષ્ણઃ કમલપત્રાક્ષ પુણ્ય-શ્રવણકીર્તનઃ સ્તુયમાનોનુગૈર્ગોપૈઃ સાગ્રજોવ્રજમાવ્રજત એસેં લિખ્યો હે તાતેં ઇહાં કમલપત્ર જેસે નેત્ર સો પ્રભુનકે સમઝને.

૨ દ્વિરૂક્તિ સો જોઇ જોઇ યહ દો બિરિયાં કહનો યાતેં વારંવાર દર્શન કરત હેં યહ સુચન કરત હેં યાહીતેં વ્રજ-ભક્તનકી પ્રભુનમેં અત્યંત ઉત્કંઠા સુચન ભઇ.

જો જબ પ્રભુ બનતેં પધારત હેં તબ દર્શનમાત્રતેં કછુક તૃપ્તિ હોત હે તાતેં પ્રપંચ વિસ્મૃતિ હોયકેં ભગવદાસક્તિ હોત હે યેહી નિરોધ હે ॥ ૭ ॥ અબ સંપુર્ણ સંયોગસુખપુર્વક તાપનિવૃત્તિ નિરૂપણ કરત હેં ॥

जोतां तृप्ति न ऊपजे प्रभु अधरसुधारस पाये ॥ भुजलता भीडी भामिनी तारें दिवस ताप बुझाये ॥ ८ ॥

---

૧ અબ જોતા તૃપ્તિ ન ઊપજે સો પ્રભુનકે દર્શનમાત્ર કિયેતે તૃપ્તિ નહી હોય તબ નેક દૃષ્ટિ દીજે હમારી ગૈય્યા ઇત્યાદિ કીર્તનમે જેસે બિપ કહે હે તેસો કછુઓ બિપ કરિકેં પ્રભુ ઉનકે ઘરમે પધારિકેં અપુનો અધરામૃત પ્યાવત હેં ઓર સ ધ્યાભોગ આરોગત હેં ઓર ભુજરૂપલતાતે ઉનકો આલિંગન દેત હેં અથવા વે ભક્ત અપની ભુજરૂપલતાતેં પ્રભુનકો આલિંગન કરત હે તબ વિનકો દિનમે ભયો વિરહતાપ દુર હોત હે યા તુકમે હુ ઓર પીતામ્બુકુંદમુખસારઘમક્ષિપ્ર્યંગૈ;

યાકો અર્થ સ્ફુટ હે યાકો ફલિતાર્થ યહ જો માર્ગમે દર્શન હોત હે તાહીતેં કછુ તૃપ્તિ નહી હોત હે યાતેં દોહનાદિકમિષતેં ગોષ્ટમે[1] પધારિકેં સંપુર્ણ સંયોગ સુખ દેકેં તાપનિવૃત્તિ વ્રજભક્તનકી કરત હેં યહ સબ પ્રકાર [2]ભાવનાસહસ્ત્ર ઓર [3]શુભ્રસાદિકપ્રમેય-

---

યા શ્લોકકે શ્રીસુબોધીનીજીકો વિશેષ વિવેચન હે ઓર શુજ-લતા કહી તાતેં બાહુકો સુંદરપનો કોમલપનો ઓર છાંયા કરિ વેવારેપનો સુચન કિયો ઓર ભામિની શબ્દ કહ્યો તાતેં ભ-કતનકો કછુક માન હુ સુચન કિયો કયોં જો ભામિની એસો કોપયુકત સ્રીકો નામ કોશમેં કહ્યો હે યેહી સબ ટીકામેં ફલિતાર્થમે શુભ્ર રીતિસોં દિખાયો હે

૧ ગોષ્ટ સો ગાયનકે ખિરક.

૨ ભાવનાસહસ્ત્ર સો શ્રીહરિરાયજીકૃત સહસ્ત્ર શ્લોકી સેવા ભાવના.

૩ શુભ્રરસ શ્રીગુસાંઇજીકૃત ગ્રંથ હે ઓર પ્રમેયગ્રંથ સો વેદાદિ ચાર પ્રમાણુનમેં કહ્યો જો ભગવત્સ્વરૂપ ઓર ભગવલ્લીલા તિનકે હી કેવલ પ્રતિપાદન કરિવેવારે ગ્રંથ.

ગ્રંથનમેં સ્પુટ નિરૂપણ કિયો હે ॥ ૮ ॥ અબ ગોષ્ટલીલા નિરૂપણ કરિકેં સંપુર્ણ વાત્સલ્યરસપુરિત નંદાલયકી લીલા તાકો નિરૂપણ કરત હેં ॥

पूरण सुख दइ गोष्ठमां प्रभु आघेरा पाउधारे ॥
जसोदाजी ले भामणा नें राइल्लूण उतारे ॥ ९ ॥

અબ [1]ગોષ્ટસેં સંપુર્ણ સુખ વ્રજ ભક્તનકોં દેકેં ॥ आघेरा ॥ સો ઉહાં તેં આગેં જો નંદાલય તહાં પધારત હેં તબ ॥ जसोदाजीलेभामणा ॥ શ્રીયશોદાજી બલૈયા લેકેં ॥ राइलुणउतारे ॥ દૃષ્ટિદોષ નિવારણકે લિયેં રાઈ લોંન ઉતારત હેં યાકો ફલિતાર્થ સ્પુટ હે ॥ ૯ ॥

---

૧ અબ ગોષ્ઠ સો ગાયનકે ખિરક તિનમેં વ્રજ ભક્તનકો પુર્ણ સુખ દેકેં ઓર સંધ્યા ભોગ અરોગિકેં પ્રભુ આગે નંદાલયકો પધારત હેં સો શ્રીભાગવતમેં તત્સત્કૃતિંસમધીગમ્યવિવેશગોષ્ઠંસવ્રીડહ્રાંસવિનયંયદપાંગમોક્ષં યા સ્થલમેં કહ્યો હે યેહી વર્ણન યા તુકમેં કહ્યો હે

वस्रांचल मुखरज पोंछीनें रूप सकल निहारे ॥
ऊभो थाय रोमावली कर कोमल अंग संभारे ॥१०॥

અબ યશોદાજી આપકી સાડીકે છેડાતેં પ્રભુનકે શ્રીમુખતેં રજ પોંછિકેં ઓર સબ અંગનકો સૌંદર્ય નિરખત હેં ફેર ॥ करकोमलअंगसंभारें ॥ અબ કોમલ શબ્દકો મધ્યમણિ ન્યાયતેં કરમેં ઓર અંગમેં સંબંધ હે યાતેં જબ કોમલ શ્રીહસ્તતેં શ્રીયશોદાજી પ્રભુનકે કોમલ શ્રીઅંગકો સ્પર્શ કરત હેં તબ ॥ ऊभीथायरोमावली ॥ શ્રીયશોદાજીકે શ્રીઅંગમેં રો માંચ હોત હેં ઓર માતૃચરણકો પ્રેમ દેખિકેં ભક્તનકે પરવશ જો પ્રભુ તિનકે શ્રીઅંગમે હુ રોમાંચ હોત હેં ॥ ૧૦ ॥ અબ ગોરજકી નિવૃત્તિકે લિયેં અભ્યંગ કરાવત હેં સો નિરૂપણ કરત હેં ॥

करी पेरें पेरें वारणा सुतनें सदनमाहें पधरावे ॥
सुंदरी गृहकारजमिषें वली निरखवानें आवे ॥११॥

ફેર શ્રીયશોદાજી ॥ ફેરફેરે ॥ સો અનેક[૨] પ્રકારતે ॥ વારણા ॥ સો બલૈયા લેકેં ॥ સુત ॥ જે પ્રભુ તિનકોં ॥ સદન ॥ જો ઘર તામેં પધરાવત હેં તબ ॥ સુંદરી ॥ જે વ્રજભક્ત તે ઘરકે કામકે મિષતે ॥ વલી ॥ સો ફેર પ્રભુનકો શ્રીમુખ નિરખિવેકોં આવત હેં યાકો ફલિતાર્થ સ્પષ્ટ હે ॥ ૧૧ ॥

उष्णोदक सोंधो भेली वली अंग अंघोल करावे॥
अंगवस्त्र करी स्वच्छवपूने पछें तेल चढावे ॥१२॥

॥ उष्णोदक ॥ જો તાતો જલ તાકોં સોંધેમેં મિલા-

---

૨ વારણાકે અનેક પ્રકાર સો આરતી કરત હે મુઠિયા ધારત હે બલૈયા લેત હે ઈત્યાદિક ઔર હુ પ્રકાર શ્રીભાગવતમે ગોવર્દ્ધનોદ્ધારણ પ્રસંગમેં પ્રસિદ્ધ હે અબ યા તુકમે ઔર યાસું પેહલી તુકમે જો વર્ણન કિયોહે સોહી શ્રીભાગવતમે તયોર્યશોદારોહિણ્યૌપુત્રયોઃ પુત્રવત્સલે ઈત્યાદિ શ્લોકનમે લિખ્યો હે.

યહ શ્રીઅંગકોં ઉબટના કરત હૈં ઔર [1]અલીઅંગ-અંઘોલકરાવે એસો હુ પાઠ હે ફેર- અંગવસ્ત્રનેં શ્રી અંગકોં સ્વચ્છ કરિકેં - પીછેં ॥ તેલ-॥ જો ફુલેલ સો ॥ ચઢાવે ॥ સો ચરણારવિંદતેં લેકેં - કેશ પર્યંત સમર્પત હૈં ॥ ૧૨ ॥

अनेक सुगंध वसन नें भूपण फूल अंवोडे फावे ॥ ठणठणतो ल्हाडकडो ते भोजन-शालायें आवे ॥ १३ ॥

---

૧ અલી સો સખી જો પેડશસહસ્ર નંદાલયમેં રહત હે તે એસો અર્થ ઔર ટીકામે કિયો હે સબ યા ગ્રુકમેં જો સ્નાનકો ઔર ફુલેલ લગાયવેકો વર્ણન કિયો હે સોહી દશમ-સ્કંધમે ગતાધ્યાનશ્રમૌતન્નમજ્જનોન્મર્દનાદિભિઃ યા શ્લોકમેં નિરૂપણ કિયો હે.

॥अनेक ॥ સો. નાના પ્રકારકે જો [1]ઋતુમેં, જેસે ચહિયેં તેસે ॥ सुगंध ॥ સો અતર પ્રભૃતિ ॥ वसन.॥ સો વસ્ત્ર ઓર ॥ भूषण ॥ સો શયનસમયોચિત આભરણ ઓર કેશમેં કાંકસી કરિકેં [2]પુષ્પકી રચના કરત હેં સો ॥ फावे ॥ સો શોભત હેં ઓર [3]અનેકવસનસુગંધ નીવી એસો હુ પાઠ હે ॥ અબ

---

૧ ઋતુઅનુસાર વસ્ત્રાભરણાદિક શ્રીયશોદાજી ધરાવત હે યાહીતેં શ્રીભાગવતમેં યથાકામ યથાકાલં વ્યધત્તાંપરમાશિષ: યહ કહ્યો હે.

૨ પુષ્પકી રચના સો કેશકે જુડાપેં ફુલકી માલા ધરાવત હેં કયોં જો ગુર્જરભાષામેં અંબોડા એસો જુડાકો નામ હે ઓર અનેક પ્રકારકી ફુલનકી રચના હુ કરત હે.

૩ અનેક વસનસુગંધનીવી યા પાઠમેં નીવી સો પહિરવેકો વસ્ત્ર ઓર વસનશબ્દ કરિકે દુસરે વસ્ત્ર જાનને અબ યા તુકમેં જો વર્ણન કિયો હે સો હી શ્રીભાગવતમેં નીવીંવસિત્વા-

યો લીલાકે દર્શન ભયે યાતેં. ગોપાલદાસજીકે હૃદયમેં વત્સલરસ ઉત્પન્ન ભયો તાકે સુચક વચન પુર્વક શયનભોગ અરોગવેકોં પ્રભુ પધારત હેં સો નિરૂપણ કરત હેં ॥ ઠણઠણનો ॥ સો નૂપુરકે શબ્દસહિત ॥ અથવા ॥ નેત્રકમલમેં કછુકનિદ્રા આઈ હે યાતે ॥ ઠણઠણતો ॥ સો મંદમંદ લટકત ભયે ॥ ભોજનશાલાયેં ॥ સો ભોગ મંદિરમેં ॥ આવે ॥ સો પધારત હેં અબ ભોજનશાલાયેં જાય એસે નહી કહયો ઓર આવે એસેં કહયો યાકો ભાવાર્થ યહ જો ગોપાલદાસજીકે વાસમેં એસો અનુભવ ભયો જો મે ભોગમંદિરમેં ઠાડો હું યાતેં એસેં કહયો ॥ અથવા ॥ શયન ભોગ સિદ્ધ કરિકે શ્રીરોહિણીજી પ્રભુનકી રાહ દેખત હેં ફેર જબ પ્રભુ પધારત હેં તબ દર્શનાનંદકો અનુભવ કરત હેં યાહીતેં ભોજનશાલાયેં આવે એસેં કહયો ॥ અબ વાસમેં પ્રભુ કેસે લગત હેં સો કહત હે ॥ વાલો ॥ સો પ્રિય ॥ અબ હળુઢળુતે પધારત હેં તાકો હેતુ કહત હેં ॥ લાડકડો ॥ સો શ્રીયશોદાજી નંદરાયજીકે

અત્યંત લાડિલે હેં યાકો ભાવાર્થ યહ જો શ્રૃંગારાદિક કરિકેં શ્રીયશોદાજી નંદરાયજીકે લાડકે આનંદતેં પૂર્ણ પ્રભુ શયનભોગ અરોગિવેકોં લટકત ભયે પધાર તહેં ॥ ૧૩ ॥ અબ માતૃસમર્પિત શયનભોગ શ્રીસ્વામિનીજીકે અધરામૃતતેં હુ અધિક સ્વાદ લાગત હે યહ નિરૂપણ કરિવેકે લીયેં પ્રથમ શ્રીસ્વામિનીજીકે અધરામૃતકો ઉત્કૃર્ષ વર્ણન કરત હેં ॥

राधा अधरसुधा विना हरिनें बीजूं कांई
नव भावे ॥ प्रात पधारे नें निशायें आवे
प्रीत नवी उपजावे ॥ १४ ॥

॥ राधा ॥ જે મુખ્ય સ્વામિનીજી વૃ[1]ષભાનુજા

---

૧ વૃષભાનુજા સો વૃષભાનજીકી પુત્રી યહ બાત પદ્મપુરાણ-કૃષ્ણજન્મખંડાદિકમેં પ્રસિદ્ધ હે ઓર મુખ્યસ્વામિનીજી યહ વામભાગસ્થ હેં યાતેં પ્રમોદરૂપ હે યાહીતેં સર્વોત્કૃષ્ટ આનંદરૂપ હેં તાસું મોદપ્રમોદાઅપરિનિષ્ઠિતપરિનિષ્ઠતાવાનંદા યા અણુભાષ્યકે અનુસારસું ઇહાં ટીકામેં પરિનિષ્ઠિતાનંદરૂપ લિખે.

યાહીતેં કહ્યો પ્રાતપધારેનેનિશાયેં આવેપ્રીતનવીરૂપ· જાવે ॥ ૧૪ ॥ અબ પ્રભુ શયનભોગ અરોગતહેં તાકો નિરૂપણ કરત હેં ॥

मातानूं मन रंजवा वालो आरोग्या बहु स्वादें ॥
सुगंधबीडी कर धरींनें उठ्या नूपुरने नादें ॥ १५ ॥

અબ ઇહાં યશોદાજીનું મનરંજવા એસેં નહી કહ્યો ઓર સામાન્ય માતૃશબ્દ કહ્યો યાતેં શ્રીયશોદાજી ઓર શ્રીરોહિણીજી ઇન દોઇનકો સુચન કિયો ઇન દોઇનકો મન રંજન કરિવેકોં ॥ वालो ॥ સો પ્યારે પુત્ર વે ॥ आरोग्यावहुस्वादें ॥ બોહોત [1]સ્વાદતેં શયનભોગ અરોગે ઇહાં આરોગ્યાસ્વાદેં

---

૧ બોહોત સ્વાદતેં પ્રભુ અરોગત હેં સો માતૃચરણકે સ્નેહતેં આપકો શયનભોગ બહુત સ્વાદ લગતહે સોહી શ્રીભાગવતમેં જનન્યુપહૃતંપ્રાશ્યસ્વાદ્વન્નમુપલાલિતૌ યા શ્લોકમેં દિખાયો હે.

એસેં નહી કહયો બીચમેં બહુશબ્દ કહયો યાતેં આપ ધીરંધીરં અરોગે ઓર માતૃસમર્પિતભોગ શ્રી સ્વામિનીજીકે અધરામૃતતેં હુ સ્વાદ લગ્યો યહ સુચન કિયો તા પીછે ॥ सुगंधवीडीकरधरीनेंउख्यानुपुरनेनादं ॥ સુગંધ જો બરાસ જાયફલ ઇલાયચી પ્રભૃતિ જો ઋતુમેં જેસી ઉચિત હોય તેસી તા કરકે યુકત જો બીડી તાકાં શ્રીહસ્તમેં લેકે નુપુરકો શબ્દ કરત ભયે ઉઠે ઇહાં આચમન નહી કહયો સો તો સંદંશન્યાયંતે[1] અર્થાત્ સિદ્ધ ભયો અથવા પ્રભુ શયનભોગ અરોગ ચુકે તબ શ્રીયશોદાજીને બીડી દીની સો આપ વામશ્રીહસ્તમેં લેકેં શય્યામંદિરમેં શ્રીસ્વામિનીજીકે પાસ પધારત હેં ફેર શ્રીસ્વામિનીજી આચમન કરાય અપુને હસ્તકમલતેં બીડી અરોગાવત હેં યાહીતેં બીડી કર ધરી

---

૧ સંદંશ સો ચીમટા જેસેં દોઇ આડીચું ચીમટાકું પકડિવે તેં વાકે બીચમેં જો ખરત હોય સો આપહીતેં પકડી જાય તેસેં ઇહાં ભોગ અરોગિવેકો ઓર બીડી અરોગિવેકો વર્ણન કિયો તાતેં બીચમેં આચમન આપહીતેં સુચિત ભયો.

એસેં કહયો અરોગી એસેં નહી કહયો ઓર લોકમેં અત્યંત ઉતાવલ કરત હેં તબ કહત હેં જો ઉહાં ભોજન કરતહો તો ઇહાં આયકેં અચોઇયો યાહીતેં શ્રીસ્વામિનીજીકે સંયોગકી અત્યંત ઉતાવલ સુચન કરી યાકો ફલિતાર્થ યહ જો અત્યંતસ્વાદતેં અરોગે તાતેં શ્રીયશોદાજી શ્રીરોહિણીજીકોં પ્રસન્ન કરિકેં પુર્ણ વત્સલા રસકો અનુભવ કરાયો ફેર શ્રીસ્વામિનીજીકોં પુર્ણ સંયોગ શ્રૃંગારકો અનુભવ કરાયવેકોં બેગબેગ શય્યામંદિરમેં પધારત હેં ॥ ૧૫ ॥ અબ. શ્રીયશોદાજીકોં શ્રીરોહિણીજીકોં ઓર શ્રીસ્વામિનીજીકું હી કેવલ યથાયોગ્ય સુખ દેત હેં એસેં નહી જ઼ ब्रज भક્તકો જેસો મનોરથ તાકોં તેસો સુખ દેતહેં યહ સુચન કરત ભયે ગુઢ જો શયનલીલા તાકો સંક્ષેપતેં નિરૂપણ કરત હેં ॥

सकलव्रजमा पोढिया वालो विविधरससुखदान ॥
ए लीला म्हारे मन वसो ते भक्त मागे मान ॥१६॥

॥ सकलव्रजमा ॥ કલાકરિકેં સહિત સો સકલ

પુર્ણચંદ્ર તા કરિકેં યુક્ત એસો વ્રજ જો નિત્યલીલા-સ્થાન તાકે વિષેં ॥ અથવા ॥ કલા જો કામશાસ્ત્રોક્તકલા તા કરિકેં યુક્ત જો વ્રજ સુંદરીયેં તિનકો વ્રજ જો સમુહ તામેં યાકો ભાવાર્થ યહ જો પ્રભુ પોઢત હેં તબ અનેક વ્રજભક્ત અનેક સેવા કરત હેં ચરણારવિંદ દાબવેકી પંખા કરિવેકી ઇત્યાદિક ॥ અથવા ॥ સકલ સો સબ વ્રજમંડલ તામેં[1] ॥ પોઢિયા ॥ સો પોઢે યાકો ભાવાર્થ યહ જો વ્રજ-મંડલમેં જીતને વ્રજભક્ત તિનકે સબ મનોરથ પુર્ણ કરિવેકોં સબનકોં શયનલીલાકે મનોરથાનુસાર સુખ દેત હેં યેહી અભિપ્રાય દશમસ્કંધમેં [2]સુખંસુષુ-પતુર્વ્રજે યા શ્લોકમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ અબ ઇતને વર્ણનમાત્રતેં ગોપાલદાસજીકોં શયનલીલાકે દર્શન

---

૧ સબ વ્રજમંડલમેં આપ પોઢત હેં સો શ્રીભાગવતમેં સવિરેયવરશય્યાયાંસુખં સુષુપતુર્વ્રજે યા શ્લોકમેં દિખાયો હે.

૨ યા શ્લોકમેં વ્રજે યા સપ્તમીકો અભિવ્યાપ્તિ અર્થ માન્યો હે તાતેં સબ વ્રજમેં આપ પોઢે એસો શ્રીસુબોધીન્યા-દિક ગ્રંથનકો આશય હેં.

ભયે તાતેં પ્રેમલક્ષણાભક્તિ ઉત્પન્ન ભઇ તાતેં કહ્યો ॥ बाल्हो ॥ સો પ્યારે ઓર પ્રભુ કૈસે હૈં ॥ विविध-रससुखदान ॥ વિવિધ સો નાનાપ્રકારકે રસ જો શૃંગારરસ તાકે સુખદાન સો સુખ દેવેવારે ॥ અબ પ્રાતઃકાલતેં લેકેં સાયંકાલપર્યંતકી લીલા નિરૂપણ કરિકેં પ્રાર્થના કરત હૈં ॥ एलील ॥ એ સો જો લીલાકે અબી મોકોં દર્શન હોત હૈં સો ॥ म्हारेमनवसो ॥ સો મેરે મનમેં સર્વદા બસો ઓર ॥ तं ॥ સો નંદાલયકી બાલલીલા સો ॥ અપ ॥ भक्त ॥ જો આપકો સેવક મેં ગોપાલદાસ સો યેહી ॥ मान ॥ જો સન્માન[1] સો માગતહું ॥ અથવા ॥ [2]मान ॥ સો

---

૨ મેરે હૃદયમેં લીલાકો આવિર્ભાવ હોય યેહી સન્માન મેં માંગત હોં.

૨ કરણવ્યુત્પત્તીતેં માન એસો ઇંદ્રિયાદિકનકો નામ હૈ સો પ્રસ્થાનરત્નાકર ગ્રંથમેં શ્રીપુરૂષોત્તમજીને વિવેચન કિયો હૈ ઓર ભક્તમાર્ગમાન યાકો એસે હુ અર્થ હોત હૈ જો શયનભએ પીછેં ભક્ત જે વ્રજભક્ત તે માન સો પ્રસાદી પુષ્પમાલા ચર્વિત

પ્રમાણ અલૌકિક લીલોપયોગિ ઇંદ્રિય સો માગત હું યાકો ભાવાર્થ યહ જો આપને લીલા વર્ણન કરાયકે જીભ્હા સુફલ કરી ઓર લીલાકે દર્શન કરાયકે ચક્ષુ સુફલ કિયે ॥ અબ નિત્યલીલામે મેરો પ્રવેશ કરાયકે મેરે સર્વ દેહકોં સુફલ આપ કરો ॥ ૧૬ ॥ અબ ફેર લીલાનકોં અનંતપનો સુચન કરત ભયે પ્રેમપુર્વક પ્રાર્થના કરત હેં ॥

श्रीविट्ठल द्विजरूप तमारी लीला एणीपेरें झाझी ॥
ओडवे केम चालशे ते प्रीत अमसूं बाझी ॥१७॥

इतिश्रीगोपालदासजीकृतेनवाख्यानेपष्ठाख्यानं
समाप्तिमगात् ॥ ६ ॥

તાકુંવ પ્રકૃતિ સત્કાર માગત હેં ઓર જો રાજસ ભક્ત હે તે સખીસ્નેહસેં શ્રીસ્વામિનીજીકે માનકી ઇચ્છા કરત હે યહ લીલા મેરે મનમે બસો

અબ આપ કેસે હો ॥ શ્રીવિઠ્ઠલ ॥ સો [1]નિત્યલીલાવિશિષ્ટ પુરૂષોત્તમ હો ઓર કેસે હો ॥ દ્વિજરૂપ ॥ દ્વિજ જો ચંદ્રમા તા જૈસો આનંદદાયક હે રૂપ સો સૌંદર્ય જીનકો ॥ અથવા ॥ દ્વિજ ॥ જો બ્રાહ્મણ તિનકે વિષે હે રૂપ જીનકો યાકો ભાવાર્થ યહ જો વેદ ભગવદ્રૂપ હે તે બ્રાહ્મણકે વિષે રહત હે ॥ અબ વેદકો ભગવદ્રૂપત્વ તો [2]વેદોનારાયણ સાક્ષાત્ ઈત્યાદિ વાક્યનમેં સ્ફુટ હે ॥ અથવા ॥ દ્વિજરૂપ ॥ સો વર્ત-

---

૧ વિઠ્ઠલ સો નિઃસાધનજનોદ્ધારકર્તા હે તાતે પુરૂષોત્તમ યહ અર્થ કિયો ઓર શ્રીયુક્ત હે યાતે લીલાવિશિષ્ટ યહ અર્થ કિયો

૨ પદ્મપુરાણમેં કહ્યો હે જો વેદ સાક્ષાત્ પ્રભુનકો સ્વરૂપ હે અબ વેદરૂપસો પ્રભુ હી બ્રાહ્મણનકે હૃદયમે તથા મુખમેં વિરાજત હે તાહીતે બ્રાહ્મણ સબ વર્ણનતેં ઉત્કૃષ્ટ હે સર્વ દેવતાનકો નિવાસસ્થાન હે સો વેદાદિકમે પ્રસિદ્ધ હે યેહી ઇહાં ટીકામેં દિખાયો હે

માંનકાલમેં બ્રાહ્મણસ્વરૂપ જીનને ધારણ કિયો હે એસે જે આપ તિનકી ॥ लीलाएणीपरिझाझी. ॥ એણીપેરેં સો યા પ્રકારતેં લીલા ઝાઝી સો અનંત હે યાહીતેં ॥ ओडेवेंकमचालशे ॥ ઉડાયે કેસે ચલેગો ઉડાવનો સો ઠગનો યાકો ભાવાર્થ યહ જો આપકી લીલા તો અનંત હે ઓર હમકું થોડીસી લીલાકો થોડો સો અનુભવ કરાયકે ઉડાઓગે સો નહિ ચલેગો તાકો હેતુ કહત હેં ॥ मीतअममूंबाझी ॥પ્રીત હમતેં બંધી હે યાકો ભાવાર્થ યહ જો જો પ્રીતતેં બંધજાત હે સો વાકો યોગ્ય પદાર્થ વાતેં છિપાવે તો વહ કૃતઘ્ન હોય યાતેં સર્વદા સર્વ લીલાનકો પ્રત્યક્ષ અનુભવ હમકું કરાઓ ઇહાં હમકું યહ બહુવચન સબ ભક્તનકે અભિપ્રાયતેં હે યાતેં ગોપાલદાસજીકોં પરોપકારિત્વ સુચિત ભયો ભગવદીયનકો યેહી લક્ષણ હે ઓર પ્રભુનકોં પ્રીતિબદ્ધત્વ તો 'વશેકુર્વંતિમાંભક્ત્યા

---

૧ નવમસ્કંધમેં પ્રભુનને દુર્વાસાકોં આજ્ઞા કીની હે જો અન્યાશ્રયરહિતે ભક્તમોકો ભકતી કરિકે વશ કરિ લેત હે જેસે પતિવ્રતા સ્ત્રિયે ગુણજ્ઞપતિકોં વશ કરત હે.

ઇત્યાદિસ્થલકે વિષે સ્ફુટ હે ઓર ઓલંભે કેમ ચાલશો જો વાત અમસું વાળી એસો હૈ પાઠ હે તાકો અર્થ ઓર ટીકામેં લિખ્યો હે ॥ ૧૭ ॥

પઞ્ચૈશ્રીવિઠ્ઠલાધીશૈઃકૃષ્ણરૂપેણયાઃકૃતાઃ ॥
સંક્ષિપ્તાવર્ણિતાલીલાઃ પ્રાર્થિતાશ્ચમુહુર્મુહુઃ ॥ ૧ ॥

---

૧ યા રીતસોં પંચાખ્યાનકો વ્યાખ્યાન કરિકેં ગોસ્વામિશ્રી જીવનજીમહારાજ યા આખ્યાનકો સબ અર્થ સંક્ષેપસોં એક શ્લોકમેં આજ્ઞા કરત હેં તા શ્લોકકો અર્થ શ્રીગુસાંઇજીને પહિલે શ્રીકૃષ્ણાવતારમેં જો લીલાએ કરી તે હી યા છહે આખ્યાનમેં સંક્ષેપસોં વર્ણન કીની ઓર ફિરફિરકેં માંગી ઇતને એસી આપકી અનન્ત લીલા હેં તિનકો સર્વદા મોકોં અનુભવ કરાઓ એસેં ગોપાલદાસજીનેં પ્રાર્થના કીની અબ યા આખ્યાનકે અર્થકો દોહા ॥ શ્રીવિઠ્ઠલ પહિલે કરી, જેનિતલીલાતેહ ॥ કહી પંચઆખ્યાનકેહુ, ફિરવહ માગીનેહ ॥ ॥ ઇતિશ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યમતવર્તિનામોક્ષગુરૂસ્વમાતામહગોસ્વામિશ્રીવ્રજવલ્લભચરણૈકતાનેનસ્વપિતૃસકાશાદેવલબ્ધવિદ્યેન ગોવર્દ્ધનાખ્યકવિનાકૃતંપંચાખ્યાન વ્યાખ્યાનટિપ્પણંસંપૂર્ણમ્ ॥

ઇતિ શ્રીમદ્બાલકૃષ્ણચરણૈ કતાન શ્રીમદ્ગોવર્દ્ધન-ગુરૂપાદપદ્મપરાગપ્રાપ્ત પરમોદય શ્રીમદ્ગોકુલોત્સવાત્મજ-જીવનાખ્યેનવિરચિતપદ્યાખ્યાનસ્યવ્યાખ્યાન સમાપ્તમ્ ॥

॥ सप्तमाख्यान ॥

એસે ષષ્ઠાખ્યાનમે નંદનંદનસ્વરૂપકી લીલાકે દર્શન ભયે તાકો વર્ણન કરિકેં ॥ અબ સપ્તમાખ્યાનમેં શ્રીવિઠ્ઠલસ્વરૂપકી લીલાકો સાક્ષાત્ અનુભવ હોત હે તાકો નિરૂપણ કરત હેં ॥ राग सामेरी ॥ યાકો અભિપ્રાય પંચમાખ્યાનકે આરંભમે લિખ્યો હે ॥

आप सेवा करी सीखवे श्रीहरि भक्तिपक्ष
वैभव सुदृढ कीधो ॥ पोतानी लीला ते
वदन पोतें कही उच्चार आनंद अधिक
दीधो ॥ १ ॥

॥ आप ॥ જે શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી તે ॥ सेवाकरी-सीखवे ॥ ભગવત્સેવા કરિકેં ભક્તનકોં સિખાવત હેં તબ તો આપકોં કછુ [1]ફલાકાંક્ષા હોયગી યા શંકાકો

---

૧ ફલાકાંક્ષા સો જેસેં દ્રવ્યકી અથવા યશકી ચાકરીકી ઇચ્છાસેં ગુરૂ શિષ્યકો સિખાવે તેસેં આપકોં હુ જીવનકે પાસ

નિવારણ કરત હેં ॥ શ્રીહરિ ॥ સબનકે સર્વ દુઃખ-હર્તા ઓર શ્રીકરિકેં યુક્ત યાકો ભાવાર્થ યહ જો લોકમે યત્કિંચિત્ શ્રીવાશે હોત હેં સો પ્રાય: કોઇકી આકાંક્ષા નહી કરત હે તો આપ તો ¹શ્રીપતિ હેં ॥ અથવા ॥ શ્રીહરિ ॥ જો શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી તે આપકી સેવા આપ કરિકેં ભક્તનકોં સિખાવત હેં સોઇ આગેં રૂપબેઉએકનેભિન્નથઇવિસ્તરે યા તુકમે સ્પષ્ટ નિરૂપણ

તેં કછુ ફલકી ઇચ્છા હોયગી તાતે સેવા સિખાવત હે યહ શંકા તાકો ઉત્તર યહ જો આપ સર્વ દુ:ખહર્તા હેં તાતે જીવનકે સંસાર દુઃખહરણાર્થ હી કૃપા કરિકે અપુની સેવા સિખાવત હેં યાહી અભિપ્રાયતે જનશિક્ષા કૃતેકૃષ્ણભક્તિકૃત યહ આપકો નામ હે.

૧ શ્રીપતિ સો લક્ષ્મીજીકે પતિ યાકો અભિપ્રાય યહ જો લક્ષ્મીજીકે કિંચિત્કૃપાદેશમાત્રતેં જીવકોં દ્રવ્યાદિક મિલત હે ઓર આપ તો ઉનકે હુ પતિ હેં તાતેં આપકોં કહા આકાંક્ષા હોય સો હી લક્ષ્મીકલત્રાયકિમસ્તિદેયં વિભુતયેયત ઉપસેદુરી-શ્વરીનમન્યતેસ્વયમનુવર્તતીંભવાન ઇત્યાદિ વચનનમે કહ્યો હે.

કરેંગે ॥ અબ ભક્તનકોં એસેં સિખાયવેકો કહી કારણ સો કહત હેં ॥ भक्तिपक्षंवेभवसुदृढकीयो, ॥ ભક્તિપક્ષ જો ભક્તિમાર્ગ તાકોં વૈભવ સો વિસ્તાર તાપુર્વક સુદૃઢ સો અત્યંત દ્રઢ કિયો યાકો ભાવાર્થ યહ જો ભકતીમાર્ગ તો શ્રીવલ્લભાચાર્યજીને પ્રથમ હી પ્રકટ કિયો હે આપનેં વાકું ભક્તાનુગ્રહાર્થ સવિસ્તાર સુદૃઢ કિયો અબ યા રીતતેં સેવાકો પ્રકાર સિદ્ધ ભયો પરંતુ સેવાકે બીચકે અવકાશકો સમય વૃથા જાત હોયગો યા શંકાકો નિવારણ કરત હેં ॥ पोतानी लीलातेवदनपोतेंकही ॥ પોતાનીલીલા આપકી લીલા સો વદન પોતે કહી સો આપકે શ્રીમુખનેં ગ્રંથદ્વારા કહી ॥ અથવા ॥ वदन ॥ જો આપકો શ્રીમુખ શ્રીમહાપ્રભુજી તિનદ્વારા કહી યાતેં સેવાકે અવકાશમેં સુબોધીન્યાદિ ગ્રંથદ્વારા શ્રવણ

૧ સર્વદા પ્રભુનકો ગુણશ્રવણાદિક કરનો સો શ્રીભાગવતમેં શ્રોતવ્યઃકીર્તિ તવ્યશ્ચસ્મર્તવ્યશ્ચેચ્છતાઽભયં ઇત્યાદિગ્રંથમેં પ્રસિદ્ધ હે.

કીર્તન સ્મરણ કરને યહ સુચન કિયો ॥ અબ શ્રી-મુખતેં લીલા કહી તાકોં પ્રયોજન કહાં સો કહત હેં ॥ उच्चारआनंदअधिकदीघो ॥ સેવાનંદકોં પ્રથમ નિરૂપણ કિયો ॥ અબ યાતેં અધીક સ્મરણાનંદ આપનેં દિયો ઓર કીર્તનાનંદહુ દિયો યહ સુચન કિયો ॥ અબ સ્મરણાનંદકો આધીક્ય યહ જો સેવામેં તો કછુક હુ સમયકો નિયમ હે ઓર સ્મરણાનંદ તો સર્વદા અનુ-ભવ કરિવેકો હે ઓર સેવા તો કેવલ આપ કરે તબ સુખ હોય ઓર કીર્તન તો આપ કરે તબ હુ આનંદ હોય ઓર દુસરો કોઈ કરે તો હું શ્રવણાનંદ હોય યાહીતેં શ્રીમદ્ભાગવતમેં અષ્ટમસ્કંધમેં ગજેંદ્રનેં કહ્યો હે ॥ [1]એકાંતિનોયસ્યનકંચનાર્થંવાંછંતિયેવૈભગવત્પ્ર-પન્નાઃ ॥ અત્યદ્ભુતંતચ્ચરિતંસુમંગલંગાયંતઆનંદ-

---

૧ જે નિશ્ચય કરિકેં પ્રભુનકે શરણ આયે હે ઓર અન્યાશ્રય રહિત હેં તે ભક્ત કછુઅી પદાર્થકી ઇચ્છા કરત નાહીં વે, અતિ આશ્ચર્યરૂપ ઓર પરમમંગલ એસો જો પ્રભુ-નકો ચરિત્ર તાકોં ગાન કરિ આનંદ સમુદ્ર મેં મગ્ન રહત હેં

સમુદ્રમગ્નાઃ ॥ તથા વેદસ્તુતિમેં હુ ॥ [1]દુરિતવસુગ્ય-ત્રયધીપતેડખિલલોકમલક્ષપણકથામૃતાબ્ધીમવગાહ્યતપાં સિજહુરિત્યાદિ ॥ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો [2]સેવામાર્ગ ઓર સ્મરણમાર્ગ આપને આચરણ કરિકે દૃઢ કિયો ॥ ૧ ॥ અબ સેવામાર્ગ ઓર સ્મરણમાર્ગ યે દોઈ આપને મનઃ કલ્પિત પ્રકટ કિયે તબ તો યે

---

૧ વેદનને પ્રભુનકો વીનતી કીની હે જો અહો ત્રિલોકી પ્રભ્રતિકે પતિ પ્રભુ સબ લોકકે દુઃખ પાપ દુર કરિવેવારો જો આપકી કથારૂપ અમ્રત સમુદ્ર તામે મગ્ન હોયકે વિદ્વાન ભક્ત સબ સાસારિક સતાપનકો ત્યાગ કરત હે યહ બાત શ્રીભાગવતમેં ત્વત્કથામૃષ્ટપીયુષનદ્યામનોવારણ રમંત સ્મારય તન્નિમિથો ઘોઘહર હરિ ઈત્યાદિ અનેક દુસરે સ્થવનમે હુ કહયો હે.

૨ આધી તુકમે સેવા માર્ગકી ઓર આધી તુકમેં સ્મરણમાર્ગકી દ્રઢતા કહી યેહી શ્રીમહાપ્રભુનને તસ્માત્સર્વાત્મનાશશ્વદ્ગોકુલેશ્વરપાદયો સ્મરણ ભજન ચાપિનત્યાજ્યમિતિમેમતિ ઈત્યાદિસ્થલમે આજ્ઞા કીની હે

માર્ગ વેદોક્ત નહી હોયંગે તબ ઇન માર્ગનતેં મોક્ષ-
પ્રાપ્તિ કૈસેં હોયગી યા શંકાકો નિવારણ કરત હેં ॥

वेददधिमध्य नवनीत जे भजनरस मथित
माधुरी जीवें श्रवणें पीधो ॥ तक्रसम कर्म-
पथ स्नेहरसही न जे श्वेत जाणी विमुख
ताणी लीधो ॥ २ ॥

અબ વેદરૂપ જો દધી સો કૈસો ॥ मथित ॥- સો
મથ્યો ભયો તાકે મધ્યમેં રહયો એસો જો ॥ नवनीत ॥
સો જ્ઞાનમાર્ગ તત્સંબંધી ॥ जेभजनरस ॥ સો ભક્તિ-
રસ રસશબ્દતેં ઘૃતરૂપત્વ સિદ્ધ ભયો તાકી જો
॥ माधुरी ॥ સો મિષ્ટતા ॥ અબ માધુરી કહી યાતેં
લૌકિક ઘૃત તો ફીકો હોત હે ઔર વહ તો મિષ્ટ હે
યાતેં ઘૃતતેં હું ઉત્કર્ષ સુચન કિયો ॥ અબ યા
માધુરી કો કહા ઉપયોગ ભયો સો કહત હેં ॥ जीव ॥
જો દૈવીજીવ તિનનેં ॥ श्रवणेपीधो ॥ શ્રવણ જો કાન
તિનતેં પીયો યાતેં શ્રવણનકો પાનપાત્રત્વ સુચિત

ભયો યાકો ભાવાર્થ યહ જો વેદરૂપ જો દધી તાકો આપનેં મથન કરિકેં નવનીતરૂપ જ્ઞાનમાર્ગ ઉત્પન્ન કિયો ॥ અબ વેદકો મથન સો વ્યાસસુત્રાનુસાર વિચાર ભાષ્યરૂપ યાતેં જ્ઞાનમાર્ગ અનાદિસિદ્ધ હે પરતુ આપનેં વેદમેંતે હી કાઢિકેં સ્પષ્ટ જુદો દિખાયો યહ સુચિત ભયો ॥ અબ જેસે નવનીતકો હુ પરિણામમે સાર ઘૃત તેસે જ્ઞાનકો સાર ભક્તિ સોઈ [1]શ્રીભાગવતાદિકનમે પ્રસિદ્ધ હે ઓર ગીતાજીમે હુ [2]બ્રહ્મભુતઃ પ્રસન્નાત્માનશોચતિનકાંક્ષતિ ॥ સમઃસર્વે

---

૧ શ્રીભાગવતમે નૈષ્કર્મ્યમપ્યચ્યુતભાવવર્જીત નશોભતેજ્ઞાનમલ નિરંજન શ્રેય સુતિ ભક્તિમુદસ્યતેવિભોક્લિશ્યતિયેકેવલ બોધલબ્ધયે ઇત્યાદિસ્થલમે યહ પ્રસિદ્ધ હે ઓર નારદપંચરાત્રાદિકનમે હુ પ્રસિદ્ધ હે

૨ યહ જીવ ભગવત્સેવાદિક કરિકે અક્ષરબ્રહ્મરૂપ હોત હે આનંદાંશકે આવિર્ભાવતે સદા પ્રસન્ન રહત હે તબ યાકો કાહુપદાર્થકો શોક ઓર ઇચ્છા હોત નાહિ ફેર નિર્ગુણભાવતે

પ્રભુતેષુમદ્ભક્તિંલભતેપરામ્ ॥ ઇત્યાદિક સ્થલનમેં કહ્યો હે ઓર નવનીતતેં સારભુત ધૃત તાકાં ઉત્પન્ન કરિવેકાં સામર્થ્ય તો અગ્નિકો હે યાતેં શ્રીમહાપ્રભુનકો અગ્નિત્વ હુ સુચિત ભયો ઓર જીવનકો ઉપદેશ દ્વારા ભક્તિરૂપ ધૃત પ્યાવત હેં તાતેં પરમઉપકારિત્વ હુ સુચિત ભયો કયોં જો પ્રથમ-ઉપકાર તો ધૃત ઉત્પન્ન કરેકો ઓર દુસરો ઉપકાર જો ધૃત પ્યાયકેં [1]પુષ્ટિ સંપાદન કરી તાકો યહ દોઇ પ્રકારકો ઉપકારકત્વ દોઇ સ્વરૂપનકાં હે ॥ અબ વેદાર્થ વિચારિકેં જ્ઞાનમાર્ગ આપનેં પ્રકટ કિયો ઓર વાકો ફલરૂપ ભક્તિ માર્ગ હુ પ્રગટ કિયો તબ ઓરભી વેદાર્થકે વિચાર કરિવેવારે હેં તિનનેં કહા કિયો સો કહત હેં ॥ तक्रसमकर्मपथ ॥ તક્ર જો છાછ તાજેસો કર્મ માર્ગ ॥ અબ કર્મમાર્ગકાં તક્રસમતા

સબ પ્રાણીનમેં સમાન રહે તબ મેરી ફલરૂપ ભક્તિ પાવત હે એસેં પ્રભુનનેં આજ્ઞા કીની હે.

૧ પુષ્ટિ સો જેસેં ધૃતસોં શરીરકાં પોષણરૂપ ફલ હોય તેસેં ભકતીદ્વારા પુષ્ટિમાર્ગીય ફલ.

દિખાવત હેં ॥ स्नेहरसहीन ॥ જૈસેં તક્ર [1]સ્નેહરસ જો ઘૃત તાતેં હીન તેસેં કર્મપથ જો ભટ્ટપ્રભાકરાદિ-દર્શિત માર્ગ સો હુ સ્નેહરસહીન સો ભક્તિરસહી હે ઇહાં તક્રસમ કર્મ નહી કહ્યો કર્મપથ કહ્યો યાતેં યહ સુચન કિયો જો વેદોક્ત સંધ્યાવંદનાદિકર્મ તો સેવારૂપ હે સો સસ્નેહ હે પરંતુ ભટ્ટાચાર્ય પ્રભૃતિનનેં વેદાર્થ અન્યથા લગાયકેં જો પ્રકાર કહ્યો સો નિઃસ્નેહ હે યાહીતેં કર્મપથ એસેં કહ્યો ॥ અબ ભટ્ટભાસ્કરમતાનુયાયી હુ બોહોત હેં તાકો કારણ કહા સો કહત હેં ॥ जे ॥ સો જો ॥ श्वेतजाणी ॥ શ્વેત જાનિકેં મેં જૈસેં નવનીત શ્વેત હે તેસે તક્ર હુ શ્વેત હે પરંતુ નવનીત સ્નેહરૂપ હે ઓર તક્ર

---

૧ સ્નેહ એસો ઘૃતકો ઓર પ્રીતિકો નામ હે સો મેદિ-ન્યાદિકોશનમેં પ્રસિદ્ધ હે.

૨ શ્રીમહાપ્રભુનને નિબંધસર્વાર્થનિર્ણયાદિસ્થલનમેં જો પ્રકાર લિખ્યોહે તાપ્રકારસો ભગવદ્રૂપ જાનિકેં કામનારહિત

નિઃસ્નેહ હે તો હુ શ્વેતવર્ણકી ભ્રાંતિતેં સાર જાનિ-કેં લે તેસેં વેદોક્ત પ્રકારકી ભ્રાંતિતેં ભટ્ટભાસ્કરોક્ત-મતકો અંગીકાર કરત હેં ॥ વસ્તુતઃ વહ પ્રકાર વૈદિકસિદ્ધાંતવિરુદ્ધ હે સો પુર્વમીમાંસાભાષ્યાદિગ્રંથન-મેં સ્ફુટ નિરૂપણ કિયો હે યાહીતેં તકસમકર્મપથ એસેં કહયો ॥ અબ એસો ઉનકોં અજ્ઞાન ક્યોં તાકો કારણ કહત હેં ॥ विमुख ॥ સો ભગવદ્વિમુખ હે ક્યોં જો કર્મ ભગવદ્રૂપ હેં એસેં વે નહી જાનેં કર્મકુંહી ફલદાતા માનત હેં ઓર પ્રભુનતેં ભિન્ન માનતહેં તાતેં હી ॥ ताणीलीत्रो ॥ એસેં કહયો યાકો ભાવાર્થ યહ જો ભટ્ટાચાર્યપ્રભૃતિનનેં જોરાવરી ખેંચિકે વેદ-મેંતેં અપનો પ્રકાર સિદ્ધ કિયોહે ઓર મુખ્ય વૈદિક-સિદ્ધાંતકો પ્રકાર તો શ્રીમહાપ્રભુનનેં હી નિરૂપણ કિયો હે યાકો ભાવાર્થ યહ જો જ્ઞાનમાર્ગ કર્મમાર્ગ ઓર

સંધ્યાવંદનાગ્નિહોત્રયજ્ઞાદિક વૈદિકકર્મ કરિકેં પ્રભુનકે અર્પણ કરે સો વિનકર્મનકોં ભગવાન્ અપની સેવાકરિકેં માનતહેં સોહી ગીતા શ્રીભાગવતાદિકનમેં યત્કરોષિયદશ્નાસિ તદ્દિશ્યન તસ્યમહત્સમર્હણં ઇત્યાદિસ્થલનમે પ્રસિદ્ધ હે.

ભક્તિમાર્ગ યે [1]તીનોંહી વૈદિક હેં ઓર ઇનિ તીનોંનકો યથાર્થ સ્વરૂપ આપને હી દિખાયો ઓર યે તીનો હી [2]મોક્ષસાધક હેં ॥ ૨ ॥ અબ પ્રથમતુકમેં નિરૂપણ કિયે એસે આપ હેં યાતેં આપકે ચરણ [3]શરણજાનો યેહી પુષ્ટિમોક્ષકો મુખ્યસાધન હે સો નિરૂપણ કરત હેં ॥

---

૧ તીનો માર્ગ વેદાદિસંમતહેં યાહીતેં એકાદશસ્કંધમેં યોગાસ્ત્રયોમયાપ્રોક્તાનૃણાં શ્રેયોવિધિત્સયા જ્ઞાનંકર્મચભક્તીશ્ચનોપાયોઽન્યોસ્તિકર્હિચિત્ યહ પ્રભુનને આજ્ઞા કીનીહે.

૨ જ્ઞાનમાર્ગ ઓર ભક્તિમાર્ગસાક્ષાન્મોક્ષસાધકહેં ઓર કર્મમાર્ગજ્ઞાનદ્વારા મોક્ષસાધકહેં

૩ શરણગયેતેં હી મોક્ષ હોતહે સો બાત ગીતાશ્રીભાગવતાદિકમેં મામેવયેપ્રપદ્યંતે માયામેતાંતરંતિતે તથા મામેકમેવશરણમાત્માનંસર્વદેહિનામ્ યાહિસર્વાત્મભાવેન યાસ્યસિહ્યકુતોભયં ઇત્યાદિશ્લોકનમેં પ્રભુનને આજ્ઞા કીનીહે.

ए चरण शरण वना लोक दशचारमा
कहो केहे नो कांई अर्थ सीधो ॥ शूं कहूं
चतुर थइ थइ अने विस्तरें भजे नही पशु
जेम विपय कीधो ॥ ३ ॥

અબ ચરણારવિંદકે દર્શન કરિકેં અપનેં અંતઃકરણકોં ઉપદેશ કરતહેં ॥ एचरणा ॥ સો યે ચરણાવિંદ તિનકી શરણબિના ॥ लोकदशचारमा ॥ ચતુર્દશલોકનમેં કહો કોઇકોબી કછુ 'અર્થ' સિદ્ધ ભયો હે યહ [૨]કાકુક્તિ હે યાકો અર્થ યહ જો યા ચરણશરણબિના ચતુર્દશલોકમે યા જીવકો કાર્ય જો પુષ્ટિમોક્ષપ્રાપ્તિ સો સિદ્ધ ન હોય તો હુ આશ્ચર્ય

---

૧ અર્થ સો ભજનાનંદાદિક પુષ્ટિમાર્ગીયફલ.

૨ કાકુક્તિ સો જામેં સ્વરકી વિકૃતીતે ઓર અર્થ હોય એસો બોલનો કાકુશબ્દ કો એસોહી અર્થ અમરકોશમેં લિખ્યેહે કાકુઃસ્ત્રિયાવિકારોયઃ શોકભીત્યાદિભિર્ધ્વનેઃ

હે સો ॥ शुंकहूं ॥ સો કહા કહું ॥ चतुरथइथट ॥ બુદ્ધિમાન હોય હોયકે ॥ त्रिस्लरैंभजेनहि ॥ વિસ્તાર- પુર્વક આપકી સેવા તથા સ્મરણ કરત નહી હેં તબ કહા કરત હેં સો કહત હેં ॥ पशुजेमविषय- कीयौं ॥ જેસેં પશુ કેવલ વિષયસુખમેં જાનતહેં તેસેં અજ્ઞાની જીવ હુ કેવલ સાંસારિક[1] જો તુચ્છ સુખ તાકાં સેવતહેં આપકી સેવા નામસ્મરણ નિ- રંતર નહી કરતહેં ॥ ૩ ॥ અબ સાંસારિકસુખતેં ચિત્ત નિવૃત્ત હોયકે આપકી સેવાનામસ્મરણમેં કેસેં ચિત્ત લગે તાકો ઉપાય કહતહેં ॥

वोल वल्लभसुवन विमल वाणी ॥
जेनी गति ब्रह्मादिदेवें न जाणी ॥ ४ ॥

---

૧ સાંસારિક વિષયસુખમેં હી જો નિમગ્ન હોત હે તિનકી સબ ચતુરતાદિક વ્યર્થહે સોહી દશમસ્કંધમેં ધીક્કુલ ધીકક્રિયા- દાક્ષ્ય વિમુખાયેત્વધોક્ષજે ઓર વિષયમેં આસક્ત મનુષ્યનકોં ઇહાં પશુતુલ્ય કહે તાકો તાત્પર્ય યહ જો સ્વમાર્ગમેં જો સ્નેહો

ઓર રસકો પ્રાધાન્ય કહ્યો હે સો કેવલ ભગવલ્લીલાવિષયક હી હે પરંતુ જે દંભી અજ્ઞ ગ્રંથનમેં તથા કીર્તનનમેં રસકો પ્રાધાન્ય દિખાયકે આપ વિષયાસક્ત હોતહેં તિનકે ચિત્તમેં કભીભી રંચ હુ ભગવદાવેશ હોતનાહી સો હી શ્રીમહાપ્રભુનને વિષયાક્રાંત દેહાનાંનાવેશઃસર્વથાહુરે.ઇત્યાદિસ્થલમેં આજ્ઞા કીની હે ઓર યારીતકે જે મિષ્ટાન્નાદિવિષયમેં જીભકે તથાવિષયસુખકે લોભી નિર્મલભકતીમાર્ગકોં દુષણ ઉપજાવત હેં તિનકો નિશ્ચય નરકપ્રામી હી હોતહે સો શ્રીમહાપ્રભુનને નિબંધમેં વિસ્તારસોં લિખ્યો હે ઓર શ્રીહરિરાયજીપ્રભ્રૃતિપ્રાચીન ગોસ્વામિબાલકનને કામાખ્ય દોષવિવરણાદિકગ્રંથનમેં કામકો ઓર ભગવદ્ભાવકો પરસ્પર પરમવૈર હે સો સ્પષ્ટ નિરૂપણ કિયોહે તાહીતેં ઇહાં વિષયાસકતનકોં પશુતુલ્ય કહે યાકો ફલિતાર્થ યહ જો જેસેં પશુનકોં ગમ્ય અગમ્ય સ્રીકો કછુ બિચાર નહી હોય ઓર ભાર ઉઠાયવે પ્રભ્રૃતિકો શ્રમ બહુતકરે પરંતુ ફલ કછુ નહિ તેસેં નિબંધોક્ત શિશ્નોદરપરાયણ જનનકુંભી જાનનો.

. અબ. ॥ वल्लभसुवन ॥ યા પ્રકાર શ્રી જો॥ विमलवाणी ॥ સો પવિત્રશબ્દ તાકોં ॥ बोल ॥ સો નિરંતર ઉચ્ચાર કર ॥ અબ શ્રીવિઠ્ઠલ એસેં નહી કહ્યો ઓર વલ્લભ- સુવન કહ્યો તાકો ભાવાર્થ યહ જો શ્રીવિઠ્ઠલ એસેં ઉચ્ચારકરે તો કેવલ શ્રીગુસાંઇજીકો હી નામ સ્મ- રણ હોય ઓર વલ્લભસુવન એસેં કહેતેં શ્રીમહા- પ્રભુનકો ઓર શ્રીગુસાંઇજીકો દોઇનકો નામસ્મરણ હોય ॥ અથવા ॥ वल्लभ ॥ સો શ્રીમહાપ્રભુજી ઓર ઉનકે ॥ सुवन ॥ સો શ્રીગુસાંઇજી ઇનકો ॥ विमल ॥ વેદતુલ્યનિર્દોષ એસી જો ગ્રંથરૂપ ॥ वाणी ॥ તાકું ॥ बोल ॥ સો ઉચ્ચારકર ॥ અબ યાકો કારણ કહા સો કહત હેં ॥ जेनीगतिब्रह्मादिदेवेनजाणी ॥ જીન દોઇસ્વિરૂપનકી ગતિ સો જ્ઞાન તથા લીલા સો બ્રહ્મા- દિકદેવતાનતેં હુ જાનીજાત નહી યાકો ભાવાર્થ યહ જો શ્રીમહાપ્રભુનકો ઓર શ્રીગુસાંઇજીકો નિરંતર નામ- સ્મરણ યાતેં ચિત્ત સર્વદા શુદ્ધ રહે ઓર ભાષ્યાદિક

જે ¹પ્રમાણપ્રમેયગ્રંથ તિનકો અભ્યાસ યથોચિત કરે તબ આપકે સ્વરૂપકો જ્ઞાન હોય નહી તો બ્રહ્માદિકનકોં હુ આપકો સ્વરૂપકો યથાર્થ જ્ઞાન નહી તબ જીવકોં કહાંતેં હોય ॥ ૪ ॥ અબ આપકે સ્વરૂપકોં જ્ઞાન આપ કરાવેં તબ હી હોય તાકો ઉદાહરણ કહત હેં ॥

नंदनंदनरूपें रासलीला करी पोतें न उच्चरी छानी राखी ॥ दिवसएकादनी उत्तराकुंवरप्रत व्यासनंद न विमलवदन भांखी ॥५॥

અબ ॥ नंदनंदनरूपें ॥ સો કૃષ્ણાવતાર ધારણ કરિકેં છ મહીનાકી રાત્રી કરિકેં રાસક્રીડા કરી સો

---

૧ પ્રમાણ જે વેદસુત્રાદિક તિનકે વ્યાખ્યાન તે પ્રમાણગ્રંથ ઓર પ્રમેય જો લીલાયુકત ભગવત્સ્વરૂપ તાકે પ્રતિપાદક જે ગ્રંથ તે પ્રમેયગ્રંથ.

॥ पोतेंनउन्चेरीछानीराखी[1] ॥ આપને કોઇકો આગ
નહી કરી છાની રાખી સો ગુપ્તરાખી યાતેં યા લીલા
કો સબનકોં જ્ઞાન નહીહે તબ યા લીલાકો સબલો
કેસેં જાનતહેં તાકો કારણ કહતહે ॥ दिवसएकादिनं
उत्तराकुंवरमत ॥ છ મહીનાકી લીલામેંતેં એકાદદિનકી
લીલા ઉત્તરા જો વિરાટરાજકી બેટી તાકો કુંવર સો
બેટા પરીક્ષિતરાજા તાકોં ॥ व्यासनंदनविमलवदनभांखी
વ્યાસ સો વેદવ્યાસજી તિનકે નંદન સો પુત્ર શ્રીશુક
દેવજી તિનને વિમલ સો પ્રાકૃતસંબંધ રહિત અલૌ
કિક જો મુખ તાનેં કહી ॥ અબ પરીક્ષિત નહિ
કહયો ઓર ઉત્તરાકુંવર કહયો યાતેં વાકોં ભગવત્સં
બંધ સુચન કિયો ક્યોં જો ઉત્તરાકે ગર્ભમેં જબ
પરીક્ષિતરાજા હતે તબ જનમલીયોતાહુંતાઈ પ્રભુને

---

[1] સંસ્કૃતમેં છન્નશબ્દ હે તાકો ભાષામેં છાની યહ અપ
ભ્રંશ ભયો તાતે ગુપ્તરાખી યહ અર્થ કિયો ઓર ગુપ્ત રાખિ
વેકો કારણ તો યહ જો યહ લીલા અત્યંત રહસ્ય હે.

વિનકું [1]દર્શન ભએ યાતેં અલૌકિકદેહ ઇનકો હે ઓર [2]જીતેંદ્રિય હેં યાતેં ઇતનીલીલા શ્રવણકો અધીકાર

૧ જબ પરીક્ષિતીરાજા ગર્ભમેં હુતે તબ 'અશ્વત્થામાને પૃથ્વીકો નિષ્પાંડવ કરિવેકે લિયે બ્રહ્માસ્ત્ર છોડયો તબ પરીક્ષિતકી માતા ઉત્તરા જરિવે લગી તાસું પ્રભુનકે શરણગઇ તબ પ્રભુનને વાકે ગર્ભમેં પધારિકેં સુદર્શનચક્રતેં ઓર કૌમોદકી ગદાતેં બ્રહ્માસ્ત્રકો નિવારણ કરિકેં પરીક્ષિતકી રક્ષા કીની તાહીતેં પરીક્ષિતકો નામ વિષ્ણુરાત હે ઓર પરીક્ષિતકોં ગર્ભમેં હી પ્રભુનકો સાક્ષાત્ દર્શન ભયો ફિર જન્મ ભયેપીછે ગર્ભમેં મેને દેખ્યો સો પુરૂષ કોંન એસી પરીક્ષા કરતરહે યાહીતેં વિનકો નામ પરીક્ષિત યહ ભયો

૨ જેસેં ઉત્તરા છોટે વયમેં હી અભિમન્યુકે મરણતેં વિધવા ભઇ પરંતુ પરમપતિવ્રતા હે જીતેંદ્રિય હે તેસેં પરીક્ષિત હુ ભગવદ્ભક્ત જો ઉત્તરા તાકો પુત્ર હે ઓર ગર્ભમેં હી ભગવત્સંબંધ પાયેહે તાતે પરમધર્મપરાયણ જીતેંદ્રિય હેં તાહીતેં રાસલીલા શ્રવણકો અધીકાર ઉનકો ભયો યાકો તાત્પર્ય યહ જો જો મનુષ્ય જીતેંદ્રિય ન હોય તાકોં રહસ્ય લીલાશ્રવણમેં

સુચન કિયો ॥ અબ પરીક્ષિતરાજાકે દેહકોં અલૌકિકત્વ તો શ્રીમહાપ્રભુનને શ્રીભાગવતતત્વદીપમેં [1]'અલૌકિકસ્યદેહસ્યનદાહોલૌકિકોમતઃ ॥ અતઃ શાપમિષેણૈશસ્તક્ષકાગ્નિમવાસૃજત્ ॥ યા કારિકામેં સ્ફુટ નિરૂપણ કિયોહે ॥ અબ વ્યાસનંદન ઐસો શુકદેવજીકો નામ ઈહાં કહયો યાતેં ભગવદ્રુપત્વ સુચન કિયોં ક્યોં જો વ્યાસજી [2]'જ્ઞાનાવતાર હેં તિનકે હુ નંદન સો

મનકી દુષ્ટતાસોં કદાચિત અત્યંત અપરાધ હોય તબ ઉલટી અકલ્યાણ હોય તાતેં ભગવલ્લીલાકે શ્રવણકી અથવા કીર્તનકી જો આકાંક્ષા હોય તો કામ ક્રોધાદિવાસના દુર કરિકેં જીતેંદ્રિય હોવો.

૧ પરીક્ષિતરાજાકો દેહ અલૌકિક હે તાકો લોકિક દાહ યોગ્ય ન હોય યાતેં પ્રભુનને શાપકો મિષ કરિકેં તક્ષકકી વિષરૂપઅગ્નીતેં વાકો દાહ કરવાયો એસે શ્રીમહાપ્રભુનને દ્વાદશસ્કંધકે નિબંધમેં લિખી હે

૨ પ્રભુનકી ક્રિયા ઓર જ્ઞાન યહ દોય મુખ્યશક્તિ વેદમેં પ્રસિદ્ધ હેં તામેં કિતનેક ક્રિયાવતાર હેં જેસે પરશુરામ

આનંદદેવેવારે જ્ઞાનીનકેં આનંદદેવેવારે તો પ્રભુ હી યહ સર્વ ઉપનિષદનમેં નિરૂપણ કિયોહે યાકો ભાવાર્થ યહ હે જો એસે અલૌકિકશ્રોતા ઓર અલૌકિકવક્તા હતે તો હુ એકદિવસકી લીલાકો જ્ઞાન ભયો તબ સામાન્યજીવકેં આપકી લીલાકો જ્ઞાન કહાંતેં હોય યાતેં આપકી વાણીરૂપગ્રંથ તિનકે ¹યથેચિત અભ્યાસતેં હી આપકે સ્વરૂપકો જ્ઞાન હોય ॥ ૫ ॥ અબ

મોહિની પ્રભૃતિ તિનને ક્ષત્રિયવધ દૈત્યમોહનાદિક ક્રિયા હી કરીહે ઓર કિતનેક જ્ઞાનાવતાર હે જેસેં વ્યાસ કપિલાદિક તિનને મુખ્યતાસું જ્ઞાનકી હી વૃદ્ધિ કરીહે ઓર જ્ઞાન ક્રિયાવતાર હોય તે પુર્ણાવતાર જેસે રામકૃષ્ણાદિક તિન અવતારનમેં અત્યંત અલૌકિક કર્મ દીસતહે ઓર ગીતાદિકદ્વારા પરિપુર્ણ જ્ઞાનહુ દીખતહેં યાબાતકો વિશેષવિવેચન નિબંધ શ્રીસુબોધિનીજીપ્રભૃતિનમે કિયોહે તાતેં ટીકામેં વ્યાસજીકેં જ્ઞાનાવતાર કહે સો યોગ્ય હે યાહીતેં ભાષ્યપ્રકાશમેં શ્રીપુરૂષોત્તમજીને તં કૃષ્ણંમુનિમાનમાંમિસતતંજ્ઞાનાવતારંહરેઃ

૧ યથોચિતઅભ્યાસ સો જેસો ચહિયે તેસો અભ્યાસ.

આપકી વાણીરૂપ ગ્રંથકો અભ્યાસ કરે તો આપે સ્વરૂપકો જ્ઞાન હોય એસેં પહેલેં નિરૂપણ કિયો તબ આપ તો અબ પ્રગટહેં ઓર ગ્રંથ હુ અબ કિયેહે ઓર બ્રહ્માદિક તો સબ પુર્વકાલકે હેં, ઓર ઇનકું ભગવત્સ્વરૂપકો જ્ઞાન હે સો હુ પુરાણાદિકમેં પ્રસિદ્ધ હે તબ આપકી વાણીસું હી જ્ઞાન હોય એસેં ક્યોં કહયો યા શંકાકો નિવારણ કરતહેં ॥

ब्रह्मादि महामुनी अतिज्ञानपारंगत ते मधु-
सिंधुनी कहियें मांखी ॥ न कोय हुवो न
होय ए रूपसम तेहना सकल निज निगम
साखी ॥ ६ ॥

બ્રહ્માદિક જે ॥ મહામુની ॥ અત્યંત મનનશીલ સો [1]યુક્તિપુર્વક ભગવત્સ્વરૂપકો ચિંતન કરિવેવારે વે કેસે

૧ યુક્તિ સો વેદમેં કહી એસી યુક્તીયેં તિનકરિકેં જો પરબ્રહ્મકો પરિચિંતન કરનો સો હી મનન કહયો જાય યાહીતેં

હેં સો કહતહેં ॥ अतिज्ञानपारंगत ॥ અતિ સો અતીંદ્રિય અલૌકિકજ્ઞાન તાકે પારંગત સો પારપાયે ભયે ॥ तेंमधुसिंधुनीकहियेंमांखी ॥ તે સો વે મધુ જો સેહેત તાકો સિંધુ જો સમુદ્ર તાણી માંખી કહિયેં ॥ અબ મધુ[1] સિંધુસ્થાનાપન્ન જ્ઞાન તાતેં જ્ઞાનકોં મિષ્ટત્વ [2] અપારત્વ સારરૂપત્વ યત્ન પ્રાપ્યત્વ ચિરકાલલભ્યત્વ

યુક્તિભિ:પરિચિંતન મનનં યહ લક્ષણ શાસ્ત્રમેં કિયોહે ઓર યુક્તિયેં વેદસંમતહી લેની શ્રીમહાપ્રભુનનેં તપસાવેદયુકત્યાનુપ્રસાદાત્પરમ ત્મનઃઇત્યાદિસ્થલમેં દિખાયોહે.

૧ મધુ સો અલૌકિક આનંદાત્મકભગવત્સ્વરૂપ તાકો જ્ઞાન હુ સ્વરૂપતેં અભિન્ન હે યાતેં જ્ઞાનકોં મધુરૂપ કહયો.

૨ સમુદ્રકે દ્રષ્ટાંતતેં જ્ઞાનકો અપારપનો સિદ્ધભયો ઓર જેસેં સેહેત સબ વનસ્પતીનકો સાર હે તેસેં ભગવજ્જ્ઞાન ઓર ભગવદ્ભક્તિ સબવેદાદિકનકો સાર હે ઓર જેસેં મક્ષિકા બડે પ્રયત્નકરિકેં સબ વૃક્ષનકો સાર એક જગેં ભેલો કરતહેં તેસેં વ્યાસાદિકનનેં બડો પરિશ્રમ કરિકેં વેદકી અનેક શાખાનમેં

સુચન કિયો ઓર [1]માખીસ્થાનાપન્ન જે બ્રહ્માદિક તિનકોં જ્ઞાનરસ પ્રિયત્વ પરિમિતાધીકારિત્વ સુચન કિયો

તેં સાર લેકે બ્રહ્મસુત્ર શ્રીભાગવતાદિકકે વિષે જ્ઞાનકો તથા ભકતીકો નિરૂપણ કિયો હે યાહીતેં ટીકામેં યત્નપ્રાપ્યત્વ કહ્યો ઓર જેસેં સેહેત બહુતકાલમેં સિદ્ધ હોતહે તુરત સિદ્ધ હોત નાહિ તેસેં જ્ઞાન ઓર ભકતી હુ બહુતકાલમેં સિદ્ધ હોતહે યાહીતેં ટીકામેં ચિરકાલલભ્યત્વ કહ્યો.

૧ જેસેં માખી સબ વનસ્પતીનકો સાર એકજગેં લેલો કરતહે તેસેં બ્રહ્માદિક વ્યાસાદિકનને સબવેદનકો સાર શ્રીભાગવતાદિકનમે લેલો કિયોહે સો જીવનકોં પ્રાપ્ત હોતહે ઓર જેસેં મખીકોં મધુ અત્યંતપ્રિય હે તેસેં બ્રહ્માદિકનકોં જ્ઞાનાત્મક રસાત્મક ભગવત્સ્વરૂપ અત્યંત પ્રિય હુ ઓર જેસેં માખી સગરો મધ પી સકત નાહી થોડોસો હી પી સકે તેસેં બ્રહ્માદિક હુ ભગવત્સ્વરૂપકોસર્વાંશસુ યથાર્થસાક્ષાત્કાર પ્રાપ્ત હોતનાહી વેસો સાક્ષાત્કાર તો કેવલ વ્રજભકતનકું હી ભયો યાહીતેં ટીકામેં જ્ઞાનરસપ્રિયત્વ ઓર પરિમિતાધીકારિત્વ બ્રહ્માદિકનકોં કહ્યો

અબ પારંગત કહે યાતેં યહ સુચન કિયો જો [1]પારંગત જો હોયતાકોં સમુદ્રકી અગાધતાકો યથાર્થજ્ઞાન ન હોય જીતનો ડુબે ઇતનો હી તાકોં જ્ઞાન હોય યાતેં બ્રહ્માદિક હુ અલૌકિકજ્ઞાનવારે હેં પરંતુ જીતનો પ્રભુનને ઉનકું અધીકાર દીયોહે તિતનો ઉનકોં જ્ઞાન હે ઓર પુર્ણજ્ઞાન તો આપ કૃપા કરેં તબ હોય વા કૃપાકો સાધન યથોચિત આપકી વાણીરૂપગ્રંથકો અભ્યાસ હે યાહીતે ॥ नकोयहुवोनहोयएरूपसम ॥ એ

---

૧ જેસે નોકા સમુદ્રકે પાર જાતહે પરંતુ વાકે નીચેકો ભાગ જીતનો સમુદ્રમે ડુબે તિતની હી સમુદ્રકી અગાધતા સ્પષ્ટ હોતહે વાસ્તવિક રીતિસુ કિતનો અગાધ હે સો અનુભવ નૌકાસુ હોતનાહી ઓર શ્રીરામચંદ્રજીકી સેનાકે વાનર સગરે સેતુપે હોયકે સમુદ્રકે પાર ગયે પરંતુ સમુદ્રકી અગાધતાકો અનુભવ વિનકુ ન ભયો યહ અનુભવ તો મંદરાચલકું હી બાયો જો ઇતનો બડો યાકેભીતર ડુબનલાગ્યો સો હી કોઇક કબીને કહ્યોહે અબ્ધીર્લંઘીતએહવાનરભટૈ કીંત્વસ્યગંભીરતા માપાતાલનીમગ્નપીવરતનુર્જાનાતી મંથાચલઃ

રૂપસમ સો શ્રીવિઠ્ઠલસ્વરૂપકે તુલ્યનકોઇહુવોનહોય એસો કોઈ અવતાર ન ભયો ઓર ન હોયગો ॥ અબ યામેં પ્રમાણ કહા સો કહતહેં ॥ तेहनासकल-निजनिगमसाखी ॥ તા બાતકે સકલ સો સબ નિજ-નિગમ નિજ સો સ્વકીય નિઃશ્વાસરૂપ એસે નિગમ જે વેદ ॥ અથવા ॥ निज ॥ જે ભક્ત ઓર ॥ निगम ॥ જે વેદ ॥ અથવા ॥ निज ॥ જે ભક્ત તિનકો ॥ निगम ॥ જો જ્ઞાન કરાયવેવારો અંતઃકરણ સો સાખી મો સાક્ષી હે યાકો ફલિતાર્થ યહ જો આપ પુર્ણપુરૂષોત્તમ હેં આપકે સ્વરૂપકો જ્ઞાન આપકી કૃપાતે હોય યા બાતકે સાક્ષી ભગવદીય ઓર વેદ હેં ॥ ૬ ॥ અબ બ્રહ્માદિકનકું હુ જાકો પુર્ણ જ્ઞાન નહી હે એસો અનાઘનંત તો અક્ષરબ્રહ્મ હુ હે તાકો આપ અવતાર હોયગેં યા શંકાકો નિરાસ કરત ભયે આપકે સ્વરૂપકો જાકોં અનુભવ નહી સો નિંદ્ય હે યહ નિરૂપણ કરત હેં ॥

ए प्रभु रसपुंज भूमिपर रुचि करी भाग्य-
हीन जीव जेणें कणिका न चाखी ॥ तेनें
देव ऊपर रह्या धिक्कार बोले मंदमति कही
अनें निंदा दाखी ॥ ७ ॥

॥ एप्रभु ॥ सो वे श्रीगुसांईजी वे कैसे हें ॥ रसपुंज ॥ सो [1]निरवध्यानंदात्मक ते ॥ भुमिपर-रुचिकरी ॥ भुमि जो पृथ्वी तापें रुचि करी सो ઇच्छा करी याको भावार्थ यह जो जेसें जीव कर्म-बंधनें पृथ्वीपें देह धारण करत हें तेसें नहीं आपकी ઇच्छातें आप प्रगटे यह द्वितीयाख्यानमें स्पष्ट निरूपण कियो हे ॥ अथवा ॥ रुचि ॥ जो तेज ताकुं भु-मिपे फैलायो यातें आसुरांधकार नाशकत्व सुचन कियो ॥

---

१ निरवध्यानंदात्मक सो अगणित आनंदरूप ओार केवल रस होय सो स्थिर नहि सके नहि यातें मुलमें रसपुंज एसें कहयो इहां पुंज शब्दतें घनीभुतरसरूपपनो सुचित भयो.

અબ યા રીતતેં અત્યંત દુર્લભ ઓર નિરવધી ઓર ઉત્તમ પદાર્થ સ્વેચ્છાતેં સુલભ ભયોં તો હુ ॥ जणं ॥ સો જાને ॥ कणिकानचाखी ॥ લેશમાત્ર હુ આપકે સ્વરૂપાનંદકો અનુભવ ન કિયો તે ॥ भाग्यहीनजीव ॥ વહ મંદભાગ્ય જીવ ॥ અબ ગોપાલદાસજી કહત હેં જો યહ કેવલ મેં નાહી કહત હું ॥ तेनेंदेवरूपररहाधिकारबोले ॥ વા જીવકો દેવતા હુ સ્વર્ગમેં બેઠે ધીક ધીક એસેં કહત હેં ઓર ॥ मंदमतिकहीगर्नेनिंदाढाखी ॥ યહ મંદબુદ્ધિ હે એસેં અનેક પ્રકારકી [1]નિંદા વાકી

विबुध वांछे वास वसुमतीऊपरें श्रीवल्लभकुंवरनी टेहेल करवा ॥ घोपथी वेगें पाउधारे ते गिरिभणी श्रीगिरिराजधरणनो ताप हरवा ॥ ८ ॥

---

૧ ભગવદ્વિમુખજીવનકી હેય નિંદા કરત હેં યહ બાત શ્રીભાગવતાદિકનમેં અનેક જગેં પ્રસિદ્ધ હે યશ્ચિત્તતોઃ પયાઽનિંદવિતાં શાર્પાકરંનોદ્ધૃતાસપર્યાં ઇત્યાદિ સ્થલનમેં.

કરત હેં યાકો ફલિતાર્થ સ્પષ્ટ હે ॥ ૭ ॥ અબ યા રીતતેં દેવતા ભુતલકે જીવનકોં ધીક્કાર કહત હેં તબ વે આપ સ્વર્ગમેં ક્યોં બેઠિ રહે હેં આપકે સ્વરૂપકો અનુભવ કાહેકોં નહી કરત હેં યા શંકાકો નિવારણ કરત હેં આધી તુકતેં ॥

विबुध वांछे वास वसुमतीऊपरें श्रीवल्लभकुंवरनी टेहेल करवा घोपथी वेगें पाउधारें ते गिरिभणी श्रीगिरिराजधरणनो ताप हरवा ॥ ८ ॥

॥ विबुध ॥ જે દેવતા તે ॥ वसुमतीऊपरें ॥ સો પૃથ્વીપેં ॥ वास ॥ સો સ્થિતિ તાકોં ॥ वांछे ॥ સો [1]ઇચ્છત હેં કાહેકોં સો કહત હેં ॥ श्रीवल्लभकुंवरनी-

---

૧ પ્રભુનકી સેવાકે લિયેં દેવતા હુ પૃથ્વીમેં વાસ ઇચ્છત હેં યહ બાત પંચમસ્કંધાદિકનમેં ધૈર્ય્યમલબ્ધંનૃપુભારતાદ્ભ્રૈમુકુંદસેવોપયિકંસ્પૃહાહિન·ઇત્યાદિ સ્થલનમેં સ્પષ્ટ હોત હે.

टेहेलकरवा ॥ શ્રીવલ્લભ સો શ્રીમહાપ્રભુજી ઉનકે કુંવર સો પુત્ર શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી તિનકી ટેહેલ કરવા સો સેવા કરિવેવારેનકી પરિચારકી કરિવેકોં ॥ અબ [1]વિબુધ શબ્દ દેવતાવાચક કહ્યો યાતે વિનકોં આપકો માહાત્મ્ય જ્ઞાન આછી રીતતેં હે યહ સુચન કિયો ઓર વાંછે એસેં કહ્યો યાતેં ઇચ્છા માત્ર કરત હે પરંતુ આપકી પુર્ણકૃપાબિના યહ પદાર્થ ઉનકોં નહી મિલત હે યહ સુચન કિયો ઓર પૃથ્વીવાચક [2]વસુમતી

---

૧ વિબુધ એસો દેવકો ઓર પંડિતકો નામ હે સો મેદિની કોશમેં કહ્યો હે વિબુધો જ્ઞોસુરેપીરૂહ્લતાવિટપયો સ્રિયામ્

૨ વસુ સો ધન પૃથ્વીમેં રહત હે યાતે પૃથ્વીકો વસુમની કહત હે અબ આપકે પ્રાકટ્યતે ઇહાં પૃથિસમૃદ્ધિરૂપ ધન સુલભ ભયો તાતે દેવતા પૃથ્વીપેં નિવાસ ચાહત હેં અબ વસુ શબ્દકે ઓર હુ અર્થ હે તિન અર્થનકો હુ પૃથ્વીપે સંભવ શ્રીગુસાંઇજીકે પ્રાકટ્યતે ભયો સો ટીકામેં દિખાવત હેં ઓર વસુ શબ્દકે કિરણ રત્ન ઇત્યાદિક અર્થ તો હૈમ કોશમેં લિખે હેં વસુર્મયૂખાગ્નિધનાધિપેષુ ...

શબ્દ કહ્યો યાતેં પુષ્ટિસંપત્તીતેં પુર્ણત્વ ઓર આ-
પકે તેજતેં પ્રકાશિતત્વ ઓર આપકે પુત્રપૌત્રાદિક
રત્નતેં ભુષિતત્વ સુચન કિયો ક્યોં જો વસુશબ્દ દ્રવ્ય
કિરણ રત્નવાચક હે તાતેં ઓર ટેહેલ કરવા એસેં
કહ્યો યાતેં દેવતાનકો દૈન્ય સુચન કિયો યાકો ભા-
વાર્થ યહ જો આપકી સેવા દેવતાનકું હુ દુર્લભ હે
એસેં આધી તુકતેં માહાત્મ્યનિરૂપણ સમાપ્ત કરિકેં
॥ અબ પ્રથમ તુકમેં આપ સેવા કરી સીખવે એસેં
કહ્યો તાકો પ્રકાર નિરૂપણ કરત ભયે આપકે ચરિત્ર-
કો નિરૂપણ કરત હેં ॥ घोषथीवेंगेंपाउधारेंलेगिरिमणी ॥

રત્નેવૃક્ષ્દ્દોષપેધને એસેં સ્વાદિષ્ટ વસ્તુકો તથા પોષણુ કરિવેવારે
ઔષધકો નામ હુ વસુ હે સો અર્થ હુ ઇહાં મિલતહે કયોં જો
આપનેં પરમ સ્વાદિષ્ટ ભક્તિરસ પૃથ્વીપેં ફેલાયો હે ઓર
દેવતાનકે પોષણુકે ઉપાય હુ આસુરણંડનયજ્ઞપ્રવૃત્યાદિક આપને
કિયે હેં.

ઘોપથી[1] સો શ્રીગોકુલતેં તે ગિરિભણી તે સો વહ જાપેં શ્રીનાથજી બિરાજત હેં વહ ગિરિ સો પર્વત ગિરિરાજજી તાણીઆડી વેગેં સો ઉતાવલતેં પાઉધારે સો પધારત હેં ॥ અબ તે ગિરિભણી એસેં કહયો યાતેં શ્રી ગિરિરાજજીકે દર્શન યા બિરિયાં ગોપાલ દાસજીકોં ભયે યહ હુ સુચિત ભયો ॥ અબ બેગ ગિરિરાજજીણી આડી ક્યોં પધારત હેં તાકો કારણ કહત હેં ॥ શ્રીગિરિરાજધરણનોતાપહરવા ॥ શ્રીગિરિરાજધરણ જે શ્રીનાથજી તિનકો તાપ સો આપકે હૃદયમે શ્રીનાથજીકે દર્શનણી આર્તિ તાકોં મિટાયવેકે લિયેં ॥ અથવા ॥ શ્રી ॥ જે શોભા ॥ અથવા સ્વામિન્યાદિક તિનકરિકેં યુક્ત એસે જે ગિરિરાજજી તિનકો ઓર વિનકે ॥ ધરણ ॥ તે ધારણુ કરિવેવારે શ્રીનાથ-

---

૧ ઘોપ એસો ખિરકકો નામ હે ઓર શ્રીનંદરાયજીકી ગાયનકો ખિરક શ્રીગોકુલ હે તાતેં ઘોપથી સો શ્રીગોકુલતેં યહ અર્થ કિયો.

જી તિનકોં જો આપતેં શ્રીગુસાંઇજીતેં મિલવેકો તાપ તાકોં મિટાયવેકે લિયેં યાકો ફલિતાર્થ યહ જો પરસ્પર તાપ મિટાયવેકે લિયેં બેગ શ્રીગોકુલતેં ગિરિરાજજી-કો પધારત હેં ઓર આધી તુકતેં માહાત્મ્યનિરૂપણ સમાપ્ત કિયો ઓર આધી તુકતેં ચરિત્રારંભ કિયો યાતેં દોઇ પ્રકારકો [1]એકવિષયત્વ સુચન કિયો ॥ ૮ ॥ અબ શ્રીગોકુલતેં ગિરિરાજજી આપ કોન રીતસોં પધારત હેં તાકોં નિરૂપણ કરત હેં ॥

---

૧ એક વિષય સો જેસેં એકહી તુકમેંતેં પહિલી આધી તુકમેં માહાત્મ્ય વર્ણન કિયો જો દેવતા હુ આપકી સેવાકી ઇચ્છા કરતહેં ઓર દુસરી આધી તુકમેં સ્નેહોપયોગિ ચરિત્ર કહ્યો તબ જેસે યા એકહી માહાત્મ્ય ઓર ચરિત્ર યે દોઇ કહે હેં તેસેં એકહી શ્રીગુસાઇજીકે સ્વરૂપકે વિષે અનંતમાહાત્મ્ય ઓર સ્નેહોપયોગી અનંત ચરિત્ર યે દોઇ રહત હેં યહ સૂચિત ભયો ઓર યાહીતેં પરિપુર્ણ ભક્તિદાતાપનો હુ સુચિત ભયો ક્યોં જો પ્રભુનમેં માહાત્મ્યજ્ઞાનપુર્વક સુદ્દઢસ્નેહ હોય સો હી ભક્તિ કહી જાય

फूल फेंटे भर्‍यां वसन वाघातणां विविध भूषणते अंगधरवा ॥ तुरंग चाल्यो वायुवेगें उतावलो जाणे नौका चाली सिंधु तरवा ॥ १ ॥

॥ फुल ॥ માલા કરિવેકે લિયેં ઓર ॥ वसनवाघातणां ॥ વાગા નયે કરિવેકે લિયે વસ્ત્ર ઓર ॥ विविध ॥ સો નાના પ્રકારકે ॥ भुषण ते ॥ આભરણ તે ॥ अंगधरवा ॥ સો વે સબ પ્રભુનકે શ્રીઅંગમે ધરાયવેકે લિયેં યહ સબ ॥ फेंटेभर्‍यां ॥ સો ફેંટમે બાંધીકેં ઘોડાપેં આપ બિરાજેં ફેર વહ ઘોડા કેસો ચલત હૈ સો નિરૂપણ કરત હે ॥ तुरंगचाल्यो ॥ ઘોડા[1] ચઢ્યો

૧ યા જગે ઘોડાપે બિરાજીવેકોં વર્ણન કિયો હે સો વહ ઘોડા દો ઘડીમે બારહ કોસ ચલે એસો પાદશાહને શ્રીગુસાંઇજીકોં ભેટ કિયો હતો સો નિત્ય આપ શ્રીગોકુલમેં શ્રીનવનીતપ્રિયજીકી સેવા કરિકેં વા ઘોડાપેં બિરાજીકેં શ્રીગિરિરાજજી પધારત હતે સો વાર્તાનમે પ્રસિદ્ધહે.

સો કૈસો ॥ वायुवेगेंउतायलो ॥ જેસો પવનોકો વેગ હોય તેસે વેગતેં ઉતાવલો ચલત હે ॥ અબ એસે વેગતેં ઘોડા ચલત હે તબ આપકો શ્રમ હોતો હોયગો ઓર પુષ્પ વસ્ત્ર આભરણ ફેંટમે હે તે હુ મિસલાય જાતે હોંયગેં યા શંકાકે નિવારણાર્થ દૃષ્ટાંત કહત હેં ॥ जाणेंनौकाचालीसिंधुतरवा ॥ માનોં નાવ વાયુકે વેગતેં સિંધુતરવા સો સમુદ્ર[1] તરિવેકોં ચલી ॥

---

૧ નદી પ્રભૃતિનકી નાવ છોટી હોત હે તાતેં પ્રબલ વાયુતેં વિનમેં ઉપદ્રવ હોત હે ઓર મહાસમુદ્રમેં ચલિવેવારી બડી નાવનકોં તો પ્રબલવાયુ આછો અનુકુલ પડત હે ઓર બહુત બડી નાવમેં વેગહુ જાનિ પડત નાહીં તાતે સમુદ્રકી નાવકો દ્રષ્ટાંત કહ્યો ઓર યાતેં આપ બિરહદુઃખસમુદ્ર તરિવેકોં તુરત પધારત હેં યહહુ સુચન કિયો ઓર સિંધુ સો મહાનદી તરિવેકોં જેસેં નૌકા ચલે તેસેં ઘોડા ચલ્યો એસો હુ અર્થ કિતનેક કહતહેં.

॥ અબ વાયુવેગેં ઉતાવલો યહ વિશેષણ [1]લિંગવિપરિણામતેં [2]દૃષ્ટાંતદાર્ષ્ટાંતિક દોઉમેં લગત હે ॥ અબ નૌકાકે દૃષ્ટાંતતેં જૈસેં નાવ અત્યંત ઉતાવલી ચલે તો હુ વામેં બેઠે હોય તિનકોં રંચ હુ શ્રમ નહી હોય તેસેં વહ ઘોડા હુ એસો ચલતહે જેસેં રંચ હુ આપકોં શ્રમ ન હોય યહ સુચન કિયો યાકો ભાવાર્થ સ્પુટ હે ॥ ૯ ॥ અબ નિત્ય યા રીતતેં પધારત હે તબ પેહેલેં કહયો જો તાપ હરવા સો કેસેં સંભવે તાપ તો બોહોત દિનતાઈ ન મિલેં તબ હોય યા શંકાકો નિવારણ કરત હેં ॥

---

૧ લિંગવિપરિણામ સો લિંગ ફિરાવનો જેસેં ઘોડા પુલ્હિંગ હે ઓર નૌકા સ્રીલિંગ હે યાતેં વાયુવેગેં ઉતાવલો યહ પુલિંગકો વિશેષણ નૌકામેં લગિ સકે નહિ તાસું વાયુવેગેં ઉતાવલી એસેં સ્રીલિંગ કરિકેં નૌકામેં લગાવનો. .

૨ દ્રષ્ટાંત સો ઇહાં નૌકા ઓર દાર્ષ્ટાંતિક ઘોડા

दिवसएकाधनो विरह ते जुगसमो नीरा- जनमिषें रूप त्हदय धरवा ॥ जीवनें ए कृत्य नित्यप्रति क्षणक्षणें श्रीविठ्ठलनाथ एवा उच्चरवा ॥ १० ॥

॥ दिवसएकाधनो ॥ દિવસ સો દિન તાકો એકાધ સો એક અર્દ્ધ દુપેહેર પર્યંત તત્પરિમિત જો વિરહ [1]દોઉસ્વરૂપનકો પરસ્પર સો કેસો ॥ जुगसमो ॥ સો યુગતુલ્ય ॥ અબ યુગકી સંખ્યા નહી કહી યાતેં [2]અસંખ્યાત યુગતુલ્યતા સુચન કરી ॥ અબ એસે ગાઢ વિરહ તાપકી નિવૃત્તિ કેસેં હોય ઓર દેહ-

---

૧ દોઇ સ્વરૂપનકોં સો શ્રીનાથજીકો ઓર શ્રીગુસાંઇજીકો પરસ્પર વિરહ

૨ અસંખ્યાત સો અનેક યુગ યહ અભિપ્રાય શ્રીભાગવતમેં ક્ષણ્યુંગશતમિવયા સાંચેનવિનાઽભવત્ ઇત્યાદિ સ્થલમેં પ્રસિદ્ધ હે.

સ્થિતિ હુ કૈસેં રહે સો કહત હેં ॥ नीराजनमिषेणरूपहृदयधरवा ॥ નીરાજન સો આરતી તાકે મિષતેં રૂપ જો પ્રભુનકો સ્વરૂપ તાકોં હૃદયમે ધરિવેકે લિયેં ॥ અત્ર નીરાજનમિષેં એસેં કહ્યો સમયકો નામ નહીં કહ્યો યાતેં સંધ્યાઆરતી શયન આરતી- દોઇ સુચન કરી તાકો પ્રકાર યહ સો સંધ્યાઆરતીકે સમેં તો શૃંગાર સહિત વેણુવેત્રગોરજ સહિત સ્વરૂપકો હૃદયમેં ધારણુ કરેં યાતેં તાપનિવૃત્તિ હોયકેં સુખાભિલાષ બઢે સો હી તાત્પર્ય તંગો રજશ્છુરિતકુંતલ યા શ્લોકકે સુબોધીનીજીમેં નિરૂપણ કિયો હે ઓર

૧ આરતી કરિવેકે મિષતેં ભગવત્સ્વરૂપ હૃદયમેં પધરાવતહેં યાકો તાત્પર્ય યહ જો ભાવાત્મકજોત તે પ્રકાશિત ભગવત્સ્વરૂપકું સન્મુખ ઠાડે રહિકેં આછી રીતિતે નિરખિકેં અપુને હૃદયમેં પધરાવત હેં ઓર આરતી ફિરાવત હેં તા કરિકેં હૃદયમેં પુર્વવિરહ તાપાદિક હેં તિનકો દુર કરત હે યાહીતેં આરતીકે દીપકનકું વિરહરૂપપનો હુ કહીકે ભાવપ્રબંધનમેં લિખ્યો હે ઓર પ્રભુ કૃપા કરિકેં હૃદયમેં પધારે એસેં મેરે હૃદયમેં સદા બિરાજેંગે તથા બાહિર હુ એસેં હી સેવાસુખ- સદા દેંગે યા હર્ષતેં તથા દીનતાતે દંડવત્ કરત હેં.

શયન આરતીકે સમે [1]અવ્યવહિતશ્રીઅંગકે દર્શન હોય યાતેં નિબધીસુખપ્રાપ્તિ હોયકે વહ સ્વરૂપ હૃદયમેં બિરાજે તાતેં દુસરે દિન વિરહમેં દેહસ્થિતિ રહે ॥ અબ ભગવત્પ્રવેશ હૃદયમે હોય તબ ગાંઢવિરહમે દેહસ્થિતિ રહે યહ પ્રકાર તો આનંદમયાધીકરણકે દ્વિતીયવરણકમે શ્રીગુસાંઇજીને સ્પષ્ટ નિરૂપણ કિયો હે ॥ અબ યા પ્રકારતેં સેવા જીવકોં

---

૧ અવ્યબહિત સો બહુત કરિકેં ખુલ્યો ભયો કયોં જો શયનકેસમેં વિશેષ વસ્ત્ર આભરણ નહિ રહેં હેં તાતેં શ્રીઅંગકી સહજસુંદરતાકો અનુભવ વા બિરિયાં આછો હોય એસેં વસ્ત્રાભરણસહિત સ્વરૂપકે તથા કેવલ શ્રીઅંગકી સ્નેહસું દર્શન કરે સો હી ધન્ય હોય યાહીતેં વેણુ ગીતમેં ધન્યાસ્તુમુઢમતયોપ્રિહરિણ્યએતાયાનંદનંદનમુપાત્તવિ ચિત્રવેષં યા શ્લોકમેં વિચિત્રવસ્ત્રાભરણસહિત પ્રભુનકે દર્શનતેં હરિણીનકોં ધન્ય કહીં ઓર પ્રભુ એક વેષ બડો કરિકેં દુસરે વસ્ત્રાદિક ધારણ કરત હેં તબ હરિણીનકોં સબ શ્રીઅંગકે દર્શન હોત હે સો સબ યા શ્લોકકે શ્રીસુબોધીનીજીમેં તથા લેખમેં સ્પષ્ટ હે.

શિક્ષાકે લિયે આપ કરત હે યહ સુચન કરત ભયે કહત હે - ॥ जीवनें ॥ સો આપકે શરણાગત જીવ હે તિનકે ॥ एकृत्य ॥ સો યહ સેવા યા રીતતેં અવશ્ય કર્તવ્ય હે ॥ સો કબ સો કહત હે ॥ नित्यमति ॥ સો દિવસદિવસપ્રતિ તામેં હુ ॥ क्षण-क्षणें ॥ યાતેં ક્ષણમાત્રહુ સેવાબિના ન રહનો ॥ અથવા ॥ યહ સેવારૂપ કૃત્ય કેસો હે સો કહત હે ॥ [1]नित्य ॥

---

૧ કર્મ તીન પ્રકારકે હે નિત્ય નૈમિત્તિક ઓર કામ્ય તામેં નિત્ય સો જે સદા કરનેહી ચહિયે ઓર ન કરે તો પ્રત્યવાય લગે જેસેં સંધ્યાવંદનાદિક ઓર નૈમિતિક સો નિમિત્ત આયેતે જરૂર કરને ચહિયે જેસેં પ્રાયશ્ચીતાદિક જો પાપ કરે તો અવશ્ય કરનો પડે નહી તો કછુ જરૂર નહિ ઓર કામ્ય સો કામના પુરે કરિવેવારે કર્મ વે કિયેતેં કામના પુરા હોય પરતુ ન કરે તો દોષ નહિ ઇન તીનો કર્મમેં નિત્યકર્મ આવશ્યક હે ઓર ભગવત્સેવા હે સો નિત્યકર્મ હે યાહીતે નારદીયપુરાણમેં કહયો હે યથાસંધ્યાતથાનિત્યાવિષ્ણુપુજારમૃતાબુધૈઃ યાકે વિશેષ પ્રમાણ વચન મેને સત્સિદ્ધાંતમાર્તંડમેં લિખે

યાતેં ઐસેં ન કરે તો અપરાધી હોય યહ સુચન કિયો ॥ અબ નિત્ય કોનસે સમે કરે સો કહત હે ॥ प्रतिक्षण ॥ ક્ષણમાત્ર હુ સેવાવીના રહનો નહી ॥ સોહુ ॥ ક્ષણૅ ॥ સો આનંદપુર્વક કરે ॥ અબ પ્રતિક્ષણ સેવા કરની ઐસેં કહયો તબ અનોસરમેં કહાં સેવા કરે સો કહત હે ॥ श्रीविठ्ठलनाथएवा उच्चरवा ॥ એવા સો પ્રથમ જીનકો નિરૂપણ કીયો ઐસે ॥ અથવા ॥ ગોપાલદાસજી પ્રત્યક્ષ દર્શન કરિકેં કહત હેં ॥ एवा ॥ સો જેસે અભી દર્શન દેત હેં ઐસે શ્રીવિઠ્ઠલનાથ તે શ્રીગુસાંઇજી તે ॥ ઉચ્ચરવા ॥ સો વિનકો નામસ્મરણકરનો ॥ અથવા ॥ શ્રી જે સ્વામિનીજી તિન કરિકે યુક્ત એસે જે ॥ विठ्ठलनाथ ॥

હે તાસુ ભગવત્સેવા ન કરે તો અપરાધી હોય યહ સબ અભિપ્રાય કૃષ્ણસેવાસદાકાર્યા યા શ્લોકકી ટીકામેં શ્રીગુસાઇજીને લિખ્યો હે.

૧ ક્ષણ ઐસો ઉત્સવકો નામ અમરકોશમેં લિખ્યો હે ક્ષણઉદ્ધર્ષો મહઉદ્દવઉત્સવ:

તે પુર્ણપુરૂષોત્તમ હેં ॥ એવા સો એસે ધ્યાન કરિકે નામસ્મરણ કરે યાતેં માનસી સેવા હુ સુચન કરી યાકો ભાવાર્થ યહ જો નિરંતર સેવા કરે અનોસરમેં માનસી સેવા કરે યુગલસ્વરૂપકે ધ્યાનપુર્વક નામસ્મરણ કરે યહ સબ જીવકોં અવશ્ય કર્તવ્ય હેં ॥ ૧૦ ॥ અબ જીવકોં શિક્ષા કરિવેકે લિયેં,[1] સેવ્યસેવકભાવાત્મક આપકી લીલા નિરૂપણ કરી યાતેં ઉત્કૃષ્ટાપકૃષ્ટભાવકી ઓર દ્વૈતકી[2] શંકા હોય તાકો નિવારણ આંધી તુકતેં કરત ભયે યુગલ સ્વરૂપકી લીલાકો નિરૂપણ કરત હેં ॥

---

૧ સેવ્યસેવકભાવરૂપ લીલા સો શ્રીનાથજી સ્વરૂપતેં આપ હી સેવ્ય ઓર શ્રીગુસાંઇજી સ્વરૂપતેં આપ હી સેવક યહ લીલા

૨ દ્વૈત સો દોય પ્રકારકો જ્ઞાન જેસેં શ્રીનાથજી જુદે હેં ઓર શ્રીગુસાંઇજી જુદે હેં એસે જાનનો યહ દ્વૈત મિટે બિના ફલ ન હોય.

रूप चेउ एक ते भिन्न थइ विस्तरे विविध लीला करे भजन सार ॥ विविध वचनावली नेणसेणें करी संगना- सूचवे निसविहार ॥ ११ ॥

શ્રીનાથજી ઓર શ્રીગુસાંઇજી યે ॥ रूपचेउ ॥ સો દોઇસ્વરૂપ ॥ एक ॥ સો અભિન્ન હે ॥ ते ॥ સો વે ॥ भिन्नथइविस्तरे ॥ લીલાસામગ્રીરૂપતેં ઔર પુત્રપૌત્રાદિ રૂપતેં ભિન્ન સો અનેકસ્વરૂપતેં વિસ્તાર પાવત હેં તાકો કારણ કહત હેં ॥ विविधलीलाकरेभजनसार ॥ વિવિધ સો નાનાપ્રકારતેં લીલા કરત હેં સો લીલા કોનસી સો કહેત હેં ભજનસાર ભજન જો સેવા ઓર નામસ્મરણ સોઈ હે [1]સાર જામે એસી સેવ્ય

---

૧ ઉત્સવાદિકનકે ભેદસો પ્રભુનકી અનેક પ્રકારકી લીલાનકો અનુભવ જીવકો શ્રીગુસાંઇજી કરાવત હેં પરંતુ ભજનરૂપસાર સો સ્થિર અંશ સબ લીલાનમે સમાન રહત હે

સેવક ભાવરૂપ લીલા સો કરત હેં ॥ અથવા ॥ યુગલ સ્વરૂપકી લીલા નિરૂપણ કરની હે તામે દ્વૈતશંકા હોય તાકો નિવારણ કરત ભયે લીલા નિરૂપણ કરત હેં ॥ रूपेणैकं ॥ પ્રભુ ઓર શ્રીસ્વામિનીજી યે દોઈ સ્વરૂપ એક હેં પરંતુ ॥ भिन्नवर्ड ॥ [1]દ્વિધા હોયકેં ॥ विस्तार ॥ સો [2]વિસ્તારસું લીલા કરત હેં વે લીલા કેસી સો કહત હેં ॥ भजनसार ॥ ભજન જો સેવા નામસ્મરણ તાકે સારભુત યાકો ભાવાર્થ યહ

---

૧ દ્વિધા સો એક હી પુર્ણ પુરૂષોત્તમ અપની ઇચ્છાતેં શ્રીનાથજી ઓર શ્રીસ્વામિનીજી યે દોય સ્વરૂપ ધારણ કરિકેં અનેક લીલા કરત હે યહ બાત બ્રહદારણ્યકકે પુરૂષવિધ બ્રાહ્મણમેં કહી હે તથા નારદપંચરાત્રાદિકમેં હુ સ્પષ્ટ લિખીહે

૨ વિસ્તારસું સો અનેક પ્રકારકી લીલા કરત હેં અથવા સ્વરૂપકો વિસ્તાર કરિકેં લીલા કરત હેં અથાત્ જીતને વ્રજ ભક્ત હેં તે સબ શ્રીસ્વામિનીજીકેહી સ્વરૂપ હેં.

જો નિત્યલીલાવિષ્ટિ યે દોઇ સ્વરૂપ હેં તિનકો [1]યથાધીકાર સદા ધ્યાન કરે સેવા કરે ઔર વિનરૂપનકે નામકો નિરંતર સ્મરણ કરે તો પુષ્ટિ મોક્ષકી પ્રાપ્તિ હોય યાહીતેં ભજનસાર એસેં કહયો ॥ અબ સોઇ લીલા નિરૂપણ કરત હેં તહાં પ્રથમ યુગલ સ્વરૂપ બિરાજત હેં ઔર સબ વ્રજભક્ત યથાધીકાર સેવા કરત હેં તા સમે દોઇ સ્વરૂપ પરસ્પર ॥ विविध-वचनावली ॥ નાના પ્રકારકે રસોદ્બોધક વચનામૃત તાકી આવલી સો પરંપરા તા કરિકેં ॥ અબ આવલી શબ્દતેં વચનકો મુક્તાસાદૃશ્ય સુચન કિયો ઔર ॥ नेणसेंणकरी ॥ સો નેત્રકમલકી [2]સાકુતમનોહરચેષ્ટા

---

૧ યથાધિકાર સો અપને અધિકાર પ્રમાણેં ધ્યાન કરૈ પહિલેં બાલલીલાકો ધ્યાન કરનો ફિર પ્રભુનમેં દૃઢ સ્નેહ હોય તબ પ્રૌઢ લીલાકો ધ્યાન કરનો અધિકાર બિના વેસો ધ્યાન કરે તો જીવકે દુષ્ટ સ્વભાવતેં મહાઅપરાધ પડિકેં માર્ગતેં પાત હોય.

૨ સાકુત સો જા કરિકેં અપુને અપુને મનકો અભિપ્રાય સુચિત હોય એસી

તાતેં ॥ [1]संगना ॥ સો સમસ્યા તા કરિકેં ॥ निस ॥ જો ગત્રી તામે કિયેં જે વિહાર ॥ અથવા ॥ કરિકેં હેં જે વિહાર તિનકોં ॥ सूचवे ॥ સો સુચન કરત હે યાકો ભાવાર્થ સ્ફુટ હે ઔર નેનસેને મહી એસો હુ પાઠ હે તાકો અર્થ ઔર ટીકામેં લિખ્યો હે ॥ ૧૧ ॥ અબ [2]શ્રૃંગાર ધરત હેં તાકો વર્ણન કરત હેં ॥

---

૧ સંજ્ઞા શબ્દકો અપભ્રંશ ભાષામે સંગના યહ ભયો યાતે મંગના સો સમસ્યા યહ અર્થ ટીકામેં કિયો.

૨ અબ પહિલી તુકકે પુર્વાર્દ્ધમે શ્રીનાથજી ઔર શ્રીગુસાંઇજી યે એક હી હેં પરંતુ અપુની ઇચ્છાતેં સેવ્યસેવકભાવ અંગીકાર કિયો હે યહ વર્ણન કિયો ફેર ઉત્તરાર્દ્ધમેં મંગલાકે સમયકો શુભ વર્ણન કિયો જો શ્રીઅંગમેં રતિ ચિન્હકે દર્શનતેં રાત્રિવિહાર સુચિત હોત હે ઇત્યાદિ અબ તા પાછેં શ્રીગુસાંઇજી જબ શ્રૃંગાર કરત હેં માલા ધરાવત હે તા બિરિયાં જો શુભલીલા હોત હે તાકો સ્પષ્ટ વર્ણન યા તુકમેં કરત હે સો સબ ટીકામેં સ્ફુટ લિખ્યો હે યાહીતેં છઠે આખ્યાનમેં શ્રી

મુક્તાતે મોતી ; તિનકી આવલી સો સમુહ તાકી ॥ पाटसूत्रैं करीगल्सरी ॥ પાટસુત્ર જે રેશમી ડોરા તિનતેં કરી ગલસરી સો કંકસંરી બનાયકે ॥ शोभिताकरेसिंगार ॥ પરસ્પર યથાભિલાપ સમયોચિત સિંગાર કરત હેં ॥ અબ ગલસરી તો ઉપલક્ષણ રીતિતેં કહી યાતેં સબ પ્રકારકે આભરણ પરસ્પર ધરાવત હેં યહ સુચન કીયો ઓર ॥ विविध ॥ સો નાના પ્રકારકે વર્ણ આકૃતિ ઓર સુગંધ જીનમેં હેં એસે જે ॥ कुसुम ॥ તે પુષ્પ તિનકી ॥ आवली ॥ સો પંક્તિ માલા વે કેસી ॥ ग्रथितहार्थैकरी ॥ દોઇ સ્વરૂપતનેં અપુને શ્રીહસ્તતેં ગુંથીભઇ ઓર જાલીકે ॥ हार ॥ તે ॥ एकएकनेंकंठआरोपे ॥ દોઇ સ્વરૂપ પરસ્પર શ્રીકંઠમેં ધરાવત હેં યાકો ભાવાર્થ સ્ફુટ હે ॥ ૧૨ ॥ અબ શ્રીગુસાંઇજી પુષ્પ વસ્ત્ર આભરણ [1]લાવત હેં

---

૧ શ્રીગુસાંઇજી શ્રીગોકુલતેં ઘોડાપેં બિરાજીકેં શ્રીનાથજીકે લિયે આભરણવસ્ત્રાદિક ફેંટમેં બાંધિકેં લે પાધારત હેં સો પહિલેં પુલફેટે ભરયાં યાતુકમેં વર્ણન કિયો હે.

તાકો અત્યંત રૂચિસું શ્રીનાથજી યુગલ સ્વરૂપતેં અંગીકાર કરત હેં સો વર્ણન કિયો ફેર આપ ભોગ ધરત હેં સો નિરૂપણ કરત હેં ॥

विविध मेवा भोग मधुर मिष्टान्न रस रसमस्या अर्पेते वहुप्रकार ॥ विविध वीडा सुगंध कर्पूर एलची लवंग पुगी अनें खेरसार ॥ १३ ॥

॥ विविधमेवा ॥ નાના પ્રકારકે આલે સુકે ભુંજે પગે મેવા ઓર ॥ मधुर ॥ સો દુધ ઘરખાંડ ઘરકી સામગ્રી ઓર ॥ मिष्टान्न ॥ સો બાલ ભોગકી સામગ્રી ઓર ॥ रस ॥ સો આંબગંડેરીપ્રભૃતિકે રસ ॥ रसमस्या ॥ તે રસીલે પદાર્થ ચમચાતેં અરોગીવેકે યે સબ ॥ वहुप्रकार ॥ બોહોત પ્રકારકે ॥ अर्पे ॥ સો આપ ભોગ ધરત હેં ઓર કહા ધરત હેં સેં નિરૂપણ કરત હેં ॥ वीडा ॥ ઓર ॥ विविध ॥ તે નાના પ્રકારકી ॥ सुगंध ॥ સો કહત હેં ॥ कर्पुरएलचीलवंगपृगीअनेंखेरसार ॥ કર્પુર સો બરાસ એલચી સો ઇલાયચી લવંગ સો લોંગ

પુગી સો સુપારી ઓર ખેરસાર[1] સો કાથા ગોલી એ સબ ધરત હેં યહ સબ અનોસરકે સાજકો પ્રકાર હે યાકો ભાવાર્થ સ્પુટ હે ॥ ૧૩ ॥ અબ અનોસરકો સાજ સબ સિદ્ધ ભયે પીછેં યુગલ સ્વરૂપ શય્યાપેં બિરાજત હેં તાસમેકે પ્રકારકો વર્ણન કરત હેં ॥

व्यंजन शीतल वायु मुकुर करकमल धरि देखाडतां मोहे सकलसंसार ॥ एअहर्निश ध्यान विठ्ठलाधीशनूं सकल कलिमल दुरितकोटि क्षार ॥ १४ ॥

---

૧ ખદિરસાર યા સંસ્કૃત શબ્દકો ભાષામેં ખેરસાર યહ અપભ્રંશ ભયો હે યાહીતે કાથા ગોલીકો નામ સંસ્કૃતમેં ખદિરવટી હે તાકો ભાષામેં ખેરોડી કહત હેં,

૨ યા તુકકે પુર્વાર્દ્ધકો વીંઝણેવાયુશીતલકરેકમલકરમુકુરદેખાડતાંમોહેસર્વસંસાર એસો હુ પાઠ કહીંક દીખત હે ઓર ઉત્તરાર્દ્ધમેં અહર્નિશધ્યાનશ્રીવિઠ્ઠલઅભિધાનસકલ એસો પઠ ઓર ટીકામેં હે.

અબ ઉહાં વ્રજભક્ત ॥ व्यजनशीतलवायु ॥ વ્યજન જે પંખા તે કરત હેં વે કેસે પંખા હેં શીતલવાયુ જીનતેં શીતલ સો ઠંડો પવન આવત હે ॥ અબ શીતલ યહ વિશેપણ ઉપલક્ષણ રીતિતેં કહ્યો યાતેં શીત મંદ સુગંધ ત્રિવિધ વાયુ સ્વાભાવિક વિનતેં આવત હે યહ સુચન કિયો ઓર ॥ मुकुरकरकमलधरि- देखाइतां ॥ મુકુર સો આરસી હસ્તકમલમેં લેકેં પરસ્પર દોઉસ્વરૂપ દિખાવત હેં તાસમે ॥ मोहेसकलसंसार ॥ મોહે સો મોહિત હોત હેં તે કોન સો કહત હેં સકલ કલા જે કામશાસ્ત્રોક્ત કલા ॥ અથવા ॥ ચોસઠ કલા તિન કરિકેં યુક્ત એસે ઓર સંસાર [૧]સં સો સુંદર સો હંસજેસી ગજજેસી હે સાર સો ગતિ જીનકી એસે વ્રજભક્ત તે મોહત હેં યાકો ફલિતાર્થ યહ જો વા સમેકી યુગલ સ્વરૂપકી શોભા દેખિકેં સબ

---

૧ સં ઉપસર્ગકો અર્થ સુંદર યહ સંસ્કૃતમેં પ્રસિધ્ધ હે ઓર સૃગતૌ યા ધાતુકો ઘપંતશબ્દ સાર યહ ભયો હે તાતેં ગતી યહ અર્થ કિયો.

વ્રજસુંદરી હુ મોહ પાવત, હે તાતેં યહ અનિર્વાચ્ય શોભા હે ॥ અથવા ॥ સકલ ॥ જો ચંદ્ર તાકે સંસાર સો સુંદર ગતી સો ॥ મોહે ॥ સો સ્થિર[1] હોત હે યાકો ભાવાર્થ યહ જો વાસમેકી શોભા દેખિકેં ચંદ્ર હુ સ્થગિત હોત હે ક્યોં જો [2]નિષ્કલંક ચંદ્ર જેસી ગોલ આરસી ઓર વામે દો નિષ્કલંક ચંદ્રજેસે યુગલ સ્વરૂપકે મુખચંદ્ર દીખત હેં તાતેં આશ્ચર્યતેં ચંદ્ર સ્થિર હોત હે॥ અબ એસે સ્વરૂપકે ધ્યાનકો ફલ નિરૂપણ કરત હેં ॥ ए ॥ સો જા રીતકો નિરૂપણ કિયો એસો જો ॥ अहर्निशध्यान ॥ રાત્રિદિવસ ધ્યાન સો કોનકો ॥ विट्ठलाधीशनुं ॥ સો શ્રીગુસાંઈજીકો ॥ અથવા ॥ જ્ઞાન

---

૧ ભગવલ્લીલા દેખિકેં ચંદ્ર સ્થિર રહત હે સો કીર્તનનમેં ચ દદેખિ બિથકિત રહ્યો. હરિનારીવેમોહેનાદ ઇત્યાદિ અનેક જગ્ગેં ગાયો હે યાહીતે પચાધ્યાયીકે શ્રીસુબોધિનીજીમેં ચંદ્રમાકી મધ્યઆકાશપર્યંત ગતિ લિખી હે.

૨ જો ચંદ્રમામેં કારો કારો દીસત હે તાકોં કલંક કહત ં ઓર વાસોં રહિત સો નિષ્કલંક.

રહિત જે નિઃસાધનજન તિનપેં અનુગ્રહ કરિવેવારે શ્રીયમુનાજી પ્રભૃતિ તિનકે અધીશ તે પતિ શ્રીનાથજી તિનકો સો ધ્યાન કેસો હે સો કહત હેં ॥ सकलकलिमलदुरितकोटिक्षार ॥ સકલ સો સબ કલિજો કલિયુગ તાકે મલ સો મલરૂપ જો પાખંડમત તથા [1]અન્યાશ્રયાદિક તાતેં ભયે જે દુરિત કોટિ સો અસંખ્યાત પાપ તિનકો ક્ષાર સો [2]ધોયવેવારો ॥ અબ ક્ષાલે એસેં કહ્યો યાતેં પાપકોં [3]પંકરૂપત્વ ઓર ભગવ-

---

૧ અન્યાશ્રયાદિક ઇહાં આદિ શબ્દતેં ભિન્નાશ્રય વગેરે લેને ભિન્નાશ્રયાદિકકો સ્વરૂપ શ્રીગુસાંઇજીને કથાયમાસ્તેકથિતઃ યા શ્લોકકે ઉપર સ્વતંત્ર લેખમેં લિખ્યો હે તથા નિબંધમેં હુ હે

૨ ભગવદ્ધ્યાન સબ પાપનકો ધોયકેં બુદ્ધીકોં નિર્મલ કરત હેં સો શ્રીભાગવતમે યદંઘ્ર્યનુધ્યાનસમાધિધૌતયાધિયાનુપશ્યંતિહિતત્વમાત્મનઃ ઇત્યાદિ સ્થલનમેં કહ્યો હે.

૩ પંક સો કચિ ઓર પંક એસો પાપકોં હુ નામ હે અસ્ત્રીપંકપુમાન્પાપ્મા યહ અમરકોશમેં કહ્યો હે ઓર અ-

ધ્યાનકોં અમૃતરૂપત્વ સુચન કિયો ઓર ઇનતુકનકો ઓર હુ [1]અર્થ હે સો ઓર ટીકાનમેં લિખ્યોહે યાકો ભાવાર્થ સ્ફુટ હે ॥ ૧૪ ॥

મૃત એસો જલકો હુ નામ હે યાતે ટીકામે પાપકોં પંક રૂપ કહે ઓર ધ્યાનકો અમૃતરૂપ કહે

૧ દુસરી ટીકાનમેં યહ અર્થ લિખ્યેહે જો પહિલીતુકમેં શૃંગારકો વર્ણન કિયો ફેર વિવિધમેવાભોગ યા તુકમેં ભોગ ધરિવેકો તથા બીડી અરોગાયવેકો વર્ણન કિયો અબ યા તુકમેં દર્શનહોતમેં શ્રીગુસાંઇજી પ્રભુનકોં પંખા કરત હે તથા આરસી દિખાવત હે તાનિનિયાં દોઉ સ્વરૂપનકી શોભા ઓર પરસ્પર પ્રેમ દેખિકે સબ જગત્ મોહતહે અબ યારીતકો શ્રીનાથજીકો ઓર શ્રીગુસાંઇજીકો અહર્નિશ મનમેં ધ્યાન તથા મુખમેં શ્રીવિઠ્ઠલ યહ અભિધાન સો નામ યે હોઇ જીવનકે કલિયુગસંબંધી સબ દોષ ઓર સબ પાપ દુર કરતહે એસેં અર્થ ઓર ટીકામેં લિખ્યો હે પરંતુ ઇનતુકનકો ગુપ્ત મુખ્ય અર્થ નહી લિખ્યો તાતેં યાટીકામેં મુખ્ય અર્થ હી લિખ્યો હે.

અબ સૌંદર્ય નિરૂપણપુર્વક વ્રજભક્તનકાં સુખદાતૃત્વ નિરૂપણ કરત હેં ॥

एप्रभु भुवि प्रगट विप्रवरतनुधरी डोठडे त्रिभुवनचित्तचाले ॥ हावभावादिक कोटिकोटिककरे मदनजुरविथाते वेगें टाले॥१५॥

અબ ॥ एप्रभु ॥ તે યે શ્રીગુસાંઇજી ॥ અબ પ્રભુશબ્દ કહ્યો યાતેં [1]કર્મજન્યદેહકો નિરાકરણ કિયો ॥ અબ ઇનિને ॥ भुवि ॥ સો પૃથ્વીકેવિષેં ॥ प्रगट ॥ સો પ્રત્યક્ષ ॥ विप्रवरतनुधरी ॥ સો આચાર્યસ્વરૂપ

---

૧ પ્રભુ સો સમર્થ હે તાતેં જેસેં જીવ અપુને આછે બુરે કર્મકે આધીન હોયકેં આછો બુરો દેહ પાવત હે તેસેં ઇહાં નહિ અપુની ઇચ્છાતેંહી સ્વરૂપ ધરત હે.

૨ વિપ્ર સો વેદાભ્યાસી બ્રાહ્મણ ક્યોં જો વેદાભ્યાસાદ્‌વિપ્રઃ એસો નિરૂક્ત હે તિનમેં હુ વર સો શ્રેષ્ઠ ઇતને આચાર્ય યાહીતેં વિપ્રવરતનુ સો આચાર્યસ્વરૂપ યહ અર્થ કિયો

ધ્યાનકોં અમૃતરૂપત્વ સુચન કિયો ' ઓર ઇનતુકનકો ઓર હુ [1]અર્થ હે સો ઓર ટીકાનમેં લિખ્યોહે યાકો ભાવાર્થ સ્ફુટ હે ॥ ૧૪ ॥

મૃત એસો જલકો હુ નામ હે યાતેં ટીકામે પાપકોં પંક રૂપ કહે ઓર ધ્યાનકો અમૃતરૂપ કહે

૧ દુસરી ટીકાનમેં યહ અર્થ લિખ્યે હે જો પહિલીતુકમેં શ્રૃંગારકો વર્ણન કિયો ફેર વિવિધમેવાભોગ યા તુકમેં ભોગ ધરિવેકો તથા બીડી અરોગાયવેકો વર્ણન કિયો અબ યા તુકમેં દર્શનહોતમેં શ્રીગુસાંઇજી પ્રભુનકોં પંખા કરત હેં તથા આરસી દિખાવત હેં તાબિરિયાં દોઉ સ્વરૂપનકી શોભા ઓર પરસ્પર પ્રેમ દેખિકે સબ જગત્ મોહતહે અબ યારીતકો શ્રીનાથજીકો ઓર શ્રીગુસાંઇજીકો અહર્નિશ મનમેં ધ્યાન તથા મુખમેં શ્રીવિઠ્ઠલ યહ અભિધાન સો નામ યે દોઇ જીવનકે કલિયુગસંબંધી સબ દોષ ઓર સબ પાપ દુર કરતહે એસે અર્થ ઓર ટીકામેં લિખ્યો હે પરંતુ ઇનતુકનકો ગુપ્ત મુખ્ય અર્થ નહી લિખ્યો તાતેં યાટીકામેં મુખ્ય અર્થ હી લિખ્યો હે.

અબ સૌંદર્ય નિરૂપણપુર્વક વ્રજભક્તનકોં સુખદાતૃત્વ નિરૂપણ કરત હેં ॥

एप्रभु भुवि प्रगट विप्रवरतनुधरी डीठडे त्रिभुवनचित्तचाले ॥ हावभावादिक कोटि-कोटिककरे मदनज्वरविथाते वेगें टाले॥१५॥

અબ ॥ एप्रभु ॥ તે યે શ્રીગુસાંઇજી ॥ અબ પ્રભુ-શબ્દ કહયો યાતેં [1]કર્મજન્યદેહકો નિરાકરણ કિયો ॥ અબ ઇનિને ॥ भुवि ॥ સો પૃથ્વીકેવિષેં ॥ प्रगट ॥ સો પ્રત્યક્ષ ॥ [2]विप्रवरतनुधरी ॥ સો આચાર્યસ્વરૂપ

---

૧ પ્રભુ સો સમર્થ હે તાતેં જેસેં જીવ અપુને આછે બુરે કર્મકે આધીન હોયકેં આછો બુરો દેહ પાવત હે તેસેં ઇહાં નહિ અપુની ઇચ્છાતેંહી સ્વરૂપ ધરત હેં.

૨ વિપ્ર સો વેદાભ્યાસી બ્રાહ્મણ ક્યોં જો વેદાભ્યાસાદ્ભવ-વેદ્વિપ્રઃ એસો નિરૂક્ત હે તિનમેં હુ વર સો શ્રેષ્ઠ ઇતને આ-ચાર્ય યાહીતેં વિપ્રવરતનુ સો આચાર્યસ્વરૂપ યહ અર્થ કિયો

ઔર, તનુવિસ્તારેધાતુમેતેં તનુશબ્દ ભયોહૈ તાતેં વંશવિસ્તારકો અર્થ કિયો યા પક્ષમેં પોનીતુકકો અર્થ લિખતહું ડીઠડેત્રિભું- વનચિતચાલે આપકે દર્શનમાત્રતેં તીનોલોકનકે ચિત્ત સંસા- રવાસનાતેં દુરહોતહેં, સો હી શ્રીભાગવતમેં ભિદ્યતે હૃદયગ્રંથિ- શ્છિદ્યંતેસર્વસંશયાઃ, ક્ષીયંતેચાસ્યકર્માણિદૃષ્ટએવાત્મનીશ્વરે યા- શ્લોકમેં કહ્યોં હે ઔર કઠવલ્લીપ્રભૃતિ ઉપનિષદનમેં હુ યહ સ્પુટ હે તાપીછેં હાવભાવાદિકનકો કોટિકોટીકકરે હાવ સો હોમ ભગ- વદ્વિરહતાપકરિકે જીવનકે દેહેંદ્રિયાદિકનકો પ્રભુનમેં વિનિયોગ યાહી અભિપ્રાયતેં અષ્ટાદશાક્ષરગોપાલમંત્રમેં સ્વાહાપદ કહ્યો હે ઔર ભાવાદિક સો ભગવદ્ભાવ ભગવત્સેવા પ્રભુનમેં અનેક મનોરથ સિદ્ધ કરત હેં ફેર મદનજ્વરણિપાતે વેગેંટાલે મદન તો ઉપલક્ષણ રીતિતે કહ્યો યાતે કામક્રોધાદિરૂપ સબ પીડા આપ દુર કરત હેં અથવા મદનજ્વરવિધા સો અલૌકિકભાવનાતેં ભગવદ્વિષયકકામસંતાપકી પીડા તાકો આપ ભગવલ્લીલાનુભાવ કરવાયકેં મિટાવત હેં ઔર વાસ્તવિકરીતસું તો યા ગુઠમેં યુગલસ્વરૂપકી લીલાકો વર્ણન હે સો ટીકામેં વિસ્તારસું લિ- ખ્યો હી હે.

ધારણ કિયો ઓર તનુશબ્દતેં વંશવિસ્તારકત્વ સુચેન કિયો ॥ અથવા ॥ एमसु ॥ તે નિત્યલીલાવિશિષ્ટ પુરૂષોત્તમ તિનનેં ॥ भुविप्रगट ॥ [1]ભુ જો સૃષ્ટિકી ઉત્પત્તિસ્થાન 'અક્ષરબ્રહ્મલીલાસ્થાન તાકેવિષેં પ્રગટ' સો અભી મોકોં પ્રત્યક્ષ દર્શન હોતહેં તેસી ॥ तनु ॥ સો સ્વરૂપ ॥ धरी ॥ સો ધર્યો ॥ અબ પ્રભુનકો અનેકલીલાવીશિષ્ટ અનેકરૂપ હેં તામે કોનસો સ્વરૂપ ધર્યો સો કહત હેં ॥ [2]विप्रवर ॥ વિશેષકરિકેં વ્રજભક્તનકી રમણેચ્છા પુરણકરિવેવારી એસી જો વરતનુ સો નાયકસ્વરૂપ સો ધર્યો ॥ અબ તનુ[3]શબ્દતેં લૌકિકેંદ્રિયતેં અગ્રાહ્યપનો ઓર અનેકરૂપ

---

૧ સંસ્કૃતમે ભાવત્યસ્માદિતિ ભુઃ એસી હુ કહીંક ભુ શબ્દકી વ્યુત્પત્તિ કરીહે ઓર ભુ એસો પૃથ્વીકોનામ હુ હે યાતે ઉત્પત્તિસ્થાન ઓર લીલાસ્થાન યહ ભુશબ્દકો અર્થ કિયો

૨ વિપ્રશબ્દકી વિશેષેણ વિપર્ત્તીતિ વિપ્ર એસી વ્યુત્પત્તિ કરિકે રમણેચ્છાપુરણ કરિવેવારે યહ અર્થ કિયો.

૩ તનુશબ્દ સુક્ષ્મવાચી હુ હે યાતે જેસે પરમાણુપ્રભૃતિ અતિસુક્ષ્મપદાર્થ લોકિક ઇંદ્રિયતેં દીખત નાહીં તેસેં ભગવ-

ધરિકેં અનેક વ્રજભક્તનકે મનોરથ પુર્ણ કરતહેં યહ
હે સુચન કિયો ઓર ગોપાલદાસજીકોં વાસમેં વા-
સ્વરૂપકે દર્શન ભએ યાતેં ગોપાલદાસજીકે સબ
ઇંદ્રિય અલૌકિક ભયે યહ હુ સુચિત ભયો ઓર
ફરી એસેં કહ્યો યાતેં [1]પડ્ભાવવિકારકો નિરાકરણ
ભયો ક્યોં જો પડ્ભાવવિકાર તો કર્મતેં જાકો દેહ
ઉત્પન્ન હોય તાકોં હોય સો ઇહાં નાહી હે તાતેં

સ્વરૂપ હુ લૌકિકઇંદ્રિયનતેં અનુભવમેં આવત નાહી ઓર
તનુધાતુકો અર્થ વિસ્તાર હે તાતેં અનેકસ્વરૂપ હેં એસેં હુ
સુચિત ભયો યાહીતેં ટીકામેં તનુશબ્દકો ભાવાર્થ લિખ્યો સો
યથાર્થ હે

૧ પ્રાકૃત શરીરાદિકનકે છ વિકાર હોત હે પહિલેં ઉત્પત્તિ
૧ તા પીછેં કછુ સ્થિતિ ૨ ફેર વૃદ્ધિ સો બઢનો ૩ ફેર વિપ-
રિણામ સો અવસ્થા બદલની કેશાદિકનકો રંગ બદલનો ૪
પીછે અપક્ષયમેં વામેંસું કછુ ભાગ ક્ષીણ હોનો ૫ ફેર નાશ
૬ ઇન છ વિકારનકો શાસ્ત્રમેં પટ્ભાવવિકાર કહત હેં યે સબ
ભગવત્સ્વરૂપમેં નાહીં કયો જો પ્રભુ તો અપુની ઇચ્છાતેં હી
સ્વરૂપ ધરત હેં.

અબ વહ સ્વરૂપ કેસો હે સો કહત હેં ॥ ડીઠહે॥ સો વા સ્વરૂપકે દર્શન કિયે તેં ॥ त्रिभुवनचित्तचाले ॥ તીનો ભુવનકે ચિત્ત ચલાયમાન હોંય॥ અબ ત્રિભુવન એસેં કહયો પરંતુ જાતિ તથા વ્યક્તિ નહી કહી યાતેં પ્રાણીમાત્રકો ચિત્ત ચલે એસો વહ સ્વરૂપ હે યહ સુચન કિયો ॥ અબ ચાલેછે એસેં નહી કહયો ઓર ચાલે એસેં હી કહયો યાતેં કદાચિત પ્રાણીમાત્રકું યે સ્વરૂપકે દર્શન હોય તો સબનકોં પ્રેમલક્ષણા ભક્તિતેં અલોકિક ભાવ સિદ્ધ હોયકેં વિરહાર્થ ચિત્તહોય પરંતુ લોકિકેંદ્રિયતેં યા સ્વરૂપકે દર્શન નહી હોંય યહ સુચન કિયો અબ યાસ્વરૂપકો લાકિકેંદ્રિયનેં અગ્રાહ્યત્વ નિરૂપણ કરિકેં અલૌકિકેંદ્રિય ગ્રાહ્યત્વ નિરૂપણ પુર્વક વ્રજસુંદરીનકો મનોરથપુરકત્વ નિરૂપણ કરત હેં ॥ અબ યુગલ સ્વરૂપકે દર્શન કરિકેં મોહિત હોયકેં સબ વ્રજસુંદરી ॥ हावभावादिककोटिकोटिककरे ॥ હાવભાવ જે મનોહર કામચેષ્ટા તે કોટિકોટિક તે અનેક પ્રકારકે કરત હેં ફેર પ્રભુ પ્રસન્ન હોયકેં વિનતી ॥ मदनजुरविथातेवेगटाले ॥ મદન જે કામ

તારૂપી જો જ્વર તાકી બિથા સોં વ્યથા પીડ ॥ તે ॥ સો વાકું વેગેં ટાલે બેગ 'વિવૃત્ત કરત હેં સો મનોરથ પુર્ણ કરત હેં યાકો ભાવાર્થ સ્પષ્ટ હે ॥ ૧૫ ॥ અબ યા રીતતે સબ વ્રજસુંદરી સર્વદા પ્રભુનકે મીપ રહત હેં ઓર પ્રભુ વિનકે સર્વ મનોરથ પુર્ણ કરત હેં તો હું આપકી દર્શનેચ્છા બિનકી પુર્ણ નહી હોત હે એસે મનોહર પ્રભુ હે સો નિરૂપણ કરત હેં ॥

जालरंध्रें सखी जाणें चित्रें लखी वांछित
नाथनी छवि निहाले ॥ कमल खंजन
मीन मधुप ज्यांहां त्यांहां थकी वक्रलोचन
प्रांत पाछां वाले ॥ १६ ॥

---

१ પ્રભુ યહ આર્તિ નિવૃત્ત કરત હે સો શ્રીભાગવતમે તદ્દર્શનસ્મરજરૂજસ્તૃણુરપિતેનવિ પત્યઆનનકુચેષુજહુગ્તદાધિ ઈહિ સ્થલમે શ્રીસુબોધિનીજીમે પ્રસિદ્ધ હે

॥ અબ જા સમેં યુગલ સ્વરૂપ એકાંતમેં બિરાજત હેં તા સમેં કિતનેક વ્રજભક્તનકોં પ્રભુનકે દર્શનકી અત્યંત ઇચ્છા હોત હે તબ ॥ जालरंध्रैं ॥ શય્યામંદિરમે પવન ઓર પ્રકાશ આયવેકે લિયે નાના પ્રકારકી સુંદર જાલી હેં તિનકે રંધ્ર જે છિદ્ર તિનમેતેં ॥ सखी ॥ ને વ્રજભક્ત તે ॥ वांछितनाथनी-छविनिहाले ॥ [1]વાંછિતનાથ તે મનભાવતેં પતિ એસે જે પ્રભુ તિનકી છબિ સો સૌંદર્ય શોભા તાકોં નિહાલે

---

૧ વાંછિતનાથ યા જગેં વાછિતાનાથ એસેં હુ કિતનેક કહતહેં તાકો અર્થ વાંછિતા જો સબ વ્રજભક્તનકે મનોવાંછિત શ્રી સ્વામિનીજી તિનકે નાથ જો પ્રભુ તિનકી શોભા વે સબ દેખત હે વાંછિતાનાથ એસેં કહ્યો તાતેં દોઇ સ્વરૂપનકી લીલાકો દર્શન કરત હેં યહ સુચન કિયો ઓર વાંછિતા શબ્દતેં પરમઆસક્તીતેં વે દેખત હેં વિનકો ઇર્ષ્યાદિક કછુ નાહી યહ સુચન કિયો તથાપિ ન દગોપસુત દેવિપતિંમેકુરૂતેનમઃ ઇત્યાદી શ્રીભાગવત વચનકે અનુકુલ વાંછિતનાથ યહ પાઠ હે તાતેં ટીકામેં યહહી લિખ્યો

સો વારંવાર [1]દેખત હેં તા સમેં વ્રજભક્તનકી કેસી વ્યવસ્થા હોત હે સો કહત હેં ॥ जाणोंचित्रैंलखी ॥ પ્રભુનકે દર્શનતેં મોહિત હોયકેં ચિત્રજેસે સ્થિર હોત હે તેસેં સ્તબ્ધ હોય જાત હેં ॥ અબ ચિત્રેં લખી એસેં કહયો યાતેં વ્રજભક્તનકો સૌંદર્ય ઓર જાલરંધ્રકોં અધીક શોભાયુક્તત્વ ઓર પ્રભુનકે દર્શનમેં તત્પરપનો સુચન કિયો ॥ અબ વિન વ્રજભક્તનકી અત્યંત આર્ત્તતા જાનિકેં જાલરંધ્રમેં કટાક્ષ પુર્વક પ્રભુ દેખત હેં તાકો નિરૂપણ કરત હેં ॥ कमल ॥ સો શ્યામ અથવા લાલ કમલ ॥ खंजन ॥ સો અતિચંચલ એક તરહકો પક્ષી ॥ मीन ॥ સો મચ્છ ॥ मधुप ॥ સો ભ્રમર યે સબ નેત્રકે ઉપમાન

---

૧ યા આખ્યાનમેં શ્રીગુસાંઇજીકો વર્ણન હે તામેં જલરંધ્રતેં સખી પ્રભુનકે દર્શન કરત હેં યહ વર્ણન કિયો તાતેં છ મહિનાતાઇ શ્રીગુસાંઇજી પરાસોલીમેં વિરાજે તબ પિછાડી જાલિયામેંતેં શ્રીનાથજીકે દર્શન આપકું હોતે હતે ઇત્યાદી વાર્તા ગુપ્ત રીતિસોં સુચન કીની.

हें तिन सखनके ॥ वक्रलोचनप्रांत ॥ वक्रलोचन सो बांकी दृष्टी ताके प्रांत सो कटाक्ष ॥ अथवा वक्र ऐसे जे लोचनप्रांत सो कटाक्ष ते ॥ ज्यांहांत्यांहांयंत्री ॥ जांहांतांहांतें ॥ पाछांवाले ॥ सो पीछे फिरावत हें याको भावार्थ यह जो प्रभुनके कटाक्षकी उपमा लायक हु ये पदार्थ नही हें ॥ अब लाल रेखा ओर सजलपनो सुचन करिवेके लिये कमलकी उपमा ओर चपलता सुचन करिवेके लिये खंजनकी उपमा ओर [1]आकृति सादृश्यतें मीनकी उपमा ओर श्याम‌वर्णतें गोल आकृतितें नेत्रकी [2]कनीनिकाकों भ्रमरकी उपमा याको भावार्थ स्फुट हें ॥ १६ ॥ या रीत

---

१ नासिकाके पासको नेत्रको कोनो मत्स्यके मुखके ठिकाने ओर श्रीकर्णके पासको नेत्रको कोनो मत्स्यके पुछके ठिकाने हे ओर जेसें मत्स्य लंबो होतहे तेसें नेत्र हु दीर्घ हें ओर मत्स्य जेसें जाडो होय तेसें नेत्र हु डहडहे हे तातें नेत्रकी ओर मत्स्यकी आकृत्ती सद्रश भयी.

२ कनीनिका सो नेत्रकी तारा जाकों कीकी कहत हें सो.

[1]પોડશકલાપુર્ણ જે શ્રીપુરૂપોત્તમ તિનકો લીલા સહિત સો હ્હેતુકતેં નિરૂપણ કરિકેં ॥ અબ યા લીલા-સ્વરૂપકે દર્શન કેસેં ભયે તાકો હેતુ આધી તુકતેં કહિકેં કડવા સમાપ્ત કરત હેં ॥

दासनो दास भणे सकल सज्जन सुणे श्री
विठ्ठल आपनो विरद पाले ॥ १७ ॥

इतिश्रीगोपालदासजीविरचितसप्तमकडवासमाप्त ॥

॥ दास ॥ જે ભાયલા કોઠારી તિનકો ॥ [2]दास ॥

---

૧ પુરૂપોત્તમ પોડશકલાપુર્ણ હે યહ બાત છાદોગ્યઉપનિપત્‌કી શ્વેતક્તુવિદ્યામેં તથા અથર્વવેદકીપ્રશ્નોપનિપન્મે તથા ઓર હુ ઉપનિપદનમેં સ્ફુટ લિખીહે

૨ ઇહા દાસકે દાસપનો ગોપાલદાસજીને અપુનો કહ્યો હે યાતે પ્રભુ અવશ્ય તુરત મોપેં કૃપા કરેગે યહ સુચન કિયો કયોં જો ભગવદ્ભક્તકે દાસભાવતે ભગવાન્ બહુત પ્ર ન હોત હેં સો શ્રીભાગવતપાડવગીતાદિ અનેક ગ્રંથનમેં

મેં ગોપાલદાસ સો ॥ भणे ॥ સો કહત હું ॥ અબ મે કહતહું સો ॥ सकलसज्जनसुणे ॥ સકલ તે સબ ॥ અથવા ॥ સર્વકલાકરિકેં યુક્ત એસે ઓર ॥ [1]सत् ॥ સો નિત્ય જે પ્રભુ તિનકે ॥ जन ॥ તે ભક્ત ને ॥ सुणे ॥ સો સુનતહેં યાતેં મેં જો કહુંગો સો અણુમાત્ર હુ અપ્રામાણિક નહી હે યહ સુચન કિયો ॥ અબ કહા કહનો હે સો કહત હેં ॥ श्रीविठ्ठलआपनोविरदपाले ॥ શ્રીગુસાંઇજી આપકો વિરદ જો વિરુદ

દાસાનુદાસો ભવિતાસ્મિભુયઃ ત્વદ્ભૃત્યભૃત્યપરિચારકભૃત્યભૃત્યભૃત્યસ્યભૃત્યઇતિમામવલોકનાથ ઇત્યાદિસ્થલનમે દિખાયેહે.

૧ સત્ એસો નિત્યકો નામ હે ઓર યાહીતે પ્રભુનકો હુ નામ હે સો ગીતાજીમે સદ્ભાવેસાધુભાવેચ તથા ઓંતત્સદિતિનિર્દેશોબ્રહ્મણસ્ત્રિવિધઃસ્મૃતઃ ઇનશ્લોકનમેં કહ્યો હે ઓર સકલસજ્જન સર્વકલાસહિત જે પુરૂષોત્તમ તિનકે સજ્જન સો પુષ્ટિમાર્ગીયભકત એસો હુ અર્થ કહત હે તાપક્ષમેં ટીકામે સોલહતુકકી સખ્યાકો જો પ્રયોજન લિખ્યો સો ઇહાં મુલમેં પુરૂષોત્તમવાચક સકલશબ્દતેં સુચન કિયો.

પ્રતિજ્ઞા તાકો પાલે સો પાલન કરતહેં ॥ અથવા ॥ શ્રી જે શ્રીસ્વામિનીજી ઔર વિઠ્ઠલ[1] શ્રીપુરૂષોત્તમ યે યુગલ સ્વરૂપ આપકો [1]બિરૂદ જો [2]નિઃસાધનજનહિત કરનો તાકો પાલત હેં યાકો ભાવાર્થ યહ જો પરમકૃપાપાત્ર ભાયલાકોઠારી તિનકી કાનતેં શ્રીવિઠ્ઠલ યહ વિરૂદ યુક્ત કરિવેકેલિયે યુગલ સ્વરૂપકી લીલાકે મોકું દર્શન કરાયે નહી તો મોકો યહ દર્શન કહાંતે યહ વાર્તા અણુમાત્ર હુ મિથ્યા નહીહે યાકો ભગ

---

૧ બિરૂદ સો પુરાણાદિકનમે ગાયો એસો આપકો યશ જસે પરમકૃપાવ હે સત્યપ્રતિજ્ઞા હે ઇત્યાદિ

૨ નિઃસાધનજનકો આપ અંગીકાર કરત હે યાહીતે અપુનો શ્રીવિઠ્ઠલ યહ નામ રૂપ જો વિરૂદ તાકો આપ યથાર્થ પાલતહે કયો જો વિત્ સો જ્ઞાન તાકરિકે ઠ સો રહિત ઇતને નિઃસાધન તિનકો લ સો અંગીકાર કરિવેવારે સો શ્રીવિઠ્ઠલ કહિયે

વદીય[1] સબ સાક્ષી હેં ઓર આધીતુકતેં કડવા સમાપ્ત કિયો યાતેં મોકોં યુગલ સ્વરૂપકે દર્શનમાત્ર ભયે યા લીલામેં અબી પ્રવેશ નહી ભયો હે યાતેં આધો ફલ પ્રાપ્ત ભયો યહ સુચન કિયો ॥ ૧૭ ॥

[2]સપ્તમે વિઠ્ઠલેશાનાંસેવ્યસેવકભાવતઃ ॥ શિક્ષણંમુક્ત-રૂપંચલીલાભિર્વિનિરૂપિતમ્ ॥

ઇતિશ્રીમદ્બાલકૃષ્ણચરણૈકતાનશ્રીમદ્ગોવર્દ્ધન-
ગુરૂપાદપદ્મપરાગપ્રાપ્ત પરમોદયશ્રીમદ્ગો-
કુલોત્સવાત્મજજીવનાખ્યેનવિરચિતં
સપ્તમાખ્યાનસ્યવ્યાખ્યાનં
સમાપ્તમ્ ॥

---

૧ ભગવદીય સબસાક્ષીહે યહ સકલસજ્જનસુખે યાકો તાત્પર્યાર્થ કહ્યો.

૨ અબ યારીતસેં ગોસ્વામિશ્રીજીવનજીમહારાજ સપ્તમાખ્યાનકો વ્યાખ્યાન કરિકે યા આખ્યાનકો સબ અર્થ સંક્ષે-

યસોં એક શ્લોકમેં કહત, હેં તા શ્લોકકો અર્થ યા સાતમે આખ્યાનમેં શ્રીપુરૂષોત્તમ આપ હી શ્રીનાથજીસ્વરૂપસોં સેવ્ય ઓર શ્રીગુસાંઇજીસ્વરૂપ ॥ સો સેવાકેંરિવેંવારે હોયકેં જીવનકો અપુની સેવા સિખાવત હેં સો વિશેષકરિકેં વર્ણન કિયો ઓર શ્રીગુસાંઇજીકો મુલરૂપ જો યુગલસ્વરૂપ તિનકો હુ લીલાસહિત વર્ણન કિયો અબ યા આખ્યાનકે અર્થકો દોહા સિખયીસે વાઆપકરિ હરિધરિવિઠ્ઠવરૂપ કહિસસમ આખ્યાન ફિર લીલાજુગલસરૂપ ॥ ઇતિશ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યમતવર્તિનાગોક્ષગુરૂસ્વમાતામહગોસ્વામિશ્રીવ્રજવલ્લભચરણૈકતાનેનસ્વરૂપિ તૃસકાશાદેવલબ્ધત્રિહૃયેનગોવર્દ્ધનાશુકવિનાકૃતંસસમાખ્યાનવ્યાખ્યાનટિપ્પણંસંપુર્ણ ॥

॥ अष्टमाख्यान ॥

અબ, સપ્તમાખ્યાનમેં શ્રીગોકુલતેં ગિરિરાજજી પધારિકેં નિત્ય શ્રીગોવર્દ્ધનધરકી સેવા આપ ભક્તશિક્ષાર્થ કરત હેં યહ નિરૂપણ દ્વારા પરમસ્નેહ દોઇસ્વરૂપનકો[1] પરસ્પર હે યહ નિરૂપણ કિયો ફેર દોઇસ્વરૂપકે સેવ્યસેવકભાવવર્ણનતેં દ્વૈતશંકા હોત હે તાકે નિવારણકે લિયેં નંદનંદન સ્વરૂપતેં જો આપકી અનોસરસમયકી લીલા તાકો નિરૂપણ કિયો તથા યા લીલાકે ધ્યાનકો ફલ ઓર માહાત્મ્ય [2]નિરૂપણ કિયો ॥ અબ અષ્ટમાખ્યાનમેં શ્રીવિઠ્ઠલાવતારકી લીલા નિરૂપણપુર્વક શ્રીગોકુલમેં શ્રીનવનીતપ્રિયજીકી

---

૧ દોઇસ્વરૂપ સો શ્રીનાથજી ઓર શ્રીગુસાંઇજી ઇનકો પરસ્પર અત્યંત સ્નેહ હે સો હી ગોવિંદસ્વામિપ્રભ્રતિવૈષ્ણવનને ઐસીપ્રીતકહુંનહિદેખી ઇત્યાદિ કીર્તનનમેંગાયોહે.

૨ ધ્યાનકો ફલ તથા માહાત્મ્ય એ અહર્નિશધ્યાન ઇહાંતેં લેકેં નિરૂપણ કિયો.

સેવા આપ પરમપ્રેમતેં જીવશિક્ષાર્થ કરત હેં સો નિરૂપણ કરત હેં ॥ रागरन्यात्री અબ યા આખ્યાનકો જે ગાન કરેંગે ઔર તદનુસાર ધ્યાન કરેંગે તે ધન્ય હેં યહ સુચનાર્થ ધન્યાશ્રી રાગમેં યાકો ગાન કિયો ॥

ललित मनोहर श्रीवल्लभसुवन सुजाण ॥
नखशिखसुंदरव्रजजनजीवनप्राण ॥ १ ॥

॥ ललित॥ ॥ તે સુંદર તે હુ સામાન્ય નહી ॥ मनोहर ॥ ચિત્ત હરણકરેં એસે ઔર કૈસે ॥ सुजाण ॥ સો સર્વ વિદ્યાકે કલાકે નિધાન ઔર ભક્તકી સેવાકે હુ જાનિવેવારે ॥ અબ એસે કૌન સો કહત હે ॥ श्रीवल्लभसुवन ॥ શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકે પુત્ર શ્રીગુસાંઈજી આપ ॥ અબ સુવન કહે યાતેં લૌકિકજીવતુલ્ય હોંયગે યા શંકાકો નિવારણ કરિવેકોં નંદનંદન આપ હેં સો કહત હેં ॥ नखशिखसुंदर ॥ ચરણારવિંદકે નખતે લેકે કેશપર્યંત સુંદર એસે જે ॥ व्रजजन ॥ તે વ્રજસુંદરીજીનિકે ॥ जीवनप्राण ॥ તે અત્યંત પ્રિય અથવા

॥ લલિત ॥ જે વ્રજસુંદરી તિનકે મનકો હરણ કરિવેવારે ઓર ॥ શ્રી ॥ જે શ્રીસ્વામિનીજી તિનકે ॥ વલ્લભ ॥ તે પતિ ॥ અત્ર વ્રજસુંદરીપ્રભૃતિલીલાસામાગ્રીમેં દ્વૈત ભાસત હે તાકો નિવારણ કરત હે ॥ મુચન ॥ સો [1]સ્વરૂપાભિન્નલીલાસૃષ્ટિકે ઉત્પન્ન કરિવેવારે સોંઈ [2]વેદમેં તથા તત્વદીપકેવિષેં શ્રીમહાપ્રભુનને કદાચિત્સર્વમાત્મૈવભવતીહજનાર્દનઃ યા સ્થલમેં સ્ફુટ નિરૂપણ કિયોહે ઓર આપ કેસે હેં ॥ સુજાણ ॥ વિવિધ

---

૧ સ્વરૂપાભિન્નલીલાસૃષ્ટિ સો નિત્યલીલામેં વન નદી વૃક્ષ પ્રભૃતિ તથા પશુ પક્ષિપ્રભૃતિ સબ પદાર્થ ભગવત્સ્વરૂપતેં જુદે નહી હેં સબ ભગવદ્રૂપ હી હેં.

૨ વેદમેં સો બ્રહદારણ્યકાદિ ઉપનિષદનમે પુરૂષવિધબ્રા-હ્મણાદિસ્થલનમેં નિત્ય લીલાસૃષ્ટિ કહીહે ઓર તત્વદીપશાસ્ત્રાર્થપ્રકરણમેં છ પ્રકારકી સૃષ્ટી લિખીહે તામે કદાચિત્સર્વમાત્મૈવ યા કારિકામેં પુરૂષોત્તમ આપ હી લીલામેં નદીવૃક્ષાદિરૂપ હોત હેં યાસૃષ્ટીમેં આનંદાંશતિરોભાવાદિક નાહીં એસેં નિત્ય-લીલાસૃષ્ટિ કહી હેં.

ભોગચતુર યેહી વિશેષણ પુરૂષોત્તમકો ¹બ્રહ્મ વલ્લ્યુપ-
નિષદમેં કહ્યો હે ॥ અબ કેવલ મનોહરત્વ² તો
મંત્રાદિકનતેં હુ હોતહે તાકે નિવારણાર્થ સૌંદર્યા-
નિરૂપણ કરત હે ॥ नखशिखसुंदर ॥ સર્વાંગસુંદર ઓર
કેસે ॥ व्रजजनजीवनप्राण ॥ વ્રજજન જે સખીજન તાકે
જીવન જો ચારેં યુથાધીપતિ શ્રીસ્વામિન્યાદિક તિનકે
પ્રાણ તે અનન્યપ્રિય ॥ અથવા ॥ ललित ॥ જે શ્રી-
ગોવર્દ્ધનધર તિનકે ॥ मनोहर ॥ સો ચિત્ત હરિવેવારે
એસે ઓર ॥ श्री ॥ જે શ્રીસ્વામિનીજી તિનકે ॥ वल्लभ ॥
સો પ્રિય ક્યોં જો અત્યંતસેવાતેં દોઇસ્વિરૂપનકોં આપ
રિઝાવતહેં યાહીતેં ॥ सुवन ॥ તે પુષ્ટિમાર્ગકે પ્રગટ-
કરિવેવારે ક્યોં જો ષુંઙ્ પ્રસવાર્થકધાતુકો સુવન શબ્દ

---

૧ બ્રહ્મવલ્લીઉપનિષત્કે પ્રથમ મંત્રમે વિપશ્ચિતૃશબ્દ હે
તાકો અર્થ આનંદમયાધિકરણકે ભાષ્યમેં એસેંહી લિખ્યોહે.

૨ કિતનેક વશીકરણાદિકનકે એસે મંત્ર હેં જીનતેં આપ
સુંદર ન હોય તો હુ ઓરકે મનકો હરણ કરિસકે તેસેં
ો નહી.

हे ओर ,आप केसें हें ॥,सुज्ञाण ॥ अलौकिकज्ञानवारे याते भक्तनको सेवाशिक्षकत्व पुष्टिमार्गाचार्यत्व ज्ञानदातृत्व सूचन कियो ओर आप केसे हें ॥ नखशिखसुंदर ॥ अत्यंत सुंदर ओर केसे हे ॥ व्रजजनजीवनप्राण ॥ जन जे दैवीजीव तिनके व्रज जे समुह तिनके जीवन जे श्री महाप्रभुजी तिनके प्राण सो अत्यंत प्रिय पुत्र याको भावार्थ स्पुट हे ॥ १ ॥ अब सौंदर्य निरूपण करिकें तेजको निरूपण करत हें ॥

वदनकांति जाणे उदया कोटिक भाण ॥
द्विजकुलमंडन प्रगट्या पुरुष प्रमाण ॥ २ ॥

॥ वदनकांति ॥ सो श्रीमुखको तेज सो केसो ॥ जाणेउदयाकोटिकभाण ॥ मानों कोटि भानु मो अनेक सुर्य उदया सो उदयभये ॥ अब सुर्यकी उपमा दीनी यातें [1]भक्तहृदयाब्जविकासकत्व अज्ञानांधकार-

[1] १ जेसे सुर्य कमलको विकास करत हे तेसें आप भक्तनके हृदयकमलको विकास करत हें

નાશકત્વ, [1]ઉલુકસદૃશપાખંડિજનકોં ગતિહીન કર્તૃત્વ ઇત્યાદિક અનેક અભિપ્રાય સુચન કિયે ઓર આપ કેસે હેં ॥ દ્વિજકુલમંડન ॥ દ્વિજ જે બ્રાહ્મણ તિનકો કુલ સો તૈલંગ કુલ તાકે મંડન તે આભરણરૂપ

---

૨ ઉલુક સો ઘુઘુ વે જેસેં સુર્યોદય ભયેતેં અંધ હેય જાતહે તાતે ચવિસકત નહિ તેસેં પાખંડમતવારે હુ આપકે આગે અંધજેસે હોય જાતહે તાતે પાખંડમતપ્રવૃત્તિકરિસકત નાહી અબ ઇન દોય તુકનમેં મુજનશબ્દતે સર્વજ્ઞ ઓર સજ્જનકે મન હરણ કરિવેવારે સર્વાંગસુંદર સજ્જનકોં જીવાયવેવારે પુર્ણપુરૂષોત્તમ આપ પ્રગટેહે યહ કહ્યો ઓર જેસે ગીતજીમેં દિવિસુર્યસહસ્રસ્યભવેદ્યુગપદુત્થિતા યા શ્લોકમેં અનેકસુર્યનકી કાંતિજેસો પ્રભુનકો તેજ હે યહ કહ્યો તેસે ઇહાં હુ વદનકાંતિજાણેઉદયાકોટિક ભાણ યહ કહ્યો યાતે ઇન દોય તુકનમેં અશ્વર્યગુણકો વર્ણન કિયો ભગવાનકે ઐશ્વર્ય વીર્ય યશ શ્રી જ્ઞાન વૈરાગ્ય યહ છ ગુણ મુખ્ય હે ઓર યા આખ્યાનમેં ધ્રુવપદકી બારહ તુક હેં તિનમેંતેં દોય દોય તુકનમેં એક એક ગુણકો વર્ણન કિયો હે સો આગેં ટીકામેં સ્પુટ હોયગો.

॥ प्रगट्या ॥ ते પ્રગટ ભયે તે કોન સો કહતહેં ॥ पुरुषप्रमाण ॥ પ્રમાણ જો વેદ તદ્રૂપ પુરૂપ યાકો ભાવાર્થ યહ જો તૈલંગકુલકોં શોભા કરિવેકે લિયે ઓર યથાર્થ વૈદિકમત સ્થાપન કરિવેકે લિયે સાક્ષાત્ વેદસ્વરૂપ આપ પ્રગટ ભયે ॥ ૨ ॥ અબ તેજકો નિરૂપણ કરિકેં નામમાહાત્મ્ય નિરૂપણ કરત હેં ॥

नाम ते निरुपम उच्चरे सकल कल्याण ॥
तेना साखी चारे वेद पुराण ॥ ३ ॥

॥ ते ॥ સો વહ પ્રસિદ્ધ શ્રીવિઠ્ઠલ એસો નામ વહ કેસો હે ॥ निरुपम ॥ સો જાકોં ઉપમા નહીહે સોઈ કહતહેં ॥ उच्चरेसकलकल्याण ॥ ઉચ્ચરે કીયેતેં સકલકલ્યાણ સર્વ પ્રકારતે શુભ હોય ॥ અથવા ॥ ॥ सकल ॥ તે સર્વ ॥ कल्याण ॥ તે શુભભક્તજન તે ॥ उच्चरे ॥ સર્વદા ઉચ્ચાર કરત હેં ॥ અથવા ॥ उच्चरे ॥ સો ઉચ્ચાર કરે તો ॥ सकल ॥

સો [1]તેજોવિશિષ્ટ હોય ઓર ॥ कल्याण ॥ સો પર્યવસાનમે [2] વાકો મોક્ષ હોય યાહીતેં નિરૂપમ એસેં કહ્યો અબ યહ તુમ કહતહો સો યથાર્થ હે તામે પ્રમાણ કહા સો કહતહેં ॥ तेनासाखी ॥ તેના સો મે કહતહું તાકે સાખી તે સાક્ષી ॥ चारवेदपुराण ॥ ચારોં વેદ તથા પુરાણ અબ ચાર વેદ કહે પરંતુ પુરાણકી સંખ્યા નહી કહી યાતેં [3]સાક્ષાત્ ભગ-

---

૧ સકલ સોં કલાસહિત ઇતને તેજોયુક્ત હોય યહ અલોકિકતેજ બ્રહ્મજ્ઞાનકો પરમ ચિન્હ હે સો નિબંધમેં કહ્યો હે સર્વજ્ઞત્વંચતચ્ચેષ્ટલિંગંતેજોઽપ્યલૌકિકં યાહી અભિપ્રાયતેં ઇહાં ટીકામેં તેજકો અર્થ કિયો.

૨ પર્યવસાનમેં સો પ્રકૃતદેહ છુટે પીછે મોક્ષ હોય

૩ કિતનેક પુરાણ ભગવાનકે અંશરૂપ એસે જે ઓર દેવતા તિનકો વર્ણન કરિકે પરંપરાસંબંધતેં પ્રભુનકો વર્ણન કરત હેં ઓર શ્રીભાગવતપ્રભૃતિ વૈષ્ણવપુરાણ તો સાક્ષાત્ ભગવાનકો હી પ્રતિપાદન કરત હેં ઓર અઠારહપુરાણનમેં છ

વત્પ્રતિપાદક શ્રીમદ્ભાગવતાદિક સારભુત સાત્વિકપુરાણ તે સાક્ષી હેં યહ સુચન કિયો યાકો ભાવાર્થ યહ હે જો શ્રીવિઠ્ઠલ એસો નામ નિરંતર પ્રેમપુર્વક ઉચ્ચાર કરે તો સર્વકાર્ય સિદ્ધ હોય યહ વાર્ત્તા વેદપુરાણમેં પ્રસિદ્ધ હે ॥ ૩ ॥ એસેં નામમાહાત્મ્ય નિરૂપણ કરિકેં ॥ અબ સ્ફુટ વીર્યનિરૂપણ કરતહેં ॥

असुर हणेवा ब्रह्मवाद करपाण ॥
भक्ति करे सहु वाजंते रे निसाण ॥ ४ ॥

॥ असुर ॥ જે આસુરમત તાકો ॥ हणेवा ॥ સો નાશ કરિવેકેલિયેં ॥ [1]ब्रम्हवादकरपाण ॥ બ્રહ્મવાદ જો વેદાંત

પુરાણ સાત્વિક હેં ૭ રાજસ હેં ઓર ૭ તામસ હેં યહ બાત પદ્મપુરાણકે ઉત્તરખંડમે મહાદેવજીને પાર્વતીજીકોં કહી હે તહાં શ્રીભાગવત સાત્વિકપુરાણનમે ગિન્યોહે

૧ બ્રહ્મવાદકરપાણ યા જગ્ગે બ્રહ્મવાદકરીવખાણ એસો હુ પાઠ કિતનેક કહેહેં ઓર ઉત્તરાર્દ્ધમેં ભક્તિકરેસહુ એસો હુ પાઠ હે.

ઠ

તારૂપી કરપાણ સો કૃપાણ જાકોં ભાષામેં પ
કહતહેં સો શસ્ત્ર યાકો ફલિતાર્થ યેહ જો વૈ
સિદ્ધાંતાનુસાર સર્વ આસુરમતનકો ખંડન આ
કિયો યાહીતેં ॥ भक्तिकरेसहुवाजंतेंनिसाण ॥ ઃ
સબ વૈષ્ણવ નિસાન જો ધોંસા સો બજાયકેં ભક્તિ
કરે સો સેવા નામ સ્મરણ નિઃશંક કરતહેં ॥ ૪
અબ [1]વીર્યનિરૂપણ કરિકેં યશકો નિરૂપણ કરત હેં

वैष्णवजनने आपे पद निर्वाण ॥
मारग मुगतो कोय न मागे दाण ॥ ५ ॥

---

૧ અબ તીસરી તુકમેં નામોચ્ચારણમાત્રસોં સર્વ મોક્ષા
ફલપાણકી સિદ્ધી કહી તહા દેવનાપ્રવૃત્તિ પ્રતિબંધ કરિ સકત
નહિ યહ સુચન કિયો યાહી તે વેદકો તથા અજામિલાખ્ય-
નાદિ પુરાણભાગનમેં પ્રમાણ બતાયો કયો જો ધર્મરાજકે દૂ
દુત કેવલ નામકે મહિમાતે અજામિલકોં રોકિ નસકિ યાતેં કે
વનિરોધરૂપ વીર્ય પુષ્ટ કે અનુસાર વર્ણન કરો ઔર આસુ
રખંડનરૂપ વીર્યકોં મર્યાદાકે અનુસાર સ્પષ્ટ વર્ણન દ્વીતી
તુકમેં કિયો.

॥ वैष्णवजन ॥ જે ભગવદીય ॥ અથવા ॥ વૈષ્ણવ જે ભગવદીય તિનકે જન જે અનુગ્રહીત ગોપાલદાસજી પ્રભૃતિ તિનકો ॥ आपेपदनिर्वाण ॥ નિર્વાણપદ જે મોક્ષપદ[1] નિત્યલીલાસ્થાન ગોલોક સો આપે સો દેત હેં યાકો ફલિતાર્થ યહ જો નિત્યલીલામે વાકોં અંગીકાર કરત હેં યાહીતેં કહત હેં ॥ मारगमुगतोकोयनमागेदाण ॥ મારગ જો [2]પરપ્રાપ્તિકો માર્ગ સો મુગતો પ્રતિબંધરહિત હે સો હી લૌકિક રીતિતેં બોધ કરત

---

૧ અબ ભગવદ્ભક્તકો મોક્ષ સુલભ હે સો વિષ્ણુપુરાણ નારદપંચરાત્રાદિકનમેં ભોમાન્મનોરથાન્કામાનસ્વર્ગિવંદ્ય પરંપદમ્ પ્રાપ્નોત્યાધિતેવિષ્ણોનિર્વાણમપિચોત્તમમ્ મુક્તિસ્તેષાકરસ્થિતા ઇત્યાદિસ્થલનમેં કહ્યો હે.

૨ પર સો ક્ષરઅક્ષરતે ઉત્તમ એસે પુરૂષોત્તમ ઓર સંસ્કૃતમેં મુક્તશબ્દકો ભાષામેં મુગતો એસો અપભ્રંશ હે યાતેં અબ પુરૂષોત્તમ પ્રાપ્તીકો રસ્તા છુટ હે અબ યા રસ્તામેં કછુ અડચલ નાહી યાહી અભિપ્રાયતેં ટીકામે પ્રતિબંધરહિત યહ અર્થ કિયો.

ભયે કહત હૈં ॥ कोयनमागेदाण ॥ દાણ જો રાજનકો કર સો કોઈ માગત નહીં હે યાકો ભાવાર્થ યહ જો રાજનકો કર સબ પદાર્થપેં લગત હે પરંતુ ચક્રવર્ત્તી રાજા કાણિકો કછુ પદારથ દેત હે તો વાકો કોઇ કર નહી લેત હે તેસેં આપ હુ જાપેં કૃપા કરિકેં નિર્વાણપદ દેત હે તાકો દેવતા હુ પ્રતિબંધ નહી કરિ સકત હેં યહ પ્રકાર [1]બૃહદારણ્યકાદિક ઉપનિષદમેં નિરૂપણં કિયો હે ॥ ૫ ॥ અબ [2]ઓર હુ યશકો નિરૂપણ કરત હેં ॥

---

૧ બ્રહદારણ્યકમેં તૃતીયાધ્યાયકે ચતુર્થ બ્રાહ્મણમેં વામદેવ ઋષીકો બ્રહ્મભાવતે સર્વરૂપતા કહી હે તહાં બ્રહ્મનિષ્ઠકોં દેવતા હુ બાધ કરિ સકત નાહીં યહ કહ્યો હે

૨ પાંચમી તુકમેં પુષ્ટ્યનુસારતેં યશકો વર્ણન કિયો અબ છઠ્ઠીતુકમેં ઓરહુ યશકો સો મર્યાદાકે અનુસાર યશકો વર્ણન કરત હેં સો હુ યશ દોપ્રકારકો હે લૌકિક ઓર અલૌકિક સો આગે ટીકામેં સ્પુટ હોયગો.

॥ चरणचांखडी वंदे राणोराण ॥
॥ सरस थया ते हुता जे प्रेत पाषाण ॥६॥

॥ चरणचांखडी ॥ સો ચરણારવિંદમે ધરિવેકી પાદુકા તિનકે

॥ वंदेराणोराण ॥ સો રાજાનકે હું રાજા ચક્રવર્ત્તી ॥ અથવા ॥ [1]રાજાનકે રાજા ઈંદ્રાદિક તે ॥ वंदे ॥ વંદન કરત હેં ઓર વંદેરાજારાણ ઐસો હુ પાઠ હે ॥ અબ લૌકિક યશ નિરૂપણ કરિકેં અલૌકિક યશ નિરૂપણ કરત હેં ॥ जेप्रेतपाषाण ॥ જે પ્રેતરૂપ પાષાણ ॥ हुता ॥ સો હતે ॥ तेसरसथया ॥ સો વે આપકી

---

૧ સબ રાજાનકો રાજા ઈંદ્ર હે યહ બાત હરિવંશરથ વિષ્ણુપર્વકે રૂક્મિણીસ્વયંવર પ્રસંગમેં ક્રથકૈશિક રાજાનનેં ભગવાનકોં રાજ્યાભિષેક કિયો હે તહાં સ્ફુટ કહી હે

પાદુકાકે [1]વંદનતેં [2]સરસ રસ જો ભક્તિરસ તા કરિકે યુક્ત ભયે ॥ અથવા ॥ सरस ॥ સો રસ જે પુરૂષોત્તમ તિન કરિકેં યુક્ત ભયે નિત્યલીલાકી વિનકેં

---

૧ આપકી પાદુકાકે વંદન કિયેતે ભક્તિરસકી તથા લીલાકી પ્રાપ્તિ હોત હે સો બાત શ્રીભાગવતમે કહી હે ત્વત્પાદુકેહ્યવિરત પરિચેચર નિધ્યાય ત્યભદ્રનશનેશુચયોગૃપ્ણંતિ ॥ વિંદતિતેકમલનાભભવાપવર્ગમાશાસતેયદિતઈશતઈશનાન્યે ॥ ઇત્યાદિ સ્થલનમેં.

૨ પષાણુ અનેક વર્ષ પર્યંત જલમેં રહે તો હુ સરસ હોય નહી ઓર આપને તો પાષાણુતુલ્યનકુ હુ સરસ કિયે યહ આપકો અત્યદ્ભુત ચરિત્ર હે એસે ઇહા પાંચમી તુકમેં અપુનેં સબ ભક્તનકો આપ નિર્વાણુપદ દેત હું ઓર આપકે માર્ગમે કોઇ બાધ કરિ સકત નાહી યહ કહ્યો ઓર છઠ્ઠી તુકમે યા લોકકે બડે રાજા ઓર સ્વર્ગ લોકકે બડે ઇંદ્રાદિક તે સબ આપકી ચરણુપાદુકાકો વન્દન કરત હે ઓર આપ અત્યંત અયોગ્યનકું હુ યોગ્ય કરત હેં યહ કહ્યો યાતે ઇન દોઇ તુકનમે પરિપુર્ણ યશકો વર્ણન કિયો.

પ્રાપ્તિ ભયી યાકો ભાવાર્થ સ્ફુટ હે ॥ ૬ ॥ અબ પ્રેત પાષાણ સરસ કીયે તાકો ઉદાહરણ કહત ભયે શ્રીકો નિરૂપણ કરત હેં ॥

॥ हतितपतितनूं जुवो तमे प्रगट एंधाण ॥
॥ शेप सवसमुख उच्चरे जेहेना वखाण ॥ ७ ॥

॥ हतितपतितनूं ॥ સો હતિન પતિત નામા દો પ્રેત હતે તિનકો ॥ प्रगट ॥ સો પ્રત્યક્ષ ॥ एंधाण ॥ સો ચિન્હ સો ॥ तमेजुवो ॥ સો તુમ દેખો યહ અપુને ચાર[1] પ્રકારકે અંતઃકરણનનેં કહયો ॥ અબ યહ પ્રકાર તો ઉપલક્ષણ રીતિતેં કહયો પરંતુ આપકી ગુણશ્રી યાહુતેં અધીક હે સો કહત હેં ॥ शेप ॥ જે

---

૧ અબ જુવોતમેપ્રગટએંધાણ યહ બાત ગોપાલદાસજીને અપુનેં ચાર પ્રકારકે અંતઃકરણનતેં કહી ચાર પ્રકારકે અંતઃકરણ સો મન બુદ્ધિ ચિત્ત અહંકાર ઇનકો વિવેચન બડે ગ્રંથનમેં કિયો હે.

शेषजी ते ॥ सहस्रमुख ॥ ते हजार मुखतें इतिने दो हजार जीभ तें ॥ जेहनावखाण ॥ सो जिनकी स्तुति ॥ उचरे ॥ सो कहत हैं याको भावार्थ स्पष्ट है ॥ ७ ॥ अब शेषजी आपकी स्तुति करत हैं तासों पाताल पर्यंत ही आपकी श्री प्रसिद्ध होयगी या शंकाको निरास करत हैं ॥

चौंदलोकमां वरते जेहनी आण ॥
त्रासतिमिरनूं जाणे सकल विहाण ॥ ८ ॥

॥ चौंदलोकमां ॥ सो चतुर्दशलोकमें ॥ जेहनी ॥ सो जिनकी ॥ आण ॥ सो दुहाई ॥ वरते ॥ सो फिर रही है ॥ अब वह दुहाई कैसी है सो कहत हैं ॥ त्रासतिमिरनुं ॥ त्रास ॥ सो पाखंडको और यमभटृ तिनको भय तारूप तिमिर सो अंधकार ताको ॥ जाणे ॥ सो मानों ॥ सकलविहाण ॥ सो सब नाश करिवेवारी ॥ अथवा ॥ त्रासतिमिर मिटायवेको

॥ विहाण ॥ સો શસ્ત્ર સો શસ્ત્ર કેસો ॥ सकल ॥ સો કલાકરિકેં સહિત સો ઉજ્વલ યાતેં તીક્ષ્ણતા સુચન કરી યાકો ભાવાર્થ[2] યેહ જો આપનેં દિ-

૧ સંસ્કૃત મેં પ્રહરણ વિહનન ઇત્યાદિ શસ્ત્રનકે નામ હે તામેં વિહનનશબ્દકો ભાષામેં વિહાણ ભયો ઓર ત્રાસરૂપ અંધકાર મિટાયવેકોં વિહાણ સો પ્રાતઃકાલરૂપ આપકો પ્રાકટ્ય હે યા પ્રકારકી આપકી આણ ચતુર્દશલોકમેં વર્તતહે એસો અર્થ ઇહાં હોતહેં યાહીતેં ગુર્જરભાષામેં પ્રાતઃકાલકું વ્હાણું કહત હેં.

૨ અબ ઇહાં સાતમીતુકમેં હતિતપતિતજેસે અધમ હુ જે આપકે સેવક હોતહેં તિનકોં આપ સબતેં ઉત્તમ કરતહેં ઓર આપ પુરૂષોત્તમ હેં યાતે અક્ષરબ્રહ્માત્મક શેષજી હુ આપકી સ્તુતિ કરત હેં યહ કહ્યો ઓર આઠમીતુકમેં સબલોકનમેં આપકી આજ્ઞા વર્તતહે યાહીતેં આપકે ભક્તનકો સાધનદશામેં હુ પાખંડમતયમપ્રભ્રતીનકો ભય હોત નાહીં યહ કહ્યો યાતેં ઇન દોય તુકનમેં શ્રિયોહિપરમાકાષ્ઠાસેવકાસ્તાદ્રશાયદિ ઇત્યાદિસ્થ લોકપ્રકારસોં શ્રીકો નિરૂપણ યથાર્થ કિયો યહહી ટીકામેં ભાવાર્થમે સુચન કિયો

વિજય કિયો તાકે શ્રવણમાત્રતેં સબ અધર્મી લુપ્ત ભયે તાતેં પાખંડકો ભય ગયો ઓર સબ દૈવી જીવ શરણ આયે ભક્તિ કરત લગે તાતેં યમકો ભય ગયો ॥ ૮ ॥ અબ કેવલ યેહી અવતાર આપનેં ધારણ કિયો ઓર અભી હી આપનેં યહ કાર્ય કિયો સો નહી પ્રતિયુગ અવતાર ધારણ કરિકેં યહ કાર્ય આપ કરત હેં ॥ યહ સુચન કરત હેં ॥

अधर्म सकलनूं पेरें पेरें कीधूं वित्राण ॥
धर्म सकलनूं प्रभुजीयें कीधूं त्राण ॥ ९ ॥

અબ ॥ प्रभुजीयें ॥ સો સર્વસમર્થ આપ તિનનેં ॥ पेरेंपेरें ॥ સો [1]અનેકપ્રકારતેં ॥ सकल ॥ સો કલાકરિકે સહિત સો પ્રબલ એસો જો ॥ अधर्म ॥ તાકો ॥ कीधुंवित्राण ॥

---

૧ અનેક પ્રકારસો જપ દાન યજ્ઞાદિક આપ કરત હેં તથા ગ્રંથાદિદ્વારા ધર્મકો ઓર અધર્મકો ફલ જુદો જુદો દિખાયકેં અધર્મકી નિવૃત્તિ કરત હેં ઇત્યાદિ પ્રકારતે આપ ધર્મકો નાશ કરત હેં.

સો નાશ કિયો સો અધર્મી દૈત્યાદિક તિનકો નાશ કિયો એસેં અધર્મનાશકત્વ નિરૂપણ કરિકેં ॥ અબ ધર્મરક્ષકત્વ નિરૂપણ કરતહેં ॥ सकल ॥ તે સર્વ ॥ धर्म ॥ તે વૈદિક સ્માર્ત્ત ધર્મ તિનકો ॥ અથવા ॥ धर्म सकल ॥ ધર્મ જે વૈષ્ણવધર્મ તાકરિકેં સકલ તે તેજસ્વી જે નિજભક્ત તિનકો ॥ અથવા ધર્મ હે સકલ સો પ્રબલ જીનતેં એસે ઋષિપ્રભૃતિ તિનકો ॥ અથવા ॥ धर्म ॥ જે પ્રભુનને દીયો જે સ્વ સ્વાધીકારધર્મ તિનકરિકેં ॥ सकल ॥ તે તેજસ્વી સુર્યચંદ્રાદિક દેવતા તિનકો ॥ कीधृंत्राण ॥ સો રક્ષા કરતહેં સોઈ આપને ગીતાજીમેં ॥ [2]યદાયદાહિધર્મસ્યગ્લાનિર્ભવતિભારત ॥ અભ્યુત્થા-

---

૧ વૈદિક ધર્મ સો અગ્નિહોત્રાદિક ઓર સ્માર્તધર્મ સો ગર્ભાધાનાદિક

૨ ગીતાજીમેં અર્જુનકોં પ્રભુનનેં આજ્ઞા કીની હે જે હે ભરતવંશમેં ઉત્પન્ન અર્જુન જબ જબ હી ધર્મકી મંદતા હોત હે ઓર અધર્મકો ફેલાવ હોત હે તબ તબ હી મેં ધર્મકી રક્ષાકે લિયેં ઓર અધર્મકે નાશકે લિયેં અવતાર ધરતહું.

नमधर्मस्यतदात्मानंसृजाम्यहम् ॥ यां श्लोकमें आज्ञा करी हे याको भावार्थ स्पष्ट हे ॥ ९ ॥ ऐसें प्रतियुग अवतार आप धरतहें यह निरूपण करिकें अब फेर श्रीविठ्ठलावतारको चरित्र वर्णन करतहें ॥

सन्मुख कीधा जे हुता भ्रष्ट अजाण ॥
निर्भय कीधा शिर धरी निजपाण ॥ १० ॥

जे ॥ अजाण ॥ ते अज्ञानी याहीतें ॥ भ्रष्ट ॥ ते भगवन्मार्गतें बहिर्मुख ॥ हुता ॥ ते हतें तिनकों ॥ सन्मुखकीधा ॥ सो शरणलेकें भगवन्मार्गोन्मुख किये फेर ॥ निजपाण ॥ सो अपनो श्रीहस्त सो ॥ शिरधरी ॥ सो मस्तकपें धरिकें ॥ निर्भयकीधा ॥ सो कालादिकके

---

१ शिरधरीनिजपाणु या जग्गे शिरधरीने पाणु ऐसो हु पाठ हे

ભયતેં રહિત કિયે યાકો 'ભાવાર્થ' સ્પષ્ટ હે ॥ ૧૦ ॥ અબ કોનરીતિતેં વિમુખનકો સન્મુખ કિયે સો નિરૂપણ કરત હેં ॥

निगम तत्वरस जसभर करीसंधान ॥
रूपसुंदरता शुं कहूं नही को एसमान ॥ ११ ॥

॥ निगम ॥ જો વેદ તિનકો ॥ तत्वरस ॥ સો સારભુત રસ સો ભક્તિરસ સો શ્રીમદ્ભાગવતપ્રથમસ્કંધકે

---

૧ અબ ઇહાં નોમી તુકમેં ભગવત્સ્વરૂપ જ્ઞાનકો વિરોધી જો અધર્મ તાકો નાશ ઓર ચિત્તશુદ્ધિદ્વારા જ્ઞાનકોં ઉત્પન્ન કરિવેવારે જો શ્રૌતસ્માર્તનિષ્કામ ધર્મ તાકી રક્ષા કહી ઓર દશમી તુકમેં અજાણ સો સ્વરૂપજ્ઞાનવારે ઓર ભ્રષ્ટ સો દેહાદિકમેં અધ્યાસ પાયકેં બ્રહ્મસ્વરૂપતે ચ્યુત યાહીતેં અધર્માદિકમેં હુ પ્રવૃત્ત એસે જે જીવ તિનકોં આપને ઉપદેશ કરિકે સન્મુખ કિયે ફિર આપનો શ્રીહસ્ત ઉનકે માથે ધરિકેં નિર્ભય કરત હે યહ કહ્યો યાકો તાત્પર્ય યહ જો આપકે શ્રીહસ્તસ્પર્શતે તુરત જીવકો શુદ્ધાદ્વૈત બ્રહ્મજ્ઞાન યથાર્થ હોત હે તાહીસો

પ્રથમાધ્યાયમેં ॥ નિગમકલ્પતરોર્ગલિત ફેરિ યા શ્લોકમેં નિરૂપણ કિયોહે ઓર ॥ जस ॥ જો યશ તાકે કેહેવે વારે પુરાણાદિક તિનકો ॥ भर ॥ સો સમુહ તાકો ॥ करीसंधान ॥ સો ઉપદેશ કરિકે ॥ અથવા ॥ निगम ॥ જો વેદ તિનકો ॥ तत्व ॥ સો સારભુત એસો ॥ रस ॥ સો ભગવત્સ્વરૂપ તિનકે યશકો ॥ भर ॥ સો સમુહ હે જાકેવિપેં એસે શ્રીમદ્ભાગવ-

---

સે નિર્ભય હોત હે કયોં જો અદ્વૈતજ્ઞાનબિના યથાર્થ ભય મિ- ટત નાહીં સો બ્રહ્મવલ્લીબૃહદારણ્યકાદિ ઉપનિષદનમેં પ્રસિદ્ધ હે યહ સબ બાત પહિલેં ટીકામેં અનેક જગેં લિખી હે તાતેં ઇહાં લિખ્યો જો યાકો ભાવાર્થ સ્ફુટ હે યાતેં ઇન દોય તુકન- મેં જ્ઞાનકો યથાર્થ નિરૂપણ ભયો.

૧ વેદરૂપકલ્પવૃક્ષતે ભગવદ્ભક્તિરસરૂપ ફલ પડયો હે યહ શ્રીભાગવતકે તૃતીય શ્લોકમેં કહ્યો હે યા તુકમેં નિગ- મતત્વરસજસભરીઅમૃતસંધાન એસો હુ પાઠ હે તહાં અમૃત- શબ્દકો મોક્ષ તથા સુધા એસો અર્થ કરત હેં.

તાદિક તિનકો ॥ संधान ॥ સો સુબોધીન્યાદિક ગ્રંથ- દ્વારા હૃદયમેં જ્ઞાન સો કરિકેં આપકો અલૌકિકસ્વરૂપ તાકો દર્શન કરાવત હેં સો સ્વરૂપ કેસો હે સો નિ- રૂપણ કરત હેં ॥ रूपसंदरता ॥ સો આપકે શ્રીઅંગકી સુંદરતા સો ॥ शुंकहुं ॥ મેં કહા કહું મોતેં કહી જાત નહીં ક્યોં જો ॥ नहीकोएसमान ॥ યા સ્વરૂપકે તુલ્ય કોઈ હે નહીં તાતેં યાકો ભાવાર્થ યહ જો પ્રથમ જીવકોં ઉપદેશદ્વારા હૃદય શુદ્ધ કરિકેં ફેર આપકે અલૌકિકસ્વરૂપકો અનુભવ કરાવત હેં ॥ ૧૧ ॥ અબ ગોપાલદાસજીનેં જો જો વર્ણન કિયો સો સબ જેસે જેસે દર્શન ભયે તેસો વર્ણન કિયો તાતેં અ- ત્યંત ચિત્તકોં આનદ ભયો ઓર ભાયલાકોઠારીકો બડો ઉપકાર મનમેં જાન્યો તાતેં કહતહેં ॥

कृपा करी हरी राखी वहुविध कान ॥
सेवकजननें राखीलयो एह लांण ॥ १२ ॥

અબ ગોપાલદાસજી પ્રાર્થના કરતહેં આપ કેસે હો ॥ હરી ॥ સો સર્વ દૈવીજીવનકે દુઃખહર્તા

યાહીતેં ॥ कृपाकरी ॥ સો કૃપાકરિકેં ॥ बहुविध ॥
સો ઓહોતપ્રકારતેં ॥ राखीकान ભાયલાકોઠારીકી કાન
સો મર્યાદા રાખી કર્યાં જો એસે અલૌકિક દર્શન
મોકોં કરાયે વિનકી કાનતેં પરંતુ અબ જીન લી-
લાનકે મોકોં દર્શન કરાયે તિનમેં મોકોં રાખો દુર
મત કરો યહ પ્રાર્થના કરતહેં ॥ सेवकजननें ॥ સેવક
સો ભાયલાકોઠારી તિનકો જન સો દાસ મેં ગોપાલ-
દાસ તાકોં ॥ राखील्यो ॥ સો જીન લીલાનકે. દર્શન
કરાયે તિનમે રાખો ॥ एह ॥ સો યહ હી ॥ लांण ॥
સો સુખકો લાભ યાકો [1]ભાવાર્થ સ્ફુટ હે ॥ ૧૨ ॥

---

૧ અબ ઇહા ગ્યારમીતુકમે ગાતેં ઉત્તમ જો ભકતીરસ તાકી તથા સબ વેદનકો તત્વ જો પુરૂષોત્તમસ્વરૂપ તાકી પ્રશંસા કહી યાતે સબ પ્રાકૃતપદાર્થનકો અધમપનો ઓર અતત્વપનો દિખાયો ઓર વા ભગવત્સ્વરૂપકી અત્યંત હી સુંદરતા કહી તાતે વાકે દર્શન ભયેપીછે ઓર કહી પ્રાકૃતપદાર્થમેં આસકતી લગે નહિ યહ સુચન કિયો ઓર બારમીતુકમેં આપ પરમ કૃપાલુ હે યાતે ભકતનકી બહુત કાન રાખત હે યહ કહયો.

અબ ગોપાલદાસજીનેં પ્રાર્થના કરી સો, આપનેં અંગીકાર કરી એસો ભાસતહે, યાહીતે કહતહેં ॥

॥ ढाल ॥ एहवा ते गुणनिधि नाथ गातां ब्रह्महत्यादिक अघ टले ॥ लीला ते लहरी-सिंधु झीले रासरसिकने जई मले ॥ १३ ॥

॥ एहवा ॥ તે જીનનેં મેરી તુચ્છકી પ્રાર્થના

યાતે પ્રભુનકી હુ અપુનેભક્તબિના ઓર કોઇજગ્ગે આસકતી નાહી યહ તત્પર્ય દિખયો સો હી શ્રીભાગવતમે સધવોહ્રુદ યમહ્ય સાધુનાહ્રુદયત્વહ મદન્યતેનજાન તિ નાહ તેભ્યોમનાગપિ ઇત્યાદિસ્થલનમે કહ્યોહે ઓર પરમકૃપા હુ વૈરાગ્યકો ધર્મ હે સો કૃપાજલધિસંશ્રિતે મમમન સુખ ભાવય યા શ્લોકકે વ્યાખ્યાનમે શ્રીપુરૂષોત્તમજી ને લિખ્યોહે ઓર અબ તો હમકુ સસાર છુડાયકે આપકે પાસ રાખો યહ હી હમ લાભ માને હે એસે માર્થના કીની તાતે પ્રભુબિના એહિકપારલોકિકસર્વ પદાર્થનમેં વૈરાગ્ય સુચિતભયો યાતે ઇનદોયતુકનમેં પરિપુર્ણ વૈરાગ્યગુણકો વર્ણન કિયો

માની ઓર જીનકો વર્ણન કિયો ઐસે કૌન સો કહતહેં ॥ तेगुणनिधिनाथ ॥ તે સો જે વેદાદિકનમેં પ્રસિદ્ધ હે તે ઓર કેસે ગુણનિધી સો ઐશ્વર્યાદિ અલૌકિકગુણનકે ભંડાર એસે નાથ સો સર્વસમર્થ

---

૧ અબ યારીતસો બાર્હતુકનમે ઐશ્વર્ય વીર્ય યશ શ્રી જ્ઞાન વૈરાગ્ય ઇન છ અલૌકિક ગુણનકો, વર્ણન કરિકે ઇન તુકનમે મુખ્યતાસુ છ ગુણનકો હી વર્ણન હે યહ સુચન કરિવેકો એહવાતેગુણનિધિનાથ યહ કહ્યો ઇહા ગુણનિધી એસે કહ્યો તાતેં ઓર હુ અસખ્યાત અપ્રાકૃત ગુણ પ્રભુનમે રહેહે યહ સુચન કિયો સો હી નારદપચરાત્રાદિકનમે નિર્દોષ પુર્ણગુણવિગ્રહઆત્મતન્ત્ર ઇત્યાદિસ્થલનમે કહ્યોહે યે હી સબ અભિપ્રાય લેકે ટીકામે ઐશ્વર્યાદિઅલૌકિકગુણકેભંડાર યહ અર્થ કિયો

૨ નાથધાતુકે યાચના ઉપતાપ ઇશ્વરતા આશીર્વાદ યહ ચાર અર્થ હોત હે તામે ઇશ્વરતારૂપ અર્થ લેકે સર્વ સમર્થ યહ અર્થ કિયો ઓર ઉપતાપરૂપ અર્થ લેકે વિપ્રયોગ દેવે વારે યહ અર્થ કિયો

ઔર પ્રભુપ્રાપ્ત્યર્થ વિપ્રયોગકે દેવેવારે એસે જે આપ તિનકોં ॥ ગાતાં ॥ સો ગાન કીયેતેં ॥ ब्रह्महत्यादिकअघदले ॥ બ્રહ્મહત્યાપ્રભૃતિ પાપ મિટે અબ યા રીતિતેં ભક્તનકોં અનિષ્ટનિવર્ત્તકત્વ વર્ણન કરિકેં ઇષ્ટદાતૃત્વનિરૂપણ કરતહેં ॥ लीलातेलहरीसिंधुझीले ॥ તે સો વહ જો આપકે યશકો ગાન કરે સો લીલારૂપ જો લહરીયુક્ત સિંધુ સો સમુદ્ર તામેં ઝીલે નિમગ્ન હોય અબ લીલાકોં સિંધુત્વ કહયો યાતેં અગાધત્વ સુચન કિયો ઔર લહરીયુક્તત્વ કહયો

---

૩ લહરીસિંધુ યા પદમેં મધ્યમપદલોપસમાસતેં લહરીયુક્તપનો કહયો તાતેં નિત્ય નવ્યત્વ સો જેસેં સમુદ્રમેં સદા નથી નથી લેહેર ઉઠિવોકરત હેં તેસેં લીલાસમુદ્ર જો પ્રભુ તિનકે લીલારૂપ તરંગ હુ સર્વદા નવીન નવીન હોત હેં યહ સુચન કિયો ઔર અદ્વૈત સો જેસેં તરંગ સમુદ્રતે જુદે દિખ તહેં પરંતુ વાસ્તવિકરીતિસોં તો વે સમુદ્ર રૂપ હી હેં કબહુ સમુદ્રતેં જુદે હોત નાહી તેસેં પ્રભુનકી લીલા હુ સબ સાક્ષાદ્ભગવદ્રૂપ હી હે યહ સુચન કિયો.

યાતેં નિત્યનવ્યત્વ ઓર અદ્ભુત સૂચન કિયો ॥ અર્થ ઓર વાકું કહા લાભ હોતહેં સો કહતહેં ॥ ॥ रासरसिकजेजईमल्ले ॥ રાસરસિક જે પ્રભુ તિનતેં ॥ અથવા ॥ રસનકો જો સમુહ સો રાસ તે કોન પુરૂષોત્તમ તિનકે અનુભવ કરિવેવારે તે રસિકે વ્રજભક્ત તિનમેં જઇમલ્લે સો યાલોક, તેં ભગવલ્લોકમેં અલૌકિકદેહતેં જાયકેં ભગવલ્લીલાકો અનુભવ કરે યહ પ્રકાર બ્રહ્મવલ્લીપ્રભૃતિ ઉપનિષદનમેં નિરૂપણ કિયોહે યાકો ભાવાર્થ[1] સ્પષ્ટહે ॥ ૬૩ ॥ અબ એસે પુરૂષોત્તમ તો સર્વતે પર હેં તબ ભુતલપેં વે ક્યોં પધારે તાકો હેતુ કહતહેં ॥

---

૧ યાતુકકો ભાવાર્થ યહ હે જો પ્રભુનકે ગુણગાનમાત્રતે સબ પ્રતિબંધ નિવૃત્ત હોયકે પરમફલકી પ્રાપ્તી હોત હે યહ ગુણગાનકો ફલ શ્રીમહાપ્રભુનને નિરોધલક્ષણાદિકગ્રંથનમેં લિખ્યોહે

निःसाधनजनहितकरेवा श्रीनाथविठ्ठल आवीया ॥ व्रजमां ते हींडे मलपता ते व्रजसखीमन भावीया१४

॥ निःसाधन ॥ ते [1]જ્ઞાનાદિસાધનહીન એસે ॥ जन ॥ જે દૈવીજીવ તિનકો ॥ हितकरेवा ॥ સો અંગીકાર કરિવેકેલિયે ॥ श्रीनाथविठ्ठल ॥ તે શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી આપ ॥ અથવા ॥ શ્રીનાથ ॥ તે શ્રીગોવર્દ્ધનધર ઓર શ્રીવિઠ્ઠલ તે શ્રીગુસાંઇજી યે દોઈ સ્વરૂપ ॥ आवीया ॥ સો ભુતલમેં પધારે ॥ અબ ભુતલમેં કોનસે દેશમેં પધારે સો કહત હેં ॥ व्रजमांतेहींडेमलपता ॥ તે સો શ્રીનાથજી ઓર શ્રીગુસાંઇજી વ્રજમાં સો વ્રજદેશ નિજલીલાસ્થલ તાકેવિષે મલપતા તે ગજજેસી ગતિતેં હીંડે સો અનેકલીલાસુખ દેવેકાં ફિરતહેં યાહીતેં તે સો વેદપુરાણાદિકમેં પ્રસિદ્ધ જે ॥ व्रजसखी ॥

---

૧ જ્ઞાનરહિતકોં અંગીકાર કરિવેવાશે યહ વિઠ્ઠલશબ્દકો અર્થ હે યાહી અભિપ્રાયતેં ટીકામેં નિઃસાધનશબ્દકો જ્ઞાનાદિસાધનરહિત યહ અર્થ કિયો.

તે શ્રુતિરૂપા તિનકે ॥ मनभावीया ॥ સો તિનકાં અત્યંત પ્રિય લગતહેં યાકો ભાવાર્થ સ્પષ્ટ હે ॥ ૧૪ ॥ ઐસે વ્રજભક્તનકાં પ્રિયત્વ નિરૂપણ કરિકેં અબ સેવકજનકાં પ્રિયત્વ નિરૂપણ કરતહેં ॥

कमलनेणें ने अमृतवेणें वाक्यमाधुरी रेडता ॥
वेद ध्वनी मिषें हस्तचलणें शोभे सोने
तेडता ॥ १५ ॥

॥ कमलनेणें ॥ કમલનયન જે 'શ્રીગોવર્દ્ધનધર તિનતેં ॥ अमृतवेणें ॥ અમૃત જેસે મધુર વેંણ તે વચન તિનતેં ॥ वाक्यमाधुरीरेडता ॥ વાક્ય જે યથોચિત પદસમુહ તાકી માધુરી મિષ્ટતા તાકાં રેડતા સો કાનમેં ડારત હેં ઐસે ॥ અબ રેડતા ઐસેં કહ્યો યાતેં વચનકો રસરૂપત્વ સુચન કિયો યાકો ભાવાર્થ યહ જો ભક્તનપે

૧ શાસ્ત્રમેં પુંડરીકાક્ષ અમ્બુજ લોચન ઇત્યાદિ પ્રભુનકે નામ હે યાતે કમલનયન શબ્દકો અર્થ શ્રીગોવર્દ્ધનધર લિખે

આપ એસી કૃપા પ્રભુનકી કરાવત હેં જો પ્રભુ ભક્તનતેં સંભાષણ કરત હેં ઓર આપ [1]શ્રીસુબોધીન્યાદિકરૂપી વચન તિનકોં ભક્તનકોં પ્યાવતહેં ॥ અબ અલૌકિક કાર્ય નિરૂપણ કરિકેં શ્રીવિઠ્ઠલાવતાર કાર્યકો નિરૂપણ કરત હેં ॥ [2]वेदध्वनिमिषँहस्तचलणं ॥ વેદ તે ચારોં વેદ તિનકો ધ્વનિ સો ઊંચે સ્વરતે પાઠ કરનો

---

૧ અમૃતવેણુ યા શબ્દમેં અમૃત જો લીલાપ્રાપ્તિરૂપ મોક્ષ તાકે પ્રતિપાદક વચન એસો હુ અર્થ હોત હે સો 'અભિપ્રાય લેકે ટીકામે શ્રીસુબોધિન્યાદિરૂપ વચન યહુ અર્થ કિયો ઓર અમૃત એસો ભગવલ્લીલા પ્રાપ્તીકો નામતો શાંડિલ્યભક્તિમીમાંસાકે તીસરે સુત્રમેં તથા શ્રીભાગવતમે હુ મયિભક્તિર્હિભુતાનામૃતત્વાયકલ્પતે ઇત્યાદિસ્થલનમે પ્રસિદ્ધ હે

૨ વેદધ્વનિમિષેં હસ્તચલને યા જગ્ગેં વેદાધ્યયનમિષભુજચલનકરિ એસો હુ પાઠ હેં.

તાંકે મિષતેં જો હસ્તચલણ, તે વાજસનેયીશાખા પ્રભૃતિકે સ્વર સુચન કરિવેકાં શ્રીહસ્તકો ચલનો તે

---

૧ વાજસનેયીશાખા સો માધ્યંદિનીશાખા શુકલયજુર્વેદ કીશાખાનકે બહુત કરિકે હસ્તસ્વર હેં ઓર ટીકામેં પ્રભૃતિ શબ્દ લિખ્યો તાતેં મુખ્યતાસું સામગાન ઇહાં લેનો કયોં જો સામગાનમેં હુ હસ્તકો ઉપયોગ શાસ્ત્રસિદ્ધ હે ઓર ઇહાં સામગાનકે તથા વાજસનેયી શાખાકે ધ્વનીકો વર્ણન કિયો યાતે પ્રત્યક્ષ રીતસોં હુ સબ વેદનકી શાખા આપ પઢે હેં યહ સુચન કિયો કયોં જો અપુની શાખા પઢેબિના ઓર શાખા પઢિવેકો અધિકાર હોત નાહી સો હી વસિષ્ઠ સ્મૃતિમેં કહ્યો હે અધીત્યશાખામાત્મીયાંપર શાખાંપઠેદ્દ્વિજ ઇત્યાદિ ઓર આપકી શાખાતો તૈત્તિરીય હે તાતેં તૈત્તિરીય શાખાકો તો પ્રથમ હી અધ્યયન સિદ્દ ભયો ઓર ઋગ્વેદ પઢે બિના સામગાન યથાર્થ ન હોય સકે કયોં જો ઋચાનકે આધારસું સામગાન હોત હે ઓર યજ્ઞમેં તો દર્શ પુર્ણ માસસું લગાયકે સત્રનમેં હોતાકે કામમેં ઋગ્વેદકો ઉપયોગ પડત હે ઓર સામગાનકો તો સોમયાગસોં લેકેં ઉપયોગ પડત હે યાતેં ઋગ્વેદકો અધ્યયન હુ પ્રથમ હી ભયો હે યહ સુચન કિયો.

॥ शोभे ॥ સો એસો શોભત હે માનો ॥ सानेतेङ्क्ता ॥ સર્વ મુર્તિમતી શ્રુતિ હેં તિનકોં જાનેં આપ બુલાવતે હોંય ॥ અબ યહ ઉત્પ્રેક્ષા કરી યાતેં યહ સુચન કિયો જે વસ્તુતઃ આપ કછુ શ્રુતિનકોં બુલાવત નહી હેં કયોં જે વેદ સ્વસ્વરૂપાભિન્ન હેં ॥ ઓર [1]હસ્ત ચલનકે મિષસોં સબ દૈવીજીવનકોં ભગવલ્લીલા પ્રાપ્તીકે લિયેઅપુનેં સમીપ બુલાવત હેં એસો હુ અર્થ હોત હે યાકો ભાવાર્થ સ્ફુટ હે ॥ ૧૫ ॥ અબ વંશદ્વારા હુ ભક્તનકો આપ સુખ દેત હેં સો નિરૂપણ કરત હેં ॥

---

૧ યા અર્થકો તાત્પર્ય યહ જો જેસેં શ્રીનાથજી શુદ્ધપુષ્ટિલીલાયુક્ત હેં તે અપુનો વામ શ્રીહસ્ત ઉંચો કરિકેં સબ ભક્તનકોં બુલાવત હેં સોહી ઉત્ક્ષિપ્તહસ્તઃપુરૂષોણક્તાનાકારયત્યતઃ ઇત્યાદિ સ્થલમેં વર્ણન કિયો હે તેસેં આપ આચાર્યરૂપસું પ્રકટ હોંયકે સર્વ વૈદિક મર્યાદાકી રક્ષા કરત હેં તાસેં મર્યાદારૂપ દક્ષિણ શ્રીહસ્તકો ચલન કરિકેં ભક્તનકો બુલાવત હેં.

भांतभांत लीला करे प्रभु सात सरूप मोहामणा ॥ एकएकथी अधिक शोभे व्रजसखी ले भामणा ॥ १६ ॥

॥ भांतभांत ॥ સો નાના પ્રકારતેં ॥ लीलाकरे ॥ લીલા કરત હેં તે કૌન ॥ प्रभु ॥ સો સર્વ સમર્થ આપ ઔર ॥ [1]सातसरप ॥ તે સાત બાલક શ્રીગિરિધરજી પ્રભૃતિ તે કૈસે ॥ सोहामणा ॥ અત્યંત મનોહર તે હુ કૈસે ॥ एकएकथीअधिकशोभे ॥એકએકતેં પરસ્પર અધીક જીનકી શોભા હે એસે યાહીતેં ॥ व्रजसखी ॥ તે વ્રજસુંદરીયે ॥ लेभामणा ॥ સો બલૈયા લેન હે યાતેં સબ બાલકનકાં ભગવદ્રુપત્વ સુચિત ભયો ॥ અથવા ॥ શ્રીગોવર્દ્ધનધર રૂપતેં સુખ દેત હેં સો

[1] શ્રીગિરિધરજીપ્રભ્રતિ સાત બાલક સ્વરૂપસો આપ હી સાત પ્રકારતે દર્શન દેત હે સો હી છીતસ્વામી પ્રભ્રતિ વૈષ્ણવનને બિહરત મતો રૂપ ધરે સદા પ્રગટ શ્રીવલ્લભ નંદન કિ જકુંવ ભક્તિવારે ઇત્યાદિ કીર્તનનમેં ગાયો હે

પ્રથમ નિરૂપણ કિયો ॥ અબ ઓર [1]ભગવદ્રૂપતેં હુ આપ સુખ દેત હેં સો નિરૂપણ કરત હેં ॥ માંતભાંતલીલાકરે ॥ સો અનેક પ્રકારકી લીલા કરત હેં તે કોન ॥ प्रमुसातसरूप ॥ પ્રભુ જે મુખ્ય સ્વરૂપ નવનીતપ્રિયજી ઓર સાત સ્વરૂપ શ્રીમથુરેશજી શ્રીવિઠ્ઠલેશરાયજી શ્રીદ્વારકાનાથજી શ્રીગોકુલનાથજી શ્રીગોકુલચંદ્રમાજી [2]શ્રીમુકુંદરાયજી પ્રભૃતિ શ્રીમદન-

---

૧ ઓર ભગવદ્રૂપતેં સો શ્રીનવનીતપ્રિયજી પ્રભ્રતિ સ્વરૂપતેં.

૨ અબ શ્રીગુસાંઇજીકે છઠ્ઠેલાલજી શ્રીયદુનાથજીકે ઠાકુરજી તો શ્રીબાલકૃષ્ણજી હે પરંતુ ઉનને લિયે નહિ ફિર શ્રીયદુનાથજીકે લાલજી મધુસુદનજીને પધરાયે હતે પરંતુ થોડેહી દિનમેં પાછે શ્રીદ્વારકાનાથજીકે પાસ પધરાય દિયે યાતેં અબી ઉનકે વંશકે માથેં બિરાજત નહિ ઓર ઉનકે મુખ્ય ઘરમેં શ્રીકલ્યાણરાયજી બિરાજત હેં પરતુ શ્રીનાથજીકે પાસ પધારિકેં સંગ અરોગત નાહિ યાહીતેં છઠે ઘરકી સુખપાલ પહિલેં પધારત નહતિ તાતેં શ્રીયદુનાથજીકે વંશકે કાશીવારે ગિરિ-

મોહનજી ઓર [1]સબ અર્થ હે તેસેં હી યાકો ભાવાર્થ સ્ફુટ હે ॥ ૧૬ ॥ અબ આપકે પરિવારકી શોભા દેખિકેં દેવતાહુ પ્રસન્ન હોત હેં યહ નિરૂપણ કરત હેં ॥

पेरेंपेरें परिवार सोहे देव मोहे निरखतां ॥
उच्छाह आनंद अधिक वाध्यो कुसुम
वरखे हरखतां ॥ १७ ॥

ધરજીમહારાજને શ્રીનાથજીકે પાસતે શ્રીમુકુંદરાયજી પધરાયે સો અબ હુ કાશીમેં ઉનકે વંશકે માથે બિરાજ તહેં તાતે અબ શ્રીજીકે પાસ છઠે ઘરકી સુખપાલ પધારત હે યાહીતેં કિતનેક શ્રીબાલકૃષ્ણજીકું સાત સ્વરૂપમેં છઠે સ્વરૂપ કહત હેં ઓર કિતનેક શ્રીમુકુંદરાયજીકોં કહત હેં ઓર કિતનેક શ્રી કલ્યાણરાયજીકું હુ કહત હેં તાસું ઇહાં ટીકામેં શ્રીમુકુંદરાયજી પ્રભ્રતિ એસેં લિખે.

૧ યા પક્ષમેં હુ એકઓકથી અધિક સોભે વૃજસખીકે ભામણા 'યા ઉત્તરાર્દ્ધકો અર્થ પહિલેં લિખ્યો સો ગી જાનનો.

અબ ॥ पेंपें ॥ સો અનેક પ્રકારતેં પુત્ર પૌત્ર બેટીજી તિનકે જન્મતેં ॥ परिवार ॥ સો કુટુંબ સો ॥ सोहे ॥ સો શોભતહે યાહીતેં ॥ देवमोहेनिरखतां ॥ નિરખતાં સો દર્શન કરતે એસે જે દેવ તે દેવતા તે મોહે સો [1]મોહ પાવત હેં ફેર ॥ उच्छाहआनंद ॥ ઉચ્છાહ સો પુત્રપૌત્રાદિ જન્મોત્સવ તાકો જો આનંદ સો હર્ષ ॥ [2]अधिकवाध्यो ॥ સો ભુતલપેં અધીક

---

૧ દેવતા મોહ પાવત હેં યાકો કારણ યહ જો શ્રીકૃષ્ણાવતારમેં તો હમ સબ યાદવકુળમેં અવતાર લેકે ભગવત્સંબંધ પાયે હતે ઓર યા અવતારમેં તો આપ હી સબ પરિવારરૂપ હોત હેં યાતે હમારો અવકાશ નાહીં યાતેં વે મોહ પાવત હેં ઓર યાદવકુલમેં સબ દેવતાનકે અવતાર હતે યહ બાત તો દશમસ્કંધકે પ્રથમાધ્યાયમેં નન્દાદ્યાયેઽવ્રજેગોપાયાશ્ચામીષાંચયોષિતઃ । વૃષ્ણયોવસુદેવાદ્યાદેવક્યાદ્યાયદુસ્ત્રિયઃ ॥ સર્વેવૈદેવતાપ્રાયાઉભયોરપિભારત યા શ્લોકમેં કહી હે

૨ અધીકવાધ્યો યા જગેં ઉચ્છાહ આનંદ ઉલટ્યો એસો હુ કહીંક પાઠ દીખત હે.

મોહનજી ઓર [1]સબ અર્થ હે તેસેં હી યાકેં ભાવાર્થ સ્પષ્ટ હે ॥ ૧૬ ॥ અબ આપકે પરિવારકી શોભા દેખિકેં દેવતાહુ પ્રસન્ન હોત હેં યહ નિરૂપણ કરત હેં ॥

पेरें पेरें परिवार सोहे देव मोहे निरखतां ॥
उच्छाह आनंद अधिक वाध्यो कुसुम
वरखे हरखतां ॥ १७ ॥

ધરજીમહારાજનેં શ્રીનાથજીકે પાસતેં શ્રીમુકુંદરાયજી પધરાયે સો અબ હુ કાશીમેં ઉનકે વંશકે માથે બિરાજ તહે તાતે અબ શ્રીજીકે પાસ છઠે ઘરકી સુખપાલ પધારત હે યાહીતે કિતનેક શ્રીબાલકૃષ્ણજીકું સાત સ્વરૂપમેં છઠે સ્વરૂપ કહત હેં ઓર કિતનેક શ્રીમુકુંદરાયજીકોં કહત હેં ઓર કિતનેક શ્રી કલ્યાણરાયજીકું હુ કહત હેં તાસું ઇહાં ટીકામેં શ્રીમુકુંદરાયજી પ્રભ્રતિ એસેં લિખે.

૧ યા પક્ષમેં હુ એકએકથી અધિક સોહે વ્રજસખીલે ભામણા 'યા ઉત્તરાર્દ્ધકો અર્થ પહિલે લિખ્યો સો હી જાનનો.

॥ रसभऱ्या ॥ તે શૃંગારરસરૂપ એસે ઓર કેસે ॥ प्रभु ॥ સર્વ સમર્થ આપ તે ॥ घोसमां लीलाकरे ॥ આપ જે શ્રીગોકુલ તામે લીલાકરે સો [1]પરિનિષ્ઠિતાનંદરૂપ જે સ્વપરિગ્રહ તિનતેં વિહાર કરત હેં ઓર આપ કહા કરતહેં સો કહત હેં ॥ अधिकअधिकप्रतापपुरण ॥ દિનો દિન અધીક એસો જે પ્રતાપ જે પ્રભાવ તા કરિકેં પુંર્ણ સો યુક્ત એસો જે ॥ जस ॥ સો યશ તાકોં ॥ दसोदिशविस्तरे ॥ દસોહી દિશાનમે વિસ્તાર કરતે હેં ॥ ૧૮ ॥ આમ આપ તો પુત્રાદિ સહિત પુરૂષો-ત્તમરૂપ હેં યાતેં [2]આપ્તકામ હેં તો હુ ગૃહસ્થાશ્રમકે

---

૧ સ્વપરિગ્રહ સો શ્રીરૂકમીણીબહુજી ઓર શ્રીપદ્માવતી બહુજી ઓર પરિનિષ્ઠિતાન દકો સ્વરૂપ પ ચમાધ્યાનમેં લિખ્યોહે.

૨ જાકો કછુણી પદાર્થકી કામના બકી ન રહે તાકો આપ્તકામ કહત હેં.

અદચો · તાતેં વે આપ હુ ॥ हरखतां ॥ તે હર્ષિત હોયકેં ॥ कुसुमवरखे ॥ [1]પુષ્પકી વૃષ્ટિ કરત હેં યાકો ભાવાર્થ સ્ફુટ હે ॥ ૧૭ ॥ અબ આગેંકી તુકમે અંતઃપુરલીલા વર્ણન કરની હે યાતેં પ્રથમ શ્રૃંગાર-રસરૂપત્વ વર્ણન કરત હેં ॥

रंगें ते रंग्या रसभऱ्या प्रभु घोषमां लीला करे ॥ अधिक अधिक प्रतांपपूरण जस दसोदिश विस्तरे ॥ १८ ॥

॥ रंग ॥ જો સ્નેહ શૃંગારરસકો સ્થાયીભાવ તાતેં ॥ रंग्या ॥ ને સ્નિગ્ધ તે નિરવધીસ્નેહયુક્ત યાહીતેં

---

૧ પુષ્પકી વૃષ્ટિ કરત હેં તાકો તાત્પર્ય યહ જો પહિલેં રાસલીલામેં આઠસ્વરૂપસોં દર્શન દિયે હુતે સો બાત શ્રીગુસાંપીનીજીમેં સ્પષ્ટ હે તેસેં ઇહાં હુ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી ઓર સાત બાલક ઇન આઠ સ્વરૂપનકો દેખિકેં પુષ્પ વૃષ્ટિ કરત ભયે ઓર જબ જબ ભગવચ્ચરિત્ર દેખત હેં તબ તબ પ્રાયઃ દેવતા પુષ્પવૃષ્ટિ કરત હેં સો શ્રીભાગવતાદિકમેં પ્રસિદ્ધ હે.

॥ रसभऱ्या ॥ ते शृंगाररसरूप एसे ओर कैसे ॥ प्रभु ॥ सर्व समर्थ आप ते ॥ घोसमां लीलाकरे ॥ व्रोप जे શ્રીગોકુલ તામે લીલાકરે સો [1]પરિનિષ્ઠિતાનંદરૂપ જે સ્વપરિગ્રહ તિનતેં વિહાર કરત હેં ઓર આપ કહા કરતહેં સો કહત હેં ॥ अधिकआधिकप्रतापपुरण ॥ દિનો દિન અધીક એસો જે પ્રતાપ જે પ્રભાવ તા કરિકેં પુર્ણ સો યુક્ત એસો જો ॥ जस ॥ સો યશ તાકોં ॥ दसोदिशविस्तरे ॥ દસોહી દિશાનમે વિસ્તાર કરત હેં ॥ ૧૮ ॥ અબ આપ તો પુત્રાદિ સહિત પુરૂષો-ત્તમરૂપ હેં યાતેં [2]આપ્તકામ હેં તો હુ ગૃહસ્થાશ્રમકે

---

૧ સ્વપરિગ્રહ સો શ્રીરૂકમીણીબહુજી ઓર શ્રીપદ્માવતી બહુજી ઓર પરિનિષ્ઠિતાન દકો સ્વરૂપ ૫ વ્યાખ્યાનમે લિખ્યોહે.

૨ જાકો કછુણી પદાર્થકી કામના બકી ન રહે તાકો આપ્તકામ કહત હેં.

સુખકો ક્યોં અનુભવ કરત હેં તાકો હેતુ[1] કહત ભયે બહુ બેટીનકો વર્ણન કરત હેં ॥

अंतःपुरलीला करे प्रभु सकलजन संतोपता ॥
ज़ाणें मत्तमातंग छूट्या नूपुरने निरघोपता ॥११॥

અબ ॥ प्रभु ॥ તે ષડ્ગુણૈશ્વર્યસંપન્ન આપ હેં પરંતુ ॥ सकलजन ॥ જે અંતઃપુરસ્થ સબ જન ॥ અથવા કલા કરિકેં સહિત સો ॥ सकल ॥ ચંદ્રતાજેસે ॥ जन ॥ તે પરિનિષ્ઠિતાનંદરૂપ સ્વપરિગ્રહરૂપ તિનકોં ॥ संतोपता ॥ સંતોપ જે આપ્ત કામતા તાકોં કરત ભયે ॥ अंतःपुरलीलाकरे ॥ સો

૧ ગૃહસ્થાશ્રમ અંગીકાર કરિવેકે હેતુ સો કારણ દોય હેં તામેં એક તો અપુને ભક્તનકો સંતોષ તથા યજ્ઞયાગાદિક ગૃહસ્થ ધર્મનકો આપ આચરણ કરિકે જગતમેં ઉનધર્મનકી પ્રવૃત્તિ .ઓર દુસરો મુખ્ય પ્રયોજન યહ જો પ્રભુનકી ઇચ્છાકે અનુસાર ગૃહસ્થાશ્રમ કરિકેં સેવાકો તાત્પર્ય યહ દોઇ પ્રયોજન ક્રમસોં દોય તુકનમેં સ્પષ્ટ હોયગેં.

અંતઃપુરમેં[1] લીલા કરતહેં યાકો ભાવાર્થ યહ જો સ્વકીયજન જે ભુતલમેં હેં તિનકેં સંતોષાર્થ આપનેં ગૃહસ્થાશ્રમકો અંગીકાર કિયોહે ॥ અબ યા રીતતેં ગૃહસ્થાશ્રમકો અંગીકાર [2]લોકસંગ્રહાર્થ હે યહ નિરૂપણ કરિકેં અબ વસ્તુતઃ ભગવત્સેવાર્થ ગૃહસ્થાશ્રમકો અંગીકાર હે સોહી શ્રીમહાપ્રભુનનેં [3]તત્વદીપમેંભાર્યાદિરનુકુલશ્ચેત્કારયેદ્ભગવત્ક્રિયામ્ યા કારિ

---

૧ અંતઃપુર સો જનાનો

૨ લોકસગ્રહ યહ જો જગતમેં ધર્મ પ્રવર્તાયવેકેલિયેં આપ હુ ગૃહસ્થાશ્રમ અંગીકાર કરિકેં યજ્ઞયાગાદિક કરતહેં આપકુ કછુ ફલકી આકાંક્ષા નાહિ સો હી ગીતા જીમેં નમે પાર્થા-સ્તિકર્તવ્યંત્રિષુલોકેષુકિંચન ઇત્યાદિશ્લોકનતેં નિરૂપણ કિયોહે.

૩ નિબંધમેં કહ્યોહે જો જો સ્ત્રીપુત્રાદિક અનુકુલ હોય તોં ભગવત્સેવામેં ઉનકી સહાયતા લેની.

કામેં આજ્ઞા કરીહે સોહી નિરૂપણ કરતહેં ॥ जाने-मत्तमातंगहृदया ॥ સો માનો મસ્તહાતી છે એસે ॥ नूपुरनेनिरघोपता ॥ નુપુર જે તોડા તિનકોં અજ-વત ભયે ॥ ૧૯ ॥ ઓર કહા કરતભયે સો કહતહેં ॥

हार कंकण कर्णभूषण नाद नाना हींडतां ॥
गान गाये ने सूर सुहाये श्रीनवनीत-
प्रियाजीने पोढतां ॥ २० ॥

ઓર હાર ॥ कंकण ॥ ને ચુડી ॥ कर्णभूषण ॥ તે કરણફુલ પ્રભૃતિ તિનકે જે ॥ हींडतां ॥ સો ચલત હે તાસમે ॥ नाना ॥ नाद ॥ અનેકપ્રકારકે ધ્વનિ તાસહિત ॥ गानगावे ॥ ભગવદ્યશકો ગાન કરતહેં તાસમે ॥ सुर-सुहाये ॥ સુર જે સપ્તસ્વર તે સુહાયે સો સુંદરલગત હેં તે કાનકોં સુંદર લગતહેં સો કહતહેં ॥ श्रीनव-नीतप्रियाजीनें ॥ શ્રી જે સ્વામિનીજી તિનકરિકેં સહિત જે નવનીતપ્રિયાજી તિનકોં સો કોનસેપ્રમેં સો કહતહેં

॥ पोढतां[1] ॥ सों दुपेहेरको अनोसर होतहें तासमे याको भावार्थ यह जो प्रातःकालमे देहकृत्य करिकें अपरसमे आभरण सब धरिकें उतावलतें मंदिरमें पधारिकें सेवा सब बहुबेटी करतहें फेर राजभोग-पीछें अनोसरसमें परोसनाप्रभृति गृहकार्य करतहे ओर आभरणके शब्दानुसार प्रभुनके यशको गान करतहें सो युगलस्वरूपकों अत्यंतप्रिय लगत हे ॥ २० ॥ ऐसें प्रातःकालको कृत्य वर्णन करिकें अब संध्याकालको कृत्य वर्णन करतहें ॥

संध्यासमे सिंगार नौतन फूल गुंथे सउ मली ॥
सदनशोभानिरखतां ते लक्ष्मी मन पाम्या रली २१॥

---

१ श्रीनवनीतप्रियाजी बालक हें ओर बालककों गान कियेतें तुरत नींद आवतहें यह जगतमें प्रसिद्ध हे यातें श्रीनवनीतप्रियाजीकों पोढतसमें वह गान आछो लागतहे यह वर्णन कियो ओर युगलस्वरूपकों वह गान प्रिय लागतहे यह अभिप्राय मुख्य हे सो टीकामें लिख्योहे.

'॥ संध्यासमे ॥ સો સાંઝકોં સબ બહુબેટીયેં ॥ सिंगारनौतन ।, નોતન સો નયો સિંગાર કરતહેં ફેર ॥ फुल्गुंथैसौमन्त्री ॥ સબ બહુબેટીયેં મિલિકેં પરસ્પર વેણીમેં ફુલ ગુંથત હેં ॥ અથવા[1] ॥ ફુલઘરકી સેવા કરતહેં ॥ અબ વાસભવકી શોભા કેસી હે સો નિરૂપણ કરતહેં ॥ सद्नशोभानिरखतां ॥ સદન જો અંતઃપુર જનાનો તાકી શોભા દેખિકે ॥ तैलक्ष्मी ॥ જે સદા વૈકુંઠમેં રહતહેં તે લક્ષ્મીજી ॥ मनपाम्यारली ॥ મનમે રલી સો [2]હર્ષ પાયે યાકો ભાવાર્થ યહ જો આનંદ

---

૧ ફુલઘરકી સેવાકો અર્થ કિયો યાતેં જેસેં વધાખ્યાનમેં શ્રીયશોદાજી સાંઝકું પ્રભુનકો નોતન શૃંગાર કરતહેં ઓર ફુલ ગુંથતહેં તેસેં ઇહાંહું અલૌકિકરીતસોં શ્રીનવનીતપ્રિયાજીકોં સહ સબ શૃંગારાદિક સુચન કિયો ઐસેં ભાસતહેં,

૧ લક્ષ્મીજી હર્ષ પાયે તાકો કારણ યહ જો વ્રજમેં લક્ષ્મીજી મુખ્યતાસું ફુલકી સેવા હી કરતહે યાહીતે માલિન સીજહાંલછિમીટાલે ઇત્યાદિ ગાયોહે ઓર પ્રત્યક્ષમેં હુ શ્રીયમુનાજીકે તીરપેં વહીવનમેં લક્ષ્મીજીકો સ્થાન હે વા વનકો

રૂપ જો લક્ષ્મીજી તે હુ જા શેભાકોં દેખિકેં આનંદ પાયે તાતેં બાશોભાકો ઉત્કર્ષ કહાકેહેનો ॥ ૨૧ ॥ અબ લક્ષ્મીજી હુ યા સુખકી આકાંક્ષા કરતહેં સો નિરૂપણ કરતહેં ॥

वास वांछे व्रज वसेवा एणीपेरें सुख पांमवा ॥
श्रीपूरुपोत्तम उत्तमवरने समे जोइ सिर नामवा २२

॥ वास ॥ જો ભુમિપેં રેહેનો તાકોં ॥ वांछे ॥ સો ઇચ્છતહેં તાકો પ્રયોજન કહતહેં ॥ व्रजवसेवा ॥ વ્રજ જો નિત્યલીલાસ્થાન તામેં બસિવેકેલીયેં ॥ અબ વૈકુંઠ છોડિકેં વ્રજમેં કહા કાર્ય હે સો કહતહેં ॥ एणीपेरें ॥ સો યાપ્રકારતેં ॥ सुखपांमवा ॥ સો સુખ પાયવેકેલીયે ॥ અબ યા સુખકી પ્રાપ્તિ કેસેં હોય તાકો ઉપાય કહતહેં ॥ श्रीपुरुपोत्तम ॥ શ્રી જો મુખ્યસ્વામિનીજી ઓર પુરૂપોત્તમ તે પ્રભુ યે કેસે

આજકાલ બેલવન કહતહે યાહીતેં શ્રીનવનીતપ્રિયજીકે ઇહાં ફુલ અંગીકાર હોતહે સો દેખિકે વે આનંદ પાવતહે.

॥ उत्तमवरं ॥ ઉત્તમ જે સત્વગુણાવતાર વિષ્ણુ તિનનેં વર તે શ્રેષ્ઠ તિનકોં ॥ અથવા ॥ શ્રી ॥ જે શોભા તાકરિકેં યુક્ત જે ॥ पुरुषोत्तम ॥ તે કેસે ॥ उत्तमवर ॥ ઉત્તમ જે શ્રીસ્વામિન્યાદિક તિનકે વર તે પતિ તિનકોં ॥ समेजोरें ॥ સો સ્વાધીકારોચિતસમય દેખિકેં ॥ सिरनामत्रा ॥ સો દંડવત કરિવેકેલિયે ઓર શ્રીપુરૂષોત્તમ ઉત્તમવરણેં એસો હુ ઇહાં પાઠ હે તાકો અર્થ ઓરટીકામેં કિયેહે યાકો ભાવાર્થ યહ જો પ્રભુ અંતર્યામી હે યાતેં માર્થનાકો કછુ પ્રયોજન નહી [1]સ્વાધીકારોચિતસમયમે દંડવતમાત્ર કરને ફેર ઇચ્છા હોયગી તો યા સુખકો દાન કરેંગે ॥ ૨૨ ॥ એસેં મુખ્યઅંતઃ પુરકી શોભા વર્ણન કરિકેં અબ સબ બાલકનકે નિવાસકે ગૃહનકો વર્ણન કરતહે ॥

---

૧ સ્વાધિકારોચિત સો અપને અધિકારપ્રમાણેં યોગ્ય.

प्रतिसदन शोभा अतिवणी भणी वेदवदने नजाय मकरंदमाता भमर गुंजे पक्षीनाद सहाय ॥ २३ ॥

॥ प्रतिसदन ॥ સબબાલકનકે ગૃહનમે ॥ शोभा ॥ સો સુંદરતા ॥ अतिवणी ॥ અતિબહુત યહ [1]દ્વિરૂક્તિ અનિર્વાચ્યત્વ સુચનકરિવેકેલિયે સો હી સ્પુટ કહતહેં ॥ भणीवेदवदनेनजाय ॥ વેદ તે [2]ચાર હે વદન સો મુખ જાકે ॥ અથવા વેદહેં વદનકે વિષે જાકે એસે જે બ્રહ્મા તિનતે ॥ भणीनजाय ॥ સો કહી નહી જાત હે ॥ અથવા ॥ મુર્તિમાન ચારોં વેદ તે હુ મુખતેં

---

૧ અતિ ઓર ઘણી યહ દોય શબ્દ કહે યાતે શોભાકો અનિર્વાચ્યપનો સુચિત ભયો ઇતમેં વાણીસું વર્ણન નહોયસકે એસી અલોકિકશોભા હે

૨ વેદ એસો ચાર સંખ્યાકો નામ જ્યોતિઃશાસ્ત્રાદિકનમેં પ્રસિદ્ધ હે.

કહી નહી સકતહેં એસેં વરકી શોભા વર્ણન કરિકેં બાહિરકી શોભા વર્ણન કરતહેં ॥ मकरंदमाता ॥ મકરંદ સો શ્રીયમુનાજીકેવિષેં કમલ હેં તિનકો રસ તાતેં માતા સો મતભયે એસે ભમર તે ભ્રમર તે ॥ गुंजे ॥ તે અવ્યક્તમધુર શબ્દ કરતહેં ઓર ॥ पक्षीनादसुहाय ॥ નાનાપ્રકારકે પક્ષીનકે શબ્દ સુહાવતહેંયાકો ભાવાર્થ સ્ફુટ હે ॥ ૨૩ ॥ અબ વે પક્ષી સામાન્ય પક્ષીજેસે નહીહેં લીલોપયોગી અલૌકિક હેં : સો નિરૂપણ કરત હેં ॥

लीलानें अनुसार कलरव कूजता द्विज
शोभता ॥ स्वस्वभावत्यागी ध्यानरागी
कोईक भावे लोभता ॥ २४ ॥

॥ द्विज ॥ જે પક્ષી તે ॥ लीलानेअनुसार ॥ સો લીલોચિત ॥ कूजता ॥ તે શબ્દ કરતહેં ઓર કેસે

---

૧ યે હંસ આદિ પક્ષી સબ લીલોપયોગિ હેં સો શ્રીભાગવતમેં કવચિચ્ચકલહંસાના મનુકુજતિકુજીતં ઇત્યાદિસ્થલનમેં પ્રસિદ્ધ હે.

॥ शोभता ॥ તે મનોહર હેં વર્ણઆકૃતિ જીનકી એસે ઓર ॥ कलरव ॥ બહુત મધુર હે શબ્દ જીનકો એસે પરેવા હંસ મોર આદિ અનેકપ્રકારકે પક્ષી હેં ॥ અબ વે પક્ષી ॥ स्वस्वभावरागी ॥ [1]અપનેં પક્ષીપનેકે સ્વભાવકોં છોડિકેં ॥ कोईकभावेलोमता કોઇક સો અનિર્વચનીય એસો ભાવ જો ભગવદ્ભાવ તામેં લોભતા તે લુબ્ધ હોયકેં ॥ ध्यानरागी ॥ ધ્યાન જો જા લીલાકે દર્શન કરતહેં તાકો ચિત્તમેં અનુભવ તાકો રાગી પ્રીતિવારે યાકો ભાવાર્થ યહ જો પક્ષ્યાદિક

---

૧ પક્ષીપનેકેં સ્વભાવકો ત્યાગ યહ જો જેસેં હંસ શરદઋતુમેં પ્રસન્ન રહતહેં વર્ષાકાલમેં માનસસરોવર બિના કહીં રહત નાહીં મયુર વર્ષાકાલમેં પ્રસન્ન રહતહે પરેવા દિનમેં હી વિશેષ ફિરતહેં ચકોર ચાંદનીકોં હી ચાહતહેં એસેં અપુનેં અપુનેં સ્વભાવકો ત્યાગ કરિકે યે પક્ષી ભગવલ્લીલાકે અનુસરસોં હી શબ્દાદિક કરતહેં સદા પ્રસન્ન રહતહે.

સબ લીલોપયોગિ [1]અલૌકિક હેં ॥ ૨૪ ॥ અબ સબસ્વરૂપ પોઢતહેં તાસમે ગાન હોતહે તાકો પ્રકાર વર્ણન કરતહેં ॥

सहचरीरत्न सुकंठनादें गान सुजस प्रकार ॥
रसिकजनसौं संगी मलीनें करे ते उच्चार ॥ २५ ॥

॥ सहचरीरत्न ॥ તે બહુબેટીનકી સહચરી અંતઃપુરમેં રહેવે બારી સ્રીયેં તે કેસી રત્ન તે સર્વસ્રીજનમેં સૌંદર્યાદિક ગુણકરિકેં ઉત્તમ વે ॥ सुकंठनादें ॥ સો અપુને આછે કોમલ કંઠકે સ્વરકરિકેં ॥ गान ॥ સો ગાવતહેં કહાં ગાવતહે સો કહતહેં ॥ सुजसप्रकार ॥

---

૧ વે સબ છતે દ્રિય મુની પક્ષિરૂપસોભગવલ્લીલાકો દર્શન કરત હે યાહીતે પક્ષી સ્વભાવકો ત્યાગ ઓર ભગવત્ધ્યાનમે અત્યંત આસક્તિ વિનકો યોગ્ય હે સો હી શ્રીભાગવતમેં વેણુગીતમેં પ્રાયોવતાંબુવિહગામુનયોવનેસ્મિન્ યા શ્લોકમેં વર્ણન કિયોહે યાહીતેં ટીકામેં પક્ષ્યાદિકસબલીલોપયોગિઅલૌકિકહેં એસેં કહ્યો.

સબસ્વરૂપકે જે દેવોદ્ધારાદિકચરિત્ર તે ॥ એસે અંતઃપુરકો પ્રકાર નિરૂપણ કરિકેં અબ બાહિરકો પ્રકાર નિરૂપણ કરતહેં ॥ रसिकजन ॥ રસ જે પ્રભુ તિનકે લીલાસુખકે અનુભવ કરિવેવારે તે રસિક શ્રીગુસાંઇજી સાતોંબાલકપ્રભૃતિ તિનકે જન તે સેવક ॥ અથવા ॥ रसिक ॥ જે આપકે લીલા રસકે અનુભવ કરિવેવારે એસે ॥ जन ॥ તે ગોવિંદ સ્વામિપ્રભૃતિ તે કેસે ॥ सौसंगी ॥ આપકે યશોગાનમે એકચિત્તવારે તે સબ ॥ मलीने ॥ સો મિલકે ॥ करेतेउच्चार ॥ તે સો સુજસપ્રકાર તાકો કરેઉચ્ચાર સો ગાન કરતહેં યાકો ભાવાર્થ સ્ફુટ હે ॥

અબ આધી તુકતેં ચરિત્રકો [1]ઉપસંહાર કરિકેં ઓર આધીતુકતેં પ્રાર્થના કરતભયે કડવા સમાપ્ત કરતહેં ॥

---

૧ ઉપસંહાર સો સમાપ્તિ.

एणीपेरें लीला करें श्रीवल्लभराजकुमार ॥
भक्तजनना कोड पूरो आपो चरणविहार ॥ २६ ॥

इतिश्रीगोपालदासकृतवल्लभाख्यानेअष्टम-
कडवासमाप्त ॥

॥ श्रीवल्लभराजकुमार ॥ શ્રીવલ્લભ જે શ્રીમહાપ્રભુજી તે કૈસે રાજ તે સબ આચાર્યનમેં શ્રેષ્ઠ તિનકે કુમાર તે પુત્ર આપ શ્રીગુસાંઇજી તે ॥ एणीपेरेंलीलाकरे ॥ યા પ્રકારતેં લીલા કરતહેં ॥ અબ ચરિત્ર પુર્ણ કરિકેં પ્રાર્થના કરત હેં ॥ [1]भक्तजननाकोडपुरो ॥ ભક્ત જે ભાયલાકોઠારી તિનકે જન સો દાસ મે ગોપાલદાસ તાકે કોડપુરો સો મનોરથ પુર્ણ કરો યહ કહા મનોરથ સો કહતહેં ॥ आपोचरणविहार ॥ ચરણસો આપકે ચરણારવિંદ તાકો વિહાર સો ચિત્તમે રેહેનો સો આપો મો દીજીયે યાકો ભાવાર્થ

---

[1] ભક્તજનના યા જગ્ગે દાસજનના એસો હુ પાઠ હે

यह जो आपके चरणारविंद मेरे चित्तमे सदा बिराजें यह मागत हुं ॥ अथवा ॥ ॥ चरण ॥ सो पद अक्षरब्रह्म नित्यलीला स्थान ताकेविषे ॥ विहार ॥ जो अनेकप्रकारकी आपकी लीला ते ॥ आपो ॥ सो दीजीये याको भावार्थ यह जो नित्यलीलामें मेरो अंगीकार करियें येही मे मागतहूं ॥ २६ ॥

श्लोकः ॥ [2]अष्टमेविठ्ठलेशानांमाहात्म्यंपापनाशनम् ॥ परिवारालंकृतानांचरितंचनिरूपितम् ॥ ८ ॥

---

१ अक्षरब्रह्म श्रीपुरुषोत्तमके चरणारविंदरूप हे तथा लीलास्थान हे सो बात ब्रह्मवल्लीआदिउपनिषदनमें तथा निबंधादिकग्रंथनमें प्रसिद्ध हे याहीतें टीकामे चरणशब्दको अर्थ अक्षरब्रह्म यह कियो,

२ अब यारीतसों अष्टमाख्यानको व्याख्यान करिकें गोस्वामिश्रीजीवनजीमहाराज या आख्यानको सब अर्थ संक्षेपसों एकश्लोकमें आज्ञा करतहें ता श्लोकको अर्थ या अष्टम आख्यानमें अपुने परिवार करिकें शोभायुक्त ऐसे जे श्रीगुसांईजी तिनको माहात्म्य और चरित्र निरूपण कियो वह

ઇતિશ્રીમદ્દબાલકૃષ્ણચરણૈકતાનશ્રીમદ્ગોવર્દ્ધનગુરૂ
પાદપદ્મપરાગપ્રાપ્તપરમોદયશ્રીમદ્ગોકુલોત્સ
વાત્મજજીવનાખ્યેનવિરચિતમષ્ટ
માખ્યાનવ્યાખ્યાનંસુમા
પ્તિમગમત્

માહાત્મ્ય ઓર ચરિત્ર પાપ નાશન હે ઇતને શ્રવણ માત્રસો જીવનકે પાપનકો નાશ કરિવેવારે હે અબ યા આખ્યાનમે પ્રથમ બારહતુકનમે ઐશ્વર્યાદિકભગવદ્ગુણનકો વર્ણન કિયો યાતે સંપુર્ણ મહાત્મ્ય દિખાયો ઓર તેરમીતુકમેં એવાતેગુણ નિધિનાથગાતાબ્રહ્મહત્યાદિકઅઘજોતે યહ કહ્યો યાતે પાપ નાશ કરિવેકો સામર્થ્ય હુ સ્પષ્ટ કિયો ઓર શ્રીનવનીતપ્રિયજીકી સેવાપ્રભ્રતિ આપકે ચરિત્રકોહુ ઇહા વર્ણન કિયો અબ યા આખ્યાનકે અર્થકો દોહા કહયોં રૂચિરપરિવારયુત વિઠ્ઠવકો ગુણખાન દરિતહારિમહિમાચરિત ઇહું અષ્ટમ આખ્યાન ઇતિ શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યમતવર્તિનામોક્ષગુરૂસ્વમાતામહગોરવ મિશ્રીવૃજવ લ્લભચરણૈકતાનેનસ્વપિતૃસકાશાદેવલબ્ધવિદૃયેનપંચનદિઘનશ્યામ બદ્દાત્મજગોવર્દ્ધનાશુકવિનાકૃત અષ્ટમાખ્યાનવ્યાખ્યાનદિપક સંપુર્ણમ્

॥ नवमाख्यान ॥

અબ અષ્ટમાખ્યાનમે પરિવારચરિત્ર વર્ણનાકરિકેં નવમાખ્યાનમેં ગોપાલદાસજી અપની જીહ્વાકોં શિક્ષા કરતભયે શ્રીમહાપ્રભુનકે પરિવારકો ઓર નામપુર્વક સબબાલકનકે [1]ગુણનકો સંક્ષેપતેં વર્ણનકરતભયે શ્રી; વલ્લભાચાર્યજીકે પરિવારકો નામસ્મરણ ક્ષણમાત્ર હુ છોડનાં નહી યહ શિક્ષા અપને અંતઃકરણકોં કરતહેં ॥ અબ શ્રીપુરૂષોત્તમકે સ્મરણકો અવશ્યકત્વ તો શ્રીમહાપ્રભુનનેં ચતુઃશ્લોકીમે [2]ગોકુલેશ્વરપાદયોઃ ॥ સ્મરણં ભજનં ચાપિ નત્યાજ્યમિતિમેમતિઃ ॥ યા

---

૧ ગુણ સો ઐશ્વર્યવીર્યાદિક છ યે છઓં શ્રીગિરિધરજીમે સ્પષ્ટ હેં ઓર શ્રીગોવિંદરાયજી પ્રભૃતિનમેં ક્રમસું એક એક ગુણ સ્પષ્ટ હે યહ બાત મુલપુરૂષાદિકનમેં પ્રસિદ્ધ હે તારીતસોં ઇહાં હુ સંક્ષેપસો વર્ણન કરીહે.

૨ શ્રીગોકુલકે પતિ નિઃસાધનજનનકે રક્ષક જે પ્રભુ તિનકે ચરણારવિંદકો સ્મરણ ઓર ભજન નિરંતર કરનો કબ હુ છોડનો નહિ.

શ્લોકમે નિરૂપણ કિયોહે ॥ रागविभास ॥ અબ યા આખ્યાનકો ગાન પ્રાતઃકાલમે તો અવશ્ય કરનો તાતે સ્વદેહમે [1]ભગવત્તેજકી વૃદ્ધિ હોય યા અભિપ્રાયતે પ્રાત કાલકો રાગ વિભાસ તામે યા આખ્યાનકો ગાન કિયો ॥

नितप्रतिक्षणक्षण सुमरियेँ श्रीवल्लभनो परिवार रे रसना ॥ श्रीपुरुषोत्तम प्रगटिया जगत करेवा उद्धार रे रसना ॥ १ ॥

॥ रेरसना ॥ મો હે જીભ્હા ॥ અબ જીભ્હાવાચક રસનાશબ્દ કહેયો યાતે નામસ્મરણકું [2]રસરૂપત્વ ઘો-

---

૧ વિશેષેણભાસયતેઇતિવિભાસ એસો વિભાસશબ્દકો અર્થ હોતહે તાતે ભગવતેજકી વૃદ્ધિ હોય યહ અર્થ ટીકામે કિયો.

૨ જીભ્હા સબરસનકો ચાખતહે તાહીતે યાકો રસના કહતહે તા જીભ્હાકો ઇહા ઉપદેશ કિયોહે જો તુ ભગવન્નામ સ્મરણરૂપ રસ ચાખ તાતે ભગવન્નામસ્મરણકો રસરૂપતા સુચિત ભઈ.

तन क्रियो ॥ नित्त ॥ सो नित्य सो હુ ॥ प्रतिक्षणक्षण ॥ सो વારંવાર ॥ અથવા ॥ प्रतिक्षण ॥ सो વારંવાર સો હુ ॥ [1]क्षण ॥ सो હર્ષ આનંદ તાકરિકે સહિત ॥ सुमरियें ॥ सो સ્મરણ કરનો ડોનકો સો કહતહેં ॥ श्रीवल्लभनोपरिवार ॥ श्रीવલ્લભાચાર્યજીકો પરિવાર સો કુટુંબ તાકોં ॥ યાકોં હેતુ કહતહેં ॥ श्रीपुरुषोत्तमप्रगटिया ॥ श्री જે શ્રીસ્વામિનીજી તિનસહિત પુરૂષોત્તમ પ્રગટ ભયે હેં તાકો કારન કહતહેં ॥ जगतकेरेवाउद्धार ॥ જગતમે જે દૈવીજીવ હેં તિનકો ઉદ્ધાર કરિવેકો ॥ અબ શ્રીપુરૂષોત્તમ પ્રગટિયા એસેં કહ્યો યાતેં યહ સુચન કિયો જે બહુબેટી સબ શ્રીસ્વામિનીજીકો સ્વરૂપ હેં ઓર બાલક સબ શ્રીપુરૂષોત્તમકો સ્વરૂપ હેં યેહી પ્રકાર તત્વદીપમે

---

૧ ક્ષણ એસો હર્ષકો નામ અમરકોશાદિકનમે પ્રસિધ્ધ હે

[1]કદાચિત્સર્વમાત્મૈવભવતીહજનાર્દનઃ ॥ યા કારિકામે નિરૂપણ કિયોહે ॥ અથવા ॥ યહ વાણી શ્રી ગુસાંઇજીકી હે યાતે માતાપિતાકો નામ પ્રત્યક્ષ લેનો નહી એસી [2]મર્યાદા હે તાતેં પરોક્ષરીતીતે આજ્ઞા કરતહેં ॥ શ્રીપુરુષોત્તમપ્રગટિયા ॥ શ્રી જો શ્રી માહાલક્ષ્મીજી ઓર પુરૂષોત્તમ શ્રીમાહાપ્રભુજી યે

---

૧ યા નિબધકી કારિકામે નિત્યલીલાસૃષ્ટીકો નિરૂપણ કિયોહે જો નિત્યલીલામે ભગવાન આપ હી સર્વરૂપ હોતહે તેસે ઇહા હુ વેસો હી પ્રકાર હે તાહીતે ટીકામે યારથરૂપે યહ કારિકા લિખી

૨ ધર્મશાસ્ત્રમે કહયો હે જો આપનો નામ ઓર ગુરૂનકો નામ ઓર અત્યત લોભી કો નામ ઓર અપુને બડે બાલકકો નામ ઓર સ્ત્રીકો નામ ઇતને નામનકો અપને મુખતે સ્પષ્ટ ઉચ્ચાર કરનો નહી યહ મર્યાદા આત્મનામગુરોર્નામનામાતિ‌ૢ પણસ્યચ ઇત્યાદિવાક્યનતે સિદ્ધ હોતહે.

યુગલસ્વરૂપ સ્વવંશદ્વારા હું જગતકો [1]ઉદ્ધાર કરિવેકોં પ્રગટેહેં ॥ ૧ ॥ અબ આપ શ્રીમહાપ્રભુ કેસેં હેં સો નિરૂપણ કરતહેં ॥

कलिमा कारण एह छें बीजूं सर्व भूमिनो भार रे ॥ एविना बीजूं सरवे बोड्वूं चौदलोक सणगार रे ॥ २ ॥

॥ कलिमाकारणएहछे ॥ કલી જો કલિયુગ તામે કારણ તે દૈવોદ્ધારકે કારણ સો હેતુ યહ છે યે શ્રીમહાપ્રભુજી હેં યાહીતેં [2]દૈવોદ્ધારપ્રયત્નાત્મા એહ સર્વોત્તમજીમે આપકો નામ હે ॥ અથવા ॥ [3]कलिमा ॥

---

૧ વંશદ્વારા ઉદ્ધારકેલિયે હી પ્રકટેહે યાહી તે ભુવિભક્તિપ્રચારયકકૃતેસ્વાન્વયકૃત્ યહ આપકો નામ હેં.

૨ દૈવીજીવનકે ઉધ્ધાર કરિવેકો પ્રયત્ન હી આપકે મનમેં રહત હે યાતેં દૈવોધ્ધાર પ્રયત્નાત્મા યહ આપકો નામ હે.

૩ મા એસો લક્ષ્મીકો નામ હે ઓર લક્ષ્મીકે નામ કિતનેક શોભાવાચક હુ હોત હેં યાતેં માશબ્દકો શોભા યહ અર્થ કિયો.

સો કલિયુગકી શોભા [1]નામસ્મરણમાત્રતેં મોક્ષ હોય યારૂપી શોભા તાકે ॥ कारण ॥ તે સ્મરણમાર્ગકે પ્રગટ કરિવેવારે યાહીતેં [2]પૃથકશરણમાર્ગોપદેષ્ટા યહ સર્વોત્તમજીમેં આપકો નામ હે ઓર કલિયુગમેં નામસ્મરણમાત્રતેં મોક્ષ હોય સો તો શ્રીમદ્ભાગવતમેં [3]કલૌતદ્ધરિકીર્તનાત્ ઇત્યાદિસ્થલમેં નિરૂપણ કિયોહે

---

૧ નામસ્મરણમાત્રતેં મોક્ષ હોતહે યહ બાત પદ્મપુરાણ નારદપંચરાત્રાદિકગ્રંથનમેં પ્રસિદ્ધ હે.

૨ ઉપાસનાદિકમાર્ગનતેં શરણમાર્ગ સ્વતંત્ર જુદો હે એસેં આપનેં નિબંધાદિક ગ્રથનમેં ઉપદેશ કિયોહે તાતેં પૃથકશરણમાર્ગોપદેષ્ટા યહ નામ હે

૩ દ્વાદશસ્કંધતૃતીયાધ્યાયમે કલેર્દોષનિધેરાજન્ ઇત્યાદિ શ્લોકનમેં કહ્યો હે જો સબદોષનકો નિધાન જો કલિયુગ તામેં એક બડો ગુણ હે જો યામેં શ્રીકૃષ્ણકે કીર્તનમાત્રતેં સબ સંસારબંધ છુટિકે મનુષ્ય મુક્તિ પાવતહે જો સત્યયુગમેં

ઓર એહકે એસેં કહયો યાતેં ગોપાલદાસજીકીં વા-
સંમે શ્રીમહાપ્રભુનકે દર્શન ભયે એસેં ભાસતહે ઓર
॥ बीजूंसरवेभूमिनोभार ॥ બીજું સો ઇન બિના ભુમિ-
નોભાર સો પૃથ્વીકે ભારરૂપ હેં ઓર આપ કેસેં હેં
સો કહત હેં ॥ एविनाबीजूंसरवेबोड्वूं ॥ એ જે યે
શ્રીમહાપ્રભુજી તિનબિના બીજું સરવેબોડવું ઓર સબ
બોડ્વું સો મુંડિતકેશજેસો હે યાહીતે ॥ चौदलोक-
सणगार ॥ ચતુર્દશલોકકે સિંગારરૂપ આપ હેં યાકો
ફલિતાર્થ યહ જો દેવોદ્ધારકો અસાધારણ કારણ આપ
હેં ઓર બ્રહ્માંડકે પતિ હેં ॥ ૨ ॥ એસેં શ્રીગુસાં-
ઇજીકે સંક્ષેપતેં ગુણ વર્ણન કરિકેં ॥ અબ ગુણ-
નામપુર્વક પરિવારકોં ક્રમતેં વર્ણન કરતહેં ॥

ભગવાનકે ધ્યાનતે ફલ ઓર ત્રેતાયુગમેં યજ્ઞ કીયેતેં જો ફલ
હોય ઓર દ્વાપરમેં સેવા કીયેતેં જો ફલ હોય સો ફલ કલિ-
યુગમે પ્રભુનકે ગુણકિર્તનમાત્રતેં મિલતહે યાહી રીતસું દુસરે
પુરાણનમેં હુ કહયો હે

श्रीगोपीनाथजी सुहामणा नवजलघनतनुभाण ॥
सुख दाता-लघुभ्रातना पुरणपुरुष प्रमाण ॥ ३ ॥

॥ श्रीगोपीनाथजी ॥ તે શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકે બડે પુત્ર વે કેસે હેં ॥ सुहामणा ॥ તે અત્યંત મનોહર ઓર કેસે ॥ नवजलघनतनुभाण ॥ નયો જલભરિત જો ઘન મેઘ તિનજેસી હે તનુ ભાન સો શ્રીઅંગકી કાંતિ જીનકી એસે ઓર કેસે ॥ सुखदातालघुभ्रातना ॥ લઘુભ્રાતા તે છોટેભાઈ શ્રીગુસાંઈજી તિનકે સુખદાતા તે સુખ દેવેવારે ઓર કેસે ॥ पूर्णपुरुष ॥ સો સર્વગુણનકરિકે પરિપુર્ણ સર્કર્પણવ્યુહાત્મક ઓર ॥ प्रमाण ॥ તે મર્યાદાસ્થાપક ॥ અથવા ॥ ॥ [1]पूर्णपुरुष ॥ જે પ્રભુ તિનકે ॥ प्रमाण ॥ તે જ્ઞાન કરાયવેવારે ॥ ૩ ॥

---

૧ શ્રીગોપીનાથજી શ્રીબલદેવજીકો અવતાર ઓર શ્રીમન્દેવજી પ્રમાણસ્વરૂપ હે ઓર જ્ઞાનશક્તિપ્રધાન હે સો વેણુગીતાદિસ્થલકે શ્રીસુબોધિનીજીમે સ્ફુટ હે યાતે ટીકામે વ્યાખ્યાન કિયો સો યોગ્ય હે

कमललोचन करुणाभऱ्या श्रीविठ्ठल सुखराश ॥
डीठडे ताप त्रिविध टले स्मरणमात्र अघनाश ॥४॥

॥ श्रीविठ्ठल ॥ તે નિસ્સાધનજનહિતકર્ત્તા શ્રીગુસાંઇજી વે કેસે હેં ॥ कमललोचन ॥ તે કમલ જેસે હે નેત્ર જીનકે ॥ અત્ર યા વિશેષણનેં સૌંદર્ય ઓર પુરૂષોત્તમત્વ સુચન કિયો ક્યોં જો કમલ લોચન યહ નામ કોશમેં પ્રભુનકો હી હે ઓર શ્રીગોપીનાથજીકું[1] વેદસ્વરૂપત્વ નિરૂપણ કિયો ઓર શ્રીગુસાંઇજીકું પુરૂષોત્તમત્વ નિરૂપણ કિયો તાતેં દોઉસ્વરૂપનકો અભેદ સુચન કિયો ક્યોં જો [2]વેદોનારાયણઃ સાક્ષાત્સ્વયંભુરિતિશુશ્રુમઃ ઇત્યાદિ વાક્યતેં પુરૂષોત્તમ ઓર વેદ એક

---

૧ એસે શ્રીમહાપ્રભુનકે જ્યેષ્ઠપુત્ર શ્રીગોપીનાથજીકો વર્ણન કરિકેં શ્રીમહાપ્રભુનકે કનિષ્ઠપુત્ર જે શ્રીગુસાંઇજી તિનકો વર્ણન કરતહેં કમલલોચન યાતુકમે.

૨ ષષ્ઠસ્કધમેં કહુયોહે જો વેદ હે તે સાક્ષાત્પ્રભુ હેં વે આપહીતેં પ્રકટ ભયેહે કાઉકે બનાયેભયે નહીંહે એસેં સુનેહેં.

હી સ્વરૂપ હેં યાહીતેં પ્રથમ પ્રાગટ્ય શ્રીગોપીનાથજી કો હે પીછે શ્રીગુસાંઇજીકો હે ક્યોં જો પ્રમાણ વિના પ્રમેયકો જ્ઞાન નહી હોય જેસેં ચક્ષુવિના કોઇબી પદાર્થ નહી દીસે તેસેં ॥ યાહીતેં [1]સ્વયંપ્રકાશત્વ પુરૂષોત્તમકો સ્ફુટ ભયો ક્યોં જો વેદ ભગવદ્રૂપ હેં ઓર પુરૂષોત્તમકો જ્ઞાન વેદતેં હી હોતહે ઓર પ્રમાણતેં નહી હોતહે યહ પ્રકાર [2]ઇક્ષત્યધીકરણમેં સ્ફુટ નિરૂપણ કિયોહે ઓર આપ કેસે હેં ॥ करुणामन्या ॥ કે કરૂણાસાગર ॥ અથવા ॥ જીનકે કમલ જેસે લોચન કરૂણાભરેહે યા વિશેપણતેં રસિકભક્તનકોં સુભક્તતા

---

૧ જેસેં દીવાકે પ્રકાશતે ઓર પદાર્થ દીખતહેં પરંતુ દીવાતો આપ અપને પ્રકાશતેં હી દીસતહે તેસેં પુરૂષોત્તમકે ચૈતન્યગુણપ્રકાશતેં સબપદાર્થનકો જ્ઞાન હોતહે ઓર પુરૂષોત્તમકો જ્ઞાન તો તિનકે સ્વરૂપ જો વેદ તિનસું હોતહે તાતે સ્વયંપ્રકાશ કહાવતહે.

૨ વ્યાસસુત્રકે પ્રથમાધ્યાયકે પ્રથમપાદમેં સાતસુત્રકો ઇક્ષત્યધિકરણ પ્રસિદ્ધ હો.

સુચન કરી ઓર યહ વિશેષણ ઉપલક્ષણરીતિતેં કહયો |યાતેં નખસિખકોટિકંદર્પલાવણ્ય હેં યહ સુચન કિયો ॥ અબ યા રીતતેં તો [1]પરિછિન્નપનો ઓર દેહિત્વ સિદ્ધ હોત હેં તાકો નિવારણ કરતહે ॥ मूलम् ॥ તે અગણિતાનંદસ્વરૂપ પુરૂષોત્તમકું [2]અગણિતાનંદસ્વરૂપત્વ તો બ્રહ્મવલ્લીમે નિરૂપણ કિયોહે ॥ અબ એસો સ્વરૂપ હે તાકો ચિન્હ કહા સો કહત હેં ॥ डीठडतापत्रिवियस्त्रे॥ દર્શન કિયેતેં ત્રિવિધ જે આધ્યાત્મિક આધીદૈવિક આધીભૌતિક એસે જે તાપ તે ટલે તે મિટે યાકો ભાવાર્થ યહ જો સુખ વિના તાપનિવૃત્તિ ન હોય ॥ અબ તાપનિવૃતિ તો લૌકિકમે અપનો પ્રિય હોય તાકે દર્શનમાત્રતેં હુ

---

૧ જાકો કોઇબી તરહસુ પરિણામ હોયસકે સો પરિછિન્ન કહયો જાય.

૨ જાકી ગીનતી ન હોયસકે સો અગણિત પુરૂષોત્તમકો આનંદ અગણિત હે કયો જો વાણી મન કછુ ભી પુરૂષોત્તમતાંઇ પંહુચિસકત નાહિ ઓર વાણીમન બિના ગીનતી હોયસકતનાહિ.

હોતહે યા શંકાકે નિવારણાર્થ પુરૂષોત્તમત્વ મુખ્ય ઓર હુ વિશેષણ કહતહેં ॥ स्मरणमात्रअघनाश ॥ આપકે સ્મરણમાત્રતેં સબ અઘ જે પાપ તિનકો નાશ હોત હે યાકો ફલિતાર્થ યહ જો શ્રીગુસાંઈજી પુર્ણ પુરૂષોત્તમ હેં ॥ ૪ ॥ અબ સાત બાલકનકો ક્રમસે નામોચ્ચારણપુર્વક સપત્નીક વર્ણન કરતહેં ॥

श्रीगिरिधर नरभुषण भ्रात सकल धुरिधार ॥
वक्ता वेदशास्त्रतणा श्रीभामिनीजीभरतार ॥५॥

॥ श्रीगिरिधर ॥ તે શ્રીગિરિધરજી જીનકો નામ હે તે શ્રીગુસાંઈજીકે જ્યેષ્ઠપુત્ર વે કેસે હેં ॥ नरभूषण ॥ નર જે પુરૂષ તિનકે ભુષણ તે ભુષાકરિવેનારે યાકો ભાવાર્થ યહ જો ઓર પુરૂષનકો લૌકિકસૌંદર્ય હે ઓર આપકો અલૌકિક સૌંદર્ય હે યાતેં પુરૂષ માત્રકે ભુષણરૂપ હેં ॥ અબ સૌંદર્ય નિરૂપણ કરિકેં જ્યેષ્ઠત્વ નિરૂપણ કરતહેં ॥ भ्रातसकलधुरिधार ॥ भ्राता જે શ્રીગોવિંદરાયજીપ્રભૃતિ છ બાલક તિનરૂપ કલા તાકરિકે યુક્ત એસે ॥ અથવા ॥ ॥ भ्रात ॥ જે છઓં બાલક

તિનરૂપ ॥ सकल ॥ સો ચંદ્ર તિનકેવિષેં ॥ [1]धुरिधार ॥ સો ધુરંધર સર્વપ્રકારતેં બડેહેં ॥ અબ જ્યેષ્ટત્વ નિરૂપણ કરિકેં ગુણોત્કર્ષ નિરૂપણ કરતહેં ॥ वक्तावेदशास्त्रतणा ॥ વેદ જે ચારોં વેદ ઓર શાસ્ત્ર તે [2]છ શાસ્ત્ર તિનકે વક્તા[3] સો ઉપદેશકરિવેવારે ॥ અબ ગુણોત્કર્ષ નિરૂપણ કરિકેં આશ્રમોત્કર્ષ સુચન કરત હેં

---

૧ શ્રીગિરિધરજીપ્રભૃતિ સાત બાલકનમેં શ્રીગિરિધરજી એશ્વર્યાદિક છહોં ધર્મનતે પરિપુર્ણ હેં ઓર શ્રીગોવિંદરાયજી શ્રીબાલકૃષ્ણજીપ્રભૃતિ છ બાલકનમેં મુખ્યતાસું એશ્વર્ય વીર્યાદિ એક એક ધર્મ સ્ફુટ દીસતહે યહ બાત મુલપુરૂષાદિક ગ્રંથનમેં પ્રસિદ્ધહે યાહીતેં ધુરિધાર યા પદકોસબપ્રકારતેં બડે યહ અર્થ કિયો.

૨ છ શાસ્ત્ર સો કાપિલાદિસાંખ્ય પાતંજલાદિ યોગ કાણાદતર્ક ગૌતમન્યાય જૈમિનીયપુર્વમીમાંસા વ્યાસકૃતઉત્તર મીમાંસા.

૩ વક્તાવેદશાસ્ત્રતણા યા જગોં શાસ્તાવેદશાસ્ત્રતણા એસો હુ પાઠ હે.

॥ श्रीभामिनीजीभरतार ॥ શ્રીભામિનીબહુજીકે પતિ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો સર્વ આશ્રમકો નિર્વાહ [1]ગૃહસ્થાશ્રમ કરતહેં તાતેં સબ આશ્રમનતેં શ્રેષ્ઠ હે તાકો આપને અંગીકાર કિયોહે યાતેં સર્વપ્રકારતેં આપ શ્રેષ્ઠ હેં ॥ ૫ ॥

श्रीगोविंद आनंदमय धर्मसकलनूं धाम ॥
श्रीराणीरंजन रूडला भक्तसकलविश्राम ॥ ६ ॥

॥ श्रीगोविंद ॥ તે શ્રી ગોવિંદરાયજી શ્રીગુસાંઈજીકે દ્વિતીયપુત્ર વે કેસે હેં ॥ आनंदमय ॥ તે અગણિતાનંદ યાતેં પુરૂષોત્તમત્વ સુચન કિયો ક્યોં જો અગ-

---

૧ સબ આશ્રમકો નિર્વાહ ગૃહસ્થાશ્રમતેં હોતહે સો બાત મનુસ્મૃતિમેં તૃતીયાધ્યાયમેં કહીહે યથાવાયુંસમાશ્રિત્યવર્તંતે સર્વજંતવઃ તથાગૃહસ્થમાશ્રિત્યવર્તંતેસર્વઆશ્રમાઃ ઇત્યાદિ ઔર દક્ષસ્મૃતિમેં હુ ત્રયાણામાશ્રમાણાંચગૃહસ્થોયોનિરૂચ્યતે સીદ માનેનતેનૈવસીદંત્યત્રપરેત્રયઃ ઇત્યાદિ યા બાતકો વિશેષવિવેચન મેને વલ્લભસ્તોત્રકી ટીકામેં લિખ્યો હે.

ણિતાનંદમયનો પુરૂપોત્તમ હી હૈં યહ બ્રહ્મવલ્લી ઉપ-
નિષત્પ્રભૃતિનમે નિરૂપણ કિયોહે ॥ધર્મસકલ ॥ તે સબ
ભગવદ્ધર્મ તિનકે ॥ ધામ ॥ સો નિવાસસ્થાન
॥ અથવા ॥ પુરૂપોત્તમ ઓર અક્ષરબ્રહ્મકો અભેદ
સુચન કરતભયે અક્ષરબ્રહ્મત્વ આપકું નિરૂપણ કરત
હૈં ॥ ધર્મસકલનૂંધામ ॥ ધર્મ હે સકલસોં કલાયુક્ત
જાનતેં એસે જે વેદ તિનકો ધામ સો સ્થાન ॥ અબ
અક્ષરબ્રહ્મકું વેદસ્થાનત્વ તો [1]ભૃગુવલ્લીઉપનિષત્પ્રભૃ-
તિનમેં તથા બૃહદ્વામનપુરાણમે [2]અક્ષરબ્રહ્મપરમંવેદા-
નાંસ્થાનમુત્તમમ્ ॥ ઇત્યાદિસ્થલનમે નિરૂપણ કિયોહે
॥ અબ અક્ષરબ્રહ્મસહિત પુર્ણપુરૂપોત્તમ આપ પ્રગટ

---

૧ ભ્રગુવલ્લીઉપનિષત્મેં યે ભ્રગુવરૂણુસબંધી ઉપનિષદ્વિદ્યા પરમવ્યોમઅક્ષરબ્રહ્મધામમેં રહતહે એસેં કહયો તથા ઓરહુ-જગ્ગે સબ ઋચા પરમવ્યોમઅક્ષરબ્રહ્મમેં સદા સ્થિત રહતહેં એસેં કહ્યોહે.

૨ પર જે પુરૂપોત્તમ તિનકો અનુભવ કરાયવેવારો જો અક્ષરબ્રહ્મ સો વેદનકે રહિવેકો ઉત્તમ સ્થાન હે.

ભયે હેં યહ નિરૂપણ કરિકેં અવતારસમયકો સ્વરૂપકો નિરૂપણ કરતહેં ॥ श्रीराणींरंजन ॥ શ્રી જે શ્રીસ્વામિનીજી તિનકે અબ તાર એસે જે શ્રીગણીબહુજી તિનકે રંજન સો અત્યંતસુખદેવેવારે ॥ અબ સુખદાતૃત્વ નિરૂપણ કરિકે સૌંદર્ય નિરૂપણ કરતહેં ॥ रूडला ॥ તે સુંદર [1]કોટિકંદર્પલાવણ્ય ॥ અબ સૌંદર્યનિરૂપણ કરિકેં ગુણનિરૂપણકરતભયે અવતાર[2]કાર્યકો નિરૂપણ કરતહેં ॥ भक्तसकलविश्राम ॥ સબભક્તનકે વિશ્રામ ને આધાર સબદુઃખ નિવારણકરિવેવારે ॥ અથવા ॥ भक्त ॥ હેં ॥ सकल ॥ સો તેજ

---

૧ કોટિકંદર્પલાવણ્ય સો કરોડકામદેવજેસા જીનકો લાવણ્ય હે

૨ અવતારધરિવેકો કાર્ય ઇતનેં ભકતોકો પ્રચાર કરનો ભક્તનકો સંતાપ હરનો ઇત્યાદિ અબ યા તુકમેં આનંદમયતા કહી ઓર સકલધર્મકી રક્ષા કહી ઓર સબભક્તનકે વિશ્રામ સ્થાન આપ હે યહ કહ્યો યાતે શ્રીગોવિંદરાયજીમેં પરિપુર્ણ ઐશ્વર્ય ગુણકો વર્ણન કિયો.

સ્વી જાતેં એસી જો ભક્તિ તાકે ॥ विश्राम ॥ સો સ્થાન યાકો ફલિતાર્થ યહ જો શ્રીપુરૂષોત્તમ યુગલસ્વરૂપતેં અક્ષરબ્રહ્મસહિત પ્રગટ ભયે હેં ॥ ૬ ॥

श्रीवालकृष्णजी वालुवा सुंदर मीनले वान ॥
कमललोचन कमलापति छवी को नहीं एसमान ७

॥ श्रीवालकृष्णजी ॥ શ્રીગુસાંઇજીકે તૃતીયપુત્ર વે કેસે હેં સો કહતહેં ॥ वालुवा ॥ સો બાલલીલાયુક્ત ઓર ॥ सुंदर ॥ તે મનોહર ઓર ॥ मीनलेवान ॥ તે શ્યામવર્ણ ઓર કેસે ॥ कमललोचन ॥ તે કમલજેસે જીનકે નેત્ર હેં એસે ઓર કેસે ॥ कमलापति ॥ તે શ્રીકમલાબહુજીકે પતિ ઓર કેસે ॥ [1]छवीकोनहीएसमान ॥

---

૧ યા તુકમેં સબતેં અધિક તેજ વર્ણન કિયો તાતેં દેવનિગ્રહાત્મકવીર્ય સુચિત ભયો સો હી કમલાપતિ યા વિશેષણતેં દ્રઢ કિયો કયો જો લક્ષ્મીજી ઓર સબ દેવતાનકો અનાદર કરિકે પ્રભુનકો વરેહેં સો અષ્ટમસ્કંધમેં પ્રસિદ્ધ હે ઓર સુંદર યા પદતેં કૃષ્ણંનિરીક્ષ્યવનિતોત્સવચારૂવેષં યા શ્લોકોક્ત વીર્ય હુ સુચિત ભયો.

ઇનકે તેજતુલ્ય કોઇકો તેજ નહીહે ॥ અબ યાતુ
કમેં પુર્ણપુરૂષોત્તમત્વ શ્રીબાલકૃષ્ણજીકો નિરૂપણ કિયો
કયોં જો પ્રથમ વિરૂદ્ધધર્માશ્રયત્વ · પુરૂષોત્તમકો હી હે
સો નામતેં સુચિત ભયો સો હી સ્પષ્ટ કહતહું
॥ અબ કૃષ્ણશબ્દતો પરબ્રહ્મવાચક હે કયોં જો
કૃષ એસો સત્તાકો નામ હે ઓર ણ એસો આ-
નંદકો નામ હે યાતેં કૃષ્ણ એસો સદાનંદપરબ્રહ્મકો
નામ હે સો ઉપનિષદનમેં કહયો હે ઓર પરબ્રહ્મ
તો સદૈકરસ હેં તોહુ બાલ યહ વિરૂદ્ધધર્માશ્રયત્વ
ઓર શ્રી જો સ્વામિનીજી ॥ તિનકરિકેં યુક્ત એસે
હેં તો હું બાલ યહ હુ વિરૂદ્ધધર્માશ્રયત્વ હે યાતેં
નામ માત્રતેં હી વિરૂદ્ધધર્માશ્રયેત્વ પ્રથમ સુચિત
ભયો ઓર છેલો વિશેપણ છબીકોનહીએસમાન યાતેં
હુ પુરૂષોત્તમત્વ સ્ફુટ સિદ્ધ ભયો કયોં જો ગીતા-
જીમેં [1]દિવિસુર્યસહસ્રસ્ય ભવેદ્યુગપદુથિતા ॥ યદિ-

---

૧ જો આકાશમેં હજારસુર્યનકી કાંતિ એકસંગ ઉદય પાવે
તો ભગવતેજકી કછુક ઉપમા યોગ્ય હોય.

ભાસ્સદૃશીસાસ્યાદ્દાસસ્તસ્યમહાત્મનઃ ॥ યા શ્લોકમેં એસેં હી નિરૂપણ કિયો હે ॥ અબ ઓર સબ વિશેપણ યદ્યપિ વિષ્ણુવાદિક વિભુતિપર લગત હેં તથાપિ [1]એકોપ્યસાધારણોધર્મોવિદ્યમાનઃશિષ્ઠાનસંદિગ્ધાન્બ્રહ્મધર્માનેવગમયતિ યા ન્યાયતેં પુરૂષોત્તમપર હી લગતહેં યાતેં આપ પુર્ણપુરૂષોત્તમ હેં યહ સિદ્ધ ભયો ॥ ૭ ॥

श्रीगोकुलपति अतिगुणनिधि तात्ततणो प्रतिबिंब ॥
पारवतीपति प्रेमसू शोभा सकल कुटुंब ॥ ८ ॥

॥ श्रीगोकुलपति ॥ તે શ્રીગોકુલનાથજી શ્રીગુસાંઇજીકે ચતુર્થપુત્र ॥ અબ નામતેં હી પ્રથમ પુરૂષોત્ત

---

૧ યહ પરિભાષા અણુભાષ્યમેં અંતસ્તદ્ધર્માદ્યધિકરણનમેં લિખીહે જો જાવાકયમેં અનેકધર્મ સંદિગ્ધ હોંય જો યહ ભગવદ્ધર્મ હે કે નહિ તથાપિ એકણી અસાધારણ ભગવદ્ધર્મ દીખે તો વા વાકયમેં વે સબ ભગવદ્ધર્મ જાનને.

મત્વ સુચિત ભયો કયોં જે ગોકુલ [1]નિસ્સાધન તાકે પતિ યહ ધર્મ પુરૂષોત્તમકો હી હે યહ [2]તસ્માન્મચ્છરણં ગોષ્ઠં યા શ્લોકકે સુબોધીનીજીપ્રભૃતિમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ અથવા ॥ શ્રી જે સ્વામિનીજી ઓર [3]ગોશબ્દતેં પૃથ્વી વાણી સ્વર્ગ ઇત્યાદિક તિનકો કુલ જો સમુહ તાકે પતિ રક્ષાકરિવેવારે ॥ અબ શ્રીપુરૂષોત્તમત્વ સુચક વિશેષણ કહતહેં ॥ अतिगुणनिधि ॥ અતિ તે અતીંદ્રિય અલાૈકિક જે ગુણ તિનકે નિધિ

---

૧ શ્રીગોકુલકો નિ સાધનપનો શ્રીભાગવતમેં અન્ધાપૃતં નિશિશયાનમતિશ્રમેણુ લોકંવિકુઠમુપનેષ્યતિગોકુલ સ્મ ઇત્યાદિ સ્થલનમેં કહ્યો હે.

૨ યાકો અર્થ પહિલે લિખ્યો.

૩ ગોશબ્દકે યહ સબ અર્થ અમરકોશમે સ્વર્ગેપુપશુવાગ્વજ્રદિઙ્નેત્રઘૃણિભુજલે લક્ષ્યદ્રષ્ટયો: સ્ત્રિયાપુંસિગો: યાર્દો: કમેં કહે હેં

તે ભંડાર ઓર કેસે ॥ तातत्तणोप्रतिबिंब ॥ -'तात'- તે શ્રીમહાપ્રભુજી ॥ અથવા ॥ શ્રીગુસાંઇજી તિનકે પ્રતિબિંબ તે પ્રતિનિધી ઇતનેં તુલ્ય ઓર કેસે ॥ पारवतीपति ॥ શ્રીપાર્વતી બહુજીકે પતિ ॥ प्रेमम् ॥ પ્રેમ જો ભક્તિ તાકે સુ તે ઉત્પન્નકરિવેવારે ॥ અથવા ॥ ॥ पारवतीपति ॥ તે શિવ તિનકે ॥ प्रेमसू ॥ સો પ્રેમતેં ॥ શોભા ॥ સો માહાત્મ્ય જીનકો યા વિશેષણકો ભાવાર્થ યહ જો મહાદેવજીકી હુ જીનકેવિષેં પ્રેમલક્ષણાભક્તિ હે યાતેં હુ પુરૂષોત્તમત્વ સુચિત ભયો ઓર કેસે ॥ शोभासकलकुटुंब ॥ શોભા શબ્દકો મધ્યમણિન્યાયતેં દોઇ આદિ સંબંધ હે સકલ કુટું-

---

૪ યહ આખ્યાનરૂપ વાણી શ્રીગુસાંઇજીકી હે યાતેં તાત-શબ્દકો અર્થ શ્રીમહાપ્રભુજી લિખે ઓર શ્રીગોકુલનાથજીકી આકૃતિ શ્રીમહાપ્રભુનકે સદ્રશ હે યાહી તેં શ્રીગુસાંઇજી ઉનકોં શ્રીવલ્લભ કહત હેં ઓર શ્રીગોકુલનાથજીકે તાત તો શ્રીગુસાંઇજી હેં યાતેં શ્રીગુસાંઇજીકો હુ અર્થ કિયો.

બકી શોભારૂપ આપ હેં યાતેં ભાવી જો - [1]માલા-રક્ષાદિરૂપ યશ હે તાકું સુચિત કિયો યાકો ભાવાર્થ સ્ફુટ હે ॥

श्रीरघुपति अतिगजगति रतिपति करुं बलिहार जानकीजीवन ए सदा मम मणि रत्नमयहार ॥ ९ ॥

॥ श्रीरघुपति ॥ તે શ્રીરઘુનાથજી શ્રીગુસાંઇજીકે પંચમપુત્ર ॥ અબ નામતેં મર્યાદાપુરૂષોત્તમત્વ સુચન કરિકેં પુર્ણપુરૂષોત્તમત્વ વિશેષણતેં સુચન કરતહેં

---

૧ અબ જા બિરિયાં ગોપાલદાસજીનેં યે આખ્યાન ગાયે તા બિરિયાં શ્રીગોકુલનાથજીકે તુલસીમાલાપ્રસંગાદિક ચરિત્ર જગતમેં ભયે ન હતે તાહીતે ટીકામેં ભાવીપદ લિખ્યો અબ યા તુકમેં અતિગુણનિધિ કહે ઓર સબકુટુંબકે શોભાહેતુ કહે ઓર શિવાદિદેવતાનકે પરમપ્રેમાશ્રયપનો હુ કહ્યો યાતેં અલાૈકિક યશોરૂપત્વ આપકું સુચન કિયો સો હી ટીકામેં યા રીતિમેં દિખાયો

॥ अतिगजगति ॥ હસ્તીતેં હુ સુંદર હે ચાલ જીનકી ॥ અથવા ॥ गज ॥ જો ગજેંદ્ર તાકી અતિગતિ હે જીનતેં તે ગજેંદ્રકું મોક્ષ દેવેવારે ॥ અબ ગજેંદ્રકું મોક્ષ દેવેવારે પુરૂષોત્તમ હી હેં યહ નિરૂપણ તો શ્રી હરિરાયજીનેં સપ્તશ્લોકીમેં યદિનહરિમાર્ગેપરિચયઃ યાકે વ્યાખ્યાનમે સ્ફુટ નિરૂપણ કિયોહે ॥ અબ આપ કેસે હેં ॥ रतिपतिकरुंबलिहार ॥ રતિપતિ જો કામ તાકોં [1]કરૂંબલિહાર સો વારનાખોં ॥ અબ કામ વાચક રતિપતિશબ્દ કહ્યો યાતેં [2]દોઉ સ્વરૂપનકી ઉપમાલાયક રતી ઓર કામ દોઉ નહીહેં દોઉ સ્વરૂપકો અલૌકિક સૌંદર્ય હે યહ સુચન કિયો ॥ અબ મર્યાદાપુરૂષોત્તમત્વ સુચક વિશેષણ કહતહેં ॥ जानकी-

---

૧ બલિ જો પુજાસાહિત્ય તાકો હાર સો ઉઠાયકે લે ચલિવેવારો દાસ યહ બલિહારશબ્દકો અર્થ પ્રાચીન ટીકામે લિખ્યો હે અબ કામદેવકો બલિહાર કરો સો આપકો દાસકરો ઇતને આપકે ઉપરસો વારિડારો યહ ફલિતાર્થભયો.

૨ દોઉસ્વરૂપ સો શ્રીજાનકીજી ઓર શ્રીરઘુનાથજી.

जीवनएमदा ॥ જાનકી તે શ્રીજાનકીજીબહુજી તિનકે એ સો યે જીવન તે પ્રિયપતિ સદા તે નિત્ય યાતે દોઉસ્વરૂપનકો પરસ્પર અનિર્વાચ્ય ઓર નિત્યપુર્ણ સ્નેહ સુચન કિયો ॥ અથવા ॥ ए ॥ તે શ્રીરઘુનાથજી ॥ सदा ॥ जानकीजीवन ॥ યાકો ભાવાર્થ યહ જો રામાવતારમેં હુ આપ જાનકીપતિ હી હતે ॥ અથવા ॥ નિત્યલીલાકે અભિપ્રાયતેં સદાપદ કહ્યો ઓર આપ કૈસે હેં ॥ मध्यमणिरत्नमयहार ॥ જેસે રત્નમયહાર સો મણિનકી માલા તાકે મધ્ય સો બીચ તામે બડી મણી હોતહે તેસે આપહુ છઓ બાલકનકે બીચમેં અત્યંત શોભતહેં યાકો ભાવાર્થ યહ જો પુર્ણપુરૂપોત્તમ હુ આપ હેં ઓર મર્યાદાપુરૂપોત્તમ હુ આપ હેં યાહીતે શ્રીરઘુનાથજીકે ઘરમે રામનવમીકો ઉત્સવ અધીક માન્યો જાતહે ઓર આપકું શ્રીરૂપતા હુ દિખાયી ॥ ૯ ॥

---

૧ અબ યા તુકમેં કામદેવતેં હુ અત્યંત અધિક સુંદરતા કહી યાતેં અગ્નિ કુમારનકો ઉદ્ધાર હુ જો રામાવતારમેં કિયોહે સો સુચન કિયો ઓર અતિગજગતિ યાપદતેં ભક્તપક્ષપાત હું

जदुपति जीवन जगतना सदा मनप्रसन्न हुलास ॥ नाह ते महाराणीतणा मुखमाधुरी विलास ॥ १० ॥

॥ जदुपति ॥ તે શ્રીયદુનાથજી શ્રીગુસાંઇજીકે છટે પુત્ર ॥ અબ [1]નામતેં પુરૂષોત્તમત્વ સુચિત ભયો તાહિકોં વિશેષપણુતેં સ્ફુટ કરતહેં અબ આપ કેસે હેં ॥ जीवनजगतना ॥ જગત જો ચરાચરજીવ તિનકે જીવન તે જીવાયવેવારે ॥ અબ સબ જગતકું જીવાયવેવારે પુરૂષોત્તમ હો હેં યહ તો ઉપનિ-

---

સુચન કિયો ઓર મધમણિ રત્નમયહાર યાતે હુ અત્યંત શોભા નિરૂપણ કરી ઓર સદા આપદતેં નિત્યલીલા હુ સુચિત કીની તાતેં પ્રાયોણતાંબવિહગા ઇત્યાદિ સ્થલોકત અલૌકિકશ્રીકો વર્ણન કિયો.

[1] યદુપતિ સો સબ યાદવનકે પતિ એસેં શ્રીપુરૂષોત્તમ હી હેં સો રાજસપ્રકરણાદિસ્થલનમેં પ્રસિદ્ધ હેં યાહીતેં નામતેં પુરૂષોત્તમપનો સુચિત ભયો.

પદનમેં નિરૂપણ કિયોહે ઓર આપ કૈસે હૈં ॥ ॥ सदा ॥ તે નિત્ય ત્રિકાલાબાધ્ય એસેં જો ॥ मनमसन्न ॥ તે લીલાસંબંધી વ્રજભક્ત તિનકોં હે ॥ हुलास ॥ જીનતેં યા રીતતેં નામ ઓર દો વિશેષણ તિનકરિકેં ક્રમતેં [1]સચ્ચિદાનંદત્વ નિરૂપણ કરિકેં ॥ અબ અવતારસામયિક વિશેષણ કહતહેં ॥ नाहतेमहाराणीतणा ॥ તે સો વે વેદાદિકમેં પ્રસિદ્ધ ઓર શ્રીમહારાણીબહુજીકે નાહ તે નાથ યાહીતેં આપકોં મહારાજજી કહતહેં સો યુક્ત હે ઓર આપ કૈસે હૈં ॥ मुखमाधुरीविलास ॥ મુખ જો પ્રભુનકે મુખ શ્રીમહાપ્રભુજી તિનકી માધુરી સો ભાષ્ય સુબોધીન્યાદિક ગ્રંથ તિનકો હે વિલાસ તે વિનોદ જીનકું યાકો ફલિતાર્થ યહ જો સચ્ચિદાનંદસ્વરૂપ આપ હૈં ઓર

---

૧ યદુપતિ યારવરૂપતે સદ્રૂપપનો ઓર સબ જગતકે આપ હી હૈં યાતેં ચિદ્રૂપત્વ ઓર મનપ્રસન્નહુલાસ આનંદરૂપત્વ હુ સુચિત કિયો.

નિરંતર શ્રીમહાપ્રભુજીકે ગ્રંથનકો અભ્યાસ કરતહેં ઓર [1]જ્ઞાનરૂપતા હુ દિખાયી ॥ ૧૦ ॥

श्रीघनश्यामजी सींचे सुधा जीवन
सकलब्रह्मांड ॥ नाह ते कृष्णावतीतणा
लीला नित्य असंड ॥ ११ ॥

॥ श्रीघनश्यामजी ॥ શ્રીગુસાંઇજીકે સપ્તમ પુત્ર શ્રીજે સ્વામિનીજી તિનકરિકેં યુક્ત એસે જે ઘનશ્યામ શ્રી-

---

૩ અબ યાતુકમે સબજગતકે જીવન હે યાતેં જ્ઞાનરૂપતા સુચન કરી કર્યો જો જીવકે સબંધતં સબ જીવતહેં ઓર જીવ સબ પ્રભુનકે સ્વરૂપભુતજ્ઞાનકે અંશ હે યાતે સબજગતકો જીવન જ્ઞાનાત્મકસ્વરૂપ હી હે ઓર મનપ્રસન્નહુવાસ યાકો હુ અર્થ લીલાસ્થ શાસ્ત્રીયભક્તનકોં આનંદદેવેવારે યહુ કિયો તાતે હુ નધરત્તદાતદુપધાર્ય ઇત્યાદિસ્થલોકત જ્ઞાનકો વર્ણન કિયો ઓર વેદાદિપ્રતિપાદિત નિત્યસ્વરૂપ હુ જ્ઞાનઘન કહુયોહે ઓર શ્રીમહાપ્રભુનકે ગ્રંથનકે અભ્યાસતેં હુ સબપ્રકારકો જ્ઞાન હોતહે યાતેં યાતુકમેં સબપ્રકારકો જ્ઞાનરૂપતા વર્ણન કીની

ठाकुरजी ते हि हें जी[1] ते जीवने जीनके यातें प्रेम-लक्षणाविशिष्टत्व सुचित भयो यह [2]आधुनिकअवतार-सामयिक प्रकार हे वस्तुतः तो ॥ श्री ॥ जे स्वामिनीजी तिनकरिकें युक्त ऐसे जे घनश्याम ते प्रभु ओर ॥ जी ॥ ते भक्तनके जीवायवेवारे यातें पुरुषोत्तमत्व सुचित भयो सो ही आगें कहतहें ॥ सींचिसुधा ॥ सुधा जो अमृत मोक्ष ताको सींचे ते देतहें ॥ अब मोक्षवाचक अमृत शब्द हे सो छोडके वाको पर्याय स्त्रीलिंग सुधाशब्द कह्यो याते पुष्टिमोक्ष देत हें यह सुचन कियो क्यों जो पुष्टिमोक्ष स्त्रीभावप्रधान हे तातें ओर दानवाचक सेचन शब्द कह्यो यातें पुष्टिमोक्षकुं रसरूपत्व सुचन कियो ओर आपको नाम

---

१ जी ऐसो जीवको नाम भाषानमें प्रसिद्ध हे तातें यह अर्थ कियो.

२ अबही अवतारके समयको यह प्रकार हे जो प्रभु सेव्य ओर आप सेवक ओर वस्तुत तो आप एकही हें.

શ્રીઘનશ્યામજી હે તાકો હુ [1]ધર્મ સુચન કિયો ॥ અથવા ॥ સુધા ॥ જો ભાષ્યેસુબોધીન્યાદિક ગ્રંથદ્વારા ઉપદેશરૂપ સુધા તાકોં દેતહેં ॥ અબ અવતાર સામયિક ચરિત્રબોધક વિશેષણ કહિકેં પુરૂષોત્તમત્વસુચક વિશેષણ કહતહેં ॥ जीवनसकलब्रह्मांड ॥ સકલ બ્રહ્માંડ જે અનંતકોટીબ્રહ્માંડ તિનકે જીવન તે જીવાયવેવારે યહ પુરૂષોત્તમકો હી ધર્મ હે ॥ ફેર અવતાર સામયિકવિશેષણ કહતહેં ॥ नाहते श्रीकृष्णावतीतणा ॥ શ્રીકૃષ્ણાવતીબહુજીકે નહિ તે પતિ ઓર તે સો વેદાદિકમેં પ્રસિદ્ધ ફેર પુરૂષોત્તમત્વબોધક દો વિશેષણ કહતહેં ॥ लीलानित्य ॥ લીલા હે નિત્ય જીનકી ॥

---

૧ ઘનશ્યામજી યા નામકો અર્થ યહ હે જો ઘન જો મેઘ તાજેસે શ્યા ઓર મેઘ તો જબ વૃષ્ટિકેલિયે જલ ભરિલાવતહે તબ અતિશ્યામ હોતહે યાતેં આપ હુ વૃષ્ટિ કરતહેં યહ વર્ણન કરિકેં આપમેં શ્યામમેઘપનો યથાર્થ દિખાયો.

અબ લીલા નિત્ય કહી યાતેં [1]પરિચ્છિન્નત્વ ઓર દ્વૈત સિદ્ધ ભયો તા શંકાકો નિવારક વિશેષણ કહતહેં ॥ अखंड ॥ સો [2]સદૈકરસ અદ્વિતીય યાકો ભાવાર્થ સ્ફુટ હે ॥ ૧૧ ॥ અબ સાતોં બાલકનકો [3]સ્મરણોપદેશ કરિકેં બેટીજીનકો સ્મરણોપદેશ કરતહેં

---

૧ પરિચ્છિન્નત્વ સો પરિમિતપનો. કયોં જો અપરિમિતસ્વરૂપતેં લીલા સંભવે નહિ.

૨ સદા એકરસ સો જીનકું કભી કછુ વિકાર ન હોય ઓર પરિમિતસ્વરૂપ ધરે તો હુ જીનકો વ્યાપકપનો મિટે નહિ અબ યા તુકમેં પરમમોક્ષદાતાપનો આપકું કહયો ઓર ઘનશ્યામજી યા નામતેં કૃપાલુપનો દિખાયો ઓર સબબ્રહ્માંડકે જીવન કહે યાતેં સબજગેં સમતા દિખાયી તાતે અલૌકિકવૈરાગ્યરૂપતા આપકું સુચન કરિ ઓર લીલાનિત્યઅખંડ યા પદતેં દ્રષ્ટાવતપૈવ્રજપશુન્ ઇત્યાદિશ્લોક્ત વૈરાગ્ય હુ દિખાયો.

૩ સ્મરણોપદેશ સો યાહી રીતિતેં સબ બાલકનકો સદા ...હુ કરનો એસો ઉપદેશ.

તામેં પ્રથમ શ્રીગોપીનાથજીકે બેટીજીનકો સ્મરણોપદેશ કરતહેં ફિર શ્રીગુસાંઇજીકે બેટીજીનકો સ્મરણોપદેશ કરેંગે ॥

लक्ष्मी सत्यभामा ए बेहु अग्रजनी अनुहार ॥ श्रीनवनीतप्रियाजीनें रीझव्या सेवाविविधप्रकार ॥ १२ ॥

॥ लक्ष्मी ॥ સો શ્રીલક્ષ્મીબેટીજી ॥ सत्यभामा ॥ સો શ્રીસત્યભામાબેટીજી યે દોઇ કેસી હેં ॥ अग्रजनीअनुहार ॥ [1]અગ્રજ જો શ્રીપુરૂષોત્તમજી તિનકી હે અનુહાર જીનકું ॥ અબ સ્વરૂપનિરૂપણ કરિકેં ગુણકો નિરૂપણ કરતહેં ॥ श्रीनवनीतप्रियाजीनेंरीझव्या ॥ સો શ્રીનવનીતપ્રિયજીકું રીઝવ્યા તે પ્રસન્ન કિયે ॥ અબ કોનપ્રકારતેં પ્રસન્ન કિયે સો કહતહેં ॥ सेवाविविधप्रकार ॥ અનેકપ્રકારકી

---

૧ જો પહિલેં જન્મે સો અગ્રજ ઇતનેં બડો ભાઇ ઔર યા તુકમેં ઉત્તરાર્દ્ધકો શ્રીનવનીતપ્રિયાજીજેણેરીઝ-વ્યાસેવ્યાવિવિધપ્રકાર' ઐસો હુ પાઠ કોઇક ટીકામેં લિખ્યોહે

સેવા કરિકેં રિઝાયે યાકો ભાવાર્થ, યહ જો શ્રીપુરૂષોત્તમજી પુરૂષોત્તમ હી હેં તિનૂકી અનુહાર કહી તાતેં અલૌકિકસૌંદર્ય સુચિત કિયો ઓર, શ્રીનવનીતપ્રિયજી કું પ્રસન્ન કિયે તાતેં અલૌકિકગુણ હુ સુચિત કિયે ॥ ૧૨ ॥ અબ શ્રીગુસાંઈજીકે બેટીજીનકો નિરૂપણ કરતહેં ॥

शोभा यमुना कमला देवका जेहनें सात
बंधव सोभाग ॥ एहना स्मरण करी
श्रीविठ्ठलपदरजरति माग ॥ १३ ॥

॥ शोभा ॥ સો શ્રીશોભાબેટીજી ॥ यमुना ॥ સો શ્રીયમુનાબેટીજી ॥ कमला ॥ સો શ્રીકમલાબેટીજી ॥ देवका ॥ સો શ્રીદેવકાબેટીજી યે સબ કેસી હેં ॥ जेहनेंसातबंधवसोभाग ॥ જીનકે સાત બંધવ તે ભાઈ હેં ઓર ॥ सोभाग ॥ સો જીનકેં અખંડ સૌભાગ્ય હે એસેં સકલપરિવારકે વર્ણનપુર્વક સ્મરણકો ઉપદેશ આપની જીવ્હાકું કરિકેં ॥ અબ યાહીતનેં સ્મરણ કિયેતેં અવશ્ય પ્રભુ પ્રસન્ન હોંય તબ કહા ફલ માંગનો સો-

ઉપદેશ આધી તુકતેં કરતહેં ॥ एह्नाचरणस्मरणकरी ॥ એહના સો યે સબ, શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકે પુત્ર પૌત્ર બહુબેટીજી તિનકે ચરણારવિંદનકો નિરંતર સ્મરણ કરિકેં, श्रीविठ्ठलपदरजरतिमाग ॥ શ્રીજે શ્રીરુક્મિણી-બહુજી શ્રીપદ્માવતી બહુજી તિનકરિકેં યુક્ત જે વિઠ્ઠલ તે નિસ્સાધનજનહિતકર્તા શ્રીગુસાંઈજી તિનકી પદરજ-રતિમાગસો ચરણારવિંદકી રજવિષેં પ્રીતિ માગં ॥ અથવા ॥ ॥ [1]पद ॥ જે લીલાસ્થાન અક્ષરબ્રહ્મ જાકો ગોલોક કહતહેં સો ઓર ॥ [2]रज ॥ સો ચરણ-

---

૧ યહ અક્ષરબ્રહ્મપદ ગીતાજીમે ઓર શ્રીભાગવતમે યદ-ક્ષર વેદવિદોવદ તિ તથા પર પદ વૈષ્ણુવમામન તિ ઇત્યાદિસ્થલનમે વર્ણન કિયોહે ઓર વેદમે હુ મુ ડક કઠવલ્લી પ્રભૃતિ ઉપનિષ દનમે સ્પષ્ટ નિરૂપણ કિયોહે ઓર મોક્ષમે યા પદકી પ્રાપ્તિ હુ કહી હે

૨ અબ અક્ષરબ્રહ્મમે લય તો જ્ઞાનમાર્ગીયનકો હુ હોતહે તણ ભક્તિમાર્ગમે વિશેષ કહા સો વિશેષ રજકી પ્રાર્થના કરિકે દિખાયો જો લીલોપયોગિ અલોકિક દેહ ભક્તિમાર્ગીયકો હું પ્રાપ્ત હોત હે.

રેણુ અલૌકિકલીલોપયોગિદેહસંપાદનકરિવેવારી ઓર ॥ [२]રતિ ॥ સો ભક્તિ યે સબ માગ કયોં જો યે તીનો પદાર્થ બ્રહ્મવલ્લીપ્રભૃતિઉપનિષદનમેં ફલરૂપ નિરૂપણ કિયેહેં યાકો ગુઢાર્થ યહ જો ઇન તીનોંપદાર્થનકે દાતા શ્રીયમુનાજી હેં તે યા રીતનેં સ્મરણ કિયેતેં પ્રસન્ન હોય ઓર વિનતેં યે હી ફલરૂપ પદાર્થ માગને ઓર કછુ લૌકિક પદાર્થ માંગનો નહી ઓર શ્રીયમુનાજીકે પ્રસન્નતાકે કારણ શ્રીયમુનાજલકો પાન ઓર સ્નાન પ્રસિદ્ધ હે તિનકો હુ ફલ યા રીતતેં નામ સ્મરણ કિયેતેં પ્રાપ્ત હોય યહ સુચિત ભયો ॥ ૧૩ ॥ અબ જીવ્હા કદાચિત્ કહેગી જો સબ પરિવારકે નામસ્મરણમાત્રકો હી મોકોં ઉપદેશ કિયો પરંતુ સબ પરિવારકે સુખકો વર્ણન કયોં નહી કરતહો યહ શંકા મનમે લાયકેં કહતહેં ॥

---

૨ અબ મર્યાદાભક્તનતેં હુ વિશેષ દિખાયવેકેલિયેં રતિ માંગી રતિ એસો ફલરૂપભક્તિકો નામ શ્રીભાગવતમેં રતિરાસગ- ભવેત્ ઇત્યાદિસ્થલનમેં પ્રસિધ્ધ હે

નિત્યલીલાસ્થ ગોસ્વામી શ્રી ૬ મુંબઈના શ્રીગોકુલાધીશજી મહારાજના સેવક
ઠા. રવજીભાઇ રતનશી વેરસી ધમાણી ભગત

મુંબઇની શ્રીબાલકૃષ્ણલાલજીની મોટી હવેલીમાં
પ્રસાદ (અંત્રામૃત) વહેંચી રહ્યા છે.

રેણુ અલૌકિકલીલોપયોગિદેહસંપાદનકરિવેવારી ઓર ॥ [2]રતિ ॥ સો ભક્તિ યે સબ માગ કર્યો જો યે તીનો પદાર્થ બ્રહ્મવલ્લીપ્રભૃતિઉપનિષદનમેં ફલરૂપ નિરૂપણ કિયેહેં યાકો ગુઢાર્થ યહ જો ઇન તીનોંપદાર્થનકે દાતા શ્રીયમુનાજી હેં તે યા રીતતેં સ્મરણ કિયેતેં પ્રસન્ન હોય ઓર વિનતેં યે હી ફલરૂપ પદાર્થ માગને ઓર કછુ લૌકિક પદાર્થ માંગનો નહી ઓર શ્રીયમુનાજીકે પ્રસન્નતાકે કારણ શ્રીયમુનાજલકો પાન ઓર સ્નાન પ્રસિદ્ધ હે તિનકો હુ ફલ યા રીતતેં નામ સ્મરણ કિયેતેં પ્રાપ્ત હોય યહ સુચિત ભયો ॥ ૧૩ ॥ અબ જીવ્હા કદાચિત્ કહેગી જો સબ પરિવારકે નામસ્મરણમાત્રકો હી મોકોં ઉપદેશ કિયો પરંતુ સબ પરિવારકે સુખકો વર્ણન કયોં નહી કરતહો યહ શંકા મનમે લાયકેં કહતહેં ॥

---

૨ અબ મર્યાદાભક્તનતેં હુ વિશેષ દિખાયવેકેલિયેં રતિ ગો રતિ એસો ફલરૂપભક્તિકો નામ શ્રીભાગવતમેં રતિરાત્મ- ભવેત્ ઇત્યાદિસ્થલનમેં પ્રસિધ્ધ હે.

पुत्रपौत्रादिकसुख शूंकहूं जो तूं मुखमा एक ॥ श्रीविठ्ठलकल्पद्रुम फल्यो तेनी शाखा पसरी अनेक ॥ १४ ॥

इतिश्रीगोपालदासजीविरचितंनवमाख्यानं संपूर्णम् ॥ ९ ॥

॥ पुत्रपौत्रादिकसुख ॥ [1]પુત્ર જે શ્રીગોપીનાથજી શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી ઓર પૌત્ર તે સાતો બાલક ઓર શ્રીપુરૂપોત્તમજી ઓર આદિશબ્દતેં [2]પ્રપૌત્ર બહુબેટી

---

૧ અબ યા આખ્યાનકે આરંભમેં નિતપ્રતિક્ષણુક્ષણુસુમરીયેં શ્રીવલ્લભનો પરિવાર ફેરસના એસેં શ્રીમહાપ્રભુનકે પરિવારકો સ્મરણ કહયો હે યાતેં પુત્રપૌત્રશબ્દકરિકેં શ્રીમહાપ્રભુનકે પુત્ર ઓર શ્રીમહાપ્રભુનકે પૌત્ર લેનેચહિયેં યાતેં ટીકામેં અર્થ કિયો સો યુક્ત હે પૌત્ર એસો નાતીકો નામ હે.

૨ પ્રપૌત્ર સો શ્રીમહાપ્રભુનકે પંતી સાતબાલકનકે લાલજી શ્રીમુરલીધરજીપ્રભ્રુતિ અઠ્ઠાઇસ ઇન અઠ્ઠાઇસ બાલનકી સંખ્યાકો એક

प्रभृतिनके जे सुख ते ॥ सूंकहूं ॥ सो कहा कहुं कछु कहेते नही बने हे ॥ अब कहेते नही बने हे ताको हेतु कहतहे ॥ जोतुंमुखमार्एक ॥ जीव्हाते कहत हे जो तुं मुखमे एक हे तो मे पुत्रपौत्रादिकनको सुख कैसे कहुं याको भावार्थ यह जो अनेक जीव्हा होय तो हु अगणितसुख हे सो नही

श्लोक मेरे गुरुदेवनानाजी गोस्वामिश्रीव्रजवल्लभजीमहाराजने किये हे सो श्लोक देववेदरसाग्नीपुपाडवाक्षिकमेणहि विठ्ठलेशरयतु विलो सप्तसुनुसुतामता. या श्लोकको फलितार्थ यह जो श्रीगिरिधरजीके तीन पुत्र हे श्रीगोविंदरायजीके चार पुत्र श्रीबालकृष्णजीके छ पुत्र श्रीगोकुलनाथजीके तीन पुत्र श्रीरघुनाथजीके पाच पुत्र श्रीयदुनाथजीके पाचं पुत्र श्रीघनश्यामजीके दो पुत्र यह सब मिलिके अठ्ठाइस भये इन सबनके नाम कल्प वृक्षादिकनमे प्रसिद्ध हे.

१ शुकहुं या जग्गे पुत्रपौत्रसुखकेमकहु ऐसो हु प्राचीन टीकामें पाठ हे

કહયો જાય તબ એકજીભહાતેં તો [1]અગણિતસુખ કેસેં કહયો જાય અબ પરિવારાંનંદકું અગણિત-પનો સુચન કિયો તાતેં સબ પરિવારકું પુરૂષો-ત્તમત્વ સુચિત ભયો ॥ એસેં સબપરિવારાંનંદકું અગણિતત્વ સુચન કરિકેં શ્રીગુસાંઇજીકોં સર્વફલદા-તૃત્વ આધી તુકતેં સ્ફુટ નિરૂપણ કરતહેં ॥ श्रीविट्ठलं कल्पद्रुमफल्यो[2] ॥ શ્રીવિઠ્ઠલ જે શ્રીગુસાંઇજી તિનરૂપી

---

૧ અગણિતસુખ સો સર્વરૂપશ્રીપુરૂપોત્તમકો અગણિત આનંદ યા અગણિતાનંદપર્યંત વાણી ઓર મન પહુંચિ સકત નાહિ સો બાત બ્રહ્મવલ્લીપ્રભ્રતિ ઉપનિષદનમેં પ્રસિદ્ધ હે યાતેં વર્ણન કેસેં કરૂ યહ કહયો સો ઉચિત હે.

૨ અબ સબ આખ્યાનનકી સમાપ્તિમેં ગોપાલદાસજીનેં ફલ માંગ્યો હે કહીંક પ્રત્યક્ષતાસું ઓર કહીંક વ્યંગ્યમર્યાદાસું ઓર યા આખ્યાનમેં કછુ ફલ માગ્યો નહિ યાતે એસો ભાસ-તહે જો સંપુર્ણ નવ આખ્યાનનકો ગાન કિયો ઇતનેહીમેં શ્રી ગુસાંઇજીકી, કૃપાસું ગોપાલદાસજીકો સબ અલોકિકફલ સિદ્ધ ભયે કછુભી ,માગનો રહયો નહિ યાહીતે આગેં કોઇભી ફલકી

જો કલ્પદ્રુમ સો કલ્પવૃક્ષ સો ફલ્યો સો ફલયુક્ત ભયો; ઓર ॥ शाखापसरीअनेक ॥ સો અનેકશાખા ફેલી હેં ॥ અબ શાખાપસરી એસેં વર્ત્તમાનપ્રયોગ કહયો યાતેં એસો ભાસત હે જો વા સમયમેં જીતને પુત્રપૌત્રાદિક પ્રત્યક્ષ દર્શન દેત હતે તિન સહિત જીતને ભાવિ ગોસ્વામિબાલક હેં તિનકે હુ દર્શન ભયે ઓર ફલ્યો એસેં કહયો યાતેં સાતોં બાલકનકોં ફલરૂપત્વ સ્ફુટ કિયો ઓર શ્રીગુસાંઇજીકોં કલ્પદ્રુમ કહે યાતેં સર્વ મનોરથપુરકત્વ સ્ફુટ નિરૂપણ કિયો ॥ શ્લોકૈ। [1]'પુત્રપૌત્રપ્રદાત્રીયં પુત્રપૌત્રાદિ-

---

માર્થના કીની નહિ ઓર શ્રીવિઠ્ઠલકલ્પદ્રુમ ફલ્યો એમેં હી કહ્યો.

૧ અબ યા રીતસુ ગોસ્વામિશ્રીજીવનજીમહારાજ નવમાખ્યાનકો વ્યાખ્યાન કરિકે યા આખ્યાનકો સબ અર્થ સંક્ષેપસો એકશ્લોકમે આજ્ઞા કરત હે યા શ્લોકકો અર્થ પુત્રપૌત્રપ્રદ... સુખ દેવેવારી એસી ઓર અત્યંતશુભસ્વરૂપ એસી જો ...મેં પાઠ હે ... રૂપ સમૃદ્ધિ સો સદા સ્મરણ કરિ-

ગુરૂ ગો. શ્રી ૧૦૮ શ્રીગોકુલનાથજી મહારાજશ્રીની સેવક

અ. સૌ. રામાબાઈ તે સ્વચ્છભાઈ રતનશીના ધર્મપત્નીના
જય શ્રીકૃષ્ણ

રૂપિણી ॥ નવમેવર્ણિતાસંપત્સ્મૃતયેવાક્ષ્નીશુભા ॥ ૧ ॥ નવાખ્યાનાનિભક્તાનાંનવધાભક્તિહેતવઃ ॥ નવૈતેનિધયઃ શશ્વત્તિષ્ઠંતુહૃદયેમમ ॥

વેકેલિયે યા નવમઆખ્યાનમેં વર્ણન કરી અબ યા આખ્યાનકે અર્થકો દોહા ॥ બરન્યો,મનસુમરન કરન, સુવનઆદિસુખદાન ॥ શ્રીવલ્લભકુલવિભવસુભ ઇહ નૌમે આખ્યાન

૧ એસે એક શ્લોકમે યા નવમાખ્યાનકો તાત્પર્યાર્થ નિરૂપણ કરિકે અબ દુસરે શ્લોકમે સંપુર્ણ નવઆખ્યાનનકો પ્રયોજન ઓર સ્વરૂપ આજ્ઞા કરત હે તા શ્લોકકો અર્થ ભક્ત ઇતને ભક્તિમાર્ગીય જે જીવ હે તિનકો યે નવઆખ્યાન નવધા ભક્તિ સિદ્ધ હોયવેકે હેતુ હે અબ સબનકો નવધાભક્તિકો અધિકાર નહી હે યાતે ભકતીમાર્ગીય જીવનકો યહ ફલ હેત હેં એસે કહયો ઓર યે નવ હી આખ્યાન નવનિધિરૂપ હે તે મેરે હૃદયમે સર્વદા રહો નિધી હુ ભુમિમે ગુપ્ત ધરે જાત હે તાહીતે વે નિધિ બાજત હે તેસે યે આખ્યાન રૂપ નિધિ હુ મેરે હૃદયરૂપ ભુમિમે સ્થિર રહે યહ પ્રાર્થના કીની અબ નિધિ કહે તાકો તાત્પર્ય યહ જો જેસે એક નિ

ધિતેં હુ અનંતા દ્રવ્યસંપત્તિ ઓર સુખ હોત હે તેસેં ઈ
આખ્યાનતેં હુ અનંત ભગવદ્‌ભાવસંપત્તિ ઓર અલૌકિક પર
માનંદ પ્રાપ્ત હોત હે અબ યે આખ્યાન નવધા ભકતીકે હી
કેસે હે સો પ્રકાર યથાબુધ્ધિ લિખુ હુ નવધા ભકિત તો સપ્તમ
સ્કંધમેં પ્રહ્લાદજીને કહી હે શ્રવણં કીર્તનં વિષ્ણોઃ સ્મરણં પાદ
સેવનં ॥ અર્ચનં વંદનં દાસ્યં સખ્યમાત્મનિવેદનં તામેં પ્રથમા
ખ્યાનકે શ્રવણતેં શ્રવણભકતી હોત હે યાહીતેં વા આખ્યાનમેં
અક્ષરબ્રહ્મ પુરૂષોત્તમ સૃષ્ટિપ્રકાર નિત્યલીલા યહ સબ અવશ્ય
શ્રવણ કરિકે પદાર્થકો નિરૂપણ કીયો હે ઓર દુસરે આ
ખ્યાનતેં કીર્તનભકતી હોત હે યાહીતેં યજ્ઞપુરૂષહરિનાશ્રુતિગુ
ણગાય ઇત્યાદિ કહ્યો હે ઓર તૃતીયાખ્યાનમેં સ્મરણભકતીકી
મુખ્યતા હે જેસેં ગોપાલદાસજીને સ્મરણકે પ્રભાવતેં પ્રાકટ્ય
ઉત્સવ ગાયો તબ સાક્ષાત્કાર ભયો તેસેં સાક્ષાત્કારકી ઇચ્છા
હોય તો સ્મરણપુર્વક યા આખ્યાનકો ગાન કરનો ઓર ચતુ
ર્થાખ્યાનતેં પાદસેવનભકતી હોત હે તાહીતેં આરંભમેં તેપદ
વંદુશ્રીવલ્લભનંદ યહ ચરણકો માહાત્મ્ય કહ્યો ઓર પંચમા
ખ્યાનમેં નામમાત્રતેં નિષ્પાપતા હોય ઇત્યાદિ માહાત્મ્ય કહ્યો
તથા ભકતી પક્ષકો દાર્ઢ્ય ઓર વિરોધી મતનકો ખંડન
ભગવદ્રાગકો સ્વરૂપ ઇત્યાદિક કહ્યો તાતેં અર્ચનભકતી સિદ્ધ

હોય ઓર ષષ્ઠાખ્યાનમેં પ્રભુનકો નિત્યચરિત્ર વર્ણન કિયો હે તાતે વા રીતકી ભાવનાતે સેવા કરની, ઓર મનમે તાપ રાખનો કિમાસન તેંગરૂડાસનાથ નમોસ્તુતેદેવવરપ્રસીદ ઇત્યાદિ વચનાનુસારસોં રૂપવિયોગ નિવારણાર્થ સદા વંદનભકતી કરની એસો સિદ્ધ હોત હે ઓર સપ્તમાખ્યાનમેં જીવશિક્ષાર્થ શ્રીગુસાંઇજી શ્રીનાથજીકી સેવા કરતહે યહ વર્ણન કિયો તાસુ જીવનકેં વાહી પ્રકારતે દાસભાવ કરિકેં સેવા કરની યહ સિંદ્ધ ભયો તાસોં દાસ્યભકતી સ્પુટ દિખાયી ઓર અષ્ટમાખ્યાનમેં નંદનંદનને જઇ મલેં ઇત્યાદિ અનેક પ્રકારસોં સખ્યભકતી દિખાયો હે ઓર નવમાખ્યાનમેં શ્રીમહાપ્રભુનકે પરિવારકે હી આશ્રયકો ઉપદેશ જીન્હાકોં કિયો સો ઉપલક્ષણ રીતિસો કિયો તાતે નેત્રાદિક ઓર ઇંદ્રિયનકોં હુ સદા દર્શનાદિક કરિવેકો ઉપદેશ સિધ્દ હોત હે તાસુ આત્મનિવેદનભકતી સ્પુટ દિખાયી ઓર જીવનકો આત્મનિવેદન કરાયવેકે લિયે હી શ્રીમહાપ્રભુનકો વંશ જગતમે હે યહ હુ સ્પુટ દિખાયો અબ યા રીતસોં સુક્ષ્મ દ્રષ્ટીસુ વિચાર કિયે તેં એક એક આખ્યાનમેં, એક એક ભકતીકી મુખ્યતા સ્પષ્ટ સિધ્દ હોત હે ઓર વાસ્તવિક રીતસુ તો સબહી આખ્યાન સબ પ્રકારકી ભકતીકે હેતુ હે.

॥ ૨ ॥ કવિત્ત ॥ ¹પ્રબલપ્રચંડમાયાવાદખંડખંડકિયોપંડિતવેતંડઝુંડગંડમદવારેતે ॥ દોરિદોરિદૂરિજયદૂરદૂરદેશનમેંદેખિદેખિદીપિતંપ્રતાપડરભારેતે ॥ ભુતલશ્રીવલ્લભશ્રીવલ્લભકૃપાનિધાનદેતદાનજીવનકોંભક્તિકોધોંતારેતે ॥ આનંદકેકંદકોટિચંદસેઅમંદતેજદેહુંસુખસંપતવિપતસબટારેતે ॥ ૧ ॥

---

૧ અબ યા મુલગ્રંથમેં શ્રીવલ્લભાખ્યાન કહત હેં તાતેં શ્રીમહાપ્રભુનકી હી યામેં મુખ્યતા હે યહ સુચન કરત ભયે ગોસ્વામિ શ્રીજીવનજીમહારાજ શ્રીમહાપ્રભુનકો વર્ણન એક કવિત્ત કરિકેં કરત હેં યહ ટીકા વ્રજભાષાકી હે તાતેં ભાષાકી કવિતામેં વર્ણન કિયો સો ઉચિત હેં કવિત્તકો અર્થ પ્રબલ સો કોઇસું ખંડન ન કિયો જાય એસો દઢ ઓર પ્રચંડ સો સબનકું તુરત મોહ કરે એસો ઉગ્ર જે માયાવાદ તાકો ખંડ ખંડ કિયો સો અંશ અંશ જુદે કરિકેં ખંડન કિયો તાહીતેં પરમતરૂ પંડિતરૂપ જે વેતંડ કહિયે હાથી તિનકે ઝુંડ જે સમુહ તે દીપિત સો પ્રકાશમાન જે શ્રીમહાપ્રભુનકો પ્રતાપ હે તાકો દેખિદેખિકેં ડરભરિતે સો અત્યંત ભયતે દોડ દોડકેં દૂરદૂર દેશનમેં દુરે સો છિપિ ગયે અબ વે પંડિતરૂપ હાથી

કેસે હેં સો, કહુત હેં ગંડ મદવારે તે ગાલકે, ઉપર, જીનકે મદ ચુવત હે ઇતને અર્થાત્ અત્યંત ગર્વિષ્ઠ અથવા ગંડમદ વારેતેં વિનકે કપોલ સ્થલપેં જો મદ હે તાકો નિવારણ કિયે તેં ડરપિકેં વે દુરદુર છિપિ ગયે અબ એસો અત્યલૌકિક કાર્ય આપ કેસે કરિ સકત હેં તાંકો કારણ કેહત હેં શ્રીવલ્લભ શ્રી જો લક્ષ્મીજી તિનકે વલ્લભ તે પતિ શ્રીપુરૂષોત્તમ તે હી ભુતલમેં શ્રીવલ્લભ સો શ્રીમહાપ્રભુજી રૂપસો પ્રગટ ભયે હેં અબ ઇતનો શ્રમ કરિવેકો કારણ કહત હેં કૃપાનિધાન યાતેં કૃપા કરિકેં હી પ્રકટ ભયે હે અબ પ્રકટ હોય કેં કહા કરત હે સો કહુત હેં દેતદાન જીવનકો ભકતી દીયેં તારે તે જીવનકેં સો અલૌકિક દેવીજીવ તિનકેં અથવા જીવનકેં સો જીવનજી મહારાજકેં ભકતીકો દાન આપ કરત હેં યાતે આપની છાપ હુ દિખાયી ઓર ભકતી દેકેં તે સબ જીવ તારે સો બંધતે છુડાયે અબ ભકતીતેં સંસારદુઃખાદિ સર્વ વિપત્તિ દુર કરિકે આનંદાંશકો આવિર્ભાવ ભયેતેં વિયોગતાપ નિવૃતિપુર્વક અલૌકિક અખંડ આનંદ સંપત્તિ આપ દેતહેં યા અભિપ્રાયતેં ચતુર્થ ચરણમેં પ્રાર્થના કરત હેં આનદકે કદ ઇત્યાદિ ઓર તીસરે પાદમેં તારે તેં આનંદકંદ સો સંસાર છુડાયેતેં આપ અલૌકિકાનંદ દેતહેં એસો હુ અર્થ હોત હેં.

દોહા । ¹શ્રીવિઠ્ઠલકેસાતસુતદ્દુભ્રાતાવેઆપ ॥ ²ચેસબ મિલનવરૂપઇકવલ્લભપ્રબલપ્રતાપ ॥ ૧ ॥ ²યામેસંવત

---

૧ એસે શ્રીમહાપ્રભુનકો વર્ણન કરિકે આખ્યાનકી નવ ગખ્યાકો ઓર હુ પ્રયોજન શુભ રીતિસો સુચન કરત ભયે શ્રીગુસાંઈજી પ્રભૃતિનકો વર્ણન એક દોહામે કરત હે દોહાકો અર્થ સ્ફુટ હે દ્દુભ્રાતા સો શ્રીગોપીનાથજી ઓર શ્રીગુસાંઈજી યહ સબ મિલિકે એક શ્રીમહાપ્રભુનકો પ્રબલ પ્રતાપ નવ રૂપ સો ભુતલમે વિરાજત હે યાહીતે આપકે પ્રતાપકે વર્ણનકે આખ્યાન નવ કિયે.

૨ અબ યહ ટીકા જો સંવતમે પુરી ભઈ સો સંવત હુ યા દોહામેં શુભ રીતસોં કહ્યો હે સો સુચન કરત હે યામે સંવત શુભ હે ઇત્યાદિ સ્રુસબુદ્ધિ સો પ્રવૃતિરહિત મંદ બુદ્ધિતેં યહ સંવત નહિ લભ્ય સો પાવત નાહિ ઓર જાગ્રત સો પ્રવૃતિયુક્ત સૂક્ષ્મ એસી જો બુદ્ધિ તાતે વિવેચન કરિકે તુમ સબ સભાસદ દેખો અબ યહ ટીકા ગુન્નીસસે સત્તાઇસકે સંવતમે સંપુર્ણ ભથી હે સો વા દોહામે સો સિધ્દ હોત હે કેસે જો સાત સુત યાતેં સાતકો અંક આયો ઓર દ્દુ ભ્રાતા યાતે

ગુમહેસુસબુદ્ધિનહિલભ્ય ॥ જાગ્રદ્બુદ્ધિવિવેકતેદેખોતુમ;
સબસભ્ય ॥૨॥ [1]સપ્તદીપફેલ્યોસુજસપ્રથમઉદ્યોવ્રજદેસ

દોકો અંક આયો ઓર યહ સબ મિલિ નવરૂપ, યાતેં નવકો અંક આયો ઓર ઇક યાતે એકકો અંક સ્પુટ કહ્યો હે, ઇન ચારો અંકનકો અંકાનાવામતોગતિઃયા ન્યાયસુ મિલાવેં તબ ગુન્નીસસે સતાઇસ હોત હે.

૧ અબ પહિલેદોહામેં પ્રતાપકું નવરૂપ કહ્યો યા તે પરિમિત હી હોયગો યા શંકાકો નિવારણ કરત ભયે તીસરે દોહામે યશકો વર્ણન કરત હે શ્રીમહાપ્રભુનકો ઓર શ્રીગુસાઇજીકો સુજસ પ્રથમ તો વ્રજદેશમેં ઉદય પાયો ફિર પૃથ્વીકે સપ્તદ્વીપમે ફેલ્યો તહાતે તીન લોકપર્યંત હુ ગયો જેસે ચંદ્રમાકો પ્રકાશ સર્વ લોકનમે જાત હે આર તાપ હુ દુર કરત હે તેસે આપકો સુજસ હુ તાપ હરણ કરત હે ઓર સર્વત્ર ફેલ્યો હે ઓર ચાદની જેસો ઉજ્વલ હે યાતેં યશપ્રવૃત્તિકી અપરિમિતતા દિખાયી

॥ તીનલોકમેહુ ગંયોજેસેચંદઉજેસ ॥ ૩ ॥ માસપક્ષ તિથિવારસંબયામેરહેસમાય ॥ જેસેરત્નસમુહસબપેટી ખોલિદિખાય ॥ ૪ ॥ ઇતિશ્રીમદ્બાલકૃષ્ણચરણકતાનશ્રીમદ્ભોવદ્ધનગુરૂપાદપદ્મપરાગપ્રાપ્તપરમોદયશ્રીમદ્ગોકુલોત્સવાત્મજજીવનાખ્યેનવિરચિતંનવમાખ્યાનસ્યંવ્યાખ્યાનંસંપુર્ણમ્ ॥ સમાપ્તાચેયંવલ્લભાખ્યાનવિવૃતિઃ॥

---

૧ અબ યહ ટીકા જા મહિનામેં જા પક્ષમેં, જા તિતિકું સંપુર્ણ ભયો તે સબ યા તીસરે દોહામેં ગુપ્ત રીતસેં કહે હેં સો હી યા ચોથે દોહામેં સુચન કરત હેં માસ પક્ષ તિથિ વાર ઇત્યાદિ જેસે રત્નસમુહ પેટીમેં ધર્યો હોય પરંતુ પેટી મુંદી હોય તો વહ દીખે નહિ ઓર પેટી ખોલે તબ સબ દિખે તેસેં હી યા દોહામેં માસપ્રભ્રતિ સબ કહેહેં પરંતુ ઉપરસું દીખત નાહીં ઓર સુક્ષ્મબુદ્ધિસુ અર્થ ખોલિકેં દેખેં.તબ દીખત હે અબ સપ્તદ્વીપ કેહ્યો સુજસ યાતેં ચૈત્રસું સાતમો મહિના જાનનો ઇતનેં આશ્વીનમહિના ભયો ઓર પ્રથમ ઉદ્યો વ્રજદેશ યાતેં વ્રજદેશાનુસાર પુર્ણિમાંતમાસકો પ્રથમપક્ષ કહ્યો યાતેં કૃષ્ણપક્ષ સિદ્ધ ભયો ઓર અંક ક્રમેં ૨ ગયો યાતેં

ડા. વનજીભાઈ ભગત અને ગામેના ફરી રહ્યા છે.

ધોળપદ—મહારસાબ્ધિ

ની

પ્રસ્તાવના.

પુષ્ટિમાર્ગ એટલે પ્રભુનો અનુગ્રહ માર્ગ શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્ય ચરણે ભૂતળ ઊપર પ્રકટ થઇને શાસ્ત્રોમા જે એ અદ્રશ્ય હતો તેને દૈવીજીવોના ઉધ્ધાર માટે પ્રાદુર્ભૂત કર્યો. એટલુજ નહિ પણ ભારતની મગ્ન ચરણારવિંદથીજ ત્રણ ત્રણ વાર પરિક્રમા કરી ભક્તિની અપૂર્વ સ્રોતસ્વિનીને કલકલ નિનાદ કરતી વહાવી દીધી અને એ નિર્મળ ઝરામા દૈવી જીવો સ્નાન કરીપ્રભુના કોમલ પાદારવિંદનો દિવ્ય-પરાગ પ્રાપ્ત કરેછે, જેમ શ્રીમહાપ્રભુજીએ અને શ્રીવલ્લભરાજકુમાર આદિ મહાસમર્થ પુરૂષોએ સંસ્કૃતભાષામા સ્વસિધ્ધાન્તો વિલેખ્યા છે તેમ કેટલાક આચાર્યવંશજોએ શ્રીમહાપ્રભુજીના તેમજ શ્રીવલ્લભરાજકુમારના કૃપાપાત્રોએ પણ વ્રજ ભાષામા તથા ગુર્જરભાષામા સ્વસિધ્ધાતોનું

નવનીત ઓછું નથી ભર્યું. શુભનામપ્રિય પ્રાતઃસ્મરણીય શ્રીસૂરદાસજી, શ્રીકૃષ્ણદાસજી, શ્રીપરમાનન્દદાસજી, શ્રીકુંભનદાસજી, શ્રીનન્દદાસજી, શ્રીચતુર્ભુજદાસજી, શ્રીછીતસ્વામીજી, શ્રીગોવિન્દસ્વામી સમા અષ્ટસખાઓએ વ્રજભાષામાં તેમજ ગુર્જરભાષામાં જે શ્રીભગવલ્લીલાત્મક કાવ્યો વિરચ્યાં છે, તે વસ્તુતઃ સજીવ છે. તેઓને સાક્ષાત્ શ્રીકૃષ્ણનો સાક્ષાત્કાર હતો અને તેથી પ્રભુના વિવિધલીલા વિશેષમાં જેવાં દર્શન થતાં તેવાજ ભાવોથી ભરિત કાવ્યો તેમ્હના હૃદયમાંથી સરીજતા શ્રીસૂરદાસજી માટે તો હિન્દી-સાહિત્યમર્મજ્ઞો વ્રજભાષાના કાવ્યોદ્યાનના સુચતુર માળીજ નહિં પણ અવિકસિત કાવ્યકુસુમોના વિકસાવનારા સૂર્ય કહી, આજે પણ ગૌરવથી શ્રદ્ધાંજલિ અર્પે છે શ્રીનન્દદાસજી માટે તો તેઓ મહાકવિથીએ વિશેષ સન્માન ધરાવે છે.

શ્રીસૂરદાસજી શ્રીમહાપ્રભુજીના સેવક હતા. શ્રીમહાપ્રભુજી જ્યહારે અડેલથી ગૌઘાટ પધાર્યા ત્યહારે શ્રીસૂરદાસજીએ શ્રીમહાપ્રભુજી દ્વારા શરણ-મન્ત્રાનન્તર શ્રીકૃષ્ણચન્દ્રનાં ચરણારવિંદમાં સર્વસ્વ સમર્પણ કર્યું હતું. તે પૂર્વે તેઓ સેવકો કરતા શ્રીમહાપ્રભુજીએ તેમને કંઇક પ્રભુના યશનું વર્ણન કરવાનું કહ્યું. કારણ કે શ્રીસૂરદાસજી પ્રભુ ગુણાનુવાદ કરી લોકોમાં સાત્વિક ભાવ ભરતા હતા. શ્રીમહાપ્રભુની આજ્ઞા થતાં શ્રીસૂરદાસજીએ તેઓશ્રીના સાનિધ્યમાં ધનાશ્રી રાગમાં "હોં હરિ સબ

पतितनको नायक '' आ पद गायुं. तदनन्तर, तेम्हना हृदय-शैलथी अद्भुत भगवद्भावथी भरित निर्मळकाव्यना अनेक निर्झरो वहेवा लाग्या अने तेमनी आवी अनिर्वचनीय निष्काम प्रेमलक्षणा भक्तिथी प्रभु मुग्ध बनी तेम्हने नित्य-लीलाना दर्शन करावता अने तेना वर्णनो श्रीसूरदासजी करेता कलिन्द-गिरिनन्दिनी श्रीयमुनामहाराणीना ए सुंदर अने भावभरित अष्टपदो श्रीसूरदासजीए रचेला छे. जे आ न्हाना पुस्तकमां संग्रह्या छे. वैष्णवो प्रभाते उठीने ते पदो तथा अन्य पदोनु संकीर्तन करी श्रीयमुनाजीनु स्तवन करे छे स्वरूप समजे छे श्रीकृष्णदासजी जेओ शुद्र हता, तेओए पण श्रीयमुनाजीना चार पदो रच्या हता तेओए श्रीमहाप्रभुजीना परमकृपा-भाजन हता. जीवन दिव्य हतु. कारणके ए श्रीनाथजीना अधिकारी हता. आजेय श्रीकृष्ण-भंडार तेम्हनुं ज्वलंत स्मरण-चिन्ह छे.

श्रीपरमानन्ददास भगवद्लीला-रसामृत.पाति श्रीकृष्णना परमप्रिय सखा हता., तेओए अनेक लीला-माधुर्यथी निर्झरतां व्रजभाषामां काव्यो रचेला हता ते आजे ए केटलाक प्राप्त छे. श्रीयमुनाजीना तेओए पण अष्टपदो विरचेला तेनोए संग्रह आमां करेलो छे. श्रीपरमानन्ददासे कन्नोजमा कनोजीया ब्राह्मणना गृहे जन्म लीधो हतो अने तेओ ते समयना बहु सारा

યોગ્ય કવિ હતા એટલુ જ નહિ પણ તેઓને પ્રભુનો સૅક્ષા
ત્કાર હતો

શ્રીગિરિરાજ સન્નિકટ જમુનાવતો નામક ન્હાનુ ગામડુ છે ત્યા શ્રીકુંભનદાસજી જન્મ્યા હતા આ ગામનુ નામ પડવાનુ કારણ સારસ્વત કલ્પમાં શ્રીયમુનાનો પ્રવાહ તત્ર હતો. એટલે એનું નામ જમુનાવતો પડી ગયુ એમ કહેવાય છે. શ્રીકુભનદાસજી ગોરવા જ્ઞાતિના હતા અને તેઓ પરાસોલી ચન્દ્રસરોવરપરની પોતાની જમીનને ખેડતા, તેઓ પણ શ્રીમહાપ્રભુજીના સેવક હોઇ શ્રીકૃષ્ણના પરમકૃપાયુક્ત સખા હતા તેઓએ પ્રભુના તથા તેમ્હની લીલાના અનેક સુદર પદો લખ્યા છે શ્રીયમુનાજીના ચાર મધુરતમ કાવ્યોએ રચ્યાછે

શ્રીનન્દદાસજી **रामचरितमानस** ના અદ્વિતીય અને સફળ ભક્ત કવિ લેખક શ્રીતુલસીદાસજીના ન્હાના ભાઇ થતા જ્મ્હારે તુલસીદાસજી મર્ય્યાદા પુરૂષોત્તમના અનન્ય ભક્ત હતાં, ત્મ્હારે શ્રીનન્દદાસજી પૂર્ણપુરૂષોત્તમના પરમપ્રિય ભક્ત તેમજ સુહૃદ હતાં તેઓ શ્રીમદ્વલ્લભરાજકુમારના સેવક હતા પ્રભુની અપાર કૃપા હોઇ તેઓના એક એક કાવ્યો અપૂર્વ ભકિત ભાવથી ભરેલા છે શ્રીનન્દદાસજીએ એ શ્રીયમુનાજીપરત્વે ચાર ચારૂ પદો ગાયાં છે.

શ્રીકુમ્ભનદાસજીના પુત્ર શ્રીચતુર્ભુજદાસજી પણ પિતા જેવાજ ભગવદીય હતા. શ્રીગોવર્ધનધરણ કુમ્ભનદાસજી સાથે ખેલો ખેલતા એક સમયે શ્રીનાથજીએ તેમ્હને ચતુર્ભુજ થઇ દર્શન આપ્યા. અને તેજ સમયે તેમ્હનાં ગૃહે પુત્રનો જન્મ થયો. અતએવ એ પુત્રનું નામ ચતુર્ભુજદાસ પાડવામાં આવ્યું. ચતુર્ભુજદાસ શ્રીનાથજી સાથે રમવા જતા. અને ત્યાં તેમ્હને જેવા દર્શન થતા તેવાજ ભાવ ભર્યાં કીર્તનો તેઓ ગાતા. એવા એ પ્રભુ-અનુગ્રહિત હતા. તેઓએ અગણિત પદોદ્વારા ભાષામાં ભગવલ્લીલાનું વર્ણન કર્યું છે. તેઓને એક પુત્ર-રત્ન હતું. તેનું નામ રાધેદાસ હતું. તેઓ પણ પૂર્ણ પ્રભુ કૃપાપાત્ર હતા. તેઓને પ્રભુની લીલાનો એક સમયે અનુભવ થયો. તે વખતે તેમણે એક ધમાર ગાઇ હતી "चल जाएँ जहां हरि क्रीडत गोपिन सङ्ग" આવી દસ કડીઓ જ્હારે પૂર્ણ થઇ કે તેમ્હનો દેહ પ્રભુલીલામાં પ્રવેશી ગયો. રાધેદાસજીની પુત્રિએ તે ધમારને દોઢ કડી ઉમેરી પૂરી કરી હતી. શ્રીચતુર્ભુજદાસજીએ પણ શ્રીયમુનાજીના ચાર પદો રચેલા છે.

શ્રીછીતસ્વામી ચતુર્વેદી હતા. અને મથુરામાં નિવસતા. તેમ્હનું જીવન ધૂર્તતા ભર્યું હતું. એક સમયે શ્રીવલ્લભરાજકુમાર પાસે શ્રીછીતસ્વામી ગયા. અને, એક ખોટો રૂપીઓ,

અને ખોટું નારીએળ ભેટ મુકયું. આપે તેમ્હની સામે તે રૂપીઆની પરચુરણ મંગાવી અને નારીએળને ફોડી તેમાંથી જળ કઢાવ્યું. છીતસ્વામી આ ચમત્કારથી મુગ્ધ બની ગયા અને તેમ્હને શરણે ગયો તેઓએ પણ ઘણા ભાષામાં પદો રચ્યાં છે. શ્રીયમુનાજી પરત્વે પણ તેમ્હના ચાર પદો ઉપલબ્ધ થાય છે.

શ્રીગોવિન્દસ્વામી સનોઢય બ્રાહ્મણ હતા અને પોતાના આંતરી ગામે રહેતા હતા જ્યહાં પ્રભુગુણાનુવાદ કરી સેવક બનાવતા તેઓને ભગવત્પ્રાપ્તિની મહાન્ અભિલાષા હતી. અતઃ તેઓ ગામ છોડી મહાવનમાં આવી વસ્યા તેઓ સુકવિ હતા. પ્રતિદિન એક પદ નૂતન બનાવતા અને તેને અન્ય વૈષ્ણવો સીખી શ્રીગુસાઇજી પાસે ગાતા. તેથી તેઓશ્રી પૂર્ણ પ્રસન્ન થતા. આ સાંભળી શ્રીગોવિન્દસ્વામી શ્રીગુસાંઇજીના દર્શન કરવા ગયા. શ્રીગુસાઇજી ઠકુરાણી ઘાટ ઉપર સંધ્યા કરતા હતા તે વખતે તેઓએ જઇ દર્શન કર્યા તેમને જોતા શ્રીગુસાંઇજીએ આજ્ઞા કરી કે— આવો ગોવિંદસ્વામી ઘણે દિવસે દેખાયા ! આનો જવાબ આપતા ગોવિંદસ્વામીથી ગળ ગળે સાદે કહેવાઇ ગયું—મહાપ્રભુ હું તો હમણાજ આવ્યો છું, આ ચમત્કારથી શ્રીગોવિંદસ્વામી પ્રમુગ્ધ બની ગયા. અને

શ્રીનું શરણું સ્વીકાર્યું. સ્વામી મટી દાસ બન્યા. તેઓએ પણ ઘણાં સુંદર પ્રભુ-ભાવાત્મક લીલાનુભવોથી ભરિત કાવ્યો રચેલાં છે. અને તેમાં પુષ્ટિમાર્ગના સિધ્ધાન્તોનું નવનીત ભર્યું છે. તેઓએ શ્રીયમુનાજીના 'ચાર' પદો રચ્યા છે. શ્રીમદ્વલ્લભરાજકુમારે શ્રીમત્પ્રભુ ચરણે પણ - શ્રીયમુનાજીની ભાષાનાં 'ચાર' પદોવડે સ્તુતી કરી છે. 'શ્રીમધ્ધરિરાય ચરણે' એ 'રસિક' ઉપનામથી અનેક કીર્તન કર્યાં છે. તેમણે 'પાંચ' પદોથી શ્રીયમુનાજીનું માધુર્ય વર્ણવ્યું છે.

અષ્ટસખાઓ અને આચાર્ય કુમારોએ શ્રીયમુનાજીના ભાષામાં જેટલા પદો રચ્યા છે. તે સર્વને પ્રાપ્ત કરી આ પુસ્તિકામાં એકત્રરૂપે મુદ્રિત કર્યા છે. શ્રીગુસાંઇજીરચિત સંસ્કૃત-ભાષાયુક્ત યમુનાષ્ટકપદી તથા અન્ય શ્લોકો તેમજ ભારતમાર્તંડ શ્રીગટ્ટુલાલાજીકૃત ભાષામાં શ્રીનાથધવલ ટીકા ધોળ (મુંબઇવાળા નિ. લી. ગો. શ્રીજીવનજીકૃત) સાથે શ્રીમતી ગો. શ્રીકૃષ્ણાવતીવહુજીકૃત શ્રીનાથજીનું ધોળ, તેમજ શ્રીજશોદાબેટીજીકૃત ભાવલીના પ્રાકૃત ભાષાના પદોને સંગ્રહિત કરી 'શ્રીધોળપદ મહારસાબ્ધિ' માં પ્રકટ કર્યા છે. એ સૌ વૈષ્ણવો વાંચે આનન્દે અને નિષ્કામ પ્રભુના પ્રેમમાર્ગના સુદ્રઢ પથિકો થાય એ આ પુસ્તકના પ્રકાશનનો મુખ્ય હેતુ છે.

પરમ ભગવદીય શ્રી 'ભગત' અને સપ્તમ શ્રીમદ્વૈષ્ણવ પરિષદ્‌ના માનદ મન્ત્રી શ્રીત્રિકમદાસ ચકુભાઇ ખંતથી પરિશ્રમ પૂર્વક ભાષા સાહિત્ય સંશોધન અને મુદ્રણમાં રસ લઇ રહ્યા છે. તદર્થ તેઓ પ્રતિ હૃદયથી સહસા અનેક ધન્યવાદો સરી પડે છે. આપણા સંપ્રદાયનું ભાષા સાહિત્ય ઘણું વિશાળ અને મહત્વનું છે. તે સૌનું યોગ્ય સંશોધન, અને પ્રકાશન થવું ઘટે. મ્હારે અગતિકતાએ લખવું પડે છે કે તે દિશાએ હજુ આપણે કંઇ એ નથી કર્યું. માટે અત્યારે આવા ધોળ પદો અને વાર્તાઓને પણ સંગ્રહિત કરી વિદ્વાનો પાસે સારી રીતે શુદ્ધ કરાવી પરિષ્કૃત સ્વરૂપે પ્રકાશિત કરાવવાની પરમ આવશ્યકતા છે. इत्यलम् ।

ગો૦ વ્ર૦ ના૦ શર્મા.

શ્રીધોળપદમહારસાબ્ધિ
ભાગ ૧લાની અનુક્રમણિકા,

મંગલાચરણ.

શ્રીનાથજીના ધોળપદાનુક્રમણિકા.

વેણુનાદસમયનાં સ્વરૂપનું ધ્યાન.

બર્હાપીડં નટવરવપુઃ કર્ણયોઃ કર્ણિકારં બિભ્રદ્વાસઃ કનકકપિશં વૈજયન્તીં ચ માલામ્ । રન્ધ્રાન્ વેણોર-ધરસુધયા પૂરયન્ ગોપવૃન્દૈઃ વૃન્દારણ્યં સ્વપદરમણં । પ્રાવિશદ્ગીતકીર્તિઃ ॥ ૧ ॥

પોતાના ગુરૂદેવને નમન.

અજ્ઞાનતિમિરાંધસ્ય જ્ઞાનાંજનશલાકયા । ચક્ષુરૂન્મી-લિતં યેન તસ્મૈ શ્રીગુરવે નમઃ ॥ ૨ ॥

પ્રભુને નમન.

નમામિ હૃદયે શેષે લીલાક્ષીરાબ્ધિશાયિનમ્ ।
લક્ષ્મીસહસ્રલીલાભિઃસેવ્યમાનં કલાનિધિમ ॥ ૩ ॥

દશમસ્કંધરૂપ પ્રભુનું હૃદયમાં બિરાજવું.

ચતુર્ભિશ્ચ ચતુર્ભિશ્ચ ચતુર્ભિશ્ચ ત્રિભિસ્તથા । પડ્-ભિર્વિરાજતે યોડસૌ પંચધા હૃદયે મમ ॥ ૪ ॥

શ્રી મહાપ્રભુજીને પ્રણામ.

ચિંતાસંતાનહંતારો યત્પાદાંબુજરેણવઃ । સ્વીયાનાં તાન્નિજાચાર્યાન્ પ્રણમામિ મુહુર્મુહુઃ ॥ ૫ ॥

શ્રીગુસાંઇજીને વંદન.

યદનુગ્રહતો જંતુઃ સર્વદુઃખાતિગો ભવેત્ । તમહં સર્વદા વદે શ્રીમદ્વલ્લભનંદનમ્ ॥ ૬ ॥

શ્રીગુસાંઇજીનું ધ્યાન.

સાયંકુંજાલયસ્થાસનમુપવિલસત્સ્વર્ણપાત્રં સુવાર્તં, રાજ્યજ્ઞોપવીતમ્પરિતનુવસનં ગૌરમમ્ભોજવક્ત્રમ । પ્રાણાનાયમ્ય નાસાપુટનિહિતકરં કર્ણરાજદ્દ્વિમુક્તં, વન્દેઽર્ધોન્મીલિતાક્ષં મૃગમદતિલકં વિઠ્ઠલેશં મુકેશમ્ ॥ ૭ ॥

શ્રીનાથજી અને સાત સ્વરૂપોનું સ્મરણ.

શ્રીગોવર્ધનનાથપાદયુગલં હૈયંગવીનપ્રિયં નિત્યં શ્રીમથુરાધિપં સુખકરં શ્રીવિઠ્ઠલેશં મુદા ॥ શ્રીમદ્દ્વારવતીશગોકુલપતી શ્રીગોકુલેન્દું વિભું શ્રીમન્મન્મથમોહનં નટવરં શ્રીબાલકૃષ્ણં ભજે ॥ ૮ ॥

શ્રી મહાપ્રભુજી અને વંશનું સ્મરણ.

શ્રીમદ્વલ્લભવિઠ્ઠલૌ ગિરિધરં ગોવિન્દરાયાભિધં શ્રીમદ્બાલકૃષ્ણગોકુલપતી નાથં રઘૂણાંસ્તથા ॥ એવં

શ્રીયદુનાયકં કિલ ઘનશ્યામં ચન્દ્રંશજ્જન્ કાલિન્દીં
સ્વગુરું ગિરિંગુરુવિભૂં સ્વીયપ્રભુંશ્ચ સ્મરેત્ ॥ ૯ ॥

શ્રીગોપીનાથજીનું ધ્યાન.

શ્રીવલ્લભપ્રતિનિધિં તેજોરાશિંદયાર્ણવમ્ ॥ ગુણાતીતં ગુણનિધિં શ્રીગોપીનાથમાશ્રયે ॥ ૧૦ ॥

શ્રીમહાપ્રભુજીનું ધ્યાન.

સૌંદર્યં નિજહૃદ્ગતં પ્રકટિતં સ્રીગૂઢભાવાત્મકં,
પુંરૂપં ચ પુનસ્તદન્તરગતં પ્રાવીવિશત્ સ્વપ્રિયે ।
સંશ્લિષ્ટાપુભયોર્બભૌ રસમયઃ કૃષ્ણો હિ યત્સાક્ષિકં,
રૂપં તત ત્રિતયાત્મકં પરમભિધ્યેયં સદા વલ્લભમ્ ॥૧૧॥

સ્નાન સમયનું સ્મરણ.

પુષ્કરાદ્યાનિ તીર્થાનિ ગંગાદ્યાઃ સરિતસ્તથા
આગચ્છન્તુ પવિત્રાણિ સ્નાનકાલે સદા મમ ॥ ૧૨ ॥
શ્રીકૃષ્ણવલ્લભે દેવિ યમુને તાપહારિણિ
સેવાર્થે સ્નાતુમિચ્છામિ જલેઽસ્મિન્સન્નિધિં કુરું ॥૧૩॥

રાગ બિભાસ અથવા ભૈરવ.

જય જય શ્રીવલ્લભ પ્રભુ, શ્રીવિઠ્ઠલેશ સાથે,
નિજ જનપર કરત કૃપા, ધરત હાથ માથે;

દોષ સબે દૂર કરત, ભક્તિભાવ હૃદય ધરત,
કાજ સબેં સરત સદા, ગાવત ગુન ગાથે. જય જય.
કાહેકો દેહ દમત સાધન કર મૂરખ જન ?
વિદ્યમાન આનંદ ત્યજ ચલત કયોં અપાથે ?
રસિક ચરન શરન સદા રહત હેં બડભાગી જન,
અપનો કર ગોકુલપતિ ભરત તાહિ બાથે. જય જય.
શ્રીયમુનાજી તિહારો દરસ મોહે ભાવેં.
શ્રીગોકુલકે નિકટ બહત હો, લહરનકી છબ આવેં. શ્રી.
દુઃખહરની સુખદેની શ્રીયમુનાજી, જે જન પ્રાત ઉઠ નહાવેં
મદનમોહનજૂકી ખરી યે પીયારી, પટરાની જૂ કહાવેં. શ્રી.
બૃંદાવનમેં રાસ રચ્યોહે, મોહન મુરલી બજાવે;
સૂરદાસ પ્રભુ તિહારે મિલનકો, બેદબિમલ જશ ગાવેં. શ્રી.

॥ અથ યમુનાષ્ટપદી. ॥

નમો દેવિ યમુને નમો દેવિ યમુને હર કૃષ્ણ મિલનાંતરાયમ્ ॥ નિજનાથમાર્ગદાયિનિ કુમારિકામપૂરિકે કુરૂ ભક્તિરાયમ્ ॥ ૧ ॥ ધ્રુવપદમ્ ॥ મધુપકુલકલિતકમલાવલીવ્યપદેશધારિતશ્રીકૃષ્ણયુતભક્તહૃદયે ॥ સતતમતિશયિતહરિભાવનાજાતતત્સારૂપ્યગદિતહૃદયે ॥ ૧ ॥

નિજકૂલભગ્નવિચ્છિધિતરૂકુસુમયુતનીરશોભયા, વિલસદલિવૃન્દે ॥ સ્મારયસિ ગોપીવૃન્દપૂજિતસરસમીશલપુરાનન્દકન્દે ॥૨॥ ઉપરિ વલદમલકમલારૂણદ્યુતિરેણુપરિમિલિતજલભરેણામુના ॥ વ્રજયુવતિકુચકુંભકુંકુમારૂણમુરઃ સ્મારયસિ મારપિતુરધુના ॥ ૩ ॥ અધિરજનિ હરિવિહૃતિમીક્ષિતું કુવલયાભિધસુભગનયનાન્યુશતિ તનુપે ॥ નયનયુગમલ્પમિતિ બહુતરાણિ ચ તાનિ રસિકતાનિધિતયા કુરૂપે ॥ ૪ ॥ રજનિજાગરજનિતરાગરંજિતનયનપંકજૈરહનિ હરિમીક્ષસે ॥ મકરંદભરમિષેણાનંદપૂરિતા સતતમિહ હર્ષાશ્રુ મુંચસે ॥ ૫ ॥ તટગતાનેકશુકસારિકામુનિગણસ્તુતવિવિધગુણસીંધુસાગરે ॥ સંગતા સતતમિહ ભક્તજનતાપહૃતિ રાજસે રાસરસસાગરે ॥ ૬ ॥ રતિભરશ્રમજલોદિતકમલ પરિમલવ્રજયુવતિમોદે ॥ તાટંકચલનસુનિરસ્તસંગીતયુતમદમુદિતમધુપકૃતવિનોદે ॥ ૭ ॥ નિજવ્રજજનાવનાત્તગોવર્દ્ધને રાધિકાહૃદયકમલે ॥ રતિમતિશયિતરસવિકૂલસ્યાશુ કુરૂ વેણુનિનદાનિસરલે ॥ ૮ ॥ વ્રજપરિવૃઢવલ્લભે કદા ત્વચ્ચરણસરોરુહમીક્ષણાસ્પદં મે ॥ તવ તટગતવાલુકઃ

કદાહું સકલનિજાંગગતા મુદા કરિષ્યે ॥ ૯ ॥ વૃંદાવને ચાસ્ખૃહદ્દનેમન્મનોરથ પૂરય સૂનસૂને ॥ દૃગ્ગોચરઃ કૃષ્ણ વિહારિ એવં સ્થિતિસ્ત્વદીયે તટ એવ ભૂયાત ॥ ૧૦ ॥
ઇતિ શ્રી યમુનાષ્ટપદી સમાપ્ત

અથ શ્રીયમુનાજીનાં ૪૦ પદ
પદ ૧ લુ રાગ રામકલી

પ્રિયસંગ રંગભરિ કરિ કલોલે પ્રિય૦ સબનકો મુખદેન, પીયસંગ કરત સેન; ચિત્તમે તખું પુરત ચેન, જગહી બોલે. પ્રિય૦ અતિહી વિખ્યાત, સમ બાત ઇનકે હાથ; નામ લેત કૃપા કરે અતોલે. દર સકરિ પરસકરિ ધ્યાન હિયમે ધરે; સદા વ્રજનાથ ઇનસંગ ડોલે. પ્રિય૦ ૨ અતિહિ સુખકરન, દુખ સમનકે હરન, એહી લીનો પરન દેનુ ડોલે; એસી યમુને જાન તુમ કરો ગુન ગાન; રસિક પ્રિતમ પાય નગ અમોલે પ્રિય૦ ૩

પદ ૨ જુ,—શ્યામ સુખધામ જહાં નામ ઇનકે, શ્યામ! નિશદિના પ્રાણપતિ આય હિયમે બસે;

જોઇ ગાવે સુજશે ભાગ્ય તિનકે, શ્યામ. ૧ ચેહિ જગમેં સાર; કહેત વારંવાર, સબનકે આધાર, ધન નિર્ધનનકે; લેત યમુને નામ દેત અભે પદ દાન; રસિક પ્રિતમ પ્રિયા બસ જુ ઇનકે, શ્યામ. ૨

પદ ૩ જું.—કહેત શ્રુતિસાર નિર્ધાર કરિકે, કહેત. ઇન બિના કોન એસી કરે હે સખી; હરત દુઃખદ્વંદ, સુખકંદ બરખે, કહેત. ૧ બ્રહ્મસંબંધ જબ હોત યા જીવકો, તબહિં ઇનકી ભુજા વામ ફરકે; દોરિકરિ સોરકરી જાય પિયસોં કહે, અતિહિ આનંદ મનમેં જુ હરખે. કહેત. ૨ નામ નિર્મોલ નગ લે કોઉ ના સકે, ભક્ત રાખત હિયે હાર કરકે; રસિક પ્રીતમ જુકી હોત જાપર કૃપા, સોઇ શ્રીયમુનાજીકો રૂપ પરખે.

પદ ૪ થું—નેનભરિ દેખી અબ ભાનુ તનયા. નેન. કેલિ પિયસોં કરે ભ્રમર તબહિં પરે; શ્રમજલ ભરત આનંદ મનયા. નેન૦ ૧ ચલત ટેઢી હોહિં, લેત પિયકો મોહી. ઇન બિના રહત નહિ, એક છિનયાં. રસિક પ્રિતમ રાસ કરેત યમુના પાસ, માનો નિર્ધનનકી હે જુ ધનયા.

પદ ૫ મું—શ્યામસંગ શ્યામ વ્હે રહિ શ્રીયમુને સુર શ્રમબિંદુતેં, સિંધુસી વહિ ચલી, માનો આતુર અલી રહી ન ભવનને. શ્યામ૦ ૧ કોટિ કામહિં વારોં, રૂપ નેનન નિહારો, લાલ ગિરિધરન સંગ કરત રમને, હરખી ગોવિંદ પ્રભુ નીરખી ઇનકી ઓર, માનો નવદુલહની આઈ ગોને.

પદ ૬ ઠું—ચરણપંકજરેણુ શ્રીયમુનેજુ દેની ચરણ૦ કલિયુગ જીવ ઉદ્ધારન કારન, કાટત પાપ અખખાગ પેની. ચરણ૦ ૧ પ્રાણપતિ પ્રાણસુત, આયે ભક્તન હિત, સકલ સુખકી તુમ હો જુ શ્રેની; ગોવિંદ પ્રભુ વિના રહત નહિ એક છિનુ, અતિહિ આતુર ચંચલ જુ નયની. ચરણ૦ ૨.

પદ ૭ મું—શ્રીયમુનાસી નાહીં કોઉ ઓર દાતા શ્રીય૦ જો ઇનકી શરણ જાતહે દોરીકે, તાહિકોં તીહિં છિનુ કરી સનાથા, શ્રીય૦ ૧ એહિ ગુણ ગાન રસખાન રસના, એક સહસ્ર રસના ક્યોં ન દઈ બિધાતા, ગોવિંદ પ્રભુ તન મન ધન વારને, સબહિકો જીવન ઇનહીકેજુ હાથા. શ્રીય૦ ૨.

પદ ૮ મું—શ્રીજમુનાજીકો જસ જગતમેં જોઈ ગાવે, શ્રીજમુનાજીકે આધીન હોઈ રહત હેં પ્રાણપતિ, નેન ઓર પ્રેમમેં રસજુ છોવે. શ્રી જ૦ ૧ વેદ પુરાનકી બાત યહ અગમ હેં; પ્રેમકો ભેદ કોઉ ન પાવે; કહેત ગોવિંદ શ્રીયમુનેકી જાપરે કૃપા, સોઈ શ્રીવલ્લભકુલ શરણ આવે. શ્રીજ૦ ૨.

પદ ૯ મું—ધાય કે જાય જો શ્રીયમુના તીરે. ધાય૦ તાકિ મહિમા અબ કહાંલગ બરનિયે, જાય પરસત અંગ પ્રેમ નીરે. ધાય૦ ૧ નિશ દીના કેલિ કરત મનમોહન, પિયાસંગ ભક્તનકી હે જુ ભીરે; છીતસ્વામિ ગિરિધરન શ્રી વિઠ્ઠલ, ઈન બિના નેક નહિ ધરત ધીરે ધાય૦ ૨.

પદ ૧૦ મું—જા મુખતેં શ્રીયમુને યહ નામ આવે, જા મુ૦ તાપર કૃપા કરેં શ્રીવલ્લભ પ્રભુ; સોઇ શ્રીયમુનાજીકો ભેદ પાવે. જા મુ૦ ૧ તન મન ધન સબ લાલ ગિરિધરનકો, દેકેં ચરન જ્ય ચીત લાવે, છીતસ્વામી ગિરિધરન શ્રી વિઠ્ઠલ, નેનન પ્રગટ લીલા દિખાવે.

પદ ૧૧ મું—ધન્ય શ્રીયમુને નિધી દેનહારી, કરત ગુન ગાન અજ્ઞાન અઘ દૂર કરિ; જાય મીલવત પ્રિય માનપ્યારી. ધન્ય૦ ૧ જીન કોઉ સંદેહ કરો બાત ચિત્તમેં ધરો, પુષ્ટિપંથ અનુસરો સુખજું કારી; પ્રેમકે પુંજમેં, રાસરસકુંજમેં, તાહી રાખત રસરંગ ભારી. ધન્ય૦ ૨ શ્રીયમુને ઓર પ્રાણપતિ પ્રાણ ઓર પ્રાણસુત, ચહું જન જીવપર દયા બિચારી; છીતસ્વામિ ગિરિધરન શ્રી વિઠ્ઠલ, પ્રિતકે લીયે અબ સંગ ધારી,

પદ ૧૨ મું—ગુણ અપાર મુખ એક કહાંલોં કહિયે ગુણ. તજો સાધન ભજો નામ શ્રીજમુનાજીકો; લાલગિરિધર નવર તબહિં પૈયે, ગુણ૦ ૧ પરમ પુનિત પ્રીતકી રીત સબ જાનિકે, દૃઢ કરી ચરણ કમલ જુ ગ્રહીયે; છીતસ્વામિ ગિરિધરન શ્રી વિઠ્ઠલ, એસી નિધી છાંડી અબ કહાં જુ જૈયે.

પદ ૧૩ મું—ચિત્તમેં શ્રીયમુના નિશદિન જો રાખો. ચિત્ત૦ ભક્તકેવશ કૃપા કરતહે સર્વદા; એસો શ્રીયમુનાજીકો હેજુ સાખો. ચિત૦ ૧ જો મુખતેં શ્રીયમુને યહ નામ આવે, સંગ કીજે અબ જાય તાકો; ચતુ-

ર્ભુજદાસ અબ કેહેતહેં સબનસો, તાતેં શ્રીયમુને યમુને જુ ભાખો. ચિત્ત૦ ૨

પદ ૧૪ મું—પ્રાણપતિ વિહરત શ્રીયમુનાકુલે, પ્રાણ૦ લુબ્ધમકરંદકે ભ્રમર જ્યોં બસ ભયે; દેખી રવિઉદય માનો કમલ ફૂલે, પ્રાણ૦ ૧ કરત ગુંજાર મુરલીજુ લે સાંવરો, સુનત વ્રજવધૂ તન સુધી જુ ભૂલે, ચતુર્ભુજદાસ જમુને પ્રેમસિંધુ મેં; લાલગિરિધરન અબ હરખી ઝુલે. પ્રાણ૦ ૨

પદ ૧૫ મું—વારંવાર શ્રીયમુને ગુણ ગાન કીજે, વાર૦ એહી રસનાતેં ભજે નામરસ અમૃત; ભાગ્ય જાકે હેં સોઇ જુ પીજે. વાર. ૧ ભાનુતનયા દયા અતિહી કરૂણામયા; ઇનકી કરિ આસ અબ સદાઈ જીજે; ચતુર્ભુજદાસ કહે સોઇ પિયપાસ રહે, જોઈ શ્રીજમુનાજીકે રસ જુ ભીજે. વારં. ૨

પદ ૧૬ મું—હેતકરી દેત શ્રીજમુને વાસ કુંજે. હેત. જહાં નિસ વાસર રાસમેં રસિકવર, કહાં લગ બરનિયે પ્રેમ પુંજે. હેત. ૧ થકિત સરિતાનીર, થકિત વ્રજ વધુ ભીર; કોઉ ન ધરત ધીર મુરલી

કુંનીજે, ચંહુર્મુજદાસ જમુને પંકજ જાનિ, મધુપકી-
નાંઇ ચિત્ત લાય ગુંજે. હેત. ૨

પદ ૧૭ મું—ભક્તપર કીની કૃપા-શ્રીયમુને જુ
એસી. ભક્ત છાંડી નિજ ધામ વિશ્રામ ભૂતલ કિયા,
પ્રગટલીલા દિખાઇ જુ તેસી. ભક્ત. ૧ પરમ પરમારથ
કરતહે સબનકાં, દેત અદ્‌ભુત રૂપ આપ જેસી, નંદ-
દાસ યોં જાનિ દઢકરિ ચરણ ગ્રહે, એક રસના કહા
કહાં વિસેષી. ભક્ત. ૨

પદ ૧૮ મું—નેહ કારન શ્રીયમુને પ્રથમ આઈ,
નેહ. ભક્તકે ચિત્તકી વૃત્તિ સબ જાનહી; તહાંતે અ-
તિહિ આતુર જુ ધાઇ. નેહ. ૧ જાકે મન જેસી
ઇચ્છા હતી તાહિકી, તેસિહી આય સાધજુ પૂજાઇ;
નંદદાસ પ્રભુ તાપર રીઝિ રહે, જોઇ શ્રીયમુનાજીકે
જસ જુ ગાઇ. નેહ. ૨

પદ ૧૯ મું—તાતેં શ્રીયમુને યમુને જુ ગાવો,
તાતે. શેષ સહસ્ર મુખ નિશદિના ગાવત; પાર નહિ
પાવત તાહી પાવો. તાતેં. ૧ સકલ સુખ દેનહાર
તાતેં કરો ઉચ્ચાર, કહતહુ વારંવાર જીન ભુલાવો;

પદ ૮ મું—શ્રી જમુનાજી જસ જગતમે જોઇ ગાવે, શ્રી જમુનાજીકે આધીન હે રહત હેં પ્રાણપતિ, નેન ઓર બેનમેં રસસજું છાવે. શ્રી જ૦ ૧ વેદ પુરાનકી બાત યહ આગમ હેં; પ્રેમકો ભેદ કોઉ ન પાવે, કહેત ગોવિંદ શ્રીયમુનેકી જાપર કૃપા. સોઈ શ્રીવલ્લભકુલ શરણ આવે. શ્રીજ૦ ૨.

પદ ૯ મું—ધાય કે જાય જો શ્રીયમુના તીરે. ધાય૦ તાકિ મહિમા અબ કહાંલગ બરનિયે, જાય પરસત અંગ પ્રેમ નીરે. ધાય૦ ૧ નિશ દીના કેલિ કરત મનમોહન, પિયાસંગ ભક્તનકી હે જુ ભીરે; છીતસ્વામિ ગિરિધરન શ્રી વિઠ્ઠલ, ઇન બિના નેક નહિ ધરત ધીર ધાય૦ ૨.

પદ ૧૦ મું—જા મુખતેં શ્રીયમુને યહ નામ આવે, જા મુ૦ તાપર કૃપા કરેં શ્રીવલ્લભ પ્રભુ; સોઇ શ્રીયમુનાજીકો ભેદ પાવે. જા મુ૦ ૧ તન મન ધન સબ લાલ ગિરિધરનકો, દેકેં ચરન જબ ચીત્ત લાવે, છીતસ્વામી ગિરિધરન શ્રી વિઠ્ઠલ, નેનન પ્રગટ લીલા દિખાવે;

સુનીજે; ચતુર્ભુજદાસ યમુને પંકજ જાનિ; મધુપકી-
માંઈ ચિત્ત લાય ગુંજે. હેત. ૨

પદ ૧૭ મું—ભક્તપર કરી કૃપા શ્રીયમુને જુ
ઐસી. ભકત. છાંડી નિજ ધામ વિશ્રામ ભૂતલ કિયો,
પ્રગટલીલા દિખાઇ જુ તેસી. ભકત. ૧ પરમ પરમારથ
કરતહે સબનકો, દેત અદ્ભુત રૂપ આપ જેસી, નંદ-
દાસ યોં જાનિ દઢકરિ ચરણ ગ્રહે, એક રસના કહા
કહો વિસેખી. ભકત. ૨

પદ ૧૮ મું—નેહ કારન શ્રીયમુને પ્રથમ આઈ,
નેહ. ભકતકે ચિત્તકી વૃત્તિ સબ જાનહી; તહાંતે અ-
તિહિં આતુર જુ ધાઈ. નેહ. ૧ જાકે મન જેસી
ઇચ્છા હતી તાહિકી, તેસિહી આય સાધજુ પૂજાઇ;
નંદદાસ પ્રભુ તાપર રીઝિ રહે, જોઇ શ્રીયમુનાજીકે
જસ જુ ગાઇ. નેહ. ૨

પદ ૧૯ મું—તાતેં શ્રીયમુને યમુને જુ ગાવો,
તાતેં. શેષ સહસ્ત્ર મુખ નિશદિના ગાવત; પાર નહિ
પાવત તાહી પાવો. તાતેં. ૧ સકલ સુખ દેનહાર
તાતેં કરો ઉચ્ચાર, કહનહુ વારંવાર જીન ભુલાવો;

(યમુને બુલાવો.) નંદદાસકી આસ શ્રીયમુને પૂરન કરી, તાતેં ઘરી ઘરી ચિત્ત લાવો. તાતેં. ૨

પદ ૨૦ મું—ભાગ્ય સૌભાગ્ય શ્રીયમુને જુ દેઈ, ભાગ્ય. બાત લૌકિક તજો પુષ્ટિ યમુને ભજો; લાલ ગિરિધરનવર તબ મિલેઇ. ભાગ્ય. ૧ ભગવદીસંગ-કરી બાત ઇનકી લહે, સદા સાન્નિધ્ય રહે કેલી મેઈ; નંદદાસ જાપર કૃપા શ્રીવલ્લભ કરે. તાકો શ્રી યમુને સદા વસ જુ હેઈ. ભાગ્ય. ૨

પદ ૨૧ મું—નામ મહિમા એસો જો જાનો. નામ. મર્યાદાદિક કહે લૌકિક સુખ લહે; પુષ્ટિકો પુષ્ટિપંથ નિશ્ચે બાનો. ૧ સ્વાતિ જલ બુંદ જબ પરતહે જાહિમેં, તાહિમેં હોત તેસો જુ વાનો, શ્રીયમુને કૃપા સિંધુ જાનિ સ્વાતિ જલ બહુ માનિ, સુર ગુણ પૂર કહાંલોં બખાનો. નામ. ૨

પદ ૨૨ મું—ભક્તકોં સુગમ શ્રીયમુને અગમ ઓરેં. ભક્ત. પ્રાતહી ન્હાત અઘ જાત તાકે સકલ; જમ હું રહત તાહી હાથ જોરેં. ભક્ત. ૧ અનુભવિ બિના અનુભવ કહા જાનહી, જાકો પિયા નહિ ચિત્ત ચોરેં;

પ્રેમકે સિંધુકો મરમ જાન્યો નહિ સુર કહે કહા ભયો દેહ ઓરે. ભક્ત. ૩

પદ ૨૩ મું—ફલફલિત હોય ફલરૂપ જાને, ફલ, દેખીહુ ના સુની તાહીકી આપુની; કાહુકી બાત કહે કેસે જુ માને. ફલ. ૧ તાહિકે હાથ નિર્મોલ નગ દીજીયે; જોઈ નીકે કરી પરખી જાને, સુર કહે કુરતે દૂર બસિયે સદા; શ્રીયમુનાજી કો નામ લિજે જુ છાને. ફલ. ૨

પદ ૨૪ મું—શ્રીયમુને પતિ દાસકે ચિન્હ ન્યારે, ભગવદીકો ભગવત્સંગ મિલિ રહતહે; જાકે હીયે બસત પ્રાણ પ્યારે. શ્રીય. ૧ ગુઢ યમુને બાત સોઇ અબ જાનહી, જાકે મન મોહન નેનતારે; સૂર સુખસાર નીરધાર વે પાવહી, જાપર હોય શ્રી વલ્લભ કૃપારે શ્રીય. ૨

પદ ૨૫ મું—શ્રીયમુને રસખાનકો શીષ નાઉં, ઐસી મહીમાં જાન ભક્તકોં સુખદાન, જોઇ માગો સોઇ જુ પાઉં. શ્રીય૦ ૧ પતિત પાવન કરન નામ તાને [illegible] કરિ ગ્રહિ ચરન કહુ ન જાઉં;

કુંભનદાસ લાલ ગિરિધરનમુખ નિરખત યહિ ચાહત નહિ પલક લાઉ. શ્રીય. ૨

પદ ૨૬ મું.—શ્રીયમુને અગનિત ગુન ગને ન જાઈ. શ્રીય. યમુને તટ રેણુતે હોત હે નવિન તનુ; ઇનકે સુખદેનકી કહા કરૌ બડાઈ. શ્રીય. ૧ ભક્ત માંગત જોઈ દેત તેહી છિનુ, સો એસી કો કરે પ્રણ નીભાઈ; કુભનદાસ લાલ ગિરિધર નમુખ નિરખત; કહો કેસે કરિ મન અઘાઇ. શ્રીય. ૨

પદ ૨૭મું.—શ્રીયમુનેપર તન મન ધન પ્રાણ વારોં, શ્રીય. જાકી કીરતિ કોન વિશદ અબ કહિએકે; તાહી નૈનનતે ન નેક ટારોં ૧ ચરન કમલ ઇનકે જુ ચિતત રહોં; નિસદિના નામ મુખ તે ઉચ્ચારોં; કુંભનદાસ કહે લાલગિરિધરનમુખ, ઇનકી કૃપા ભઈ તબ નિહારોં શ્રીય. ૨

પદ ૨૮ મુ.—ભક્તકી ઇચ્છા પૂરન શ્રીયમુને જુ કરતા. ભક્ત બિના માગે હુ દેત કહાંલોં કહોં હેત; જેસે કાહુકો કોઉ હોય ધરતા. ભક્ત. ૧ શ્રીયમુના પુલિન રાસ વ્રજ વધુ લિયે પાસ મદ મદ હાસ

કર મનજુ હરતા, કુંભનદાસ લાલગિરિધરન મુખ નિરખત, યહી જીય લેખત શ્રીયમુનેજુ ભરતા. ભક્ત. ૨

પદ ૨૯ મું.—રાસરસસાગર, શ્રીયમુને જુ જાની, બહુત ધારાકન પ્રતિછિનું નૂતન, રાખત અપને ઉરમાંજુ ઠાની. રાસ. ૧ ભક્તકો સહિ ભાર, દેત જુ પ્રાનઆધાર, અતિહી બોલત મધુર, મધુરબાની; શ્રી વિઠ્ઠલ ગિરિધરનવર વસ કીયે. કોનપેં જાત મહિમા બખાની. રાસ. ૨

પદ ૩૦ મું.—ભક્તપ્રતિપાલ જંજાલ ટારે, અપને રસરંગમે સંગ રાખત સદા, સર્વદા જોઇ શ્રીયમુને નામ ઉચ્ચારે. ભક્ત. ૧ ઇનકી કૃપા અબ કહાં લગ બરનિયે, જેસે રાખત જનની પુત્ર બારે. શ્રીવિઠ્ઠલ ગિરિધરનસંગ વિહરત, ભક્તકો એક છિન ના બિસારે. ૨

પદ ૩૧ મું.—શ્રીયમુનાજીકો નામ લે સોઈ સુહાગી. શ્રીય. ઇનકે સ્વરૂપકો સદા ચિંતન કરત; કલ ન પરત જાય લેહ લાગી. શ્રીય. ૧ પુષ્ટિમારગમરમ અતિહી દુર્લભ કરમ, છાંડી સગરે પરમ

પ્રેમ પાગી, શ્રી વિઠ્ઠલ ગિરિધરન એસી નિધી, ભક્તનકોં દેત હે બિના માગી.' શ્રીય. ૨

૩૨ મું.—કોનપે' જાત શ્રીયમુને જુ બરની; સબહીકો મનમોહત મોહન; સો પીયાકો મન હેજુ હરની. કોન૰ ૧ ઇનબિના એકછિન રહેત નહિ જીવન ધન, વ્રજચંદ મન આનંદ કરની; શ્રીવિઠ્ઠલ ગિરિધરન સંગ આયે; ભક્તકે હેત અવતાર ધરની. કોન૰ ૨

પદ ૩૩ મું.—શ્રીયમુને તુમસી એક હો જુ તુંમહી. કરિ કૃપા દરસ નિસવાસર દીજિયે; તિહારે ગુનગાનકો રહે ઉઘમહી શ્રીય૰ ૧ તિહારે પાયેતે સકલનિધી પાવહી; ચરણકમલ ચિત્ત ભ્રમર ભ્રમહી, કૃષ્ણદાસનિ કહે કોંન યહ તપ કિયો, તિહારે ઢીગ રહત હે લતા દ્રુમહી. શ્રીય૰ ૨

પદ ૩૪ મું.—એસી કૃપા કીજે લીજીયે નામ. એસી૰ શ્રીયમુને જગવંદની ગુણ ન જાત કાહુ ગિનિ; જિનકે એસે ધની સુંદર શ્યામ. એસી૰ ૧ દેત સંયોગરસ એસે પિયુ હેજુ બસ, સુનત તિહારો સુ-

પાન કરાવો અમૃત જળનું, જોર હઠાવો માયાદળનું,
રટણ કરાવો શ્રીરાધાવરનું. દરશન ૨
શરણ પડયો છું દુઃખડાં કાપો, પાપ નિવારી સુખડાં આપો
યુગલ સ્વરૂપ મ્હારાં હૃદયે સ્થાપો. દરશન. ૩
માયા જાળ ટાળો ઓ મહારાણી, માજી લીલામાં લ્યો તાણી;
દૈવી જીવતણી કરૂણા જાણી. દરશન. ૪
અહર્નિશ સેવામાં દિન ભાગું, કૃષ્ણકૃપા ને દીનતા માગું,
અવિચલ પદ આપો પાયે લાગું. દરશન. ૫
છોડાવી ચો વિષયાસક્તિ, માનસી સેવામાં અનુરક્તિ;
શ્યામ ચરણ દ્યો મા દૃઢ ભક્તિ. દરશન. ૬
દુર્ગુણ મારા કાઢી નાંખો, વાંકા હોય તો હમારા સાંખો;
વ્રજમાં વાસ મળે, એમ મુખ ભાખો. દરશન. ૭
લાલાલહેરી સેવકત્હારો, દીન થઇ જાયે અતિ દુખીયારો;
ઉગરવાનો બીજો નથી આરો. દરશન. ૮

ધોળ ૪.

ધન્ય શ્રી યમુના કૃપા કરી શ્રીગોકુલ વ્રજસુખ આપજો વ્રજની રજમાં અહર્નિશ અમને સ્થિર કરીને સ્થાપજો ૧ તમે મોહોટાં છો શ્રીમહારાણી, તમે જીવ-

તણી કરૂણા જાણી, શરણે લેજો અમને તાણી, ધન્યશ્રી. ૨ શ્રીવૃંદાવનની વાટમાં, ન્હાવું શ્રીયમુના ઘાટમાં; વાહાલે રાસ રમાડયાં રાતમાં. ધન્ય શ્રી. ૩ ચાલો તો થઈએ વ્રજવાસી, પરિક્રમા કરીએ ચોરાશી, માહારા જન્મ મરણની ટળી ફાંસી. ધન્ય શ્રી ૪ પધરાવો સાત સ્વરૂપ સેવા, આરોગાવો મીઠા મેવા, વૈષ્ણવને લાભ ઘણો લેવા, ધન્ય શ્રી. ૫ શ્રીગોકુલ મથુરાની ગલીઓમાં મહારાજ મુજને ત્યાં મળીઆ, મારા જન્મ મનોરથ સફળ થયા. ધન્ય શ્રી. ૬ નંદજીનો વાહાલો વનમાળી, કાલીંદી કાંઠે ધેનુ ચારી, વાહાલો હસી હસી અમ શું લે તાળી. ધન્ય શ્રી. ૭ ચાલો તો શ્રીયમુના નહીએ, એવા અખંડ વ્રજવાસી થઇએ, એવી નૌતમ લીલા નિત્ય ગાઇએ. ધન્ય શ્રી. ૮ સખી સમરોને શ્રીસારંગ પાણિ, વૈષ્ણવને વાહાલી એ વાણી, એ લીલાહરિદાસે જાણી. ધન્ય શ્રી. ૯

ધોળ ૫.

ચાલો સખી શ્રીગોકુળ જઇએ, નિર્મળ શ્રીયમુનાજી નાહીએ, કે અખંડ વ્રજવાસી થઇએ. ચાલો. ૧ નિત્ય

પ્રતિ જસોદાજી દ્વારે. મહાપ્રભુ ઉભા રંગીલી વાટે, કે પ્રગટ્યા ભક્ત રસિક માટે. ચાલો. ૨ શ્રીગોકુલપતિ દાન દીએ ભારી, અંગીકૃતને વૃષ્ટિ કીધી છે ન્યારી, સદા પ્રભુ મંહાગંગળકારી. ચાલો. ૩ પ્રાણજીવન મંદિર રાજે, ભક્તતણાં મહાદુઃખ ભાજે, કે આનંદ શ્રીગોકુલમાં ગાજે. ચાલો. ૪ નયણાં ભરી પ્રીતમજી નિરખું, જન્મ સ્થળ સફળ કરી પરખું, વાહાલાજીનાં મુખડાં જોઈ હરખું. ચાલો. ૫ શ્રીગોકુળ રંગ તણી રેલી, લતા દ્રુમ ફુલી રહી વેલી, નિરખંનાં થઇ રહી ઘેલી. ચાલો. ૬ સ્ફાટિકમણિ શ્રીગોવર્ધન સોહીએ, શ્રીવૃંદાવન જોતાં મન મોહીએ; ક્યાં સ્થળ જન્મ જન્મ સોહીએ. ચાલો. ૭ શ્રીગોકુળ વસીએરે હેલી, મહારાણીજી સહાય કરે વેહેલી, ખેલું પ્રીતમજી પહેલી. ચાલો. ૮ શ્રીમહારાણીજી ઘેરાં બહુ ભાવે, ભક્ત સહુ દરશને આવે, માધવદાસ દેખી સુખ પાવે. ચાલો. ૯.

ધોળ ૬.

ચાલો જળ જમુનારે ન્હાવા; શ્રીગિરિધર આવશે ગાયો પાવા. ચાલો. ૧ ગોવાળની મંડળીરે લેઇને,

વાહાલો મારો નાચે તાતાથેઇને. ચાલો. ૨ સુખની શું કહુ રે સજની, વાત કંઈ વરણી ન જાયે મજની. ચાલો ૩ વ્રજ વર્ણવવામાં રે ન આવે, એ સુખ અનુભવીઓને ભાવે. ચાલો. ૪ અનુભવમાં છેરે એને, એ ક્યાંથી જેને તેને. ચાલો. ૫ એ સુખ પાંડવોની પાસે, એ સુખ અર્જુનને અભિલાષે. ચાલો. ૬ દાસ વલ્લભનારે સ્વામી, વહાલો મારો છે અંતરજામી ચાલો. ૭

ધોળ ૭.

વહાલે કરી વંદુરે, શ્રીમહારાણીજી,
બહુ અધમ ઉદ્ધાર્યારે, એવા જશ જાણીને. ૧
ચૌદ લોકના સ્વામીરે, વસ્યા જ્યાં વાસ કરી;
પટરાણીજી પોતેરે, રહ્યાં એવા નાથ વરી. ૨
ગંગાપદ પામીરે કે પાવન જગને કરે;
તે તો શ્રીમહારાણીરે ગુણે બહુ વિસ્તરીયા. ૩
યમુનાજળ ન્હાવારે યોગેશ્વર દેહ દમે;
ક્ષીરરસ પૂરણરે હરિ નિત્ય રાસ રમે ૪
શિવજી અજાજેનારે બેઠા ત્યાં ધ્યાન ધરી;
સનકાદિક સરખારે, ગાય, ગુણગાન કરી. ૫

શ્રીયમુનાજળ મહિમારે કળી નવ કોઈ શકે;
શેષનાગ સરખારે ગાતાં ગુણ તેજ થકે.
જશ જાણી વિશેષેરે કે સુર મુનિ નરનારી;
તારો તાપ શું જાણેરે કે એ રસ અધિકારી
અમૃત જળ એવાં રે કે પીતાં પાપ હરે;
તે તો વેદની વાણીરે કે સુર મુનિ ઓચરે;
નીર ધીર ગંભીરેરે, ચાલે મહામોદ ભર્યાં;
મથુરા મંડળમાંરે, કે વિલાસે પરવરીયાં.
વૃંદાવન તારેરે, અતિ બહુ શોભા ધરે;
તટ ધીર સમીપેરે, ગોપીજન ક્રીડા કરે.
શ્રીગોકુળ રસ ભરીયું રે, કે શોભા શી રે
એઉના ગુણ ગાવારે, કે દાસ થઈને રહું
મને આશ ઘણેરીરે, કે માતાજી તમારી છે;
પ્રભુદાસને સ્હાવારે, કે બાંહ્ય પસારી છે.

ધોળ ૮.

શ્યામળો મળ્યા મને શ્રીયમુનાજીની કુંજમાં.
લાડીલો મળ્યા મને શ્રીયમુનાજીની કુંજમાં.
કુંજમાં ગઈતી મને નાંખી દીધી ફંદમાં,
અંગોઅંગ ભીજી હું તો રસીયાજીના રંગમાં. શ્યા

સાખી-કુંજ સદન સોહામણાં શોભા અપરંપાર, વ્રજ જુવતીના જૂથમાં બિરાજે શ્રીગિરિધરલાલ. સાન કરી કહે છે સખી ચાલો વૃંદાવનમાં. શ્યામળો. ૧ સાખી-વૃંદાવન ચાલી સખી પહેરે નવરંગ ચીર, વાંસલડીની ધુનિ સુણી નવ રહી ધારણ ધીર; શ્રીજમુનાજીના ઘાટમાં ને સાહેલીના સાથમાં, આવીને ઓચીંતી મને ભીડી અંગોઅંગમાં, શ્યામળો. ૨ સાખી-વાટ વાટ ઉભા રહી કાંકરી મારે કહાન, સહુ સખીયોના દેખતાં કીધી વહાલે સાન. બેઠીતી ઘર કામમાં ને સુણી ધુનિ કાનમાં; ચાલી હું તો તાનમાં ને રીઝી એના ધ્યાનમાં, શ્યામળો. ૩ સાખી-કામ ધામથી પરહરી નિસરી ઘરથી બહાર, એ વહાલાને કારણે મેં તજ્યાં કુટુંબ પરિવાર, લાલની લટકમાં ને ભ્રકુટીની મટકમાં, ચાલની ચટક મન વસ્યું છે મુગટમાં. શ્યામળો. ૪ સાખી-લટક મટક રસીયા તણો મદન મનોહર વેશ, મોર મુગટ સોહામણા એના ઘુંઘરવાળા કેશ. દાસ કહે છે કોડ પૂરો મારા મનના, આપો વ્રજવાસ દાસ થાઉં નિજ જનના. શ્યામળો. ૫ સાખી-

તેને જમનો નહિ ભણકાર; કર જોડી કહે હરિદાસ, મ્હારો વારંવાર. જય જય. ૮

ધોળ ૧૨.

શ્રીજમુના નામ સંભારે, જે કોઇ, શ્રીજમુના નામ સંભારે; તાકો દર્શ સ્પર્શ કોઈ કરહી, વાહીકો વે તારે. જે કોઈ. ૧ ભકિતકો મહિમા ભણી શકે કોઉ, ચમ હા હા કહી હારે; ચતુર્ભુજ પ્રભુ ગિરિધરનલાલકો, નિત્ય પ્રતિ વદન નિહારે. જે કોઈ. ૨

ધોળ ૧૩.

ધન્ય શ્રીજમુના શ્રીગોકુળ નિકટ બીરાજે, નિત્ય નવલે રંગ; તટ તરંગ તણા આભરણસુંદર સોહીએ, શ્રી મલીયા હતા વાટે. અલૌકિક ડગર રાજે, ત્યાંહાં વૈષ્ણવ જન ઘેરે ગાજે; ત્યાંહાં મંદિર શોભા સુખ છાજે. ધન્ય. ૧ ત્યાંહાં નિત્ય ક્રીડા નંદલાલ કરે, વ્રજ જુવતીનાં જૂથ ફરે; ત્યાંહાં રમણુ રેતી તન તાપ હરે. ધન્ય. ૨ જ્યહાં કુસુમ દ્રુમ વનવેલી સોહીએ, જેહને દીઠડે ત્રિભુવન મન મોહીએ; ત્યાંહા અખંડ આનંદ પ્રતિ હોએ, ધન્ય. ૩ ત્યાં કમળ કમળ રંગ રસ

ભરિયાં, પ્રિયતમપર અંતર પરવરિયાં; આવે મધુકર અંત કારજ સરીયાં. ધન્ય. ૪ ત્યહાં ગોવર્ધન ગિરિ સંગ ડોલે, ત્યહાં વ્રજવાસી મુજ યશ બોલે, નહિ તપ તીર્થ વ્રત તે તુલ્યે. ધન્ય. ૫ ત્યહાં વિશ્રામ ઘાટ મધુપુરી જાતા, ત્યહાં એડક વલ્લભ સુખદાતા, બીજા ઘાટ અનેક મુનિવર દાતા. ધન્ય. ૬ ત્યહાં ઉતરી શ્રીવસુદેવ આવ્યા, કોકિલા ઘાટ શ્રીવલ્લભે મન ભાવ્યા એવા જસોદા ઘાટ લખી લાવ્યા. ધન્ય ૭ ત્યહાં બ્રહ્માંડ ઘાટ મૃત્તિકા મીઠી, છઠ્ઠી દર્શન વસંત સમે દીઠી ત્યહાં ગોપ કૂપ અધર રસ છુટી. ધન્ય. ૮ ત્યહાં ગોકુળ મહાવન ગિરિધારી, જ્યહાં યમલા અર્જુન સુખકારી; વહાલે પૂતના પ્રકટ સંહારી. ધન્ય ૯ ત્યહાં ગોકુળ શ્રી મહાપ્રભુ રાજે, બ્રહ્મ છોકર નિત્ય ગુણ ગાજે; શ્રીઠકુરાણી ઘાટ જોઇ ભવનાં ભય ભાજે. ધન્ય. ૧૦ ત્યહાં જગન્નાથ ઘાટે નાહાતાં, અષ્ટ સખા બ્રહ્મઘાટ નિત્ય ગુણ ગાતાં, ત્યહાં રાવળ રજ નિત્ય પ્રતિ જાતાં. ધન્ય. ૧૧ ત્યહાં દાસ ગોવર્દ્ધન ગુણ ગાઇએ, કરો કૃપા તો વ્રજવાસી થઇએ, મન ક્રમ વચને આનંદી થઇએ ધન્ય. ૧૨

ધોળ ૧૪.

ઉત્તમ વ્રત એકાદશી, સાહેલીરે, આજ મહારે અપ-વાસ, યમુનાજી જઇએ ઝીલવા સાહેલીરે. ૧ રંગીલી ગલી રળીયામણી સાહેલીરે, વૈષ્ણવની ભીડાભીડ. જમુના. ૨ સરખી સૈયર ટોળે મળી સાહેલીરે, હૈડે હરખ ન માય. જમુના. ૩ વહુ બેટી હીંડે મલપતાં સાહેલીરે, સા કોને દર્શન થાય. જમુના. ૪ સાકર કેરા પડ્યા સાહેલીરે, દૂધડે વરસ્યાં મેહ. જમુના. ૫ ગોકુળ ગામ રળીયામણું સાહેલીરે, સુંદર જમુનાનાં નીર. જમુના ૬ જમુનાજીમાં ઝીલતાં સાહેલીરે, છુટા મેલ્યા કેશ. જમુના. ૭ વ્રજવાસી સામા મળ્યા સાહેલીરે, હરખે સાહીશું વેશ. જમુના. ૮ પરસાદ મેહેલો મોકળા સાહેલીરે, હોરતણો નહીં પાર. જમુના ૯ માધવદાસની વિનતિ સાહેલીરે; આપોને વ્રજમાં વાસ. જમુના. ૧૦

ધોળ ૧૫.

હેતે હરિ ગુણ ગાઇએ, શ્રીજમુનાજી નાહીએ; ભાગ્ય ભલારે ભૂતલ વસીએ. ટેક. જરે કારણ આ કલિ-

કાલમાં, વૈષ્ણવ જન જાણે. (૨) પ્રકટ પ્રભુ શ્રીગુસાંઇજી, તેશું મહાસુખ માણે. ભાગ્ય ૧ જીરે દાન સમર્પણ લેઈ કરી, જેશું પ્રીતડી જોડી. (૨) તન મન ધન અર્પણ કર્યાં, ગર્વ ગાંઠડી છોડી. ભાગ્ય. ૨ જીરે પ્રભુ વિના બીજું મને નવ ગમે, સેવા અધીકારી. (૨) વૈષ્ણવદાસ કહીયે તેને, મન દૃઢ કરી રાખી. ભાગ્ય. ૩ જીરે જેનું મન શ્રીવૃંદાવન વસે, લીલારસ ભાવે. (૨) સ્નેહ બાંધ્યો શ્રીકૃષ્ણશું, ધન્ય ભાગ્ય કહાવે. ભાગ્ય ૪ જીરે જેહને કૃપા શ્રીમહારાજની, દાન સમર્પણ આપ્યાં (૨) નામ મંત્ર સંભળાવીયાં, ભવના બંધન કાપ્યાં. ભાગ્ય. જીરે જેણે શ્રીવલ્લભસુતને ઓળખ્યા. નયણે નિર્મળ દીઠા (૨) તે દૈવી જીવ કહીયે સદા, ગુણ ગાય છે મીઠા. ભાગ્ય. ૬ જીરે વ્રજની પરિક્રમા જે કરે; શ્રીગોવર્દ્ધન નિરખ્યા, (૨) રમણ રંગીલી ભૂમિકા, હૈડાં બહુ હરખ્યા. ભાગ્ય. ૭ જીરે જે જન શ્રીજમુનાજીમાં ઝીલીયા, મરજાદા ટાળી, (૨) વ્રજ રજ પરસી આ દેહશું, લીધો જન્મ સુધારી. ભાગ્ય. ૮ શ્રીનાથજી નિરખ્યા નયણાં ભરી, તે પૂર્વની જો પ્રીતે, (૨) તેરે

સેવાનાં ફળ જાણજો; સુખ સ્નેહની રીતે. ભાગ્ય. ૯ શ્રીવલ્લભ શ્રીવલ્લભ જે કરે, શ્રીવલ્લભસુત વાણી (૨) હરિદાસ ચરણ શોભા જોઇને રાખ્યાં પોતાના જાણી. ભાગ્ય. ૧૦,

ધોળ ૧૬.

શ્રીમહારાણીજીનાં પાન કરને તું પ્રાણી રે, ટેક. એ છે અધમ ઉદ્ધારણ જાણી. મહારાણીજીનાં૦ ૧ એમનું માહાત્મ્ય છે પદ્મ પુરાણેરે, પૃથ્વીપર શ્રીવારાહજી વખાણેરે; એ તો વ્રજવાસી સુખ માણે, મહારાણીજીનાં૦ ૨ સુંદર મથુરાજી નિકટ બિરાજેરે, મંદમંદ મહાધુનિ ગાજેરે; એમનાં દર્શનથી દુઃખ ભાજે. મહારાણીજીનાં૦ ૩ વિશ્રામઘાટે તે આરતિ થાયરે, સામા પ્રભુજીના મુકુટ બિરાજેરે, ચોબા હાથીની ગર્જનાએ આવે. મહારાણીજીનાં૦ ૪ ત્યાં તો વૈષ્ણવની ભીડ ભરાયરે, ત્યાંતો આરતિ ધોળ ગવાયરે; ત્યાં તો જય જય શબ્દ ઉચ્ચારે, મહારાણીજીનાં ૫ એમનાં સ્મરણથી સુખ થાયરે, તેહેના પ્રાયશ્ચિત દૂર પળાયરે; જેમ સિંહ દેખીને મૃગ નાસે. મહારાણીજીનાં૦ ૬ જે કોઇ પયપાન શ્રીયમુ-

નાનાં કરશેરે, તેનો જમકિંકર ભય ટળશેરે; કહે છે રસિક- રાઘેવરને વરશે. મહારાણીજીનાં૦ ૭

ઘોળ ૧૭.

ધન્ય ધન્ય શ્રીયમુનાજી સુખદાયી મા, સેવકજનને સદા સુકાઈમા. ૧ સુંદર શ્યામ અંગે અતિ સોહે મા, નિરખતાં નિજ જનનાં મન મોહેમા. ૨ ભાલ વિશાળ કમળદળનયન મા, નાસિકા કીર કોકિલ કલબેન મા. ૩ બિંબથી અધિક અધર અરૂણાઈ મા, કોમલ ગલ્લસ્થલ ઝલકાઈ મા. ૪ દાડિમ બીજ દંત અતિ ઓપે મા, રતિ-પતિની મર્યાદા લોપે મા. ૫ ભ્રુકુટી ધનુષ કામનું રાજે મા, મસ્તક કેશ મધુપ સમ છાજે મા. ૬ નખશિખ સુંદર અતિસુકુમાર મા, વૈભવ બાઢયો અંગ અપાર મા. ૭ તરણિતનયા તરૂણ છે બાલ મા, ચંદ્ર મુખીને રૂપ રસાલ મા, ૮ કૃપા કરી ક્ષિતિ ઉપર પધાર્યાં મા, અનેક પતિત જનને ઉદ્ધાર્યાં મા ૯ કલિંદની કીર્તિ જગત વધારી મા, જળ અતિશીતળને સુખકારી મા. ૧૦ અનેક દેશને પાવન કરતાં મા, ચરણ શ્રીવ્રજમંડળમાં ધરતાં મા. ૧૧ તેણે કરી વૈભવ અતિશે વાધ્યો મા, ભક્તનો સકળ

મનોરથ સાધ્યો મા. ૧૨ બેઉ તટ હસ્તકમળ છબિ છાજે મા, લહેર તે કંકણ રૂપ બિરાજે મા. ૧૩ વાલુકા ચમકે ઝગમગ મોતી મા; માણેક હીરાની અતિ જ્યોતિ મા. ૧૪ અગ અગ મુક્તાનાં આભરણમા, તે તો જળ પુલીથી આવરણ મા. ૧૫ સખીજીને સંગ કોકિલા મોર મા, સારસ હંસને કીર ચકોર મા. ૧૬ ત્રિવિધ સમીર સમીપે ચાલે મા, તે તો ત્રિવિધ તાપને ટાળે મા ૧૭ બેઉ તટ વૃક્ષલતા રહ્યાં ફુલી મા; શાખાઓ જળ ઉપર રહી ઝુમી મા. ૧૮ અધીક સમીપ શ્રીવૃંદાવન મા; કુંજે કુંજે સૌરભ મગિત સુમન મા. ૧૯ શીતળ સુગધ સુખદ વહે નીર મા; તીર બેસે ઢોર ઢોર આભીર મા. ૨૦ રાણીજીનાં સૌભાગ્યનો નહિ પાર મા; શા શાં કહું વૈભવતણા પ્રકાર મા. ૨૧ પ્રભુજીના ગૂઢ રમણ મધ્યે પમાતી મા પ્રિતમસગ મદા મદમાતી મા. ૨૨ સદા નિરંતર વ્રજ પતિ ખેલે મા; રાણીજીને સદા નિકટ રંગ રેલે મા. ૨૩ દંપતી શ્રમ જલસહિત વિહાર મા; જલ મધ્ય ક્રીડત વિવિધ પ્રકાર મા. ૨૪ તેણે કરી શતગણી શોભા બાઢી મા; રાણીજીનો મહિમા અતુલ અગાધે મા. ૨૫ જે જન મદા

ધરે ચિત્ત ધ્યાન મા; તેહને પુષ્ટિતણું કરે દાન મા. ૨૬ વ્રજપતિલીલા પ્રગટ દેખાડે મા; ચરણકમળ રસ સ્વાદ ચખાડે મા. ૨૭ અષ્ટમહાસિદ્ધિનું કરે દાન મા; ભાવે જે કરે અંબુ પાન મા. ૨૮ દર્શને સકલ આપદ ટાળે મા; ભક્તને અભય પદારથ આલે મા. ૨૯ એવું શ્રીમહારાણીનું રૂપ મા; નખશિખ સુંદર પરમ અનૂપ મા. ૩૦ સદા બિરાજે શ્રીવ્રજની માંહે મા; નિત્યપ્રતિવિલસો વ્રજપતિ બાંહે મા. ૩૧ પુષ્ટિભક્તની કરજો સાર મા; કૃપા કરી ઉતારો ભવ પાર મા. ૩૨ નિજ સેવકને એ છે આશ મા; સદા રાખો ચરણકમલની પાસ મા. ૩૩ વળી વળી એહ વિનતિ કીજેજી, દાસ રસિકને ચરણ રજ દીજેજી. ૩૪.

ધોળ ૧૮.

અહર્નિશ દરશન દીજીયે; કલિંદજા અહર્નિશ દરશન દીજીયે. ટેક. બાલ પશુ બુદ્ધિ મા અજ્ઞાન છું પણ આપની; આ વિનતિ કરતાં મન બ્હીજીયે. કલિંદજા. ૧ જનની પ્રકાર સ્નેહ જીવ ઉપર રાખતાં; મારા સાધન વિના તે આપ રીઝીયે. કલિંદજા ૨ ભક્તને તે ભક્તિ

દાતા આપ ભવતારણી; મા પ્રેમનો તે પંથ પતીજીયે. કલિંદજા. ૩ મેત્ર શ્યામરૂપે આપ ભાનુની સુતા છો; આ કારણ એ શ્યામ સ્નેહ ભીજીયે. કલિંદજા ૪ પરમ કૃપાળુ આપ અધમ ઉદ્ધારણી મા; પુષ્ટિરસ પાઓ તો કાંઈ પીજીયે. કલિંદજા. ૫ નિજજન ધ્યાન માગે ચરણ કમળનું; મા જેમ ઘૃત ખાંડ મધ્યે ક્રીજીએ. કલિંદજા. ૬

ધોળ ૧૯.

શરણે પ્રતિપાલ ગોપાલ રતિ વર્ધની ॥ દેત પતિપંથ પ્રિય કંથ સન્મુખ કરત અતુલ કરૂનામય નાથ અંગ અર્ધની ॥ ૧ ॥ દીનજન જાન રસપુંજ કુંજેશ્વરી રમત રસપાસ પિય સંગ નિશ શરદિની ॥ ભક્તિ દાયક સકલ ભવસિંધુ તારિની કરત વિધ્વંસ જન અખિલ અઘ મર્દની ॥ ૨ ॥ રહત નંદ સુનુ તટનિકટ નિશદિન સદા ગોપગોપી રમત મધ્ય રસ કંદની ॥ કૃષ્ણતનવરન ગુણ ધર્મ શ્રીકૃષ્ણકે કૃષ્ણલીલામથી કૃષ્ણ સુખ કંદની ॥ ॥ ૩ ॥ પદ્મજ પાંય તું સંગહી સુર રિપુ સકલ સામર્થ્ય ભઇ પાપકી ખંડની ॥ કૃપારસ વૈકુંઠ પદકી સીઢી જગત વિખ્યાત શિવ શેષ શિર મંડની ॥ ૪ ॥ પર્યો પદ કમલ

ઔર સબ છાંડકે દેખ દગ કર દયા હાસ્ય મુખમંદની ॥ ઉભય કર જોર કૃષ્ણદાસ વિનતિ કરે, કરો અબ કૃપા કલિંદગિરિનંદિની ॥ ૫ ॥

ધોળ ૨૦.

મેં તો જુગલ સ્વરૂપે જોયાં જે જમુનાજીરે ॥ મારાં ભવનાં દુખડાં ખોયાં જે જમુનાજી રે ॥ ૧ ॥ પહેરી ચોળી કસુંબા સાડી જે. એવાં સ્વરૂપ નિરખવાં દહાડી જે. ॥ ૨ ॥ નૂપુર ઝૂલરી વાગે ચરણે જે. મારૂ મન તમારે શરણે જે. ॥ ૩ ॥ માજી તમ પાસે મારૂં મન જે. ઘેર બેઠાં તપે મારૂ તન જે. શોભો નંદકુંવરની સંગે જે. ॥ ૪ ॥ સુંદર રૂપે શ્યામ સ્વરૂપ જે. તમને મોહ્યા છે વ્રજના ભૂપ. ॥ ૫ ॥ સદા બિરાજો શ્રીવ્રજમાંય જે. પુષ્ટિભકતની કરવા સહાય જે. ॥ ૬ ॥ શોભા જોઇ કહે હરિદાસ જે. અમને આપજો વ્રજમાં વાસ જે ॥ ૭ ॥ માજી હું તો તમારો દાસ જે જમુનાજી રે. રાખો ચરણકમલની પાસ જે જમુનાજીરે ॥ ૮ ॥

ધોળ ૨૧.

મન મારૂં લલચાયરે. શ્રીમહારાણીજી નિરખવા મન મારૂં લલચાય–ટેક. ગોકુલીયાની ગલીયે, ત્યાં તો

મનોજ વાયુ મંદિની ॥ ૧ ॥ કુમુદ કુંજવન વિકાસ મંદિત દિશં દિશ સુવાસ કુંજત અલિ હંસ કોક મધુર છંદિની ॥ પ્રફુલિત અરવિંદપુંજ કોકિલ કલ સાર ગુંજ ગાવત અલિ મંજુ કુંજ વિવિધ વંદિની ॥ ૨ ॥ નારદ શિવ સનક વ્યાસ ધ્યાવત મુનિ સુરત આસ ચાહત પુલિન વાસ સકલ દુઃખ નિકંદિની ॥ નામ લેત કટત પાપ મુનિ કિન્નર ઋષિ કલાપ કરત જાપ પરમાનંદ મહા આનંદિની ॥ ૩ ॥ ૪ ॥

પ્રફુલિત બન વિવિધ રંગ ઝલકત યમુના તરંગ સૌરભ ઘન અમોદિત અતિ સુહાવનો ॥ ચિંતામણિ કનક ભમિ છબી અદભુત લતાં ઝુમી શીતલ મંદ અતિ સુગંધ મરૂત આવનો ॥ ૧ ॥ સારસ હંસ શુક ચકોર ચિત્રિત નૃત્યત સુમોર કલ કપોત કોકિલા કલ મધુર ગાવનો ॥ યુગલ રસિક વર વિહાર પરમાનંદ છબી અપાર જયતિ ચારૂ વૃંદાવન પરમ ભાવનો ॥ ૨ ॥ ૫ ॥

અધમ ઉદ્ધારની મઇ જાની શ્રીયમુનાજી ॥ ગોધન સંગ શ્યામ ઘન સુંદર તીર ત્રિભંગી દાની ॥ ૧ ॥

ગંગાચરણ પરસતે પાવન હર શિર ચિકુર સમાની ॥ સાત સમુદ્ર ભેદ યમ ભગિની હરિ નખ શિખ લપટાની ॥ ૨ ॥ રાસ રસિક મણિ નૃત્ય પરાયણ પ્રેમ પુંજ ઠકુરાની ॥ આલિંગન ચુંબન રસ વિલસત કૃષ્ણ પુલિન રજ ધાની ॥ ૩ ॥ ગ્રીષ્મ રૂતુ સુખ દેત નાથકું સંગ રાધિકા રાણી ॥ ગોવિંદ પ્રભુ રવિ તનયા પ્યારી ભક્તિ મુક્તિકી ખાણી ॥ ૪ ॥ ૬ ॥

યહ પ્રસાદ હોં પાઊં શ્રીયમુનાજી ॥ તુમ્હારે નિકટ રહો નિશ વાસર રામકૃષ્ણ ગુણ ગાઊં ॥ ૧ ॥ મજ્જન કરૂં વિમલ જલ પાવન ચિંતા ક્લેશ વહાઊં ॥ તિહારી કૃપા તેં ભાનુકી તનયા હરીપદ પ્રીત બઢાઊં ॥ ૨ ॥ વિનતિ કરોં યહી વર માગોં અધમન સંગ વિસરાઊં ॥ પરમાનંદ પ્રભુ સબ સુખ દાતા મદન ગોપાલ લઢાઊં ॥ ૩ ॥ ૭ ॥

યહ યમુના ગોપાલ હી ભાવે ॥ યમુના યમુના નામ ઉચારત ધર્મરાજ તાકી ન ચલાવે ॥ ૧ ॥ જે યમુનાકો જાન મહાતમ વારંવાર પ્રણામ કરે ॥ તે યમુના અવગાહન મજ્જન ચિંતિત તાપ તનકે જુ હરે ॥ ૨ ॥

પદ્મપુરાણ કથા યહ પાવન ધરણી પ્રતિ વારાહ કહી ॥ તીર્થ માહાતમ જાન જગતગુરૂ સો પરમાનંદ દાસ લહી ॥ ૩ ॥ ૮ ॥

શ્રીયમુનાજી પતિત પાવન કરે ॥ પ્રથમહી જબ દિયો દરશન સકલ પાતક હરે ॥ ૧ ॥ જલ તરંગન પરસ કર પય પાન સો મુખ ભરે ॥ નામ સ્મરત ગઇ દુરમતિ કૃષ્ણ યશ વિસ્તરે ॥ ૨ ॥ ગોપ કન્યા કિયો મજ્જન લાલ ગિરિધર વરે ॥ સૂર શ્રીગોપાલ સ્મરત સકલ કાર્ય સરે ॥ ૩ ॥ ૯ ॥

તિહારો દરસ મોહિ ભાવે શ્રીયમુનાજી ॥ શ્રીગોકુલતે નિકટ વહેત હે લહરનકી છબી આવે ॥ ૧ ॥ સુખ દેની દુખ હરણી શ્રીયમુનાજી જો જન પ્રાત ઉઠ ન્હાવે ॥ મદન મોહન જુ કિખરી પિયારી પટરાણી જુ કહાવે ॥ ૨ ॥ વૃંદાવનમેં રાસ રચ્યોં હે મોહન મુરલી બજાવેં ॥ સૂરદાસ પ્રભુ તિહારે મિલનકોં વેદ વિમલ યશ ગાવેં ॥ ૩ ॥ ૧૦ ॥

તિહારો દરસહોં પાઊં શ્રીયમુના ॥ શ્રીગોવર્ધન શ્રી વૃંદાવન વ્રજ રજ અંગ લગાઉં ॥૧॥ દિન દશ પાંચ ગહું

શ્રી ગોકુળ ઠકુરાની ઘાટ હું ન્હાઉં ॥ દાસન ઉપર કરો કૃપા સંતનકે સંગ આવું ॥ ૨ ॥ ૧૧॥

શ્રી યમુનાજીકી મહિમા મોપેં વરણિ ન જાઇ ॥ સુરસુતા ઘનશ્યામ વરણ પ્રફુલ્લિત રૂપ નિકાઇ ॥ ૧ ॥ શ્રી હરિ ગોપ વધું દ્વિજ સબ શ્રી ગોકુલકે લરકાઇ ॥ પ્રજાધીશ પ્રભુ આદિ ભક્તનકોં સકલ સિદ્ધી સુખદાઈ ॥ ૨ ॥ ૧૨ ॥

તુમ સમ ઓર ન કોઇ શ્રી યમુનાજી ॥ કરો કૃપા મોહિ દીન જાનકેં નિજ વ્રજ વાસો હોઇ ॥ ૧ ॥ રાખો ચરણ શરણ તરણિ તનયા જન્મ આપદા ખોઈ ॥ યહ સંસાર સ્વારથકો સબ વિધ સુત બંધુ સગો ન કોઈ॥ ૨ ॥ પ્રેમ ભજનમેં કરત વિઘ્નતા સંત સંતાપે સોઇ ॥ તાકો સંગ મોહિ સપને ન દિજે માગત નયનભર રોઈ ॥ ૩ ॥ ગરલ પાન ડારત અમૃતમેં વિષયા રસસો મોઈ ॥ રસિક કહેં દીન હોય માગું લહેર સમુદ્ર સમોઇ ॥ ૪ ॥ ૧૩ ॥

યમુના યમુના નામ ભજે ॥ હરખત કરો આરાધન ઇનકો ઓરકો પંથ તજે ॥ ૧ ॥ દેહેં સકલ પદારથ

તુમકોં મુનિકે નામ રજે ॥ વ્રજપતિકી અતિહી પિયારી તાતે સકલ શૃંગાર સજે ॥ ૨ ॥ ૧૪ ॥

નિરખતહી મન અતિ આનંદ ભયો દેખ પ્રભાત પ્રભાકર કન્યા ॥ જલ પરસતહી સકલ અઘ ભાજે જ્યોં હરિ દેખ હરણુકી સિન્યા ॥ ૧ ॥ ઓર જીવનકોં ઓરનકી ગતિ મેરી ગતિ તો તુમહી અનન્યા ॥ વ્રજ પતિકી તુમ અતિહિ પિયારી તુમ સંગમતે જ્યાન્હવી ધન્યા ॥ ૨ ॥ ૧૫ ॥

યમુનાસી નહી કોઇ દુખહરની ॥ જાકે સ્નાન તે મિટતહેં પાપ હોતહે આનંદ સુખકી જુ કરની ॥૧॥ મહિમા અગાધ અપાર ઇનકે ગુણ વેદ પુરાણ ન વરણી ॥ કહત વ્રજપતિ તુમ સખનકો સમુજાય છે યમ ડર જ્યો આવે ઇનકી શરણી ॥ ૨ ॥ ૧૬ ॥

શ્રી યમુનાજી તિહારો પુલિત મોહિ ભાવે ॥ સુર બ્રહ્માદિક ધ્યાન ધરત હેં સો સુપને નહિ પાવે ॥ ૧ ॥ બિચ બિચ કુંજ સદન અતિ સુંદર શ્યામા શ્યામ સુહાવે ॥ છહું દિશ સકલ ફુલ અતિ ફુલે ગુહિ ગુહિ કંઠ ધરાવે ॥ ૨ ॥ કુસુમન કે વિજના જો સંહારે

સખિયન બાંહ દુરાવે ॥ સુરદાસ પ્રભુ સબ સુખ સાગર દીન દીન શોભા પાવે ॥ ૩ ॥ ૧૭ ॥

જયતિ ભાનુ તનયા ચરણ યુગલ વંદે ॥ જયતિ વ્રજરાજ નંદ પ્રિયે સર્વદા દેત આનંદ જ્યું શરદ ચંદે ॥ ૧ ॥ જયતિ સકલ સુખ કારિણી કૃષ્ણ મન હારિણી શ્રીગોકુલ નિકટ વહત મંદે ॥ જાકે તટ નિકટ હરિ રાસ મંડલ રચ્યો તહાં નૃત્યત તાતા થેઈ થંદે ॥ ૨ ॥ જયતિ કલિંદ ગિરિ નંદિની દેત આનંદિની ભક્તકે હરત સબ દુખ દ્વંદે ॥ ચિતમેં ધ્યાન ધર મુદિત વ્રજપતિ કહેં જયતિ યમુને જયતિ નંદ નંદે ॥ ૩ ॥ ૧૮ ॥

જગતમેં યમુનાજી પરમ કૃપાલ ॥ વિનતિ કરત તુરત સુન લીની ભયે સોપેં દયાલ ॥ ૧ ॥ જો કોઉ મજ્જન કરત નિરંતર તાતે ડરપત હેં યમ કાલ ॥ વ્રજપતિ કી અતિ પ્યારી કાલિંદી સ્મરત હોત નિહાલ ॥ ૨ ॥ ૧૯ ॥

શ્રીયમુનાજી યહ બિનતી ચિત ધરિયે ॥ ગિરિધરલાલ મુખારવિંદ રતિ જન્મ જન્મ નિત કરિયે ॥ ૧ ॥ વિપ

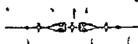
સાગર સંસાર વિષમ સંગ તે મોહિ ઉદ્ધરિયે ॥ કામ ક્રોધ અજ્ઞાન તિમિર અતિ ઉર અંતર તેં હરિયે ॥ ૨ ॥ તુમ્હારે સંગ વસો નિજ જન સંગ રૂપ દેખ મન હરિયે ॥ ગાઉં ગુણ ગોપાલલાલ કે અષ્ટ વ્યાધી તે ડરિયે ॥ ૩ ॥ ત્રિવિધ દોષ હરકે કાલિંદી એક કૃપા કેર ઢરિયે ॥ ગોવિંદદાસ યહે વર માગે તુમ્હારે ચરણ અનુસરિયે ॥ ૪ ॥ ૨૦ ॥

નમો તરણિ તનયા પરમ પુનીત જગ પાવની કૃષ્ણ મન ભાવની રૂચિર નામા ॥ અખિલ સુખ દાયિની સબ સિદ્ધિ હેતુ શ્રી રાધિકા રમણ રતિ કરણ શ્યામા ॥ ૧ ॥ વિમલ જલ સુમન કાનન મોદ યુત પુલિન અતિ રમ્ય પ્રિય મંજ કિશોરા ॥ ગોપ ગોપી નવલ પ્રેમ રતિ વંદિતા તટ મુદિત રહત જૈસેં ચકોરા ॥ ૨ ॥ લહરિ ભાવ લોલિત વાલુકા સુભગ વ્રજ બાલ વ્રત પૂરણ રાસ રસદા ॥ લલિત ગિરિવર ધરણ પ્રિય કલિંદ નંદિની નિકટ કૃષ્ણદાસ વિહરત પ્રબલદા ॥ ૩ ॥ ૨૧ ॥

પિય સંગ રંગ ભર કર વિલાસે ॥ સુરત રસ સિંધુમેં અતિ હી હરખિત ભઇ કમલ જ્યોં ફુલતે રવિ પ્રકાશે ॥ ૧ ॥ તનતે મનતે પ્રાણતે સર્વદા કરત હે હરિ સંગ મૃદુલ હાસે ॥ કહત વ્રજપતિ તુમ સબન સોં સમ ઝાયે. મિટે યમ ત્રાસ ઇન હીં ઉપાસે ॥ ૨ ॥ ૨૨ ॥

જયતિ શ્રી યમુને પ્રકટ કલ્પ લતિકે ॥ અષ્ટ વિધ સિદ્ધિ અદ્‌ભુત વૈભવ સકલ સ્વજન વિખ્યાત સ્વાધીન પતિકે ॥ ૧ ॥ કેલિ શ્રમ સુરત પય રૂપ વ્રજ ભૂપકો પુત્ર પ્રિય પાન દે વિશ્વમાતા ॥ અંગ નૂતન કરત પુષ્ટિ તબ અનુસરત ત્રિદલ રસ કેલિ કી અમિત દાતા ॥ ૨ ॥ રહત યમ દ્વાર તે સુકત સુખ ચ્યારતે નામ ત્રય અક્ષર ઉચ્ચાર કીને ॥ ઉભય લીલા વિઇ વ્રજ પ્રિય કુમારિકા તુર્ય પ્રિયા વદત રસ રંગ ભીને ॥ ૩ ॥ અનાવૃત બ્રહ્મ તે સદાવૃત વ્હે રહી કનક શાખા વિરૂપ શ્યામ વલ્લી ॥ સદા પ્રફુલ્લિત દ્વારકેશ અવલોકકે નિત્ય આનંદ આભીર પલ્લી ॥ ૪ ॥ ૨૩ ॥

॥ अथश्रीनाथजीनूंधोल ॥

ओरा आवोनें श्रीनाथजी सुहामणा रे ॥
तारी चटकती चालना लउं भामणा रे ॥ १ ॥

શ્રીકૃષ્ણાયનમઃ [1]મજમનબાલમુકુંદમુખરૂપસરોવર માય ॥ વ્રજજન લોચનમીનનું જીવનજેથી થાય ॥ ૧ ॥ હવે ગોસ્વામિશ્રી જીવનજી મહારાજે શ્રીનાથજીનું ધોલ ગુજરાતી ભાષામા રચેલું છે પણ તે ઘણુંજ સંસ્કૃત ભરેલું છે કારણ કે સંસ્કૃત ભાષા જાણનારા સારા કવી લોકોની કવિતામાં સંસ્કૃત શબ્દ ઘણા આવે છે અને એજ કવિતાનું ભુષણ છે તેથી આ ઘણુંજ સંસ્કૃત ભરેલું છે તેથી એ ધોલ વાચનારા લોકોને તેનો અર્થ સમજ વામાં આવતો નથી અને અર્થ ન સમજવાથી કેટલાએક પાઠો હમણાથીજ બદલાવા લાગ્યા છે એ જોતાં કેટલાએક વર્ષોમા આ ધોલમાં ઘણોજ ફેરફાર થવાનો

૧ મજ એટલે મગ્નથા ॥

અને પછી તો તે ધોલનો અર્થ વિદ્વાનોથીપણ સમ-
જાશે નહિ એથી એમ ન થવા માટે આ ઘોલ શુદ્ધ
છપાવી પ્રસિદ્ધ કરેલું છે અને એ ઘોલની ટીકા ગદ્દુ
લાલા એ નામે પ્રસિદ્ધ પંચનદિ ગોવર્દ્ધનલાલાયે કરી
છે હવે પેહેલી તુકનો અર્થ તો પ્રસિદ્ધ છે ભામણા
તે ઓવારણા આ સર્વ બચન શ્રીનાથજી પ્રત્યે
શ્રી રાધાજીના છે તે ઓગણત્રીશમી તુકમાં સ્ફુટ
થશે ॥ ૧ ॥

वारण वनमा गया ते ए ने जोईने रे ॥
जेम लाजथी घनी ते धन खोईने रे ॥ २ ॥

હવે ચાલની શોભા ઊપરે ઉત્પ્રેક્ષા કરે છે હાથિયો
જંગલમાં રહે છે એ ચાલને જોઇને તે વારણ મદ-
મત્ત હાથિયો પોતાની ચાલની શોભા ઓછી થતાં
લાજ પામીને વનમાં ગયા છે જેમ ધની એટલે
ધનવાલો તે દીવાલું કાઢે ત્યારે ભાગી જાય ॥ ૨ ॥

नखरचंद्रचक्रचंद्रिकाविकासथी रे ॥
क्षीणभाव पाम्यो शशी उपहासथी रे ॥ ३ ॥

નખરચંદ્ર નખરૂપી ચંદ્રમા એટલે ચંદ્રમા તેનું ચક્ર જે સમુહ તેની ચાંદનીના ફેલાવથી શશી એટલે ઉપહાસથી એટલે પોતાની હાંસી થવાથીજ વારંવાર કૃષ્ણ પક્ષમાં ક્ષય પામે છે ॥ ૩ ॥

हस्तचरणकोमलिमानें देखी द्रुमतणा रे ॥
पल्लव नम्रवदन थयां लाजीनें घणा रे ॥ ४ ॥

દ્રુમતણાપલ્લવતે વૃક્ષોના રાતાં કોમલ પાનડાંઓ શ્રીહસ્તની અને ચરણારવિંદની કોમલિમા જે કોમલપણુ તેને દેખીને પોતાનુ કોમલપણું હલકું દેખીને લાજ પામીને નમ્ર વદન થયાં એટલે નીચું મોઢું કરીને લટકી રહ્યાં છે ॥ ૪ ॥

जेहर पायल ने वीछिया पगपानेनी रे ॥
सोभा केतां न बने ते निरुपमाननी रे ॥ ५ ॥

જેહર વિગેરે આભરણો પ્રસિદ્ધ છે તે સર્વે નિરૂપમાન છે એટલે તેઓને કાંઈપણ ઉપમાં દેવાઈ શકાય એમ નથી તેથી તેઓની શોભા કહેતાં બને નહિ ॥ ૫ ॥

शोभा वनी तनीयानी घणी श्वेतनी रे ॥
देखी धजा लजामजित मीनकेतनी रे ॥ ६ ॥

શ્વેત તે સપેત તનિયાની શોભા ઘણી બની છે તે જોઇને મીનકેતની એટલે કામદેવની ધજાનૂ વસ્ત્ર લજામજીત એટલે લાજમાં બુડેલું છે અથવા કામદેવની ધજાનૂ ચિન્હ જે માછલું તે લાજથકી જલમાં બુડી રહે છે કામદેવની ધજામાં મછનૂ ચિન્હ છે તેથીજ એનું નામ મીનકેત કેહવાય છે ॥ ૬ ॥

सूथन काछनीनी छबी छाई चित्त मा रे ॥
मान मेली घणी दीन थई नित्त मा रे ॥ ७ ॥

સૂથનની અને કાછનીની છબી જે શોભા તે મનમાં છાયી રહી છે તે જોઇને મા જે લક્ષ્મીજી તે અભિમાન મેલીને દીન થયી રહ્યાં છે ॥ ૭ ॥

क्षुद्रघंटिकानूपुरनी सांभली धुनी रे ॥
मेली समाधी विकल थया महामुनी रे ॥ ८ ॥

ક્ષુદ્રઘંટિકા -જે કટીનૂ આભરણ અને નૂપુર તે બન્નેની ધુની જે શબ્દ તેને સાંભલીને મોટા મુનિયો પણ સમાધી મુકીને વિકલ તે ગાંડા થયા છે ત્યારે સ્ત્રિયોને મોહ થાય તેમાં શું આશ્ચર્ય ॥ ૮.॥

कटीजोईने लजाया मोटा केंसरी रे ॥
नाभी जोई वापी जडतानें अंगीकरी रे ॥ ९॥

આપની કટી જે કડ તેનું પાતલાપણું જોઇને મોટા સેરીસિંહ પણ લજાયા અને નાભીનૂં ઊંડાપણું જોઇને વાપી જે બાવડિયો તેઓયે જડતાને અંગીકરી એટલે લાજથી જડ થયિ રહિ હવે અલંકાર શાસ્ત્રમાં ડ અને લ એ બન્ને અક્ષરને એક ગણે છે તેથી સ્વરૂપ જોતાં જલરૂપ થયી રહી છે અને જડ એવું શીતલતાનું નામપણ આંઈ સંભવે છે ॥ ૯ ॥

उदरत्रीवलीनी सुपमानी उपमा नव मले रे ॥
विपुलवक्षस्थल मेलेंभाउमा नव टले रे ॥ १० ॥

ઉદર ઊપર ત્રિવલી એટલે ત્રણ વાટા પડે છે તેની સુષુમાં જે પરમ શોભા તેની ઉપમા મલે નહિ વિપુલ એટલે પખતું એવું જે વક્ષસ્થલ છાતી તેને મેલીને રમા જે લક્ષ્મીજી તે કયાંઇ પણ જાતાં નથી આ વચનથી લક્ષ્મીજી ઉપર રાધાજીયેં ઇર્પ્યા દેખાડી અને લક્ષ્મીજીનેં પણ મોહ થાય ત્યારે બીજાનેં શું કેહેવું એ પણ જણાવ્યું અને પ્રભુના હૃદયમાં લક્ષ્મીજી નિવાસ કરે છે તે તો પુરાણાદિકમાં પ્રસિદ્ધ છે ॥ ૧૦ ॥

बाजू पोंची कडा सांकला हाथ मांकलारे ॥
हीरामुद्रिका ते कलानिधिनी कला रे ॥ ११॥

બાજુ વિગેરેં આભરણો પ્રસિદ્ધ છે હીરાની મુદ્રિકા જે વીટી તે કલા નિધીનીકલા એટલે ચંદ્રમાની કલાજેવી ઉજળી દીસે છે॥ ૧૧ ॥

कंबुकंठ कंठाभरण हांस त्रवलनी रे ॥
शोभा केतां बुद्धि घटी कवीप्रवलनी रे ॥१२॥

કંબુ જે શંખ તે જેવા સુંદર કંઠને વિષે કંઠા ભરણ હાંસ ત્રિવલ એ આભરણ એવા પ્રકારમાં પ્રસિદ્ધ છે તેઓની શોભા કેહેવામાં જબરા કવિયોની બુદ્ધિ પણ ઓછી પડે છે ॥ ૧૨ ॥

कौस्तुभ पदकनी पंक्ति नें रत्ननी बदी रे ॥
मन मग्न थयूं ए तो शोभानी नदी रे ॥ १३ ॥

શ્રીકંઠમાં કૌસ્તુભમણિ અને તેની નીચે માલાઓના રત્નજટિત પદકો ઉપરાતરી બરાબર આવેલા છે તેઓની પંક્તિ અને રત્નની બદી એટલે વચમાં ચોકી અને ચારેતરફ ચાર મોતીની લડ એવું આભરણ એને બદી કહે છે એ સર્વના રત્નોની પંક્તિ નીચે સુધી સરખી આવેલી છે તેથી શોભાની નદીજેવી લાગે છે એથીજ એ પંક્તિમાં જોનારાઓનું મન ડુબે છે નદીમાં કોય પણ ચીજ મગ્ન થાય એ યોગ્ય છે ॥૧૩॥

रत्ननिकर रचित भूषण तेज शूंकहूं रे ॥
मिहरशीतरश्मिकांति तुल्य नव लहूं रे ॥१४॥

રત્નોંના નિંકર જે સમુહ તેઓના જડાવથી બનાવેલા આભરણોનું તેજ શું કહું મિહિર જે સુર્ય અને શીતરશ્મિ જે ચંદ્રમા એ બન્નેની કાંતિ પણ આભરણના તેજસરખી કેહેવાય નહીં ॥ ૧૪ ॥

सामळ अंग मोती गुंज कुसुम मालिका रे ॥
देखी मेघ इंद्रधनू बक थया फाकी रे ॥ १५ ॥

શ્યામ અંગમાં મોતી અને ગુંજા અને કુસુમ તે રંગરંગના પુલો એ સર્વેની માળાઓ જોઇને મેઘ વિગેરે ફીકા થયા શ્યામતાની શોભાથી મેઘ ફીકા દેખાય છે તે અંગમા સપેત મોતીની આગલ બક તે બગલા ફીકા દેખાય છે અને ગુંજાની તથા પુલોની માલાની આગલ ઇંદ્રધનુપ ફીકું લાગે છે મેઘમા સુર્યનુ તેજ પડવાથી અનેક રંગભરેલું કબાનને આકારે જે દેખાય છે તેને ઇંદ્રધનુપ કહે છે ॥ ૧૫ ॥

देखी पीतांबर चंचला चंचल थई रे ॥
गयां मानिनीना मान धीरज नव रई रे ॥ १६ ॥

ચંચલાં તે બીજલી તે પીતાંબરની શોભા પોતાથી અધીક દેખીને પોતાની શોભા વધારવા માટે ઘણી ચંચલ થયીછે અહીં તુકનો અર્થ સ્ફુટ છે ॥ ૧૬ ॥

शोभा सदन विशद वदन कुमुद देखतां रे ॥
कुमुद पोतानी सुंदरता नही लेखता रे ॥१७॥

શોભાનું સદન એટલે ઘર અને વિશદ એટલે ઉજ્જલ એવું વદન કુમુદ એટલે મુખરૂપચંદ્રમા અથવા કમોદની તેને દેખતાં કુમુદ તે ચંદ્રમા અથવા કમોદની તે પોતાનું સુંદરપનું લેખતા નથી. ॥ ૧૭ ॥

नासा अधर शोभा शक्ति नथी भांख वारे ॥
जेम कीरवदन विंबफल चाख वारे ॥ १८ ॥

નાસિકાની અને અધરની એટલે નીચેના હોઠની શોભા વર્ણન કરવાની મારી શક્તિ નથી જેમ કિરિવદન એટલે સુડાની ચાંચ બિંબ ફલ એટલે પાકેલાનેં ચાખવા આવતી હોય તેમ બિંબફલ-

જેના લાલ હોઠ ઊપર સુડાની ચાંચજેવી નાસિકા શોભે છે ॥ ૧૮ ॥

चंचल अरुण सजल नयनयुगल निरखतां रे ॥
खंजन कमल मीन रह्यां श्वास वरखतां रे ॥१९॥

ચંચલ અને અરૂણ એટલે લાલ સજલ એટલે રસભરેલું એવું નયન યુગલ એટલે બેનેત્ર તેને જોતાં ખંજન વગેરે શ્વાસે વરખતા રહ્યાં એટલે પોતાની શોભા ફીકી થવાથી નિસાસા ભરે છે ખંજન પક્ષીની ચંચલતા અને કમલનો વિકાસ અને મીન જે મચ્છ તેનું ડહડહાપણું તથા લંબાઇ એ સર્વ નેત્રની શોભા આગલ રદ થયું ॥ ૧૯ ॥

जीती कामनी कमान कान तें खरी रे ॥
कुटिलभृकुटी ना भंग नेहथी करी रे ॥ २० ॥

નેહથી કરી એટલે સ્નેહે કરીને જે કુટિલ ભૃકુટીનો ભંગ વાંકી ભંમરનું ચઢાવવું તેથી કામદેવની કંમાન છતી આ તુકનો ફલિતાર્થ એ જે ધનુષ

मोरसुगटनी लटक मनमा वसी रे ॥
शतचंद्रनी शोभानें जोई, ते हसी रे ॥ २५ ॥

મોરપિચ્છના મુકુટનો ઓફ અને લટકો અમાગ મનમા વસે છે તે લટક સેંકડો ચંદ્રમાઓની શોભાને જોઇને હસે છે જે હારિ આગળ એ શોભા તુછ છે ॥ ૨૫ ॥

खर्व गर्व थयो वेणी जोई नागनो रे ॥
तेथी वास कीधो अधोभूमिभागनो रे ॥ २६ ॥

વેણી તે ચોટી તેને જોઇને નાગનો ગર્વ ખર્વ એટલે ઓછો થયો તેથીજ શરમને લીધે નાગોએ અધોભૂમિભાગે એટલે પાતાલમાં વાસ કીધો. આ તુકનો ફલિતાર્થ એ જે વેણી નાગથીપણ લાંબી અને શ્યામ શોભાવાલી છે ॥ ૨૬ ॥

वेणरागथी सराग चित्तनें कीधूं रे ॥
वेत्र धरी नेत्रयुगमनें ते सुख दीधूं रे ॥ २७ ॥

વેણુ જે મુરલી તેના રાગથી ચિત્તનેં પણ સેરાગ એટલે રાગસહિત કીધું રાગ એટલે સ્નેહ અને ગાવાનો રાગ વેત્ર એટલે છડી તે શ્રીહસ્તમાં ધરીને અહ્માર નેત્રયુગ્મનેં એટલે બધે આંખોનેં તે અલૌકિક સુખ દીધું ॥ ૨૭ ॥

तारां वचनसुधा करणचपकमां भरी रे ॥
चित्त तृप्त नथी थातूं पाननें करी रे ॥ २८ ॥

તમારા વચનરૂપી સુધા એટલે અમૃત તે કાનરૂપી ચપક એટલે રસ પીવાનું પાત્ર તેમાં ભરીનેં પાન કરતાં એટલે વારંવાર બચનામૃત સાંભલતાંપણ મન તૃપ્ત નથી થાતું ॥ ૨૮ ॥

एवां राधावचन सुणी हरी आविया रे ॥
कुंजकेली करी घणा मन भावीया रे ॥ २९ ॥

કુંજકેલી એટલે કુંજમાં ક્રીડા બાકી અર્થ સ્ફુટ છે ॥ ૨૯ ॥

हलीमली कुंजपुंजथी सदन गयां रे ॥
करी हास नें विलास वे मगन थयां रे ॥३०॥

બે તે રાધાજી અને શ્રીજી એ બે કુંજપુંજ-
થી એટલે કુંજોના સમુહોમાથી સદન ગયાં ઘેર
પધાર્યાં ॥ ૩૦ ॥

रसरूप एवा श्यामने श्यामा वेउ रे ॥
एउनूं ध्यान धरे प्रेमथी निजजन सउ रे ॥३१॥

રસરૂપ એટલે અગણિતાનંદરૂપ ॥ ૩૧ ॥

दास मागे लीलानंद मने आपजो रे ॥
एज ध्यान हृदे स्थिर करी थापजो रे ॥३२॥

લીલાનંદ તે નિત્યલીલાનુ સુખ હવે આ તુકમાં
શ્રીજીવનજી મહારાજે દાસ એવી પોતાની છાપ રાખી

છે તેનું કારણ એ જે પોતાના મુળપુરૂપ શ્રીવલ્લભજી મહારાજ જેઓને કાકાવલ્લભજી કહે છે તે એઓની છાપ કીર્તનોમા દાસ એવી છે તે મહાનિસાભાદોકી આઠે પ્રગટ વ્હે મારગરીતિ દિખાયી ઇત્યાદિ કીર્તનોમાં પ્રસિદ્ધ છે તે અનુસારે જીવનજી મહારાજે પણ દાસ એવી છાપ મુકેલી છે ॥ ૩૨ ॥

इतिश्रीनाथजीनूं घोल ॥ श्लोकः॥ घस्रत्रयनितेनाशुकालेनग्रथितोमया ॥ जीवनेनप्रबंधोयंप्रेरणाद्धृदिस्थितप्रभोः ॥ १ ॥

હવે આ ઘોલ કેટલા દિવસમાં બનાવ્યું તે વાત એક શ્લોકમાં લખે છે તે શ્લોકનો અર્થ અમારા હૃદયમાં જે પ્રભુ બિરાજે છે તેની આજ્ઞાથકી અમે આ ઘોલ ત્રણ દિવસમાં જલદીથી કર્યું છે ॥

॥ દોહરો ॥

ઘનશ્યામસુત પંચનદિ ગોવર્દ્ધન કવિ એહ ॥ અર્થ
લખ્યો મક્ષેપમાં જીવન વચન સનેહ ॥ ૧ ॥

ઇતિશ્રી વ્રજવલ્લભચરણંકતાન પંચનદિ ઘનશ્યામભટ્ટા-
ત્મજ ગોવર્દ્ધન શીઘ્રકવિ વિરચિતા
શ્રીનાથધવલટીકાસંપૂર્ણા ॥

શ્રીનાથજીનાં ધોળ.

ગોસ્વામિની શ્રીકૃષ્ણાવતી વહુજી મહારાજકૃત.

("જે જે બોલો શ્રીવ્રજપાલજી" એ ધોળનો રાગ.)

પ્રથમ શ્રીવલ્લભપદ હું નમું, શ્રીવિઠ્ઠલપ્રભુ કરૂં રે પ્રણામ; શ્રીમહારાજજીની કૃપા (અનુગ્રહ) થકી, મુને જેવડાવ્યું શ્રીજીદ્વાર ગામ. જે જે બોલો શ્રીગોવર્ધન નાથજી. ૧ લાલ બાગ જોઇને મને હર્ષ થયો. નાસ નદી જમુનાજીનો ઘાટ; મોટા મગરે તે દર્શન ગિરિરાજનાં, નાથુવાસમાં ગાય તણા ઠાઠ. જે૦ ૨ નગારખાનું જોઇને આનંદ પામીયા, વચ્ચે ગોવર્ધન ચોક એ માન; સામા સૂરજપોલ શોભા ઘણી, નવ સીઢી તે નવધા ભક્તિ જાણ. જે૦ ૩ ફુલચોક સિંધપોલ રળીઆમણાં, કથા ભાગવત શોભતો સમાજ; કમલચોક વાલાજી રમણ કરે, અનારચોક જોઈ સરિયાં કાજ. જે૦ ૪ ઘી ઘર ખાંડ ઘર મેવાઘર તહાં, ખાસા ભંડારમાં સેવા કરવા જાય; પ્રસાદી ભંડાર નિખ્યા સહી. સહુને પ્રસાદ બંટાય. જે૦ ૫ દૂધઘર ફુલઘર પાન શાકઘર

પામ, માળાધર જલપાનનું ત્યાં ઠામ; રસોઈ બાલભોગ નિરખ્યા સહી, જસોદાજી રોહિણીજી પુરન કામ. જો૦ ૬

સાખી–માવાગલી સોહામણી, ને શોભા વરણી ન જાય;
ગોસ્વામી બાલક સહુ; ને માલા પહેરે આય. ૧

ધોળ ૨.

("ચાલો તો શ્રીજી જયેરે શ્રીમુખ સુંદર જોવાને." એ રાગમાં.)

છઠ્ઠીધર યમુનાજી કુંજનામરે, મ્હારૂં મન લાગ્યું એ ધામરે; મજુસઘર કહાયે અભિરામરે, સાહેલી આનંદ ઉર ન માયરે. ૧ મણિકોઠા તે મણિમય રૂપરે; કુમારિકાની કુંજ અનૂપરે; જેને જોઈ મોહ્યા વ્રજભુપરે. સાહેલી આનંદ. ૨ મંદિર અક્ષરબ્રહ્મ કરી જાણોરે, જ્યાં બિરાજે ગોવર્ધન રાણોરે; ચંદ્રાવલીજીની કુંજ મન આણોરે. સાહેલી આનંદ. ૩ શય્યા મંદિર પ્યારીજીની કુંજરે સ્વામિનીજી રસ પુંજરે, વહાલા રમણ કરે બેઉ મંગરે, સાહેલી. ૪.

સાખી–દર્શન આપ્યાં શ્રીનાથજી, ને પુરી મનની આશ;
લોચન મન શીતલ થયાં મુખચંદ્ર જોઇને પ્રકાશ ૨

ઘોળ ૩.

("વ્હાલા વરણાગિયારે" એ રાગમાં.)

વ્હાલા રહો વેગળારે. મન મોહ્યું સુંદરશ્યામરે; છોડી જાઉં નહિ ધામરે; ચિત ચોર્યું મ્હારૂં અભિરામરે; સામળીયા વ્હાલા વરણાગિયારે. ૧ નેત્રકમળ ને ભ્રુકુટી કમાનરે, મોરમુકુટ ને કુંડળ કાનરે; સુથન કાછનીની શોભા વારૂં પ્રાણરે. સા૦ ૨ શ્યામ ચોટી શોભે લહરાલીરે, બે અલક છુટી ઘુંઘરાલીરે; સખી શ્રીમુખની બલિહારીરે. સા. ૩ લાલ શોભે પીતાંબર પટકેરે, નિત નૂતન કરે વાલો લટકોરે; મારું મન એ ચરનમાં અટકેરે. સા૦ ૪ નિત નૌતમ ધરે શણગારરે, સહુ રત્નોના હાર મોતી માળરે; નિરખી લોચન થયાં નિહાલરે. સા૦ ૫.

સાખી-કમલનયન પ્યારા પ્રભુ, ને મારા જીવન પ્રાન;
ચરનકમલ પરસું સદા, વસું સદા એ ધામ.

ઘોળ ૪.

("જાવા દો મને શાને રોકો છો વાટમાં" આ રાગમાં.)

સૈયર મન મોહ્યું શ્રીનાથજી છબીલા, હાંહાંરે એના લોચન કુટિલ અરવિલાં. સૈ૦ ૧ જગમોહન જમુના-

જીની કુંજ, હાંહાંરે વ્રજભક્ત ઉભા તે અલિ પુંજ. સૈં૦ ૨ રત્નચોક તે રત્નમય જડયા, હાંહાંરે વ્રજભક્ત શ્રીમુખ જોઇ અડયા. સૈં૦ ૩ લલિતાજીની કુંજ સદન ધામ, હાંહાંરે કીર્તનીયા ગલી તેનું નામ. સૈં૦ ૪ તાલ મૃદંગ સારગી બીન વાજે, હાંહાંરે કોકિલા કંઠ મધુર સુર સાજે. સૈં૦ ૫ રાગ રાગિની સત્ય સુર તીન ગ્રામ હાંહાંરે સ્વરૂપ સહિત ઉભા તે ધામ. સૈં૦ ૬ સમેસમેના ગુણચરિત્ર ગાતાં, હાંહાંરે પ્રાણનાથનાં તે દર્શન થાતાં. સૈં૦ ૭ વજ્રઘરની છાત છે ન્યારી હાંહાંરે હેઠળ ગોપી ગ્વાલની તિબારી. સૈં૦ ૮ જન્મ ઉત્સવને થાય આનંદ, હાંહાંરે જમે નંદસુવન સંહુ સંગ. સૈં૦ ૯ રંગીલી ગલી આનંદ સહુ સોહી, હાંહાંરે અન્નકુટની રસોઇ તહાં જોઈ. સૈં૦ ૧૦ ગેહેના ઘર માનિકચોક સાજે, હાંહાંરે પંખાગલી બીન ત્યહાં વાજે. સૈં૦ ૧૧ કૃષ્ણ-કમળ શ્રીમુખ પર વારી હાંહાંરે ચિત્ત ચોર્યું મારૂં ગિરિધારી. સૈં૦ ૧૨

સાખી—નંદાલય નિજધામના, ને કરિયે દર્શન ચાલ;
બાલવિનોદ સોહામણા, ને નવનીતપ્રિય લાલ,

ધોળ ૫.

("માને તમારૂં તે તો ઘેલડી" એ રાગમાં.)

મારો લાડીલો લલન બલિહારી, છબીલા લાલ મુખ છબિ લાગી મુને પ્યારી. ૧ ઘુંઘરાયલા કેસ ગુંચળી સીસ ઉપર શોભે, અલકાવલી તિલક મન મોહે. છ. ૨ શ્રવણમાંહે ઝુમખી તે તારા જોત ઝળકે નાસિકા વેસર મોતી લરકે. છ૦ ૩ અરૂન કમલ નેત્રમાંહે અંજન તે ફેલ્યાં, રૂદન કરી વેહેવરાવ્યા છે રેલા. છ૦ ૪ નવનીત આરોગ્યા કાંઈ મુખકપોલ લેસી, આ છબી તો મન-માંહે પેસી. છ૦ ૫ દુલરી કંઠ હાંસ કઠુલા લલકે શોભા ભરી. કટિ કિંકિની તે ઘુઘરાવાલી. છ૦ ૬ બાજુ પહોંછી કડા વળી ફુમતાંને ફરકે, શ્રીનંદ જશો-દાજી જોઈ હરખે. છ૦ ૭ રત્નખચિત ચૌક માંહે ઘુટનિયાં ખેલે, ઝુંઝનાચૂસની રમેં મુખ ખેલે. છ૦ ૮ મદનમોહનજી ને બાલકૃષ્ણલાલ, નવનીતપ્રિયાજી રમેં ખ્યાલ. છ૦ ૯ ચરનકમલ માંહે ઝાંઝર નૂપુર ઝનકાર, શ્રીજસોદાજી નિરખે વારવાર. છ૦ ૧૦ દુધની દંતુડી ખેજ મુખમાંહે તે લસે, ફીલકી ને તે વાલા હસે છ૦ ૧૧ બિંજન પ્રકાર ભોગ લગાવી મુખે માંડે, હસ્તકમલ વચે

વચે ભોળે. છ૦ ૧૨ આઠ દર્શન આઠ ભોગ આવે સુખે, સામર્થ્ય શું વરણી શકું મુખે? છ૦ ૧૩ એક સ્વરૂપે યશોદાજીને પાસ, એક સ્વરૂપ થકી રમે રાસ. છ૦ ૧૪ જગમોહન સિંહપોર મન મોહે, કૃષ્ણ ભંડાર પરછનો ત્યહાં સોહે. છ૦ ૧૫ કૃષ્ણકમલ બાલલીલા સહુ નિરખે જન્મ સફલ કરિ હરખે. છ૦ ૧૬.

સાખી:—

ભાવ સહિત સેવા સહુ ને ક્યાં લગી કહું સ્વરૂપ;
નંદાલયની કુંજની નેં દ્વિવિધી તણાં રસરૂપ.

સાખી:—

સાત ધ્વજા સાત રંગની, સહુનાં જુદાં રૂપ;
શું સામર્થ્ય ગુણ વરણીએ? એ ભાવ છે અધિકઅનૂપ.

ધોળ ૬.

(સતભામાજીના પહેલાં કલવાનો રાગ.)

અરે કલશ કહીએ શિખર ગિરિરાજ, અરે દર્શન કરતાં સર્યાં સહુ કાજ; અરે છપરા કહિયે ગોવર્ધન રૂપ, અરે હાંરે ત્યાં બિરાજે ગોકુલના ભૂપ૦ ૧ અરે મેઘ શ્યામ ધ્વજા તે પ્રાણનાથ, અરે પીળી પ્રાણપ્રિયાજીની

સાથ, અરે શ્યામ યમુનાજી મન મોહે, અરે હાંરે શ્વેત ધ્વજા ચંદ્રાવલી સોહે. ૨ અરે રાધા સહચરીજીની લીલા રાજ, અરે સોસની તે કહિયે ગિરિરાજ, અરે અનુરાગ ભરી વ્રજબાળા, અરે હાંરે જેણે વશ કીધા છે નંદલલા, ૩ અરે મુખકમલ શોભા રહી જોઈ, અરે નયનકમળ કટાક્ષ મન મોહી, અરે હૃદય કમલ જોઈ લાજ્યો ચંદ, અરે હાંરે હસ્તકમલ સાહીને આનંદ. ૪ અને નામ કમલ સુગંધ મકરંદ, અરે વ્રજભક્તને મનના ફંદ, અરે ખટ કમળ ઉપર જાઉ વારી, અરે ચરનકમલની બલિહારી. ૫ અરે હાંરે શ્રીવલ્લભ શ્રીવિઠ્ઠલનાથ, હાં શિર નામીને જોડું બેઉ હાથ, હાંરે રાધા શ્રીયમુનાજી શિસ નાંઉ. અરે હાંરે ગુણ ચરિત્ર અહનિશ ગાઉં. ૬ હાંરે દર્શન એવાં છોટીને નહી ટરીશું, હાંરે ચરનકમળ અહનિશ પડીશું, હાંરે ઘોળ ગાયે ને સંભળાયે, અરે હાંરે તેને લીલા અનુભવ થાય. ૭ હાંરે નિત નૌતમ ઉત્સવ થાય, હાંરે આનંદ હર્ષ નવ માય, હાંરે કૃષ્ણ કમલ કે પુરી મ્હારી આશા, અરે હાંરે સખી ચરનકમલની પાસ. ૮

સાખી:—

સેવાવિધ સુમરન કરૂં ને નિત વ્રત કરવું ગાન;
વસે સદા મન સાંવરો, ને રસના અમૃત પાન

શ્રીજમોદાબેટીજીકૃત ધોળ.

("શરદ પુનમની રાત જાણીને વ્હાલે રમવા કીધું મનરે"—એરાગ)

ગિરિકંદરામાંથી પ્રગટ થયા પ્રભુ, આપ ગોવર્ધન નાથરે; નંદજશોમતિ કેરા લાલન; વ્રજ સૌ કીધું સનાથ." ગોવર્ધન રસિયારે; મારે મન વસિયા, વ્રજનાથ મધુરૂં હસિયારે. ટેક. શ્રાવણ સુદ પાંચમને દહાડે. થયું શુભ દર્શનરે; ગિરિકંદરામાં બિરાજે વાહલા, શું કહુ પ્રસન્ન વદન? ગો० ૧ ઘણાં દિવસ ભુજાનું પુજન, આરૂયું તે વ્રજમાંયરે; દુધ લઇને સ્નાન કરાવે, મહિમા કહયો ન જાય. ગો० ૨ છિદ્ર સહિત શિલા ગિરિવરની, તેમાં શ્યામ સ્વરૂપરે; એક ગાય ત્યાં નિત્ય જાય છે, દુધ સ્રવે તદરૂપ. ગો. ૩ એક બ્રાહ્મણની ગાય હતી તેણે, પુછી ગોવાળીયાને પેરરે; દુધ ઘટે તે નિત્ય કેમ મારૂં? દોહી લઇ જાય તું ઘેર. ગો० ૪ ત્યારે

ગોવાળીયાએ એમ કહ્યુ, ખબર કાઢું નિરધારરે; કોણ પ્રકાર થાય છે આ ગોમાં કહુ સમજાવી સાર. ગો૦ ૫ સાંજ સવાર ગૌ ટોળામાંથી, ગિરિવર ઉપર જાયરે; ઉભા રહીને દુધ સ્રવે નિત્ય, પ્રાણ જીવનને પાય. ગો૦ ૬ ગૌ પ્રકાર જોઈ ગોવાળિયો, બ્રાહ્મણને લાગ્યો સંગેરે; અચરજ જોઇ વિસ્મય થયું મન, કહાવ્યું સૌને ઉમંગે ગો૦ ૭ સૌ વ્રજવાસી ગિરિવર આવ્યા, બોલ્યા મુખથી બોલરે; કોઈ દેવ ને કે દ્રવ્ય હોય એમ, કીધો મુખથી તોલ. ગો૦ ૮ ગિરિશિલા ઉચકીને જોયું તો દીઠા સુંદર શ્યામરે; પુછયું દેવને પર્વત કેરા, શું છે તમારૂ નામ? ગો૦ ૯ પ્રાણજીવન ત્યારે એમ બોલ્યો કે, દેવદમન મુજ નામરે; મહિમા ચાલ્યો વ્રજમાં ઝાઝો પુર્ણ કરે મન કામ. ગો૦ ૧૦ દહીં દૂધ વ્રજવાસી કેરાં આરોગે નંદબાલરે; ઝાડખંડમાં જઈ મહાપ્રભુજીને; આજ્ઞા કરી તત્કાલ. ગો૦ ૧૧ ઇંદ્ર-નાગ-ને દેવદમન તે, પ્રગટ થયા વ્રજ માંહેરે; ગિરિવર ઉપર આપ પધારો, સેવા ચલાવોની ત્યાંહ, ગો. ૧૨ મહાપ્રભુજી વ્રજમાં પધાર્યા સદુ પાંડેને ઘેરરે; વચન સુણ્યાં ગિરિવર

પ્રભુનાં. વાત પુછી કરી પેર, ગો૦ ૧૩ સહુ પાંડે શ્રીમહાપ્રભુજીને કહે છે, પ્રાકટયનો પ્રકારરે; દેવદમન નામે પ્રકટ્યા છે, મહિમા અપરંપાર. ગો૦ ૧૪ ગિરિવર ઉપર આપ પધાર્યા, સામા મળ્યા નિજ નાથરે, અગો અંગ ભેટી સુખ ઉપજ્યું, જોડયા પછી હાથ; ગો૦ ૧૫ ગોવર્ધન ઉદ્ધરણ ધીરનું, નામ ધર્યું શ્રીનાથરે; મોર પીછનો મુગટ ધરાવ્યો, બંસી દીધી હાથ ગો૦ ૧૬ પાટ બેસાડી ને ભોગ ધરાવ્યો, ત્યાંથી પધાર્યા આપરે; નિજજન મન આનદ વધાર્યો, દુર કીધાં તન તાપ. ગો. ૧૭

શ્રીગોવર્ધનનાથજીનો ખ્યાલ.

("હમકું છાંડ ચલેરી બેની માધો" એ રાગ.)

શ્રીગોવર્ધન ઉદ્ધરણ ધીરને મન મેરો મોહ લિયો છિનમેંરે. ટેક. શીશ પાગ શિર પેચ બિરાજે, લર લટ કત સોહે ભ્રકુટી પેરે; શીશ ફુલ શ્રવણનમેં કરનફુલ, તુરરા લુમ લટકે તિન પેરે. કલગી મોર ચંદ્રિકા સોહે, ચોટી બિથુર રહી ઉરપેરે; બાગો પટકા સોનેરી ફીતવી, સૂથન ચરન મનોહર પેરે. કંઠસરી ઓર હાંસ

બિરાજે, દુલરી તિલરી ચોસરી સંગમેરે; મોતીનમાળા હારસંગ રાજે, હમેલ પદક પાન તીનમેરે. બાંહે બાજુબંદ ફેંદના સોહે, શ્યામ દોનોહી ઉરસ્થલપેરે; પોંહોંચી કંગન કડા મુદ્રિકા, હસ્તફુલ ઝલકે કરમેરે. નૂપુર કિંકિણી શબ્દ સુનતહીં, વિન્હ્ગ ભઇ તબસોં અંગમેરે, અણુવટ બિછવા મનોહર બાજે, પાયલ જેહરકે છંદમેરે, ગુંજમાલ સુભગ બનમાલા, કમલ માલ કમલ કરમેરેં; વેણુ વેગ ધરિ ઠાડે નિકુંજન, કરન સંકેત ભેદ સુરમેંરે; ભુકુટી નેન કટાક્ષ જનાવત, દેત દરસ આનંદમેંરે; હસન દશન મન લેત ચુરાઇ, ચમકે ચિબુક વાહિ ક્ષણમેરે. દક્ષિણે હસ્ત કટિપર સ્થાપે, નિજભક્ત સ્થિર સ્થાપનકુ રે; વામ હસ્ત ઉંચે કર પ્યારે, રસબસ ભેદ જતાવનકુરે. ક્ષણ ક્ષણ દર્શન દેહો મેરે પ્યારે, યહ બિનતિ કરજોડ કરૂં રે; નિશદિન બચન સુધારસ પાકે, નિજજન ચરન કમલમેં રહુ રે.

શૃંગાર સમે ગાવાનું ધોળ.

વાંકે અંબોડે શ્રીનાથજી, વ્હાલો સુંદર શ્યામ સ્વરૂપ;
શ્રીવલ્લભે કુલ સેવા કરે એ શ્રીગોકુલનો ભૂપ. ૧ પાગ

બાંધે વ્હાલો જરકસી, ને સુંદિર વાગા સાર; પટકા છે પચરંગના, સજ્યા છે સોળે શૃંગાર. ૨ કેસરી તિલક સોહામણાં, નાસિકા વિશ્વાધાર; ચિબુકની અતિ કાન્તિ છે, કંઠે મોતીના હાર. ૩ હડપચીએ હીરલો ઝગમગે, એમના તેજ તણો નહિ પાર; અધર બિંબ એ રસિક છે; ઝળકે તે જોત પ્રકાશ. ૪ બાંહે બાજુબંદ બેરખા હરિના ખીટલીઆળા કેશ, નિરખ્યા ને વળી નિરખશું એનો પાર ન પામે શેષ. ૫ ડાબી બાજુએ ગિરિવર ધર્યો, જમણે કટિ મધ્યભાગ; કૃપા કરો શ્રીનાથજી; મારાં હૈડાં ટાઢાં થાય. ૧ પાયે ઘુઘરી રણઝણે, મોજડીએ મોતીની હાર; કૃપા કરો શ્રીનાથજી બલિહારી માધવદાસ. ૭ માધવદાસ માગે સદા, મ્હારૂં માગ્યુ આપો મહારાજ, વળી વળી કરૂ વિનતિ, મને આપો શ્રી વ્રજમાં વાસ. ૮

ધોળ ૧૦.

ઉભા રહો તો કહુ એક વાતડી. શ્રીનાથજી;
તમ માટે ગાળી છે મેં તો જાતડી. શ્રીનાથજી. ૧
દહાડે મળ્યા હતા વૃંદાવનમાં. શ્રીનાથજી;

તે દહાડાની તાલાવેલી તનમાં. શ્રીનાથજી. ૨
શ્રીનાથજી જોયાના મને કોડરે શ્રીનાથજી;
પૂરી મારા મન કેરી હોડરે. શ્રીનાથજી. ૩
હસો છો મધુર વાંકુ જોઇને. શ્રીનાથજી;
નયનના કટાક્ષે મ્હારાં મન મોહીને. શ્રીનાથજી. ૪
ક્ષણક્ષણ ભણકારા વાગે કાનમાં. શ્રીનાથજી;
ઘરમાં જાઉં ને ગાઉં તાનમાં. શ્રીનાથજી. ૫
ચિત્ત-ચોટતું નથી ઘર કામમાં. શ્રીનાથજી;
ઘેલી ઘેલી કહે છે ગોકુળ ગામમાં. શ્રીનાથજી. ૬
કહેનારાં કહે છે પણ માથે છો ધણી. શ્રીનાથજી;
વલ્લભના સ્વામી હું દાસી તમતણી. શ્રીનાથજી. ૭
પ્રીતડી કરીએ તો હવે પાળીએ. શ્રીનાથજી;
શરણે આવે તેને તારીએ. શ્રીનાથજી. ૮
પુરો મારા મન કેરી આશરે. શ્રીનાથજી;
શરણે આવ્યો છું તમ દાસરે. શ્રીનાથજી. ૯
ભવોભવ પાર ઉતારીએ. શ્રીનાથજી;
બલિહારી જાય માધવદાસરે. શ્રીનાથજી. ૧૦

માનો છે ચંદ્રાવળી નારી. ૧૩ ચરણચોક ગૌલોક કહેવાયજી, ત્યહાં તો દૈવી હોય તે જાય. ૧૪ પીછવાઇ ચંદ્રાવળી જાણોજી. ચંદરવો શ્રીયમુના મન આણો ૧૫ ગાદી સુંદર મન ભાવકજી, પીઠ તકીયા મહાસુખ દાયક ૧૬ આસપાસ બે તકીયા રાજેજી, મહાસુખ એકાંતે બિરાજે. ૧૭ એ છે શાસ્ત્રતણાં સુખ ધામજી, પદે ચંદ્રાવળીજીનું નામ, ૧૮ બે જોરીસ્વામિનીજીના તનજી, શ્રમજળ શ્રીમહારાણીજીનાં મનજી. ૧૯ બે બીડાં શ્રીમહાપ્રભુ દક્ષિણ વામ, મુખવસ્ત્ર મોહન શ્યામ. ૨૦ જુગલ ચરણે શેષજી પધાર્યાજી, ગિરિરાજ હરિ દાસ કહેવાય. ૨૧ એક કલશ શ્રીગુસાંઇજીનું રૂપજી ઉરે સાત ધ્વજા અનૂપ. ૨૨ સજ્યા ભોગ મહાસુખ કંદજી, શોભા નયને નિરખી મુખ ચંદ્ર. ૨૩ એવો માર્ગ થયો નહિ થાયજી; શ્રીમહાપ્રભુજી કૃપાથકી પુષ્ટિ કહેવાય, ૨૪ છદીનુ ત્યાહાં તત્કાળજી, ગુણ ગાયે શ્રીવલ્લભ લાલ ૨૫

રાગ ગજલ ધોળ

-મેરે શ્રીનાથજી પ્યારે દ્રગનનેં હોજુ મત ન્યારે ટેક. દયા કરી દરસ મોય દીજે કૃપા કરી આપકો કીજે. ગલે

જામા દદામીકા કમર પટ્ટા બેંદામીકા. ૧ સુરંગી પાગ સિર સોહે લસત બનમાલ મન મોહે; લગી કોઇ કાનપે દૂતી, તજી મોય સેજમેં સૂતી. ૨ મેરા દીલ લે ગયા આંટ્ટી લગી તનમેં તલાવેલી; મત ભૂલ દેખી તન ગોરા જગતમેં જીવના થોરા. ૩ કઠિન હે મોહકી જ્વાળા વહે જાતા હે સંસાર, સદા વ્રજાધીસજી ગાવે, છબીપર વારને જાવે. ૪

ધોળ ૧૪.

શ્રીવલ્લભ ઘેર પ્રગટીયા શ્રીગોકુલનારે નાથ. એવા પ્રભુજીને નવ ઓળખ્યા પછે ઘસસો બેઉ હાથ. પ્રાણી પ્રાક્રમ તેં શું કર્યું ? ૧ પામ્યો ઉત્તમ દેહ જુગમાં જીવણ શ્રીનાથજી, નેણે નીરખ્યા નહી તે કલિમાં કારણ શ્રીનાથજી. પ્રા ૨ પ્રાતઃ સમે ઉઠયો નહિ નવ ગાયા ગુણ ગોવિંદ, મંગળા આરતી ઉતારતાં ન જોયાં શ્રીમુખચંદ્ર પ્રા. ૩ શ્રીમુખની શોભા શી કહું ? મારે મુખ રસના છે એક. મનમથ દેખીને લાજીઓ પાતાળે પેઠા જઇ શેષ. ૪ કાને તે કુંડલ શોભિતાં શિરપર શોભે પાગ; ઉપર ચંદ્રિકા મોરની વેણીવાસુકી નાગ. પ્રાણી ૫

નેણાં તમારાં શ્રીનાથજી જોઈ જોઇ શું કરૂં વખાણ? જોતાં સુધ બુધ ભુલી ગયો, હૈયામાં ઉપજ્યું છે હેત. પ્રા. ૬ નાકે તે નકવેસર શોભિતાં, લલાટે તિલક રસાલ; તે પર સોહે અલકાવલી, લટકણ લટકે છે ભાલ. પ્રા. ૭ અધરની ઉપમા હું શી કહું? ચિબુક ઝલકે છે કાન; કંઠે સોહે હાંસડી ઉરગજ મોતીના હાર. પ્રાણી ૮ મોહન મોરલી વગાડતાં, કંઠે વૈજયંતી માલ. પ્રાણી. ૯ બાંહે બાજુ બંધ બેરખા ફરકે ફુમતાં ચાર. હાથમાં હેમની કદલી પહોંચી છે હીરાજડાવ. પ્રા. ૧૦ કોમળ કરપર ઝગઝગે રત્ન જડિતના ચોક, તેપર અનુપમ મુદ્રિકા, દેખી મોહ્યા ત્રૈલોક. પ્રાણી. ૧૧ બીજી શોભા હું શી કહું? નખસિખ હીરાના હાર, રવિશશી કોટિક વારણે છબી ઉપર જાઉં બલિહાર. ૧૨ વામ ભુજાએ વિઠ્ઠલેશ લટકે ધરીયો ગિરિરાજ, ઇંદ્રતણો મદ મોડીઓ સાર્યાં વ્રજજનનાં કાજ. પ્રાણી. ૧૩ કેડે સોહે કટિમે ખલા ઘુઘરી ધમકે બેઉ પાસ કંચનવરણી છે કાછની ચંદ્ર પ્રકટયો આકાશ. પ્રાણી. ૧૪ જુગલ ચરણે પેર્યાં જોડલાં મોજડીયે મોતીની હાર. રમકઝમક, વાગેરે

ઘુઘરી અણવટ વીંછુવારસાલ. મા. ૧૫ એવા પ્રભુજીને નવ ઓળખ્યા નવ કીધી હૈયામાં હામ; ભૂતલ મધ્યે અવતર્યો કરવા માતને ભાર. પ્રાણી. ૧૬ વ્રજની રજમાં લોટયોનહીં ન કીધાં શ્રીજમુના પાન, મોહન મોરલી વગાડતાં નવ કીધાં સન્મુખ કાન ૧૭ કાલિંદીને કાંઠડે સુંદર જમુનાને તીર, શ્રીગિરિધર ગાયો ચરાવતા ન જોયાં હળધરવીર. પ્રાણી. ૧૮ સંકેત વનની શોભા ઘણી, ત્યાં પ્રભુ ખેલે છે રાસ; એ સુખ અબળાને આપીએ બલિહારી માધવદાસ. પ્રાણી. ૧૯

ધોળ ૧૫.

ધન્ય ધન્ય રાણા રાયસંગ હો લાલ; હાંરે ધન્ય ધન્યરે મેવાડો દેશ. કૃપા કરીને શ્રીનાથજી પધારીયા હો લાલ. ૧ વ્રજમાંથી વહાલોજી પધારીયા હો લાલ; હાંરે આવી વસીયારે મેવાડે દેશ. કૃપા કરીને. ૨ તળાવે તે તંબુ તાણીયા હો લાલ, હાંરે આવી ઉતર્યારે મારા વ્રજનો સાથ. કૃપા કરીને. ૩ ડુંગર કોરીને વહાલે મંદિર કર્યાં હો લાલ તહાં બિરાજ્યારે શ્રીગોવર્દ્ધનનાથ. કૃપા કરીને. ૪ શ્રીનાથજીને શ્રીદ્વારકાનાથજીનાં જોડલાં

હો લાલ, હાંરે શ્રીનવનીત પ્રિયાજીરે શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીની જોડ. ૫ શ્રીગોકુલનાથને શ્રીમથુરાનાથનાં જોડવાં હો લાલ, હાંરે શ્રીગોકુળચંદ્રમાજીરે શ્રીમદનમોહનની જોડ. ૬ તહાં મધરાતે ગોવર્દ્ધન ભયો હો લાલ, તહાં તળેટીરે ગોપાળપુર ગામ કૃપા કરીને ૭ જનણાં તે ગોવિંદ કુંડ ભયો હો લાલ, હાંરે ત્યહાં બનાસરે મહા રાણીજીના નીર કૃપા કરીને. ૮ આસોટીયુ વૃંદાવન ભયુ હો લાલ હાંરે તહાં કાંકરોલીરે બસીઅટનો ચોક. કૃપા કરીને ૯ કમળ ચોકમાં ઝુલે મમર હાથીયા હો લાલ હાંરે તહાં ટોડલેરે રૂડા ટૌકે છે મોર કૃપા કરીને ૧૦ થાળ ભર્યો સગ મોતીએ હો લાલ; હારે વધાવેરે શ્રીવલ્લભ પરિવાર. કૃપા કરીને. ૧૧ સાકર કેના કરા પડયા હો લાલ હાંરે ત્યારે દુધડેરે રૂડા વરસ્યા છે મેહ. કૃપા કરીને. ૧૨ અજમ કુવરીની વિનતિ હો લાલ તમે સુણજોરે શ્રીગિરિધરજી મહારાજ. કૃપા કરીને ૧૩ સઘળા વૈષ્ણવની વિનતિ હો લાલ, અમોને આપોરે માં વાસ. કૃપા કરીને. ૧૪

ધોળ ૧૬.

ગંગાબાઇએ તે ઝઘડો માંડયો શ્રીગિરિધરજીનાં લખ્યાં રે પ્રમાણ, વારી જાઉં શ્રીનાથને ૧ બાદશાહે તે પરવાનો મોકલ્યો, તમે છોડો શ્રીગોકુલ ગામ, ૨ વ્રજવાસીએ મનમાં વિચારીયું આપણે સામા બાંધો હથિયાર. ૩ નવખંડ ભૂમિ આપણી ચોદીશ ચોબાજીનુ રાજ ૪ બાંબાજીએ શ્રીગુસાંઇજીને એમ કહ્યું અજબબાઇને આપ્યાં છે વરદાન ૫ બાદશાહનું તે અહી શું ઉપજે? મારી ઇચ્છાએ છોડું શ્રીગોકુળ ગામ. ૬ શિવ વિરંચી રટણ કરે, સુરનર સરખા પાર પામે નહીં; અજબબાઇને થયો છુ આધીન ૭ વ્રજથકી તે વહાલોજી પધારીયા, આવી ઉતર્યા મેવાડ દેશ. ૮ ગામના રાજાને આવીરે વધામણી, આપણા શ્રીનાથજી પધાર્યા નજીક. ૯ રાણા રાયસંગે મનમાં વિચારીયું, આપણે શી શી કરીશું ભેટ? ૧૦ વહાલે તળાવે તણુ તાણીયા; મહી ઉતર્યો શ્રીગુસાંઇજીનો સાથ. ૧૧ વહાલે ડુંગર કોરીને મંદિર કર્યાં, મહિ પધરાવ્યા શ્રીગોવર્દ્ધન નાથ. ૧૨ વહુ બેટી તે હીંડે મલપતાં

હીંડે ઝાંઝરને ઝમકાર. ૧૩ બનાસ તે જમના જલ ભર્યાં, વડલો બસી બટ: ૧૪ અજબાઇએ તે વિનતિ કરી જે કોઈ ગાયે શીખે ને સાંભળે તેનો લીલામાં થાજો વાસ. ૧૫

પદ ૧૭.

ઓરા આવેને શ્રીનાથજી, સોહામણારે, તારી ચટકતી ચાલનાં, લઉં ભામણાંરે. ૧ વારણ વનમાં ગયા તે એને જોઇનેરે, જેમ લાજથી ધની તે ધન ખોઇનેરે. ૨ નખચદ્ર ચક્ર ચદ્રિકા વિકાસથીરે; ક્ષીણ ભાવ પામ્યો શશી ઉપહાસથીરે. ૩ હસ્ત ચરણકોમળ માને દેખી દ્રુમ તણાંરે, પત્રવ નમ્ર વદન થયા લાજને વણાંરે, ૪ જેહર પાયલ ને વિછિયા પાનનીરે. શોભા કહેતાં ન બને તે નિરુપમાનનીરે. ૫ શોભા બની તનિયાની વણી સ્વેતનીરે, દેખી ધજા લજ્જામજ્જિત મીન કેતનીરે ૬ સુથન કાછનીની છબી છાઇ ચિત્તમાંરે માન મેલી વણી દીન થઈ નિત્તમારે ૭ ક્ષુદ્ર ઘંટિકા નૂપુરની સાંભળી ધુનીરે, મેલી સમાધિ વિકલ થયા મહામુનિરે. ૮ કટિ જોઇને લજાયા મોટા કેમરીરે,

નાભિજોઈ વાપી જરતાને અંગીકરી૯ ઉદર-ત્રિવલીની સુપમાની ઉપમાની ઉપમા નવ મલેરે, વિપુલ વક્ષ સ્થલ મેલીને રમા નવ ટળેરે. ૧૦ બાજુ પોંચી કડાં સાંકળાં હાથ સાંકળાંને, હીરા મુદ્રિકા તે કળાનિધિની કળારે; ૬૧ કંબુ કંઠ કંઠાભરણ હાંસ ત્રવલનીરે, શોભા કહેતાં બુદ્ધિ થઈ કવિ પ્રબલનીરે. ૧૨ કૌસ્તુભ પદકની પંક્તિ ને રત્નની બદીરે. મન મગ્ન થયું એ તો શોભાની નદીરે. ૧૩ રત્નનિકર રચિત ભૂષણ તેજ શું કહું રે, મિહર શીતરશ્મિ કાંતિ તુલ્ય નવ લહુરે. શામલ અંગ મોતી ગુંજા કુસુમ માલિકારે, દેખી મેઘ ઈંદ્રધનુ બક થયા ફીકારે. ૧૫ દેખી પીતાંબર ચંચલા ચંચલ થઈએરે, ગયાં માનિનીનાં માન ધીરજ નવ રહીરે. ૧૬ શોભા સદન વિશદ વદન કુમુદ દેખતાંરે કુમુદ પોતાની સુંદરતા નહિ લેખતાંરે. ૧૭ નાસા અધર શોભા શક્તિ નથી ભાખવારે, જેમ કીર વદન બિંબ ફળ ચાખવારે, ૧૮ ચંચલ અરુણ સજલ નયન યુગલ નિરખતારે, ખંજન કમલ મીન રહ્યાં શ્વાસ વરખતારે, ૧૯ જીતી કામની કમાન કાન તેં ખરીરે

કુટિલ ભ્રુકુટીના ભંગ નેહથી કરીરે ૨૦ મકર કુંડલની ઝલક કપોળે ફ્લકમાં રે, મન અટકી રહ્યું ખીટલીયાળા અલકમાંરે. ૨૧ વેસર મુક્તામણિ લપન ઉપર એમ લમેરે, ચંદ્ર ચુંબવાને તારો આવી અહીં વસેરે. ૨૨ મંદ હસન દશન શોભા તો ઘણી બનીરે, ચિબુક વિમળ વજ્ર કાંતિ તેહમાં સંનીરે. ૨૩ લર શીશફુલ અલકાવલી વાંકનીરે. તિલક તણી શોભા ઘણી નગ ડાંકનીરે. ૨૪ મોર મુગટની લટક મનમાં વસીરે, શરદ ચંદ્રની શોભાને જોઈ તે હસીરે. ૨૫ ખર્વ ગર્વ થયો વેણી જોઈ નાગનોરે, તેથી વાસ કીધો અધે ભૂમિ ભાગનોરે. ૨૬ વેણુ ગંગથી સરાગ ચિત્તને કીધુંરે, વેત્ર ધરીને નેત્ર યુગ્મને તે સુખ દીધુંરે. ૨૭ તારાં વચન સુધા કર્ણ ચંપકમાં ભરીરે; ચિત્ત તૃપ્તિ નથી થાતુ પાનને કરીરે ૨૮ એવાં રાધા વચન સુણી હરિ આવીયારે, કુંજ કેલિ કરી ઘણા મન ભાવીયારે. ૨૯ હળીમળી કુંજપુંજથી સહન ગયારે, કરી હાસને વિલાસ બે મગન થયાંરે. ૩૦ રસ- રૂપ એવા શ્યામને શ્યામા બેઉરે, એઉનું ધ્યાન ધરે

ધોળ ૧૮.

પ્રેમથી નિજજન સઉરે. ૩૧ દાસ માગે લીલાનંદ મને આપજોરે, એજ ધ્યાન હૃદે સ્થિર કરી થાપજોરે. ૩૨

આવો આવોરે સુહાગી વલ્લભીનો સાથ, સખી મેવાડે પધાર્યા શ્રીગોવર્દ્ધનનાથ. ૧ સખી મનક્રમ વચન તજો ગ્રહનાં કાજ, મેલો વેદ મર્યાદાને કુલની લાજ. ૨ છોડો માત પિતા પતિ સુત પરિવાર, આપણે નયને નિરખો શ્રીનંદકુમાર. ૩ વહાલો રૂપે છે રૂડલાને બીનલેવાન, ગંડસ્થલ મંડિત કુંડલ કાન. ૪ બીરાજે અલક તિલક જાણીએ કંચન રેખ, નાસા ગજમોતીને નટવર ભેખ. ૫ શિસ પાગ સોરંગી ઉપર ચંદ્રિકા મોર; વહાલો મનોહર મૂર્તિને ચિત્તડાંનો ચોર. ૬ વહાલો બંક અવલોકની ભ્રકુટી કમાન, એઉના નયન અણીવાળાં શા બાણ. ૭ વ્હાલો ચંચળ ચપળતા વારૂં ખંજન મીન, શોભા જોઇને મૃગ થયા આધીન. ૮ બિંબાધર છે અતિ અરૂણ પ્રવાલ. મુખ માધુરી મધુરી વાંસલડી રસાળ. ૯ ઝરે કુસમ ઝરે મંદ મુસકની હાંસ; ઝળકે દંડ દાડમ જેમ બીજ પ્રકાશ. ૧૦ કંઠે કંઠે સરી ગળે ગુંજાનો હાર,

બાજુબંધ પોંહોચીનો ઝુમકસાર. ૧૧ પાય પોહલ નૂપુરનો ઠમકાર. ચાલે ગજગતિ ચાલ ઘુઘરી ઘમકાર. ૧૨ કટિ કાછની કિંકણીનો ઝમકાર, પાય અણવટ વિછુવાને ઠમકાર. ૧૩ જરે સોળ કળાએ ઉદયો ચંદ, વ્રજ જુવતી સુંદરીને મન ઉમંગ. ૧૪ એઉની આરતી ઉતારે શ્રીવલ્લભરાય. શોભા જોઈ જન વલ્લભ બલિ જાય. ૧૫

ધોળ ૧૯.

સાચા સગા છો શ્રીનાથજી સોહાગી મારે, સાચા સગા છો શ્રીનાથજી. ૧ બીજું સગું તે સૌ મુખથી કહેવાનુ, દુઃખમાં નહિ આવે કોઈ સાથજી. ૨ અખિલ બ્રહ્માંડના ઇશ છે એ મહાપ્રભુ જગતની દોરી છે જેને હાથજી. ૩ એ પ્રભુને છોડી બીજે જ્યાં જાઓ ત્યાં છે ધુમાડાની બાથજી. ૪ ગોપાલલાલ, એમના ચરણમાં જવાને શરણ પડ્યો છું અનાથજી. ૫.

ધોળ ૨૦.

મેંયર ચિત્ત ચોટ્યું શ્રીનાથજીના ચરણે હાંરે ચાલો જઇએ શ્રીમહાપ્રભુજીનાં શરણે. ૧ હાંરે નખ

ચંદ્રિકા દેખીને લાગ્યો ચટકો, હાંરે હું તો મોહી જોઈ મુદ્રિકાનો લટકો. ૨ હાંરે પોડશ ચિન્હ ચરણ કમળ માંહે નિરખી હાંરે બની આવરી હૈયામાં ઘણું હરખી. ૩ હાંરે ભૂલી ભાન બાન હું તો ઘુઘરીના ઘમકે, હાંરે લાગ્યો નેહ એની નૂપુરના ઠમકે. ૪ હાંરે જેમાં ભક્તના સમાજ આવી વસીયા, હાંરે જેની સુગંધે થયા છે ભમર રસીયા ૫ હાંરે લાલાલહેરીની વિનતિ ઉર ધારી, હાંરે પ્રભુ ચરણમાં રાખો હું જાઉં વારી. ૬.

ધોળ ૨૧.

સૈયર ચિત્ત ચોર્યું શ્રીનાથજી ધુતારે, કાળજડું કોયું એ નંદના દુલારે. ૧ હાંરે મને મુરલી સુણાવી વશ કીધી. હાંરે મને ફંદમાં ફસાવી બાંધી લીધી. ૨ હાંરે એણે અણીઆળી આંખ મને મારી, હાંરે તેથી હૈયામાં ઘા પડયો છે કારી. ૩ હાંરે વશકરણી ને મીઠી એની વાણી, હાંરે હુતો સાંભળીને વણમૂલે વેચાણી. ૪ હાંરે એનું મનહર મુખ મોહકારી, હાંરે એણે મંદ મંદ હસી મુને મારી. ૫ હાંરે સખી એ વિના મેં નથી રહેવાતું, હાંરે દર્દ કાળજાનું કાંઈ નથી કહેવાતું. ૬

હાંરે લાલા લહેરીને તલાવેલી લાગી, હાંરે દરશન આપીને દાસને સોહાગી. ૭

ધોળ ૨૨.

સૈયર મન મોહ્યું શ્રીનાથજી લટકે, હાંરે એના લટકે મટકેને પીરે પટકે. ૧ હાંરે કીધું કામણ મોગલીના કટકે. હાંરે એનાં કુટિલ નેણ બાણ હૈયે અટકે. ૨ હાં ધમકતી શી ચાલે ચિત્ત ચટકે, હાંરે એનું રૂપ જોઈ કાળજુ છટકે ૩ હાંરે એની છેલ છબીલી છબી ખટકે, હાંરે એને જોયા વિના જીવ ઝટકે. ૪ હાંરે છુટી લટર આવી ભાલ પર લટકે, હાંરે જાણે અધરપાન કરે આવી ગટકે. ૫ હાંરે મોટા મુનિજન મોહ્યા છે જેને મટકે, હાંરે તેના વિરહ થતાં ફાટી મરૂં ફટકે. ૬ હાંરે એના ચરણકમલમાં મન ભટકે, હાંરે લાલા લહેરીને બોલાવી લેશો લટકે. ૭.

ધોળ ૨૩.

શ્રીનાથજીને નીરખી આ ચિતડું ચોટ્યું છે, હાંરે મારૂં મનડું મોહનને મળ્યું છે. ૧ હાંરે વહાલે વાંકી નજર વડે જેયું, હાંરે સખી ત્યારથી આ મન મારૂં મોહ્યું ૨ હાંરે એની અલબેલી આંખ અણીઆળી,

હાંરે રસેરંગભરેલી રેતનાળી, ૩ હાંરે એની ભ્રકુટીમાં ભુરકી ભરેલી, હાંરે તેથી વ્રજસુંદરીઓ વશ કરેલી, ૪ હાંરે એની મુરલીમાં મોહની ભરી છે, હાંરે માહેરી સુધ બુધ સોન સાહરી છે. ૫ હાંરે સખી નખસિખ એ કામણભર્યો છે, હાંરે મારા મનથી મેં વર એ વર્યો છે. ૬ હાંરે સખી છેલ છબીલો એ ધુતારો, હાંરે લાલા લહેરીને પ્રાણથી એ પ્યારો. હાંરે

ધોળ ૨૪.

તમે જુઓ મારા બેનો શ્રીનાથજીને ઋમા. કુસુંબલ પાગ કેસરીયો વાગો, પટકાપર લાગી લુંમા લુંમા. ૧ લાલ લકુટી કરમાં વાંસળી બિરાજે, ગોપીયોનું મન ભ્રંમા ભ્રંમા. ૨ બાંહે બાજુબંધ બેરખા બિરાજે, મુદ્રિકા ઝટક દંમા દંમા...૩ ગોળ કપોળ મનોહર સુંદર, શ્રીરાધિકાનું મન રંમા રંમા. ૪ નયન વિશાળ ભ્રકુટિ લર લળકે, અલક ઝલક શંમા શંમા. ૫ પીચકારી લેઈ હોરી ખેલે, ફુલ છડીથી ધંમા ધંમા. ૬ વ્રજની તે ગોપીયો ગુલાલ લેઈને ચાલ ચાલે છે હંમા હંમા. ૭ પંચ શબ્દ વાજાં વાજતાં ત્યાં, ઝાલર ઘંટાની

ટંમા ટંમા. ટ સુરપુર વનિતા નીરખીને વારે છે, પુષ્પ નાખે છે નારદ બ્રહ્મા બ્રહ્મા; મેવાનો આશ્રી ભોગ ધરી છે, પ્રેમથી પ્રસાદ ત્યાં આપ્યાં. શ્રીવિઠ્ઠલ પ્રભુ લીલા દેખો અગમનિગમ. ટંમા ટંમા. ૧૧.

ધોળ ૨૫.

શ્રીનાથજી તે છેલ બિરાજતાજી
સખી ચાલો તો જઈએ શ્રીજી શહેરમાંજો.
શ્રીગોવર્દ્ધનનાથજી બિરાજે લીલાલહેરમાંજો. શ્રીનાથજી. ૧
પહેલાં દર્શન તે મંગળાનાં હરખીયાંજો,
મ્હારા નાથનાં સ્વરૂપ નેણે નિરખીયાંજો. શ્રીનાથજી. ૨
બીજાં દર્શનમાં શૃંગાર વહાલે બહુ ધર્યાજો;
મ્હારા નાથને શ્રીલક્ષ્મીજી વર્યાં જો. શ્રીનાથજી. ૩
ત્રીજાં દર્શન તે ગ્વાલ બાલભોગનાં જો,
મુખે મુરલીને છડી લીધી છેલમાં જો. શ્રીનાથજી. ૪
ચોથાં દર્શન તે રૂડા રાજભોગનાં જો,
વિવિધ ભાતની સામગ્રી સંજોગમાં જો. શ્રીનાથજી. ૫
પાંચમાં દર્શન તે ઉત્થાપનનાં સાંભળ્યાં જો,
શંખ વાગ્યો ને વૈષ્ણવ થયા ઉતાવળા જો. શ્રીનાથજી. ૬

છઠ્ઠાં દર્શન તે ભોગ સંભોગનાં જો,
વિવિધ અમૃત મેવા ધર્યા ઉમંગમાં જો. શ્રીનાથજી. ૭
સાતમાં દર્શન તે આરતીનાં મને કર્યાં જો,
બીડી ભારીને વૈષ્ણવ બહુ મહ્યા જો. શ્રીનાથજી. ૮
આઠમાં દર્શન તે શયન કર્યાં શ્રીહરિ જો,
દર્શન કરીને વૈષ્ણવ આનંદ ભર્યા જો. શ્રીનાથજી. ૯
ચટુલાલ મટુલાલજી જોડ છે જો,
ગિરિધરલાલજી બિરાજે લીલા લહેરમાં જો. શ્રીનાથજી. ૧૦
વહુજી ભાભીજીને બેટીજી મહારાજ છે જો,
એમને આઠે દર્શનનો ઘણો ભાવ છે જો શ્રીનાથજી. ૧૧
જે કોઈ ગાય શિખેને સાંભળે જો,
તેનો ચરણ કમળમાં વાસ છે જો, શ્રીનાથજી. ૧૨
એમના દર્શ થકી સુખ થાય છે જો,
હરિદાસ શ્રીવલ્લભ ગુણ ગાય છે જો. શ્રીનાથજી. ૧૩

ધોળ ૨૬.

શ્રીગોવર્ધનધર તેરો ધ્યાન ધરત, લટ છુટ રહી
કાલી નાગનીયાં. (ટેક) મોર મુગટ મકરાકૃત કુંડલ

ઘુઘરી અણઅટ વીછુવા સાર, નહાના. ૪ પ્રભુજીના મુખપર મુરલી વાઇ વેણુ રસાળ, શબ્દે મોહીરે ગોપિઓ રોતાં મેલ્યાં છે બાળ; નહાના. ૫ કાલિંદીને કાંઠડે ઉભા વગાડો છો વેણ; જવાદોને કે જાદવા કે વ્રજમાં થાશે પોકાર, નહાના. ૬ આંગળી સાહીને હરિ તાણશો પ્રભુ મારૂ ધ્રુજે છે અંગ, સઘળી ગોપિકા આવશે તમને ઘેરશે મહારાજ, નહાના. ૭ કે બંસીવટના ચોકમાં ઉભા વજાડો છો વેણ; માધવદાસની વિનતિ આપો શ્રી વ્રજમાં વાસ નહાના. ૮

ધોળ ૩૨.

મ્હારે મંદિરે પધારો શ્રીનાથજી, હું તો જોઉંરે તમારી વાટ. ૧ હું તો શેરી વળાવી સજ કરૂં, હું તો ફુલડાં વેરાવું સારી વાટ, ૨ હું તો ચીરના ચંદરવા બંધાવતી, હું તો પથરાવું લીલા પીળાં પાલ. ૩ હું તો કંકુ કેસરના ગારા ચાલું, હું તો મોટી કસ્તુરી પડાવું ભાત હું તો ગોખે ગોખેરે દીવા કરૂં, હરખે બંધાવું હીંચોળા ખાટ. હું તો શણગાર સજીરે શોભિતા, ચરણ ચોળી ગરચોળાને ઘાટ હુંતો આડ કરૂં રે

કેસર તણી, હું તો ચોખલીઆ ચોડું લલાટ; શૃંગાર ધરાવું હરિને ભાવતા, હું તો દર્પણ દેખાડું મારા નાથ. ૪ હું તો સુંદર મંગાવું રે સુખડી; જીવણ જમવો તમારે કાજ, ૫ હું તો મીઠડા મેવા મંગાવતી આરોગો શ્રીવૈકુંઠનાથ. ૫ હું તો શીરો કરાવું સ્નેહ તણો, જીવણ આરોગો પ્રભુ હાથ. ૬ હું તો જમુનાજળ ઝારી ભરાવતી, આચમન કરો વૈકુંઠનાથ. ૭ બાસઠ પાનનાં બીડલાં બંધાવતી, મુખવાસ કરો શ્રીવૈકુંઠનાથ. ૮ હું તો સોનાનાં સોગટડાં મંગાવતી, રમત રમજો સારી રાત. ૯ હું તો સજ્યા પથરાવું સ્નેહતણી પોઢણ કરો શ્રીગોકુલનાથ. ૧૦ હું તો ફુલના પંખા ભરાવતી વીંજણ કરૂં રે સારી રીત. ૧૧ હું તો ફુલની જાળી ભરાવતી માંહે બિરાજો શ્રીગોકુલનાથ. ૧૨ હું તો થાળ ભરૂં સગમોતીએ; વધાવું શ્રીવલ્લભકુલ પરિવાર. ૧૩ હું તો કર જોડી કરૂં વિનંતિ, બલિહારી જાય માધવદાસ. ૧૪.

ધોળ ૩૩.

દયા કરી દર્શન આપશો શ્રીનાથજી દયા કરી દર્શન આપશો. ૧ શ્રીમહાપ્રભુજીની કાની થકી આ;

દેવી જીવનાં ત્રિવિધ દુઃખ કાપશે. ૨ વિષયની વાસનાને મનની અવિદ્યા, દેવીનાં દિલમાંથી ઉથાપશે ૩ નિકુંજનાયક મને નિજજન જાણી; દાસી થવાની છાપ છાપશે. ૪ દયાનિધિ છે દોષ નહિ જુએ દાસના, મનમાં અનન્ય ભક્તિ આપશે. ૫ લાડીલો લાલ વહાલો લાલા લહેરીને ચરણ સેવામાં થાપશે. ૬.

ધોળ ૩૪

શ્રીનાથજીના ચરણકમલે ચિત્ત રાખો, હાંહાંરે ભક્ત સુધારસ ચાખો. ૧ હાંહાંરે અહર્નિશ મુખે કૃષ્ણકૃષ્ણ ભાખો, હાંહાંરે એથી જન્મ સફળ થશે આખો. ૨ હાંહાંરે ઘર બાર ધન માલ ખજાના, હાંહાંરે તેમાં તારૂં નથી એ દિવાના. ૩ હાંહાંરે માત તાત સુત ભ્રાત ભગિની દારા, હાંહાંરે તેમાં કોઇ નહિ છોડાવે જમના મારા. ૪ હાંહાંરે સગાં સબંધી તે આ સુખનાં બેલી, હાંહાંરે આખર સમે ઉપર મુકશે ઠેલી. હાંહાંરે દયા કરી તને મનુષ્યદેહ દીધો, હાંહાંરે તોયે તે હરિનો આશરો ન કીધો. ૬ હાંહાંરે ચેતી લે ચેતાય તો એ સારૂં, હાંહાંરે હજુ વહી ગયું નથી આયુષ્ય

તારૂ. ૭ હાંહાંરે વાર વાર લાખ ચોરાશી રઝળશે; હાંહાંરે ફરી આવો જન્મ ક્યાં થકી મળશે? ૮ હાંહાંરે તારા હાથમાં આવ્યો છે પારસમણિ, હાંહાંરે તારે માથે બિરાજે શ્રીનાથજી ધણી. ૯ હાંહાંરે એઉની સેવા કરે સુખ થાશે, હાંહારે તારા પાપનો સતાપ દૂર જાશે. ૧૦ હાંહાંરે હરિના-દાસનો દાસ થઈ રહેજે; હાંહાંરે મુખે નામ નિરંતર લેજે ૧૧ હાંહાંરે લાલા લહેરીનાં વચન સુખકારી, હાંહાંરે સાચા માનીને સેવો ગિરિધારી ૧૨

ઘોળ ૩૫.

શ્રીનાથજીના વિરહે મહાદુઃખ થાય છે
હાંહાંરે મારો જીવ જવાને અકળાય છે. શ્રીનાથજી. ૧
હાંહાંરે મને ઘરમાં ઘડી નથી ગમતુ,
હાંહાંરે મારૂં મન વણુ રહે છે ભમતુ. શ્રીનાથજી. ૨
હાંહારે, ઘડી, સાઠ, પહોર આઠ, રહુ ઉદાસી,
હાંહાંરે સુંદર મુખડુ જોવાને અભિલાષી, શ્રીનાથજી. ૩
હાંહાંરે કર જોડીને માગે છે લાલો લહેરી,
હાંહાંરે જરા દૃષ્ટિ કરો ને કૃપા કરી. શ્રીનાથજી. ૪

ધોળ ૩૬.

શ્રીવ્રજમંડલના ચંદ શ્રીગોવર્ધનનાથજી, કમળનેન અણીયાળાં સોહે લાલજે, સમેસમેનાં દરશન આપે શ્રીનાથજી, પ્રેમભક્તિવશ કીધા વ્રજની બાલજે. શ્રી. વ્રજ. ૧ નિશા પાછલી ગાગર બોલે રાતની, આવે નાથુવાસથકી ગોવાળજે; મારા પ્રાણપ્રભુજીના સેવકને હેલો પડયો; અતિ આતુર થઈ આવે સો તત્કાળજે. ૨ મુખ્યાજી ભીતરીઆ સેવક સહુ મળી; કરતા સેવા જે જેના અધીકારજે, પ્રથમ શ્રીપ્રભુજીને જગાવ્યા પ્રેમશું, પછી જગાવ્યા પ્યારા શ્રીનંદ કુમારજે. ૩ ગોસ્વામી ટિકેત વહુ બેટી સહુ, આનંદે આવે મંદિર માંહેજે; શંખ ધુનિ ત્યાં ત્રણવાર કીધી સહી, ધુનિ સુણી શ્રી ગોવર્ધનધર જાગ્યા જે. ૪ શ્રીમુખ નિરખી હૃદયકમળ શીતળ થયાં, મંગળ ભોગ ધરાવ્યો, કંચન થાળજે; જળ જમુનાની ઝારી લેઇ પાસે ધરી, પ્રેમ સહિત આરોગ્યા પ્રાણજીવન જે. ૫ સજ્જ્યાની સેવા સીંગારી કરે, સેજ સમારતાં સમય એટલો થાયજે; આચમન કરાવી મુખવસ્ત્ર કરી બીડાં ધર્યાં, દર્શને ખોલ્યાં ને કીર્તન થાયજે. ૬.

ધોળ ૩૭

શ્રીનાથજીકો ધ્યાન મેરે નિસદિનારી માઈ;
સાંવરી સુરત માધુરી મૂરત, ચિત્ત લીયા હે ચુરાઇ. ૧
લાલ પાગ લટકે ભાલ, ચિબુક વેસર કંઠમાલ;
કરનફુલ મંદહાસ, લોચન સુખદાઇ. ૨
મોરપક્ષ સીસ ધરે, મોતિનકી માલ ગરે;
બાજુબંદ પહુંચી કર મુદ્રિકા સુહાઇ, ૩
કટિ ક્ષુદ્ર ઘંટિકા, જેહર વિછીયા સુદેશ;
અંગ અંગ શોભા, ઉર આનંદ ન સમાઈ. ૪
મુરલી અધર ધરે શ્યામ, ઠાડે વ્રજ જુવતીન માઝ;
સપ્ત સુરન તાન ગાન શ્રીગોવર્દ્ધનરાઈ. ૫
નિરખરૂપ અતિ અનૂપ, થાકે સુર નર વિમાન;
શ્રીવલ્લભપદકી દામોદર બલ જાઇ ૬

ધોળ ૩૮

એકવાર દરશન દીજીએ, શ્રીનાથજી જીવ અનાદિથી અવિદ્યાનો ભરેલો, દોષ દેખી નવ ખીજીએ, ૧ કૃપાનાથ કરુણાના સિંધુ, દીન જાણી દયામાં ભીજીએ. ૨ શ્રીગુરુએ તો મને તમને સોંપ્યો છે, શ્રીમહાપ્રભુજીની કાની થકી લીજીએ. ૩ પુષ્ટિમાર્ગમાં પડ્યો રે પતિત હું, બોલ્યા વચન પાળી લીજીએ. ૪ વલ્લભના

દાસનો દાસ હું કહાવું, વ્રજભક્તની દાસી મુને કીજીએ. ૫

ધોળ ૩૯

હાંરે વહાલો એહી હમારે શ્રીનાથજી, હાંરે ભવ-તારણહાર. એહી ૧ દેવ ન યાચું દુસરો મન કીયો હે વિચાર એહી. ૨ યોગ યાગ વ્રત કો કરેજી, હાંરે જપતપતીર્થ અપાર એહી. ૩ સોચ સબે છીયા વ્હે ગયો રે, મન માની લે મોરાર. એહી ૪ દો અક્ષર સૂરદાસ કહેરે, ભવસારમેં એ સાર. એહી ૫

ધોળ ૪૦

શ્રીનાથજીનું વદનકમળ જોયું, જેણે એકવાર શ્રીનાથજીનું. કોટિ કલ્પનું મેલું થયેલું મન, એક પલકમાં ધોયું. જોણે. ૧ મનુષ્યદેહ ધર્યો તેનો સફળ છે, જન્મમરણ દુઃખ ખોયું. જેણ ૨ મેવાડ દેશમાં બિરાજે મારો વહાલમો, શેષ શંકર ચિત્ત પ્રોયું. ૩ કમળચોક રત્નચોક જગમોહન જોયું, જ્યો એકબાકી મર્વે ખોયું. ૪ દયાના પ્રીતમજી શું પ્રીત નથી જેને, માત પિતા નામને વગોવ્યું. ૫.

ધોળ ૪૧.

શ્રીનાથજીના નામ સમાન કોઈ ન આવે. (૨) કોઇ જાયે ગંગા ને કોઈ જાય કાશી, કોટિ કોટિ તીરથ

મનાવે ૧ કોઈ કરાવે પૃથ્વી પરિક્રમા, કોટિ કોટિ કન્યાને પરણાવે. ૨ કોઇ દીયે હાથીને કોઇ દીયે ઘોડા, કોટિ કોટિ ગાયોને દેવરાવો. ૩ શ્રીવલ્લભના સ્વામી-પ્રભુ રસિકશિરોમણિ, ચરનકમલ ચિત્ત લાવે; ૪

શ્રીનવનીતપ્રિયજીનાં પોળ. ૧

સાખી— નંદાલય નિજ ધામનાં કરીએ દર્શન ચાલ;
બાલવિનોદ સોહાવનો શ્રી નવનીતપ્રિયલાલ.

વલણ–મુખ છબી લાગે મને પ્યારી શ્રીનવનીત લાલ. (૨) મારા લાડીલા લાલની બલિહારી. ૧ ઘુંઘરવાળા કેશ ધુસર સીસપર સોહે, અલકાવલી તિલક મન મોહે. ૨ અરૂણ કમળ નેત્રમાં અંજન ફેલ્યાં, રૂદન કરી બહાર્યા છે રેલ્યાં. ૩ પ્રમાણમાં તે જુમખી તારા જોત ઝળકે, નાસા બેસર મોતી લરકે. ૪ નવનીત આરોગો મુખ કપોલ જલેસી, યહ છબી મનડામાં પેસી ૫ હુલરી હાંસ કંઠલા કંઠ લરકે શોભા ભારી, કટિ કિંકણી ઘુઘરીઆળી. ૬ બાજુ કેડાં પહોંચી ફુમકાંજ ફરકે, નંદ જસોદાજી જોઈ હરખે. ૭ ચરણકમળમાં નૂપુર ઝણકારા, શ્રીનંદજસોદાજી નિરખે વારંવારા. ૮ શ્રીમદનમોહન શ્રીબાલકૃષ્ણલાલ, શ્રીનવનીતપ્રિયાજી

મે ખ્યાલ. ૯ રતન જટિત ચોકમાં ઘુટુરન લીલા ખેલે. બુજને સુસન મે મુખે મેલી દૂધની દંતુલી બીજ મુખમાંજ દીસે; કિલકી કિલકીને ઠહાકો હસે. ૧૧ બીજન પ્રકારે ભોગ આવે મુખ ,મોડે, શ્રીહસ્તકમળ વચ્ચે વચ્ચે બોલે. ૧૨ આચમન કરાવતાં ધાર પકડ વાને જાય, મુખવસ્ત્ર કરી જે સુખ થાય ૧૩ એક સ્વરૂપ શ્રીજસોદાજીની પાસે, એક સ્વરૂપે મે રાસ ૧૪ જગમોહન સિંઘપોળ મન મોહે,, કૃષ્ણ ભંડાર પરસના સોહે. ૧૫ આઠે દર્શનમાં ભોગ આવે છે સુખે, ગમાર્થ શું વર્ણવી શકું મુખે. ૧૬ કૃષ્ણકુમના બાલલીલા સહુ નિરખે; જન્મ સફલ કરી હરખે ૧૭

ધોળ ૨

શ્રીનવનીતપ્રિયાની ખુબી ન્યારી; એ સખી જુઓ શ્રી. ૧ શામળી સુન્દર એની મોહની મૂર્તિ, મનહર મુખ પર વારી. ૨ નિત્ય પ્રતિ દુધ દહીં નવનીત લેઈને, ભોગ ધરાવે વ્રજ નારી. ૩ તનક એવા કરે કોઈ નાઈ કણ જેવી, તેને મેરૂ સમાન લે છે ધારી. ૪ પ્રગટ બિરાજે પ્રભુ વલ્લભકુળમાં, ભાગ્ય સુજાનિનાં ભારી ૫ ગોપાલલાલ પ્રભુની છબી નિરખી, ચરણકમળ બલિહારી.

(અ. સૌ. ગોસ્વામીનિ શ્રીમહાલક્ષ્મી વહુજી કૃત)

શ્રીયમુનાસ્તુતિઃ ।

કલિન્દનન્દિની વન્દે વન્દનીયગુણાન્વિતામ્ ।
શ્રીકૃષ્ણપ્રેયસી તુર્યાં પતિભક્તિવિવૃદ્ધયે ॥ ૧ ॥
માતા મે સૂર્યતનયા યતવર્ત્મનિવર્તિની ।
કૃષ્ણધ્યાનૈકસમ્પ્રાપ્તકૃષ્ણવર્ણા શુચિસ્મિતા ॥ ૨ ॥
પ્રાણનાથવરીવસ્યાવિષયૈકપ્રયોજના ।
સદા દયાર્દ્રહૃદયા કૃષ્ણદ્રુકુંજવાસિની ॥ ૩ ॥
પ્રિયમાનસભાવજ્ઞા ભવબન્ધવિનાશિની ।
ષડૈશ્વર્યવતી કૃષ્ણસમા કૃષ્ણપદપ્રદા ॥ ૪ ॥
નિર્ગુણા ગુણગમ્ભીરા પયઃપાનેન મુક્તિદા ।
શ્રીકૃષ્ણચરણામ્ભોજરજઃપૂતજલા શુભા ॥ ૫ ॥
કૃષ્ણપદ્ધત્યધિષ્ઠાત્રી દેવી દિવ્યવપુઃપ્રદા ।
સદા બ્રહ્મેશદેવેન્દ્રૈર્વન્દ્યમાનપદામ્બુજા ॥ ૬ ॥
કૃષ્ણાનુગામિની કૃષ્ણપાદપદ્મરતિપ્રદા ।
કૃષ્ણાનન્દમયી શ્રીમદ્વૃન્દાવનવિહારિણી ॥ ૭ ॥
કૃપાદકપાતમાત્રેણ કલિકાલુષ્યનાશિની ।
સદા તિષ્ઠતુ મે ચિત્તે સર્વપાપપ્રણાશિની ॥ ૮ ॥

યમુનાજીના આરતી.

જય ભગવતિ યમુને મા જય ભગવતિ યમુને કર્મ કર
વિધમે નિખિલ જન્મ શંમુને જયઠ ॥ ટેક ॥ કનક ગિરિશિર
શિખરેજન્મ્યુ વિટપકૂલે વિગલિતજલ ભુવિ પૃષ્ઠે મિષ્ટે અપ
દૃષ્ટે । તવ નામા સગશામા દદતિ રૂપ ધામા મધુપુર ન
કામા ધાવત પદ યમુને જ૦ ॥ ૧ ॥ જમ્બુદ્વીપ વિલાશિનિ
કાશિનિ મરદન કંસ નિકંદન રાજીત કંદમ સુમે અંઆ તા
મૃદગે બંશી ધુનિકમુને જ૦ ॥ ૨ ॥ રવિતનુ કન્યે કું ઘન મન
અધન અખિલ દમુને લુંઠતિ વ્રજ ભુવિ મગને કુંડતિ અલવને
સરલલ સરલલ ઉલસતિ વૃંદાવને નૃત્યતિ તવ તટ, કુંજે
મુદિતમનો રમુને જ૦ ॥ ૩ ॥ ભક્ત ઉદ્ધારન તારનિ કલિ
કાલિ કલને કાલિંદિનિ ગતિ માલિનિ લાલિન કૃષ્ણ પદે ધુણ
નુપુર બાજીત રાજીત ભાનુ સુતે વિમલ કમલ સુર શોભામોહિ
ગોપિ ગુને જ૦ ॥ ૪ ॥ અમૃત સુધા કલાપિત તવ જલ રસ
રસને કલયતિ સદા જનાજે વિહરતિ વ્રજ નિજને વ્રજ ભુશણ
જગદુષણ મો જન ભક્ત જને અખિલ શિરોમણિ શ્રીપદ વ્રજ
ભુવને જ૦ ॥ ૫ ॥ તવ જલ રમણી કમલી શમણી તાપ જન
સઘન મધુવન રાજે ગાજે મધુકરને કોકિલ સુખ નાદે વાં
બ શિશુને કોમલ સુર લલિતાદિ ગોપી જન સુમને જ૦ ॥ ૬ ॥
યમુના આરતિ સ્વારથિ પાલિત ભક્ત જને સુનત સુનાવત
ગાવતિ આરતિ જન મન જે ગાવતિ આરતિ બારતિ શ્રીશમ
જનકે પૂરણ પૂરિ મનોરથ કરતી શ્રીયમુને । જયઠ ॥ ઇતિ
શ્રી ॥ સમાપ્ત ॥

श्रीहरिः

પરિશિષ્ટ અ.

ડા. નારાણજી દયાલની દરખાસ્તથી અને ડા. હરીદાસ દ્વારકાજીના ટેકાથી સર્વાનુમતે ઉભા રહી સભાએ પસાર કરેલો ઠરાવ.

'શ્રીમદ્વૈષ્ણવ પરિષદ્નાશ્રયે ગોસ્વામી શ્રી૬ ચિ. શ્રી કૃષ્ણજીવનજી બાવાસાહેબની અધ્યક્ષતામાં શ્રી મોટી હવેલીના બગીચામાં ૧૧-૧-૩૩ ને દિને મળેલી વૈષ્ણવોની જાહેર સભા ભગવચ્છાસ્ત્ર નિષ્ણાત્ પરમભગવદીય ભૂધરાત્મજ અવલરામજીના મોરબી પાસે કોયલીગામમાં ૧૯૮૯ ના માર્ગશીર્ષ કૃષ્ણ ૪ ને દિને થએલા દેહત્યાગ માટે અતિ દુઃખ સાથે શોક પ્રદર્શિત કરે છે.

મરહુમે બજાવેલી અનુપમ સેવાઓમાં ૧૯૮૧ ની સાલથી હાલાઈભાટીઆની જુનીમહાજનવાડીમા અને શ્રીગોકુલાધીશજીમા સટીક સર્વોત્તમજીની ટીકા ઉપરાંત આ સ્થળે સતતત્રણ વર્ષસુધી કાંઇપણ ખાંચો નાખ્યા વગરના પ્રવચનમા ષોડશ ગ્રંથોની સરવે ટીકાઓ સાથેનું, ચારે ગીતોનું, સુબોધિનીજીનું, અણુભાષ્યનુ, અને શૃંગારરસ મન્ડન વગેરેના સવિસ્તર કિર્તનો સાથેના પ્રવચનની સેવા નહિ ભુલી શકાય એવી છે.

મરહુમ માટે યોગ્ય સ્મારક ઉભું કરવા મરહુમના મિત્રો વખાણનારાઓ શ્રોતાઓ, એવં સર્વે વૈષ્ણવોને ભલામણપુર્વક આગ્રહ કરે છે.

વધુ ઠરાવ કરે છે કે મરહુમના કુટુંબને યોગ્ય દિલાસા-પત્ર અધ્યક્ષશ્રીની સહીથી મોકલી આપવો.

ઠરાવ પહેલાં અધ્યક્ષશ્રી, શ્રીકસદાસ ચકુભાઇ, અને ગિરિધરદાસ ખાંગડ યોગ્ય શબ્દોમાં શ્રદ્ધાંજલી અર્પણ કરી હતી.

પરિશિષ્ટ આ.

કીર્તન

મકટ્ટ અંટાંત મેનસમયનું

રાગ અડાનો તાલ ચેતાલ

નિરખિ મુખ ઘુંઘટ ઓટ સવાર્યા ।
ખેલતિ ખેલતિ આયે લાલન ઓચક વદન નિહારયા ॥૧॥
લજ્જા બેરન ભારી મોકોં જાતેં ટગ્ત નેંક ન ટાર્યાં ।
ગેહ ઉછાગત ચલે સુર પ્રભુ નેંન કટાચ્છ મર માર્યા ॥૨॥

ટીપ—ઉક્ત કીર્તન મરહુમ શાસ્ત્રીજી ગટ્ટુલાલજીની ખાન
    શોધ કરી લાવેલ અને મુંબઈના મુખ્ય મંદિરોના
    કીરતનીઆ પરમ ભગવદીય નારાણદાસ લક્ષ્મીદાસના
    પ્રયાગથી આઠે બે વર્ષથી અંગીકાર કર્યો છે કેટલેક
    ઠેકાણે " કુંવર બદનકી ચુમ્ય મદન રસરાજે ગવાય છે
    જેમાં ઉન્ડી તુકમાં 'હસતિ હુસનિ રસ હોંકયો' આવે છે
    તે અપ્રાસંગીક લાગે છે

